ספרי' – **אוצר החסידים** – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי | סניף אה"ק כפר חב"ד | ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומֶש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר
לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי
עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל
בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים
לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת
וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת
יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ, בו כותב אודות מלאכתו בקדש ואשר חי חיי צער.

ויהי רצון אשר השי"ת בורא עולם ומנהיגו ירחיב פרנסתו בגשמיות ובטח מצדו הוא ירחיב פרנסתו ברוחניות, זאת אומרת ההשתדלות בהחזקת היהדות והפצתה, ודבר משנתנו, כך היא דרכה של תורה וכו' וחיי צער תחי' כו' יקיים זה ע"י צער ברוחניות ז.א. קיום ההוראה ונפשי כעפר לכל תהי', שמצטער מתוך היותו ענו ושפל וכמאמר המשנה מאד מאד הוה שפל רוח.

מהנכון אשר יבדוק את התפילין שלו ואת המזוזות בדירתו שתהיינה כולן כשרות כדין, וילמוד שיעור בפנימיות התורה ובפרט באותן הימים שעוסק במלאכת שמים כתיבת סת"ם.

בברכה לבשו"ט.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין .....ב

ב) מזמורי תהלים ק״י קי״א ..... ג

ג) מאמר ד״ה ויקח קרח (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת קורח, מבה״ח תמוז, ה׳תשי״ז ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה׳תשי״ז .....כב

ה) לקוטי שיחות פרשת קרח (בלה״ק) כרך יח ..... כו

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... לג

ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת קרח.....לד

ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת קרח ..... לה

ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח ..... נו

י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת קרח .....נז

יא) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת קרח .....סו

יב) הלכה יומית לעיון ברמב״ם .....סז

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יג) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת קרח..... עא

יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח ..... קח

טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח.....קטו

טז) נביאים וכתובים שמואל-ב פרק ד-ה, תהלים פרק כד .....קיט

יז) עין יעקב מסכת שבת..... קכא

יח) מסכת מנחות עם ביאורים מדף קב עד דף קח ..... קכב

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

יט) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו״ר הזקן ..... קנב

כ) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו״ר הזקן ..... קנב

כא) לקוטי תורה אדמו״ר הזקן .....קנג

כב) שערי אורה אדמו״ר האמצעי .....קנז

כג) דרך מצותיך – ספר המצוות אדמו״ר ה״צמח צדק״ .....קנח

כד) תורת שמואל תרל״ב אדמו״ר מוהר״ש .....קנט

כה) קונטרס עץ החיים אדמו״ר מוהרש״ב.....קס

כו) ספר המאמרים ה׳תרצ״ז אדמו״ר מוהריי״צ.....קס

כז) לקוטי דיבורים אדמו״ר מוהריי״צ.....קסא

כח) רשימת י״א-י״ג ניסן תרנ״ג אדמו״ר מוהריי״צ .....קסג

כט) אגרות קודש אדמו״ר מוהריי״צ .....קסה

ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... קסז

לא) חומש לקריאה בציבור .....קסח

לב) לוח זמנים לשבוע פרשת קרח .....קעד

לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש ..... קעה

מבוא למאמר דא"ח – שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשי"ז

ה

ביאור בדרך אפשר

א

בפרשתינו, פרשת 'קֹרַח', מסופר אודות מחלוקת קורח ועדתו. קורח חָלַק על משה ואהרן, הוא ערער על כהונתו של אהרן.

בתורת החסידות מוסבר שמבחינתו של קורח מחלוקת זו לא הייתה רק בשביל להשיג דבר מסויים אלא הייתה לו מטרה בעצם יצירת מצב של מחלוקת, דבר זה רמוז בדברי חכמינו ז"ל: שכל אדם 'המחזיק במחלוקת' הוא בדוגמת קורח ועדתו, כלומר לא מְשֻׁנֶּה באיזה מחלוקת מדובר, עצם האחיזה במצב של מחלוקת - זו מהותו של קורח.

העולם נברא באמצעות 'מחלוקת', אך תכליתה של מחלוקת זו איננה המחלוקת כשלעצמה, התכלית היא בביטול מחלוקת זו ויצירת אחדות מופלאה. **אחיזה** במחלוקת היא הניגוד הגמור לתכלית אשר בשבילה העולם נברא.

הסברת הדברים:

בריאת העולם כרוכה ב'צִמְצוּם' אשר הוא היוצר את ה'מחלוקת' הקיימת בעצם הווייתה של המציאות כולה.

צמצום הראשון:

נאמר בכתבי האריז"ל שקודם בריאת העולמות היה אור האין סוף של הקדוש ברוך הוא ממלא את כל המציאות כך שלא היה 'מקום' לעמידת העולמות. כאשר עלה ברצונו של הבורא לברוא את העולמות הוא **צִמְצֵם** וגנז את אורו הבלתי בעל גבול וְיָצַר חָלָל ומקום פנוי מההתגלות האלוקית. בתוך 'חָלָל' זה נְצָבִים ועומדים העולמות כולם. צִמְצוּם זה מבדיל בין המציאות הראשונה אשר כל כולה היא ההתגלות של אור אין סוף הבלי גבול של הבורא, לבין מציאותם של העולמות שֶׁהֵינָם בעלי גבול ומידה. מבחינת הרגשתם של הנבראים צמצום זה יוצר **'מחלוקת'**, כלומר הבדל ושׁוֹנִי בין הצורה שבה המציאות נראית בעיניים המוגבלות שלהם לבין המציאות האמיתית של הדברים כפי שהם נראים מבחינתה של האמת האלוקית.

צִמְצוּמִים נוספים:

בריאתם של העולמות, לאחר יצירת ה'חָלָל' וה'מקום הפנוי', נעשית על ידי כך שהאור האלוקי חזר והאיר, הארה זו היא מקור החיים של העולמות והנבראים כולם. כאמור, מבחינת האור העליון הבלתי בעל גבול שהיה ממלא את המציאות לפני יצירת ה'חָלָל', לא הייתה נתינת מקום לעולמות כיוון שהעולמות המוגבלים לא יכולים לְהָכִילוֹ ואין בכוחם לעמוד בפני רוממותו הבלתי מוגבלת. אך ההארה המאירה לאחר הצמצום, היא מאירה במדידה כך שהעולמות יכולים להכילה. היא מאירה ושוכנת בתוכם, והיא משמשת להם כנשמה המחייה אותם, בדוגמת נשמה השוכנת בגוף האדם, הממלאה ומחייה אותו.

הארה זו איננה מאירה בכל העולמות בצורה שווה. ככל שמדובר בעולמות יותר עליונים ההארה האלוקית מאירה בהם בהתגלות יתירה כך שמציאותם שלהם פחות ופחות מורגשת, ולעומת זאת ככל שמדובר בעולמות יותר תחתונים ההארה האלוקית מסתתרת ונעלמת בקרבם כך שניכרת ומורגשת יותר מציאותם וישותם.

ההבדל שבין העולמות העליונים לבין התחתונים מתבטא בכך שהעליונים נקראים בשם **'עַלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא'** (=עולמות מכוסים) לעומת התחתונים הנקראים בשם **'עַלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא'** (=עולמות גלויים). עולמות העליונים נקראים בשם 'מכוסים' כיוון שמציאותם שלהם איננה מורגשת, היא טבועה ומכוסה בָּחִיּוּת האלוקית השופעת בהם. עולמות התחתונים נקראים בשם 'גלויים' כיוון שישותם ומציאותם שלהם נראית כדבר בפני עצמו ואילו הנשמה שלהם שֶׁהֵינָה ההארה האלוקית, היא טְבוּעָה ומסתתרת בתוכם.

ביאור בדרך אפשר

סיבה נוספת לכך שהעליונים נקראים בשם 'מכוסים' ('אתכסיא'): מאחר שאין ביכולתם של הנבראים התחתונים להשיג ולתפוס בהארה האלוקית שמאירה בעליונים לכן היא בבחינת **חושך** לְגַבָּם, הארה זו **מכוסה** מהם.

הבדל זה שבין העולמות העליונים לבין התחתונים נובע מצמצומים שונים הקיימים בירידתו והשתלשלותו של האור האלוקי מעולם לעולם. צמצומים אלה יוצרים 'מחלוקת', כלומר הבדל ושׁוֹנִי בין העליונים לבין התחתונים, בין 'עלמא דאתכסיא' לבין 'עלמא דאתגליא'.

התכלית אשר בשבילה נבראו העולמות כולם היא כדברי חכמינו ז"ל: 'נִתְאַוָּה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים', כלומר תשוקתו ותאוותו של הקדוש ברוך הוא היא שההתגלות האלוקית תתגלה ותשכון דווקא בתוך מציאותם של העולמות התחתונים.

המטרה אשר לשמה נוצרו הצמצומים השונים היא על מנת לתת מקום למציאותם של הנבראים התחתונים, אך בסופו של דבר התכלית היא בכך שההתגלות האלוקית תִּגָּבֵר על הצמצומים האמורים ותאיר ותשכון למטה מטה באותה מידה שבה היא מאירה למעלה מעלה.

במילים אחרות: לשם יצירת העולמות, ובפרט לשם יצירת התחתונים שבהם, מוכרחת להיות 'מחלוקת' (הבדל) בין מעלה ומטה אך התכלית בכל זה היא דווקא בביטולה של מחלוקת זו ובהתאחדותם של התחתונים עם העליונים, של העולמות כולם עם אור אין סוף ברוך הוא.

חֶטְאוֹ של קורח היה בכך שהוא 'החזיק במחלוקת': מבחינתו המטרה היא בעצם ההיפרדות של התחתונים מהעליונים, בהתעלמותו של האור האלוקי ובעצם הווייתו של 'חלל' ו'מקום פנוי' מההתגלות האלוקית.

הִתְמַמְשׁוּתָה של הכוונה האלוקית האמורה נעשית על ידי עבודתם של נשמות ישראל בעולם הזה. תחילה על ידי עבודתם של האבות אברהם יצחק ויעקב ולאחר מכן על ידי הכוח הנוסף שֶׁנִּיתָן לבני ישראל במתן תורה.

ההתגלות האלוקית שנעשית על ידי עבודתם של האבות היא ההתחברות של 'עלמא דאתכסיא' עִם 'עלמא דאתגליא'.

על ידי הכוח שנוסף במתן תורה ניתן לגרום להתחברות עליונה יותר, של העולמות כולם עם אור אין סוף ברוך הוא שלפני הצמצום הראשון שהוא למעלה אף מהדרגא היותר עליונה שב'עלמא דאתכסיא'.

כאשר מדובר אודות ההתגלות האלוקית המאירה ב'עלמא דאתכסיא', מצד אחד היא ממלאה וְשׁוֹרָה בתוך מציאותם של העליונים במידה כזו שאינם מרגישים את עצמם כדבר נפרד חלילה מהקדוש ברוך הוא, אך מצד שני מֵאַחַר שסוף סוף התגלות זו מאירה בתוך מַסְגֶּרֶת העולמות לכן איננה שוללת לחלוטין את עצם הרגשת ישותם של העולמות. כל זמן שהארה זו מאירה בהם אזי הרגשת ישותם 'טבועה' ו'מכוסה' בהתגלות האלוקית, אך הרגשת ישות זו יכולה 'לצוץ' כפי שאכן קוֹרֶה בעולמות התחתונים. האפשרות לגרום לכך שהרגשת ישותם של העולמות תתבטל לחלוטין כך שהתאחדותם עם הקדוש ברוך הוא לא תהיה עלולה לחלוף, הרי זה על ידי התגלותו של האור האלוקי הבלי גבול כפי שהוא לפני הצמצום הראשון, אשר לגביו מציאותם וישותם אינם 'תופסים מקום' כלל. כאשר העולמות חָשִׁים בהתגלות זו הם מגיעים לדרגת התבטלות אמיתית.

במילים אחרות: על מנת לשלול לחלוטין את חֶטְאוֹ של קורח, את מציאותה של ה'מחלוקת', יש צורך בכוח שניתן במתן תורה. לפני מתן תורה, מבחינת עבודתם של האבות, ה'מחלוקת' עדיין עלולה לצוץ.

מבוא למאמר דא"ח – שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

דבר זה רמוז בדברי חכמינו ז"ל אודות יעקב אבינו שהוא ביקש רחמים מאת הקדוש ברוך הוא שלא ייזכר שמו (של יעקב אבינו) בפרשת קורח, כשהתורה מפרטת את ייחוסו של קורח כמה דורות אחורה. משמעות הדבר היא שמבחינת דרגתו הרוחנית של יעקב אבינו, על מנת לשלול כל נתינת מקום לְחֶטְאוֹ של קורח, יש צורך בנתינת כוח מיוחד מלמעלה.

ב

כאמור, משמעותה הרוחנית של עבודת האבות היא שהאור האלוקי שמאיר ב'עלמא דאתכסיא', יֵרֵד ויאיר בתוך המציאות של 'עלמא דאתגליא'.

בחציו הראשון של מאמר זה מדובר באריכות אודות הדרגות השונות שקיימות ב'עלמא דאתכסיא'.

על מנת לְהָקֵל על הבנת הדברים כדאי לבאר מעט כמה מושגים.

הקדוש ברוך הוא ברא ארבעה עולמות: אצילות בריאה יצירה ועשייה. התגלותו של הקדוש ברוך הוא תחילה היא בעשר הספירות המאירות בעולם האצילות ולאחר מכן האור האלוקי יורד לעולמות ה'נבראים', עולמות בריאה יצירה ועשייה.

ההבדל שבין העולמות השונים יובן על ידי התבוננות תחילה בדרגות השונות שקיימות בתוך נפשו של האדם.

בנפש האדם קיימים שלושה רְבָדִים כלליים. הרובד החיצוני הֵינוֹ הרובד הקשור בהתייחסותה של הנפש אל מה שֶּׁמְּחוּצָה לה. הרובד האמצעי קשור בהתגלותה של הנפש בֵּינָה לְבֵין עצמה. הרובד הפנימי הינו עצמותה של הנשמה אשר היא למעלה מכל התגלות שתהיה.

הרובד החיצוני: התגלותה של הנפש אל מה שמחוצה לה נעשית על ידי שימוש באותיות. ישנן 'אותיות הדיבור' וישנן 'אותיות המחשבה'. אותיות הדיבור הֵינָן האותיות שדרכן האדם מְבַטֵּא את עצמו כשהוא מדבר, ואותיות המחשבה הֵינָן האותיות שנמצאות בתוך מחשבתו, אלה הן האותיות שבהם האדם 'אומר' את הדברים לעצמו בתוך המחשבות שלו, 'אעשה כך וכך' 'אֲגַשׁ לְשָׁם וּלְשָׁם'.

האותיות הן בדוגמת 'כלים' שבהם הנפש משתמשת על מנת לְבַטֵּא את עצמה, אך האותיות אֵינָן חלק מהנשמה עצמה, דבר זה בא לידי ביטוי בכך שהאדם יכול לדבר ולחשוב את הדברים במילים ובאותיות מסויימות ומיד לאחר מכן לדבר ולחשוב במילים ובאותיות אחרות. ההבדל בין אותיות הדיבור לבין אותיות המחשבה הוא בכך, שמציאותן של אותיות הדיבור נפרדת לגמרי מהנפש לעומת מציאותן של אותיות המחשבה שלמרות שגם הן אינן חלק מהנפש עצמה אך בכל זאת הן מאוחדות עִמָּהּ לגמרי.

הרובד האמצעי: התגלותה והארתה של הנפש בינה לבין עצמה. מדובר בהתגלותה והארתה של הנפש בתוך שִׂכְלוֹ ורגשותיו של האדם, עוד לפני שהאדם 'מכניס' את הדברים לתוך אותיות. מדובר אודות ההבנה כשלעצמה, ההיגיון שמאיר בשִׂכְלוֹ, לפני שהוא 'אומר' וּמְסַכֵּם במחשבתו: '...זאת אומרת, שכך וכך'. כמו כן, מדובר לדוגמא, אודות רגש האהבה כשלעצמו, עצם הרצון של האוהב אל האהוב, לפני שהאדם 'אומר' לעצמו במחשבתו: '...אם כן, עליי לעשות למענו'. לעומת מציאותן של האותיות שבהן האדם משתמש, שאינן חלק מהנפש עצמה, הרי התובנה שמאירה בנפשו של האדם, וכמו כן אור האהבה, הם נובעות מהארתה של הנפש עצמה.

ברובד האמצעי של הנפש, הצורה שבה מתגלה ומאירה הנפש בשכלו של האדם היא ברוממות יתירה לעומת הצורה שבה היא מאירה בליבו וברגשותיו. ההסבר לכך הוא: הנפש כשלעצמה הינה מובדלת ומרוממת מכל מה שֶּׁחוּצָה לה, אך מהותו של עולם הרגש, זו התפעלותה מהזולת שעומד מולה, בין אם התפעלות זו היא בצורת אהבה ובין אם היא בצורה של יראה. כלומר, בעולם הרגש הנפש נמצאת בתנועה של יציאה ממקומה, היא נמצאת בתנועה של יציאה אל הזולת שמחוצה לה. לעומת זאת מהותו של עולם השכל של הנפש, מצד אחד קיימת בו ההתייחסות אל ההיגיון שבכל דבר, גם של הדברים שמחוץ לנפש, ומצד שני ההתייחסות אל הדברים היא ממקומה המרומם של הנפש עצמה.

הרובד הפנימי: עצמותה של הנשמה הינה בלתי מוגבלת, והיא למעלה מההארה המורגשת בליבו, ואפילו למעלה מההארה המרוממת הנתפסת בשכלו של האדם. הדברים האמורים הם בבחינת מָשָׁל כלפי מעלה. הרובד הפנימי של הנפש הוא בבחינת מָשָׁל להתגלותו של אור אין סוף ברוך הוא שלמעלה אף מעולם האצילות, אור אין סוף שלפני הצמצום. הרובד האמצעי מְשַׁמֵּשׁ כְּמָשָׁל להתגלותו של הקדוש ברוך הוא בעשר הספירות שבעולם האצילות, שהינן הארה אלוקית ממש, בדוגמת הארת הנפש בשכלו וברגשותיו של האדם. וכשם שישנו הבדל בין ההתגלות המרוממת של הנפש בעולם השכל, לבין הירידה שלה וְהַטָּיָתָהּ כלפי חוץ בעולם הרגש, בדוגמת זאת ישנה מעלה יתירה בהתגלות האלוקית שמאירה בשלושת הספירות הראשונות שבעולם האצילות הקשורות '**בספירת הבינה**', שהם בבחינת 'מוֹחִין', לעומת הירידה 'וְהַהֲטָיָה' של האור האלוקי כלפי מטה, בששת הספירות היותר תחתונות הנקראות בשם '**זעיר אנפין**' (='פנים קטנות'). הספירה התחתונה שבעולם האצילות, '**ספירת המלכות**', היא זו שיורדת 'החוצה' אל הנבראים. וכשם שברובד החיצוני שבנפש האדם, מציאותן של ה'אותיות' איננה חלק מהנפש עצמה, כמו כן מציאותם של הנבראים: הם מתהווים על ידי ההארה האלוקית שבספירת המלכות אך מציאותם איננה חלק מהאלוקות עצמה. מציאותם של הנבראים שבעולם הבריאה היא בדוגמת 'אותיות המחשבה' שלמרות שיש להן מציאות מְשֻׁלָּל עצמן, אך הן מאוחדות לגמרי עִם הנפש. לעומת זאת מציאותם של הנבראים שבעולם היצירה, ועל אחת כמה וכמה הנבראים שבעולם העשייה שבו אנו נמצאים, הרי שבדוגמת 'אותיות הדיבור' שהן נפרדות מהנפש, כך גם נבראים אלה הם מרגישים את עצמם כאילו הם נפרדים מהאור האלוקי שמחייה אותם.

כאשר מדובר אודות החלוקה של העולמות לשתי הדרגות: 'עלמא דאתגליא' ו'עלמא דאתכסיא', הרי במסגרת של עולמות הנבראים, עולם הבריאה הוא בבחינת 'עלמא דאתכסיא' לעומת עולמות היצירה והעשייה. אך בבחינה יותר עליונה, עולם הבריאה נחשב אף הוא כ'עלמא דאתגליא' לגבי עולם האצילות. בעולם האצילות עצמו, עיקר מהותה של דרגת 'עלמא דאתכסיא' קשורה ברוממותה של ספירת הבינה.

הדרגות השונות בהתגלותו של הקדוש ברוך הוא בָּאוֹת לידי ביטוי בשמות השונים שֶׁבָּהֶם הוא נקרא. הדרגה התחתונה שבהתגלות האלוקית, הירידה של ספירת המלכות אל תוך מציאותם של הנבראים, ובעיקר מציאותם של אותם נבראים שמרגישים את עצמם כבעלי ישות מְשֻׁלָּל עצמם, ירידה זו קשורה בשם '**אלוקים**'. שם זה מבטא את כוח ההסתר והצמצום, שם זה קשור גם כן בתפקידה של '**ספירת המלכות**'.

התגלותו של הקדוש ברוך הוא בספירות היותר עליונות, שבכוחם לגבור על כוח ההסתר והצמצום, קשורה בשם '**אֵ-ל שַׁ-דָּ-י**'. הדברים אמורים גם כאשר מדובר אודות ספירות ה'**זְעֵיר אֲנַפִּין**', ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר אודות ההתגלות האלוקית שב'**ספירת הבינה**'.

התגלותו של אור אין סוף ברוך הוא שלמעלה מהעולמות כולם, קשורה בשם '**הוי**' (='י-ה-ו-ה') ברוך הוא.

בס"ד. שבת פרשת קורח, מברכים החודש תמוז, ה'תשי"ז

(הנחת בלתי מוגה)

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי[1], וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י, וְלֹא הִזְכִּיר בֶּן יַעֲקֹב, שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִזָּכֵר שְׁמוֹ עַל מַחְלֹקְתָם, שֶׁנֶּאֱמַר[2] בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי. וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּמִזֶּה מַשְׁמַע שֶׁלּוּלֵי בַקָּשָׁה זוֹ הָיָה מִתְיַחֵס מַעֲשֵׂה קֹרַח גַּם לְיַעֲקֹב, וְלִכְאוֹרָה, אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר דָּבָר כָּזֶה עַל הָאָבוֹת בִּכְלָל, וּבִפְרָט עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ, בְּחִיר הָאָבוֹת[3]. וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא[4] עַל פָּסוּק קֹרַח בֶּן יִצְהָר, קֹרַח שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל, בֶּן יִצְהָר בֶּן שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָם כַּצָּהֳרָיִם, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ הַטַּעַם שֶׁכַּאֲשֶׁר רוֹצִים לְבָאֵר וּלְתָאֵר הַפְּעֻלָּה שֶׁנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה קֹרַח, מִתְאָרִים זֹאת בְּעִנְיַן דְּקָרְחָה דַּוְקָא, שֶׁהוּא מָקוֹם פָּנוּי מִשְׁעָרוֹת, וְגַם מַהוּ הָעִנְיָן שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת הָעוֹלָם כַּצָּהֳרָיִם. וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁתִּרְגֵּם עַל הַפָּסוּק וַיִּקַּח קֹרַח, וְאִתְּפְּלֵג קֹרַח, דִּבְכָל מָקוֹם הַתַּרְגּוּם דְּוַיִּקַּח הוּא וְנָסִיב, וְכָאן מְתַרְגֵּם וְאִתְּפְּלֵג.

ב) **וְיֵשׁ** לְבָאֵר תְּחִלָּה דִּיּוּק הָא', שֶׁמַּשְׁמָעוּת הָעִנְיָן הוּא שֶׁלּוּלֵי בַקָּשַׁת רַחֲמִים הָיָה מִתְיַחֵס מַעֲשֵׂה קֹרַח גַּם לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. וְיוּבָן זֶה בְּהַקְדִּים תְּחִלָּה עִנְיָנָם שֶׁל הָאָבוֹת[5], דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁעִנְיַן הָאָבוֹת הוּא לְהַמְשִׁיךְ גִּלּוּי

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשתינו נאמר **וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי**[1], **וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י**: הפסוק מפרט את ייחוסו של קורח ומזכיר כמה דורות אחורה והוא נעצר בהגיעו ללוי בנו של יעקב אבינו **וְלֹא הִזְכִּיר 'בֶּן יַעֲקֹב'** כלומר הפסוק לא מציין את היות לוי בנו של יעקב, הסיבה לכך היא **שֶׁבִּקֵּשׁ** יעקב אבינו מאת הקדוש ברוך הוא **רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִזָּכֵר שְׁמוֹ עַל מַחְלֹקְתָם,** בקשתו כתובה בתורה **שֶׁנֶּאֱמַר**[2] בפרשת 'ויחי', בדבריו של יעקב אבינו לבניו לפני הסתלקותו, אשר ברוח קדשו הוא צופה את העתיד להיות, אודות לוי הוא מבקש: **'בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי'** כלומר בהתקהלותם, בהתקהלותו של קורח ועדתו, אַל יתייחד כבודי, שלא יוזכר עימם שמי. עד כאן דברי רש"י. **וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּמִזֶּה מַשְׁמַע שֶׁלּוּלֵי בַקָּשָׁה זוֹ הָיָה מִתְיַחֵס מַעֲשֵׂה קֹרַח גַּם לְיַעֲקֹב, וְלִכְאוֹרָה, אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר דָּבָר כָּזֶה עַל הָאָבוֹת בִּכְלָל, וּבִפְרָט עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ,** שהוא **בְּחִיר הָאָבוֹת**[3] מבחינת דרגתם הרוחנית וצדיקותם הגדולה בוודאי אינם שייכים לְחֶטְאוֹ של קורח. **וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא**[4] **עַל פָּסוּק 'קֹרַח בֶּן יִצְהָר'** הגמרא מְפָרֶטֶת כיצד חֶטְאוֹ של קורח רָמוּז בשמו ובשמות אבותיו, הוא נקרא בשם **'קֹרַח'** על שם **'שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל'** המשמעות הפשוטה של כך היא שבדוגמת קרחת שבראשו של אדם שהיא מקום הפנוי משערות, כך חטאו של קורח גרם ל'קרחת' במחנה ישראל לאחר שהוא וכל משפחתו נִבְלְעוּ באדמה, כמו כן הוא נקרא בשם **'בֶּן יִצְהָר'** על שם היותו **'בֶּן שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָם כַּצָּהֳרָיִם'** המשמעות הפשוטה של כך היא שהוא עורר ו'הרתיח' את כעסם של כולם כלפיו כ'חום הצהריים', **וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ הַטַּעַם שֶׁכַּאֲשֶׁר רוֹצִים לְבָאֵר וּלְתָאֵר** את **הַפְּעֻלָּה שֶׁנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה קֹרַח, מִתְאָרִים** בְּאמצעות **עִנְיַן דְּ'קָרְחָה' דַּוְקָא, שֶׁהוּא מָקוֹם פָּנוּי מִשְׁעָרוֹת** צריך להבין מהי השייכות הפנימית בין מהות חֶטְאוֹ של קורח למצב של 'קרחת'?, **וְגַם** צריך להבין **מַהוּ הָעִנְיָן 'שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת הָעוֹלָם כַּצָּהֳרָיִם'** כלומר מהי השייכות הפנימית בין חטאו של קורח ל'חום הצהריים' שלכן חכמינו ז"ל משתמשים בדימוי זה? **וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁתִּרְגֵּם** אונקלוס **עַל הַפָּסוּק 'וַיִּקַּח קֹרַח'**, הוא מתרגם מילים אלה בארמית: **'וְאִתְּפְּלֵג קֹרַח'** שפירושן הוא: 'וַיִּחֲלוֹק קֹרַח', ואין זה מובן מאחר **דִּבְכָל מָקוֹם** שבו מופיעה המילה 'ויקח' **הַתַּרְגּוּם דְּ'וַיִּקַּח' הוּא 'וְנָסִיב'** (=ויקח) שזו אכן משמעותה הפשוטה של מילה זו, מלשון 'לקיחה', **וְאִילוּ כָּאן מְתַרְגֵּם 'וְאִתְּפְּלֵג'** כלומר מלשון 'מחלוקת'.

ב) **וְיֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה** את **הַדִּיּוּק הָא'** כלומר את הדיוק הראשון שמובא לעיל, הדיוק בפירושו של רש"י על הפסוק, והוא: **שֶׁמַּשְׁמָעוּת הָעִנְיָן הוּא** כלומר: מפירושו של רש"י משתמע **שֶׁלּוּלֵי בַקָּשַׁת רַחֲמִים** של יעקב אבינו מאת הקדוש ברוך הוא **הָיָה מִתְיַחֵס מַעֲשֵׂה קֹרַח גַּם לְיַעֲקֹב אָבִינוּ.** כאמור במבוא למאמר, מבחינת דרגתם הרוחנית של האבות, ללא נתינת כוח מיוחד מלמעלה, עדיין יֶשְׁנָהּ נתינת מקום לטעותו של קורח. נתינת כוח זה הייתה לכל בני ישראל במתן תורה. בסעיפים הבאים, מכאן ועד סוף סעיף ו' מבוארת מהותה של עבודת האבות. בסעיף זה הדברים נאמרים בסגנון של תורת הקבלה, בקיצור ובאופן כללי. בסעיפים הבאים, מסעיף ג' עד סוף סעיף ו' הדברים מבוארים באריכות יותר. לאחר מכן בסעיף ז' מדובר אודות ההארה העליונה יותר שניתנה במתן תורה.

וְיוּבָן זֶה בְּהַקְדִּים תְּחִלָּה עִנְיָנָם שֶׁל הָאָבוֹת[5]: **דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁעִנְיַן הָאָבוֹת הוּא לְהַמְשִׁיךְ גִּלּוּי אֱלֹקוּת** ולהאיר

---

1) ר"פ קרח (טז, א). 2) ויחי מט, ו. 3) ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. שער הפסוקים להאריז"ל תולדות כז, כה. 4) סנהדרין קט, ב. 5) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה ויקח קרח תרע"ג (המשך תער"ב ח"א ע' ערב ואילך).

ביאור בדרך אפשר

בָּעוֹלָם התחתון בו אנו נמצאים, **וְהַיְנוּ,** הצורך בעבודתם של האבות הוא בגלל **שֶׁהָעוֹלָם** התחתון **מִצַּד עַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת הֶעְלֵם**[6] הוא נברא באופן כזה שהחיות האלוקית מסתתרת ונעלמת בתוכו, **וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָבוֹת בִּכְלָל וּבִפְרָט** על ידי **עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּחִיר הָאָבוֹת, נִמְשָׁךְ** ומאיר **גִּלּוּי אֱלִקוּת בָּעוֹלָם. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב**[7] אודות התגלותו של הקדוש ברוך הוא אל האבות ׳**וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵ־ל שַׁדָּ־י׳**, ההתגלות האלוקית אל האבות קשורה בשם א־ל ש־ד־י לעומת ההתגלות האלוקית אשר באמצעותה נבראו העולמות שהיא קשורה בשם ׳אלוקים׳ כאמור: ׳בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ׳. **לְפִי שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם** כשלעצמו **הִיא מִשֵּׁם ׳אֱלֹקִים׳** אשר שם זה הוא **בְּגִימַטְרִיָּא ׳הַטֶּבַע׳**[8], דבר המורה על כך **שֶׁהוּא עִנְיַן** של **הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר,** ולעומת זאת **עַל־יְדֵי הָאָבוֹת נִמְשָׁךְ** ומאיר בעולם **שֵׁם אֵ־ל שַׁדָּ־י.** השמות השונים שבהם הקדוש ברוך הוא נקרא מבטאים את הדרגות השונות בהתגלותו של האור האלוקי בעולם. שם ׳אלוקים׳ מבטא את כוח הַהֶסְתֵּר של הקדוש ברוך הוא, לעומת שם א־ל ש־ד־י המבטא את ההתגלות האלוקית הבוקעת את ההסתר ואת הצמצום, **וּבְעִנְיַן אֵ־ל שַׁדָּ־י,** כלומר אודות מהותה של התגלות זו מבחינת הספירות העליונות **אִיתָא** (=מובא) **בְּסִפְרֵי קַבָּלָה**[9] **שֶׁשֵּׁם** א־ל ש־ד־י **הוּא יִחוּד יְסוֹד וּמַלְכוּת** (=החיבור של ספירת היסוד עם ספירת המלכות), **וּבַחֲסִידוּת אִיתָא**[10] (=מובא) **שֶׁהוּא יִחוּד יִשְׂרָאֵל־סָבָא וּתְבוּנָה** (=החיבור של חיצוניותה של ספירת החכמה המכונה בשם ׳ישראל־סבא׳ עם חיצוניותה של ספירת הבינה הנקראת בשם תבונה), **וּבִכְלָלוּת** באופן כללי משמעותה של התגלות זו **הוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הַבִּינָה** הסברת מושגים אלה מעט יותר בהרחבה תהיה בהמשך. **וְזֶהוּ**

ביאור בדרך אפשר

הַחִדּוּשׁ בַּהַמְשָׁכָה ובהתגלות **שֶׁנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי הָאָבוֹת, לְפִי שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם מִצַּד עַצְמוֹ הִיא מִסְּפִירַת הַמַּלְכוּת** אשר מבחינת הספירות העליונות ספירת המלכות קשורה בשם אלוקים ובכוח ההֶסְתֵּר של הבורא, **וְאִלּוּ הָאָבוֹת מַמְשִׁיכִים** ומאירים בעולם ממקום יותר גבוה, **מִסְּפִירַת הַבִּינָה. וְזֶהוּ גַּם** המשמעות הפנימית של **מַה שֶּׁכָּתוּב**[11] ׳**בָּרוּךְ הֲוָיָ׳ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם׳, וְאִיתָא בַּזֹּהַר** (=ומובא בזוהר)[12] שפירושה הפנימי של המילה ׳בָּרְכָה׳ הוא ירידת השפע מלמעלה למטה. ולפי זה פירוש המילים ׳ברוך ה׳... מן העולם ועד העולם׳ הוא ירידתו של אור ה׳ **מִן הָעוֹלָם הַיְינוּ עָלְמָא עִילָּאָה** (=כלומר מן העולם העליון) **שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, עַד** וירידתו היא **עַד הָעוֹלָם הַיְינוּ עָלְמָא תַּתָּאָה** (=כלומר עד העולם התחתון) **שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַהֲרֵי** מבחינת הספירות העליונות **כְּלָלוּת עִנְיַן עָלְמָא עִילָּאָה** (=העולם העליון) **הוּא** קשור **בִּבְחִינַת הַבִּינָה, וְכַאמוּר זֶהוּ עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה** וההתגלות שֶׁנעשתה **עַל־יְדֵי הָאָבוֹת.**

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה כאשר מדובר **בְּעִנְיַן ׳עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא׳ וְ׳עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא׳,** הרי **יֵשׁ** בזה **כַּמָּה מַדְרֵגוֹת,** איזה עולמות **וְאִלּוּ** ספירות הם בבחינת עלמא דאתגליא ואיזה עולמות ואלו ספירות הם בבחינת עלמא דאתכסיא. **וּבְהֶתְאֵם לְמַדְרֵגוֹת אֵלּוּ נִתְבָּאֲרוּ** והובאו על כך **בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת** בתורת החסידות **ג׳ מְשָׁלִים** המסבירים את ההבדל שבין עלמא דאתגליא לבין עלמא דאתכסיא. **מָשָׁל א׳ הוּא** מֵההבדל שבין **אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה** לבין **אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר. מָשָׁל הַב׳ הוּא מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ** הַמָּשָׁל הוא מההבדל שבין אור השמש כמו שהוא בכל עוצמתו שֶׁאַזַּי לא ניתן להביט בו, לבין אור השמש שנראה לעיני האדם דרך אמצעי ראייה שונים המצמצמים אותו. **וּמָשָׁל ג׳ הוּא** מאדם עיוור,

אֱלִקוּת בָּעוֹלָם, וְהַיְנוּ, שֶׁהָעוֹלָם מִצַּד עַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת הֶעְלֵם[6], וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָבוֹת בִּכְלָל וּבִפְרָט עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּחִיר הָאָבוֹת, נִמְשַׁךְ גִּלּוּי אֱלִקוּת בָּעוֹלָם. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[7] וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵ־ל שַׁדָּ־י, לְפִי שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם הִיא מִשֵּׁם אֱלֹקִים בְּגִימַטְרִיָּא הַטֶּבַע[8], שֶׁהוּא עִנְיַן הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, וְעַל־יְדֵי הָאָבוֹת נִמְשָׁךְ שֵׁם אֵ־ל שַׁדָּ־י. וּבְעִנְיַן אֵ־ל שַׁדָּ־י אִיתָא בְּסִפְרֵי קַבָּלָה[9] שֶׁהוּא יִחוּד יְסוֹד וּמַלְכוּת, וּבַחֲסִידוּת אִיתָא[10] שֶׁהוּא יִחוּד יִשְׂרָאֵל־סָבָא וּתְבוּנָה, וּבִכְלָלוּת הוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הַבִּינָה. וְזֶהוּ הַחִדּוּשׁ בַּהַמְשָׁכָה שֶׁנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי הָאָבוֹת, לְפִי שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם מִצַּד עַצְמוֹ הִיא מִסְּפִירַת הַמַּלְכוּת, וְאִלּוּ הָאָבוֹת מַמְשִׁיכִים מִסְּפִירַת הַבִּינָה. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[11] בָּרוּךְ הֲוָיָ׳ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, וְאִיתָא בַּזֹּהַר[12] מִן הָעוֹלָם הַיְינוּ עָלְמָא עִילָּאָה שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, עַד הָעוֹלָם הַיְינוּ עָלְמָא תַּתָּאָה שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַהֲרֵי כְּלָלוּת עִנְיַן עָלְמָא עִילָּאָה הוּא בְּחִינַת הַבִּינָה, וְזֶהוּ עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הָאָבוֹת.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה בְּעִנְיַן עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, יֵשׁ כַּמָּה מַדְרֵגוֹת. וּבְהֶתְאֵם לְמַדְרֵגוֹת אֵלּוּ נִתְבָּאֲרוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת ג׳ מְשָׁלִים. מָשָׁל א׳ הוּא מֵאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר. מָשָׁל הַב׳

---

6) לקו״ת שלח לז, ד. ובכ״מ. 7) וארא ו, ג. 8) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ״ב. ר״ח שער האהבה פ״ו (ד״ה והמרגיל). שו״ת חכם צבי סי״ח. תניא שער היחוד והאמונה רפ״ו. לקו״ת פ׳ ראה כב, סע״ב ואילך. 9) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פרק א (ערך א־ל ההודאות). וראה שערי אורה (לר״י גיקטליא) שער ב. הובא באוה״ת וארא ע׳ קנז. 10) המשך תער״ב ואוה״ת שם. 11) תהלים קו, מח. 12) ראה זח״א קנג, ב. קנח, ב. אוה״ת בראשית כרך ג תקנא, א.

ביאור בדרך אפשר

אשר בדרך כלל דבר זה נובע **מִמצב** של **רִבּוּי אוֹר הָעֵינַיִם** מצב בו אור הנפש הרוחני שאמור להפעיל את העין הגשמית שבגוף האדם, הוא בעוצמה גדולה מידי ואזי העין איננה מסוגלת לראות דבר, שֶׁלכן העיוור **נִקְרָא בְּמַאֲמָרֵי חֲכָמֵינוּ זַ"ל**[13] **בְּשֵׁם 'סַגִּי נָהוֹר'** (=הרבה, מרובה אור).

[וְלִפְעָמִים מְבֹאָר מָשָׁל ד' מֵאוֹתִיּוֹת הַחוֹתָם]. **וּמְשָׁלִים אֵלּוּ הֵם כְּנֶגֶד פִּרְטֵי הַמַּדְרֵגוֹת** והאופנים השונים שֶׁבהם ניתן לְסַוֵּג את העולמות כולם **בְּתוך** שני סוגי העולמות **עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, שֶׁבִּכְלָלוּת** באופן כללי **הֵם בְּג' מַדְרֵגוֹת** ואופנים שונים. **מַדְרֵגָה הָא' בְּב'** סוגי **עוֹלָמוֹת הַנַּ"ל הִיא** רק **בְּ**מסגרת **עוֹלָמוֹת** ה'נבראים' שהם: **בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְעוֹלָם הַיְּצִירָה וְהָעֲשִׂיָּה** שלמטה ממנו הם **נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא.** **וּמַדְרֵגָה הַב' הִיא בָּ**מסגרת של כל העולמות, עולם **הָאֲצִילוּת** ועולמות **בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** שֶׁבמסגרת זו **עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה הֵם** בבחינת **עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא,** וַעולם **הָאֲצִילוּת הוּא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא.** **וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר** באופן מפורט יותר, **הִנֵּה בְּ** תוך המסגרת של עולם **הָאֲצִילוּת גּוּפָא** (=עצמו), במסגרת של עשר הספירות המאירות בעולם האצילות, **הֲרֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת** שהיא התחתונה מביניהם והיא משמשת כמקור להארה האלוקית היורדת מעולם האצילות לעולמות בריאה יצירה ועשיה, שלכן עוד בהיותה חלק מעולם האצילות **הִיא בְּחִינַת 'בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁבַּאֲצִילוּת'** וְלכן היא **נִקְרֵאת בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן** שֵׁש הספירות שלמעלה מספירת המלכות שהם הספירות שבדרגת ה'**זְעֵיר־אַנְפִּין**' **שֶׁהוּא עִקַּר הָאֲצִילוּת** וְהרי מהותו של האור שמאיר ב'זעיר אנפין' איננה שייכת כלל לעולמות ה'נבראים' שלמטה מעולם האצילות אלא היא קשורה במהותו של עולם האצילות כשלעצמו שהוא **סוֹף עוֹלָמוֹת הָאֵין־סוֹף,** הרי ספירות אלה **נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא. וּמַדְרֵגָה הַג'** האופן השלישי כיצד קיימת החלוקה שבין עלמא דאתכסיא לבין עלמא דאתגליא **הִיא** גם כאשר מדובר **בַּ**עיקרו של עולם **הָאֲצִילוּת גּוּפָא** (=עצמו), **שֶׁהַז'** ספירות **הַתַּחְתּוֹנוֹת, דְּהַיְנוּ** שש הספירות הקשורות **בִּבְחִינַת 'זְעֵיר־אַנְפִּין'** וספירת **מַלְכוּת,** כל אלה **נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּסְפִירַת הַבִּינָה** שהיא למעלה מדרגת זעיר אנפין **נִקְרֵאת בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא. וּכְנֶגֶד ג' מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ הֵם ג' מְשָׁלִים הַנַּ"ל.**

ג) וּבֵאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, מַדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּב' עוֹלָמוֹת אֵלּוּ הִיא בָּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְעוֹלָם הַיְּצִירָה וַעֲשִׂיָּה נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[14] יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ, דִּיצִירָה הוּא אוֹר וְגִלּוּי, וּבְרִיאָה הוּא חֹשֶׁךְ וְכִסּוּי[15]. וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מֵעוֹלָם הַיְּצִירָה, **'יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ'** המילה 'יוצר' מתייחסת לאור והמילה 'בורא' מתייחסת לחושך, **דִּיצִירָה הוּא אוֹר וְגִלּוּי, וּבְרִיאָה הוּא חֹשֶׁךְ וְכִסּוּי**[15]. ולמרות שבדרך כלל ישנה מעלה דווקא באור ולא בחושך, אך כאן החושך של עולם הבריאה מבטא את רוממותו, וכפי שמבואר בַּמָּבוֹא למאמר שדרגת האור שמאיר בעלמא דאתכסיא איננה נתפסת בחושים של אלה הנמצאים בעלמא דאתגליא ולכן מבחינתם אור זה הוא חושך. **וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מֵעוֹלָם הַיְּצִירָה**

הוּא מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וּמָשָׁל ג' הוּא מֵרִבּוּי אוֹר הָעֵינַיִם, שֶׁנִּקְרָא בְּמַאֲמָרֵי חֲכָמֵינוּ זַ"ל[13] בְּשֵׁם סַגִּי נָהוֹר. וְלִפְעָמִים מְבֹאָר מָשָׁל ד' מֵאוֹתִיּוֹת הַחוֹתָם. וּמְשָׁלִים אֵלּוּ הֵם כְּנֶגֶד פִּרְטֵי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, שֶׁבִּכְלָלוּת הֵם בְּג' מַדְרֵגוֹת. מַדְרֵגָה הָא' בְּב' עוֹלָמוֹת הַנַּ"ל הִיא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְעוֹלָם הַיְּצִירָה וְהָעֲשִׂיָּה נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא. וּמַדְרֵגָה הַב' הִיא בָּאֲצִילוּת וּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה הֵם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַאֲצִילוּת הוּא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא. וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בָּאֲצִילוּת גּוּפָא, הֲרֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁבַּאֲצִילוּת וְנִקְרֵאת בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן זְעֵיר־אַנְפִּין שֶׁהוּא עִקַּר הָאֲצִילוּת וְסוֹף עוֹלָמוֹת הָאֵין־סוֹף, נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא. וּמַדְרֵגָה הַג' הִיא בַּאֲצִילוּת גּוּפָא, שֶׁהַז' תַּחְתּוֹנוֹת, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין וּמַלְכוּת, נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּסְפִירַת הַבִּינָה נִקְרֵאת בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא. וּכְנֶגֶד ג' מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ הֵם ג' מְשָׁלִים הַנַּ"ל.

ג) **וּבֵאוּר** הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, מַדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּב' עוֹלָמוֹת אֵלּוּ הִיא בָּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וְעוֹלָם הַיְּצִירָה וַעֲשִׂיָּה נִקְרָאִים בְּשֵׁם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[14] יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ, דִּיצִירָה הוּא אוֹר וְגִלּוּי, וּבְרִיאָה הוּא חֹשֶׁךְ וְכִסּוּי[15]. וְהַיְנוּ, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מֵעוֹלָם הַיְּצִירָה,

13) ברכות נו, א. נח, א. ועוד. 14) ישעי' מה, ז. ברכת ק"ש. 15) ראה לקו"ת שה"ש ד, ג. מב, ד. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

שלכן לכאורה היה מן הנכון לייחס אליו עניין של אור ולא של חושך, ודבר זה שדרגת עולם הבריאה היא למעלה מעולם היצירה, בא לידי ביטוי בכך כְּפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁבְּברכות קריאת שמע של שחרית באמירת המילים ׳יוֹצֵר אוֹר׳ צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ (=לְמַשֵּׁשׁ) בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד, וּבְאמירת המילים ׳בּוֹרֵא חֹשֶׁךְ׳ צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ (=לְמַשֵּׁשׁ) בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ[16], וַידוע חֲרֵי שקדושתן של תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ הֵם לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מִקדושתן של תְּפִלִּין שֶׁל יָד[17], מִכָּל־מָקוֹם, חֲרֵי הִיא הַנּוֹתֶנֶת כלומר דווקא מעלתו של עולם הבריאה היא זו שגורמת לכך שייחסו אליו עניין של חושך, דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, לְהִיוֹתוֹ נַעֲלֶה יוֹתֵר, חֲרֵי הוּא בְּהֶעְלֵם וְכִסּוּי לגבי העולמות שלמטה ממנו, לְפִי שֶׁאִי־אֶפְשָׁר להם לְקַבֵּל אוֹר נַעֲלֶה כָּזֶה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה, חֲרֵי הוּא בְּגִלּוּי. וְעַל־זֶה הוּא הַמָּשָׁל הָא׳ המובא אודות ההבדל שבין עלמא דאתכסיא לבין עלמא דאתגליא, המשל הוא מֵההבדל שבין אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְבין אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר. דְּהִנֵּה, עִנְיַן ה׳דִּבּוּר׳ הוּא גִּלּוּי של נפש האדם לְזוּלָתוֹ, וּהַמַּחֲשָׁבָה הִיא קשורה בגילוי כזה של הנפש שהוא נשאר בְּהֶעְלֵם לְעַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי אנו רואים שהאדם יָכוֹל לַחְשֹׁב כָּל הַיּוֹם אודות דבר מסויים, וְזוּלָתוֹ לֹא יֵדַע כְּלָל, דְּאַף שֶׁזּוּלָתוֹ יַרְגִּישׁ שֶׁהוּא מַעֲמִיק בְּמַחְשַׁבְתּוֹ הזולת מרגיש שהאדם שלידו טרוד בדבר מה, מִכָּל־מָקוֹם, הזולת לֹא יֵדַע כְּלָל מַה שֶּׁהוּא חוֹשֵׁב. וְהַטַּעַם לכך שֶׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם נשארות בְּהֶעְלֵם מֵהַזּוּלַת, הוּא, לְפִי

1 וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁבְּ׳יוֹצֵר אוֹר׳ צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין שֶׁל
2 יָד, וּבְ׳בּוֹרֵא חֹשֶׁךְ׳ צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ[16],
3 וַחֲרֵי תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ הֵם לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה מִתְּפִלִּין שֶׁל
4 יָד[17], מִכָּל־מָקוֹם, חֲרֵי הִיא הַנּוֹתֶנֶת, דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה,
5 לִהְיוֹתוֹ נַעֲלֶה יוֹתֵר, חֲרֵי הוּא בְּהֶעְלֵם וְכִסּוּי, לְפִי
6 שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אוֹר נַעֲלֶה כָּזֶה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עוֹלָם
7 הַיְצִירָה שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה, חֲרֵי הוּא בְּגִלּוּי. וְעַל־זֶה
8 הוּא הַמָּשָׁל הָא׳ מֵאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר.
9 דְּהִנֵּה, עִנְיַן הַדִּבּוּר הוּא גִּלּוּי לְזוּלָתוֹ, וּמַחֲשָׁבָה הִיא
10 בְּהֶעְלֵם לְעַצְמוֹ, שֶׁחֲרֵי יָכוֹל לַחְשֹׁב כָּל הַיּוֹם, וְזוּלָתוֹ לֹא
11 יֵדַע כְּלָל, דְּאַף שֶׁזּוּלָתוֹ יַרְגִּישׁ שֶׁהוּא מַעֲמִיק בְּמַחְשַׁבְתּוֹ,
12 מִכָּל־מָקוֹם, לֹא יֵדַע כְּלָל מַה שֶּׁהוּא חוֹשֵׁב. וְהַטַּעַם
13 שֶׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּהֶעְלֵם מֵהַזּוּלַת, הוּא, לְפִי
14 שֶׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּדַקּוּת יוֹתֵר, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא
15 מְאֻחֶדֶת עִם הַנֶּפֶשׁ, וּמֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וּכְמוֹ
16 שֶׁרוֹאִים בְּמוּחָשׁ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, דְּכַאֲשֶׁר
17 הָאָדָם נִמְצָא בִּתְנוּעָה שֶׁל תֹּקֶף הַמִּדּוֹת, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל
18 לְדַבֵּר כְּלָל, לְפִי שֶׁתֹּקֶף הַמִּדָּה אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה
19 בְּדִבּוּר, וּכְמוֹ כֵן בַּשֵּׂכֶל, שֶׁרִבּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל אֵינוֹ יָכוֹל
20 לְהִתְצַמְצֵם בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּמַחֲשָׁבָה
21 שֶׁמֵּאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל וְתֹקֶף הַמִּדּוֹת. וּמִצַּד רִבּוּי
22 אוֹר הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאוֹר לַזּוּלַת,
23 כִּי־אִם לְעַצְמוֹ דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁאָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ[18],
24 לָכֵן דַּוְקָא לְעַצְמוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וְהֵינוּ,
25 שֶׁגַּם הַקִּרְבָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה שֶׁל הַזּוּלַת, כְּמוֹ הַקִּרְבָה דְּאָב
26 וְאָח, אֵינָהּ מַסְפִּיקָה שֶׁיּוּכַל לְהַרְגִּישׁ אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ, וְגִלּוּי
27 אוֹר הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה הוּא לְעַצְמוֹ דַּוְקָא, לְפִי שֶׁאָדָם
28 קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ, הֵיְינוּ, שֶׁאֵין כָּאן מְציאוּת שֶׁמחוּץ
29 לְעַצְמוֹ. אָמְנָם עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, חֲרֵי גַּם אוֹתִיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

שֶׁמציאותן של אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּדַקּוּת יוֹתֵר הן עדינות ורוחניות יותר מאותיות הדיבור, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא מְאֻחֶדֶת עִם הַנֶּפֶשׁ, וּמֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּמוּחָשׁ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, דְּכַאֲשֶׁר נפש הָאָדָם נִמְצָא בִּתְנוּעָה שֶׁל תֹּקֶף הַמִּדּוֹת ברגעים שבהם עוצמת ריגשותיו גדולה ביותר, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר כְּלָל, לְפִי שֶׁתֹּקֶף הַמִּדָּה כאשר רגש הלב הוא בכל עוצמתו אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה בְּדִבּוּר, וּכְמוֹ כֵן כאשר מדובר בַּהתגלות של הַשֵּׂכֶל באמצעות אותיות, הרי אנו רואים שֶׁרִבּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל כאשר מאיר אצל האדם רעיון עמוק שגורם לשכלו להיות בהתפעלות גדולה מהעשירות הרוחנית שקיימת ברעיון עמוק זה, אזי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְצַמְצֵם ולהסביר את עצמו בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּעולם המַחֲשָׁבָה שֶׁמֵּאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל וְתֹקֶף הַמִּדּוֹת. וּמִצַּד רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ שֶׁמאיר בַּמַּחֲשָׁבָה, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאוֹר לַזּוּלַת, כִּי־אִם לְעַצְמוֹ דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁאָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ[18], לָכֵן דַּוְקָא לְעַצְמוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וְהֵינוּ, שֶׁגַּם דרגת הַקִּרְבָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה שֶׁל הַזּוּלַת, כְּמוֹ דרגת הַקִּרְבָה דְּאָב וְדרגת הקירבה של אָח, גם היא אֵינָהּ מַסְפִּיקָה על מנת שֶׁיּוּכַל לְהַרְגִּישׁ אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ, וְגִלּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה הוּא אפשרי רק לְעַצְמוֹ דַּוְקָא, לְפִי שֶׁאָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ, הֵיְינוּ ומדובר בדרגת קירבה הכי גדולה לעצמו, שֶׁאֵין כָּאן מְציאוּת שֶׁמחוּץ לְעַצְמוֹ. אָמְנָם עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, שֶׁחֲרֵי למרות שהמחשבה, לעומת אותיות הדיבור, מסוגלת

44 שֶׁמציאותן של אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּדַקּוּת יוֹתֵר הן עדינות
45 ורוחניות יותר מאותיות הדיבור, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא מְאֻחֶדֶת עִם הַנֶּפֶשׁ,
46 וּמֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּמוּחָשׁ הַהֶפְרֵשׁ
47 בֵּין מַחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, דְּכַאֲשֶׁר נפש הָאָדָם נִמְצָא בִּתְנוּעָה שֶׁל
48 תֹּקֶף הַמִּדּוֹת ברגעים שבהם
49 עוצמת ריגשותיו גדולה ביותר,
50 אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר כְּלָל,
51 לְפִי שֶׁתֹּקֶף הַמִּדָּה כאשר
52 רגש הלב הוא בכל עוצמתו אִי־
53 אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה בְּדִבּוּר,
54 וּכְמוֹ כֵן כאשר מדובר
55 בַּהתגלות של הַשֵּׂכֶל באמצעות
56 אותיות, הרי אנו רואים שֶׁרִבּוּי
57 אוֹר הַשֵּׂכֶל כאשר מאיר אצל
58 האדם רעיון עמוק שגורם לשכלו
59 להיות בהתפעלות גדולה
60 מהעשירות הרוחנית שקיימת
61 ברעיון עמוק זה, אזי אֵינוֹ
62 יָכוֹל לְהִתְצַמְצֵם ולהסביר
63 את עצמו בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר,
64 מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּעולם
65 המַחֲשָׁבָה שֶׁמֵּאִיר בָּהּ
66 רִבּוּי אוֹר הַשֵּׂכֶל וְתֹקֶף
67 הַמִּדּוֹת. וּמִצַּד רִבּוּי אוֹר
68 הַנֶּפֶשׁ שֶׁמאיר בַּמַּחֲשָׁבָה,
69 אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאוֹר
70 לַזּוּלַת, כִּי־אִם לְעַצְמוֹ
71 דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁאָדָם קָרוֹב
72 אֵצֶל עַצְמוֹ[18], לָכֵן דַּוְקָא
73 לְעַצְמוֹ אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּלֶּה
74 אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וְהֵינוּ, שֶׁגַּם
75 דרגת הַקִּרְבָה הַיּוֹתֵר
76 גְּדוֹלָה שֶׁל הַזּוּלַת, כְּמוֹ
77 דרגת הַקִּרְבָה דְּאָב וְדרגת
78 הקירבה של אָח, גם היא
79 אֵינָהּ מַסְפִּיקָה על מנת
80 שֶׁיּוּכַל לְהַרְגִּישׁ אֶת
81 מַחְשַׁבְתּוֹ, וְגִלּוּי אוֹר
82 הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה הוּא
83 אפשרי רק לְעַצְמוֹ דַּוְקָא,
84 לְפִי שֶׁאָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ, הֵיְינוּ ומדובר בדרגת קירבה הכי
85 גדולה לעצמו, שֶׁאֵין כָּאן מְציאוּת שֶׁמחוּץ לְעַצְמוֹ. אָמְנָם עֲדַיִן
86 צָרִיךְ לְהָבִין, שֶׁחֲרֵי למרות שהמחשבה, לעומת אותיות הדיבור, מסוגלת

16) פרי עץ חיים שער הק״ש פ״א. לקו״ת שם. 17) ראה לקו״ת שם. 18) יבמות כה, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 להכיל את אור הנפש, אך סוף סוף **גַּם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם**
2 נחשבות **כְּמוֹ 'זוּלַת' לְגַבֵּי עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ** שהרי כמבואר במבוא
3 למאמר, מציאותן של 'אותיות' איננה חלק מהנפש עצמה, **וְאִם כֵּן**
4 **אֵיךְ יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת אוֹר הַנֶּפֶשׁ** באמצעות 'אותיות', לכאורה הדבר
5 איננו שייך לא רק באותיות
6 הדיבור אלא **אֲפִלּוּ בַּ**אותיות
7 **הַמַּחֲשָׁבָה. דְּהִנֵּה, אֲפִלּוּ**
8 **כְּלָלוּת כֹּחַ הַשֵּׂכֶל הוּא**
9 נחשב כ**'זוּלַת' לְגַבֵּי**
10 **הַנֶּפֶשׁ**, כמבואר במבוא
11 שעצמותה של הנשמה היא
12 למעלה מכל התגלות שהיא,
13 **דְּאַף שֶׁהַנֶּפֶשׁ** של האדם
14 **נִקְרֵאת** בשם **'נֶפֶשׁ**
15 **הַמַּשְׂכֶּלֶת' לְפִי שֶׁהִיא**
16 **מִתְלַבֶּשֶׁת** ומתגלה **בַּ**אמצעות
17 כוח **הַשֵּׂכֶל** שלה, **מִכָּל-**
18 **מָקוֹם, הֲרֵי** מציאותו של
19 כוח **הַשֵּׂכֶל הוּא** בבחינת
20 **'זוּלַת' לְגַבֵּי עֶצֶם**
21 **הַנֶּפֶשׁ, וּבַשֵּׂכֶל גּוּפָא**
22 (=ובשכל עצמו) במסגרת כוח
23 השכל ישנם דרגות שונות, ישנו
24 כוח השכל של הנפש האלוקית
25 שכאמור הוא רחוק מעצמותה
26 של הנשמה, שהיא למעלה
27 מכל התגלות שתהיה, ובנוסף
28 לכך **הִנֵּה** כוח **הַשֵּׂכֶל**
29 **הַטִּבְעִי** של הנפש היותר
30 תחתונה שזו הנפש האנושית
31 הטבעית, הנה וודאי שֶׁשֵּׂכֶל זה
32 **הוּא** נחשב כ**'זוּלַת' לְגַבֵּי**
33 כוח **הַשֵּׂכֶל הָאֱלֹקִי** שהרי
34 ביכולתו של השכל האלוקי
35 לתפוס ולהשיג באור האלוקי
36 ממש, מה שאין כן, ביכולתו
37 של השכל הטבעי לתפוס רק
38 במציאותו של העולם ולא
39 באלוקות שמעליו, **וּבְתוֹך** עולם **הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי גּוּפָא** (=עצמו) **הִנֵּה**
40 כל פעם שהשכל פועל, הרי זה על ידי **הַהִתְלַבְּשׁוּת** וההתצמצמות שלו
41 **בְּתוֹך** מסגרת של **מֻשְׂכָּל פְּרָטִי** כלומר ברגע זה הוא מתקבע בתוך
42 סברא מסויימת דווקא, ואם כן וודאי שגילוי מצומצם זה של כוח השכל
43 **הוּא** נחשב כ**'זוּלַת'** וכדבר רחוק **לְגַבֵּי עֶצֶם כֹּחַ הַשֵּׂכֶל, וּבָזֶה**
44 **גּוּפָא** (=ובזה עצמו) בנוסף לירידה של כוח השכל האלוקי לתוך השכל
45 האנושי והטבעי, ולאחר מכן ההתקבעות ברעיון ספציפי מוגבל, **הִנֵּה**
46 ישנה התצמצמות נוספת שהיא **הַהִתְלַבְּשׁוּת** של השכל הטבעי **בְּתוֹך**

1 הַמַּחֲשָׁבָה הֵם כְּמוֹ זוּלַת לְגַבֵּי עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, וְאִם כֵּן אֵיךְ
2 יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת אוֹר הַנֶּפֶשׁ אֲפִלּוּ בַּמַּחֲשָׁבָה. דְּהִנֵּה, אֲפִלּוּ
3 כְּלָלוּת כֹּחַ הַשֵּׂכֶל הוּא 'זוּלַת' לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ, דְּאַף שֶׁהַנֶּפֶשׁ
4 נִקְרֵאת נֶפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת לְפִי שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בַּשֵּׂכֶל,
5 מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הַשֵּׂכֶל הוּא זוּלַת לְגַבֵּי עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ,
6 וּבַשֵּׂכֶל גּוּפָא הִנֵּה שֵׂכֶל הַטִּבְעִי הוּא זוּלַת לְגַבֵּי שֵׂכֶל
7 הָאֱלֹקִי, וּבַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי גּוּפָא הִנֵּה הַהִתְלַבְּשׁוּת בְּמֻשְׂכָּל
8 פְּרָטִי, הוּא זוּלַת לְגַבֵּי עֶצֶם כֹּחַ הַשֵּׂכֶל, וּבָזֶה גּוּפָא הִנֵּה
9 הַהִתְלַבְּשׁוּת בִּכְלֵי הַשֵּׂכֶל וְהַמֹּחַ שֶׁמִּצַּד הַגּוּף, הֲרֵי הוּא
10 גַּם כֵּן זוּלַת. וְאִם כֵּן אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה מֵאִיר
11 רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּמַעֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה הִיא
12 שֶׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה אֵינָן מֻרְגָּשׁוֹת אֶלָּא הֵם בְּבִטּוּל,
13 וּמִצַּד הַבִּטּוּל שֶׁבָּהֶם מֵאִיר בְּתוֹכָם אוֹר הַנֶּפֶשׁ. וּכְמוֹ כֵּן
14 הוּא בִּכְלָלוּת עִנְיַן הַשֵּׂכֶל, שֶׁאַף שֶׁהַשֵּׂכֶל הוּא זוּלַת לְגַבֵּי
15 עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הַשֵּׂכֶל הוּא בָּטֵל וּמְאֻחָד
16 עִם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהַנֶּפֶשׁ נִקְרֵאת בְּשֵׁם נֶפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת,
17 לְפִי שֶׁהִיא מִתְאַחֶדֶת עִם הַשֵּׂכֶל. וְכֵן הוּא גַּם בַּמַּחֲשָׁבָה,
18 שֶׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּבִטּוּל וּמְאֻחָדִים עִם הַנֶּפֶשׁ.
19 מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, כֵּיוָן שֶׁהֵן מֻרְגָּשׁוֹת וְהֵם
20 בְּיֵשׁוּת, לָכֵן אֵין מֵאִיר בָּהֶם אוֹר הַנֶּפֶשׁ כַּנַ"ל. וְזֶהוּ
21 הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, שֶׁמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּבִטּוּל,
22 וְלָכֵן מֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה הִיא בְּהֶעְלֵם
23 לְגַבֵּי הַזּוּלַת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּיֵשׁוּת, אֵין
24 מֵאִיר בּוֹ רִבּוּי אוֹר, וְלָכֵן הוּא בְּגִלּוּי לְזוּלָתוֹ. וְעַל־דֶּרֶךְ־
25 זֶה יוּבָן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עוֹלָם הַבְּרִיאָה לְעוֹלָם הַיְצִירָה
26 וְהָעֲשִׂיָּה, דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, עִם הֱיוֹתוֹ גַּם כֵּן נִבְרָא
27 וְנִתְחַדֵּשׁ בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא, מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן

ביאור בדרך אפשר

47 **כְּלֵי הַשֵּׂכֶל וְהַמֹּחַ** הגשמיים **שֶׁמִּצַּד הַגּוּף** אשר מתוכם פועל
48 השכל, והמוח הגשמי גורם לכך שהשכל איננו יכול להבין דבר מבלי
49 שהוא יצטייר בתבנית גשמית ממש, **הֲרֵי** מכל האמור מובן שאפילו
50 כוח השכל **הוּא גַּם כֵּן** נחשב כ**'זוּלַת'** לגבי עצמותה של הנפש.
51 **וְאִם כֵּן אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר**
52 **שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה מֵאִיר רִבּוּי**
53 **אוֹר הַנֶּפֶשׁ. אַךְ הָעִנְיָן**
54 **הוּא, דְּמַעֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה**
55 **הִיא** שֶׁמציאותן של **אוֹתִיּוֹת**
56 **הַמַּחֲשָׁבָה** היא כזו שאֵינָן
57 **מֻרְגָּשׁוֹת אֶלָּא הֵם**
58 **בְּבִטּוּל** הם בהתבטלות
59 מוחלטת בפני אור הנפש,
60 **וּמִצַּד הַבִּטּוּל שֶׁבָּהֶם**
61 **מֵאִיר בְּתוֹכָם אוֹר**
62 **הַנֶּפֶשׁ. וּכְמוֹ כֵּן הוּא**
63 **בִּכְלָלוּת עִנְיַן הַשֵּׂכֶל,**
64 **שֶׁאַף שֶׁהַשֵּׂכֶל הוּא זוּלַת**
65 **לְגַבֵּי עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, מִכָּל-**
66 **מָקוֹם, הֲרֵי** כוח **הַשֵּׂכֶל**
67 **הוּא בָּטֵל** הוא בהתבטלות
68 מוחלטת **וּמְאֻחָד עִם**
69 **הַנֶּפֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ** הסיבה לכך
70 **שֶׁהַנֶּפֶשׁ נִקְרֵאת בְּשֵׁם**
71 **נֶפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת, לְפִי**
72 **שֶׁהִיא מִתְאַחֶדֶת עִם**
73 **הַשֵּׂכֶל. וְכֵן הוּא גַּם**
74 **בַּמַּחֲשָׁבָה, שֶׁאוֹתִיּוֹת**
75 **הַמַּחֲשָׁבָה הֵם בְּבִטּוּל**
76 **וּמְאֻחָדִים עִם הַנֶּפֶשׁ.**
77 **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אוֹתִיּוֹת**
78 **הַדִּבּוּר, כֵּיוָן שֶׁ**מציאותן
79 של אותיות אלה היא כזו שהֵן
80 **מֻרְגָּשׁוֹת וְהֵם בְּיֵשׁוּת,**
81 **לָכֵן אֵין מֵאִיר בָּהֶם אוֹר**
82 **הַנֶּפֶשׁ כַּנַ"ל. וְזֶהוּ**
83 **הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַחֲשָׁבָה**
84 **לְדִבּוּר, שֶׁמַּחֲשָׁבָה הִיא**
85 **בְּבִטּוּל** לגבי הנפש, **וְלָכֵן מֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הַנֶּפֶשׁ, וּמִשּׁוּם**
86 **זֶה** שמאיר בה אור רב לכן **הִיא בְּהֶעְלֵם לְגַבֵּי הַזּוּלַת,**
87 **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּיֵשׁוּת, אֵין מֵאִיר בּוֹ רִבּוּי**
88 **אוֹר, וְלָכֵן הוּא** יכול להיות **בְּגִלּוּי לְזוּלָתוֹ. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יוּבָן**
89 **הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עוֹלָם הַבְּרִיאָה לְעוֹלָם הַיְצִירָה וְהָעֲשִׂיָּה,**
90 **דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, עִם הֱיוֹתוֹ גַּם כֵּן** 'נִבְרָא' ואיננו חלק
91 מהאלוקות עצמה שהרי מציאותו **נִתְחַדֵּשׁ** במסגרת עולמות ה'נבראים'
92 **בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא,** אך **מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן**

ביאור בדרך אפשר

שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא בְּבִטּוּל, וְכַיָּדוּעַ[19] שֶׁהאופן שבו קיימת המציאות בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה הרי זה בצורה כזו שאֵין מורגשת שׁוּם מְצִיאוּת עַדַיִן, אֶלָּא במה מתבטא שיש שם מציאות, הרי זה רק בכך שֶׁשֵּׁנָה הרגשה של ׳אֶפְשָׁרִי הַמְּצִיאוּת׳ בִּלְבַד, לָכֵן בגלל גודל ההתבטלות מֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הָאֲצִילוּת, וּמִצַּד רִבּוּי אוֹר הָאֲצִילוּת שֶׁמֵּאִיר בִּבְרִיאָה, הֲרֵי הִיא חֹשֶׁךְ וְהֶעְלֵם לְגַבֵּי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁהרגשת המציאות שם הוּא לֹא רַק באופן של ׳אֶפְשָׁרִי הַמְּצִיאוּת׳, אֶלָּא מְצִיאוּת מַמָּשׁ, הִנֵּה מִצַּד הַיֵּשׁוּת שֶׁבּוֹ אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיָּאִיר בּוֹ אוֹר הָאֲצִילוּת, וְלָכֵן הֲרֵי הוּא בְּחִינַת אוֹר וְגִלּוּי כלומר האור שמאיר בו הוא מועט במידה כזו שהנבראים התחתונים יכולים לתפוס בו, כך שמבחינתם הוא אור ולא חושך.

ד) **וּבְחִינָה** הַב׳ שֶׁבְּב׳ עוֹלָמוֹת הַנַּ״ל הָאוֹפן הנוסף שֶׁבְּחלוקת ב׳ עוֹלָמוֹת הַנַּ״ל ׳אתכסיא׳ ו׳אתגליא׳, הִיא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וְעוֹלָם הָאֲצִילוּת. וְהַמָּשָׁל עַל־זֶה שעל ידו ניתן להבין מדוע האור שמאיר בעולם האצילות הוא בבחינת חושך לגבי עולם הבריאה, הוּא מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֶלָּא עַל־יְדֵי מְמֻצָּע ניתן להביט בו רק על ידי אמצעים שונים. שֶׁזֶּהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר הַלְּבָנָה, הִנֵּה כַּאֲשֶׁר כֹּחַ הָרְאִיָּה של האדם הוּא בְּמצב טוֹב, אזי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ באור הלבנה בְּלִי מְמֻצָּע, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אִי־אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל כִּי־אִם עַל־יְדֵי ׳אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה׳ (=מַרְאָה, זכוכית המצופה בחומר כהה. לא ניתן להביט בשמש עצמה אלא רק כפי שהיא נצפית דרך זכוכית כהה), וְהַיְנוּ, שֶׁהָאוֹר של השמש כְּמוֹ שֶׁהוּא במלוא עוצמתו קֹדֶם לפני שהוא נצפה דרך הָ׳אַסְפַּקְלַרְיָא׳ בשלב זה הוּא בִּבְחִינַת הָעֶלֵּם לגבי האדם הצופה, מאחר שאינו יכול להביט בו, וְאַחֲרֵי שהוא מאיר דרך הָאַסְפַּקְלַרְיָא אזי הֲרֵי הוּא בִּבְחִינַת גִּלּוּי. וְהַדֶּגְמָא מִזֶּה יוּבָן למעלה בְּעִנְיַן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אֲצִילוּת לְבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא עוֹלָם הָאַחְדוּת כיוון שהספירות העליונות שמאירות בו הינן נחשבות כדבר אחד ממש עם ההארה האלוקית, וכמו שכתוב בתיקוני הזוהר: ׳דְּאִיהוּ וְחַיּוֹהִי חַד וְאִיהוּ וְגַרְמוֹהִי חַד׳[20] (=שהוא, הקדוש ברוך הוא, והאורות של הספירות, הכול אחד. וכמו כן, הוא והכלים המכילים את האורות, הכול אחד), וְלָכֵן האור האלוקי שמאיר בעולם האצילות הוּא בְּהֶעְלֵם מֵכל הַנִּבְרָאִים אפילו לגבי הנבראים העליונים שבעולם הבריאה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כאשר מדובר אודות עולמות ה׳נבראים׳ שהם: בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁהִתְהַוּוּתָם הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת שהאור האלוקי שמאיר בספירות של עולם האצילות איננו מאיר בהם כמו שהוא במקומו, אלא על ידי הצטמצמותו ב׳אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה׳, וְהַיְנוּ שֶׁהִתְהַוּוּתָם של הנבראים הִיא מֵההארה שמאירה דרך הספירה התחתונה שבעולם האצילות שזו סְפִירַת הַמַּלְכוּת, ובנוסף לכך הארה זו מאירה בעולמות הנבראים עַל־יְדֵי הֶפְסֵק הַפְּרָסָא (=המחיצה שעומדת בין עולם האצילות לבין עולם הבריאה), לָכֵן עולמות ה׳נבראים׳ לעומת עולם האצילות, הֵם בְּחִינַת גִּלּוּי ואור. וּכְמוֹ כֵן בָּתוך המסגרת של עולם הָאֲצִילוּת גּוּפָא (=עצמו), החלוקה של חושך ואור, שזו החלוקה של אתכסיא ואתגליא, הֲרֵי זֶה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין דרגת האור האלוקי שמאיר בספירת הַמַּלְכוּת שאור זה משמש כמקור למציאותם של הנבראים, לְעומת דרגת האור שמאיר בספירות ה׳זְעֵיר־אַנְפִּין׳ שהוא למעלה יותר כַּנַּ״ל בסעיף ג׳ וכמו כן במבוא למאמר.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא בְּבִטּוּל, וְכַיָּדוּעַ[19] שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה אֵין שׁוּם מְצִיאוּת עַדַיִן, אֶלָּא אֶפְשָׁרִי הַמְּצִיאוּת בִּלְבַד, לָכֵן מֵאִיר בָּהּ רִבּוּי אוֹר הָאֲצִילוּת, וּמִצַּד רִבּוּי אוֹר הָאֲצִילוּת שֶׁמֵּאִיר בִּבְרִיאָה, הֲרֵי הִיא חֹשֶׁךְ וְהֶעְלֵם לְגַבֵּי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁהוּא לֹא רַק אֶפְשָׁרִי הַמְּצִיאוּת, אֶלָּא מְצִיאוּת מַמָּשׁ, הִנֵּה מִצַּד הַיֵּשׁוּת שֶׁבּוֹ אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיָּאִיר בּוֹ אוֹר הָאֲצִילוּת, וְלָכֵן הֲרֵי הוּא בְּחִינַת אוֹר וְגִלּוּי.

ד) **וּבְחִינָה** הַב׳ שֶׁבְּב׳ עוֹלָמוֹת הַנַּ״ל הִיא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה וְעוֹלָם הָאֲצִילוּת. וְהַמָּשָׁל עַל־זֶה הוּא מֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֶלָּא עַל־יְדֵי מְמֻצָּע. שֶׁזֶּהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר הַלְּבָנָה, שֶׁאוֹר הַלְּבָנָה, הִנֵּה כַּאֲשֶׁר כֹּחַ הָרְאִיָּה הוּא בְּטוֹב, אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ בְּלִי מְמֻצָּע, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אִי־אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל כִּי־אִם עַל־יְדֵי אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְהַיְנוּ שֶׁהִתְהַוּוּתָם הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְהַיְנוּ שֶׁהִתְהַוּוּתָם הִיא מִסְּפִירַת הַמַּלְכוּת עַל־יְדֵי הֶפְסֵק הַפְּרָסָא, לָכֵן הֵם בְּחִינַת גִּלּוּי. וּכְמוֹ כֵן בָּאֲצִילוּת גּוּפָא הֲרֵי זֶה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מַלְכוּת לִ׳זְעֵיר־אַנְפִּין׳ כַּנַּ״ל.

---

19) ראה סה״מ תרס״ב ע׳ שנז. ובכ״מ. 20) תקו״ז בהקדמה (ג, ב).

ביאור בדרך אפשר

ה) **וּבְחִינָה** הַג' שֶׁבְּחלוקת **ב' עוֹלָמוֹת הַנַּ"ל** 'אתכסיא' ו'אתגליא': **הוּא הַהֶפְרֵשׁ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת גּוּפָא** (=עצמו) **בֵּין** דרגת האור שמאיר **בסְפִירַת הַבִּינָה** לבין דרגת האור שמאיר בספירות ה'**זְעֵיר־אַנְפִּין'. וְהַמָּשָׁל עַל־זֶה** המשל שעל ידו ניתן להסביר מדוע האור שמאיר בדרגת הבינה הוא בבחינת חושך לגבי הזעיר אנפין למרות ששניהם באותו עולם, בעולם האצילות, **הוּא מִסּוּמָא** (=עיוור) **שֶׁנִּקְרָא** בלשון חכמינו ז"ל **בְּשֵׁם 'סַגִּי נָהוֹר'**[13] פירושן של מילים אלו הוא: 'הרבה אור'. **דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ זַ"ל**[13] איך יתכן **שֶׁקָּרְאוּ אֶת הַסּוּמָא בְּשֵׁם 'סַגִּי נָהוֹר'?!, דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה** בבחינת **'לוֹעֵג לָרָשׁ'**[21] לכנות אדם בשם שמדגיש דווקא את מה שחסר לו, הרי זה בבחינת לעג כלפיו. **אַךְ יָדוּעַ הָעִנְיָן בָּזֶה**[22], **דְּהָאֱמֶת הוּא כֵּן, שֶׁהַסּוּמָא הוּא סַגִּי נָהוֹר** העיוור הוא באמת מרובה באור, ויתירה מזו, הסיבה שגורמת לעיוורון היא דווקא בגלל שמאיר אצלו הרבה אור. הסברת הדבר: **דְּהִנֵּה, אוֹר הָרְאִיָּה** האור הרוחני של הנפש שהוא זה שמפעיל את העין, הנה אור זה **כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הֲרֵי הוּא רוּחָנִי** וביכולתו לראות את הרוחניות שבכל דבר, **וּמִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ שַׁיָּךְ שֶׁיִּתְפֹּס** ויראה **דָּבָר גַּשְׁמִי כְּלָל, אֶלָּא שֶׁיֶּשְׁנָהּ נְקֻדָּה** בבשר של העין **שֶׁבָּהּ מִתְרַכְּזִים כָּל הָאוֹרוֹת** הרוחניים של הנפש הקשורים בכוח **הָרְאִיָּה, וְעַל נְקֻדָּה זוֹ יֶשְׁנָם כַּמָּה מָסַכִּים** ושכבות **שֶׁהֵם מְצַמְצְמִים וּמַעֲלִימִים אֶת** עוצמת **הָאוֹר** של **הָרְאִיָּה** הרוחנית **עַד** כדי כך **שֶׁיּוּכַל לִתְפֹּס** ולראות **דָּבָר גַּשְׁמִי. וְכַאֲשֶׁר נֶחְסַר מֵהַמָּסַכִּים** והשכבות **הַנַּ"ל** והם נִשְׁחָקִים, בין **אִם** זה קורה **מִצַּד רִבּוּי הַשִּׁמּוּשׁ** במשך השנים ובין **אִם מִצַּד סִבָּה אַחֶרֶת, הִנֵּה אָז מֵאִיר רִבּוּי הָאוֹר** הרוחני, **וְלָכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לִתְפֹּס דָּבָר גַּשְׁמִי. וְזֶהוּ**

ביאור בדרך אפשר

הסיבה הפנימית לכך **שֶׁהַסּוּמָא נִקְרָא בְּשֵׁם 'סַגִּי נָהוֹר', לְפִי** שֶׁבאמת **יֵשׁ בּוֹ רִבּוּי אוֹר. וְהִנֵּה, מָשָׁל זֶה שׁוֹנֶה הוּא מֵהַמְּשָׁלִים הַנַּ"ל, כֵּיוָן** שלעומת המשל אודות ההבדל שבין אותיות המחשבה לבין אותיות הדיבור, ששני סוגי אותיות אלו סוף סוף הם מחוץ לנפש עצמה, וכמו כן לעומת המשל אודות האור שמאיר מהשמש דרך הזכוכית הכהה, שאור זה הוא כבר מחוץ לשמש עצמה, **שֶׁ**הרי לעומת משלים אלו, **בְּמָשָׁל זֶה מְבֹאָר שֶׁגַּם גִּלּוּי הַכֹּחוֹת בָּ**תוך **הָאָדָם עַצְמוֹ** (לֹא רַק גִּלּוּי לְזוּלָתוֹ, אֶלָּא גַּם גִּלּוּי כֹּחוֹתָיו בְּ**תוך **עַצְמוֹ) הוּא עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם וְהַהֶעְלֵם. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן גַּם בָּ'אָדָם הָעֶלְיוֹן' עַצְמוֹ** בשם 'אדם העליון' מכונה ההתגלות של האור האלוקי בספירות העליונות שבעולם האצילות, **הַיְינוּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת עַצְמוֹ, שֶׁכַּאֲשֶׁר מֵאִיר רִבּוּי הָאוֹר, הִנֵּה גַּם בָּ**תוך **אֲצִילוּת גּוּפָא** (=עצמו) לגבי הדרגות התחתונות שבאותו עולם **הוּא** נחשב כ**עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם, וּבִכְדֵי שֶׁיָּבוֹא הָאוֹר בְּגִלּוּי, בָּאֲצִילוּת עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה עַל־יְדֵי הַהֶעְלֵם** וההצטמצמות של האור **דַּוְקָא. וְזֶהוּ שֶׁסְּפִירַת הַבִּינָה הִיא בְּחִינַת הֶעְלֵם לְגַבֵּי 'זְעֵיר־אַנְפִּין', וְהַיְנוּ דֶּהֲגַם שֶׁבִּינָה הִיא אֵם הַבָּנִים** בדוגמת השכל שבנפש האדם שהוא משמש כמקור וכ'אמא' שממנו באים התולדות, שאלה הן הרגשות שבלב, כך גם ספירת הבינה **שֶׁהִיא** בבחינת **מָקוֹר** ואֵם **לִבָּנִים**, שאלה הן ספירות ה'**זְעֵיר־אַנְפִּין', מִכָּל־מָקוֹם, יָדוּעַ** שֶׁלא רק דרגתה העליונה של הבינה היא למעלה מהמידות שאלה הן הספירות של ה'זעיר אנפין', אלא אפילו דרגתה התחתונה של הבינה, אותה דרגה בבינה שהיא המשמשת כמקור למידות, שלכן היא נקראת בשם **הַמִּדּוֹת שֶׁבַּמּוֹחִין, וְעַד** שגַּם החיצוניות שבחצוניות שבבינה שהיא **בְּחִינַת 'נֵצַח־הוֹד־**

ה) **וּבְחִינָה** הַג' שֶׁבְּב' עוֹלָמוֹת הַנַּ"ל הוּא הַהֶפְרֵשׁ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת גּוּפָא בֵּין סְפִירַת הַבִּינָה לִ'זְעֵיר־אַנְפִּין'. וְהַמָּשָׁל עַל־זֶה הוּא מִסּוּמָא שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם סַגִּי נָהוֹר[13]. דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ זַ"ל[13] שֶׁקָּרְאוּ אֶת הַסּוּמָא בְּשֵׁם סַגִּי נָהוֹר, דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה לוֹעֵג לָרָשׁ[21]. אַךְ יָדוּעַ הָעִנְיָן בָּזֶה[22], דְּהָאֱמֶת הוּא כֵּן, שֶׁהַסּוּמָא הוּא סַגִּי נָהוֹר. דְּהִנֵּה, אוֹר הָרְאִיָּה כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הֲרֵי הוּא רוּחָנִי, וּמִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ שַׁיָּךְ שֶׁיִּתְפֹּס דָּבָר גַּשְׁמִי כְּלָל, אֶלָּא שֶׁיֶּשְׁנָהּ נְקֻדָּה שֶׁבָּהּ מִתְרַכְּזִים כָּל אוֹרוֹת הָרְאִיָּה, וְעַל נְקֻדָּה זוֹ יֶשְׁנָם כַּמָּה מָסַכִּים שֶׁהֵם מְצַמְצְמִים וּמַעֲלִימִים אֶת אוֹר הָרְאִיָּה עַד שֶׁיּוּכַל לִתְפֹּס דָּבָר גַּשְׁמִי. וְכַאֲשֶׁר נֶחְסַר מֵהַמָּסַכִּים הַנַּ"ל, אִם מִצַּד רִבּוּי הַשִּׁמּוּשׁ אִם מִצַּד סִבָּה אַחֶרֶת, הִנֵּה אָז מֵאִיר רִבּוּי הָאוֹר, וְלָכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לִתְפֹּס דָּבָר גַּשְׁמִי. וְזֶהוּ שֶׁהַסּוּמָא נִקְרָא בְּשֵׁם סַגִּי נָהוֹר, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבּוּי אוֹר. וְהִנֵּה, מָשָׁל זֶה שׁוֹנֶה הוּא מֵהַמְּשָׁלִים הַנַּ"ל, כֵּיוָן שֶׁבְּמָשָׁל זֶה מְבֹאָר שֶׁגַּם גִּלּוּי הַכֹּחוֹת בָּאָדָם עַצְמוֹ (לֹא רַק גִּלּוּי לְזוּלָתוֹ, אֶלָּא גַּם גִּלּוּי כֹּחוֹתָיו בְּעַצְמוֹ) הוּא עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם וְהַהֶעְלֵם. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן גַּם בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן עַצְמוֹ, הַיְינוּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת עַצְמוֹ, שֶׁכַּאֲשֶׁר מֵאִיר רִבּוּי הָאוֹר, הִנֵּה גַּם בָּאֲצִילוּת גּוּפָא הוּא עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם, וּבִכְדֵי שֶׁיָּבוֹא הָאוֹר בְּגִלּוּי, בָּאֲצִילוּת עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה עַל־יְדֵי הַהֶעְלֵם דַּוְקָא. וְזֶהוּ שֶׁסְּפִירַת הַבִּינָה הִיא בְּחִינַת הֶעְלֵם לְגַבֵּי 'זְעֵיר־אַנְפִּין', וְהַיְנוּ דֶּהֲגַם שֶׁבִּינָה הִיא אֵם הַבָּנִים, שֶׁהִיא מָקוֹר לִ'זְעֵיר־אַנְפִּין', מִכָּל־מָקוֹם, יָדוּעַ שֶׁהַמִּדּוֹת שֶׁבַּמּוֹחִין, עַד גַּם בְּחִינַת נֵצַח־הוֹד־יְסוֹד

21) משלי יז, ה. ברכות יח, א. 22) ראה גם אוה"ת בראשית ח"ו תתרלח, ב. המשך וככה תרל"ז פע"ג. ד"ה נעשה אדם (שנה זו)

ביאור בדרך אפשר

יְסוֹד׳ דְּאִימָּא, גם **הֵם לְמַעְלָה מַעְלָה** לא רק מהמידות עצמן אלא אפילו **מִבְּחִינַת** ההארה של **הַמּוֹחִין שֶׁנמצאת בַּמִּדּוֹת, וְלָכֵן סְפִירַת הַבִּינָה הוּא עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם לְגַבֵּי ׳זְעֵיר־אַנְפִּין׳.**

ו) וְזֶהוּ המשמעות של מה שכתוב **׳וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם וְגוֹ׳ בְּאֵ־ל שַׁדָּ־י׳** כאמור בסעיף ב׳, ההתגלות של הקדוש ברוך אל האבות קשורה בשם ׳אֵ־ל שַׁדָּ־י׳, דבר זה קשור לכך **שֶׁהָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ** והאירו **גִּלּוּי אֱלֻקוּת בָּעוֹלָם. דְּהִנֵּה, הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם וְהֶעְלֵם הָאוֹר, דְּבִתְחִלָּה הָיָה צִמְצוּם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא** באופן של **סִלּוּק** האור **לְגַמְרֵי, וְאַחַר כָּךְ** כשהקדוש ברוך הוא חזר והאיר לתוך ה׳חלל׳ וה׳מקום פנוי׳ הארה מועטת יותר, הרי גם בה **הָיָה עוֹד צִמְצוּם אַחֵר צִמְצוּם, וְכַנַּ״ל** כפי שנתבאר בסעיפים הקודמים **בְּכָל פְּרָטֵי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁ׳בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא׳ וְ׳עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא׳,** זאת אומרת **שֶׁהַגִּלּוּי** האלוקי שמאיר בעולמות התחתונים **לְמַטָּה** על מנת להחיותם ולקיימם **הוּא עַל־יְדֵי** ה**הֶעְלֵם** והצטמצמות של ה**אוֹר הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ** גם המשמעות של כך **שֶׁכְּלָלוּת הַהִתְהַוּוּת** של עולמות ה׳נבראים׳ **הוּא עַל־יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת, כַּיָּדוּעַ**[23] **שֶׁבְּ**ספירת ה**מַלְכוּת יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת, פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת.**

וְעִנְיָן זֶה שעצירת התפשטותן של המים, זו פעולה שנעשית בכוונה תחילה על ידי הקדוש ברוך הוא, **אֵינוֹ סוֹתֵר לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר**[25] **שֶׁעִנְיַן ׳וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה׳ הוּא מִצַּד הַחֵטְא** מבחינה רוחנית ׳היפרדותה׳ של היבשה מן המים מסמלת את הפירוד שבין האלוקות לבין העולם שנגרמת על ידי חטאי האדם, **לְפִי שֶׁבֶּאֱמֶת הַיְינוּ הַךְ, כִּי, הָא**

---

1 **יְסוֹד׳ דְּאִימָּא, הֵם לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין שֶׁבַּמִּדּוֹת,**
2 **וְלָכֵן סְפִירַת הַבִּינָה הוּא עִנְיָן שֶׁל הֶעְלֵם לְגַבֵּי ׳זְעֵיר־**
3 **אַנְפִּין׳.**

4 **ו) וְזֶהוּ וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם וְגוֹ׳ בְּאֵ־ל שַׁדָּ־י, שֶׁהָאָבוֹת**
5 **הִמְשִׁיכוּ גִּלּוּי אֱלֻקוּת בָּעוֹלָם. דְּהִנֵּה, הִתְהַוּוּת**
6 **הָעוֹלָמוֹת הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם וְהֶעְלֵם הָאוֹר, דְּבִתְחִלָּה**
7 **הָיָה צִמְצוּם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא סִלּוּק לְגַמְרֵי, וְאַחַר כָּךְ הָיָה**
8 **עוֹד צִמְצוּם אַחֵר צִמְצוּם, וְכַנַּ״ל בְּכָל פְּרָטֵי הַמַּדְרֵגוֹת**
9 **שֶׁבְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, שֶׁהַגִּלּוּי לְמַטָּה**
10 **הוּא עַל־יְדֵי הֶעְלֵם אוֹר הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ שֶׁכְּלָלוּת הַהִתְהַוּוּת**
11 **הוּא עַל־יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת, כַּיָּדוּעַ**[23] **שֶׁבְּמַלְכוּת יֵשׁ ב׳**
12 **בְּחִינוֹת, פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת, פְּנִימִיּוּת**
13 **הַמַּלְכוּת נִקְרֵאת בְּשֵׁם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, עַל שֵׁם שֶׁכּוֹנֶסֶת**
14 **וְאוֹסֶפֶת בְּתוֹכָהּ כָּל הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה**
15 **חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם אֶרֶץ, נַעֲשֵׂית מָקוֹר**
16 **לַנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[24] **יִקָּווּ הַמַּיִם גוֹ׳**
17 **אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַّבָּשָׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהַמַּיִם**
18 **מִתְכַּנְּסִים אֶל מָקוֹם אֶחָד, אֲזַי תֵּרָאֶה הַיַّבָּשָׁה בְּמָקוֹם**
19 **אַחֵר (לֹא בִּמְקוֹם הַמַּיִם). וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּגַשְׁמִיּוּת, כְּמוֹ כֵן**
20 **הוּא גַּם לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת**
21 **הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם יָם מַגְבִּילָה וְכוֹנֶסֶת בְּתוֹכָהּ אֶת כָּל**
22 **הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁלֹּא יִתְגַּלּוּ לַחוּץ, אֲזַי תֵּרָאֶה הַיַّבָּשָׁה**
23 **בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהוּא עִנְיַן הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת עַל־יְדֵי**
24 **חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת.**

25 **וְעִנְיָן זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר**
26 **שֶׁעִנְיַן וְתֵרָאֶה הַיַّבָּשָׁה הוּא מִצַּד הַחֵטְא, לְפִי**

ביאור בדרך אפשר

37 **הַמַּלְכוּת,** בדוגמת כּוֹס גשמית שיש בה שני חלקים. ישנו החלק הפנימי שלה
38 שהוא ה׳תּוֹך׳ שלה שתפקידו להכיל את השפע שניתן בתוכו, וישנו החלק
39 החיצוני, הדפנות של הכּוֹס, שהן ׳עוצרות׳ ומגבילות את השפע כך שהוא יהיה
40 במידה. בדומה לכך ספירת המלכות שהינה הספירה התחתונה שבעולם
41 האצילות, קיימת בה הדרגה הרוחנית שנקראת בשם **׳פְּנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת׳**
42 שחלק זה שבספירת המלכות **נִקְרֵאת בְּשֵׁם ׳כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל׳, עַל שֵׁם**
43 **שֶׁ**היא **כּוֹנֶסֶת וְאוֹסֶפֶת בְּתוֹכָהּ** את **כָּל הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים** שבספירות
44 היותר עליונות, **וְעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה** התפקיד של **׳חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת׳**
45 **שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם ׳אֶרֶץ׳** בדוגמת הארץ הגשמית ש׳עוצרת׳ את התפשטותו
46 של הים, הרי חלק זה שבספירת
47 המלכות **נַעֲשֵׂית מָקוֹר**
48 **לַנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה.**
49 **וּכְמוֹ** שרמוז דבר זה במה
50 **שֶׁכָּתוּב**[24] ׳יִקָּווּ הַמַּיִם גוֹ׳
51 **אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה**
52 **הַיַّבָּשָׁה׳, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה**
53 **שֶׁהַמַּיִם מִתְכַּנְּסִים אֶל**
54 **מָקוֹם אֶחָד** כך שאינם
55 מתפשטים עוד ועוד, **אֲזַי**
56 **תֵּרָאֶה הַיַّבָּשָׁה בְּמָקוֹם**
57 **אַחֵר (לֹא בִּמְקוֹם** ששם
58 נמצאים **הַמַּיִם). וּכְמוֹ**
59 **שֶׁהוּא בְּגַשְׁמִיּוּת, כְּמוֹ כֵן**
60 **הוּא גַּם לְמַעְלָה** במשמעות
61 הרוחנית של הדברים, המים
62 מסמלים את השפע האלוקי
63 הממלא את המציאות כולה,
64 משמעות פסוק זה היא **שֶׁעַל־**
65 **יְדֵי־זֶה שֶׁ׳פְּנִימִיּוּת**
66 **הַמַּלְכוּת׳ הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם**
67 **׳יָם׳ מַגְבִּילָה וְכוֹנֶסֶת**
68 **בְּתוֹכָהּ אֶת כָּל הָאוֹרוֹת**
69 **הָעֶלְיוֹנִים שֶׁלֹּא יִתְגַּלּוּ**
70 **לַחוּץ,** שלא יתגלו מחוץ לעולם
71 האצילות, **אֲזַי תֵּרָאֶה**
72 **הַיַّבָּשָׁה בְּמָקוֹם אַחֵר,**
73 כלומר תצוץ מציאותם וישותם
74 של הנבראים, **שֶׁהוּא עִנְיַן**
75 **הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת** של
76 ה׳נבראים׳ **עַל־יְדֵי חִיצוֹנִיּוּת**
77 **הַמַּלְכוּת.**

פ״ב (תו״מ חי״ח ע׳ 116). סה״ש תשמ״ח ח״ב ע׳ 590 בשוה״ג. התוועדויות תשמ״ח ח״ד ע׳ 184. 23) ראה גם ד״ה הנה ישכיל עבדי (שנה זו) פ״ג (תו״מ חי״ט ע׳ 274 ואילך). 24) בראשית א, ט. 25) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פרק י (ערך

שֶׁבֶּאֱמֶת הַיְינוּ הַךְ, כִּי, הָא גּוּפָא שֶׁיֵּשׁ נְתִינַת מָקוֹם לְחֵטְא, הֲרֵי זֶה מִצַּד הֶעְלֵם הָאוֹר דִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה אִיתָא בַּזֹּהַר[26] תּוּקְפָּא דְּגוּפָא חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא. וְיָדוּעַ הַפְּרוּשׁ בָּזֶה[27] שֶׁעַל־יְדֵי חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא נַעֲשָׂה תּוּקְפָּא דְּגוּפָא. וְהַיְינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ כָּל הַיּוֹם כִּדְבָעֵי, הִנֵּה עַל־יְדֵי תּוּקְפָּא דְּנִשְׁמָתָא שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ אוֹר הַנְּשָׁמָה, הֲרֵי הוּא פּוֹעֵל חֲלִישׁוּת בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית. וְאַף שֶׁאֵינוֹ פּוֹעֵל בְּעַצְמוֹ לַהֲפֹךְ אֶת מַהוּת הָרַע, שֶׁהֲרֵי עִנְיָן זֶה הוּא מַדְרֵגַת עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, מִכָּל־מָקוֹם, עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ כָּל הַיּוֹם, פּוֹעֵל הוּא עַל־כָּל־פָּנִים שֶׁהָרַע הוּא בְּהֶעְלֵם וּכְיָשֵׁן אֶצְלוֹ, וּכְדֵרֶגְמַת בֵּינוֹנִי הַמִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם[28], וְעַל־יְדֵי־זֶה הֲרֵי הוּא פּוֹעֵל חֲלִישׁוּת בָּרַע. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּאֵבְרֵי הַגַּשְׁמִי, שֶׁכַּאֲשֶׁר אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּאֵיזֶה אֵבָר וְכֹחַ, הִנֵּה עַל־יְדֵי הֶעְדֵּר הַשִּׁמּוּשׁ נֶחְלָשׁ הַכֹּחַ הַהוּא. וּכְמוֹ כֵן יוּבָן בָּעֲבוֹדָה שֶׁעַל־יְדֵי הֶעְדֵּר הַשִּׁמּוּשׁ בְּכֹחוֹת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, הֲרֵי הֵם נֶחְלָשִׁים. וּמִכָּל־שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר הָרַע יָשֵׁן אֶצְלוֹ, שֶׁאֵין זֶה הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּמְּשׁוּת בִּלְבַד, אֶלָּא גַּם הֶעְדֵּר הַהִתְפַּשְּׁטוּת, דְּאַף שֶׁמַּהוּת הָרַע נִשְׁאָר אֶצְלוֹ, הֲרֵי הוּא בְּהֶעְדֵּר הַהִתְפַּשְּׁטוּת עַל־כָּל־פָּנִים, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֵל הוּא חֲלִישׁוּת בָּרַע. וְכָל זֶה הוּא כַּאֲשֶׁר עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ וּמֵאִיר אֶצְלוֹ אוֹר הַנְּשָׁמָה. אָמְנָם עַל־יְדֵי חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא, הַיְינוּ שֶׁחָסֵר בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְהָרַע הוּא בְּהִתְפַּשְּׁטוּת אֶצְלוֹ, אַזַּי נַעֲשָׂה תּוּקְפָּא דְּגוּפָא, וְהַיְינוּ שֶׁעַל־יְדֵי הֶעְדֵּר הָעֲבוֹדָה, מִתְגַּבֵּר אֶצְלוֹ הָרַע וְנַעֲשָׂה בְּתֹקֶף יוֹתֵר,

ביאור בדרך אפשר

גּוּפָא (=זה עצמו) שֶׁיֵּשׁ נְתִינַת מָקוֹם לְמציאות של חֵטְא, הֲרֵי זֶה מִצַּד זה שעצם התהוותם של הנבראים כרוכה בהֶעְלֵם הָאוֹר דִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת והתמעטות התגלותו של האור האלוקי גורמת בדרך ממילא לכך שישותם של הנבראים ׳תצוץ׳ והם ירגישו את עצמם כדבר נפרד מהקדוש ברוך הוא עד כדי כך שהם יהיו מסוגלים לבוא לידי חטא, כלומר לידי מרידה ממש. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה אִיתָא בַּזֹּהַר[26]: ׳תּוּקְפָּא דְּגוּפָא חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא׳ (=תוקפו של הגוף הרי זו חולשה של הנשמה). וְיָדוּעַ הַפְּרוּשׁ בָּזֶה[27]: הירידה הרוחנית של האדם וחולשת נשמתו לא מתחילה בזה שחומריות גופו גוברת, אלא להיפך, שֶׁעַל־יְדֵי זה שתחילה ישנה ׳חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא׳ (=חולשת הנשמה) הנה על ידי זה נַעֲשָׂה ׳תּוּקְפָּא דְּגוּפָא׳ (=תוקף הגוף). וְהַיְינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר האדם עוֹבֵד את עֲבוֹדָתוֹ כָּל הַיּוֹם כִּדְבָעֵי (=כראוי), הוא עוסק בתורה ומצוות ובעבודת התפילה כך שהוא מעורר את התגלותה של נשמתו האלוקית, הִנֵּה עַל־יְדֵי ׳תּוּקְפָּא דְּנִשְׁמָתָא׳ (=תוקפה של הנשמה) כלומר שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ אוֹר הַנְּשָׁמָה, הֲרֵי בכך הוּא פּוֹעֵל וגורם בדרך ממילא לחֲלִישׁוּת בְּתוקפה של הנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית. וְאַף שמדובר באדם כזה שֶׁאֵינוֹ יכול להגיע לדרגה כזו שהוא יהיה פּוֹעֵל ומצליח לעשות שינוי ממש בְּתוך עַצְמוֹ, אינו יכול לַהֲפֹךְ אֶת מַהוּת הָרַע, שֶׁהֲרֵי עִנְיָן נעלה שכזה זֶה הוּא שייך רק במַדְרֵגַת עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים ואין זה שייך לדרגת כל אדם, אך מִכָּל־מָקוֹם, כל אדם יכול להגיע לידי כך שעַל־יְדֵי שהוא מסור לעֲבוֹדָתוֹ כָּל הַיּוֹם, פּוֹעֵל הוּא עַל־כָּל־פָּנִים שֶׁהָרַע שקיים בתוך ליבו הוּא יהיה בְּמצב של הֶעְלֵם, והרע יהיה כְּאדם שיָשֵׁן אֶצְלוֹ, וּכְדֵרֶגְמַת ׳בֵּינוֹנִי הַמִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם׳[28] ׳בינוני׳ הינו אדם שכל הצלחתו בעבודת ה׳ היא בכך שהוא משליט את נפשו האלוקית על גופו, כך שהרע שבליבו כפוף בפניה. אדם זה אינו מצליח לגרש את הרע לגמרי. כאשר ׳בינוני׳ זה נמצא בעיצומה של עבודת התפילה, הרי מתוך התבוננות בגדולת ה׳ הוא מבעיר בליבו את האש של אהבת ה׳, ובאותה שעה הרע שבקרבו ׳יָשֵׁן׳ ממש. ישנו ׳בינוני׳ שביכולתו לאחוז באש זו של אהבת ה׳ כל היום כולו, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֲרֵי הוּא פּוֹעֵל חֲלִישׁוּת בָּרַע. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּאֵבְרֵי הַגַּשְׁמִי, שֶׁכַּאֲשֶׁר אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּאֵיזֶה אֵבָר וְכֹחַ, הִנֵּה עַל־יְדֵי עצם הֶעְדֵּר הַשִּׁמּוּשׁ נֶחְלָשׁ הַכֹּחַ הַהוּא. וּכְמוֹ כֵן יוּבָן בָּעֲבוֹדָה הפנימית, בעבודת ה׳, שֶׁעַל־יְדֵי עצם הֶעְדֵּר הַשִּׁמּוּשׁ בְּכֹחוֹת של הנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, הֲרֵי הֵם נֶחְלָשִׁים. וּמִכָּל־שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר הָרַע יָשֵׁן אֶצְלוֹ, שֶׁאֵין זֶה הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּמְּשׁוּת בִּלְבַד כלומר אין רק שהרע חלילה ׳בוער׳ בקרבו והאדם לא נותן לו לבצע את זממו במחשבה בדיבור ובמעשה, אֶלָּא בשעה שהרע הוא ׳יָשֵׁן׳, אזי הרע הוא גַּם בהֶעְדֵּר הַהִתְפַּשְּׁטוּת כלומר שאין הרע מביע את משאלותיו אף בתוך ליבו של האדם, דְּאַף שֶׁמַּהוּת הָרַע נִשְׁאָר אֶצְלוֹ שלכן כשהאדם אינו במצב של תפילה, אזי הרע יכול להתעורר שנית, אך הֲרֵי לפי שעה הוּא בְּהֶעְדֵּר הַהִתְפַּשְּׁטוּת עַל־כָּל־פָּנִים, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֵל הוּא בדרך ממילא חֲלִישׁוּת בָּרַע שמידותיה הרעות של הנפש הבהמית יהיו רכות יותר כך שתתאפשר בקלות יתירה הזדככותן על ידי האדם. וְכָל זֶה הוּא כַּאֲשֶׁר האדם עוֹבֵד את עֲבוֹדָתוֹ וּמֵאִיר אֶצְלוֹ אוֹר הַנְּשָׁמָה. אָמְנָם עַל־יְדֵי ׳חוּלְשָׁא דְּנִשְׁמָתָא׳ (=חולשת הנשמה), הַיְינוּ שֶׁחָסֵר בְּהתמסרותו של האדם לעֲבוֹדָתוֹ, וְהָרַע הוּא בְּהִתְפַּשְּׁטוּת אֶצְלוֹ, אַזַּי בדרך ממילא נַעֲשָׂה ׳תּוּקְפָּא דְּגוּפָא׳ (=תוקף ברצונות הקשורים בחומריות הגוף), וְהַיְינוּ שֶׁעַל־יְדֵי הֶעְדֵּר הָעֲבוֹדָה, מִתְגַּבֵּר אֶצְלוֹ הָרַע וְהוא

יבשה). 26) ראה זהר ח״א קפ, ב. שם קמ, ב. 27) המשך תער״ב ח״א ע׳ רעח. סה״מ תש״ט ע׳ 63. 28) ראה תניא פי״ג.

ביאור בדרך אפשר

נַעֲשֶׂה בְּתֹקֶף יוֹתֵר, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[29] שהתגברותו של היצר הרע בליבו של האדם איננה בבת אחת אלא היא באופן כזה ש**הַיּוֹם** היצר **אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ** כלומר הוא מסיתו בדבר קטן, **וּמָחָר** הוא **אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ** הוא מסיתו בדבר יותר גדול **כוּ׳, דְּבִתְחִלָּה** הגוף **מִתְאַוֶּה** רק **תַּאֲוַת הֶתֵּר** הוא מִתְאַוֶּה רק לתאוות הגוף המותרות, **וְאַחַר כָּךְ** היצר **יְסִיתֶנוּ** להתאוות **אֶל הָאִסּוּר. וּכְמוֹ שֶׁהוּא בָּעֲבוֹדָה** הרוחנית של האדם, **שֶׁמִּצַּד הֶעְלֵם אוֹר הַנְּשָׁמָה יֶשְׁנוֹ נְתִינַת מָקוֹם** בסופו של דבר אפילו **לְתַאֲוַת אִסּוּר,** הנה **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן גַּם לְמַעְלָה** בעולמות כולם, **שֶׁמִּצַּד הֶעְלֵם הָאוֹר דִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת** הנה על ידי עצם התעלמותו והצטמצמותו של האור האלוקי, **נַעֲשֶׂה נְתִינַת מָקוֹם** לא רק להרגשת מציאותם של הנבראים אלא בסופו של דבר **לְחֵטְא** ממש. **וְזֶהוּ שֶׁבּ׳ הַפֵּרוּשִׁים בַּפָּסוּק ׳וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה׳,** הפירוש הפשוט שלפיו מדובר בפעולה שנעשית מלכתחילה על ידי הקדוש ברוך הוא לצורך בריאת עולמות התחתונים, והפירוש שלפיו מדובר בפעולה בלתי רצויה, הרי שני פירושים אלה **אֵינָם סוֹתְרִים זֶה לְזֶה (כַּנַּ״ל), לְפִי שֶׁזֶּה גּוּפָא** (=עצמו) **שֶׁיִּהְיֶה נְתִינַת מָקוֹם לַחֵטְא, הֲרֵי זֶה מִצַּד הֶעְלֵם הָאוֹר דִּסְפִירַת הַמַּלְכוּת** שנעשית על ידי הקדוש ברוך הוא.

וְהִנֵּה הַתְחָלַת התגברותו של **הַגִּלּוּי** האלוקי, לאחר הצמצומים השונים שהיו לצורך בריאת העולם, **הָיָה עַל־יְדֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ** במשך הזמן מאז שהוא נברא עד חטאו, בכך שהוא המליך את הקדוש ברוך הוא על הבריאה כולה, הרי על ידי זה **פָּעַל אָדָם הָרִאשׁוֹן** את **הַחִבּוּר** של **עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[30] **׳אוֹר שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן מַבִּיט בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁהוּא עִנְיַן חִבּוּר עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא**[31]**, וְהַיְנוּ, שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּהֵיכַל ׳אַבָּא וְאִמָּא׳**[32] **[=חָכְמָה וּבִינָה], וְהִמְשִׁיךְ אוֹר הַבִּינָה. אָמְנָם, הַיִּחוּד שֶׁפָּעַל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה יִחוּד אָחוֹר בְּאָחוֹר**[33]**, וְאִם כֵּן אֵין זֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת, שֶׁהֲרֵי גִּלּוּי אֱלֹקוּת הוּא בִּבְחִינַת פָּנִים דַּוְקָא, וְלֹא בִּבְחִינַת אָחוֹר. וְלָכֵן הִנֵּה גַּם אַחֲרֵי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיְתָה נְתִינַת מָקוֹם לַחֵטְא. וְיוּבָן זֶה בָּעֲבוֹדָה, דְּעִנְיַן יִחוּד אָחוֹר בְּאָחוֹר הוּא הֶעְדֵּר הַ׳מְסִירָה׳ וְהַנְּתִינָה הַפְּנִימִית (עֶס פעֶלְט דִי פְּנִימִיוּת׳דִיקֶע אִיבֶּערגעֶגעֶבְּנְקַייט), וְלָכֵן, אַף שֶׁמְּקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְווֹת, מִכָּל־מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁחָסֵר אֶצְלוֹ הַבִּטּוּל הַפְּנִימִי וְהַ׳מְסִירָה׳ וְהַנְּתִינָה, יֵשׁ נְתִינַת מָקוֹם הָרִאשׁוֹן מַבִּיט בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ׳, שֶׁהוּא עִנְיַן חִבּוּר עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא**[31] בכך שחז״ל אינם מתבטאים בלשון ׳מתחילת העולם ועד סופו׳ אלא בלשון ׳מסוף העולם ועד סופו׳, הם רומזים לחיבור של שתי עולמות, ה׳סוף׳ והקצה הכי עליון שבדרגת עלמא דאתכסיא עם ה׳סוף׳ והקצה הכי תחתון שבדרגת עלמא דאתגליא, **וְהַיְנוּ, שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה** בדרגתו הרוחנית **בְּהֵיכַל** העליון שבעולם האצילות שהוא ההיכל של **׳אַבָּא וְאִמָּא׳**[32] **[=שזהו כינוי לספירות חָכְמָה וּבִינָה],** וְמשם הוא **הִמְשִׁיךְ** והאיר בעולמות למטה את **אוֹר הַבִּינָה. אָמְנָם,** פעולתו של אדם הראשון לא הייתה שלימה כיוון שצורת **הַיִּחוּד** (=החיבור) **שֶׁפָּעַל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה יִחוּד אָחוֹר בְּאָחוֹר**[33] בדוגמת אדם המתחבר לחבירו מבלי שהוא מביט בפניו אלא תוך כדי שהוא מַפְנֶה לו את גבו, כלומר ללא חשק ורצון פנימי. מצב זה קשור לצורת החיבור של אדם הראשון עם חוה אשתו, שבתחילת הבריאה היה זה באופן של ׳אחור באחור׳, **וְאִם כֵּן** מצב זה **אֵין זֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת, שֶׁהֲרֵי גִּלּוּי אֱלֹקוּת** אמיתי **הוּא** מתי שהוא **בִּבְחִינַת פָּנִים דַּוְקָא** כלומר בחשק וברצון, **וְלֹא בִּבְחִינַת אָחוֹר. וְלָכֵן הִנֵּה גַּם אַחֲרֵי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיְתָה נְתִינַת מָקוֹם לַחֵטְא. וְיוּבָן** המשמעות של כל **זֶה בָּעֲבוֹדָה** הרוחנית של האדם, **דְּעִנְיַן ׳יִחוּד אָחוֹר בְּאָחוֹר׳ הוּא** מצב שבו החיבור של יהודי עם הקדוש ברוך הוא בתורה ומצוות הוא ב**הֶעְדֵּר הַ׳מְסִירָה׳ וְהַנְּתִינָה הַפְּנִימִית (עֶס פעֶלְט דִי פְּנִימִיוּת׳דִיקֶע אִיבֶּערגעֶגעֶבְּנְקַייט)** =חסירה ׳התמסרות׳ הנובעת מפנימיות נפשו של היהודי), **וְלָכֵן, אַף שֶׁמְּקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְווֹת, מִכָּל־מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁחָסֵר אֶצְלוֹ הַבִּטּוּל הַפְּנִימִי וְהַ׳מְסִירָה׳ וְהַנְּתִינָה** של עצמו,

---

29) שבת קה, ב. 30) חגיגה יב, א. ירושלמי ברכות פ״ח ה״ה. ב״ר פי״א, ב. פי״ב, ו. ועוד. 31) ראה אוה״ת בראשית ח״ג תצד, א. סה״מ תרכ״ו ע׳ צו. ובכ״מ. 32) ראה מק״מ לזח״א לה, א. 33) ראה ע״ח שער לו (שער מיעוט הירח) פ״א ואילך. מקדש מלך שם.

לְחֵטְא. אָמְנָם, עִקַּר הַתְּחָלַת גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם הָיְתָה עַל־יְדֵי הָאָבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם גו׳ בְּאֵ־ל שַׁדָּ־י, דְּשֵׁם אֵ־ל הוּא בְּחֶסֶד[34] הוּא גַּם כֵּן עִנְיַן שֵׁם שַׁדָּ־י, מִלָּשׁוֹן עַד שֶׁיִּבְלוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר דַּי[35], שֶׁהוּא עִנְיַן הַשְׁפָּעָה מְרֻבָּה עַד בְּלִי דַּי, וְהַיְנוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה בָּעוֹלָם הִיא מִצַּד סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, אֲזַי הַהַשְׁפָּעָה הִיא בְּהַגְבָּלָה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה הִיא מִצַּד סְפִירַת הַבִּינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הָעוֹלָמוֹת, הִנֵּה עַל־יְדֵי יִחוּד וְהַמְשָׁכַת הַבִּינָה בְּמַלְכוּת נִמְשֶׁכֶת בַּנִּבְרָאִים הַשְׁפָּעָה בְּלִי גְּבוּל. וְהַיְנוּ, דְּאַף שֶׁהַהַמְשָׁכָה הִיא עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא, שֶׁהֲרֵי בְּטוּל הַגְּזֵרָה הָיָה בְּמַתַּן תּוֹרָה[36], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אֵצֶל הָאָבוֹת הָיְתָה כָּל הַהַמְשָׁכָה רַק עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא, מִכָּל־מָקוֹם, לִהְיוֹת שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַהַמְשָׁכָה הוּא מִסְּפִירַת הַבִּינָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, לָכֵן הִנֵּה גַּם כְּמוֹ שֶׁנִּמְשַׁךְ עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא, הֲרֵי זוֹ הַשְׁפָּעָה מְרֻבָּה עַד בְּלִי דַּי. וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, הִנֵּה פֵּרוּשׁ שֵׁם שַׁדָּ־י הוּא מִלְּשׁוֹן שִׁדּוּד מַעֲרָכוֹת הַטֶּבַע[37]. וְהַיְנוּ, שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת הִיא מִשֵּׁם אֱלֹקִים בְּגִימַטְרִיָּא הַטֶּבַע[8], וְטֶבַע הוּא מִלְּשׁוֹן טֶבְעוּ בְּיַם סוּף[38], שֶׁהָאֱלֹקוּת נִטְבָּע (פאַרְטְרוּנְקְעֶן) וְנֶעְלָם בַּטֶּבַע, דְּאַף שֶׁהָאֱמֶת הִיא שֶׁגַּם הַנְהָגַת הַטֶּבַע הִיא מִצַּד אֱלֹקוּת, וַהֲוָיָ׳ וֶאֱלֹקִים כּוּלָּא חַד[39], מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם. אָמְנָם, הָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ שֵׁם שַׁדָּ־י, מִלְּשׁוֹן שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְהָגָה נִסִּית שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, דְּנֵס הוּא מִלְּשׁוֹן הָרָמָה[40], דְּהַיְנוּ, לֹא כְּמוֹ בַּטֶּבַע שֶׁהָאֱלֹקוּת הוּא בְּהֶעְלֵם, הַהַמְשָׁכָה וההארה שהאבות האירו הוּא מִסְּפִירַת הַבִּינָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, לָכֵן הִנֵּה הארה זו גַּם כְּמוֹ שֶׁנִּמְשַׁךְ והאיר עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא, הֲרֵי עדיין זוֹ הַשְׁפָּעָה מְרֻבָּה עַד בְּלִי דַּי. וישנה משמעות עוד לְמַעְלָה יוֹתֵר להתגלות האלוקית שהאבות האירו בעולם, כי הִנֵּה ישנו פֵּרוּשׁ נוסף לשֵׁם שַׁדָּ־י, שהוּא מִלְּשׁוֹן ׳שִׁדּוּד מַעֲרָכוֹת הַטֶּבַע׳[37] (=שבירת וביטול מערכות הטבע). וְהַיְנוּ, שֶׁהִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת כשלעצמה הִיא מִשֵּׁם ׳אֱלֹקִים׳ שהוא בְּגִימַטְרִיָּא של המילה ׳הַטֶּבַע׳[8], וְאחד הפירושים במילה ׳טֶבַע׳ הוּא מִלְּשׁוֹן ׳טביעה׳ בדוגמת טביעה במים, כלשון הכתוב ׳טֶבְעוּ בְּיַם סוּף׳[38], כלומר משמעות הדבר שהעולם נברא בכוחו של שם ׳אלוקים׳ שהוא בגמטריא ׳הטבע׳, הרי זה מבטא את המצב שבו העולם נמצא מצד עצמו שֶׁהָאֱלֹקוּת נִטְבָּע (=פאַרְטְרוּנְקְעֶן) וְנֶעְלָם בתוך העולם, שנדמה שהוא מתנהל בכוח עצמו, מצד טֶבַע, דְּאַף שֶׁהָאֱמֶת הִיא שֶׁגַּם הַנְהָגַת הַטֶּבַע הִיא מִצַּד אֱלֹקוּת, וַבאמת שם הַוָיָ׳ וְשם אֱלֹקִים הרי הם כּוּלָּא חַד[39] (=הכל אחד) כלומר גם כוח ההסתר הרמוז בשם אלוקים הינו קשור בקדוש ברוך הוא באותה מידה כמו שם הוי׳, מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם. אָמְנָם, הָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ והאירו שֵׁם שַׁדָּ־י, מִלְּשׁוֹן שִׁדּוּד (=ביטול) הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְהָגָה נִסִּית שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, דְּמשמעותו של נֵס[40] בדוגמת תּוֹרָן גבוה הנקרא בשם ׳נס׳, כלשון הכתוב: ׳אֲרִים ניסי׳, דְּהַיְנוּ, שהעולם יתנהל לֹא כְּמוֹ שהוא בַּטֶּבַע, שאז שֶׁהָאֱלֹקוּת הוּא בְּהֶעְלֵם, אֶלָּא שיהיה זה בְּאֹפֶן

---

34) פרדס שער כ (שער השמות) פ״ה. שער כג (שער ערכי הכינויים) פ״א (ערך א־ל ההודאות). 35) שבת לב, ב. 36) תנחומא וארא טו. שמו״ר פי״ב, ג. 37) ראה רמב״ן ובחיי בראשית יז, א. 38) בשלח טו, ד. וראה גם סה״מ תרע״ח ס״ע פח ואילך. תרח״ץ ע׳ קסז ואילך. 39) זח״ב כו, ב. 40) פרש״י יתרו כ, יז. סידור (עם דא״ח) מד, סע״ב.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהָאֱלֹקוּת הוּא בְּגִלּוּי. וּמִצַּד זֶה יֵשׁ גַּם פֵּרוּשׁ ג׳ בַּשֵּׁם שַׁדָּ-י, מִלְּשׁוֹן ׳שֶׁדַּי בֶּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה׳[41], וְהַיְנוּ שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּשָׁכַת והתגלות סוג הנישים הנקראים בשם ׳הַנִּסִּים הַמִּתְלַבְּשִׁים בַּטֶּבַע׳ (כְּדִלְקַמָּן כפי שיוסבר אודותם בסעיף הבא), הרי על ידי ניסים אלה מִתְגַּלֶּה סוף סוף גַּם הָאֱלֹקוּת שֶׁהסתתרה עד עתה בְּהִנְהָגַת הַטֶּבַע. וְזֶהוּ ׳שֶׁדַּי בֶּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה׳, מלשון זו משמע שמדובר דווקא אודות ההשפעה האלוקית שמדודה בתוך העולם, ואין זה בסתירה לפירושים הקודמים בשם שַׁדָּ-י, כיוון שעל ידי שם שַׁדָּ-י בשידוד הטבע, על ידי זה מתגלה שֶׁגַּם הַשְׁפָּעַת הָאֱלֹקוּת שֶׁמדודה בְּכָל בְּרִיָּה, דְּהַיְינוּ הכוח האלוקי שבְּהִנְהָגַת הַטֶּבַע, הֲרֵי מתחדש שזֶה גַּם מאיר בְּגִלּוּי.

ז) אָמְנָם אַחֲרֵי כָּל הָעִלּוּי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל-יְדֵי הָאָבוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם וּשְׁמִי הֲוָיָ׳ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, דְּשֵׁם הֲוָיָ׳ הוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה כְּאֶחָד[42] שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, הִנֵּה הַהִנְהָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע לְגַמְרֵי לֹא נִמְשְׁכָה עַל-יְדֵי הָאָבוֹת. וְאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ הַנְהָגָה נִסִּית שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, הֲרֵי יָדוּעַ שֶׁבְּעִנְיַן הַנִּסִּים גּוּפָא יֵשׁ ב׳ אוֹפַנִּים, אֹפֶן הָא׳ הוּא נִסִּים הַמְלֻבָּשִׁים בְּטֶבַע, וּכְמוֹ הַנֵּס דְּפוּרִים, דְּאַף שֶׁהָיָה זֶה נֵס גָּלוּי שֶׁרָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ שֶׁהוּא נֵס, מִכָּל-מָקוֹם, נִתְלַבֵּשׁ הַנֵּס בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע. וְאֹפֶן הַב׳ הוּא נִסִּים שֶׁאֵינָם מְלֻבָּשִׁים כְּלָל בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, וְהַיְנוּ מִצַּד הַמְּשָׁכַת הָאֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִסִּפִּירַת הַבִּינָה, שֶׁזֶּהוּ אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי, וְגִלּוּי זֶה נִתְחַדֵּשׁ עַל-יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה דַּוְקָא.

וּבְאוֹר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה כְּתִיב[43] אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ אַתָּ עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם גו׳. וְיָדוּעַ דְּמַה שֶׁכָּתוּב אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ, קָאֵי עַל לִפְנֵי הַצִּמְצוּם. ׳אַתָּה׳ הוּא בְּחִינַת עַצְמוּת אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֶעְלֵם וְגִלּוּי, דְּגַם הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים אֵינוֹ מַשִּׂיג אֶת מַהוּתוֹ, וּמִכָּל-מָקוֹם הֲרֵי מְצִיאוּתוֹ גָּלוּי לַכֹּל, דְּשֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִי כֹּל[44]. ׳הוּא׳ קָאֵי עַל הָאוֹר שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת הֶחָלָל,

ביאור בדרך אפשר

שֶׁרָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ שֶׁהוּא נֵס, מִכָּל-מָקוֹם, נִתְלַבֵּשׁ הַנֵּס בְּתוֹךְ לְבוּשֵׁי הַטֶּבַע נס זה פעל בעולם דרך אהבתו הטבעית של אחשוורוש לאסתר המלכה וכו׳. וְישנו אֹפֶן הַב׳ שהוּא נִסִּים שֶׁאֵינָם מְלֻבָּשִׁים כְּלָל בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, וְהַיְנוּ ניסים מרוממים אלה הם נעשים בעולם מִצַּד הַמְּשָׁכַת והתגלות הָאֱלֹקוּת בדרגה כזו שֶׁלְּמַעְלָה מהעולמות כולם, למעלה אף מהדרגה היותר עליונה שבעלמא דאתכסיא, למעלה מִסִּפִּירַת הַבִּינָה, שֶׁהתגלות זו זֶהוּ אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי, וְגִלּוּי זֶה נִתְחַדֵּשׁ עַל-יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה דַּוְקָא. וּבְאוֹר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה כְּתִיב[43] ׳אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ אַתָּ עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם גו׳. וְיָדוּעַ דְּמַה שֶׁכָּתוּב בתחילה ׳אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ׳, הרי מילים אלה קָאֵי (=מוסבות) עַל התגלותו של הקדוש ברוך הוא לִפְנֵי הַצִּמְצוּם הראשון. המילה ׳אַתָּה׳ שמבטאת את נוכחותו של הקדוש ברוך הוא כמו שהוא בעצמו, הוּא רומז על בְּחִינַת עַצְמוּת אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵמצב של הֶעְלֵם וְלמעלה ממצב של גִּלּוּי, דְּכאשר מדובר אודות עצמותו של הבורא הרי מצד אחד גַּם אדם הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים אֵינוֹ מַשִּׂיג אֶת מַהוּתוֹ של הבורא, דבר זה מבטא את היותו למעלה מכל ׳גילוי׳, וּמִכָּל-מָקוֹם הֲרֵי באותה מידה, עצם הנוכחות של מְצִיאוּתוֹ של הקדוש ברוך הוא גָּלוּי לַכֹּל, דבר זה מתבטא בכך ׳דְּשֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִי כֹּל׳[44] בכך מתבטא שהוא למעלה גם מ׳העלם׳. המילה ׳הוּא׳ שמבטאת התייחסות לדבר נסתר קָאֵי (=מוסבת ורומזת) עַל דרגת הָאוֹר שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת הֶ׳חָלָל׳, דְּאוֹר זֶה, בגלל רוממותו הבלתי מוגבלת לכן הוּא בְּחִינַת

אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁהָאֱלֹקוּת הוּא בְּגִלּוּי. וּמִצַּד זֶה יֵשׁ גַּם פֵּרוּשׁ ג׳ בַּשֵּׁם שַׁדָּ-י, מִלְּשׁוֹן שֶׁדַּי בֶּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה[41], וְהַיְנוּ שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּשָׁכַת הַנִּסִּים הַמִּתְלַבְּשִׁים בַּטֶּבַע (כְּדִלְקַמָּן), מִתְגַּלֶּה גַּם הָאֱלֹקוּת שֶׁבְּהִנְהָגַת הַטֶּבַע. וְזֶהוּ שֶׁדַּי בֶּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה, שֶׁגַּם הַשְׁפָּעַת הָאֱלֹקוּת שֶׁבְּכָל בְּרִיָּה, דְּהַיְינוּ בְּהִנְהָגַת הַטֶּבַע, הֲרֵי זֶה גַּם בְּגִלּוּי.

ז) אָמְנָם אַחֲרֵי כָּל הָעִלּוּי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל-יְדֵי הָאָבוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם וּשְׁמִי הֲוָיָ׳ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, דְּשֵׁם הֲוָיָ׳ הוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה כְּאֶחָד[42] שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, הִנֵּה הַהִנְהָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע לְגַמְרֵי לֹא נִמְשְׁכָה עַל-יְדֵי הָאָבוֹת. וְאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ הַנְהָגָה נִסִּית שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, הֲרֵי יָדוּעַ שֶׁבְּעִנְיַן הַנִּסִּים גּוּפָא יֵשׁ ב׳ אוֹפַנִּים, אֹפֶן הָא׳ הוּא נִסִּים הַמְלֻבָּשִׁים בְּטֶבַע, וּכְמוֹ הַנֵּס דְּפוּרִים, דְּאַף שֶׁהָיָה זֶה נֵס גָּלוּי שֶׁרָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ שֶׁהוּא נֵס, מִכָּל-מָקוֹם, נִתְלַבֵּשׁ הַנֵּס בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע. וְאֹפֶן הַב׳ הוּא נִסִּים שֶׁאֵינָם מְלֻבָּשִׁים כְּלָל בִּלְבוּשֵׁי הַטֶּבַע, וְהַיְנוּ מִצַּד הַמְּשָׁכַת הָאֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִסִּפִּירַת הַבִּינָה, שֶׁזֶּהוּ אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי, וְגִלּוּי זֶה נִתְחַדֵּשׁ עַל-יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה דַּוְקָא.

וּבְאוֹר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה כְּתִיב[43] אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ אַתָּ עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם גו׳. וְיָדוּעַ דְּמַה שֶׁכָּתוּב אַתָּה הוּא הֲוָיָ׳ לְבַדֶּךָ, קָאֵי עַל לִפְנֵי הַצִּמְצוּם. ׳אַתָּה׳ הוּא בְּחִינַת עַצְמוּת אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֶעְלֵם וְגִלּוּי, דְּגַם הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים אֵינוֹ מַשִּׂיג אֶת מַהוּתוֹ, וּמִכָּל-מָקוֹם הֲרֵי מְצִיאוּתוֹ גָּלוּי לַכֹּל, דְּשֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִי כֹּל[44]. ׳הוּא׳ קָאֵי עַל הָאוֹר שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת הֶחָלָל,

41) ב״ר פמ״ו, ג. 42) זח״ג רנז, סע״ב (ברע״מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ״ט. תניא שער היחוד והאמונה פ״ז (פב, א). 43) נחמי׳ ט, ו. 44) ראה תו״א וירא יד, ב. מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ יב. סה״מ תרפ״ט ע׳ 20. וש״נ.

ביאור בדרך אפשר

'הֶעְלֵם'. וְהמילה 'הַוָּיָ'' שמבטאת את התגלותו של הבורא דרך שמו קָאֵי (=מוסבת ורומזת) עַל ה'מקום' באור אין סוף ברוך הוא ששם כבר מתחילה המחשבה אודות הצימצום ואודות העולמות, שזו הַהַשְׁעָרָה שֶׁשִּׁעֵר בְּינו לבין עַצְמוֹ, בְּכֹחַ (=בפוטנציאל) אודות כָּל הַהֲוָיוֹת שֶׁיִּהְיוּ[45]. וְכָל זֶה הוּא לִפְנֵי הַצִּמְצוּם, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ (הפסוק מסיים את המשפט אַתָּה הוּא הֲוָיָ' במילה) 'לְבַדֶּךָ'. אַךְ בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה ויתקיים המשך הפסוק 'עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם גוֹ', שֶׁהוּא רומז על עִנְיַן הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת, הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר 'אַתָּ עָשִׂיתָ', המילה 'אַתָּ' חָסֵר ה' היעדרותה וחסרונה של האות 'ה' רומזת להיעלמותו של אור אין סוף, הנדרשת לצורך 'נתינת מקום' לעולמות, כמוסבר במבוא למאמר. נֶחְסְרוּ ונגנזו הַה' 'פַּרְצוּפִים' (=חמש פרצופים) המושג 'פרצוף' הינו כינוי למבנה השלם של עשר הספירות. בתוך עשר הספירות עצמן ישנם 'פרצופים' שונים כיוון שכל ספירה מכילה בתוכה מכל הספירות האחרות גם כן. באופן כללי קיימים ה' פרצופים הקשורים בחמשת הדרגות הכלליות: פרצוף הכתר, החכמה, הבינה, הזעיר־אנפין והמלכות. מציאותן הגלויה של עשר הספירות ושל הפרצופים השונים היא בעולם האצילות, אך כעת מדובר על השורש העליון שלהם הקיים באור אין סוף ברוך הוא.

הצמצום הראשון נעשה על ידי היעלמותן של 'חמשת הפרצופים' שבאור אין סוף ברוך הוא מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר עַד סְפִירַת 'הַמַּלְכוּת דְּאֵין־סוֹף' שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַצִּמְצוּם שֶׁהָיָה בְּאוֹר אֵין־סוֹף ונשאר 'חלל' ו'מקום פנוי', וְלצורך התהוותן של העולמות נִשְׁאַר רַק הארה מועטת ביותר מאור הבלי גבול, שהיא בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁבְּמַלְכוּת לְבַד שֶׁהארה מועטת זו נַעֲשָׂה מָקוֹר לָעוֹלָמוֹת כוּ'. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא בַּצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן, כֵּן הוּא גַּם בְּכָל הַצִּמְצוּמִים הנוספים שנעשו בתוך הארה זו עצמה על מנת שיוכלו להיברא עולמות יותר ויותר מוגבלים עַד שמדובר אודות הצמצומים שקיימים לצורך ירידת האור מעולם האצילות לְהִתְהַוּוּת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת, שֶׁבִּשְׁבִיל הַהִתְהַוּוּת של עולמות ה'נבראים' נֶחְסְרוּ ה' פַּרְצוּפִים שבעולם האצילות וְנִשְׁאֲרָה רַק בְּחִינַת הַמַּלְכוּת בִּלְבַד, שֶׁמִּמֶּנָּהּ הִיא כָּל הַהִתְהַוּוּת. וְכֵיוָן שֶׁאֹפֶן הַהִתְהַוּוּת הוּא עַל־יְדֵי הִתְעַלְּמוּת ה' פַּרְצוּפִים, לָכֵן כשם שלצורך בריאת העולמות ישנו סדר של צמצומים שונים, הִנֵּה גַּם כאשר מדובר בְּעִנְיַן הַהַמְשָׁכָה וההתגלות האלוקית שבאה על מנת 'לתקן' את החושך שנגרם על ידי צמצומים אלו, הרי גם בכך יֶשְׁנָם כַּמָּה מַדְרֵגוֹת של עליה אחר עליה. וְזֶהוּ שֶׁתחילה, לפני מתן תורה, הָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ והאירו בעולם מַדְרֵגָה נְמוּכָה יוֹתֵר, דַּהֲגַם שֶׁהִמְשִׁיכוּ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, כָּל הַהַמְשָׁכָה הָיְתָה רַק מִבְּחִינַת הַבִּינָה, שֶׁהוּא אוֹר שֶׁשַּׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת, וַאֲמִתִּית הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם הָיְתָה עַל־יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה דַּוְקָא.

ח) וְעַל־פִּי־זֶה יוּבָן עִנְיַן וַיִּקַּח קֹרַח, וְתִרְגֵּם וְאִתְפְּלֵג קֹרַח (כַּמּוּבָא בִּמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת[46]), דְּהִנֵּה, אִיתָא בְּסֵפֶר נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ[47] שֶׁעִנְיָן וְאִתְפְּלֵג הוּא עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב[48] יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם (הָעֶלְיוֹנִים) לָמָיִם (הַתַּחְתּוֹנִים). דְּהִנֵּה, מַיִם הוּא עִנְיַן הַתַּעֲנוּג. מַיִם עֶלְיוֹנִים הוּא הַתַּעֲנוּג בֶּאֱלֹקוּת, וּמַיִם

דְּאוֹר זֶה הוּא בְּחִינַת הֶעְלֵם. וְ'הַוָּיָ'' קָאֵי עַל הַהַשְׁעָרָה שֶׁשִּׁעֵר בְּעַצְמוֹ בְּכֹחַ כָּל הַהֲוָיוֹת שֶׁיִּהְיוּ[45]. וְכָל זֶה הוּא לִפְנֵי הַצִּמְצוּם, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ (אַתָּה הוּא הֲוָיָ') לְבַדֶּךָ. אַךְ בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם גוֹ', שֶׁהוּא עִנְיַן הִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת, הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר אַתָּ עָשִׂיתָ, אַתָּ חָסֵר ה', שֶׁנֶּחְסְרוּ הַה' פַּרְצוּפִים מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר עַד סְפִירַת הַמַּלְכוּת דְּאֵין־סוֹף שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַצִּמְצוּם שֶׁהָיָה בְּאוֹר אֵין־סוֹף וְנִשְׁאַר רַק בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁבְּמַלְכוּת לְבַד שֶׁנַּעֲשָׂה מָקוֹר לָעוֹלָמוֹת כוּ'. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא בַּצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן, כֵּן הוּא גַּם בְּכָל הַצִּמְצוּמִים עַד לְהִתְהַוּוּת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת, שֶׁבִּשְׁבִיל הַהִתְהַוּוּת נֶחְסְרוּ ה' פַּרְצוּפִים וְנִשְׁאֲרָה רַק בְּחִינַת הַמַּלְכוּת בִּלְבַד, שֶׁמִּמֶּנָּהּ הִיא כָּל הַהִתְהַוּוּת. וְכֵיוָן שֶׁאֹפֶן הַהִתְהַוּוּת הוּא עַל־יְדֵי הִתְעַלְּמוּת ה' פַּרְצוּפִים, לָכֵן הִנֵּה גַּם בְּעִנְיַן הַהַמְשָׁכָה יֶשְׁנָם כַּמָּה מַדְרֵגוֹת. וְזֶהוּ שֶׁהָאָבוֹת הִמְשִׁיכוּ מַדְרֵגָה נְמוּכָה יוֹתֵר, דַּהֲגַם שֶׁהִמְשִׁיכוּ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, כָּל הַהַמְשָׁכָה הָיְתָה רַק מִבְּחִינַת הַבִּינָה, שֶׁהוּא אוֹר שֶׁשַּׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת, וַאֲמִתִּית הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם הָיְתָה עַל־יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה דַּוְקָא.

ח) וְעַל־פִּי־זֶה יוּבָן עִנְיַן 'וַיִּקַּח קֹרַח' משמעותן הפשוטה של מילים אלה היא שקורח 'לקח' עימו אנשים נוספים וצירפם אליו לצורך מחלוקתו על משה רבינו ואהרן, וְאולם אונקלוס תִּרְגֵּם מילים אלה במילים: 'וְאִתְפְּלֵג קֹרַח' (='וַיַּחֲלוֹק קֹרַח') מכך משמע שכל מטרתו של קורח היא ביצירת מצב של מחלוקת (כַּמּוּבָא בִּספר מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת[46]), דְּהִנֵּה, אִיתָא מובא בְּסֵפֶר נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ[47] שֶׁעִנְיָן 'וְאִתְפְּלֵג' (=ויחלוק) שמוזכר כלפי קורח הוּא עַל־דֶּרֶךְ המחלוקת הראשונה שקיימת בבריאה, שהיא מַה שֶׁכָּתוּב[48] ביום השני של בריאת העולם: 'יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם (הָעֶלְיוֹנִים) לָמָיִם (הַתַּחְתּוֹנִים)' יצירת ההבדלה בין אלה לאלה היא בבחינת מחלוקת. משמעותה הרוחנית של 'מחלוקת' והבדלה זו שבין המים העליונים לבין המים התחתונים היא, דְּהִנֵּה, כוחן הרוחני של מַיִם הוּא עִנְיַן הַתַּעֲנוּג. מַיִם עֶלְיוֹנִים הוּא הַתַּעֲנוּג בֶּאֱלֹקוּת, וּמַיִם

45) ראה תו"א וארא נו, ג. 46) אופן קפא. 47) פרשתנו עה"פ. 48) בראשית א, ו.

ביאור בדרך אפשר

תַּחְתּוֹנִים הוּא תַּעֲנוּגִים גַּשְׁמִיִּים, התענוג הגשמי ניזון ומקבל את חִיּוּתוֹ מהתענוג האלוקי, התענוג האלוקי הוא המקור של התענוג הגשמי. בתחילת הבריאה המים התחתונים היו מעורבים במים העליונים, כלומר התענוג הגשמי לא הורגש כדבר בפני עצמו. ביום השני של הבריאה נעשתה הפרדה ביניהם על ידי הקדוש ברוך הוא על מנת שהאדם יעסוק בזיכוך התענוג הגשמי ובהתבטלותו בפני התענוג האלוקי עד כדי כך שבסופו של דבר התענוג האלוקי יאיר בתענוג הגשמי. אך קורח רצה להחזיק במחלוקת, **וְזֶהוּ ׳וְאִתְּפְּלֵג׳, שֶׁקֹּרַח רָצָה לְהַפְרִיד אֶת הַתַּעֲנוּגִים הַגַּשְׁמִיִּים מֵהַתַּעֲנוּגִים הָרוּחָנִיִּים, דְּהָאֱמֶת הִיא שֶׁגַּם בְּתַעֲנוּגִים גַּשְׁמִיִּים צָרִיךְ לִהְיוֹת נִרְגָּשׁ הָרוּחָנִי, הַיְינוּ** שצריך להיות מורגש אצל האדם **שֶׁכָּל עִנְיָנָיו הַגַּשְׁמִיִּים יִהְיוּ בִּשְׁבִיל עִנְיָן אֱלֹקִי, אֲבָל קֹרַח רָצָה לְהַפְרִיד אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת. וְהַשֹּׁרֶשׁ** וה׳מאורע׳ הראשון שגורם לכך שתהיה **נִתִּינַת מָקוֹם לְחֵטְא זֶה, הוּא מִצַּד הָעֶלֶם אוֹר סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים מִתְעַלְּמִים בִּפְנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת שֹׁרֶשׁ לַנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה, וְעִנְיָן זֶה (פֵּרוּד הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים מֵהַבְּחִינוֹת שֶׁלְּמַטָּה) הוּא שֹׁרֶשׁ לְעִנְיָן מַעֲשֵׂה קֹרַח שֶׁרָצָה לְהַפְרִיד הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת. וְזֶהוּ שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב רַחֲמִים שֶׁמַּעֲשֵׂה קֹרַח לֹא יִתְיַחֵס אֵלָיו, דְּהִנֵּה, הֲגַם שֶׁהָאֲבוֹת הִמְשִׁיכוּ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַמְשָׁכָתָם הָיְתָה רַק מִבְּחִינַת הַבִּינָה, אֲבָל הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי לֹא נִמְשַׁךְ בָּעוֹלָם (כַּנַּ״ל), הִנֵּה מִצַּד זֶה יֵשׁ מָקוֹם לְכָךְ שֶׁבְּרִבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת יִהְיֶה וְאִתְּפְּלֵג קֹרַח. וְעַל־זֶה בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב רַחֲמִים, דְּעִנְיָן בַּקָּשַׁת רַחֲמִים הוּא הַמְשָׁכַת תּוֹסֶפֶת אוֹר, עַל־דֶּרֶךְ הַהַמְשָׁכָה שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה, שֶׁמִּצַּד הַמְשָׁכָה זוֹ אֵין מָקוֹם כְּלָל לְמַעֲשֵׂה קֹרַח.**

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל, דְּקָרְחָה הוּא מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת. דְּהִנֵּה יָדוּעַ בְּעִנְיַן הַשְּׂעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיּוּת מְצֻמְצֶמֶת בְּיוֹתֵר, שֶׁלְּכֵן כַּאֲשֶׁר גּוֹזְזִים אֶת הַשְּׂעָרוֹת אֵין מַרְגִּישִׁים כְּאֵב כְּלָל, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם קְצָת חַיּוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַדְּבֵקוּת בַּמֹּחַ, אֶלָּא שֶׁהַדְּבֵקוּת הִיא עַל־יְדֵי הֶפְסֵק עֶצֶם הַגֻּלְגֹּלֶת, וּמִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה עִנְיָן שֶׁל דְּבֵקוּת. וְהָעִנְיָן בָּזֶה בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁגַּם הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁהַחַיּוּת שֶׁבָּהֶם מְצֻמְצֶמֶת, צְרִיכִים לִהְיוֹת דְּבוּקִים לִבְחִינַת מַיִם הָעֶלְיוֹנִים, אֲבָל קֹרַח שֶׁרָצָה לְהַפְרִיד הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת, עָשָׂה קָרְחָה, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עִנְיַן הַדְּבֵקוּת.

ביאור בדרך אפשר

שנעשתה על ידם **הָיְתָה רַק מִבְּחִינַת הַבִּינָה, אֲבָל הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי לֹא נִמְשַׁךְ בָּעוֹלָם (כַּנַּ״ל), הִנֵּה מִצַּד זֶה יֵשׁ מָקוֹם לְכָךְ שֶׁבְּרִבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת יִהְיֶה וְאִתְּפְּלֵג קֹרַח׳. וְעַל־זֶה בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב רַחֲמִים, דְּעִנְיָן בַּקָּשַׁת רַחֲמִים הוּא הַמְשָׁכַת תּוֹסֶפֶת אוֹר, עַל־דֶּרֶךְ הַהַמְשָׁכָה שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה, שֶׁמִּצַּד הַמְשָׁכָה זוֹ אֵין מָקוֹם כְּלָל לְמַעֲשֵׂה קֹרַח. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל, דְּקָרְחָה הוּא מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת. דְּהִנֵּה יָדוּעַ בְּעִנְיַן הַשְּׂעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיּוּת מְצֻמְצֶמֶת בְּיוֹתֵר, שֶׁלְּכֵן כַּאֲשֶׁר גּוֹזְזִים אֶת הַשְּׂעָרוֹת אֵין מַרְגִּישִׁים כְּאֵב כְּלָל, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם קְצָת חַיּוּת, שֶׁמעט חיות זו שנמצאת בתוכן **נִמְשָׁךְ** ושופע בהם **עַל יְדֵי הַדְּבֵקוּת** של שערות הראש **בַּמֹּחַ, אֶלָּא שֶׁהַדְּבֵקוּת** של שערות אלה במוח **הִיא עַל־יְדֵי הֶפְסֵק,** היא דרך המחיצה של **עֶצֶם הַגֻּלְגֹּלֶת, וּמִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה עִנְיָן שֶׁל דְּבֵקוּת. וְהָעִנְיָן בָּזֶה בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁגַּם הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁהַחַיּוּת שֶׁבָּהֶם מְצֻמְצֶמֶת, צְרִיכִים לִהְיוֹת דְּבוּקִים לִבְחִינַת מַיִם הָעֶלְיוֹנִים, אֲבָל קֹרַח שֶׁרָצָה לְהַפְרִיד הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת, עָשָׂה ׳קָרְחָה׳, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עִנְיַן הַדְּבֵקוּת.**

תַּחְתּוֹנִים הוּא תַּעֲנוּגִים גַּשְׁמִיִּים, וְזֶהוּ וְאִתְּפְּלֵג, שֶׁקֹּרַח רָצָה לְהַפְרִיד אֶת הַתַּעֲנוּגִים הַגַּשְׁמִיִּים מֵהַתַּעֲנוּגִים הָרוּחָנִיִּים, דְּהָאֱמֶת הִיא שֶׁגַּם בְּתַעֲנוּגִים גַּשְׁמִיִּים צָרִיךְ לִהְיוֹת נִרְגָּשׁ הָרוּחָנִי, הַיְינוּ שֶׁכָּל עִנְיָנָיו הַגַּשְׁמִיִּים יִהְיוּ בִּשְׁבִיל עִנְיָן אֱלֹקִי, אֲבָל קֹרַח רָצָה לְהַפְרִיד אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת. וְהַשֹּׁרֶשׁ וּנְתִינַת מָקוֹם לְחֵטְא זֶה, הוּא מִצַּד הָעֶלֶם אוֹר סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים מִתְעַלְּמִים בִּפְנִימִיּוּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית חִיצוֹנִיּוּת הַמַּלְכוּת שֹׁרֶשׁ לַנִּבְרָאִים שֶׁלְּמַטָּה, וְעִנְיָן זֶה (פֵּרוּד הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים מֵהַבְּחִינוֹת שֶׁלְּמַטָּה) הוּא שֹׁרֶשׁ לְעִנְיָן מַעֲשֵׂה קֹרַח שֶׁרָצָה לְהַפְרִיד הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת. וְזֶהוּ שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב רַחֲמִים שֶׁמַּעֲשֵׂה קֹרַח לֹא יִתְיַחֵס אֵלָיו, דְּהִנֵּה, הֲגַם שֶׁהָאֲבוֹת הִמְשִׁיכוּ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהַמְשָׁכָתָם הָיְתָה רַק מִבְּחִינַת הַבִּינָה, אֲבָל הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי לֹא נִמְשַׁךְ בָּעוֹלָם (כַּנַּ״ל), הִנֵּה מִצַּד זֶה יֵשׁ מָקוֹם לְכָךְ שֶׁבְּרִבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת יִהְיֶה וְאִתְּפְּלֵג קֹרַח. וְעַל־זֶה בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב רַחֲמִים, דְּעִנְיָן בַּקָּשַׁת רַחֲמִים הוּא הַמְשָׁכַת תּוֹסֶפֶת אוֹר, עַל־דֶּרֶךְ הַהַמְשָׁכָה שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה, שֶׁמִּצַּד הַמְשָׁכָה זוֹ אֵין מָקוֹם כְּלָל לְמַעֲשֵׂה קֹרַח.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל, דְּקָרְחָה הוּא מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת. דְּהִנֵּה יָדוּעַ בְּעִנְיַן הַשְּׂעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיּוּת מְצֻמְצֶמֶת בְּיוֹתֵר, שֶׁלְּכֵן כַּאֲשֶׁר גּוֹזְזִים אֶת הַשְּׂעָרוֹת אֵין מַרְגִּישִׁים כְּאֵב כְּלָל, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם קְצָת חַיּוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַדְּבֵקוּת בַּמֹּחַ, אֶלָּא שֶׁהַדְּבֵקוּת הִיא עַל־יְדֵי הֶפְסֵק עֶצֶם הַגֻּלְגֹּלֶת, וּמִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה עִנְיָן שֶׁל דְּבֵקוּת. וְהָעִנְיָן בָּזֶה בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁגַּם הָעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁהַחַיּוּת שֶׁבָּהֶם מְצֻמְצֶמֶת, צְרִיכִים לִהְיוֹת דְּבוּקִים לִבְחִינַת מַיִם הָעֶלְיוֹנִים, אֲבָל קֹרַח שֶׁרָצָה לְהַפְרִיד הַגַּשְׁמִיּוּת מֵהָרוּחָנִיּוּת, עָשָׂה ׳קָרְחָה׳, שֶׁזֶּהוּ מָקוֹם פָּנוּי מִשְּׁעָרוֹת, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עִנְיַן הַדְּבֵקוּת.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן בֶּן יִצְהָר, שקורח הוא ׳בֶּן יִצְהָר׳, וחכמינו ז״ל אומרים שהדבר רומז על כך **שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָם כַּצָּהֳרַיִם**, המשמעות הפשוטה של הדברים היא שקורח ׳הרתיח׳ והבעיר את כעס העולם כלפיו בגלל הקלקול הגדול שנגרם על ידו. כלומר לכאורה ׳הרתחה׳ זו היא קשורה לקלקול של קורח ולא לתיקון של חטאו. אך מבחינת המשמעות הפנימית של הדברים, **שֶׁהַפֵּרוּשׁ בָּזֶה אֵינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ**, שֶׁלפי הפירוש הפשוט **גַּם זֶה נִכְלָל בְּחֵטְא קֹרַח**, לפי הפירוש הפנימי אין זה כך **אֶלָּא שֶׁהוּא עִנְיַן הַתִּקּוּן עַל מַעֲשֵׂה קֹרַח, וּכְמוֹ כָּל עֹנֶשׁ** שֶׁבאמת **עִנְיָנוֹ** האמיתי **הוּא תִּקּוּן הַחֵטְא. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּ׳יִצְהָר׳ הוּא עִנְיַן לִמּוּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה**[49] כיוון שהמילה ׳יצהר׳ פירושה ׳שמן׳, ושמן רומז על פנימיות התורה, **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה** על ידי הלימוד בפנימיות התורה **נַעֲשָׂה תִּקּוּן עַל מַעֲשֵׂה קֹרַח, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה מְקַשְּׁרִים גַּשְׁמִיּוּת בְּרוּחָנִיּוּת. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁמְּסַיֵּם בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י** האמור אודות אי־ייחוסו של קורח ליעקב אבינו ׳**וְהֵיכָן נִזְכַּר (שְׁמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב) עַל קֹרַח? בְּהִתְיַחְסָם עַל הַדּוּכָן**׳[50] כאשר מוזכרים צאצאיו של קורח בספר ׳דברי הימים׳, כחלק מהלווים שעסקו בשירה על גבי הדוכן בבית המקדש, שם מפורט ייחוסם אחורה עד יעקב אבינו. הסיבה לכך היא ששירה זו בבית המקדש הינה חלק מהתיקון של חטאו של קורח, כיוון שֶׁעמידתם על הדוכן **הוּא עִנְיַן הַשִּׁירָה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[51] ׳**אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן**׳ שירת הלויים בבית המקדש הייתה בזמן שהיו מנסכים (=יוצקים) את היין על גבי המזבח, **וְהוּא עִנְיַן** האמור בפסוק ׳**יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים**׳[52] כשם ש׳שמן׳ מסמל את פנימיות התורה כך גם ה׳יין׳, ומכך שהשמחה שבאה על ידי היין קשורה בשם אלוקים **מִזֶּה מַשְׁמַע שֶׁהָעִנְיַן**

וְזֶהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן בֶּן יִצְהָר, שֶׁהִרְתִּיחַ עָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָם כַּצָּהֳרַיִם, שֶׁהַפֵּרוּשׁ בָּזֶה אֵינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁגַּם זֶה נִכְלָל בְּחֵטְא קֹרַח, אֶלָּא שֶׁהוּא עִנְיַן הַתִּקּוּן עַל מַעֲשֵׂה קֹרַח, וּכְמוֹ כָּל עֹנֶשׁ שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא תִּקּוּן הַחֵטְא. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּיִצְהָר הוּא עִנְיַן לִמּוּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה[49], שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה תִּקּוּן עַל מַעֲשֵׂה קֹרַח, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה מְקַשְּׁרִים גַּשְׁמִיּוּת בְּרוּחָנִיּוּת. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁמְּסַיֵּם בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י וְהֵיכָן נִזְכַּר (שְׁמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב) עַל קֹרַח בְּהִתְיַחְסָם עַל הַדּוּכָן[50], שֶׁהוּא עִנְיַן הַשִּׁירָה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[51] אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן, וְהוּא עִנְיַן יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים[52], וּמִזֶּה מַשְׁמַע שֶׁעִנְיַן הַיַּיִן אֵינוֹ בִּבְחִינָה כָּזוֹ שֶׁאֵין בָּהּ כְּלָל הַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, דְּאִם כֵּן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים. אֶלָּא הַכַּוָּנָה הִיא, שֶׁאַף שֶׁיֶּשְׁנוֹ הַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, מִכָּל־מָקוֹם פּוֹעֵל הַיַּיִן לִהְיוֹת מְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים, שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׂכַת הָאוֹר גַּם לְאַחֲרֵי הַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, וְזֶהוּ נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד[53], שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׂכַת אוֹר הַבִּינָה גַּם בְּמָקוֹם הַהֶעְלֵם, וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם הַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁהִתְהַוּוּתוֹ מִשֵּׁם אֱלֹקִים, יֻמְשַׁךְ בּוֹ הָאוֹר דְּשֵׁם הֲוָיָ׳. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[54] מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא, דְּאַף שֶׁמָּחַצְתִּי, מִלְּשׁוֹן מְחִיצָה, שֶׁהוּא עִנְיַן מְחִיצָה הַמַּפְסֶקֶת, מִכָּל־מָקוֹם, אֲנִי אֶרְפָּא, שֶׁיֻּמְשַׁךְ הָאוֹר כְּמוֹ בַּהֲסָרַת הַמְּחִצָּה לְגַמְרֵי. וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם בְּכָל עִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים יֵרָגֵשׁ הָאֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[55] וְנִגְלָה כְּבוֹד הֲוָיָ׳ וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר, שֶׁגַּם בַּבָּשָׂר הַגַּשְׁמִי שֶׁהִתְהַוּוּתוֹ מִשֵּׁם אֱלֹקִים יִרְאוּ אֲשֶׁר פִּי הֲוָיָ׳ דִּבֵּר.

ביאור בדרך אפשר

של **הַיַּיִן אֵינוֹ בִּבְחִינָה כָּזוֹ שֶׁאֵין בָּהּ כְּלָל** מלכתחילה את החושך **וְהַהֶעְלֵם דְּשֵׁם ׳אֱלֹקִים׳, דְּאִם כֵּן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר ׳הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים׳. אֶלָּא הַכַּוָּנָה הִיא, שֶׁאַף שֶׁיֶּשְׁנוֹ** החושך **וְהַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים** כלומר פעולתו של ה״יין׳ היא בתוך המסגרת של העולמות שנתהוו בתחילה על ידי כוח ההסתר שקשור בשם אלוקים, **מִכָּל־מָקוֹם** בתוך מציאות זו עצמה **פּוֹעֵל הַיַּיִן לִהְיוֹת ׳מְשַׂמֵּחַ אֱלֹקִים׳, שֶׁהוּא עִנְיַן** השמחה שנובעת בעקבות **הַמְשָׂכַת** והתגלות **הָאוֹר גַּם לְאַחֲרֵי הַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, וְזֶהוּ** גם המשמעות הפנימית של לשון חז״ל: ׳**נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד**׳[53], **שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׂכַת אוֹר הַבִּינָה** מבחינה רוחנית ה״יין׳ קשור בדרגת ובכוח הבינה, ופעולתו היא גם באותו מקום שעד עתה הסוד האלוקי היה ניסתר ממנו, כלומר **גַּם בִּמְקוֹם** של **הַהֶעְלֵם, וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם הַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁהִתְהַוּוּתוֹ מִשֵּׁם אֱלֹקִים, יֻמְשַׁךְ** ויאיר **בּוֹ הָאוֹר דְּשֵׁם הֲוָיָ׳. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב**[54] הקדוש ברוך הוא אומר: ׳**מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא**׳ משמעותה הפנימית של המילה ׳מחצתי׳ היא מלשון ׳מחיצה׳, מדובר אודות המחיצות השונות העומדות בין עולם לעולם ובין העולמות כולם לבין אור אין סוף ברוך הוא, ועל כך אומר הקדוש ברוך הוא: **דְּאַף שֶׁמָּחַצְתִּי, מִלְּשׁוֹן מְחִיצָה, שֶׁהוּא עִנְיַן מְחִיצָה הַמַּפְסֶקֶת, מִכָּל־מָקוֹם, אֲנִי אֶרְפָּא** מלשון רפואה, והרפואה למחיצה זו היא **שֶׁיֻּמְשַׁךְ הָאוֹר כְּמוֹ בַּהֲסָרַת הַמְּחִצָּה לְגַמְרֵי. וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם בְּכָל עִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים יֵרָגֵשׁ הָאֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת**, וכך אכן יהיה בשלימות לעתיד לבוא בביאת משיח צדקנו **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[55] ׳**וְנִגְלָה כְּבוֹד הֲוָיָ׳ וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר, שֶׁגַּם בַּבָּשָׂר הַגַּשְׁמִי שֶׁהִתְהַוּוּתוֹ מִשֵּׁם אֱלֹקִים יִרְאוּ אֲשֶׁר פִּי הֲוָיָ׳ דִּבֵּר.**

---

49) ראה אוה״ת פרשתנו ע׳ תרצג. 50) דברי הימים־א ו, כג. 51) ברכות לה, א. 52) שופטים ט, יג. 53) עירובין סה, א. 54) האזינו לב, לט. וראה המשך חייב אדם לברך תרל״ח פכ״ה (סה״מ תרל״ח ס״ע קנב ואילך). 55) ישעי׳ מ, ה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. "ויהי[1] בשלושים שנה"[2] —

דובר כמה פעמים, שבכל חודש ישנם הענינים שלו, ביניהם ענינים עיקריים של כל החודש, ובכמה וכמה חדשים — עיקריים לכל השנה.

חדשים — ענינם הוא זמן. ולכן, לכל ענין שבחודש ישנו הזמן שבו הוא מתגלה.

בנוגע לחודש תמוז, הרי עד לפני שלושים שנה, היו בגלוי רק המאורעות הלא־טובים של חודש זה. לפני שלושים שנה (תרפ"ז) בא בגילוי הענין הטוב — הענין דימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז, וההתחזקות דתורה ומצוות הקשורה עמהם, שזהו ענין עיקרי.

כי, הגאולה די"ב וי"ג תמוז — כפי שכותב הרבי במכתב[3] (לחגיגת י"ב תמוז) — לא היתה גאולה עבור איש פרטי, אלא גם עבור "כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה", וגם עבור "אשר בשם ישראל יכונה"[4].

ענין התורה ומצוות הוא תכלית כל הבריאה. ומזה מובן, שהגאולה די"ב וי"ג תמוז היא גאולה לכל הענינים דסדר השתלשלות, הגילויים הנעלים ביותר, עד לעצמותו יתברך. תכלית כולם הרי היא תורה ומצוות, ובימים די"ב וי"ג תמוז נמשכה גאולה לכל ענינים הנ"ל, עד לעצמותו יתברך.

ב. התחלת ההמשכה של החודש הבא היא בשבת מברכים, ועוד על־פי מאמר רבותינו ז"ל[5] "שבת מיניה מתברכין כולהו יומין"[6], שבימים אלו נכלל גם ראש חודש, שכולל כל ימי החודש. ונמצא, שהיום, בשבת מברכים, מתחילה כבר הגאולה די"ב וי"ג תמוז.

ובאמת הרי זה עוד קודם לכן, אלא שהוא יותר "בכח", כמובן מצד הכלל שאמרו רבותינו ז"ל[7] "הקב"ה מקדים רפואה למכה". המאסר היה באמצע חודש סיון, ואם־כן בהכרח לומר שענין הגאולה היה כבר קודם לזה.

ג. ענין זה הוא בכל שנה ושנה. בכל שנה מתחדש הענין עוד הפעם. וכמו שכתוב בכתבי האריז"ל[8] על הפסוק[9] "והימים האלה נזכרים ונעשים": כאשר ישנו ה"נזכרים", שזוכרים את הימים כדבעי — אזי "ונעשים", שנפעלות עוד הפעם ההמשכות וההשפעות של ימים אלו[10].

ואף־על־פי־כן, הרי זה "חידוש הישנות" בלבד, ואין זה מגיע לפעם הראשונה, שאז היה זה דבר חדש ממש.

ואף שמבואר באגרת־הקודש[11] שבכל שנה ושנה נמשך אור חדש ממש שלא היה מעולם, ונמצא שבכל שנה נוספים ענינים חדשים, אבל כל זה הוא בנוגע ל"הישנות", שבענין "הישנות" אכן נמשך בכל פעם אור חדש, אבל מכל־מקום אין זה אלא "חידוש הישנות".

ד. גם ב"חידוש הישנות" גופא ישנם חילוקי מדריגות. כאשר עובר מספר מסויים של שנים — עשר, עשרים שנה וכדומה — מהמאורע, אזי ישנם המשכה ושינוי גדולים יותר, שלא בדומה לההמשכה והתחדשות שבכל שנה.

ועל־דרך דאיתא במשנה[12]: בן עשרים שנה, בן שלושים שנה, בן ארבעים וכו'[13], שבכל עשר שנים מתחדש

---

1) שיחה זו (עד סוס"ה) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונשלחה לכו"כ*, ונדפסה אח"כ בלקו"ש ח"ב ע' 591 ואילך. ועוד. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

2) יחזקאל א, א.

3) נדפס בקונטרס חג הגאולה יב־יג תמוז ה'תש"ח (בסה"מ תש"ח ע' 263). אג"ק שלו ח"ב ע' פ.

4) ראה הקדמה לקונטרס יב־יג תמוז תרצ"ג (סה"מ ה'תשי"א ע' רפז. תו"מ ח"ג ע' 176): איך שבזה נכללים "כל סוגי בני ובנות ישראל", עיין שם.

5) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

6) ובזה גם כמה ענינים של השבת הבאה; ובפרט אלו שהכנתם ביום ועש"ק,

כמובן גם מהדוגמא בזהר — מן. ובלשון הקבלה: שבת (בינה) דמיני' מתברכין כולהו יומין — שש מדות, ויומא שתיתאה אשתכח בי' יתיר, חלקו וחלק השבת (שלאחריו, מלכות).

7) ראה מגילה יג, ב.

8) הרמ"ז בס' תיקון שובבים, הובא ונתבאר גם בס' לב דוד — להחיד"א — פכ"ט.

9) אסתר ט, כח.

10) לא רק ברוחניות, ואפילו גם בהשייך לטבע וגשם הדברים. וכידוע הראי' המוכחת מהמשנה (גיטין ספ"ג): "בודקין את היין . . ובהוצאת סמדר כו'" (וראה גם תו"מ חי"ט ע' 184).

11) סי"ד.

12) אבות ספ"ה.

13) וכפי ששמענו פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר בביאור קביעות הזמן דהולדת בנים, שהוא עשר שנים (יבמות סד, א): יש לומר שהוא ע"ד

---

*) ראה מכתב ט' תמוז שנה זו (אג"ק חט"ו ע' ערה). וראה גם מכתב ה' תמוז; ח' תמוז שנה זו (שם ע' רסב; ע' רנא).

דבר חדש. ואפשר לומר הטעם על־פי המבואר בפרדס[14], שהכל נקבע בסדר של עשרה, כנגד עשר הספירות, וכן הוא גם בענין זה.

ובפרט שבמספרים דעשר גופא הרי זה שלושים שנה, ועל־דרך ביאור ה'צמח צדק'[15] על הפסוק "ויהי בשלושים שנה", שהוא כנגד עשר כלים, עשר אורות פנימיים ועשר אורות מקיפים — שהם כללות הכל.

מזה מובן, שבשעה שנשלמות שלושים שנה מהגאולה, נמשכת המשכה חדשה בענין הגאולה, נעלית יותר וכללית יותר מקודם לזה.

ה. ובמילא, בכל הענינים שפעלו עד־עתה בתורה ומצוות בכח שניתן על־ידי הגאולה, הנה מהיום והלאה אין זה מספיק, דכיון שנמשך ונתגלה יותר בגאולה, צריכים גם להוסיף, להמשיך ולגלות יותר ויותר בתורה ומצוות.

הענינים דתורה ומצוות מחולקים לג' הקוים דתורה עבודה וגמילות חסדים[16], והכוונה בזה בפשטות — שצריכים להוסיף הן בקו התורה, הן בקו העבודה והן בקו דגמילות־חסדים.

והכח לזה — מקבלים משבת מברכים ואילך, כי בשבת מברכים מברכים את כל ימי החודש, שיהיו "לחיים כו'", ככל הלשונות והענינים שמונים בברכת החודש.

ולכן מקבלים אז גם את הברכה והכח להוסיף בתורה ומצוות.

ועל־ידי העבודה בתורה ומצוות תתגלה בקרוב ממש הגאולה והשלימה על ידי משיח צדקנו.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' ויקח קרח.

* * *

ז. דובר אודות שלילת טענת קרח "כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו"[17], שאחדות אמיתית היא דוקא על־ידי התחלקות המדריגות בנבראים[18], וכל אחד ממלא תפקידו, תוך כדי השפעה והשלמה הדדית[19], עד שנעשים קומה אחת שלימה, מבלי ימצא האדם ראש וסוף[20]; מה־שאין־כן לולי זאת נעשה ענין של התחלקות[21], "ואתפלג"[22], שהדרגא העליונה מסתלקת למעלה, והדרגא התחתונה נבלעת למטה, שזהו ב' סוגי העונשים דשרופים ובלועים — הוגה על־ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 202 ואילך[23].

ח. ויש להוסיף בכל זה:

הן אמת ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי'" — שכן, בשעת מתן־תורה נעשו בני ישראל "ממלכת כהנים

חילוקי הזמנים במשנה אבות, בן עשרים שלשים כו'.

14) ראה פרדס שער שני.

15) ראה קיצורים והערות לתניא ע' עו. וראה גם זח"ג רמו, ב. עבודת הקודש ח"ד פי"ט.

16) ראה אבות פ"א מ"ב.

17) פרשתנו טז, ג.

18) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז דאשתקד ס"י ואילך (תו"מ חי"ז ע' 19 ואילך). שיחת ש"פ נח שנה זו סט"ו (תו"מ חי"ח ע' 189 ואילך).

19) וכן הוא גם בקיום המצוות, שבין כל ריבוי המצוות — "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" (מכות כג, רע"ב) — ישנם כו"כ מצוות שלא כל ישראל יכולים לקיימם, כי אם סוגים מיוחדים דוקא, אלא, שמצד ענין ההתכללות שבישראל הרי הם מזכים את כל שאר בנ"י במצוות אלו (ראה לקו"ש ח"י ע' 40 הערה 22. חי"ח ע' 192 הערה 55, ובשוה"ג שם. וש"נ).

20) והיינו, שאע"פ שמשה הוא ה"ראש" המשפיע תורה לכל ישראל, הרי ביחד עם זה, אמרו חז"ל (מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח) שאילו היו ישראל ששים ריבוא חסר אחד, לא היתה התורה ניתנת אפילו למשה, וכידוע גם בפירוש הכתוב (בהעלותך יא, כא) "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו", שדוקא ע"י "רגלי העם" נמשך בחי' "אנכי" בקרבו של משה (ראה סה"מ מלוקט ח"ו ע' קכט. וש"נ).

וכן הוא גם בנוגע להחלוקה דישכר וזבולון, שביחד עם זה שבעלי־עסקים (זבולון) צריכים להיות בטלים לבעלי־תורה (ישכר), יש גם מעלה בזבולון לגבי ישכר, כמ"ש (ברכה לג, יח ובפרש"י) "שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך", "הקדים זבולון לישכר, לפי שתורתו של ישכר ע"י זבולון היתה", שזהו ע"ד מעלת הרגל על הראש.

21) שזו היתה כוונתו הפנימית של קרח (אף שבחיצוניות טען "מדוע תתנשאו", שצריכה להיות אחדות) — כדאיתא במדרש (במדב"ר פי"ח, טז) "ולמה חלק קרח על משה, אמר, אני בנו של שמן בן יצהר . . בכל משקים שתתן את השמן הוא נמצא עליון . . אהרן ודוד . . שנמשחו בשמן המשחה בלבד נטלו כהונה ומלכות, אני שאני בנו של שמן איני נמשח ונעשה כהן ומלך" (בתמי').

22) ת"א ריש פרשתנו.

23) בשילוב עם שיחת מוצש"ק י"א שבט תשל"א.

וגוי קדוש"[24], וענין זה נעשה על־ידי־זה ש"בנינו ערבים בעדינו"[25], והיינו, שכאשר מחנכים את ילדי ישראל כדבעי, הרי זה היסוד לקיומו של עם ישראל באופן ש"כולם קדושים";

אבל אף־על־פי־כן, אין להסתפק בכך ולומר "מדוע תתנשאו", מהו הצורך להוסיף ולהתעלות למדריגה נעלית יותר.

אין להסתפק במדריגת הקדושה שבה נמצאים עתה, אלא צריכים להתקשר עם משה ואהרן, ולקבל מהם דרגא נעלית יותר בקדושה.

ועל־דרך־זה בנוגע לענין החינוך (שפועל את הקדושה) — שאין לטעון שלפי מעמדו ומצבו הרי זה גם ענין של קדושה, או שכיון שישנו חילוק בין "עיר" ל"שדה", הרי, ביחס ל"ערי השדה" יכולים שפיר להסתפק במצב כפי שהוא עתה, אלא צריך תמיד להוסיף, הן בכמות והן באיכות, ולהתעלות לדרגא נעלית יותר בקדושה, שיהיו יכולים להביא אותם ל"שושן הבירה" — בזמן הגלות, ולירושלים — בזמן הגאולה.

ט. וכשם שבכללות ישראל אין להסתפק בכך ש"כל העדה כולם קדושים", אלא צריך להיות כהן גדול, שעל־ידו נמשכת תוספת קדושה — כן הוא גם בכל אחד מישראל, שאין להסתפק בכך שכל עניניו קדושים, אלא צריך להיות הכהן־גדול שבנפשו פנימה, שעל־ידו תומשך תוספת קדושה בכל עניניו.

ובפרטיות יותר:

מחלוקת קרח היתה על ג' ענינים: כהונת אהרן, טלית שכולה תכלת (שתהיה פטורה מציצית), ובית מלא ספרים (שיהיה פטור ממזוזה)[26]. וכדאיתא בספרים[27] בענין אמירת בני קרח "משה אמת ותורתו אמת"[28], ש"אמת" ראשי־תיבות אהרן מזוזה תכלת.

והנה, ג' ענינים אלו הם ג' הענינים דמזון לבוש ובית[29]: בית מלא ספרים — בית. טלית שכולה תכלת — לבוש. וכהונת אהרן הוא ענין המזון, שהרי בהיות הכהן־גדול בקדש הקדשים היה מתפלל תפילה קצרה עבור הצטרכות עם ישראל בכלל ועבור פרנסתם (מזון) בפרט[30].

ובנוגע לכל ג' ענינים אלו טוען קרח ש"כולם קדושים", ובמילא אין צורך להמשיך בהם קדושה יתירה. ועל־זה היא ההוראה — שאין האמת כן, אלא יש להתקשר עם בחינת כהן גדול, ולהמשיך קדושה יתירה בכל ג' הענינים דמזון לבוש ובית.

י. ונקודת הענין — שאצל בני ישראל צריך להיות קישור ואיחוד הגשמיות עם הרוחניות:

תוספת הקדושה בישראל נעשית על־ידי הכהן־גדול, שענינו הוא שנכנס לקדש הקדשים, מקום הארון עם הלוחות שבו, שבהם מודגש קישור ואיחוד הגשמיות עם הרוחניות — שהרי "מקום ארון אינו מן המדה"[31], וכן הלוחות, כדאיתא בירושלמי[32] שהלוחות היו נקראים מכל עבריהם, ובבבלי איתא[33] ש"מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין", והיינו, שבגשמיות גופא היה גילוי אלקות במוחש.

ועל־ידי־זה נמשך קישור ואיחוד הגשמיות עם הרוחניות אצל כל בני ישראל, במשך כל השנה, לא רק בבית המקדש, ולא רק בארץ ישראל, אלא גם בכל העולם, היינו, שיהיה ניכר בגלוי שבני ישראל הם "גוי אחד בארץ"[34], שממשיכים בחינת "אחד" גם "בארץ"[35].

יא. וענין זה הוא היפך מחלוקת קרח, כמו שנתבאר לעיל (בהמאמר[36]) שרצה להפריד את הגשמיות (מים תחתונים) מהרוחניות (מים עליונים), וזהו גם ענין קרח מלשון קרחה, שהוא מקום פנוי משערות — שענין השערות, אף שיש בהם חיות מצומצמת, מכל־מקום, יש בהם הדביקות במוח, ואילו קרח רצה שלא תהיה הדביקות של הגשמיות עם הרוחניות.

---

24) יתרו יט, ו.
25) ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).
26) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 102 ואילך. וש"נ.
27) הובא בלקו"ש שם הערות 17־18.
28) תנחומא פרשתנו יא. וראה בהנסמן בלקו"ש שם הערה 10.
29) ראה גם שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז תשי"ד ס"א (תו"מ חי"ב ס"ע 54). וש"נ.
30) ראה יומא נג, ב.
31) יומא כא, סע"א. וש"נ.
32) שקלים פ"ו ה"א.
33) שבת קד, רע"א. וש"נ.
34) שמואל־ב ז, כג. ועוד.
35) ראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.
36) פ"ח (לעיל ע' יט ואילך).

והענין בזה:

כאשר מבדילים את הגשמיות מן הרוחניות, מתוך טענה שגם הגשמיות כשלעצמה היא במדריגת הקדושה — הנה סוף־כל־סוף נעשה מעמד ומצב ד"וירדו חיים שאולה"[37].

כאשר מושקעים בגשמיות, וחסר הענין ד"קדש עצמך במותר לך"[38], אזי נעשה הלב מטומטם, "החרש היה לבם"[39], ועד שמתאוות היתר באים לבסוף לתאוות איסור.

ועוד זאת, שקישור הגשמיות עם הרוחניות נוגע גם לעצם הקיום של הגשמיות, כי, אצל בני ישראל בהכרח שהגשמיות תהיה קשורה עם הרוחניות, וכמבואר בארוכה בקונטרס ומעין[40] שמציאות הגשמיות לבדה, ללא קישור ודביקות עם הרוחניות, אינה יכולה להיות אצל בני ישראל, כי אם לפי שעה בלבד.

וזהו גם ענין השערות, שעל־ידם נעשה קישור הגשמיות עם הרוחניות — כידוע[41] בענין שערות שמשון הגיבור, שעל־ידם היה גיבור גדול בגשמיות כפשוטו, ועד שגבורתו היתה באופן שלמעלה מהטבע.

[ולהעיר, שבנוגע לשמשון אמרו רבותינו ז"ל[42] "שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר[43] כי שמש ומגן הוי' גו'", שם הוי' דייקא שלמעלה מהעולמות. והענין בזה — שקישור הגשמיות עם הרוחניות הוא באופן שלא די בקישור עם שם שד־י (שבזה גופא ישנם ג' פירושים ומדריגות[44]: (א) "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די"[45], (ב) "שדי באלקותי לכל בריה"[46], (ג) "שאין העולם ומלואו כדאי לאלקותי"[47]), אלא צריך להיות הקישור גם עם שם הוי'].

ועל־ידי קישור הגשמיות עם הרוחניות נוסף גם ענין העשירות בגשמיות כפשוטו — כפי שמצינו במדרשי חכמינו ז"ל[48], שיוסף, שהיה עשיר גדול ביותר, הטמין שלש מטמוניות, ואחת מהם נתגלתה לקרח (שליש מעשרו של יוסף), ועל־ידי העבודה דקישור הגשמיות עם הרוחניות יתגלו לעתיד לבוא כל שלש המטמוניות (כל ג' השלישים), כמבואר ב'תורה אור'[49] וב'תורת חיים'[50] תוכן הענין ברוחניות, וכמו כן גם בגשמיות, כמאמר רבותינו ז"ל[51] "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת", וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, ש"באותו הזמן לא יהיה שם לא רעב וכו' שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר", "כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה", ועד שיקויים היעוד[52] "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

---

37) פרשתנו טז, ל־לג. וראה גם שיחת ש"פ קרח הנ"ל ס"ה (תו"מ שם ע' 58).
38) יבמות כ, א.
39) שבת קמז, ב. וראה תו"מ שם ס"ע 103. וש"נ.
40) מאמר ו' פ"ג ואילך.
41) ראה ס' שופטים טז, יז ואילך.
42) סוטה יו"ד, א.
43) תהלים פד, יב.
44) ראה אוה"ת וארא ע' קכד ואילך. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ה ע' קלז ואילך. וש"נ. ד"ה ויקח קרח שנאמר בהתוועדות פ"ו (לעיל ע' יד ואילך).
45) שבת לב, סע"ב.
46) פרש"י לך לך יז, א.
47) ב"ר פמ"ו, ג.
48) פסחים קיט, א. וש"נ.
49) ויגש מד, ב ואילך.
50) ויחי קו [רמז], ג ואילך.
51) שבת ל, סע"ב. וש"נ.
52) ישעי' יא, ט.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך י"ח

מתורגם ללשון הקודש

א.

מהו הקשר שבין המעשר ללוי לבין מחלוקת קרח?

אודות סמיכות הפרשיות והקשר שבין "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראל..."[1] — ענין מתנות כהונה — לבין מחלקות קרח האמורה לפני כן בפרשה, נאמר ב"ספרי", ורש"י מציין זאת בפירושו[2], שלאחר ש"בא קרח וערער על הכהונה"[3] אמר הקדוש־ברוך־הוא, שאת כהונת אהרן הוא כותב וחותם ומעלה בערכאין, וזאת באמצעות מתנות כהונה[4].

יש להבין: זהו הסבר לקשר שבין מתנות כהונה לבין מחלוקת קרח, אך מה הקשר בין ענין המעשר[5] הניתן ללוי ("ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר..."), המוזכר מיד לאחר, ובאותה אמירה של "אני חלקך, מתנן דייהבית לך אינון חולקך"[6] — מתנות כהונה[7]) — לבין מחלוקת קרח?

יותר מכך: לכאורה, לא זו בלבד שאין לכך שום קשר למחלוקת קרח, אלא זהו ענין הנוגד לכך: מחלוקת קרח היתה רק על הכהונה — "ובקשתם גם כהונה"[8] — ולא על לויה, שהרי קרח עצמו היה לוי, ומבין החשובים שבהם — בן יצהר בן קהת?

לכאורה, ניתן היה לתרץ שאכן זו עצמה היא הסיבה: כיון שקרח היה משבט לוי, והמחלוקת נגרמה על־ידו ועל ידי עוד אנשים משבט לוי — הרי עצם היותם בני לוי[10] היה הגורם לטענתם ומחלוקתם, כפי שאמר להם משה[11]: "שמעו נא בני לוי המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל... לעבוד... ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה" — ניתן היה לטעות ולחשוב שעקב זאת נפגעה ח"ו חשיבותו של שבט לוי ותפקידו. לכן ציוה הקדוש־ברוך־הוא, ביחד עם הציווי על מתנות כהונה, גם על נתינת מעשר לבני לוי... ללמדנו שבני לוי נשארו בחשיבותם[12].

אך קשה לומר כך, כי מכך שהתורה מזכירה את ענין המעשרות בהמשך למתנות כהונה, ובתוספת וא"ו החיבור[13], מובן, שגם הקשר שבין ענין המעשר ללויים לבין מחלוקת קרח הוא באותו אופן כמו הקשר שבין מתנות כהונה לבין מחלוקת קרח, כלומר, כדי להדגיש מלכתחילה באופן חיובי את מעלת הלויה[14], ולא רק כדי למנוע את שלילת המעלה[15].

כמו כן: כיון שכל עניני התורה מדוייקים לחלוטין, יש לומר, שהקשר שבין מתנות כהונה ולויה לבין מחלוקת קרח אינו רק באופן כללי, שמתנות כהונה הם סימן בלבד לחיזוק כהונת אהרן לאחר הערעור[16], אלא שמהותן של מתנות כהונה ולויה קשורה למחלוקת קרח[17] ומהווה מענה לטענת קרח.

---

1) פרשתנו יח, ח ואילך.

2) עה"פ. ובספרי נשנה גם לקמן פסוק כ.

3) כ"ה בספרי ועד"ז בפרש"י (בא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו). אבל במדרש לקח טוב: לפי שערער קרח על מתנות כהונה בא הכתוב ללמד לקיים לאהרן ולבניו את המתנות ללמדך כו'. וראה תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר פי"ח ד: התחילו כו' להתגרות כו' כ"ד מת"כ כו'.

4) בספרי "לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח". אבל בפרש"י מסיים "ולכך נסמכה פרשה זו לכאן" (ועד"ז במדרש לקח טוב שם), ונתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ג ע' 124 ואילך. ואכ"מ.

5) המדובר בהמשך הפרשה שם כא ואילך.

6) ת"א שם (שהוא קרוב לפשש"מ יותר מתיב"ע — שתרגם "אנא חלקך").

7) בפשטות הי' אפ"ל (בהמשך להנ"ל) דמכיון דתרומת מעשר מן המעשר היא א' מכ"ד מתנות כהונה, הוצרך להקדים תחלה מצות נתינת מעשר ללוי. אבל לפי"ז קשה דמצות מעשר נאמרה בהמשך ובתוך הדיבור (לאהרן)* ע"ד מתנות כהונה (ובוא"ו המוסיף), ותרומת מעשר נאמרה בדיבור (ובפרשה) בפ"ע — ולמשה (יח, כה). וראה לקמן הערה 15.

8) טז, יוד.

9) ריש פרשתנו. ואדרבא זה גרם שבא "לחלוק עם משה" (פרש"י שם ד"ה ודתן).

10) (או ראשי סנהדראות) ע"ד טלית שכולה תכלת — שלדעתם א"צ לציצית — (ראה פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן).

11) טז, ח ואילך.

12) להעיר משך עה"ת פרשתנו יח, כו.

13) ולבני לוי גו' (יח, כא).

14) להעיר שגם שם נאמר "ולבני לוי הנה נתתי" ובספרי שם "אין הנה אלא שמחה" כבספרי ופרש"י שם, ח במתנות כהונה. וראה לקו"ש חכ"ג הנ"ל.

15) בפשטות י"ל שסמיכות מתנות כהונה וכן מעשר ללוי מובנת מעצמה, כי בא בהמשך לפרשה שלפנ"ז (יח, א ואילך) "אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש גו'" (שהוא מענה לבנ"ר (יז, כז־כח) "הן גוענו גו' כל הקרב הקרב אל משכן ה'") "וגם את אחיך מטה לוי גו' הקרב אתך גו' ושמרו גו' לעבוד גו'". וכמפורש בהפסוק (יח, כא־ב), "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל גו' חלף עבודתם גו' ולא יקרבו עוד בנ"י אל אוהל מועד גו'" ועד"ז הוא במתנות כהונה (כמ"ש במפרשי התורה — ספורנו יח, ח. אוה"ח שם. ועוד. ולהעיר מספרי שם, כא דעת ר' יאשי'). אלא שבספרי (ופרש"י) מתרצים האריכות הגדולה בפרטי מתנות כהונה ולא כללות הענין שניתנו לו מת"כ — שהביאור הוא משל למלך כו', לבטל ערעור קרח "ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

16) ובפרט שע"ז כבר היתה ההוכחה מזה ש"פרח מטה אהרן" (יז, כג) וניתן "למשמרת לאות" — "לזכרון שבחרתי באהרן הכהן" (רש"י שם, כה).

17) להעיר ממדרש לקח טוב שבהערה 3.

*) ולהעיר שבפסוק כ נאמר עוה"פ (נוסף על תחלת הפרשה בפסוק ח) ויאמר ה' אל אהרן.

ב.

טענת קרח: הכהן צריך להיות מובדל מן העם

כבר דובר בהרחבה[18] על הנאמר ב"נועם אלימלך"[19] שהענין של קרח, אשר בתרגום[20] נאמר "ואתפלג קרח", הוא בדומה לרקיע המבדיל בין מים למים[21], לחלק ולהבדיל בין עליונים לתחתונים. ועל כך התבססה מחלוקתו על כהונת אהרן:

כיון שהכהן מנותק לחלוטין מעניני העולם, הוא עסוק רק בעניני קדושה[22] – ובלשון הפסוק[23] "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו",

ובמיוחד אהרן, כהן גדול, שעליו נאמר[24] "ומן המקדש לא יצא" – אם כך "מדוע תתנשאו על קהל ה'"[25] – כיצד ומדוע צריכה להיות ההשפעה של התנשאות וקדושת אהרן על ישראל ("על קהל ה'") שגם הם יתעלו ויובדלו מעניני העולם, בעוד אשר עבודתם היא להתעסק עם דברים גשמיים ולעשות מהם כלים לאלקות.

ולפיכך טענתם "מדוע תתנשאו על קהל ה'" אינה סותרת לרצונם שהם עצמם יהיו כהנים – כי קרח חפץ בסוג אחר של כהונה, שאין לה קשר להשפעה על "כל העדה".

בדומה לענין שאנו מוצאים בקדושה, ששמאי[26] – מצד קפדנותו[27] – "דחפו באמת הבנין"[28], ו"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה"[29], כי דרכם היא באופן של "ושם דרך... ששוקל דרכיו"[30].

דוגמא נוספת: רבי שמעון בר יוחאי וחבריו – אשר "הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם"[31], ורבי אלעזר בנו ("חבריו") אפילו לאחר השנה השלוש־עשרה במערה "הוי מחי"[32] (=היה מכה).

בכך מובן מדוע הציווי על מתנות כהונה נכתב לאחר מחלוקת קרח: מתנות כהונה מבטאות את הקשר שבין ישראל לכהנים – שישראל נותנים מרכושם לכהנים, המופרשים מעניני העולם. כלומר, הם מרוממים את הענינים הגשמיים שלהם, ההופכים למתנות כהונה, ואשר עליהם נאמר "אני חלקך", כדלעיל, שהם ניתנים לקדוש־ברוך־הוא.

אך, לכאורה, אין די בכך: אמנם, בפועל חלק קרח על הכהונה ובמיוחד על כהונת אהרן, אך כוונתו, ותפיסתו את ענין הכהונה, היתה שתהיה רק הפרדה[33], ולא יהיה חיבור בין "תחתונים", העולם, לבין "עליונים" – קדושה ואלקות. ובהתאם לכך היה צריך התיקון, לכאורה, להיות, באופן שהענינים הגשמיים יימסרו לגמרי לקדוש־ברוך־הוא, כך שיווצר חיבור נצחי בין עליון לתחתון, כאשר דבר גשמי ייעשה קדוש לגמרי, כשם שקרבנות המוקרבים לה' על המזבח הם קדושים לחלוטין, אך לא מן כל מתנות כהונה, אשר נאכלים (להנאת) הכהנים, וחלק מהם הם חולין.

ג.

יש קשר בין מחלוקת קרח לבין שחרור הרבי הריי"צ בג' תמוז

פרשת קרח נקראת לפעמים בשבוע שחל בו ג' תמוז, או ביום ג' תמוז עצמו – היום שבו שוחרר כ"ק מו"ח אדמו"ר, ממאסר בשנת תרפ"ז[34].

וכידוע, שהכל בהשגחה פרטית, ובמיוחד לפי דברי ה"של"ה"[35] שכל המועדים נרמזים בפרשיות התורה הנקראות בסמוך להם, מובן, שמשמעות יום זה קשורה למשמעותה של פרשת קרח.

לפי ההסבר דלעיל על מחלוקת קרח ניתן לכאורה להסביר בפשטות את הקשר ביניהם:

כשם שקרח לא התנגד לעצם ענין הכהונה, להבדלתם של הכהנים מן העם, אלא מחלוקתו היתה, כאמור, על כך שהם משפיעים ומעבירים קדושה זו אל "כל העדה",

---

18) ראה לקו"ש ח"ח ע' 116 ואילך, וש"נ.

19) הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצז, תשכג. ד"ה כל פטר רחם תרכ"ז. ועוד. ע"פ זח"א יז, א ואילך – הובא גם בצרור המור כאן.

20) הובא בפרש"י.

21) בראשית א, ז. וראה אוה"ת שם ח"ג תצו, ב ואילך.

22) ל' הפרשה והבדלה (ראה תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים. תניא פמ"ו. אגה"ת פ"י. ועוד).

23) דה"א כג, יג.

24) אמור כא, יב.

25) טז, ג.

26) ששרשו מקו הגבורה (זח"ג רמה, א. וראה הקדמת התניא). וראה זח"א שם. לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב ואילך. ובהנסמן בהערה 77.

27) וראה ב"ב (קס, ב) ע"ד כהנים קפדנין. ומבואר במ"א (וראה ביאוה"ז להצ"צ ע' תצא. לקלוי"צ חקת ע' שפט) איך שיכול להיות זה אף שמברכין את בנ"י באהבה, ותלמידיו (וכש"כ בניו) של אהרן: אוהב את הבריות כמאמר הלל והנהגתו (בשבת לא, א).

28) שבת שם.

29) ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

30) לקו"ת שה"ש מח, ג.

31) ברכות לה, ב.

32) שבת לג, ב.

33) ע"ד השייכות דשלילה. וראה זבחים (ג, א) דמינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה.

34) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ליקוט לד־לז.

35) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

כך גם היה אצל אלו שהרבי סבל מהם כל כך הרבה התנגדויות ורדיפות: הדבר שהפריע להם, ואשר בגללו הם אסרו אותו, לא היה עצם עבודתו בתורה ובמצוות לעצמו ובעצמו, אלא עבודתו למען "הרבצת[36] התורה בכל מרחבי מדינתנו", בין כל היהודים אשר חיו אז במדינה ההיא (=רוסיה).

ובדומה לכך היתה משמעות שחרורו בג' תמוז, שהקדוש־ברוך־הוא הוכיח בגלוי לעין כל, שהרבי יכול להמשיך בפעילות הרבצת התורה, כשם שהקדוש־ברוך־הוא הסיר וביטל את ערעורו של קרח בכך שהוא "כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" את כהונת אהרן.

אך, לכאורה, אין זה בדומה לאמור לעיל: הרי ג' תמוז לא היה עדיין שחרורו המלא של הרבי, אלא שחרור ממאסר בלבד, שהרי הוא נשלח אז לגלות ל"קאסטראמא", שבה הוא לא יכול היה להמשיך בפעילות הרבצת התורה כראוי, והשחרור המלא התרחש רק מאוחר יותר, בי"ב־י"ג תמוז, אם כי גם אז היו עדיין קשיים, עד ליציאתו מן המדינה ההיא[37].

הכרחי לומר, שהדמיון שבין שחרור הרבי לבין הענין של "כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" כהונת אהרן, קשור לחלק של השחרור והגאולה כפי שהוא היה (בחיצוניות לפחות) מוגבל עדיין בהגבלות הגלות אצל אלו שאסרו את הרבי.

ד.

מדוע נקבע שיעור למתנות כהונה ומעשר?

כדי להבין זאת יש להקדים ולהזכיר שאלה פשוטה, לכאורה, לגבי ענין מתנות כהונה בכלל, וכן לגבי מעשר:

מתנות כהונה[38], שיהודי נותן לכהן, הן רק חלק קטן ומסויים מנכסיו. אפילו תרומה, חלה וכדומה – הדברים שצריך לתת את ראשיתן לכהן – יש להן שיעור, צריך לתת רק את ה"ראשית", ואפילו מדרבנן נקבע שיעור לתרומה – עין יפה אחד מארבעים[39]. וכך גם בחלה[40]. אבל אין היהודי צריך לתת לחלוטין את כל תבואתו כתרומה וכדומה, אלא צריך להיות "שיריה ניכרין"[41], וכך גם לגבי מעשר, שהוא הרי עשירית בלבד מן הפירות והתבואה.

ולכאורה, מובן מדוע יש שיעור "למטה"[42], שאסור לתת פחות ממנו. אך מדוע יש שיעור "למעלה" – שאסור לתת ולהקדיש את כל נכסיו לה', ובחלק מהם אסור לתת יותר מן השיעור שנקבע[43], ואף פוסק הרמב"ם[44] "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה כן עובר על דעת הכתוב... אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש...".

ה.

לשיטת קרח נדרשת עבודה של "רצוא"

ההסבר לכל זה הוא: בתורת החסידות[45] מבואר ההבדל שבין כהנים לבין לויים, שמהותו של כהן היא היותו איש החסד[46], ומהותם של הלויים היא גבורה. וקרח, אשר היה לוי, חפץ במחלוקתו על כהונת אהרן להגביר את הגבורות על החסדים, שהלויים יהיו במקום הכהנים.

בעבודה הרוחנית של האדם, ההבדל בין חסד לבין גבורה הוא: חסד הוא השפעה מלמעלה למטה – "שוב" אל תוך העולם, וגבורה היא העלאה ממטה למעלה – "רצוא", יציאה מן העולם.

שרשה של טענת קרח היה, שהעיקר הוא ענין הגבורה, העבודה הרוחנית של "רצוא" ועליה.

קרח סבר שהתחתונים, כפי שהם במציאותם, אינם כלים לאלקות, ולכן צריכה להיות אצלם פעולה של רצוא – יציאה מהמצב של מטה ועליה לאלקות.

דברים אלה אינם סתירה לנאמר לפני כן, ולמבואר במקום אחר[47], שמחלוקת קרח היתה על כך שהכהנים, ובמיוחד הכהן הגדול, מעוררים בכל ישראל הלך רוח של התרוממות על ידי עבודתם הרוחנית למטה בעולם[48] –

---

36) במכתב בעל הגאולה לחגיגת ימים אלה – טו סיון תרפ"ח (בסה"מ תרפ"ח ע' קמו – ועתה (תשל"ח) עוה"פ בקונטרס בפ"ע).

37) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהוריי"ץ (כפר חב"ד, תשל"ג) ח"ג.

38) כולן מנויות בגמרא וכו' (ב"ק קי, ב. חולין קלג, ב. תוספתא חלה פ"ב. ספרי פרשתנו יח, ב) וברמב"ם ריש הל' בכורים.

39) תרומות פ"ד מ"ג.

40) חלה פ"ב מ"ז. ספרי שלח טו, כא הובא בפרש"י שם, כ.

41) ראה תרומות פ"ד מ"ח. חולין קלו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ה (בתרומה). רפ"ה מהל' בכורים (חלה). אבל בנוגע לראשית הגז פסק (שם פ"י ה"ח) כמ"ד (חולין שם) שדבריו שאמר כל גזיי ראשית קיימין, גם בבכורים נאמר שיעור מדרבנן אבל הרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושהו (בכורים פ"ב מ"ד. רמב"ם שם פ"ב הי"ז).

42) מדרבנן עכ"פ, משא"כ מדאורייתא (ראה רמב"ם רפ"ה מהל' תרומות. הל' בכורים שם. רפ"ה שם. רפ"י). ולהעיר מהמבואר לעיל ע' 179 ואילך שלכמה דיעות יש שיעור בנתינת תרומה, חלה כו' גם מדאורייתא. וש"נ.

43) ואמחז"ל שלא לעשר אומדות (אבות א, טז. מנחות נד, ב).

44) סוף הל' ערכין וחרמין.

45) בהבא לקמן – ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרפו. תרצב. אחרי ע' תקמא. יהל אור ע' קצ. ד"ה כל פטר רחם שם. המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג. ועוד. וראה לקו"ת פרשתנו נד, ב ואילך. ספר הליקוטים בערכו (קרח).

46) זח"ג קמה, ב. (וראה שם קעו, א. רמב, א. ח"א רמד, א). תניא רפ"ג.

47) לקו"ש ח"ח ע' 106 ואילך. ע' 116 ואילך. וש"נ.

48) וי"ל שהמבואר לעיל בפנים בהטענה של קרח שתחתונים כפי שהם במציאותם אינם כלים לאלקות ולכן צ"ל התנועה דרצוא, הוא הסתעפות

שהרי כיון שהענין נובע מפעולתם של אהרן הכהן איש החסד המשפיע ו"ממשיך" אלקות מלמעלה למטה אל התחתון כפי שהוא במציאותו, הרי הוא מביא לידי כך, שההתעלות אצל ישראל אינה באופן של יציאה מן המטה, אלא שה"מטה" במצבו נעשה כלי לאלקות, בדומה ל"כל מעשיך", המעשים שלך, "לשם שמים", "בכל דרכיך", הדרכים שלך, "דעהו"[49].

ומסיבה זו התשובה והתיקון למחלוקת קרח אינה באמצעות קרבנות וקדשים, הניתנים לגמרי לה', וצריך להקריבם על המזבח, אלא דוקא באמצעות מתנות כהונה:

בהקרבת הקרבנות, ובקדשים בכלל, כאשר היהודי מקדיש את נכסיו לה', אין ניכר שכל הדברים התחתונים הגשמיים נעשים כלי לאלקות, כי הקרבנות הרי יוצאים מגדר החולין, משייכותם לאדם למטה, ונעשים ענין של קדושה – מקריבים אותם על המזבח.

אך לא כן במתנות כהונה שאדם נותן מנכסיו לכהן[50], והכהן אוכל זאת, ונעשה אצלו "לִמְשחה – לגדולה"[51], "כדרך שהמלכים – אף לא־יהודים – אוכלים"[52], עד כדי כך שחלק ממתנות הכהונה, הנוהגים גם בחוץ לארץ, נשארים חולין – ודוקא בכך ניכר ומודגש שגם במצבם של הדברים שלמטה, בהיותם חולין, הם שייכים לאלקות[53].

ו.
המעשר מדגיש את העלאת הגשמיות לקדושה יותר ממתנות כהונה

אך גם במתנות כהונה עדיין אין מודגש באופן מושלם, שגם דברים תחתונים יכולים להתקשר לאלקות, במצב שבו הם שרויים, ב"מטה", כי:

א) רוב מתנות כהונה[54], עשר במקדש וארבע בירושלים, נעשות תחילה קודש ורק לאחר מכן חלה החובה לתתן לכהן, והכהנים "משולחן גבוה קא זכו"[55]. כך גם תרומה, בכורים וחלה, יש בהם תחילה הרמה ונתינה לה', ורק לאחר מכן הם ניתנים לכהן, כפי שמדגישה התורה בפרשתנו[56] "ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים", "בכורי כל אשר בארצכם אשר יביאו לה' לך יהיו"[57], "תתנו לה' תרומה"[58], ואפילו אצל גזל הגר מתקיים תחילה "קנאו ה'", ורק לאחר מכן הוא ניתן לכהן[59].

ב) גם יתר המתנות, עשר[60] בגבולין, הרי אלה הם דברים שעוד בהיותם ברשות ישראל הם כבר שייכים לכהן[61], כ"מתנות" זרוע לחיים וקיבה, שדה אחוזה, שדה חרמים[62],

[בנוסף לכך, ש"מתנות" ו"שדה אחוזה"[63] אינם נזכרים במפורש בפרשתנו[64]. וכדברי חז"ל[65], קשור ענין ה"מתנות" למעשה פינחס, שהיה מאוחר יותר[66]],

לפיכך מוזכר בהמשך לכך בפרשה גם המעשר ללויים, אשר: א) גם לאחר הבדלת המעשר ונתינתו ללוי[67] הוא נשאר חולין גמורים[68], ש"אין בו קדושה כלל" והוא מותר לזרים[69]. ב) אין זה חלק מסויים השייך ללוי גם לפני הפרשת היהודי.

וכך מודגש יותר שגם דבר שהוא חול לחלוטין, "תחתונים" ממש, קשור עם הקדוש־ברוך־הוא בכך שהוא ניתן ללוי, אשר "ה' הוא נחלתו"[70].

והשתל' (במדרי' נמוכה יותר), מטענתו שיש מעלה בכל העדה שעושים מעניני העולם כלים לאלקות, היינו ההבדלה בין עבודת הכהנים לכל העדה – המבואר בלקו"ש שם (הובא לעיל ס"ב).

49) אבות פ"ב מי"ב. משלי ג, ו.

50) הם נכסי כהן – ראה בכורים רפ"ב. מנחות עג, א. ובפרש"י שם. ועוד.

51) פרש"י בפרשתנו יח, ח.

52) זבחים צא, א. וש"נ.

53) להעיר מסהמ"צ להצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג – שאכילת מזבח הו"ע הבירור והעלאה מלמטלמ"ע ואכילת כהנים המשכה מלמעלמ"ט. ראה לקמן בפנים.

54) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 72, וש"נ. ח"ח [המתורגם] ע' 33 ואילך.

55) ב"ק יג, א. וש"נ.

56) יח, יב (בתרומה).

57) שם, יג (בבכורים).

58) שלח טו, כא (בחלה). ושם לפנ"ז יט "תרימו תרומה לה'".

59) ב"ק קט, ב. פרש"י נשא ה, ח. משא"כ בפ' שופטים (יח, ג־ד) מפורש "וזה יהי' משפט הכהנים מאת העם גו' ראשית דגנך גו' וראשית גז צאנך תתן לו".

60) לחלוקה זו בגמ' ורמב"ם – גם תרומה וחלה שנזכרו לפנ"ז הם מהעשר בגבולין.

61) ראה שו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח. אבודרהם שער ג' ועוד) דאין מברכין על מתנות כהונה משום דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל הבעלים. וראה אנצקלופדי' תלמודית ערך ברכת המצות.

62) להעיר מבכורות (לב, סע"א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ה) חרמים כל זמן שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם כו'.

63) שחולין הם – רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"ו־ז. וראה בהנסמן בהערה שלפנ"ז.

64) ראה רמב"ן שופטים יח, ג. ושם כי (בפרשתנו) הזכיר כל אשר נתן לו בקודש, אבל הזרוע כו' הן חולין גמורים כו'.

65) ראה חולין קלד, ב. ספרי ופרש"י שופטים יח, ג.

66) וראה רמב"ן שופטים שם. מלבי"ם שם. ועוד.

67) ומש"כ ע"ז (יח, כד) "אשר ירימו לה' תרומה" – ראה פרש"י שם (מספרי) "הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר". ולהעיר מספרי יח, כא: אף זו קנאה השם כו'.

68) פרש"י פרשתנו יח, ל.

69) רמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ב.

70) שופטים יח, ב.

ז.
עבודת היהודי שמקורה מלמעלה אינה מספקת

אחת הטענות שבה פתח קרח את מחלוקתו על כהונת אהרן היתה: "טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית"[71]. בתורת החסידות[72] מבוארת טענתו: הטלית, לבוש, שכולה תכלת, מצביעה על בחינת "מקיף", והענין של מקיף אינו זקוק לציצית, חוטים הנמשכים ממנו – המשכה בפנימיות. בכך רצה קרח להביע את מחלוקתו על כהונת אהרן, כפי שמבואר בהרחבה בתורת החסידות.

בעבודת ה', בדקות, משמעות הדברים היא (גם): כאשר העבודה של זיכוך מציאותו הגשמית של היהודי נובעת מהמשכת האור מלמעלה, ולא מצד האדם העובד ממטה למעלה, הרי למרות שהוא מתאחד עם אלקות, הרי כיון שהענין בא מלמעלה, הרי הוא ביחס למציאותו ענין של "מקיף" – חסרה ההמשכה בפנימיות, הנעשית מצד מציאותו של היהודי העובד.

ולפי זה יש לומר שבדקות גם הענין של מעשר עדיין אינו תיקון מספיק למחלוקתו של קרח, אלא יש צורך גם בענין שמתנות כהונה ומעשר משפיעים למטה, והם מדגישים ומבטאים ביחס ליתר הנכסים, שנשארים אצל היהודי.

כיוון שאת מתנות הכהונה, וכן את המעשר, מקיים היהודי מפני שאלה הן מצוות ה', לכן באמצעותם בלבד לא מובע בשלמות, שגם דברים גשמיים, במצב שבו הם נמצאים לגמרי בהגבלותיהם שלהם למטה נעשים כלים לאלקות, וכפי שמובן גם מדברי חז"ל, אפילו לגבי צדקה, שלאחר הציווי על מעשרות הרי חלק זה מממונו ומנכסיו אינו שייך לאדם מלכתחילה, אלא הוא כפקדון אצלו[73],

אך כאשר ההפרשה והנתינה של מתנות כהונה ומעשר מדגישה, שלמרות שנשאר שייך לאדם, לצרכיו, להשתמש בהם, הרי זה משום שהקדוש־ברוך־הוא נתן אותם לו – ודוקא משום כך הם מנוצלים על־ידו למטה באופן שהקדוש־ברוך רוצה –

דוקא על־ידי כך הוא מגלה שהדברים הגשמיים ממש כפי שהם נשארים רכושו של האדם לחלוטין, בבחינת "תחתונים", נעשים בפנימיותם קשורים לאלקות, באופן של "בכל דרכיך דעהו"[74].

ועל־ידי כך מושגת השלימות של "דירה לו יתברך בתחתונים"[75].

ואפשר לומר, שזוהי הסיבה לכך שהן במתנות כהונה והן במעשר נקבע שיעור מסויים, ואסור לאדם לתת את כל נכסיו, כי ההתקשרות לאלקות בנכסים אלו היא באופן שונה מאשר בחלק שהוא חייב לתת. ולכן חסה התורה על ממונם של ישראל[76], כדי שממון זה "יתברר" ויזדכך באופן המתאים לו.

ח.
שלוש הדרגות באחדות ה' - בהתאם לשלושת הענינים דלעיל

מעין שלושת הענינים והדרגות הללו – קדשים ממש, רוב ועיקר מתנות כהונה ומעשר, והנכסים שנשארים אצל האדם – ניתן למצוא בדרגות שבאחדות ה': הענין של יחוד הוי' אחד ממטה למעלה, הוי' אחד ממעלה למטה[77], איחוד בין "יחודא עילאה" ל"יחודא תתאה"[78].

הענין של הוי' אחד באופן של עליה ממטה למעלה הוא, שגם לאחר התהוות העולמות בטלים העולמות לגמרי בדיוק כלפני התהוותם. כלומר, לאמיתו של דבר, הנבראים אינם מציאות כלל, ומציאותם האמיתית היא כפי שהם למעלה, בעולם האצילות.

מכך נוצרת עבודה רוחנית של פרישה מעניני העולם – חיי הצדיקים ועבודתם[79], אשר הם מובדלים מענינים גשמיים.

האופן השני של "הוי'ה אחד (בדרך המשכה) מלמעלה למטה"[80] הוא שהאלקות "מתלבשת" בתוך כל דבר. כלומר, העולם הוא מציאות קיימת, אך מציאות זו עצמה היא אלקות. מִדרגה זו של יחוד נוצרת עבודה רוחנית של התעסקות בדברים גשמיים, ולא של הינתקות מהם – האדם נהנה מהדבר הגשמי, אך הנאתו היא הנאה אלקית.

---

71) במדב"ר פי"ח, ג. תנחומא פרשתנו ב. ועוד.

72) ראה לקו"ת שלח מו, ג ריש פרשתנו. אוה"ת שלח ע' תקעה בפרשתנו. ראה ספר הליקוטים להאריז"ל שם. המשך תרס"ו ע' רפ"ג. המשך תער"ב שם (א'מד). ובכ"מ.

73) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א).

74) עיין תניא ספ"ג.

75) ראה גם לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 76 ואילך. ח"כ ע' 335.

76) ראה רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין (ר"ה כז, א. וש"נ). ולהעיר מכש"ט סי' רי"ח. צוואת הריב"ש סי' ק"ט. או"ת להה"מ קא, ד. וראה לקו"ש [המתורגם] חי"ז ע' 245.

77) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרצז "אבל קרח רצה שישאר ההבדלה וזהו מחלוקת והבדל שאינה לש"ש שלא יתייחדו זו"נ כו' אבל שמאי והלל מחלוקת לש"ש יחוד זו"נ רק ביחוד זה יש מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע כו'". וראה שם ד"ה להבין בסופו (ע' תשד ואילך).

78) בהבא לקמן – ראה המשך תרס"ו ס"ע קנג ואילך. ע' רכח. רמב. תורת שלום ע' 51 ואילך. 184 ואילך (וראה שם ע' 196 ואילך ב' אופנים אלו בעצמות). וראה ד"ה סמוכים לעד פר"ת פ"ב בהגה"ה.

79) ראה אגה"ק סכ"ז בהביאור.

80) ואופן זה הוא במדרי' נעלית יותר מאופן הא' (המשך שם ע' רמב).

אך גם יחוד זה, למרות שהוא עם הדבר הגשמי, ניכר שאלה הם שני דברים שונים שהתאחדו – אלקות והגשמיות,

ואילו מצד האיחוד של יחודא עילאה ויחודא תתאה ניכר שהמציאות הגשמית והעשיה הגשמית, ההנאה, נעשים אלקות.

ט.

דוקא בג׳ תמוז מתבטאת השפעת האלקות על הגשמיות ממש

לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר את הקשר של ג׳ בתמוז במיוחד, לפרשת קרח:

בי״ב וי״ג תמוז, כאשר שחררו את הרבי לגמרי, גם מן הגלות בקאסטראמא, לא ניכר בגלוי שהפצת התורה והיהדות השפיעה גם על ה״תחתונים״ שאסרו אותו, שגם הם יסכימו לכך, שהרי אז יצא הרבי בגלוי מד׳ אמותיהם (גם אם במדינה ההיא בכלל הם פעלו נגד יהודים ויהדות).

דוקא בג׳ תמוז, כאשר הם שלחו אותו לגלות בקאסטראמא, ובנסעו לשם, אף לפני הגיעו לשם ארגן ששם יאספו ילדים ויפתחו ״חדר״, תיקן מקוה־טהרה[81], ואמר שם דברי חסידות[82], וכדומה –

דוקא בכך הודגש שגם ה״תחתונים״ ממש, בדרגתם הנחותה ביותר, בעוד הם מחזיקים את הרבי בגלות, ״מסכימים״ עם הפצת התורה והיהדות של הרבי –

בדומה לתיקון המושלם שהסיר וביטל את מחלוקת קרח, שגם דברים גשמיים, במצב שבו הם שרויים, של ״תחתונים״ ממש, הם בפנימיותם – אלקות.

י.

השאלות על דברי הרבי הריי״צ לפני יציאתו לקאסטראמא

לפי כל האמור לעיל, יש לומר, ששלושת הענינים הללו, אשר ביטלו ותיקנו את מחלוקת קרח, רומזים באופן כללי לדברי התורה שאמר הרבי בהשתחררו מן המאסר, לפני נסיעתו לקאסטראמא[83], ואלה דבריו (בתרגום חפשי):

״אנו מבקשים מה׳ יתברך, ״יהי ה׳ אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו״[84], שה׳ יתברך יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות וכו׳״.

ולכאורה, יש להבין: א) מדוע לשון הבקשה היא ״יהי ה׳ אלקינו עמנו...״: מובנת הזכרת שם הוי׳, שמשמעותו שהקדוש־ברוך־הוא הוא הי׳ הווה ויהיה ברגע אחד[85], שם זה מורה על דרגת אלקות הנעלית מן העולם, ולכן יש צורך להוסיף ולציין שהוא ״עמנו״. אך לא כן שם אלקים שמשמעותו היא שהקדוש־ברוך־הוא הוא ״תקיף ואמיץ אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים״[78], ומשמעות הביטוי ״אלקינו״ הוא שהקדוש־ברוך־הוא עמנו – ולכאורה לא הכרחי להוסיף את המילה ״עמנו״, או שצריך היה לומר ״יהי ה׳ עמנו״?

ב) הבקשה ״יהי ה׳ אלקינו עמנו״ נעלית לאין ערוך מן הבקשה ״אל יעזבנו ואל יטשנו״.

ג) הרבי אמר ״אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות״. ולכאורה: אצל הרבי היתה באותה תקופה מסירות נפש בפועל, ואף בהיותו במאסר ולאחר מכן. וגם אם נאמר שעקב ענותנותו של הרבי הוא סבר שמסירות הנפש שלו אינה כמסירות הנפש של ״אבותינו״, בכל זאת הוא לא היה צריך להתבטא בסגנון זה ״אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש״, שמשמעותו שוללת לגמרי את מסירות הנפש שלו בפועל ממש.

יא.

הרבי הריי״צ רצה להביא את ענין הגאולה לכל יהודי

ההסבר לכך הוא: הרבי רצה להביא את ענין הגאולה אל כל ישראל, ואף אל אלה אשר ״בשם ישראל יכונה״[86], ולכן הוא ציטט דוקא את לשון הפסוק ״יהי ה׳ אלקינו עמנו״ עם ההוספה ״אף שאין אנו כאבותינו...״. כלומר, שגם לגבי יהודים אשר אינם דומים לאבותינו, ואשר אצלם אין מסירות נפש בפועל עבור תורה ומצוות, יהיה ״הוי׳ אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו״.

ולפי האמור לעיל, שהרי רצה להביא את ענין הגאולה גם אל אלה אשר רק ״בשם ישראל יכונה״, בלי להתחשב במצבם בשמירת תורה ומצוות, ניתן לומר, שבהוסיפו ״על אף שאין אנו כאבותינו״ התכוון הרבי לרמוז לפירוש על המדרש[87] ״וכן שלמה אומר לפני הקדוש־ברוך־הוא, מלך שהוא שוכר פועלים והן עושין מלאכתן יפה ונותן להם

81) ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1063.
82) ד״ה גפן ממצרים – נדפס בסה״מ קונטרסים ח״א ע׳ 352.
83) נדפס שם ע׳ 350.
84) מ״א ח, נז.
85) טושו״ע (ואדה״ז) או״ח סי׳ נ׳ (ס״ג) – שער היחוה״א פ״ז.
86) מכתב הנ״ל דט״ו סיון. וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 329 ואילך, וש״נ.
87) מדרש תהלים כו.

שכרן, מה שבח יש למלך, ואימתי הוא משובח, כשישכור פועלים רעים שאין עושין מלאכתן ונותן להן שכרן וזו היא טובה גדולה וכן הוא אומר "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו". כלומר, הוא חפץ להביא את ענין הגאולה גם ל"פועלים רעים".

יב.

שלוש הדרגות ב"יהי ה' אלקינו עמנו..."

לפי זה ניתן להסביר, שבענין של "יהי ה' אלקינו עמנו..." יש שלוש דרגות, ויש לומר שהן במקביל לשלוש הדרגות שהוזכרו לעיל:

א) "הוי' (נהיה) אלקינו" – שהקדוש־ברוך־הוא הוא כוחנו וחיותנו, כלומר, שכל מציאותו של האדם וכחו וחיותו בגלוי הם אלקות.

ב) "ה' אלקינו עמנו" – האדם הוא כמציאות בפני־עצמו, אלא שהקדוש־ברוך־הוא "עמו". אך עצם העובדה ש"אלקינו" הוא "עמנו" מהוה הוכחה לכך שהוא קשור לאלקות.

ג) "אל יעזבנו ואל יטשנו": כדי לגרום לכך שגם אצל יהודים שהם בבחינת "תחתונים" ממש – בשם ישראל יכונה – שאין נראה אצלם כלל הקשר לאלקות[88], יהיה ענין הגאולה, מוסיף הרבי "כאשר היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו..." – וכוונתו היתה לרמוז לפירוש המדרש כדלעיל[89], ובכך הוא גרם שגם אצל ה"פועלים רעים" תהיה לפחות תחושה של "אל יעזבנו ואל יטשנו" – שגם במצב זה שבו הם נמצאים ניכר שאין הם מנותקים ועזובים ח"ו על־ידי הקדוש־ברוך־הוא.

ודוקא בכך מודגש שגם ה"תחתונים" במציאותם הגלויה קשורים לאלקות. שבכל דרגה שיהודי שרוי בה, מהותו האמיתית והפנימית היא אלקות. ובלשונו של הרבי[79]: כל איש ישראל "מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצוות לבו תמים עם ה' ותורתו".

וזה השפיע גם על ה"תחתונים" שבעולם, ואף על אלה אשר אסרו אותו, שגם במצבם שלהם הם יסכימו להפצת התורה על־ידי הרבי, ועד כדי סיועם לשחרורו וגאולתו כפשוטה.

כיוון שהימים האלו נזכרים (עד כדי) ונעשים[90], יש לכל אחד ולכולם – עמנו – הוראה ונתינת כח מיום ג' בתמוז, שלא להירתע עקב ההפרעות והעיכובים המונעים הפצת תורה ויהדות, ואף ניתנה ההבטחה – כמשמעות השניה של "יהי" "אל יעזבנו ואל יטשנו" – שיקויים "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו ולכל בני ישראל יהיה אור ברוחניות ובגשמיות"[91].

(משיחות ש"פ קרח, ג' תמוז תשכ"ד. י"ט כסלו, תשכ"ה. יום ג' פ' קרח תשל"ז)

88) ראה לקו"ש שם.

89) וי"ל שלכן אמר מעלת אבותינו שהם היו "בעלי מסירת נפש בפועל ממש" – אף שאבותינו בכלל מורה על עבודת המוחין (ראה תניא רפ"ג. וראה ד"ה יהי ה"א תש"י בסופו) – כי ענין המסנ"פ הרי"ז דבר השוה בכאו"א מישראל (ראה תניא פי"ח. ואדרבה מעלה יתירה בדור דעקבתא דמשיחא שמקיימים התומ"צ במסנ"פ – ראה סה"מ קונטרסים ח"א ע' 106 ואילך. סה"מ תש"י ע' 237. תש"ט ע' 122. ועוד) – וגם זה לא נראה בהם.

90) כידוע פי' האריז"ל אשר כשהם "נזכרים" כדבעי הם "נעשים" (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט).

91) סיום לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחתו ג' תמוז הנ"ל.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי לפ' בהעלותך.

נכונה ההצעה שיקבל משרת מורה בישיבה קטנה, שהרי בודאי כוונתו למוסד חינוך על טהרת הקדש, ואם כן הרי זוהי פרנסה גשמית ורוחניות גם יחד, ובודאי יסתדר באופן שיוסיף בהקביעות שלו בלימוד תורת הנגלה וחסידות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט כשישפיע גם בסביבתו להחזקת היהדות והפצתה שאז הרי זכות הרבים מסייעתו, ובודאי למותר להאריך שתכלית הפצה זו הוא כהוראת הסדרה בהעלותך את הנרות אלו נשמות ישראל כמבואר בלקוטי תורה לרבנו הזקן, וכהוראת חז"ל עד שתהא שלהבת עולה מאלי', וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

רב אמי

רבי אמי, כי הוה חזי פרסא דרכיב, אמר היינו דובא ניידא[1].

פרסיים — הם בחינת גבורות, כי עשרה קבין גבורה ירדו לעולם, תשעה נטלו פרסיים[2].

פרסא דרכיב — הוא בעלות הגבורות לשרשן, בינה, מקור הגבורות, ככתוב[3] אני בינה לי גבורה.

ורבי אמי, בינה, כשמו אמי, מלשון אם — הוא יודע זה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שלה)

רבן גמליאל

בא אחד לישאל על נדרו, אמר (רבן גמליאל) לזה שעמו, כלום שתינו רביעית יין האיטלקי, אמר לו הן, אם כן יטייל אחרינו עד שיפיג יינינו, וטייל אחריהן ג' מילין . . כיון שהגיע לסולמא דצור, ירד רבן גמליאל מן החמור ונתעטף והתיר לו את נדרו[4].

גמליאל — הוא תיבות ג' מי"ל א"ל.

ג' מיל — הוא הג' מילין שטייל.

אל — פירושו קשה, כמו מי כמכה באלים[5], אילי הארץ[6], וכדומה, והיינו סולמה של צור, צור הוא אבן קשה.

ועל ידי טיול זה פג היין — פ"ג הוא מספר גמל"י.

(תורת לוי יצחק עמ' קצח)

רב דימי

כי אתא רב דימי אמר, תלתין ותרין קרבי עבדי רומאי בהדי יוונים כו'[7].

דימ"י - מספרו ב' פעמים ל"ב. והוא יודע שעבדו ל"ב קרבי.

(תורת לוי יצחק עמ' ריד)

רב הונא

ההוא דהוה קאמר ואזיל, כי רחימתין הוה עזיזא (כשאהבתינו היתה עזה ביני לאשתי, רש"י), אפותיא דספסירא שכיבין (על רוחב הסייף היינו שוכבים שנינו, רש"י), השתא דלא עזיזא רחימתין, פוריא בר שיתין גרמידי גם כן לא סגי לן (לא די לנו, רש"י). אמר רב הונא, קראי כתיבי כו'[8].

דעת פירושו חיבור, כמו שכתוב[9] והאדם ידע את חוה. והוא חיבור איש ואשה, ז"א ומלכות, הקב"ה וישראל.

ויש שתי בחינות דעת, ככתוב[10] כי אל דעות הוי' ולא (ולו קרי) נתכנו עלילות.

דעת עליון — הוא כאשר האהבה עזה. ושם הוא ולא נתכנו עלילות, שאינו נוגע שם מעשי ישראל, שאפילו אם עלילותיהם אינם כדבעי, מכל מקום הקב"ה אוהב אותם ביותר, וכמו לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל[11]. ולכן אפותיא דספסירא שכיבין.

דעת תחתון — הוא כאשר האהבה אינה עזה. ושם הוא ולו נתכנו עלילות, שכשחוטאים ישראל ח"ו אין האהבה בתוקף ועוז (אם שגם אז יש אהבת הקב"ה לישראל, אהבתי אתכם אמר ה'[12], וכן בישראל ישנה האהבה המסותרת[13]). ולכן גם פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן.

לכן האומר קראי כתיבי הוא רב הונא.

הונא — רומז על דעת, כי הונא מלשון הון, וכתיב[14] ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים.

הונ"א — מספרו ב' פעמים א"ל, הוא חסד וגבורה שבדעת.

ויש לומר,

הב' אלפי"ן דב' פעמים א"ל — הוא חסד וגבורה שבדעת עליון.

הב' למדי"ן דב' פעמים א"ל — הוא חסד וגבורה שבדעת תחתון.

אם כן, ברב הונא יש שתי הבחינות, דעת עליון ודעת תחתון. זהו שהוא דוקא יודע ואמר קראי כתיבי, הן על כד רחימתין עזיזא, והן על השתא דלא עזיזא רחימתין.

(תורת לוי יצחק עמ' קפה)

---

1) קידושין עב, א.
2) שם מט, ב.
3) משלי ח, יד.
4) עירובין סד, ב.
5) בשלח טו, יא.
6) יחזקאל יז, יג.
7) עבודה זרה ח, ב.
8) סנהדרין ז, א.
9) בראשית ד, א.
10) שמואל א ב, ג. ועיין לקוטי תורה להאריז"ל שמות ג, ד. עץ חיים שער ז"א פ"ג.
11) בלק כג, כא.
12) מלאכי א, ב.
13) תניא פי"ח.
14) משלי כד, ד.

טז, א – ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

א. האר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדי**ק** כתמ**ר** יפר**ח**[1], שכן שמו רש"ם בסופי תיבות אלה ללמד[2] שבסוף תקון עולם גם הוא יתקן, ויפה אמר שהרי הוא וסיעתו במדור גיהנם משעה ראשונה שירדו שם התחילו להצדיק עליהם דין שמים וכך הם אומרים משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאים, ואין בעולם קלקול גדול כל כך שוידוי זה לא יספיק לתקנו.

והנה ראשי תיבות אלה צדיק **כ**תמר **י**פרח הן בגי' ק"כ צרופים של שם אלקים כדאמור רבנן חמש אותיות ק"כ בתים ללמד שכל כתות הדין יגבו חובם תחלה ממנו ואחרי כן יפרח, וכן האותיות האמצעיות **ד"י ת"ם פ"ר** יש בהן רמז מפורש שהק"כ אלקים עתידים להכריז **ד"י** לצרותיו של קרח שהרי **ת"ם** ונשלם לפייס החמש גבורות שרשי הדינין שהן אותיות[3] מנצפ"ך מספרן **פ"ר**, וכמו שאמר הנביא (ישעי' ס, כ) ושלמו ימי אבלך, ע"ד מה שבארנו במאמרו חקור דין בריש חלק ה' בפירוש מלת גיהנם[4] ושם זכרנו מה יקר חסדו ית' אפי' עם המורדים והפושעים להוציא יקר חסדו מזולל, וכן אמר המלך החכם (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו ואמרו חכמים לקלוסו.

עשרה מאמרות – אם כל חי ח"ג פרק לד

ב. מבואר בחסידות[5] בטענת קרח[6] "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" – שעצם טענתו של קרח היא נכונה, כיון שראה את המעלה שישנה דוקא אצל המקבל – כי הכוונה (דנתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים) נשלמת דוקא בתחתונים; אמנם הטעות שלו היתה, כי המעלה בגלוי תהי' רק **לעתיד לבוא** (כאשר נקבה תסובב גבר[7]), לאחרי שישנה הקדמת העבודה דהמשכה והשפעה מעליונים בהתחתונים, וגמר הבירור דהתחתון (לוי מבחי' גבורות) שבא על ידי זה שלפני זה הוא **מקבל** מהעליון (כהן איש החסד).

ועל פי זה יש לומר הפירוש הפנימי ("יינה של תורה") בפירוש רש"י הראשון בפרשתנו – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא": חלק **הדרוש** (שבדרוש[8]) שבתורה – "מדרש (רבי תנחומא)" מגלה הטוב וה"יפה" ב"פרשה זו", פרשת קרח (משא"כ על דרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות – מעשה קרח אינו "יפה") – כפי שטענת קרח היא למעליותא, מצד (שראה את) הסדר שיהי' **בפועל** בגאולה העתידה לבוא, כשיהי' הענין ד"תנחומא" מלשון תנחומין ונחמה על הגלות.

בסגנון אחר: "פרשה זו" (טענת קרח) כפי שהיא כתובה ב"(מדרש רבי) תנחומא" – בגאולה העתידה לבוא – הרי היא בענין "יפה (נדרשת)", שלימות ותכלית הטוב. משא"כ על דרך **הפשט** – כפי שהענינים הם בזמן הזה, והיום לעשותם (עולם העשי', עולם הפשט) – העולם עדיין אינו בהסדר דתכלית השלימות, זה יהי' רק לעתיד לבוא, לאחרי **שלימות** בירור התחתון על ידי זה שהוא **מקבל** מלמעלה ממנו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג, משיחות ש"פ קרח

יז, כ – והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם

ג. והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. במסורה יפרח ג"[9], דין. ואידך (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק. [ג] צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג). על פי מה ששמעתי בשם הגאון החתם סופר זצ"ל על הכתוב (שמות לג, כג) וראית את אחורי (היינו שזהו ההסתר פנים אחרי המעשה הלז הידוע במדבר שנאמר שם זה בפרשת תשא, כי מה שרואים טובת השם יתברך וצדקתו הוא רק אחור"י לאחרי כן. אבל) ופני לא יראו (מלפנים בתחלה לא יכירו ולא ידעו זה, איך הוא הכל כן ראוי להיות שהוא טובה וחסדי השי"ת), עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן.

וזהו יש לומר על פי הנודע מהאר"י הקדוש זצ"ל (שער הפסוקים תהלים שם) כי צדי**ק** כתמ**ר** יפר**ח**, ס"ת **קר"ח**[10], **היינו שיפרח לעתיד, אבל זהו החסרון הי' שהוא רק בסופ"י תיב"ת קר"ח, שהכיר רק בסו"ף, כי משה אמת ותורתו אמת (תנחומא קרח יא), אבל בתחלה חלק עליו, מה שאין כן במש"ה נאמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת**, ר"ת **למש"ה** (כמבואר בסידור באותו מזמור בכתבי האריז"ל), היינו כי משה רבינו השיג מיד בראש"י תיבות בתחלה וראש האמת מראש ועד סוף, לא כמו קרח שהשיג רק בסופו כנזכר. וזה שכתוב **אשר אבחר בו מטהו יפר"ח** (בתחל"ה כדרך פר"ח החנטה לידע האמת).

וזה שכתוב המסורה **יפרח בימיו צדיק** (שנאמר על משיח צדקנו, שצריך להיות מזרע שלמה בן דוד [כמ"ש הרמב"ם בפרק חלק (פ"י מ"א בא"ד יסוד י"ב)], והיינו שצריכין לעבוד לכתחלה ולידע האמת, ורק זה הי' מגמתינו ביאת בן דוד ומלכותו במהרה בימינו. ולאפוקי מדברי קרח שנאמר עליו) **צדיק כתמ**ר **יפרח** (בסופי תיבות כנ"ל, היינו שרק לבסוף הכיר האמת לאמיתו) כנ"ל.

חיים ושלום[11]

---

1) **והאר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח:** עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. לו. קג. קה. (ועיין פרשת תזריע סימן קמט דפי' קרח הוא קֶרֶחַ ע"ש).

2) ללמד שבסוף התקון גם הוא כתמר יפרח.

3) אותיות מנצפ"ך המורין על דין.

4) בפי' מלת גיהנ' שעל הנשמות שנטהרו בתוכ' אומרים הנם הא אתלבנו.

5) ראה לקוטי תורה פרשתנו נד, ב ואילך. ושם נתבאר. אור התורה פרשתנו עמוד תרפו. תרצב. סד"ה ויקח קרח העת"ר. ספר המאמרים – מלוקט חלק ג עמוד רג ואילך. ובכמה מקומות.

6) פרשתנו טז, ג.

7) ירמי' לא, כא.

8) כי במדרש עצמו ישנם פירושים על דרך הפשט (כמובן מזה שרש"י בכמה מקומות מביא פירוש ממדרש ואינו מזכיר שזהו ממדרש), וכן לאידך – ישנם דרשות שהובאו בספרי פשט (וגם בפירוש רש"י מובאים ענינים של דרש (ורש"י **מדגיש** שהוא דרש) אלא שהם קרובים לדרך הפשט); ואילו כאן כתב רש"י שפרשה זו **נדרשת במדרש** רבי תנחומא, היינו – דרש שבדרש.

9) **במסורה יפרח ג':** עיין ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן קב. קג.

10) **צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח:** עיין בזה ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן א, ובהנסמן שם.

11) האדמו"ר ר' חיים אלעזר ז"ל שפירא, בעמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ועוד.

◆ יום ראשון י"ז סיון ◆

טז (א) וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

א וְאִתְפְּלַג קֹרַח בַּר יִצְהָר בַּר קְהָת בַּר לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

רש"י ◄ **וַיִּקַּח קֹרַח •** פָּרָשָׁה זוֹ נִדְרֶשֶׁת בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא. **וַיִּקַּח קֹרַח •** לָקַח אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחֱלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה, וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס "וְאִתְפְּלַג", נֶחֱלַק מִשְּׁאָר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת. וְכֵן (איוב טו): "מַה־יִּקְחֲךָ לִבֶּךָ", לוֹקֵחַ אוֹתְךָ לְהַפְלִיגְךָ מִשְּׁאָר בְּנֵי־אָדָם. דָּבָר אַחֵר: "וַיִּקַּח קֹרַח" מָשָׁךְ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בִּדְבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ): "קַח אֶת־אַהֲרֹן", (הושע יד): "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים". **בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי •** וְלֹא הִזְכִּיר "בֶּן־יַעֲקֹב", שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִזָּכֵר שְׁמוֹ עַל מַחְלֹקְתָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "בְּקָהָלָם אַל־תֵּחַד כְּבֹדִי". וְהֵיכָן נִזְכַּר שְׁמוֹ עַל קֹרַח? בְּהִתְיַחֲסָם עַל הַדּוּכָן בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"י א ו): "בֶּן־אֶבְיָסָף בֶּן־קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי בֶּן־יִשְׂרָאֵל". **וְדָתָן וַאֲבִירָם •** (תנחומא) בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה שֵׁבֶט רְאוּבֵן שָׁרוּי בַּחֲנָיָתָם תֵּימָנָה, שֶׁכֵּן לְקְהָת וּבָנָיו הַחוֹנִים תֵּימָנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קֹרַח בְּמַחְלֹקְתּוֹ: אוֹי לָרָשָׁע, אוֹי לִשְׁכֵנוֹ. וּמָה רָאָה קֹרַח לַחֲלֹק עִם מֹשֶׁה? נִתְקַנֵּא עַל נְשִׂיאוּתוֹ שֶׁל אֱלִיצָפָן בֶּן עֻזִּיאֵל, שֶׁמִּנָּהוּ מֹשֶׁה נָשִׂיא עַל בְּנֵי קְהָת עַל פִּי הַדִּבּוּר. אָמַר קֹרַח: אַחִי אַבָּא אַרְבָּעָה הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו): "וּבְנֵי קְהָת וגו'". עַמְרָם הַבְּכוֹר נָטְלוּ שְׁנֵי בָּנָיו גְּדֻלָּה: אֶחָד מֶלֶךְ וְאֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל; מִי רָאוּי לִטֹּל אֶת הַשְּׁנִיָּה? לֹא אֲנִי, שֶׁאֲנִי בֶּן יִצְהָר, שֶׁהוּא שֵׁנִי לְעַמְרָם? וְהוּא מִנָּה נָשִׂיא אֶת בֶּן אָחִיו הַקָּטָן מִכֻּלָּם! הֲרֵינִי חוֹלֵק עָלָיו וּמְבַטֵּל אֶת דְּבָרָיו! מֶה עָשָׂה? עָמַד וְכִנֵּס ר"נ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, רֻבָּן מִשֵּׁבֶט רְאוּבֵן שְׁכֵנָיו, וְהֵם אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵאוּר וַחֲבֵרָיו וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרִיאֵי מוֹעֵד", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (במדבר א): "אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה". וְהִלְבִּישָׁן טַלִּיתוֹת שֶׁכֻּלָּן תְּכֵלֶת, בָּאוּ וְעָמְדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ: טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ שֶׁל תְּכֵלֶת חַיֶּבֶת בְּצִיצִית אוֹ פְּטוּרָה? אָמַר לָהֶם: חַיֶּבֶת! הִתְחִילוּ לְשַׂחֵק עָלָיו. אֶפְשָׁר? טַלִּית שֶׁל מִין אַחֵר, חוּט אֶחָד שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרָהּ. זוֹ שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת, לֹא תִּפְטֹר אֶת עַצְמָהּ?. **בְּנֵי רְאוּבֵן •** דָּתָן וַאֲבִירָם וְאוֹן בֶּן פֶּלֶת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 105)

וַיִּקַּח קֹרַח (טז, א) אוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם "וַיִּקַּח" "וְאִתְפְּלַג". וְכֵן כָּתַב רַשִּׁ"י "**נֶחֱלַק** מִשְּׁאָר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת". וְקֹרַח הוּא מִלְּשׁוֹן "קָרְחָה", שֶׁמַּשְׁמָעוּתָהּ פְּלוּג – נִתּוּק וְהִתְחַלְּקוּת (כְּגוֹן תְּלִישַׁת הַשֵּׂעָר מֵהָרֹאשׁ). וּלְהָעִיר מֵהַסְּמִיכוּת שֶׁל "לֹא תִתְגּוֹדְדוּ" (לֹא תַעֲשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת) לְ"וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה". וּבְפָנִים יָפוֹת: קר"ח ר"ע - גִּימַטְרִיָּא מחלק"ת (578). **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **וַיִּקַּח** קֹרַח וגו'. צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ **וַיִּקַּח**, וְרַז"ל אָמְרוּ (במד"ר פי"ח) לְצַד שֶׁלָּקַח עַצְמוֹ לְצַד א', וּלְדֶרֶךְ זֶה חָסֵר עַצְמוֹ, כִּי זִכְרוֹן קֹרַח הוּא לוֹמַר מִי הוּא הַחוֹלֵק וְחָסֵר הַנֶּחֱלָק, וְאִם כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר כְּדִבְרֵי אֲנִקְלוֹס וְאִתְפְּלִיג, אֵין שִׁעוּר תֵּבַת וְאִתְפְּלִיג כְּשִׁעוּר תֵּבַת וַיִּקַּח, אֶלָּא שֶׁהַתַּרְגּוּם מְפָרֵשׁ הַמְכֻוָּן, וַהֲגַם שֶׁדִּבְרֵיהֶם אֱמֶת עוֹד יֵשׁ לֵאלֹהַּ מִלִּין לְדַיֵּק תֵּבַת וַיִּקַּח עַל נָכוֹן. ב' יֵשׁ לְהָעִיר עַל דְּבַר אֱמֶת לָמָּה יַזְכִּיר ה' זִכְרוֹן הַצַּדִּיקִים יִצְהָר קְהָת לֵוִי בְּמַעֲשֶׂה בִּלְתִּי הָגוּן כָּזֶה וּמַה צֹּרֶךְ יֵשׁ בַּדָּבָר, וְרַז"ל אָמְרוּ (שָׁם) שֶׁהִתְפַּלֵּל יַעֲקֹב עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִזָּכֵר בְּמַעֲשֶׂה זֶה מַשְׁמַע שֶׁצָּרִיךְ הָיָה לִזָּכֵר אֶלָּא שֶׁהִתְפַּלֵּל, וַאֲנִי מִתְפַּלֵּא גַּם עַל אוֹתָם שֶׁהִזְכִּיר. ג' יֵשׁ לָדַעַת כַּוָּנַת הַכָּתוּב בַּמַּאֲמָר **וְדָתָן וַאֲבִירָם** מַה כַּוָּנַת הַכָּתוּב בִּזְכִרוֹנָם מַה מַּעֲשֵׂיהֶם, אִם לוֹמַר שֶׁגַּם הֵם חָלְקוּ עַצְמָן הָיָה לוֹ לְכָלְלָן בַּלְּקִיחָה וְיֹאמַר וַיִּקְּחוּ קֹרַח וגו' וְדָתָן וַאֲבִירָם, וְאִם כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר שֶׁקֹּרַח לָקַח אוֹתָם הָיָה לוֹ לוֹמַר וַיִּקַּח קֹרַח וגו' דָּתָן וַאֲבִירָם וגו'. ד' אוֹמְרוֹ **וַיָּקֻמוּ** לִפְנֵי מֹשֶׁה מַה יַּגִּיד הַכָּתוּב בְּקִימָה זוֹ, אִם לוֹמַר שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק, אַחֲרֵי כֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּקָּהֲלוּ וגו' וַיֹּאמְרוּ וגו', וְאִם לוֹמַר שֶׁעָמְדוּ בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו, הָיָה לוֹ לוֹמַר וַיָּקֻמוּ אַחַר וַיִּקָּהֲלוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיִּקָּהֲלוּ וגו' וַיָּקֻמוּ וגו' וַיֹּאמְרוּ וגו', וְלָמָּה הִפְסִיק בֵּין וַיָּקֻמוּ לַוַּיִּקָּהֲלוּ בְּמַאֲמַר וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו':

אָכֵן נִתְכַּוֵּן הַכָּתוּב לְהוֹדִיעַ יְסוֹד דָּבָר הַמַּחְלֹקֶת, שֶׁיֹּאמַר אָדָם מַנִּין עָלָה עַל דַּעַת קֹרַח לַחֲלֹק עַל נָבִיא נֶאֱמָן אֲשֶׁר צִדְּקוּ נְבוּאָתוֹ וְקֹרַח חָכָם גָּדוֹל הָיָה וְאֵיךְ נִשְׁתַּטָּה לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה הֲלֹא כָּל יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמוּ אוֹתוֹ אֶבֶן, לָזֶה אָמַר הַטְּעָמִים שֶׁלָּקַח בְּדַעְתּוֹ לָבוֹא לָרִיב, רִאשׁוֹנָה **בֶּן יִצְהָר** פְּרוּשׁ הֶיוֹתוֹ בֶּן יִצְהָר שֶׁהוּא גָּדוֹל מִב' אַחִים הַבָּאִים אַחֲרָיו בִּבְנֵי קְהָת וְאֵינָם יְכוֹלִין לְהַחֲצִיף פְּנֵיהֶם כְּנֶגְדּוֹ כִּי גָּדוֹל מֵהֶם, ב' **בֶּן קְהָת** הוּא הַמַּעֲלָה בִּבְנֵי לֵוִי שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וְאָמְרוּ רַז"ל (שָׁם) קֹרַח מִנּוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הָיָה וְאֵין גֵּרְשׁוֹן וּמְרָרִי יְדֵבְרוּ כְּנֶגְדּוֹ, **בֶּן לֵוִי** שֶׁהוּא שֵׁבֶט מַעֲלָה מִכֹּל יִשְׂרָאֵל וְאֵין שְׁאָר הַשְּׁבָטִים מְקַפְּחִין אוֹתוֹ בְּדִבְרוֹ לִפְנֵי מֹשֶׁה כִּי מַעֲלָה הוּא מִכָּל שְׁאָר הַשְּׁבָטִים גַּם מִכָּל בְּנֵי לֵוִי גַּם בְּעַנְפֵי קְהָת הוּא מַדְרֵגָה רִאשׁוֹנָה לְב' הָאַחִים הַבָּאִים אַחֲרָיו שֶׁהֵם חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל, וְאוֹמְרוֹ **וְדָתָן וַאֲבִירָם** וגו' פְּרוּשׁ גַּם אוֹתָם לָקַח כְּדֵי לְעָרֵעַר גַּם מִכֹּחָם שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי שֵׁבֶט רְאוּבֵן הַבְּכוֹר לְיַעֲקֹב, וּבְאֶמְצָעוּת זֶה הֶחֱשִׁיבוּ עַצְמָן **וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה** פְּרוּשׁ קִימָה וּמַעֲלָה בְּהַשְׁוָאָה עִם מֹשֶׁה, קֹרַח לְמַה שֶּׁהוּא כַּנִּזְכָּר, וְדָתָן וַאֲבִירָם לְצַד הֱיוֹתָם גְּדוֹלֵי רְאוּבֵן שֶׁהוּא גָּדוֹל מִכָּל הָאַחִים וְגַם מִלֵּוִי, וְאוֹמְרוֹ **וַאֲנָשִׁים** וגו' פְּרוּשׁ גַּם אֵלּוּ לָקַח עִמּוֹ לְצַד הֱיוֹתָם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְחַזֵּק זְרוֹעוֹתָיו, אֲבָל אֵלּוּ לֹא בָּאוּ לְגָדֵר זֶה לָקוּם לִפְנֵי מֹשֶׁה אֶלָּא שֶׁנִּקְהֲלוּ לְהַחֲזִיק דִּבְרֵי קֹרַח וַעֲדָתוֹ, וְלָזֶה הִקְדִּים לוֹמַר **וַיָּקֻמוּ** קֹדֶם זִכְרוֹן חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וגו', וּבְזֶה נִתְיַשְּׁבוּ כָּל הַדִּקְדּוּקִים:

עוֹד יִתְבָּאֵר הַכָּתוּב בְּהַקְדִּים דִּבְרֵיהֶם ז"ל (שָׁם) שֶׁאָמְרוּ שֶׁעִקַּר מַחֲלֹקְתּוֹ שֶׁל קֹרַח הוּא עַל אֱלִיצָפָן בֶּן עֻזִּיאֵל שֶׁנָּתַן לוֹ מֹשֶׁה הַנְּשִׂיאוּת, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁלָּקַח קֹרַח מַעֲרֶכֶת

(ב) וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֻאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם:

(ג) וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה:

ב וְקָמוּ לְאַפֵּי מֹשֶׁה וְגֻבְרַיָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מָאתָן וְחַמְשִׁין רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי זִמַּן אֱנָשִׁין דִּשְׁמָא:

ג וְאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְהוֹן סַגִּי לְכוֹן אֲרֵי כָל כְּנִשְׁתָּא כֻּלְּהוֹן קַדִּישִׁין וּבֵינֵיהוֹן שַׁרְיָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ וּמָא דֵין אַתּוּן מִתְרַבְרְבִין עַל קְהָלָא דַיְיָ:

רש"י ◄ **רַב־לָכֶם** • הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי לְקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְּדֻלָּה. **כִּי כָל קְדֹשִׁים** • (תנחומא) כֻּלָּם שָׁמְעוּ דְּבָרִים בְּסִינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה. **וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ** • אִם לָקַחְתָּ אַתָּה מַלְכוּת, לֹא הָיָה לְךָ לִבְרֹר לְאָחִיךָ כְּהֻנָּה, לֹא אַתֶּם לְבַדְּכֶם שְׁמַעְתֶּם בְּסִינַי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, כָּל הָעֵדָה שָׁמְעוּ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַסְתִּירוֹת בְּמַעֲשֵׂה מֹשֶׁה, רֹאשׁוֹנָה טַעֲנַת הֱיוֹתוֹ בֶּן יִצְהָר, מִמַּה נַּפְשֶׁךָ אִם אַתָּה בָּא אַחַר הַגָּדוֹל שֶׁבַּבָּנִים וְלָזֶה נָתַתָּ הַכְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן לְצַד הֱיוֹתוֹ בֶּן עַמְרָם אִם כֵּן מֵהַטַּעַם עַצְמוֹ לִי יֵאוֹת הַנְּשִׂיאוּת לְצַד שֶׁאֲנִי בֶּן יִצְהָר שֵׁנִי לְעַמְרָם שֶׁהוּא בֶּן קְהָת שֶׁהוּא הֶעָנָף עַצְמוֹ שֶׁבָּא מִמֶּנּוּ אַהֲרֹן וְקוֹרַח וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל, וְלָמָּה נָתַתָּ הַנְּשִׂיאוּת לֶאֱלִיצָפָן, הֲרֵי מַעֲשֶׂיךָ מוֹכִיחוֹת שֶׁאֵין גְּדֻלָּה לַגָּדוֹל שֶׁבַּבָּנִים, אִם כֵּן חוֹזֵר הַדִּין לְמַה שֶׁנָּתַן הַכְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן מִטַּעַם שֶׁעַמְרָם הוּא הַבְּכוֹר אֵין טַעַם זֶה טַעַם, וּמֵעַתָּה כֵּיוָן שֶׁמָּצָאנוּ דִּבְרֵי מֹשֶׁה סְתוּרִים אִם כֵּן נִכְנָס בִּבְחִינַת דְּבַר שֶׁקֶר חַס וְשָׁלוֹם וְגַם בִּכְהֻנַּת אַהֲרֹן לֹא יֵאָמְנוּ דְּבָרָיו לֵילֵךְ בּוֹ אַחַר הַקְּדָמַת עַמְרָם אֶלָּא כָּל שֶׁבֶט לֵוִי בְּהַשְׁוָאָה הוּא, וְהוּא מַה שֶׁרָמַז בְּמַאֲמַר בֶּן לֵוִי, וּלְצַד שֶׁחֹשֶׁךְ קֹרַח שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ טַעֲנוֹתָיו אֶלָּא לְבַטֵּל נְשִׂיאוּת אֱלִיצָפָן אֲבָל לוֹמַר שֶׁאֵין לָחוּשׁ לִקְדִימַת עַמְרָם לִיצְהָר אֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ כִּי מוּדַעַת זֹאת שֶׁהַגָּדוֹל קוֹדֵם בַּמַּעֲלָה, לָזֶה הִקִּיף בְּטַעֲנַת רְאוּבֵן הַבְּכוֹר לְכָל הַשְּׁבָטִים וְלָקַח גְּדוֹלֵי רְאוּבֵן, וְהוּא מַאֲמַר **דָּתָן וַאֲבִירָם** וְגוֹ' **בְּנֵי רְאוּבֵן** לוֹמַר כִּי אִם תַּכְרִיחוּ לוֹמַר הַלֵּךְ אַחַר הַגָּדוֹל נֵלֵךְ אַחַר הַבְּכוֹר שֶׁבְּכָל הָאַחִים וְלוֹ יֵתֵן הַכְּהֻנָּה, וְאוֹמְרוֹ **וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה** פְּרוּשׁ לְעֵרֶךְ מַעֲרֶכֶת הַסְתִּירוֹת לְהַפִּיל דְּבָרָיו, וְאוֹמְרוֹ **וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל** וְגוֹ' הֲבִיאָם לְהַעֲרִיךְ לִפְנֵיהֶם הוֹכָחוֹת מְרִיבָתוֹ שֶׁלֹּא יִדְּחֻנוּ בְּכֹחַ הַשְּׁרָרָה:

א) **וּלְרַז"ל** רָאִיתִי שֶׁאָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין קט:) טַעַם שֶׁהִזְכִּיר הַכָּתוּב זִכְרוֹן מוֹלִידָיו וְזֶה לְשׁוֹנָם: קֹרַח שֶׁעָשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל, בֶּן יִצְהָר שֶׁהִרְתִּיחַ אֶת הָעוֹלָם כְּצָהֳרַיִם, בֶּן קְהָת שֶׁקִּהָה שִׁנֵּי מוֹלִידָיו, בֶּן לֵוִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְוָיָה לַגֵּיהִנֹּם, וְלַחֹשֵׁב גַּם בֶּן יַעֲקֹב שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לְגֵיהִנֹּם יַעֲקֹב בִּקֵּשׁ רַחֲמִים וְכוּ' עַד כָּאן. וּבְעֵינַי יִפְלֵא לָמָּה יְכַנֶּה דְּבָרִים הָרָעִים לִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים וְלֹא דַּי זֶה אֶלָּא שֶׁמַּקְשֶׁה בַּעַל הַדְּרָשָׁה וְלַחֲשֹׁב בֶּן יַעֲקֹב וְכוּ' אֲשֶׁר לֹא נָכוֹן לְהַזְכִּיר שֵׁם מִבְּחַר הָאָבוֹת בְּדֶרֶךְ זֶה, עוֹד יֵשׁ לְהָעִיר בְּאוֹמְרָם שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לַגֵּיהִנֹּם הֲלֹא כְּבָר אָמַר בֶּן לֵוִי שֶׁנִּתְלַוָּה לַגֵּיהִנֹּם וְלָמָּה יִכְפֹּל הַדָּבָר ב' פְּעָמִים:

וּלְהָאִיר אוֹר תּוֹרָה אֲסַדֵּר ב' ג' גְּרֵגְרִים מִסִּתְרֵי תּוֹרָה:

הָא' כִּי עַנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה אֲשֶׁר הֵכִין וְסִדֵּר הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ הוּא הֵם שְׁבִילֵי וּמִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר חָקַק ה' בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וְכָל הַמַּחֲלִיף סֵדֶר מִסִּדְרוֹ הִנֵּה הוּא עוֹקֵר הֶעָנָף הַהוּא בְּסוֹד בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ וְעוֹשֶׂה הֶעָנָף הַהוּא עָנָף רַע כִּי יִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ כֹּחַ הַמְקַדֵּשׁ, וְזֶה לְךָ הָאוֹת סוֹד הַקֶּרֶבֶן אֲשֶׁר יִתְפַּגֵּל וְיֻחְשַׁב כְּמֵא בְּמַחְשֶׁבֶת חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ וּבִנּוֹתֶר וְיָרֵד מִכְּבוֹד קְדֻשָּׁתוֹ לִהְיוֹת טָמֵא וּמְחַיֵּב אוֹכְלָיו כָּרֵת:

ב' כִּי הֶעָנָף עַצְמוֹ שֶׁבּוֹ פָּעַל אָוֶן הוּא קוֹדֵם לִשְׁלֹחַ בּוֹ יָד בְּסוֹד (יִרְמְיָה ב') תִּיסְּרֵךְ רָעָתֵךְ, נִמְצֵאתָ אוֹמֵר כִּי עָנָף הַקְּדֻשָּׁה יֵהָפֵךְ לְרָעָה וְיִהְיֶה הוֹדוֹ לוֹ לְמַשְׁחִית רַחֲמָנָא לְצַלָּן:

ג' דַּע כִּי בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת אֲשֶׁר נָטַע ה' בְּעַמּוֹ הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:

ד' דַּע כִּי כְּשֶׁבָּרָא ה' אֶת הָאָדָם בָּרָא נָטַע אֶחָד שֶׁבּוֹ כְּלוּלִים כָּל עַנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה, וּכְשֶׁחָטָא וְנִפְגַּם נִפְגְּמוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ תְּלוּיִים בּוֹ וְכָל שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ פְּגוּמִים הָיוּ, עַד שֶׁיָּצְתָה נֶפֶשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ וְנִתְלַבְּנָה בְּאֶמְצָעוּת עֶשֶׂר נִסְיוֹנוֹת וְנִתְבָּרֵר הַפְּסֹלֶת בְּיִשְׁמָעֵאל וְיָצְתָה נִשְׁמַת יִצְחָק וְנִתְלַבְּנָה בַּעֲקֵדָה, וְנִתְבָּרֵר הַפְּסֹלֶת בְּתִגְבֹּרֶת הָאֵשׁ הוּא עֵשָׂו וְיָצְתָה נִשְׁמַת יַעֲקֹב בְּלֹא שׁוּם דֹּפִי, וְהוּא מַה שֶׁהֶעִירוּנוּ רַז"ל בְּמַאֲמָרָם (ב"מ פד.) שֶׁפֵּרְיָה דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ מַעֵין שֶׁפֵּרְיָה דְּאָדָם קַדְמָאָה עַד כָּאן.

פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ פְּסֹלֶת כְּאָדָם קֹדֶם שֶׁחָטָא:

נִמְצִינוּ אוֹמְרִים שֶׁהָאִילָן הוּא יַעֲקֹב, וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ י"ב עֲנָפִים, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא לֵוִי, עָנָף זֶה הֶעֱנִיף ג' עֲנָפִים גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי, וּקְהָת הֶעֱנִיף ד' עֲנָפִים עַמְרָם יִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל, וַעֲנָפֵי יִצְהָר הוּא קֹרַח, וְהִנֵּה בְּבֹא קֹרַח לְהַחֲלִיף עַנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה וְלַהֲפֹךְ הַכְּהֻנָּה מִמְּקוֹמָהּ נִפְגְּמוּ עַנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבִּשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ שֶׁהָיוּ כֻּלָּן לְשֶׁבַח, וְהִתְחִיל מִמַּטָּה לְמַעְלָה בָּרִאשׁוֹנָה הֶעָנָף עַצְמוֹ שֶׁהוּא קֹרַח בִּתְחִלָּה הָיָה נִקְרָא קֹרַח טָהוֹר, בֶּן יִצְהָר שֶׁהָיָה מֵאִיר לָעוֹלָם כְּצָהֳרַיִם, בֶּן קְהָת שֶׁהָיָה מַקְהֶה שִׁנֵּי כָּל רוֹאֶה גְּדֻלָּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, בֶּן לֵוִי שֶׁנִּתְלַוָּה מִיּוֹם לֶדֶתוֹ לְהִקָּבֵ"ה בְּכַמָּה מַעֲלוֹת, וְעַכְשָׁו הֶעָנָף עַצְמוֹ שֶׁנִּקְרָא קֹרַח נִפְגַּם וְעָשָׂה בּוֹ קָרְחָה, וְלֹא עֲנָפוֹ לְבַד אֶלָּא גַּם שֹׁרֶשׁ הֶעָנָף שֶׁבָּא מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יִצְהָר נֶהְפַּךְ לְרָעָה כְּשֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ וְהִרְתִּיחַ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּצָהֳרַיִם, וְלֹא שֹׁרֶשׁ אֶחָד לְבַד אֶלָּא גַּם שֹׁרֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא בֶּן קְהָת נֶהְפַּךְ לְרָעָה לְהַקְהוֹת שִׁנֵּי מוֹלִידָיו, וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אֶלָּא גַּם שֹׁרֶשׁ הֶעָנָף הָרִאשׁוֹן שֶׁיָּצָא מִיַּעֲקֹב שֹׁרֶשׁ שֶׁל נֶפֶשׁ קֹרַח אֲשֶׁר שָׁם נֶעֱקָרָה נִפְגְּמָה וְעָשְׂתָה בּוֹ נְקֻמָּה לְלַוּוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם, וּמִמַּה שֶּׁלֹּא הִזְכִּיר הַכָּתוּב בֶּן יַעֲקֹב עַדַּיִן שֹׁרֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא בְּעִקַּר הָאִילָן שֶׁהוּא יַעֲקֹב לֹא נוֹדְעוּ מַעֲשָׂיו אִם גַּם עָדָיו הִגִּיעַ הַפְּגָם וְנִמְצָא נֶעֱקַר שָׁרְשׁוֹ שֶׁל קֹרַח מֵעִקָּרוֹ אוֹ לֹא:

וְדַע שֶׁיֵּשׁ מַחְלֹקֶת רַז"ל (סַנְהֶדְרִין ק"ח.) בְּקֹרַח וַעֲדָתוֹ אִם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, לְמָאן דְּאָמַר אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, גַּם שָׁרְשׁוֹ בְּיַעֲקֹב נָמֵק, וְהוּא מַה שֶׁשָּׁאַל הַשּׁוֹאֵל וַלְחֹשֵׁב בֶּן יַעֲקֹב, וְדִקְדֵּק לוֹמַר שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לַגֵּיהִנֹּם פְּרוּשׁ לֹא נִתְלַוָּה לְבַד שֶׁהוּא לְזְמַן מוּעָט אֶלָּא עַד סוֹף הָעוֹלָם, וְהוּא מַה שֶׁרָמַז בְּמַאֲמַר שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לְשׁוֹן סוֹף וְתַכְלִית כַּעֲקָבִים שֶׁהֵם סוֹף תְּכוּנַת הָאָדָם, וְרַז"ל יִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּלָשׁוֹן זֶה כְּאוֹמְרָם (סוֹטָה מ"ט:) בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא וְכוּ', וְתָרֵץ לְפִי שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ וְכוּ' פְּרוּשׁ לְעוֹלָם שֶׁכֵּן הוּא אֶלָּא שֶׁה' עָשָׂה נַחַת רוּחַ לְיַעֲקֹב שֶׁהִתְפַּלֵּל וְכוּ', אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁסּוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְזוֹ הָיְתָה תְּפִלָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁלֹּא יַגִּיעַ כֹּחַ הַחֵטְא עַד עִקַּר הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁבְּיַעֲקֹב וְלֹא יִנָּתֵק חֶבֶל הַכֶּסֶף מֵעִקָּרוֹ וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָם, וְהוּא מַאֲמַר הַתַּנָּא (סַנְהֶדְרִין שָׁם) עֲלֵיהֶם אָמַר הַכָּתוּב (ש"א ב') מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל, וְרָאִיתִי לְדִקְדֵּק אוֹמְרוֹ וַיַּעַל וְלֹא אָמַר וּמַעֲלֶה כַּשֵּׁעוּר שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ ה' מֵמִית וּמְחַיֶּה וּכְמוֹ כֵן אָמַר אַחַר כָּךְ ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר, אֲבָל נִתְכַּוֵּן לוֹמַר דִּבְרֵי הַתַּנָּא עַצְמוֹ שֶׁעַל עֲדַת קֹרַח הוּא מְדַבֵּר, לָזֶה אָמַר וַיַּעַל פְּרוּשׁ כְּבָר הֶעֱלָה אוֹתָם קֹדֶם שֶׁהוֹרִידָם שֶׁהֲרֵי קָדְמָה תְּפִלַּת יַעֲקֹב לִירִידָתָם וּמֵאָז נִכְתְּבוּ בְּסֵפֶר הָעֲלִיָּה ע"כ:

ג) **רַב** לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה וְגוֹ' וּמַדּוּעַ וְגוֹ'. פְּרוּשׁ

(ד) **וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו:**

ד **וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי:**

רש"י◄ **וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו •** (תנחומא. מ"ר) מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁכְּבָר זֶה בְּיָדָם סִרְחוֹן רְבִיעִי: חָטְאוּ בָּעֵגֶל (שמות לב): "וַיִּחַל מֹשֶׁה", בַּמִּתְאוֹנְנִים (במדבר יא): "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה", בַּמְרַגְּלִים (שם יד): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה' וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם", בְּמַחְלֹקֶתוֹ שֶׁל קֹרַח נִתְרַשְּׁלוּ יָדָיו. מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁסָּרַח עַל אָבִיו וּפִיֵּס עָלָיו אוֹהֲבוֹ פַּעַם וּשְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ, כְּשֶׁסָּרַח רְבִיעִית נִתְרַשְּׁלוּ יְדֵי הָאוֹהֵב הַהוּא, אָמַר: עַד מָתַי אַטְרִיחַ עַל הַמֶּלֶךְ, שֶׁמָּא לֹא יְקַבֵּל עוֹד מִמֶּנִּי. **אור החיים**

(ה) **וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו:**

ה **וּמַלִּיל עִם קֹרַח וְעִם כָּל כְּנִשְׁתֵּהּ לְמֵימַר בְּצַפְרָא וִיהוֹדַע יְיָ יָת דְּכָשַׁר לֵהּ וְיָת דְּקַדִּישׁ וִיקָרֵב לָקָדָמוֹהִי וְיָת דִּי יִתְרְעֵי בֵּהּ יְקָרֵב לְשִׁמּוּשֵׁהּ:**

רש"י◄ **בֹּקֶר וְיֹדַע וְגוֹ' •** (במדבר רבה) עֵת שִׁכְרוּת הִיא לָנוּ וְלֹא נָכוֹן לְהֵרָאוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הָיָה מִתְכַּוֵּן לִדְחוֹתָם שֶׁמָּא יַחְזְרוּ בָּהֶם. **בֹּקֶר וְיֹדַע ה' אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ •** לַעֲבוֹדַת לְוִיָּה. **וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ •** לִכְהֻנָּה. **וְהִקְרִיב •** אוֹתָם אֵלָיו (תנחומא). וְהַתַּרְגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן: וִיקָרֵב לָקָדָמוֹהִי, יְקָרֵב לְשִׁמּוּשֵׁיהּ. וּמִדְּרָשׁוֹ: בֹּקֶר — אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: גְּבוּלוֹת חִלֵּק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ, יְכוֹלִים אַתֶּם לַהֲפֹךְ בֹּקֶר לְעֶרֶב? כֵּן תּוּכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א): "וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר... וַיַּבְדֵּל". כָּךְ (דה"א כג): "וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ וְגוֹ'". **אור החיים**

(ו) **זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ:**

ו **דָּא עִבִּידוּ סָבוּ לְכוֹן מַחְתְּיָן קֹרַח וְכָל כְּנִשְׁתֵּהּ:**

רש"י◄ **זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת •** מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כָּךְ? אָמַר לָהֶם: בְּדַרְכֵי הָעַכּוּ"ם יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה וּכְמָרִים הַרְבֵּה, וְכֻלָּם (ס"א: וְאֵין כֻּלָּם) מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד; אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא ה' אֶחָד, אָרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד — וְאַתֶּם ר"נ אִישׁ מְבַקְּשִׁים כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה? אַף אֲנִי רוֹצֶה בְּכָךְ, הֵא לָכֶם תַּשְׁמִישׁ חָבִיב מִכֹּל, הִיא הַקְּטֹרֶת הַחֲבִיבָה מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וְסַם הַמָּוֶת נָתוּן בְּתוֹכוֹ, שֶׁבּוֹ נִשְׂרְפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, לְפִיכָךְ הִתְרָה בָּהֶם: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ", כְּבָר הוּא בִּקְדֻשָּׁתוֹ. וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, שֶׁמִּי שֶׁיִּבָּחֵר הוּא הַקָּדוֹשׁ? אֶלָּא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: הֲרֵינִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁלֹּא תִּתְחַיְּבוּ: מִי שֶׁיִּבְחַר בּוֹ יֵצֵא חַי וְכֻלְּכֶם אוֹבְדִים (במדבר רבה). **מַחְתּוֹת •** כֵּלִים שֶׁחוֹתִין בָּהֶם גֶּחָלִים וְיֵשׁ לָהֶם בֵּית יָד.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רַבָּנוּת גְּדוֹלָה נְטָלְתֶּם לְעַצְמְכֶם יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וְאִם תֹּאמַר מַה הִיא הָרַבָּנוּת הַגְּדוֹלָה, כִּי כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וְעוֹד לָהֶם שֶׁבְּתוֹכָם ה' מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגָה אִמָּה בָּעוֹלָם וְאַתֶּם רַבָּנִים עֲלֵיהֶם, עוֹד רָמְזוּ בְּמַאֲמָר זֶה לוֹמַר כִּי הַשְּׁכִינָה שָׁכְנָה לִכְבוֹד יִשְׂרָאֵל לֹא לִכְבוֹד אַהֲרֹן וְהוּא מַאֲמַר **בְּתוֹכָם** ה', וְאוֹמְרוּ **וּמַדּוּעַ** וְגוֹ' פְּרוּשׁ לָמָּה אַתֶּם מוֹסִיפִין הֶכֵּר הָרוֹמְמוּת לְעַצְמְכֶם עֲלֵיהֶם, הַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁאִישׁ יִשְׂרָאֵל הַקָּרֵב לְגָדֵר שֶׁעוֹמֵד בּוֹ אַהֲרֹן חַיָּב מִיתָה זוֹ יַפְלִיג הַנְּשִׂיאוּת עַל קְהַל ה' וְאֵין רָאוּי לְזַלְזֵל כָּל כָּךְ בְּקָהָל קָדוֹשׁ קְרוֹבֵי אֵל עֶלְיוֹן לְפַסְלָם לְבִלְתִּי הַקָּרֵב לַעֲבֹד לַה' אֱלֹהֵיהֶם:

ד) **וַיִּשְׁמַע** מֹשֶׁה **וַיִּפֹּל** וְגוֹ'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֶצְרֵךְ לוֹמַר וַיִּשְׁמַע אַחַר שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם מִנַּיִן יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁלֹּא יִשְׁמַע. עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת מַה זֹּאת נִפְיָלָה. וְנִרְאֶה כִּי לְצַד שֶׁהַמְלַגְלְגִים לֹא גָּמְרוּ גְּזֵרַת הַמְכַוֵּן שֶׁל הַצַּעַת הַדְּבָרִים הוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁהֵבִין מֹשֶׁה תַּכְלִית הַדְּבָרִים הֲגַם שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּ דִּבְרֵיהֶם, וְאוֹמְרוֹ **וַיִּפֹּל** וְגוֹ' נֶגֶד מַה שֶּׁאָמְרוּ שֶׁהֵם מִתְנַשְּׂאִים עַל קְהַל ה' שֶׁכָּלְלוּ בְּדִבְרֵיהֶם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּנֶגֶד מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה נָפַל עַל פָּנָיו לְהַרְאוֹת קֶצֶה הָאַחֲרוֹן הַהַכְנָעָה וְשִׁוָּה נַפְשׁוֹ כַּעֲפַר הָאָרֶץ כְּעֶבֶד הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לִפְנֵי הַשָּׁרָה, וּכְנֶגֶד גְּדֻלַּת אַהֲרֹן אָמַר **וַיְדַבֵּר אֶל קֹרַח** וְגוֹ' **בֹּקֶר** וְגוֹ' פְּרוּשׁ לֹא תַּצְדִּיקוּ דְּבָרֵי בָּזֶה עַד שֶׁתַּבְחִינוּ אִם מִמֶּנִּי יָצְאוּ הַדְּבָרִים אִם מֵה' יָצָא הַדָּבָר ע"כ:

ה) **בֹּקֶר** וְיֹדַע וְגוֹ'. טַעַם אוֹמְרוֹ **בֹּקֶר** וְגוֹ' וְלֹא עָשָׂה הַמִּבְחָן בְּאוֹתוֹ זְמַן עַצְמוֹ, אוּלַי שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁבּוֹ הַמִּבְחָן, עוֹד שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁעָשָׂה הַמִּבְחָן בִּזְמַן בִּלְתִּי הָגוּן שֶׁהוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁאֵינוֹ זְמַן הָרָצוֹן, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ח"ב ל"ט:) שֶׁהוּא זְמַן תִּגְבֹּרֶת הַדִּינִים. עוֹד נִתְכַּוֵּן בָּזֶה אִישׁ הָאֱלֹהִים לָתֵת לָהֶם זְמַן הַלַּיְלָה לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשֵׂיהֶם אוּלַי יַכִּירוּ כִּי לֹא טוֹב עוֹשִׂים וְיַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה וְרַז"ל אָמְרוּ (במד"ר פי"ח) טְעָמִים אֲחֵרִים לָמָּה עִכֵּב עַד בֹּקֶר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים ע"כ:

אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְגוֹ'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה כָּפַל לוֹמַר **אֶת** אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ, וְרַז"ל אָמְרוּ (זֹהַר כָּאן) אֲשֶׁר לוֹ זוֹ לְוִיָּה הַקָּדוֹשׁ זוֹ כְּהֻנָּה, וְצָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֶצְרֵךְ לְהַזְכִּיר עִנְיַן הַלְוִיָּה כֵּיוָן שֶׁלֹּא עִרְעֲרוּ אֶלָּא עַל הַכְּהֻנָּה, וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי כִּי קֹרַח לָקַח גְּדוּלֵי שֵׁבֶט רְאוּבֵן עִמּוֹ בְּטַעֲנָתוֹ שֶׁתַּחֲזִיר הַגְּדֻלָּה לַבְּכוֹר שֶׁבָּאֲחִים לָזֶה הֶכְרַח לְהָשִׁיב גַּם עַל הַחֲלֻקָּה הַזּוֹ:

עוֹד יִתְבָּאֵר בְּהָעִיר עוֹד לָמָּה כָּפַל לוֹמַר וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו, אָכֵן יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ צְדָד שֶׁבְּעִרְעוּרָם יֵשׁ ב' פָּנִים, הָאֶחָד כִּי אַהֲרֹן אֵינוֹ רָאוּי כָּל כָּךְ כִּי יֵשׁ בָּהֶם גְּדוֹלִים וְטוֹבִים מִמֶּנּוּ, וְהַב' שֶׁיֶּשְׁנוֹ לְכִיוֹצֵא בּוֹ בָּעָם הָרְאוּיִים לַעֲמֹד לְשָׂרַת עִמּוֹ, לָזֶה כְּנֶגֶד מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לִכְהֻנַּת אַהֲרֹן שֵׁיֵשׁ רָאוּי מִמֶּנּוּ אָמַר אֶת אֲשֶׁר לוֹ פֵּרוּשׁ אֲשֶׁר מִזְּמַן לוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ מִתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יִרְמְיָ' א') בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַּבֶּטֶן וְגוֹ', וְאֶת הַקָּדוֹשׁ פֵּרוּשׁ אַחַר שֶׁיָּצָא לָעוֹלָם קֹדֶשׁ עַצְמוֹ וְעָשָׂה עַצְמוֹ כְּלִי רָאוּי לְשָׂרַת בַּקֹּדֶשׁ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר **וְהִקְרִיב** לוֹמַר שֶׁכְּבָר הִקְרִיבוֹ וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל יָדוֹ, וּכְנֶגֶד הַמּוּבָן מֵהֶם שֶׁרְצוֹנָם לְהוֹסִיף עָלָיו אָמַר וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו אִם יֵשׁ רְאוּיִים כֵּיוֹצֵא בְּאַהֲרֹן לַעֲמֹד גַּם כֵּן לְשָׂרַת יַקְרִיב אֵלָיו:

(ז) וּתְנוּ־בָהֶן, אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן, קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי:

ז וְהָבוּ בְהוֹן אֶשָׁתָא וְשַׁוּיוּ עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ מְחַר וִיהֵי גַּבְרָא דְּיִתְרְעֵי יְיָ הוּא קַדִּישׁ סַגִּי לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי:

רש"י◄ **רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי•** דָּבָר גָּדוֹל אָמַרְתִּי לָכֶם. וְלֹא טִפְּשִׁים הָיוּ, שֶׁכָּךְ הִתְרָה בָּהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לִקְרַב, אֶלָּא הֵם חָטְאוּ עַל נַפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם". וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זֶה? עֵינוֹ הִטְעַתּוּ, רָאָה שַׁלְשֶׁלֶת גְּדוֹלָה יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. אָמַר: בִּשְׁבִילוֹ אֲנִי נִמְלָט! וְכ"ד מִשְׁמָרוֹת עוֹמְדוֹת לִבְנֵי בָּנָיו כֻּלָּם מִתְנַבְּאִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א א כה): "כָּל־אֵלֶּה בָּנִים לְהֵימָן". אָמַר: אֶפְשָׁר כָּל הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת עֲתִידָה לַעֲמֹד מִמֶּנִּי וַאֲנִי אָדָם? לְכָךְ נִשְׁתַּתֵּף לָבֹא לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁכֻּלָּם אוֹבְדִים וְאֶחָד נִמְלָט: "אֲשֶׁר־יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ" – טָעָה וְתָלָה בְּעַצְמוֹ. וְלֹא רָאָה יָפֶה לְפִי שֶׁבָּנָיו עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפֶה. (תנחומא) **רַב־לָכֶם•** דָּבָר גָּדוֹל נְטַלְתֶּם בְּעַצְמְכֶם לַחֲלֹק עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי:

ח וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח שְׁמָעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי:

רש"י◄ **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי•** הִתְחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים רַכִּים. כֵּיוָן שֶׁרָאָהוּ קָשֶׁה עֹרֶף, אָמַר: עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁאָר הַשְּׁבָטִים וְיֹאבְדוּ עִמּוֹ, אֲדַבֵּר גַּם אֶל כֻּלָּם. הִתְחִיל לְזָרֵז בָּהֶם: "שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי".

(ט) הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם:

ט הַזְעֵר לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵשׁ אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל יָתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָתְכוֹן קֳדָמוֹהִי לְמִפְלַח יָת פֻּלְחַן מַשְׁכְּנָא דַיְיָ וּלְמֵקַם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן:

רש"י◄ **וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה•** לָשִׁיר עַל הַדּוּכָן.

(י) וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה:

י וְקָרֵב יָתָךְ וְיָת כָּל אַחָיךָ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּכְעַן אַתּוּן בָּעָן אַף כְּהֻנְּתָא רַבְּתָא:

רש"י◄ **וַיַּקְרֵב אֹתְךָ•** לְאוֹתוֹ שֵׁרוּת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר עֲדַת יִשְׂרָאֵל. אור החיים

(יא) לָכֵן אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי תַלִּינוּ עָלָיו:

יא בְּכֵן אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ דְּאִזְדַּמְּנְתּוּן עַל יְיָ וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרֵי אִתְרַעֲמְתּוּן עֲלוֹהִי:

רש"י◄ **לָכֵן•** בִּשְׁבִיל כָּךְ, אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים אִתְּךָ עַל־ה', כִּי בִּשְׁלִיחוּתוֹ עָשִׂיתִי לָתֵת כְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן, וְלֹא לָנוּ הוּא הַמַּחֲלֹקֶת הַזֶּה. אור החיים

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

יב וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמִקְרֵי לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמָרוּ לָא נִסְּק:

רש"י◄ **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וְגוֹ'•** (סנהדרין קי) מִכָּאן, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין בְּמַחֲלֹקֶת, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם. **לֹא נַעֲלֶה•** פִּיהֶם הִכְשִׁילָם, שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

י) **וַיַּקְרֵב** וגו'. צָרִיךְ לָדַעַת מַה הִיא הַהַבְדָּלָה שֶׁאָמַר בַּפָּסוּק שֶׁלְּפָנֵי זֶה וּמַה הִיא הַקְרִיבָה שֶׁאָמַר כָּאן, וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְב' הַדְּרָגוֹת הָא' הוּא הַבְדָּלַת שֵׁבֶט לֵוִי מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ כְּלָל וּכְנֶגֶד זֶה אָמַר **כִּי הִבְדִּיל** וגו' **מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל** וְהַב' הַקְרָבַת בְּנֵי קְהָת שֶׁהִקְרִיבָם יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַלְּוִיִּים לָשֵׂאת קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים, וְעַיֵּן מַה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק (ד' ב') נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת, וּכְנֶגֶד זֶה אָמַר **וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת כָּל אַחֶיךָ** פְּרוּשׁ עֲנַף הַקְּהָתִים בְּנֵי לֵוִי, וְדִקְדֵּק לוֹמַר אֹתְךָ רָמַז לוֹ שֶׁכֻּלָּן נִסְמָכִין עָלָיו וְהוּא גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן:

יא) **לָכֵן** אַתָּה וְכָל וגו'. אוֹמְרוֹ **לָכֵן** הוּא שְׁבוּעָה, וְהַשְּׁבוּעָה הִיא שֶׁנּוֹעָדִים עַל ה' וְזֶה הוּא שִׁעוּר הַדָּבָר אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ הַנּוֹעָדִים, בִּשְׁבוּעָה שֶׁעַל ה' אַתֶּם נוֹעָדִים לְסִתּוֹר דְּבָרָיו, וְאָמַר כֵּן אוּלַי יִרְתְּעוּ וְיִרְעָדוּ מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּחֲלֹקֶת:

יב) **וַיִּשְׁלַח** מֹשֶׁה לִקְרֹא וגו'. נִתְחַכֵּם בָּזֶה לְדַבֵּר עִמָּם בִּיְחוּד שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַוַּעַד אוּלַי יַרְוִיחַ דַּעְתָּם אֶחָד לְאֶחָד, גַּם בְּאֶמְצָעוּת הַחֲשִׁיבוּת

(יג) הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר:

יג הַזְּעַר אֲרֵי אַסְּקְתָּנָא מֵאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ לְקַטָּלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי אִתְרַבְרַבְתְּ עֲלָנָא אַף אִתְרַבְרָבָא:

◆ יום שני י"ח סיון ◆

(יד) אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הֲעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה:

יד בְּרַם לָא לְאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ אַעֲלַתָּנָא וִיהַבְתָּא לָנָא אַחֲסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי גֻּבְרַיָּא הָאנּוּן תְּשַׁלַּח לְעַוָּרָא לָא נְסָק:

רש"י ◄ **וַתִּתֶּן־לָנוּ** • הַדָּבָר מוּסָב עַל "לֹא" הָאָמוּר לְמַעְלָה, כְּלוֹמַר לֹא הֱבִיאוֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם, אָמַרְתָּ לָנוּ (שמות ג): "אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְגוֹ'" — מִשָּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאוֹתָנוּ, אֶלָּא גָּזַרְתָּ עָלֵינוּ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר, שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם". **הֲעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר וְגוֹ'** • אֲפִלּוּ אַתָּה שׁוֹלֵחַ לְנַקֵּר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלֶה. **הָאֲנָשִׁים הָהֵם** • כְּאָדָם הַתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ. **אור החיים**

(טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם:

טו וּתְקַף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא וַאֲמַר קֳדָם יְיָ לָא תְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קָרְבַּנְהוֹן לָא חַמָּרָא דְחַד מִנְּהוֹן שְׁחָרִית וְלָא אַבְאֵשִׁית יָת חַד מִנְּהוֹן:

רש"י ◄ **וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד** • נִצְטַעֵר עַד לִמְאֹד. **אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: הַקְּטֹרֶת שֶׁהֵם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מָחֹר, אַל תֵּפֶן אֲלֵיהֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר, אַף חֶלְקָם לֹא יְקַבֵּל לְפָנֶיךָ לְרָצוֹן, תַּנִּיחֵנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹּאכְלֵנוּ. **לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי** • לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נָטַלְתִּי, (תנחומא) אֲפִלּוּ כְּשֶׁהָלַכְתִּי מִמִּדְיָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנַי עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה לִי לִטֹּל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשֶּׁלָּהֶם, לֹא נָטַלְתִּי אֶלָּא מִשֶּׁלִּי. וְתַרְגּוּם אוֹנְקְלוֹס: "שְׁחָרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כָּךְ נִקְרֵאת אַנַּגְרָיָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחֲוּר (ב"ב מ"ז). **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אֲשֶׁר הוּא מַחֲשִׁיבָם לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם מִכְּלוּת הַנּוֹעָדִים יִתְרַכֵּךְ לִבָּם לְהַטּוֹת אֹזֶן, וְדִקְדֵּק הַכָּתוּב לוֹמַר וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא וְגוֹ' שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לִזְכִּרוֹן מֹשֶׁה וְיִסְמֹךְ עַל זִכְרוֹנוֹ בְּסָמוּךְ, אֶלָּא לְהָעִיר מִי הוּא הַשּׁוֹלֵחַ מֹשֶׁה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּנְבִיא ה' לִקְרֹא לְב' הֲדִיוֹטוֹת אוּלַי בָּזֶה יִתְעַשְּׁתוּ לְהַטּוֹת אָזְנָם אֵלָיו:

לֹא נַעֲלֶה וְגוֹ' הַמְעַט וְגוֹ'. אוֹמְרוֹ לֹא נַעֲלֶה, לְפִי מַה שֶּׁפָּרַשְׁתִּי שֶׁנִּתְחַכֵּם מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת לָהֶם מַעֲלָה לְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּיִחוּד אָמְרוּ אֵין אָנוּ חֲפֵצִים בְּמַעֲלָה זוֹ שֶׁאַתָּה מַחֲשִׁיב אוֹתָנוּ לִשְׁלֹחַ אַחֲרֵינוּ, גַּם נִתְכַּוָּנוּ בְּמַאֲמָר זֶה לוֹמַר שֶׁהֲגַם שֶׁשְּׁלִיחוּת זֶה יִהְיֶה לְהַנָּאָתָם לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֵיזֶה כָּבוֹד וּמַעֲלָה אַף עַל פִּי כֵן לֹא נַעֲלֶה, מוֹאֲסִים הֵם אוֹתָהּ הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר תָּבוֹא לָהֶם מִמֹּשֶׁה, וְנָתְנוּ טַעַם לִדְבָרֵיהֶם וְאָמְרוּ **הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ** וְגוֹ' פֵּרוּשׁ הֶקְטָן דָּבָר זֶה שֶׁעָשִׂיתָ לָנוּ שֶׁהֶעֱלִיתָנוּ פֵּרוּשׁ עָשִׂיתָ לָנוּ הַדָּבָר בְּגֶדֶר הַעֲלָאָה וְכָבוֹד בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְהָיָה תַּכְלִית הַעֲלִיָּה יְרִידָה מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ שֶׁהֵיינוּ שָׁם לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר אִם כֵּן מַעֲלוֹתֶיךָ אֵינָם אֶלָּא הַשְׁפָּלוֹת וִירִידוֹת, וְאָמְרוּ **כִּי תִשְׂתָּרֵר** וְגוֹ' פֵּרוּשׁ אֵין טַעֲמְךָ בְּכָל הָעִנְיָנִים אֶלָּא לְהִשְׂתָּרֵר לֹא לְהֵיטִיב לָנוּ, גַּם בִּשְׁלִיחוּת זֶה שֶׁאַתָּה שׁוֹלֵחַ אַחֲרֵינוּ לֹא לְטוֹבָתֵנוּ אַתָּה מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהִשְׂתָּרֵר, וְהוּא אוֹמְרוֹ **גַּם הִשְׂתָּרֵר**, גַּם נִתְכַּוָּנוּ בְּכָפֶל **תִּשְׂתָּרֵר גַּם הִשְׂתָּרֵר** לוֹמַר כִּי שִׁרְרוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הִיא כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת מֵהַשָּׁרָה שֶׁהָיְתָה עֲלֵיהֶם קֹדֶם צֵאתָם מִמִּצְרַיִם, וְזֶה שֶׁעוּד הַדְּבָרִים כִּי תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ בְּרִבּוּי הַשָּׁרָרוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ **גַּם הִשְׂתָּרֵר**, וְאוּלַי שֶׁרָמְזוּ לוֹ גַּם כֵּן שֶׁהוּא חָפֵץ לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר לְהַמְשִׁיךְ הַשָּׁרָה שֶׁל עַצְמוֹ לְפִי מַה שֶּׁאָמְרוּ ז"ל (שמו"ר פ"ה) כִּי מַלְכוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיְתָה עוֹמֶדֶת אֶלָּא בַּמִּדְבָּר, וְלָזֶה אָמְרוּ גַּם הִשְׂתָּרֵר:

יד) **אַף לֹא אֶל אֶרֶץ** וְגוֹ'. קָשֶׁה אַחַר שֶׁאָמְרוּ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר מַה מָּקוֹם לְהִתְרַעֵם עַל מַדְרֵגָה קְטַנָּה מִמֶּנָּה, וְרַשִּׁ"י ז"ל יֹשֵׁב בְּדֹחַק, וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוְّנוּ לוֹמַר שֶׁשְּׁלִילַת הֲלִיכָתָם אֶצְלוֹ לֹא לְצַד גֶּדֶר הָרָעָה שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ שֶׁהוֹצִיאָם לַהֲמִיתָם בַּמִּדְבָּר אֶלָּא אֲפִלּוּ לְצַד הָעֶדֵּר הַטּוֹב הַמַּבְטָחִים מִמֶּנּוּ לְבַד, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אַף לֹא אֶל** וְגוֹ' פֵּרוּשׁ אַף לְצַד לֹא אֶל אֶרֶץ וְגוֹ' לְטַעַם זֶה לְבַד הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים וְגוֹ' וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁסִּבָּבָם הַקְּרָבַת הַנֵּזֶק:

יד) **הַעֵינֵי** וְגוֹ' לֹא נַעֲלֶה. פֵּרוּשׁ בּוֹחֲרִים נִקּוּר עֵינֵיהֶם מִמַּעֲלָה אֲשֶׁר יֻבְטְחוּ בָּהּ מִמֶּנּוּ, בָּזֶה גִּלּוּ עֹצֶם הַפְּלָגַת הַשִּׂנְאָה אֲשֶׁר שְׂנוּאָה טוֹבַת הַצַּדִּיק אֶצְלָם יוֹתֵר מִנִּקּוּר עֵינֵיהֶם, לָזֶה חָרָה אַפּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מְאֹד ע"כ:

טו) **וַיֹּאמֶר** אֶל ה' אַל תֵּפֶן וְגוֹ'. הַכַּוָּנָה לְצַד שֶׁרָאָה הַפְלָגַת שִׂנְאַת הָרְשָׁעִים עִמּוֹ מִזֶּה הִכִּיר הֵיוֹתָם בְּחִינַת הָרַע גָּמוּר אֲשֶׁר טִבְעוֹ לִשְׂנֹא בְּחִינַת הַטּוֹב שִׂנְאַת מָוֶת בְּלֹא סִבָּה, וְלָזֶה אָמַר אֶל ה' אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה לְצַד שֶׁאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין בְּיָדוֹ מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וּכְבָר קָדַם לָנוּ שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה וַאֲפִלּוּ שֶׁל רְשָׁעִים דִּכְתִיב (דְּבָרִים ל"ב) אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל, וְצֵא וּלְמַד מִשְּׂכַר פְּסִיעוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע (סַנְהֶדְרִין צ"ו.) אֲשֶׁר עַל כֵּן חָשׁ מֹשֶׁה שֶׁתַּעֲמֹד לָהֶם אֵיזֶה מִצְוָה שֶׁבְּיָדָם שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה, לָזֶה בִּקֵּשׁ מה' וְאָמַר אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם פֵּרוּשׁ אֲפִלּוּ זְכוּת שֶׁכְּבָר הִגִּיעָה מִנְחָה לַה' לֹא יֵפֶן לָהּ וְלֹא יַבִּיט אֵלֶיהָ:

וְאִם תֹּאמַר אֵיךְ יְבַטֵּל מִדָּתוֹ יִת' לְאַנְשִׁים הַהֵם לְעַוֵּת מִשְׁפָּטָם:

דַּע כִּי הַצַּדִּיקִים יֵשׁ כֹּחַ בָּהֶם לְהַפְקִיעַ זְכוּת הַנִּמְצֵאת לָרְשָׁעִים כְּשֶׁיִּרְאוּ שֶׁהֵם מֻחְלָטִים בָּרַע, וְהוּא סוֹד (ש"ב כ"ג) צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹהִים פֵּרוּשׁ מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת ה' שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם אִם יֵרָאֶה בְּעֵינֵיהֶם לְהַפְקִיעַ זְכוּתוֹ מִמֶּנּוּ יֵשׁ

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וָהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר׃

רס"◄ **וָהֵם** • עֲדָתְךָ. אור החיים

טז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ הֱווֹ זְמִינִין לָקֳדָם יְיָ אַתְּ וְאִנּוּן וְאַהֲרֹן מְחָר׃

(יז) וּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ׃

רס"◄ **וְהִקְרַבְתֶּם וְגו'** אִישׁ מַחְתָּתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ שֶׁבָּכֶם. אור החיים

יז וּסְבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וּתְשַׁוּוּן עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וּתְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ מְאָתָן וְחַמְשִׁין מַחְתְּיָן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ׃

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

יח וּנְסִיבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ עֲלֵיהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וְקָמוּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃

(יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה׃ ס

יט וְאַכְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קֹרַח יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל כְּנִשְׁתָּא׃

רס"◄ **וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח** • (תנחומא) בְּדִבְרֵי לֵצָנוּת; כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא הָלַךְ אֵצֶל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם: "כִּסְבוּרִין אַתֶּם שֶׁעָלַי לְבַדִּי אֲנִי מַקְפִּיד? אֵינִי מַקְפִּיד אֶלָּא בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם! אִלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֻלּוֹת: לוֹ הַמַּלְכוּת וּלְאָחִיו הַכְּהֻנָּה! עַד שֶׁנִּתְפַּתּוּ כֻּלָּם. **וַיֵּרָא־כְבוֹד ה'** • בָּא בְּעַמּוּד עָנָן. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כֹּחַ בְּיָדָם מַה שֶּׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבְיָכוֹל עוֹשֶׂה, וְתִמְצָא בַּדִּין שֶׁלְּמַטָּה כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר שֶׁיְּכוֹלִין בֵּית דִּין לְהַפְקִיר נִכְסֵי אָדָם רָשָׁע כְּאוֹמְרָם (גִּטִּין ל"ו:) הֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, וְאִם תֹּאמַר לָמָּה לְךָ מֹשֶׁה לְהַפְלִיא עָנְשָׁם שֶׁל אֵלּוּ, וְאִם לְצַד שִׂנְאָתָם אוֹתוֹ לֹא מִפְּנֵי זֶה יִתְחַיְּבוּ כָּל כָּךְ עֹנֶשׁ, גַּם יֵשׁ לְבַעַל הַדִּין לָחוּשׁ כָּאן וְלוֹמַר אֵין אָדָם נֶחֱשָׁד עַל דָּבָר אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ (מוע"ק י"ח:), וְאִם אֵין בּוֹ כֻּלּוֹ יֵשׁ בּוֹ מִקְצָתוֹ, לָזֶה אָמַר לִפְנֵי ה' טַעַם הַמַּסְפִּיק לְחַיְּבָם, וְהִתְחִיל לְהָסִיר מֵחוּשׁ הַחֲשָׁד וְאָמַר **לֹא חָמוֹר וְגו'** פֵּרוּשׁ אֵין לָהֶם מָקוֹם לְחָשְׁדָנִי מִמֶּנּוּ בִּשְׁרָרָה, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ הַמְלָכִים לְקַחַת צָרְכֵיהֶם מֵהָעָם וּבִפְרָט בְּעִנְיָנִים שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הָעָם, וְהוּא אֲפִלּוּ חָמוֹר אֶחָד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹ לָבוֹא עָלָיו וּלְגָאֲלָם לֹא נָשָׂא, וְאִם כֵּן מִנַּיִן לָהֶם מָקוֹם לְחָשְׁדוֹ בִּשְׁרָרָה ע"כ:

וְהוֹסִיף לוֹמַר **וְלֹא הֲרֵעוֹתִי וְגו'** פֵּרוּשׁ תֹּאמַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שִׂנְאָה עִמִּי לְאֵיזוֹ סִבָּה שֶׁגָּרַמְתִּי לָהֶם בַּדָּבָר הָרָגִיל בָּעוֹלָם שֶׁיִּאָרְעוּ דְּבָרִים בֵּין בְּנֵי אָדָם שֶׁמֵּהֶם יִמְשְׁכוּ אֵיבוֹת, **לֹא הֲרֵעוֹתִי וְגו'** פֵּרוּשׁ מִיָּמַי לֹא עָשִׂיתִי לָהֶם רָעָה שֶׁתִּמְשֹׁךְ לָהֶם שִׂנְאָה עִמִּי מִסִּבָּתָהּ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר **אֶת אֶחָד מֵהֶם** פֵּרוּשׁ אֲפִלּוּ בְּהַמְשֶׁכֶת הָרַע מֵאַחַד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ לֹא סִבַּבְתִּי, כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר לֹא בָּאוּ לְפָנַי לַדִּין וְחִיַּבְתִּי אֶת הַזַּכַּאי אוֹ זִכִּיתִי אֶת הַחַיָּב שֶׁהָרַע הוּא אֶת אֶחָד מֵהֶם פֵּרוּשׁ כְּשֶׁמְּחַיֵּב מָמוֹן לְאֶחָד לָתֵת לַחֲבֵרוֹ הָרָעָה נִמְשֶׁכֶת לוֹ מֵחֲבֵרוֹ שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁאֵינוֹ חַיָּב לוֹ, וַאֲפִלּוּ זֶה לֹא עָשָׂה עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְצַד שֶׁהָיָה דָּן בִּנְבוּאָה דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (זוח"ב ע"ח.) בַּפָּסוּק כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי, מֵעַתָּה אֵין סִבָּה לִשְׂנְאָתָם וַחֲשָׁדָם בְּשׁוּם אֹפֶן וְאֵין זֶה אֶלָּא לְצַד הֱיוֹתָם חֵלֶק רַע גָּמוּר וְטֶבַע הָרַע לִשְׂנֹא הַטּוֹב שִׂנְאָה עַזָּה טִבְעִית בְּלֹא סִבָּה, מֵעַתָּה כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִצְוָה לְעָקְרוֹ וּלְהַפְקִיעַ זְכוּתוֹ לְבַל יָפֵן ה' לְמִנְחָתָם כִּי בַּאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה, וְסוֹבֵר אֲנִי כִּי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה אֵינָם בִּכְלַל עֲדַת קֹרַח שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם (סַנְהֶדְרִין ק"ח.) מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל שֶׁאֵלוּ אֲבֵדָה תִּקְוָתָם שֶׁכֻּלָּן עֲנַף הַקְּלִפָּה כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵי ה':

טז) **אַתָּה** וְכָל עֲדָתְךָ הֱיוּ וגו'. קָשֶׁה הָיָה לוֹ לוֹמַר **אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ וְאַהֲרֹן** וגו' וּבְזֶה לֹא הָיָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר **אַתָּה וָהֵם**, אוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַזְמִין הַנּוֹעָדִים לָבוֹא מָחָר לְבָרֵר הַדָּבָר, וְנִתְכַּוֵּן בָּזֶה לְבַל יִהְיוּ נִשְׁמָטִים מִיּוֹם אֶל יוֹם וְיִתְרַבּוּ עֲלֵיהֶם מְאוֹהֲבֵי הַמַּחֲלֹקֶת, לָזֶה רָצָה לְהַכְרִיחָם לָבוֹא מָחָר לִפְנֵי ה', אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא הִזְמִין אֶלָּא הַבָּאִים בַּמַּחֲלֹקֶת, **קֹרַח וַעֲדָתוֹ**, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אַהֲרֹן, אֶלָּא שֶׁהִזְכִּירוֹ שֶׁיִּקַּח מַחְתָּתוֹ עִמָּהֶם:

עוֹד יִרְצֶה לוֹמַר שֶׁיְּכִינוּ עַצְמָן בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לְהִיוֹת לִפְנֵי ה', וְהוּא מַאֲמַר **הֱיוּ לִפְנֵי ה'**, וְאוּלַי כִּי לָזֶה נָתַן לָהֶם זְמַן וְאָמַר מָחָר, וּבִפְרָט זֶה לֹא שִׁתֵּף עִמָּהֶם אַהֲרֹן כִּי מוּכָן וְעוֹמֵד הוּא, אֶלָּא שֶׁהִזְכִּירוֹ אַחַר כָּךְ וְאָמַר **אַתָּה וָהֵם וְאַהֲרֹן** שֶׁגַּם הוּא יִהְיֶה עִמָּהֶם, וַהֲגַם שֶׁכְּבָר אָמַר לָהֶם הַדְּבָרִים עַצְמָן לְמַעְלָה דִּכְתִיב קְחוּ לָכֶם מַחְתּוֹת וגו' לִפְנֵי ה' מָחָר, לְפִי שֶׁהוֹכִיחָם בִּדְבָרִים אֲחֵרִי כֵן וְאָמַר לָהֶם הַמְעַט מִכֶּם וגו' רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי וגו' תֹּכֶן הַדְּבָרִים יַגִּיד הַפְּכִיּוּת מַה שֶּׁאָמַר מִקֹּדֶם, לָזֶה כְּשֶׁלֹּא קִבְּלוּ הַתּוֹכֵחָה חָזַר לוֹמַר דְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים לַעֲשׂוֹת מִבְחַן הַקְּטֹרֶת:

יז) **חֲמִשִּׁים** וּמָאתַיִם וגו' **וְאַתָּה וְאַהֲרֹן** וגו'. כָּל זֶה מְיֻתָּר שֶׁכְּבָר אָמַר **אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ** וגו' **וְאַהֲרֹן**, וְאִם רָצָה לוֹמַר חֶשְׁבּוֹן כֻּלָּם, לְמַעְלָה כְּשֶׁאָמַר עֲדָתְךָ שָׁם הָיָה לוֹ לוֹמַר מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהַזְכִּיר **אַתָּה וְאַהֲרֹן**, וְאוּלַי שֶׁנִּתְחַכֵּם לוֹמַר שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב קֹרַח עִם הַר"ן אֶלָּא בְּיִחוּד עִם אַהֲרֹן, וְעָשָׂה כֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מָקוֹם לַטּוֹעִים אַחַר קֹרַח לוֹמַר כִּי דִּבֵּקְתּוֹ הָרָעָה לְצַד הֱיוֹתוֹ עִם רִבּוּי מַקְטִירֵי הַקְּטֹרֶת אֲבָל אִם הָיָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ הָיָה כְּאַהֲרֹן, לָזֶה אָמַר **וְאַתָּה וְאַהֲרֹן** בִּפְנֵי עַצְמְכֶם אִישׁ מַחְתָּתוֹ, וַהֲגַם שֶׁכֻּלָּן הִקְרִיבוּ יַחַד, עַל כָּל זֶה נַעֲשׂוּ ב' כִּתּוֹת כַּת אַחַת קֹרַח וְאַהֲרֹן וְכַת ב' ר"ן אִישׁ ע"כ:

יט) **וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם** וגו'. פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נִקְהֲלוּ לִרְצוֹנָם אֶלָּא קֹרַח הִקְהִילָם, וּכְפִי זֶה יַגִּיד הַכָּתוּב שֶׁבַח הָעֵדָה, אוֹ יִרְצֶה לָתֵת טַעַם לְמַאֲמַר ה' שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ **הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה** וגו' **וַאֲכַלֶּה אֹתָם**, וְיֹאמַר הָאוֹמֵר אִם קֹרַח

◆ יום שלישי י״ט סיון ◆

(כ) וַיְדַבֵּ֣ר יְהֹוָ֔ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה וְאֶל־אַהֲרֹ֖ן לֵאמֹֽר׃

כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר׃

(כא) הִבָּדְל֗וּ מִתּ֖וֹךְ הָעֵדָ֣ה הַזֹּ֑את וַאֲכַלֶּ֥ה אֹתָ֖ם כְּרָֽגַע׃

כא אִתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵשֵׁצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לא עמ׳ 146)

הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת (טז, כא) **דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה לֹא יְהֵא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, כְּתִיב . . וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְתִיב . . הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת** (ברכות כא, ב) כָּתַב רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: "אִלּוּ נִמְצָא מַלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד . . תִּפֹּל עָלָיו אֵימָתָה וָפַחַד . . מִשְּׁכִינְתָּא דְּשַׁרְיָא עֲלַיְיהוּ, עַד שֶׁהָיָה **מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ לְגַמְרֵי**". בְּמַעֲמַד עֶשֶׂר נְפָשׁוֹת אֱלֹקִיּוֹת יֵשׁ הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּאֹפֶן נַעֲלֶה, וּמַלְאָךְ, שֶׁאֵין לוֹ גּוּף הַמַּעֲלִים, רוֹאֶה זֹאת וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי. **אור החיים**

(כב) וַיִּפְּל֤וּ עַל־פְּנֵיהֶם֙ וַיֹּ֣אמְר֔וּ אֵ֕ל אֱלֹהֵ֥י הָרוּחֹ֖ת לְכָל־בָּשָׂ֑ר הָאִ֤ישׁ אֶחָד֙ יֶחֱטָ֔א וְעַ֥ל כָּל־הָעֵדָ֖ה תִּקְצֹֽף׃ ס

כב וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וַאֲמָרוּ אֵל אֱלָהּ רוּחַיָּא לְכָל בִּשְׂרָא גַּבְרָא חַד יֵחוֹב וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רָגְזָא׃

רס״י◄ **אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת** • יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת. אֵין מִדָּתְךָ כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם: מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מִקְצָת מְדִינָה, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטֵא, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא כּוֹעֵס נִפְרָע מִכֻּלָּם, אֲבָל אַתָּה לְפָנֶיךָ גְּלוּיוֹת כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְיוֹדֵעַ אַתָּה מִי הַחוֹטֵא. **הָאִישׁ אֶחָד** • הוּא הַחוֹטֵא וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף? אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יָפֶה אָמַרְתָּ, אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וַעֲדָתוֹ חָטְאוּ אֵלֶּה הַצֹּאן לָמָּה יִכָּלוּ, לָזֶה הִקְדִּים וְאָמַר כִּי נִקְהֲלוּ לִרְצוֹן קֹרַח וּלְחִבָּתוֹ וְלָזֶה נִרְאִים כַּחֲפֵצִים בְּמַעֲשָׂיו וְלָזֶה אָמַר ה׳ הִבָּדְלוּ וְגוֹ׳ וַאֲכַלֶּה אֹתָם:

וַיֵּרָא כְבוֹד ה׳ וְגוֹ׳. נִתְגַּלֵּית שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְכָל הָעֵדָה כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ כִּי הוּא הָעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט כָּתוּב וְהוּא הַבּוֹרֵר הָרָאוּי לְשָׁרֵת לְפָנָיו ע״כ:

כא) **הִבָּדְלוּ** מִתּוֹךְ וְגוֹ׳. לֹא עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הוּא אוֹמֵר כִּי לְאֵלֶּה לֹא תִּפְגַּע מִדַּת הַדִּין הֲגַם שֶׁיִּהְיוּ בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַכָּלָה ח״ו, וְזֶה לְךָ הָאוֹת אַהֲרֹן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ עֲדַת קֹרַח וְנִבְקְעָה הָאֲדָמָה תַּחְתֵּיהֶם וְלֹא נִפְגַּע, אֶלָּא כַּוָּנַת מַאֲמַר ה׳ הוּא עַל הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הָעֵדָה כִּיהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב וּשְׁאָר הַצַּדִּיקִים וּבְנֵי בָּתֵּיהֶם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְשֶׁל שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, וְלָזֶה אָמַר קֹדֶם לַמַּאֲמַר הִבָּדְלוּ **וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה** וְגוֹ׳ **לֵאמֹר**, וְאִם עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הוּא אוֹמֵר לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר תֵּבַת **לֵאמֹר**, אֶלָּא לֵאמֹר לַעֲדַת הַצַּדִּיקִים הַבְּחוּנִים אֶצְלָם וְלִבְנֵיהֶם וּבְנֵי בֵּיתָם שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הָעֵדָה:

וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר כְּרָגַע וְאִם לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא שַׂגִּיא כֹּחַ לַהֲרֹג שִׁשִּׁים רִבּוֹא כְּרֶגַע כְּבָר הוֹדִיעַ זֶה מִקֹּדֶם דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ל״ג) רֶגַע א׳ אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ. וְנִרְאֶה לְפִי דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (רַבָּה) שֶׁהֵבִיא רַשִׁ״י בַּפָּסוּק וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו זֶה בְּיָדָם סֵרָחוֹן רְבִיעִי, בָּעֵגֶל בַּמִּתְאוֹנְנִים בַּמְרַגְּלִים וְכוּ׳ עַד כָּאן. אִם כֵּן עֲוֹן הַמְרַגְּלִים קָדַם לְמַחֲלֹקֶת קֹרַח, וְשָׁם פֵּרַשְׁתִּי כִּי גְּזֵרַת כְּלָיָה שֶׁגָּזַר ה׳ עַל הַדּוֹר הַהוּא נִתְקַיְּמָה אֶלָּא שֶׁהוֹעִילָה תְּפִלַּת מֹשֶׁה שֶׁלֹּא יָמוּת הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶלָּא בְּהֶמְשֵׁךְ זְמָן אָרֹךְ, אִם כֵּן הָעֵדָה כְּבָר הִיא מְחֻיֶּבֶת כְּלָיָה, לָזֶה בָּא מַאֲמַר ה׳ כָּאן בְּחִדּוּשׁ הַגְּזֵרָה שֶׁיִּהְיֶה כְּרֶגַע פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יַאֲרִיךְ לָהֶם הַזְּמָן כְּמוֹ שֶׁנִּתְרַצָּה מִקֹּדֶם, וּלְדֶרֶךְ זֶה מָצָאנוּ נַחַת רוּחַ לַקֻּשְׁיָא שֶׁבָּעִנְיָן לָמָּה יִגְזֹר ה׳ מִיתָה עַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הָיְתָה יָדָם בַּמַּעַל וּכְמוֹ שֶׁנִּתְגַּלָּה מִמַּאֲמַר מֹשֶׁה בְּסָמוּךְ, וְלִדְבָרֵנוּ לְצַד שֶׁכְּבָר הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְחֻיְּבֵי מִיתָה מֵעֲוֹן הַמְרַגְּלִים אֶלָּא שֶׁה׳ הֶאֱרִיךְ לָהֶם זְמָן וְאָמְרוּ ז״ל (שַׁבָּת ל״ב.) שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, וְצִוּוּ לְמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ שִׂיחָה בֵּין יִשְׁתַּבַּח לַיּוֹצֵר לַחֲזֹר מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה (יְרוּשַׁלְמִי) הֲגַם שֶׁאֵין בַּחֵטְא כְּדֵי לְהָמִית, וּכְמוֹ כֵן בַּמֶּה שֶׁלְּפָנֵינוּ כֵּיוָן שֶׁהָיוּ מְחֻיְּבֵי מִיתָה אֵין נִמְלָטִים בְּצֵאת הַמַּשְׁחִית וְיִכְלוּ בְּאֶפֶס תִּקְוָה:

שׁוּב הֵצַצְתִּי וְרָאִיתִי כִּי דִּבְרֵי ה׳ כָּאן הֵם רְפוּאָה וּתְעָלָה לַעֲדַת יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם לֹא הָיָה ה׳ אוֹמֵר **הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה** וְהָיָה יוֹצֵא הַמַּשְׁחִית הָיוּ נִמְלָטִים הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא הָיוּ בִּכְלַל גְּזֵרַת הַמְרַגְּלִים וְכָל שֶׁהָיוּ בִּכְלַל גְּזֵרַת הַמְרַגְּלִים הָיָה הַמַּשְׁחִית מְכַלֶּה אוֹתָם, וְלוֹמַר ה׳ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ נִבְדָּלִים מֵהֶם לְבַל יִקָּר לָהֶם מִקְרֶה רַע, לֹא הָיָה לָהֶם זְכוּת לָזֶה שֶׁהֲרֵי סוֹף סוֹף הָיָה בְּיָדָם שֶׁמֶץ מֵהַחֵטְא שֶׁלֹּא מִחוּ בְּקֹרַח וְאַדְרַבָּא בָּאוּ לִרְצוֹנוֹ, לָזֶה נִתְחַכֵּם ה׳ וְצִוָּה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְהַבְדִּיל הַצַּדִּיקִים וְהֵעִירוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם וּבְאֶמְצָעוּת זְכוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אָמַר ה׳ אֵלָיו **דַּבֵּר** אֶל הָעֵדָה וְגוֹ׳ **הֵעָלוּ מִסָּבִיב** וְגוֹ׳, וּלְדֶרֶךְ זֶה נוּכַל לְפָרֵשׁ כִּי מַאֲמַר ה׳ שֶׁאָמַר לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן **הִבָּדְלוּ** לֹא בָּא הַדִּבּוּר אֶלָּא לַהֲעִירָם לְהִתְפַּלֵּל לֹא שֶׁהָיָה צָרִיךְ מֹשֶׁה לְהַבְדִּיל לְבַל יִסְפּוּ בְּחַטָּאת קֹרַח, וְאוּלַי כִּי הוּא זֶה מַה שֶּׁרָמַז בַּמַּאֲמַר **לֵאמֹר** פֵּרוּשׁ שֶׁתַּכְלִית הַמַּאֲמָר הָאָמוּר בָּעִנְיָן הוּא לֵאמֹר מַאֲמָר הַבָּא אַחֲרָיו שֶׁהוּא עִנְיַן הַבְדָּלַת יִשְׂרָאֵל מֵעֲדַת קֹרַח כִּי לְעִנְיַן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵין צְרִיכִין לְהַבְדִּיל, וּכְפִי זֶה אֵין אָנוּ צְרִיכִין לְמַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ שֶׁבָּא הַדִּבּוּר עַל בְּנֵי בָּתֵּיהֶם וְעַל הַצַּדִּיקִים שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהֶם:

כב) **וַיֹּאמְרוּ** אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת וְגוֹ׳. אָמַר שֵׁם אֵל, לְצַד שֶׁרָאָה הִתְעוֹרְרוּת תִּגְבֹּרֶת הַדִּינִים הִזְכִּיר חֶסֶד אֵל לְמַתֵּק הַדִּינִים וְאוֹמְרוֹ **אֱלֹהֵי הָרוּחֹת** לְכָל בָּשָׂר טָעַן טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת לִפְנֵי הַבּוֹרֵא כִּי ה׳ חָפֵץ שֶׁכָּל הָרוּחוֹת יְקַבְּלוּ אֱלֹהוּתוֹ עֲלֵיהֶם בְּעוֹדָם בַּבָּשָׂר בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהוּא אוֹמְרוֹ אֱלֹהֵי **הָרוּחֹת** פֵּרוּשׁ הָרוּחֹת הוּא לְשׁוֹן מַחְשָׁבָה וְרָצוֹן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יְחֶזְקֵאל כ׳) וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם, וְאִם כֵּן הֲגַם שֶׁהַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְכַלּוֹתָם כְּרֶגַע הוּא מִשְׁפַּט אֱמֶת וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי הַטַּעַם לְמַעְלָה, עִם כָּל זֶה לְפִי הַנִּרְאֶה בַּמַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף שֶׁאֵין כָּל הָעֵדָה בְּחֵטְא זֶה וְאַתָּה מֵמִית כֻּלָּן וּמֵעַתָּה חַס וְשָׁלוֹם הָרוּחַ תְּמָאֵן בֶּאֱלֹהוּת כָּזֶה:

עוֹד נִתְכַּוֵּן לְדַבֵּר לְפָנָיו דִּבְרֵי רִצּוּי הַמִּתְקַבֵּל לְפָנָיו, עַל פִּי מַה שֶּׁקָּדַם לוֹ בִּידִיעַת הַדְרָגַת הַחֵפֶץ שֶׁיֵּשׁ לַבּוֹרֵא, הָאֶחָד הוּא שֶׁבַח וְהַלֵּל אֲשֶׁר יִתְּנוּ לוֹ צְבָא מַעְלָה, לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ שֶׁבַח וְהַלֵּל אֲשֶׁר יִתְּנוּ לוֹ נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים מִבּ׳ אוֹצְרוֹת הַחַיִּים, אוֹצָר א׳ שֶׁל נְשָׁמוֹת שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּאוּ לָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁעֲלֵיהֶם אָמְרוּ

(כג) וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כד) דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃

כד מַלֵּל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימָר אִסְתַּלָּקוּ מִסְּחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃

רש״י◄ **הֵעָלוּ וְגוֹ׳** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ״אִסְתַּלָּקוּ״ מִסְּבִיבוֹת מִשְׁכַּן קֹרַח. **אור החיים**

(כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן וַאֲבִירָם וַאֲזָלוּ בַתְרוֹהִי סָבֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י◄ **וַיָּקָם מֹשֶׁה** • (מדרש רבה) כְּסָבוּר שֶׁיִּשְׂאוּ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עָשׂוּ. **אור החיים**

(כו) וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם׃ **אור החיים**

כו וּמַלִּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר זוּרוּ כְעַן מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנֵי גֻּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין וְלָא תִקְרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִלְקוּן בְּכָל חוֹבֵיהוֹן׃

(כז) וַיֵּעָלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם׃

כז וְאִסְתַּלָּקוּ מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר סְחוֹר וְדָתָן וַאֲבִירָם נְפָקוּ קַיְמִין בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵיהוֹן וּנְשֵׁיהוֹן וּבְנֵיהוֹן וְטַפְלְהוֹן׃

רש״י◄ **יָצְאוּ נִצָּבִים** • (תנחומא) בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְחָרֵף וּלְגַדֵּף, כְּמוֹ (שמואל א יז): ״וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם״ דְּגָלְיָת. **וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם** • בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה הַמַּחֲלֹקֶת: שֶׁהֲרֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָאן אָבְדוּ אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ז״ל (יְבָמוֹת ס״ב.) עַד שֶׁיִּכְלוּ נְשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף, וְאוֹצָר ב׳ שֶׁל נְשָׁמוֹת שֶׁכְּבָר בָּאוּ לָעוֹלָם הַזֶּה וְחָזְרוּ וְנִתְּנוּ בְּאוֹצַר הַחַיִּים, וְכֻלָּם נוֹתְנִים שִׁיר וְשֶׁבַח וְהוֹדָאָה לַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה שְׁמוֹ בְּסוֹד (מִשְׁלֵי ט״ז) כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ. לְמַעְלָה מֵהֶם הַשִּׁיר וְהַשֶּׁבַח הָעוֹלֶה מֵהַנְּשָׁמוֹת אֲשֶׁר הֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲשֶׁר הֵם תּוֹךְ הַבָּשָׂר וְהוּא מוֹנְעָם מֵהַכִּיר ה׳ וְהֵם מִתְעַצְּמִים לֶאֱהֹב ה׳ וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְהוֹדוֹת לְמַאֲמָרוֹ, זֶה עֶלְיוֹן וְחָשׁוּק אֵצֶל הַבּוֹרֵא לְמַעְלָה מֵהַכֹּל, וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָרִים הַדְּבָרִים בְּהַרְחָבָה בְּסֵפֶר הַזֹּהַר גַּם בְּדִבְרֵיהֶם ז״ל:

וְלָזֶה נִתְחַכֵּם מֹשֶׁה וְרִצָּה ה׳ בְּדָבָר שֶׁהוּא חָפֵץ בּוֹ וְאָמַר **אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר** שֶׁאַתָּה חָפֵץ שֶׁאֱלֹהוּתְךָ תִּהְיֶה לָרוּחֹת בִּזְמַן שֶׁהֵם בַּבָּשָׂר, וְאִם אַתָּה מְמִיתָם אַתָּה חָסֵר רָצוֹן זֶה, וְאֵין נָכוֹן לְהַגְבִּיר הַדִּינִים שֶׁיְּסוֹבְבוּ הֶפְסֵד קַבָּלַת אֱלֹהוּתְךָ לָרוּחוֹת שֶׁבַּבָּשָׂר שֶׁהוּא רוּם תַּכְלִית חֶשְׁקְךָ, וְאָמַר הָאִישׁ **אֶחָד** יֶחֱטָא לוֹמַר שֶׁכְּפִי הַדִּין אֵין לָהֶם חִיּוּב כִּי כֻּלָּן לֹא חָטְאוּ לְחַיְּבָם אֶלָּא אַתָּה בָּא עֲלֵיהֶם בְּקֶצֶף שֶׁהוּא תִּגְבֹּרֶת הַדִּין, וְהוּא אוֹמְרוֹ תִּקְצֹף:

הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא. אָמַר לְשׁוֹן עָתִיד, לְצַד שֶׁעֲדַיִן לֹא חָטָא חֵטְא שֶׁחַיָּב עָלָיו מִיתָה שֶׁהִיא הַהַקְרָבָה כִּי עַד עַתָּה לֹא עָשָׂה אֶלָּא לִגְלוּג וְאִם הָיָה חוֹזֵר בּוֹ אֵין עָלָיו חִיּוּב:

כד) **דַּבֵּר** אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר. אָמַר דַּבֵּר לְשׁוֹן קֹשִׁי בְּעִנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא טוֹבָה לְהַצִּיל נַפְשָׁם, לְהַגִּיד כִּי יַקְפִּיד ה׳ עַל הָרוֹצֶה לַחְבֹּל בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת, לָזֶה בָּא דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן לְהַכְרִיחוֹ לַעֲלוֹת לְבַל יַפְסִידוּ עַצְמָן שֶׁהֵם נִכְסֵי שָׁמַיִם, וְאָמַר תֵּבַת לֵאמֹר פַּעַם ב׳ וְלֹא הִסְפִּיק בַּמֶּה שֶׁקָּדַם לוֹמַר **וַיְדַבֵּר** וְגוֹ׳ לֵאמֹר, לְצַד שֶׁאָמַר דִּבּוּר לְשׁוֹן קֹשִׁי הוֹדִיעַ כִּי קֹשִׁי זֶה עַצְמוֹ הוּא לְרוֹמְמוּת עַם סְגֻלָּה שֶׁיַּקְפִּיד ה׳ עַל חֶסְרוֹנָם. עוֹד נִתְכַּוֵּן בְּתֵבַת לֵאמֹר שֶׁאֵין חִיּוּב לוֹמַר בְּלָשׁוֹן זֶה עַצְמוֹ **הֵעָלוּ** וְגוֹ׳ אֶלָּא בְּלָשׁוֹן שֶׁיִּהְיֶה הַמְכֻוָּן בּוֹ הֵעָלוּ וְגוֹ׳ וַאֲפִלּוּ יֹאמַר בְּלָשׁוֹן אַחֵר, וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא אָמַר הֵעָלוּ אֶלָּא סוּרוּ נָא וְגוֹ׳, וּבִמְקוֹם שֶׁיֹּאמַר מִשְׁכַּן קֹרַח וְגוֹ׳ אָמַר מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה:

כה) **וַיָּקָם** מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ וְגוֹ׳. צָרִיךְ לָדַעַת טַעַם אוֹמְרוֹ **וַיָּקָם**, וְאִם לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב מַה יָּצָא לָנוּ מֵהוֹדָעָה זוֹ, אָכֵן יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי ט״ז) לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן (שָׁם ט״ו) וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה, וְאָמְרוּ ז״ל (שמו״ר פמ״ה) הִשְׁפַּלְתִּי הִגְבַּהְתִּי, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב וַיָּקָם מֹשֶׁה קִימָה הָיְתָה לוֹ בַּמֶּה שֶׁהָלַךְ לְדָתָן וְלַאֲבִירָם הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים אֲשֶׁר חֵרְפוּהוּ וְלֹא רָצוּ לָבוֹא אֶצְלוֹ וְהִשְׁפִּיל עַצְמוֹ הוּא וְהָלַךְ אֶצְלָם עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן, וְעַל מֹשֶׁה וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה ע״כ:

כו) **וַיְדַבֵּר** אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר. פֵּרוּשׁ לֵאמֹר שֶׁיֹּאמַר לָהֶם שֶׁכֵּן נֶאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לוֹמַר לָהֶם:

סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים. נִתְחַכֵּם עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְזַכּוֹתָם בְּנֹעַם דְּבָרָיו בְּאֶמְצָעוּת שֶׁיַּעֲרִיכוּם בְּעֵרֶךְ רְשָׁעִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ **הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים** פֵּרוּשׁ שֶׁיִּהְיוּ בְּעֵינֵיהֶם עֵרֶךְ רְשָׁעִים וְיָסוּרוּ מֵעֲלֵיהֶם כִּי יַאֲמִינוּ בְּכִלְיוֹנָם וְיִרְאוּ פֶּן תִּדְבָּקֵם הָרָעָה וּבְשָׂכָר זֶה יְחוֹנְנֵם ה׳, וַהֲגַם שֶׁכְּבָר נִתְרַצָּה ה׳ לוֹמַר לָהֶם הֵעָלוּ, עִם כָּל זֶה הַצַּדִּיקִים חֲפֵצִים לְצַדֵּק בְּנֵי דּוֹרָם לֶאֱכֹל מִפְּרִי דַּרְכָּם ע״כ:

כז) **וַיֵּעָלוּ** מֵעַל וְגוֹ׳ וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ וְגוֹ׳. יוֹדִיעַ הַכָּתוּב עֹצֶם רֶשַׁע הַקְּלִפּוֹת שֶׁאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁרָאוּ שֶׁיִּשְׂרָאֵל יָרְאוּ לְנַפְשָׁם פֶּן תִּדְבָּקֵם הָרָעָה אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת דָּתָן וַאֲבִירָם אַף עַל פִּי כֵן יָצְאוּ נִצָּבִים, וּמִזֶּה נִתְרַגֵּשׁ מֹשֶׁה וְאָמַר **בְּזֹאת תֵּדְעוּן** וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁוּ דָּתָן וַאֲבִירָם מֵהַהֶרְגֵּשׁ שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלוּ מִסָּבִיב וְאַדְרַבָּה יָצְאוּ בְּקוֹמָה זְקוּפָה דָּן מֹשֶׁה בְּדַעְתּוֹ בְּוַדַּאי כִּי הָרְשָׁעִים חוֹשְׁבִים בְּרָעָתָם כִּי מֹשֶׁה עוֹשֶׂה דְּבָרִים אֵלּוּ מִדַּעְתּוֹ בְּתַחְבֻּלּוֹת וְעָרְמוֹת לוֹמַר לָהֶם לְהִתְרַחֵק כְּדֵי

(כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי:

כח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדָא תִּדְעוּן אֲרֵי יְיָ שַׁלְחַנִּי לְמֶעְבַּד יָת כָּל עוֹבָדַיָּא הָאִלֵּין אֲרֵי לָא מֵרְעוּתִי:

רש"י ◄ לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה • שֶׁעָשִׂיתִי עַל־פִּי הַדִּבּוּר לָתֵת לְאַהֲרֹן כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה, וּבָנָיו – סְגָנֵי כְּהֻנָּה, וֶאֱלִיצָפָן – נְשִׂיא הַקְּהָתִי. אור החיים

(כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי:

כט אִם כְּמוֹתָא דְכָל אֱנָשָׁא יְמוּתוּן אִלֵּין וּסְעָרָא דְכָל אֱנָשָׁא יִסְתְּעַר עֲלֵיהוֹן לָא יְיָ שַׁלְחַנִּי:

רש"י ◄ לֹא ה' שְׁלָחָנִי • אֶלָּא אֲנִי עָשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעְתִּי, וּבְדִין הוּא חוֹלֵק עָלַי.

(ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:

ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרֵי יְיָ וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן וְיָת כָּל דִּי לְהוֹן וְיֵחֲתוּן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל וְתִדְּעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גֻּבְרַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם יְיָ:

רש"י ◄ וְאִם בְּרִיאָה • חֲדָשָׁה. יִבְרָא ה' • לְהָמִית אוֹתָם בְּמִיתָה שֶׁלֹּא מֵת בָּהּ אָדָם עַד הֵנָּה, וּמַה הִיא הַבְּרִיאָה? וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וְתִבְלָעֵם, אָז וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הֵם אֶת ה', וַאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה אָמַרְתִּי. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ (סנהדרין קי): אִם בְּרִיאָה פֶּה לָאָרֶץ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית – מוּטָב, וְאִם לָאו יִבְרָא ה'. (ר"ל יִבְרָא ה' הַפֶּה לְכָאן).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 329)

וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה (טז, ל) כַּאֲשֶׁר אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, כְּגוֹן כְּדֵי לִהְיוֹת תַּלְמִיד חָכָם, הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד יוֹרֶדֶת לַגְּלוּת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת (עַד שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, שֶׁאָז גַּם תּוֹרָתוֹ שָׁבָה עִמּוֹ). הַדָּבָר נִרְמָז בִּפְסוּקֵנוּ – הַתּוֹרָה, תּוֹרַת חַיִּים, יוֹרֶדֶת לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית. אור החיים

(לא) וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: אור החיים

לא וַהֲוָה כַּד שֵׁצֵי לְמַלָּלָא יָת כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וְאִתְבְּזַעַת אַרְעָא דִּי תְחוֹתֵיהוֹן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁיִּרְאוּ וְיֵחַתּוּ וְלֹא מִדִּבְרֵי ה', לָזֶה אָמַר בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי ה' שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה פְּרוּשׁ אֲפִלּוּ פְּרָטֵי דְּבָרִים אֵלּוּ, וְהִתְנָה כִּי מִלְּבַד שֶׁיָּמוּתוּ עוֹד לָהֶם שֶׁיָּמוּתוּ מִיתָה מְשֻׁנָּה מִכָּל הַמִּיתוֹת וּבְסָמוּךְ יִתְבָּאֵר עוֹד:

כח) **בְּזֹאת** תֵּדְעוּן וְגוֹ' כִּי לֹא מִלִּבִּי. צָרִיךְ לָדַעַת אֵיךְ יַחֲשֹׁב מֹשֶׁה לְעַם ה' שֶׁעֲדַיִן לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ לִנְבִיא אֱמֶת, עוֹד לָמָּה כָּפַל לוֹמַר לֹא מִלִּבִּי, וְאוּלַי כִּי צַד הַחֵשֶׁד הָיָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי לְצַד שֶׁמָּצָא מֹשֶׁה חֵן בְּעֵינֵי ה' כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה חָפֵץ לָתֵת גְּדֻלָּה לְאֶחָד מִקְּרוֹבָיו כְּגוֹן הַכְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן וְהַנְּשִׂיאוּת לֶאֱלִיצָפָן וְכַדּוֹמֶה הָיָה עוֹשֶׂה וְנִמְלָךְ בָּהּ' וְהָיָה ה' מַסְכִּים עַל יָדוֹ, אוֹ הָיָה חָפֵץ וְחוֹשֵׁק בְּלִבּוֹ לָתֵת לְאֶחָיו וְכַדּוֹמֶה וְה' נָתַן לוֹ תַּאֲוַת לִבּוֹ, אֲבָל לֹא לְצַד שֶׁיֵּשׁ עִכּוּב בַּדָּבָר כִּי הוּא זֶה הָרָאוּי לִכְהֻנָּה, לָזֶה אָמַר בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי ה' שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֶת וְגוֹ' לֹא שֶׁהָיִיתִי עוֹשֶׂה וְהוּא מַסְכִּים עַל יְדֵי לְמַה שֶׁהָיִיתִי חָפֵץ בְּדַעְתִּי, וּכְנֶגֶד חֶשֶׁשׁ הַב' שֶׁהָיָה חוֹשֵׁק בְּלִבּוֹ עַל הַדָּבָר אָמַר כִּי לֹא מִלִּבִּי פְּרוּשׁ לֹא הָיִיתִי אֲנִי חָפֵץ בַּדָּבָר וַה' מַסְכִּים עַל מַה שֶּׁבְּלִבִּי, וְשֶׁעִוּר תֵּבַת כִּי הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ טַעַם שֶׁאִינִי צָרִיךְ לְהוֹכִיחַ שֶׁה' שְׁלָחַנִי לִשְׁלֹל שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה מַה שֶּׁלֹּא הִסְכִּים ה' עָלָיו, אֶלָּא לִשְׁלֹל שֶׁלֹּא מִלִּבִּי הָיוּ הַדְּבָרִים כַּנִּזְכָּר וְהָבֵן:

אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם. פֵּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בַּפָּסוּק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם אֲפִלּוּ גּוֹי, (ב"ק ל"ח.) וְכָאן נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁאֲפִלּוּ בְּמִיתַת הָאֱמוּת שֶׁהִיא מִיתָה מְנֻוֶּלֶת, זֶה בְּעֵרֶךְ הַמִּיתָה עַצְמָהּ, וּכְנֶגֶד הַגּוּף אָמַר וּפְקֻדַּת כָּל הָאָדָם וְגוֹ' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מ"ב ט') פְּקֹדוּ נָא אֶת הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וְקִבְרוּהָ, קִבְרוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ, **לֹא ה' שְׁלָחָנִי** פֵּרוּשׁ אֶלָּא מִלִּבִּי וַה' לֹא מִחָה בִּי, **וְאִם בְּרִיאָה** וְגוֹ' שֶׁבָּזֶה תִּהְיֶה לָהֶם מִיתָה רָעָה וְיֹאבְדוּ גּוּף כְּנֶפֶשׁ:

ל) **וְאִם** בְּרִיאָה וְגוֹ'. כָּפַל לוֹמַר **בְּרִיאָה יִבְרָא** ה', יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (סַנְהֶדְרִין ל"ז:) בַּפָּסוּק אָרוּר וְגוֹ' הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ שֶׁמֵּאוֹתוֹ יוֹם נִסְתַּם וְנֶחְתַּם פִּי הָאָרֶץ, וּכְשֶׁהִיא רוֹצָה לוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי ה' כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵי הַבּוֹרֵא הִיא אוֹמֶרֶת בִּכְנָפֶיהָ דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה כ"ד) מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, וְכָאן כְּשֶׁרָצָה מֹשֶׁה לְהַעֲנִישׁ לָרְשָׁעִים הַהֵם אָמַר **וְאִם בְּרִיאָה** פֵּרוּשׁ אוֹתָהּ בְּרִיאָה שֶׁכְּבָר בָּרָא ה' שֶׁהִיא פִּי הָאָרֶץ וְעַל יְדֵי מַעֲשֶׂה נִסְתַּם וְהָיָה כְּלֹא הָיָה יַחֲזֹר ה' לִבְרֹא אוֹתָהּ הַבְּרִיאָה שֶׁיִּהְיֶה לָהּ פֶּה וּפָצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ שֶׁהָיָה לָהּ מִקֹּדֶם וּבְלָעָה אוֹתָם. וְאוּלַי כִּי זֶה יִהְיֶה לָהּ תִּקּוּן לְמַה שֶׁפָּצְתָה לִבְלֹעַ אִישׁ צַדִּיק עַתָּה תִּפְצֶה פִּיהָ לִבְלֹעַ אוֹיְבֵי ה' ע"כ:

לא) **כְּכַלֹּתוֹ** וְגוֹ' אֵת כָּל הַדְּבָרִים. פֵּרוּשׁ לֹא אַחֲרָה וְלֹא קִדְּמָה אֶלָּא הִמְתִּינָה עַד שֶׁאָמַר כָּל הַדְּבָרִים הַצְּרִיכִין בָּעִנְיָן וְתִכֶּף לְכַלּוֹתוֹ נִבְקְעָה:

וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה וְגוֹ' **וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ** וְגוֹ'. וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר **וַתִּפְתַּח** וְגוֹ' אוֹ **וַתִּבָּקַע** עוֹד אָמַר בַּבְּקִיעָה הָאֲדָמָה וּבַפְּתִיחָה הָאָרֶץ, אוּלַי כִּי לֹא הָיָה שָׁם פֶּה הָאָרֶץ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵיהֶם לָזֶה נִבְקְעָה הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הָיוּ עוֹמְדִים עָלֶיהָ וְנִזְדַּמֵּן שָׁם פֶּה הָאָרֶץ וְנִפְתְּחָה, וְלָזֶה כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים בּוֹ אָמַר **וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה**, וּכְנֶגֶד פִּי הָאָרֶץ אָמַר **וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ** וְגוֹ':

(לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם
וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ:

לב וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן
וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי לְקֹרַח
וְיָת כָּל קִנְיָנָא:

(לג) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם
הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל: אור החיים

לג וּנְחָתוּ אִנּוּן וְכָל דִּי לְהוֹן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל
וַחֲפַת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא וַאֲבָדוּ מִגּוֹ קְהָלָא:

(לד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ
פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ:

לד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסַחֲרָנֵיהוֹן עָרְקוּ לְקָלְהוֹן
אֲרֵי אֲמָרוּ דִּלְמָא תִּבְלְעִנָּנָא אַרְעָא:

רס"י◄ **נָסוּ לְקֹלָם** • בִּשְׁבִיל הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן.

(לה) וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת: ס

לה וְאֶשְׁתָּא נְפָקַת מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָת
מָאתָן וְחַמְשִׁין גַּבְרָא מְקָרְבֵי קְטֹרֶת
בּוּסְמַיָּא:

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת
מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ:

ב אֱמַר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַפְרֵשׁ יָת
מַחְתְּיָתָא מִבֵּין יְקִידָתָא וְיָת אֶשְׁתָּא יַרְחִיק
לְהָלָא אֲרֵי אִתְקַדָּשׁוּ:

רס"י◄ **וְאֶת־הָאֵשׁ** • שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתּוֹת. **זְרֵה־הָלְאָה** • לָאָרֶץ מֵעַל הַמַּחְתּוֹת. **כִּי קָדֵשׁוּ** • הַמַּחְתּוֹת וַאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאוּם כְּלֵי שָׁרֵת. אור החיים

(ג) אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם
רִקֻּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֻם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ
וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ג יָת מַחְתִּיַּת חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְחַיָּבוּ
בְּנַפְשָׁתֵיהוֹן וְיַעְבְּדוּן יָתְהֵן טַסִּין רַדִּידִין
חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי קָרְבִּנּוּן קֳדָם יְיָ
וְאִתְקַדָּשׁוּ וִיהֵוְיָן לְאָת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רס"י◄ **הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם** • (יומא לו) שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנַפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּחְלְקוּ עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. **רִקֻּעֵי** • רְדִידִין. **פַּחִים** • טַסִּין מְרֻדָּדִין טינבי"ש בְּלַעַז. **צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ** • לְמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת. **וְיִהְיוּ לְאוֹת** • לְזִכָּרוֹן, שֶׁיֹּאמְרוּ: אֵלּוּ הָיוּ מֵאוֹתָן שֶׁנֶּחְלְקוּ עַל הַכְּהֻנָּה וְנִשְׂרְפוּ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לג) **וַיֵּרְדוּ** וְגוֹ' שְׁאֹלָה. פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא שָׁלְטָה בָּהֶם הָאָרֶץ לְהָרְגָם אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ חַיִּים וּנְתָנָתָן הָאָרֶץ בְּפִקָּדוֹן לַגֵּיהִנֹּם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **חַיִּים שְׁאֹלָה** וְלֹא אוֹמֵר לַשְּׁאוֹל, וְהַגַּם שֶׁכָּל תֵּבָה שֶׁצְּרִיכָה לַמֶּ"ד בִּתְחִלָּתָהּ הִטִּיל לָהּ הֵ"א בְּסוֹפָהּ, עַל כָּל זֶה לֹא לְחִנָּם יַעֲשֶׂה כֵּן, וִיכַוֵּן שֶׁאַחַר שֶׁיֵּרְדוּ לַשְּׁאוֹל נָתַן ה' בָּהֶם כֹּחַ וְלֹא מֵתוּ, ע"ד אוֹמְרָם ז"ל (סַנְהֶדְרִין ק:) שֶׁהִקַּב"ה נוֹתֵן כֹּחַ בָּרְשָׁעִים לְקַבֵּל עָנְשָׁם, כְּמוֹ כֵּן אֵלּוּ נִשְׁאֲרוּ חַיִּים אַחַר שֶׁהָיוּ בַּשְּׁאוֹל עַצְמָהּ כְּדֵי שֶׁיִּרְבֶּה הִרְגָּשָׁתָם, וְאִם הָיָה אוֹמֵר לַשְּׁאוֹל הָיָה נִשְׁמָע שֶׁלֹּא הָיוּ חַיִּים אֶלָּא עַד הַגָּעָתָם לַשְּׁאוֹל וּבְהַגִּיעָם מֵתוּ וְלֹא הָיָה לָהֶם חִיּוּת אַחַר שֶׁהִגִּיעוּ לַשְּׁאוֹל:

ב) **אֱמֹר** אֶל אֶלְעָזָר. טַעַם אֶלְעָזָר לְצַד שֶׁלֹּא הֶחֱשִׁיב ה' הַדָּבָר שֶׁיֵּעָשֶׂה עַל יְדֵי אַהֲרֹן שֶׁהוּא כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ לְצַד שֶׁעַל יְדֵי אַהֲרֹן נַעֲשָׂה הַמִּשְׁפָּט וּמֵתוּ מַקְרִיבֵי הַמַּחְתּוֹת לֹא רָצָה ה' שֶׁיֵּעָשֶׂה עַל יָדוֹ הֲרָמַת הַמַּחְתּוֹת ע"כ: **וְיָרֵם** אֶת הַמַּחְתֹּת. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה אָמַר וְיָרֵם בְּוָא"ו כֵּיוָן שֶׁזֶּה הוּא הַתְּחָלַת הַמִּצְוָה. וְנִרְאֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן שֶׁהוּא בְּלִיעַת קֹרַח וַעֲדָתוֹ שֶׁרָאוּ עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מֵה יָצָא דְּבַר כְּהֻנַּת אַהֲרֹן וְעוֹד הוֹסִיף תֹּקֶף וְחִזֹּק הַכְּהֻנָּה בְּיַד אַהֲרֹן לְדוֹרוֹת שֶׁיֵּרֵם הַמַּחְתֹּת וְגוֹ' וְעָשׂוּ אֹתָם רִקֻּעֵי פַחִים וְגוֹ' וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ':

ג) **הַחַטָּאִים** הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם. אוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא מִלִּבָּם לְבַל יִדְאֲגוּ עַל הֱיוֹת הַדָּבָר בְּסִבָּתָם, גַּם לְבַל יַחֲשֹׁב אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל כִּי הֵם הָיוּ לָהֶם סִבָּה, לָזֶה אָמַר **הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם** פֵּרוּשׁ שֶׁהֵם חִבְּלוּ בְּעַצְמָן וְחִסְּרוּ נַפְשָׁם וְלֹא הָיָה לָהֶם סִבָּה מִזּוּלָתָם, וְאַף עַל פִּי כֵן מָצִינוּ שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁוּ יִשְׂרָאֵל בְּכַוָּנַת ה' בִּדְבָרִים אֵלּוּ וַיִּלְנוּ עַל מֹשֶׁה וְגוֹ' אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת עַם ה':

כִּי הִקְרִיבֵם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדָּשׁוּ. פֵּרוּשׁ טַעַם שֶׁאֲנִי מְצַוֶּה לְהָרִים הַמַּחְתֹּות לֹא שֶׁנִּתְרַצֵּיתִי בַּקְּטֹרֶת שֶׁהִקְרִיבוּ לְפָנַי אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁהִקְרִיבוּם פֵּרוּשׁ לְגוּפָן שֶׁל מַחְתּוֹת, וְקֹדֶם שֶׁנָּתְנוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת אֲשֶׁר הִיא זָרָה וּמְאוּסָה אֶצְלִי כְּבָר נִתְקַדְּשׁוּ הַמַּחְתּוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּקְדָּשׁוּ, וּמִידֵי דְּהַוָּה כְּמַקְרִיב כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב לַמִּקְדָּשׁ שֶׁהֵם קֹדֶשׁ, וְהַגַּע עַצְמְךָ אִם הַמַּקְרִיבִין הָיוּ נִמְלָכִים וְחוֹזְרִים בָּהֶם וְלֹא הָיוּ נוֹתְנִים הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ מִי הָיוּ יוֹצְאִין הַמַּחְתּוֹת לְחֻלִּין, וּמֵעַתָּה לֹא מִפְּנֵי שֶׁנָּתְנוּ הַקְּטֹרֶת עֲלֵיהֶן יָצְאוּ הַמַּחְתּוֹת מִקְּדֻשָּׁתָן, וּמַה שֶּׁטָּעַן רַמְבַּ"ן כְּנֶגֶד רַשִׁ"י וְזֶה לְשׁוֹנוֹ זֶה דּוֹמֶה לְזָר שֶׁעָשָׂה כְּלֵי שָׁרֵת לְהַקְטִיר בַּחוּץ, עָלָיו אָמַר הַכָּתוּב הִקְרִיבֵם לִפְנֵי ה' בְּאֹהֶל מוֹעֵד פֵּרוּשׁ שֶׁהִקְדִּישׁוּם וְהֵבִיאוּם לַמָּקוֹם הַמְקֻדָּשׁ:

(ד) וַיִּקַּ֞ח אֶלְעָזָ֣ר הַכֹּהֵ֗ן אֵ֤ת מַחְתּ֣וֹת הַנְּחֹ֔שֶׁת אֲשֶׁ֥ר הִקְרִ֖יבוּ הַשְּׂרֻפִ֑ים וַיְרַקְּע֖וּם צִפּ֥וּי לַמִּזְבֵּֽחַ׃

ד וּנְסִיב אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת מַחְתְּיָתָא דִנְחָשָׁא דְּקָרִיבוּ יוֹקִידַיָּא וְרַדִּידֵנוּן חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא׃

רש״י◄ **וַיְרַקְּעוּם** • אינטינדר״ש בְּלַעַז.

(ה) זִכָּר֞וֹן לִבְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לְמַ֠עַן אֲשֶׁ֨ר לֹא־יִקְרַ֜ב אִ֣ישׁ זָ֗ר אֲשֶׁ֨ר לֹ֣א מִזֶּ֤רַע אַהֲרֹן֙ ה֔וּא לְהַקְטִ֥יר קְטֹ֖רֶת לִפְנֵ֣י יְהֹוָ֑ה וְלֹא־יִהְיֶ֤ה כְקֹרַ֙ח֙ וְכַעֲדָת֔וֹ כַּאֲשֶׁ֨ר דִּבֶּ֧ר יְהֹוָ֛ה בְּיַד־מֹשֶׁ֖ה לוֹ׃ פ

ה דָּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לָא יִקְרַב גְּבַר חִלּוֹנַי דִּי לָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן הוּא לְאַסָּקָא קְטֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ וְלָא יְהֵי כְקֹרַח וְכִכְנִשְׁתֵּהּ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה לֵהּ׃

רש״י◄ **וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח** • כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקֹרַח. **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ** • כְּמוֹ ״עָלָיו״ עַל אַהֲרֹן דִּבֵּר אֶל מֹשֶׁה, שֶׁיִּהְיֶה הוּא וּבָנָיו כֹּהֲנִים, לְפִיכָךְ ״לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְגוֹ׳״. וְכֵן כָּל ״לִי״ וְ״לוֹ״ וְ״לָהֶם״ הַסְּמוּכִים אֵצֶל ״דִּבּוּר״ — פִּתְרוֹנָם כְּמוֹ ״עַל״. וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֹרַח. וּמַהוּ בְּיַד מֹשֶׁה, וְלֹא כָּתַב אֶל מֹשֶׁה? רֶמֶז לַחוֹלְקִים עַל הַכְּהֻנָּה, שֶׁלּוֹקִין בְּצָרַעַת, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד): ״וַיּוֹצִיאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג״. וְעַל כֵּן לָקָה עֻזִּיָּה בְּצָרַעַת. אור החיים

(ו) וַיִּלֹּ֥נוּ כָּל־עֲדַ֤ת בְּנֵֽי־יִשְׂרָאֵל֙ מִמָּחֳרָ֔ת עַל־מֹשֶׁ֥ה וְעַל־אַהֲרֹ֖ן לֵאמֹ֑ר אַתֶּ֥ם הֲמִתֶּ֖ם אֶת־עַ֥ם יְהֹוָֽה׃ אור החיים

ו וְאִתְרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבַתְרוֹהִי עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן לְמֵימָר אַתּוּן גְּרַמְתּוּן דְּמִית עַמָּא דַיְיָ׃

(ז) וַיְהִ֗י בְּהִקָּהֵ֤ל הָעֵדָה֙ עַל־מֹשֶׁ֣ה וְעַל־אַהֲרֹ֔ן וַיִּפְנוּ֙ אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד וְהִנֵּ֥ה כִסָּ֖הוּ הֶעָנָ֑ן וַיֵּרָ֖א כְּב֥וֹד יְהֹוָֽה׃

ז וַהֲוָה בְּאִתְכַּנָּשׁוּת כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא חֲפָהִי עֲנָנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ׃

(ח) וַיָּבֹ֤א מֹשֶׁה֙ וְאַהֲרֹ֔ן אֶל־פְּנֵ֖י אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃ ס

ח וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לָקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

◆ יום רביעי כ׳ סיון ◆

(ט) וַיְדַבֵּ֥ר יְהֹוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃

ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(י) הֵרֹ֗מּוּ מִתּוֹךְ֙ הָעֵדָ֣ה הַזֹּ֔את וַאֲכַלֶּ֥ה אֹתָ֖ם כְּרָ֑גַע וַיִּפְּל֖וּ עַל־פְּנֵיהֶֽם׃ אור החיים

י אִתְפְּרָשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאֵשֵׁצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה) **לְמַעַן** אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב וְגוֹ׳ וְלֹא יִהְיֶה וְגוֹ׳.

צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר וְלֹא יִהְיֶה וְגוֹ׳, וְרַז״ל אָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין ק״י.) שֶׁבָּאָה אַזְהָרָה לַמַּחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת שֶׁעוֹבֵר בְּלָאו שֶׁל וְלֹא יִהְיֶה וְגוֹ׳, וְחוּץ מִדַּרְכָּם ז״ל נִרְאֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן ה׳ לָתֵת טַעַם לָמָּה הֻצְרַךְ לְזִכָּרוֹן זֶה וְלֹא הִסְפִּיק בְּאַזְהָרָה בַּתּוֹרָה לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר וְכָל הַקָּרֵב וְגוֹמֵר תִּבְלָעֶנּוּ הָאָרֶץ, לָזֶה אָמַר וְלֹא יִהְיֶה כְקֹרַח פֵּרוּשׁ אִם אֲנִי מְצַוֶּה בְּלֹא זִכָּרוֹן זֶה אֲנִי חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יוֹעִיל לְאֵיזֶה אָדָם מֵהֶם בְּאַזְהָרָה וְיָמוּת כְּקֹרַח וַעֲדָתוֹ, וְזִכָּרוֹן זֶה יוֹעִיל שֶׁלֹּא יְסוּבַב לוֹ לִהְיוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְקֹרַח וַעֲדָתוֹ: **כַּאֲשֶׁר** דִּבֶּר ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ. פֵּרוּשׁ לְצַד שֶׁאָמַר וְלֹא יִהְיֶה כְקֹרַח וְגוֹ׳ מִמּוֹצָא דָּבָר אַתָּה לָמֵד שֶׁכָּל הָעוֹמֵד מִקֹּדֶם לְעַרְעֵר עַל הַכְּהֻנָּה יִהְיֶה לוֹ כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ וְדָבָר זֶה לֹא מָצִינוּ שֶׁהִתְרָה ה׳ כֵּן, לָזֶה אָמַר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ פֵּרוּשׁ לְקֹרַח הָא לָמַדְתָּ שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה׳ וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וְגוֹ׳ הָיוּ דִּבְרֵי ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה לְהַתְרוֹתוֹ וְלֹא אֲמָרָן מֹשֶׁה מֵעַצְמוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ פֵּרוּשׁ לְקֹרַח הַמֻּזְכָּר בְּסָמוּךְ:

ו) **וַיִּלֹּנוּ** כָּל וְגוֹ׳ לֵאמֹר אַתֶּם וְגוֹ׳. צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ לֵאמֹר אַחַר שֶׁהַתְּלוּנָה הִיא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן מַה מָּקוֹם לוֹמַר לֵאמֹר, וְאוּלַי כִּי הָעָם לֹא אָמְרוּ הַדְּבָרִים כִּכְתָבָן אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת עַם ה׳ אֶלָּא אָמְרוּ דִּבְרֵי תְּלוּנוֹת שֶׁכַּוָּנַת כְּלָלוּת דִּבְרֵיהֶם הִיא אַתֶּם הֲמִתֶּם וְגוֹ׳, לָזֶה אָמַר וַיִּלֹּנוּ וְגוֹ׳ וְכַוָּנַת תְּלוּנָתָם הִיא לֵאמֹר לָהֶם אַתֶּם הֲמִתֶּם וְגוֹ׳:

עוֹד יִרְצֶה בְּהָעִיר עוֹד אֵיךְ טַח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם לַעֲשׂוֹת תְּלוּנָה עַל מֹשֶׁה בְּלֹא סִבָּה מַה פִּשְׁעוֹ וּמַה חַטָּאתוֹ, וּמַה גַּם אַחַר שֶׁרָאוּ כַּמָּה הִשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִפְנֵי דָּתָן וַאֲבִירָם אוּלַי יָשׁוּבוּ וְכוּ׳ זֶה יַגִּיד שֶׁהִשְׁתַּדֵּל לְבַל יָמוּתוּ. אָכֵן תַּרְעֹמֶת הָעֵדָה הָיְתָה עַל מַה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה הַמִּבְחָן שֶׁל הַקְּטֹרֶת בְּכֻלָּן יַחַד שֶׁהָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת הַמִּבְחָן בְּקֹרַח לְבַד וּכְשֶׁהָיָה ה׳ עוֹשֶׂה בּוֹ הַמִּשְׁפָּט לֹא הָיוּ נִגָּשִׁים הַמָּאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי עֵדָה וְלֹא הָיוּ מֵתִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ בְּמַאֲמַרְכֶם שֶׁאֲמַרְתֶּם לָהֶם קְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וְגוֹ׳ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם בָּזֶה הֲמִיתֶם אֶת עַם ה׳, וְלֹא הִתְרַעֲמוּ הָעֵדָה עַל מִיתַת קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם אֶלָּא עַל הַמָּאתַיִם וַחֲמִשִּׁים שֶׁכֻּלָּן הָיוּ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, וּלְדִבְרֵי רַז״ל שֶׁאָמְרוּ שֶׁתַּרְעֹמֶת הָעֵדָה הָיְתָה לְמַה שֶּׁצִּוָּם לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת שֶׁהִיא עֲבוֹדָה יוֹתֵר קְדוֹשָׁה וַחֲמוּרָה וְלֹא עָשָׂה הַמִּבְחָן בְּאֶחָד מִשְּׁאָר עֲבוֹדוֹת, יִתְבָּאֵר גַּם כֵּן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם פֵּרוּשׁ בְּמַאֲמַרְכֶם שֶׁאֲמַרְתֶּם לָהֶם לְהַקְטִיר קְטֹרֶת אַתֶּם הֲיִיתֶם סִבָּה שֶׁיָּמוּתוּ:

י) **הֵרֹמּוּ** מִתּוֹךְ וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ לֹא עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף:

יא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב יָת מַחְתִּיתָא וְהַב עַלַהּ אֶשְׁתָּא מֵעִלְּוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁו קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְאוֹבִיל בִּפְרִיעַ לִכְנִשְׁתָּא וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רָגְזָא מִן קֳדָם יְיָ שָׁרֵי מוֹתָנָא:

רס״ו◄ **וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם•** רָז זֶה מָסַר לוֹ מַלְאַךְ הַמָּוֶת כְּשֶׁעָלָה לָרָקִיעַ, שֶׁהַקְּטֹרֶת עוֹצֵר הַמַּגֵּפָה (ר״ל כְּשֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לַמַּשְׁחִית אָז אֵין מַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע וְעַל מַה שֶׁמּוֹסִיף מִדִּילֵיהּ יֵשׁ תִּקּוּן בַּקְּטֹרֶת, אֲבָל מַה שֶּׁגָּזַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהֶדְיָא אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה. וּבָזֶה מְתוּרָץ מַה־שֶּׁכָּתַב אַחַר כָּךְ שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַמַּלְאָךְ אֶת אַהֲרֹן לַעֲצֹר בַּקְּטֹרֶת, וַהֲלֹא הוּא מָסַר לוֹ רָז זֶה? אֶלָּא שֶׁהָיָה גְּזֵרַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְדוֹ״ק) כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (שבת פט). **אור החיים**

(יב) וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם: **אור החיים**

יב וּנְסִיב אַהֲרֹן כְּמָא די מַלִּיל מֹשֶׁה וּרְהַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא שָׁרֵי מוֹתָנָא בְּעַמָּא וִיהַב יָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְכַפַּר עַל עַמָּא:

(יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה:

יג וְקָם בֵּין מֵתַיָּא וּבֵין חַיַּיָּא וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא:

רס״ו◄ **וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וְגוֹ׳•** אָחַז אֶת הַמַּלְאָךְ וְהֶעֱמִידוֹ עַל כָּרְחוֹ. אָמַר לוֹ הַמַּלְאָךְ: הַנַּח לִי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתִי! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה צִוָּנִי לְעַכֵּב עַל יָדְךָ! אָמַר לוֹ: אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְאַתָּה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה! אָמַר לוֹ: אֵין מֹשֶׁה אוֹמֵר כְּלוּם מִלִּבּוֹ, אֶלָּא מִפִּי הַגְּבוּרָה. אִם אֵין אַתָּה מַאֲמִין, הְרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, בֹּא עִמִּי וּשְׁאַל. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה״ (מכילתא). דָּבָר אַחֵר: לָמָּה בַּקְּטֹרֶת? לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְלִיזִין וּמְרַגְּנִים אַחַר הַקְּטֹרֶת לוֹמַר: סַם הַמָּוֶת הוּא, עַל יָדוֹ מֵתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, עַל יָדוֹ נִשְׂרְפוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: תִּרְאוּ שֶׁעוֹצֵר מַגֵּפָה הוּא, וְהַחֵטְא הוּא הַמְּמִית!. **אור החיים**

(יד) וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח:

יד וַהֲווֹ דְּמִיתוּ בְּמוֹתָנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה בַּר מִדְּמִיתוּ עַל פְּלֵגְתָּא דְּקֹרַח:

(טו) וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַّגֵּפָה נֶעֱצָרָה: פ **אור החיים**

טו וְתָב אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הוּא מְדַבֵּר אֶלָּא עַל אוֹתָם שֶׁלֹּא הָיוּ בִּכְלַל הַמַּלְיִנִים, וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן אוֹמְרוֹ וַיְדַבֵּר וְגוֹ׳ לֵאמֹר וּפֵרוּשׁ לַאֲחֵרִים, וְדִקְדֵּק הַכָּתוּב לוֹמַר הַזֹּאת לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע בַּמַּלְיִנִים לִשְׁלֹל זוּלָתָם שֶׁאֵינָן בִּכְלַל הַכִּלָּיוֹן, וּבָזֶה נִתְיַשֵּׁב לָמָּה הָצְרַךְ לוֹמַר הִרְמוּ וַהֲרֵי יָכוֹל ה׳ לְהָמִית רָשָׁע לִפְנֵי צַדִּיק כְּמַעֲשֵׂה הֲרִיגַת בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וּלְפִי דְּבָרֵנוּ שֶׁעַל שְׁאָר הָעָם שֶׁלֹּא הָיוּ בִּכְלַל הַמַּלְיִנִים הוּא אוֹמֵר לְפִי שֶׁהָיוּ בִּכְלַל גְּזֵרַת הַמְרַגְּלִים יֵשׁ צֹרֶךְ בַּדָּבָר לְהִתְרַחֵק לְבַל תִּפְגַּע בָּהֶם מִדַּת הַדִּין, וְמַאֲמַר כָּרְגַע פֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה (ט״ז כ״א):

יא) **קַח אֶת הַמַּחְתָּה.** לְהִיוֹת שֶׁאָמְרוּ כִּי סִבַּת הַשְּׂרוּפִים הָיְתָה בִּשְׁבִיל הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת שֶׁהוּא סִבֵּב מִיתַת עַם ה׳ לָזֶה הֵרָאָה לָהֶם כִּי הֶגֶם שֶׁהַקְּטֹרֶת הָיָה חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ אַדְרַבָּא עָצַר הַמִּיתָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל וּבָזֶה יַצְדִּיקוּ כִּי הַכֹּל מַעֲשֵׂה ה׳ כִּי הוּא מֵמִית לְחַיֵּב בְּאֵין סוֹבֵב, וְרַז״ל אָמְרוּ (שבת פ״ט.) כִּי דָּבָר זֶה לְמָדוֹ מִסִּ״מ בַּעֲלוֹתוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה ע״כ:

יב) **וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר** וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ סָמוּךְ לְדִבּוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְלַמֶּדְךָ שֶׁלֹּא שָׁהָה אֲפִלּוּ רֶגַע. עוֹד יְרִיצָה לְצַד שֶׁהָעִנְיָן כָּאן הוּא הֵפֶךְ הַדִּין לְהַקְטִיר קְטֹרֶת חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, לָזֶה אָמַר וַיִּקַּח אַהֲרֹן וְטַעַם וַיִּקַּח הוּא כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה פֵּרוּשׁ עַל פִּי נָבִיא, וְיֵאָמֵן נָבִיא כְּשֶׁיֹּאמַר לַעֲבֹר עַל מִצְוָה אַחַת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה לְפִי שָׁעָה, וּכְאֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל (מ״א י״ח):

יג) **וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים** וְגוֹ׳. יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (תַּנְחוּמָא תְּצַוֶּה סִימָן ט״ו) שֶׁאָמְרוּ שֶׁתְּפָסוֹ לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית וּמְנָעוֹ מֵהַשְׁחִית וּמְנָעָה הַמּוּמָתִים לְבַל יוֹסִיף עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים** וּבֵין הַחַיִּים פֵּרוּשׁ שֶׁהִגְבִּיל מִסְפַּר הַמֵּתִים מִבֵּין הַחַיִּים לְבַל יוֹסִיף הַכּוֹת עוֹד, וְלָזֶה אָמַר **וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה** אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת, לוֹמַר אֵלֶּה הֵם שֶׁעָמְדוּ בְּמִסְפַּר הַמֵּתִים וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה שֶׁלֹּא יוֹסִיף עוֹד הַכּוֹת עַל מִסְפָּר זֶה:

טו) **וַיָּשָׁב** אַהֲרֹן וְגוֹ׳ וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה. חָזַר לוֹמַר וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה אַחַר שֶׁכְּבָר אָמַר וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה, לוֹמַר שֶׁאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁכָּלָה עֲנַן הַקְּטֹרֶת וְשָׁב אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה נִשְׁאֲרָה הַמַּגֵּפָה עֲצוּרָה, שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁלֹּא נֶעֱצְרָה אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עוֹלֶה עֲנַן הַקְּטֹרֶת עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת י״ז) כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגוֹ׳:

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (תַּנְחוּמָא שָׁם) שֶׁאָמְרוּ שֶׁלֹּא קִבֵּל הַמַּשְׁחִית מֵאַהֲרֹן שֶׁאָמַר לוֹ אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם עַד שֶׁהֱבִיאוֹ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁמַע מִפִּי הַשְּׁכִינָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְהַמַּגֵּפָה** פֵּרוּשׁ מַלְאַךְ הַמַּשְׁחִית נִקְרָא מַגֵּפָה גַּם הוּא הֶחֱלִיט לְהֵעָצֵר, וְלָזֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר **וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה** וּלְמַעְלָה אָמַר **וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה** פֵּרוּשׁ

◆ יום חמישי כ"א סיון ◆

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

טז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יז) דַּבֵּר׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃ אור החיים

יז מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חֵטְרָא חֵטְרָא לְבֵית אַבָּא מִן כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵי עַשַׂר חֵטְרִין גְּבַר יָת שְׁמֵהּ תִּכְתּוֹב עַל חֵטְרֵהּ׃

(יח) וְאֵת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֵּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם׃

יח וְיָת שְׁמָא דְאַהֲרֹן תִּכְתּוֹב עַל חֵטְרָא דְלֵוִי אֲרֵי חֵטְרָא חַד לְרֵישׁ בֵּית אֲבָהַתְהוֹן׃

רס"י◄ כִּי מַטֶּה אֶחָד • אַף עַל פִּי שֶׁחִלַּקְתִּים לִשְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת – מִשְׁפַּחַת כְּהֻנָּה לְבַד וּלְוִיָּה לְבַד, מִכָּל מָקוֹם שֵׁבֶט אֶחָד הוּא. אור החיים

(יט) וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה׃

יט וְתַצְנְעִנּוּן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם סַהֲדוּתָא דִּי אֲזַמֵּן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן׃

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם׃

כ וִיהֵי גַּבְרָא דְּאִתְרְעֵי בֵּהּ חֵטְרֵהּ יִנְעֵי וַאֲנִיחַ מִן קֳדָמַי יָת תּוּרְעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן מִתְרַעְמִין עֲלֵיכוֹן׃

רס"י◄ וְהִשְׁכֹּתִי • כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם", (אסתר ז): "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה". אור החיים

(כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו׀ כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם׃

כא וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהָבוּ לֵהּ כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן חֵטְרָא לְרַבָּא חַד חֵטְרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵי עַשַׂר חֵטְרִין וְחֵטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חֵטְרֵיהוֹן׃

רס"י◄ בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם • הִנִּיחוֹ בָּאֶמְצַע, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּצַד שְׁכִינָה פָּרַח.

(כב) וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת׃

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יָת חֵטְרַיָּא קֳדָם יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הָיְתָה לָהּ מְנִיעָה מֵאַהֲרֹן אֲבָל הוּא לֹא הָיָה רוֹצֶה לִמְנַע מַה שֶּׁאֵין כֵּן אַחַר כָּךְ גַּם הַמַּגִּפָּה הִסְכִּימָה לִהְיוֹת נְעֲצָרָה:

יז) **דַּבֵּר** אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם. אוֹמְרוֹ **דַּבֵּר** וְגוֹ' **וְקַח מֵאִתָּם** שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהֵם ב' עִנְיָנִים, לְצַד שֶׁיְּצוֹ ה' עַל יִשְׂרָאֵל לְהָבִיא הַמַּטּוֹת וְעַל מֹשֶׁה לָקַחַת מֵאִתָּם לָזֶה אָמַר **דַּבֵּר וְקַח**, וַהֲגַם שֶׁלֹּא הִזְכִּיר הֲבָאַת יִשְׂרָאֵל, רְמָזָהּ בְּכֹחַ ו' שֶׁל **וְקַח**, עוֹד נִרְאֶה טַעַם אוֹמְרוֹ **וְקַח** בְּתוֹסָפוֹת וָא"ו לְהוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן מִלְּבַד זִכְרוֹן הַמַּחְתּוֹת אֲשֶׁר עֲשָׂאוּם רִקּוּעֵי פַּחִים וְגוֹ' עוֹד **קַח מֵאִתָּם** וְגוֹ' לְהַרְאוֹתָם כִּי בְּאַהֲרֹן בָּחַר לוֹ יָהּ:

מֵאִתָּם וְגוֹ' מֵאֵת כָּל נְשִׂיאֵהֶם. טַעַם שֶׁהֵצְרַךְ לוֹמַר **מֵאִתָּם** וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר מֵאֵת כָּל נְשִׂיאֵהֶם, לְעִכּוּב שֶׁלֹּא יִקַּח הַמַּטּוֹת אֶלָּא מֵאִתָּם וְלֹא יִקַּח מִשֶּׁה בַּעֲדָם, וְאִם הָיָה אוֹמֵר קַח מֵאֵת נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה מַטֶּה לֹא הָיִיתִי מִתְחַיֵּב לוֹמַר שֶׁהֵם יָבִיאוּ וְהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁהוּא הַדִּין שֶׁיִּקַּח מֹשֶׁה בִּשְׁבִילָם וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, אוֹ הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁכְּנוּנַת אוֹמְרוֹ **מֵאֵת נְשִׂיאֵהֶם** וְגוֹ' שֶׁיִּהְיֶה מִשֶּׁלָּהֶם וּלְעוֹלָם מֹשֶׁה יִקַּח, לָזֶה בָּא מַאֲמַר **מֵאִתָּם** לְעִכּוּב, וְטַעַם הַדָּבָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מָקוֹם לוֹמַר כִּי מֹשֶׁה בָּחַר לָהֶם עֵץ לֹא יִצְלַח:

יח) **וְאֵת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל מַטֵּה לֵוִי** וְגוֹ'. מִמַּה שֶּׁלֹּא צִוָּה מִקֹּדֶם לָקַחַת מַטֶּה לְמַטֵּה לֵוִי יַגִּיד כִּי הוּא בִּכְלַל הַי"ב מַטּוֹת שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה לֵוִי בִּכְלַל הַי"ב, וְאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁכָּכָה עָשׂוּ שֶׁלָּקְחוּ עֵץ אֶחָד וְחִלְּקוּהוּ לְי"ב חֲלָקִים וְכָל שֵׁבֶט לָקַח שִׁיבָא מִכְּשׁוּרָהּ וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין שֶׁל אַהֲרֹן לְשֶׁל כֻּלָּן שֶׁבָּזֶה יִצְדַּק הַמִּבְחָן, וּבָזֶה יְדַיֵּק מַאֲמַר הַכָּתוּב **וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל נְשִׂיאֵיהֶם** וְגוֹ' **וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם** פֵּרוּשׁ חֵלֶק א' מִתּוֹךְ הָעֵץ שֶׁמִּמֶּנּוּ לָקְחוּ מַטּוֹתָם. שׁוּב בָּא לְיָדֵי מַאֲמַר רַז"ל (במד"ר פי"ח) שֶׁאָמְרוּ כִּדְבָרֵנוּ ע"כ:

כ) **וְהָיָה** הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ וְגוֹ'. וְלֹא הִסְפִּיק כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה ה' בְּקֹרַח, אוּלַי שֶׁהָיוּ חוֹשְׁבִים כִּי מַה שֶּׁאֵרַע לְקֹרַח הוּא עַל שֶׁדִּבֵּר נֶגֶד מֹשֶׁה וְחָלַק עָלָיו וַה' יִנְקֹם נָקָם עַל כְּבוֹד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ וּלְעוֹלָם אֶפְשָׁר שֶׁיִּבְחַר בִּשְׁאָר הַשְּׁבָטִים לְשָׁרְתוֹ, לָזֶה צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת מִבְחַן הַמַּטּוֹת ע"כ:

(כג) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדֻת וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶּרַח וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים:

כג וְהָוָה בְיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וְעַל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא וְהָא נְעָא חֵטְרָא דְּאַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וְאַפִּיק לַבְלְבִין וְאָגֵץ גֵּץ וְכָפֵת שִׁגְדִּין:

רש"י ◂ **וַיֹּצֵא פֶּרַח** • כְּמַשְׁמָעוֹ. **צִיץ** • הוּא חֲנָטַת הַפְּרִי כְּשֶׁהַפֶּרַח נוֹפֵל. **וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים** • כְּשֶׁהֵכִּיר הַפְּרִי, הֵכִּיר שֶׁהֵן שְׁקֵדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא): "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל", וְלָשׁוֹן זֶה מָצוּי בִּפְרִי הָאִילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח): "וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּה". וְלָמָּה שְׁקֵדִים? הוּא הַפְּרִי הַמְמַהֵר מִכָּל הַפֵּרוֹת, אַף הַמְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה פֶּרְעָנוּתוֹ מְמַהֶרֶת לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בְּעֻזִּיָּה (ד"ה ב כו): "וְהַצָּרַעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכָפֵית שִׁגְדִּין", כְּמִין אֶשְׁכּוֹל שְׁקֵדִים יַחַד כְּפוּתִים זֶה עַל זֶה. **אור החיים**

(כד) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מַטֵּהוּ: פ

כד וְאַפִּיק מֹשֶׁה יָת כָּל חֵטְרַיָּא מִן קֳדָם יְיָ לְוָת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתְּמוֹדָעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר חֵטְרֵהּ:

◆ יום שישי כ"ב סיון ◆

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי וּתְכַל תְּלוּנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ:

כה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתֵב יָת חֵטְרָא דְּאַהֲרֹן לְקֳדָם סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא לְאָת לְעַמָּא סָרְבָּנָא וִיסוּפַן תֵּרְעֵמָתְהוֹן מִן קֳדָמַי וְלָא יְמוּתוּן:

רש"י ◂ **לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת** • לְזִכָּרוֹן שֶׁבָּחַרְתִּי בְּאַהֲרֹן לְכַהֵן וְלֹא יִלּוֹנוּ עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה. **וּתְכַל תְּלוּנֹתָם** • כְּמוֹ וְתִכְלֶה תְּלוּנֹתָם. לָשׁוֹן זֶה שֵׁם מִפֹּעַל יָחִיד לְשׁוֹן נְקֵבָה, כְּמוֹ תְּלוּנָתָם מרמורי"ש בְּלַעַז. וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּין תְּלוּנוֹתָם לִתְלֻנָּתָם; תְּלֻנָּתָם – תְּלוּנָה אַחַת, תְּלוּנוֹתָם – שֵׁם דָּבָר בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וַאֲפִלּוּ הֵם תְּלוּנוֹת הַרְבֵּה.

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: **אור החיים**

כו וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא די פַקִּיד יְיָ יָתֵהּ כֵּן עֲבָד:

(כז) וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ:

כז וַאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמֵימַר הָא מִנָּנָא קְטָלַת חַרְבָּא הָא מִנָּנָא בְּלַעַת אַרְעָא וְהָא מִנָּנָא דְּמִיתוּ בְמוֹתָנָא:

(כח) כָּל הַקָּרֵב ׀ הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ: ס

כח כֹּל דְּקָרֵב מִקְרַב לְמִשְׁכְּנָא דַיְיָ מָאִית הָא אֲנַחְנָא סַיְפִין לְמֶמָת:

רש"י ◂ **כֹּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגוֹ'** • אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִהְיוֹת זְהִירִין בְּכָךְ, כֻּלָּנוּ רַשָּׁאִין לְהִכָּנֵס לַחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֶחָד שֶׁיַּקְרִיב עַצְמוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרָיו וְיִכָּנֵס לְתוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד יָמוּת. **הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ** • שֶׁמָּא הֵפְקַרְנוּ לְמִיתָה. **אור החיים**

יח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם:

א וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָיךְ וּבֵית אֲבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל חוֹבֵי כְּהוּנַּתְכוֹן:

רש"י ◂ **וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַהֲרֹן** • (ספרי) לְמֹשֶׁה אָמַר, שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן, לְהַזְהִירוֹ עַל תַּקָּנַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. **אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ** • הֵם בְּנֵי קְהָת אֲבִי עַמְרָם. **תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ** • עֲלֵיכֶם אֲנִי מַטִּיל עֹנֶשׁ הַזָּרִים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כג) **וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים.** רַז"ל אָמְרוּ (שם) טַעַם שְׁקֵדִים לְהָעִיר שֶׁכָּל הַמְעָרְעֵר עַל הַכְּהֻנָּה פֶּרְעָנוּתוֹ מְמַהֶרֶת לָבוֹא ע"כ, וְנִרְאֶה שֶׁהֵכְרְחוּ לוֹמַר כֵּן שֶׁאֵין רָאוּי לְבַעַל הַנֵּס לְבַקֵּשׁ פְּרִי הַמְמַהֵר לְהַפְרִיחַ שֶׁנִּרְאֶה ח"ו הַפְּחָתַת הִיכֹלֶת שֶׁמְּבַקֵּשׁ אַחַר פְּרִי שֶׁמְּמַהֵר, לָזֶה אָמְרוּ כִּי יֵשׁ טַעַם בַּדָּבָר שֶׁהֵצְרַךְ לְהַפְרִיחַ שְׁקֵדִים וְלֹא פְּרִי אַחֵר לוֹמַר שֶׁמְּמַהֵר לִפְרֹעַ וְכוּ' שֶׁזּוֹלֶת זֶה הָיָה מוֹצִיא חָרוּב ע"כ:

כו) **וַיַּעַשׂ** מֹשֶׁה **כַּאֲשֶׁר** וְגוֹ' **כֵּן עָשָׂה.** טַעַם שֶׁכָּפַל הַדָּבָר יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ **וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'** וְגוֹ' פֵּרוּשׁ תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁצִּוָּהוּ וְלֹא אֹחֶר, **כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'** פֵּרוּשׁ לְהָשִׁיב כֵּן עָשָׂה, וּכְפִי זֶה מַאֲמַר **כַּאֲשֶׁר** נִמְשָׁךְ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה:

כח) **כֹּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב** וְגוֹ'. נִתְעוֹרְרוּ עַתָּה וְלֹא קֹדֶם הֲגַם שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר לָהֶם דָּבָר זֶה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (שהש"ר בפ' ישקני) מָאן דְּנָכִיס לֵיה חִוְיָא מְחַבְּלָא וְכוּ':

שֶׁיֶּחְטְאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמְקֻדָּשִׁים הַמְסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ — אַתֶּם תֵּשְׁבוּ וְתַזְהִירוּ עַל כָּל זָר הַבָּא לִגַּע. **וְאַתָּה וּבָנֶיךָ** • הַכֹּהֲנִים. **תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם** • שֶׁאֵינָהּ מְסוּרָה לַלְוִיִּם וְתַזְהִירוּ הַלְוִיִּם הַשּׁוֹגְגִים, שֶׁלֹּא יִגְּעוּ אֲלֵיכֶם בַּעֲבוֹדַתְכֶם. **אור החיים**

(ב) **וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתُוךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת:**

ב וְאַף יָת אַחָיךְ שִׁבְטָא דְּלֵוִי שִׁבְטָא דְּאָבוּךְ קָרֵב לְוָתָךְ וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ וִישַׁמְּשׁוּנָךְ וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא:

רש"י ◄ **וְגַם אֶת־אַחֶיךָ** • בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי. **וְיִלָּווּ** • וְיִתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִיר גַּם אֶת הַזָּרִים מִלְּהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם. **וִישָׁרְתُוךָ** • בִּשְׁמִירַת הַשְּׁעָרִים וּלְמַנּוֹת מֵהֶם גִּזְבָּרִין וַאֲמַרְכְּלִין (זבחים כז).

(ג) **וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם:** **אור החיים**

ג וְיִטְרוּן מַטַּרְתָּךְ וּמַטְּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא יְמוּתוּן אַף אִנּוּן אַף אַתּוּן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ.** פֵּרוּשׁ **בֵּית אָבִיךָ** נִרְאֶה בְּעֵינַי שֶׁבָּא עַל מֹשֶׁה שֶׁהוּא מֵאָבִיו שֶׁגַּם עָלָיו בָּאָה הָאַזְהָרָה, דְּאִלּוּ עַל הַקָּהָתִים הֲלֹא כָּהֵם כִּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל בְּהַכְנָסַת מִשְׁכַּן ה', וְעוֹד מִמַּה שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ וְגַם אֶת אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי וְגוֹ' יַגִּיד שֶׁעַד עַתָּה לֹא הָיָה מְדַבֵּר בָּהֶם, אֶלָּא נִרְאֶה פֵּרוּשׁ **בֵּית אָבִיךָ** זֶה מֹשֶׁה וּכְמָאן דְּאָמַר (זְבָחִים ק"ב.) שֶׁלֹּא פָּסְקָה כְּהֻנָּה מִמֹּשֶׁה, וַאֲפִלּוּ לְמָאן דְּאָמַר שֶׁלֹּא נִתְכַּהֵן מֹשֶׁה אֶלָּא בִּשְׁבִעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים סוֹבֵר אֲנִי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר לְכָנֵס לִמְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְרַז"ל אָמְרוּ (סִפְרִי) וְזֶה לְשׁוֹנָם בֵּית אָבִיךָ אֵלּוּ הַלְוִיִּים מְלַמֵּד שֶׁהַלְוִיִּים מְזֻהָרִים עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים עַד כָּאן לְשׁוֹנָם, וְזֶה דֶּרֶךְ דְּרָשׁ לִדְרֹשׁ בַּכָּתוּב הַהֲלָכוֹת שֶׁהָיוּ לָהֶם מִסִּינַי:

אִתָּךְ וְגוֹ'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר אִתָּךְ אַחַר שֶׁהִזְכִּיר אַהֲרֹן בְּפֵרוּשׁ. וְאוּלַי שֶׁבָּא לוֹמַר שֶׁבְּכָל זְמַן מְזֻהָרִים יַחַד, לְבַל תֹּאמַר שֶׁיֵּשׁ זְמַן שֶׁחַיָּב אַהֲרֹן וְיֵשׁ זְמַן שֶׁחַיָּבִים בָּנָיו תַּלְמוּד לוֹמַר אִתָּךְ לוֹמַר שֶׁמְּזֻהָרִים יַחַד בְּכָל הַזְּמַנִּים:

ג) **גַּם הֵם גַּם אַתֶּם.** פְּשַׁט הַכָּתוּב הוּא **גַּם הֵם** כְּיִשְׂרָאֵל הַקְּרֵבִין **גַּם אַתֶּם** בַּעֲבָדָם כְּמוֹ שֶׁקָּדַם לוֹמַר אַתָּה וְגוֹ' תִּשְׂאוּ עֲוֹן וְגוֹ'. וְרַז"ל אָמְרוּ בַּעֲרָכִין (עֲרָכִין י"א:) וְזֶה לְשׁוֹנָם תְּנִיָא גַּם הֵם גַּם אַתֶּם, אַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם וְהֵם בְּשֶׁלָּכֶם בְּמִיתָה, הֵם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה, אָמַר אַבַּיֵּי מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ בְּמִיתָה עַד כָּאן. וְכָתַב רַש"י דְּלֵית לֵיהּ לְאַבַּיֵּי הָא מַתְנִיתָא דְּקָתָנֵי הֵם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָה בְּמִיתָה וְאַשְׁכַּח תַּנָּא דְּקָאֵי כְּוָתֵיהּ עַד כָּאן:

וְרַמְבַּ"ם ז"ל בְּפֶרֶק ג' מֵהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ אוֹ שֶׁסִּיַּע לֵוִי בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ מְלַאכְתּוֹ חַיָּב מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יָמֻתוּ אֲבָל כֹּהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת לֵוִי אֵינוֹ בְּמִיתָה אֶלָּא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה עַד כָּאן. וְקָשֶׁה לְכָל מַה שֶׁכָּתַב רַמְבַּ"ם, בֵּין מַה שֶׁכָּתַב אוֹ שֶׁסִּיַּע בֶּן לֵוִי וְכוּ' שֶׁהֲרֵי לְכָל הַסְּבָרוֹת שֶׁהֵבִיא בַּגְּמָרָא לֹא מַשְׁמַע כֵּן, אִם כְּתַנָּא דְּבָרַיְתָא חֲרֵי קָתָנֵי בְּפֵרוּשׁ הֵם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה, אִם כְּתַנָּא שֶׁל מַעֲשֵׂה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אִם כְּמוֹ שֶׁעָלָה עַל דַּעַת הַתַּלְמוּד שֶׁאָמַר תַּנָּאֵי הִיא שֶׁרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סוֹבֵר הַמְשׁוֹרֵר בְּאַזְהָרָה וְלֹא גָּזְרוּ מְסַיֵּעַ וְרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר בְּמִיתָה וְגָזְרוּ מְסַיֵּעַ אִם כֵּן בֵּין לְמַר וּבֵין לְמַר מְסַיֵּעַ אֵינוֹ אֶלָּא גְּזֵרָה מִדְּרַבָּנָן וְלָמָּה פָּסַק רַמְבַּ"ם אוֹ שֶׁסִּיַּע בֶּן לֵוִי וְכוּ' בִּמְלָאכָה וְכוּ' חַיָּב מִיתָה, וְאִם לְפִי מַה שֶׁדָּחָה הַשַּׁ"ס דְּכֻלֵּה עָלְמָא בָּאַזְהָרָה וְכוּ' אִם כֵּן מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר מַמָּשׁ אֵינוֹ חַיָּב וּמִכָּל שֶׁכֵּן מְסַיֵּעַ, וְאִם דַּעַת רַמְבַּ"ם הוּא כְּאַבַּיֵּי, ב' תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר, א' שֶׁאַבַּיֵּי לֹא אָמַר שֶׁסִּיַּע אֶלָּא מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר וּמִדִּבְרֵי הַשַּׁ"ס מוּכָח שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין הָעוֹשֶׂה לְמְסַיֵּעַ, ב' שֶׁאַבַּיֵּי דּוֹרֵשׁ חִיּוּב לָזֶה מִפָּסוּק וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמַת וְרַמְבַּ"ם ז"ל כָּתַב דִּכְתִיב וְלֹא יָמֻתוּ שֶׁהוּא פָּסוּק וְלֹא יָמֻתוּ גַּם הֵם גַּם אַתֶּם, בֵּין מַה שֶׁכָּתַב רַמְבַּ"ם בְּדִין כֹּהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת לֵוִי שֶׁאֵינוֹ בְּמִיתָה קָשֶׁה כִּי מֵהַבְּרַיְתָא שֶׁהֵבִיא בַּשַּׁ"ס (עֲרָכִין) שֶׁאָמְרָה אַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם וְהֵם בְּשֶׁלָּכֶם בְּמִיתָה וְלֹא הֵבִיא הַתַּלְמוּד תַּנָּא שֶׁחוֹלֵק בַּדָּבָר מַשְׁמַע שֶׁכֵּן עָלָה בְּיָדָם הַדָּבָר, וְלָמָּה יַחֲלֹק הָרַמְבַּ"ם עַל הַגְּמָרָא:

וְנִרְאֶה כִּי רַמְבַּ"ם ז"ל תָּלָא זַיְנֵיהּ בִּבְרַיְתָא הֵבֵאָה בְּסִפְרִי (סִפְרֵי זוּטָא) וְזֶה לְשׁוֹנָם וּכְבָר בִּקֵּשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא לְסַיֵּעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גֻּדְגְּדָא בְּהַגָּפַת דְּלָתוֹת אָמַר לוֹ חֲזֹר לַאֲחוֹרֶיךָ שֶׁכְּבָר אַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ שֶׁאֲנִי מִן הַשּׁוֹעֲרִים וְאַתָּה מִן הַמְשׁוֹרְרִים עַד כָּאן, חֲרֵי שֶׁבֵּן לֵוִי חַיָּב עַל עֲבוֹדַת בֶּן לֵוִי אַחֵר, וְאָנוּ שׁוֹמְעִין גַּם כֵּן שֶׁאֲפִלּוּ אֵינוֹ אֶלָּא מְסַיֵּעַ חַיָּב מִיתָה וְהוּא פְּסַק רַמְבַּ"ם עַצְמוֹ: **וְהַגַּם** שֶׁמֵּהַתַּלְמוּד מַשְׁמַע בְּהֶפֵּךְ הִכְרִיעַ הָרַמְבַּ"ם כְּגִרְסַת סִפְרֵי מִבֹּ' טְעָמִים,

א' כִּי לְדִבְרֵי הַתַּלְמוּד בֵּין לְקָא סַלְקָא דַּעְתָּא בֵּין לְמַה שֶׁדָּחָה הַתַּלְמוּד דְּכֻלֵּי עָלְמָא בְּאַזְהָרָה בֵּין לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְרַבִּי יוֹחָנָן אֵין הַמְשׁוֹרֵר יָכוֹל לִהְיוֹת שׁוֹעֵר וְלֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בַּמְסַיֵּעַ אִם כֵּן מַה הוּא זֶה שֶׁאוֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן חֲזֹר בְּךָ שֶׁאַתָּה מִן הַמְשׁוֹרְרִים וְכוּ' הֲלֹא גַּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יוֹדֵעַ זֶה, וְלֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר אֶלָּא חֲזֹר שֶׁאַף הַמְסַיֵּעַ אָסוּר מִשּׁוּם גְּזֵרַת רַבָּנָן, וְעוֹד כְּשֶׁנֹּאמַר שֶׁהַמְשׁוֹרֵר אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת שׁוֹעֵר מַה לִּי שׁוֹעֵר לְבַדּוֹ אוֹ עִם אַחֵר הֲלֹא מְלֶאכֶת הַשּׁוֹעֲרִים כָּךְ הָיְתָה שֶׁהָיוּ מִתְקַבְּצִים בִּכְנֶפְיָא לְהַגָּפַת שְׁעָרִים וְלִפְתִיחָתָם וְכֻלָּן נִקְרָאִים שׁוֹעֲרִים, וְלִכְשֶׁנֹּאמַר שֶׁמְּשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר חַיָּב מִיתָה בֵּין שִׁעֵר לְבַדּוֹ בֵּין שִׁעֵר עִם אֲחֵרִים, וְתַלְמוּד עֲרָכִין שֶׁהֵבִין שֶׁהַמְסַיֵּעַ מִשּׁוּם גְּזֵרָה לְפִי גִּרְסַת הַבְּרַיְתָא שֶׁהָיְתָה לוֹ שֶׁלֹּא הֻזְכַּר בָּהּ שֶׁכְּבָר אַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ וְהֲקָשָׁה לוֹ [לְ]הַתַּלְמוּד בַּמֶּה חוֹלְקִים רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְר' יוֹחָנָן וְהֵכְרַח לְיַשֵּׁב מַחֲלָקְתָּם בְּדֶרֶךְ זֶה וְלוֹמַר שֶׁמִּן הַתּוֹרָה אֵין אִסּוּר אֶלָּא לְבַדּוֹ וְלֹא מְסַיֵּעַ וַחֲכָמִים הוּא שֶׁגָּזְרוּ מְסַיֵּעַ וּבָזֶה נֶחְלְקוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָל לְפִי גִּרְסַת סִפְרֵי אֲפִלּוּ מְסַיֵּעַ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְהַסְּבָרָה מְסַיֵּעַת:

וְהַגַּם שֶׁבְּכָל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה אֵין אָנוּ הוֹלְכִים אֶלָּא אַחַר גִּרְסַת הַבְּרַיְתוֹת הַמּוּבָאִים בַּגְּמָרָא וְאֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לְנֹסַח הַבְּרַיְתוֹת זוּלָתָם וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְדָבָר שֶׁבָּא מִבֹּאר בַּגְּמָרָא כְּמוֹ מַה שֶׁלְּפָנֵינוּ שֶׁאוֹמֵר הַשַּׁ"ס בְּפֵרוּשׁ מְסַיֵּעַ גְּזֵרָה, כָּאן יֵשׁ טַעַם נָכוֹן בַּדָּבָר כִּי חֲרֵי לְפָנֶיךָ אַבַּיֵּי שֶׁאוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ נְקַטְינָן מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ בְּמִיתָה זֶה יַצְדִּיק גִּרְסַת סִפְרֵי שֶׁאָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ, כִּי לְפִי גִּרְסָא שֶׁהֵבִיא הַתַּלְמוּד דְּחוּיָה הִיא דַּעַת אַבַּיֵּי כְּמוֹ שֶׁדָּחָה הַתַּלְמוּד, וַהֲגַם שֶׁהַשַּׁ"ס הִקְשָׁה לְאַבַּיֵּי וְדָחָה דְּבָרָיו, לֹא הָיָה בִּפְנֵי אַבַּיֵּי לוֹמַר שֶׁאִתּוֹתָם וְאִלּוּ הָיָה הָיָה עוֹמֵד אַבַּיֵּי וַדַּאי

שֶׁהָיָה מֵבִיא הוֹכָחָה מֵהַהִיא שֶׁהוּבְאָה בְּסִפְרִי:

וְעוֹד הֵצַצְתִּי מִבֵּין רִיסֵי עֵינָיו שֶׁל אַבַּיֵּי שֶׁעַל אוֹתָהּ שֶׁל סִפְרִי נָטַע אֹהֶל אַפַּדְנוֹ, מִמַּה שֶׁהוֹכִיחַ חִיּוּב מִיתָה לִמְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר מִפָּסוּק וְהַחוֹנִים וְגוֹ׳ שֶׁהוּא מִמַּה שֶׁהוֹכִיחוּ בַּבָּרַיְתָא שֶׁל סִפְרִי, שֶׁאָמַר שָׁם אַחַר שֶׁהֵבִיא הַהִיא שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא וְכוּ׳ וְזֶה לְשׁוֹנָם רַבִּי אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר אַל תַּכְרִיתוּ וְגוֹ׳, מֵעֲבוֹדָה לַחֲבֶרְתָּהּ מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר וְהַחוֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ׳, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר גַּם הֵם גַּם אַתֶּם לְפִי שֶׁבָּא קֹרַח וְעִרְעֵר עַל אַהֲרֹן הִזְהִיר הַכָּתוּב אֶת כָּל הָעִנְיָן עַד כָּאן, הִנֵּה דִּבְבָרַיְתָא שֶׁל סִפְרִי הוּבְאָה הַדְּרָשָׁה שֶׁאָמַר אַבַּיֵּי אֶלָּא שֶׁבְּבָרַיְתָא לֹא נִתְפָּרֵשׁ עִקַּר הַלִּמּוּד מִנַּיִן וּבָא אַבַּיֵּי וּפֵרֵשׁ שֶׁמִּסּוֹף הַכָּתוּב הוּא דּוֹרֵשׁ דְּגָמַר אֹמֶר וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת בְּמַאי מְדַבֵּר הַכָּתוּב וְכוּ׳ אֶלָּא בְּזָר דְּאוֹתָהּ עֲבוֹדָה ע"כ, וּמֵעַתָּה בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה מָצִינוּ לוֹמַר שֶׁהָאֲמוֹרָאִים לֹא הָיוּ בְּקִיאִים בַּבָּרַיְתוֹת, וְלָזֶה הַתַּלְמוּד לֹא יָדַע גִּרְסַת הַבָּרַיְתָא כְּמוֹ שֶׁהוּבְאָה בְּסִפְרִי שֶׁאִלּוּ יְדָעָהּ לֹא הָיָה דּוֹחֶה גִּרְסַת אַבַּיֵּי, גַּם לֹא הָיָה אוֹמֵר מְסַיֵּעַ מִשּׁוּם גְּזֵרָה, וְתִמְצָא שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת שֶׁאֲפִלּוּ בְּמִשְׁנָיוֹת נוּכַל לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ בְּקִיאִים, וְזֶה כְּפִי הַטָּיַת הָעִיּוּן לְצַד הַהֶכְרֵחוּת וְאַחַר מִשְׁקֹלֶת צְדָדֵי הַהַטָּיָה וְהָעִנְיָן זֶה שֶׁאָנוּ דָּנִין עָלָיו, וְדַע כִּי בָּרַיְתוֹת הַסְּדוּרוֹת בִּמְכִילְתָּא סִפְרָא וְסִפְרִי הֵם מְזֻקָּקוֹת וְאֵינָם כִּשְׁאָר הַתּוֹסֶפְתּוֹת וְלָזֶה פְּסָקָהּ הָרַמְבָּ"ם:

וְנִשְׁאָר לָנוּ לְפָרֵשׁ לְפִי זֶה בַּמֶּה חוֹלְקִים רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יוֹחָנָן, וְנִרְאֶה כִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה סוֹבֵר שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא מֵעֲבוֹדָה קַלָּה לַעֲבוֹדָה חֲמוּרָה כְּמוֹ שׁוֹעֵר לְשׁוֹעֵר אֲבָל מִשּׁוֹרֵר לְשׁוֹעֵר שֶׁהִיא עֲבוֹדָה שֶׁעוֹשֶׂה הַמְשׁוֹרֵר עַצְמוֹ כְּשֶׁיִּגְדַּל וְיִתְקַלְקֵל קוֹלוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַמְבָּ"ם שָׁם בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק עַצְמוֹ, סָבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁיָּכוֹל עֲשׂוֹת, לָזֶה סָתַר רַבִּי יוֹחָנָן סְבָרָתוֹ וְאָמַר לוֹ חֲזֹר בְּךָ שֶׁאֲנִי וְכוּ׳ וְאַתָּה וְכוּ׳ פֵּרוּשׁ אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת חֲבֵרוֹ אֶלָּא כָּל אֶחָד לְמַה שֶׁנִּתְמַנָּה, וַאֲנִי נִתְמַנֵּיתִי לִהְיוֹת שׁוֹעֵר וְאַתָּה לִהְיוֹת מְשׁוֹרֵר וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁלֹּא נִתְמַנָּה עָלָיו, וְלָזֶה נִתְחַכֵּם רַמְבָּ"ם ז"ל וּפָסַק פְּרַט דִּין זֶה שָׁם וְאָמַר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֶׁלֹּא יְסַיַּע הַמְשׁוֹרֵר לְשׁוֹעֵר וְלֹא הַשּׁוֹעֵר לִמְשׁוֹרֵר עַד כָּאן, לִשְׁלֹל סְבָרַת רַבִּי יְהוֹשֻׁע שֶׁהָיָה סוֹבֵר כְּשֶׁבָּא לְסַיֵּעַ רַבִּי יוֹחָנָן:

שׁוּב שַׁבְתִּי לְדַקְדֵּק דִּבְרֵי רַמְבָּ"ם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֵפֶךְ סְבָרַת הַגְּמָרָא בְּדִין הַמְסַיֵּעַ, כִּי ב׳ מִינֵי מְסַיֵּעַ הֵם, א׳ מְסַיֵּעַ בַּעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר לְאוֹתָהּ עֲבוֹדָה לְבַד מִמֶּנּוּ כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שׁוֹעֲרִים הַצְּרִיכִים לְאוֹתָהּ הַדֶּלֶת וּבָא לְסַיֵּעַ הַזֶּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וְהַשֵּׁנִי מְסַיֵּעַ לְהַשְׁלִים הַצְּרִיכִין לְאוֹתָהּ עֲבוֹדָה וְזֶה חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, וְלָזֶה הַתַּלְמוּד מֵחֲמַת יִשּׁוּב סְבָרַת ר׳ יְהוֹשֻׁעַ לְפִי הַגִּרְסָא שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו סָבַר שֶׁהָיוּ שׁוֹעֲרִים הַמַּסְפִּיקִים לְאוֹתָהּ עֲבוֹדָה וְלָזֶה סָבַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְסַיֵּעַ שֶׁאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר, אֲבָל לְפִי גִּרְסַת סִפְרִי שֶׁאָמַר לוֹ אַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשְׁךָ מֻכְרָחִים אָנוּ לְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא הָיָה שִׁעוּר מַסְפִּיק לַשּׁוֹעֲרִים לְהָגִיף הַדְּלָתוֹת, וְלָזֶה דִּקְדֵּק רַמְבָּ"ם בִּדְבָרָיו וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הַלְּוִיִּם וְכוּ׳ מֻזְהָרִים שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד מְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא יְסַיַּע הַמְשׁוֹרֵר וְכוּ׳ עַד כָּאן, הִנֵּה מִמַּה שֶׁדִּקְדֵּק לוֹמַר מְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא אָמַר בִּמְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ יַגִּיד שֶׁמְּסַיֵּעַ זֶה נִכְנַס בְּחֵלֶק מֵהָעֲבוֹדָה הַמְיֻחֶדֶת לַחֲבֵרוֹ, וְגָמַר אֹמֶר שֶׁלֹּא יְסַיַּע פֵּרוּשׁ וְגָדֵר זֶה הוּא שֶׁאֲנִי אוֹסֵר לְךָ בּוֹ הַסִּיּוּעַ וְלָזֶה לֹא אָמַר וְשֶׁלֹּא יְסַיַּע וְהָבֵן:

נִמְצִינוּ אוֹמְרִים כִּי הַמְסַיֵּעַ בַּעֲבוֹדָה שֶׁאֵין בָּהּ צָרְכֵי עֲבוֹדָתָהּ חַיָּב מִיתָה כְּדַעַת רַמְבָּ"ם וְכִבָּרַיְתָא דְּסִפְרִי וְאֵין סְתִירָה מֵהַשַּׁ"ס לָזֶה, אֶלָּא שֶׁנִּשְׁאָר לָדַעַת טַעֲמוֹ שֶׁל רַמְבָּ"ם ז"ל לָמָּה לֹא הוֹכִיחַ חִיּוּב מִיתָה לְלֵוִי מְשׁוֹרֵר שֶׁשָּׁעַר מִפָּסוּק וְהַחֹנִים וְגוֹ׳ וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּבָרַיְתָא שֶׁל סִפְרִי וּכְדִבְרֵי אַבַּיֵּי כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה וְהָלַךְ לַחֲזֹר אַחַר פָּסוּק אַחֵר שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁהוּא הַפָּסוּק אַל תַּכְרִיתוּ מִשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי שֶׁבְּסוֹף פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר, כִּי שָׁם נֶאֱמְרוּ שְׁנֵי מַאֲמָרִים שֶׁהֵבִיא הָרַמְבָּ"ם בִּפְרַט דִּין זֶה, הָא׳ אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְגוֹ׳, וּב׳ וְלֹא יָמֻתוּ, וַהֲגַם שֶׁכָּתַב וְעַל מַשָּׂאוֹ וּבְפָסוּק אַל תַּכְרִיתוּ נֶאֱמַר וְאֶל מַשָּׂאוֹ, בְּוַדַּאי שֶׁטָּעוּת סוֹפֵר הוּא כִּי לָמָּה יַנִּיחַ מַה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק שֶׁבּוֹ אָמַר וְלֹא יָמֻתוּ לְחַפֵּשׂ אַחַר פָּסוּק שֶׁבְּפָרָשַׁת נָשֹׂא כִּי שָׁם נֶאֱמַר וְעַל מַשָּׂאוֹ וְשָׁם לֹא נֶאֱמַר וַיָּמֻתוּ, אֶלָּא וַדַּאי צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ בְּהָרַמְבָּ"ם וְאֶל מַשָּׂאוֹ, וִיהִי מָה, קָשֶׁה לָמָּה נָטָה מִדִּבְרֵי תַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים:

וְנִרְאֶה כִּי הָרַמְבָּ"ם לָקַח דְּרָשַׁת תַּנָּא שֶׁדָּרַשׁ מִפָּסוּק גַּם הֵם גַּם אַתֶּם עַל זֶה הַדֶּרֶךְ גַּם הֵם לְוִיִּים עַל עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים גַּם אַתֶּם כֹּהֲנִים עַל עֲבוֹדַת לְוִיִּים, וּמֵרִבּוּי תֵּבַת גַּם שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא הֵם וְאַתֶּם מִזֶּה דּוֹרֵשׁ חִיּוּב לַלֵּוִי הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ, וּמַה שֶׁכָּתַב רַמְבָּ"ם אוֹ שֶׁסִּיַּע לֵוִי וְכוּ׳ חַיָּבִין מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יָמֻתוּ הוּא מַה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק וְלֹא יָמֻתוּ גַּם הֵם גַּם אַתֶּם, וּדְרָשָׁה זוֹ מוֹדֶה גַּם כֵּן רַבִּי הֲגַם שֶׁאָמַר אֵינוֹ צָרִיךְ הֲרֵי גָּמַר אֹמֶר מַה תַּלְמוּד לוֹמַר גַּם הֵם וְגוֹ׳ לְפִי שֶׁעִרְעֵר וְכוּ׳ חָזַר הַכָּתוּב וְהִזְהִיר וְכוּ׳ הֲרֵי שֶׁהִצְדִּיק דְּרָשַׁת תַּנָּא קַמָּא, וַהֲגַם שֶׁאַבַּיֵּי דָּרַשׁ מִפָּסוּק וְהַזָּר הַקָּרֵב שֶׁהִיא דְּרָשַׁת רַבִּי, כֵּיוָן שֶׁנִּתְגַּלָּה לָנוּ שֶׁאֵין רַבִּי מַכְחִישׁ בִּדְרָשַׁת וְלֹא יָמֻתוּ כַּנִּזְכַּר בָּחַר הָרַמְבָּ"ם בִּרְאָיַת וְלֹא יָמֻתוּ שֶׁהִיא יוֹתֵר מְפֹרֶשֶׁת מִדְּרָשַׁת וְהַזָּר וְגוֹ׳ שֶׁדְּרָשָׁתָהּ בְּאִם אֵינוֹ עִנְיָן שֶׁהַכָּתוּב בְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נֶאֱמַר דִּכְתִיב וְהַחֹנִים קֵדְמָה מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְגוֹ׳, וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין שֶׁאֵינָהּ דְּרָשָׁה מְפֹרֶשֶׁת, לָזֶה בָּחַר רַמְבָּ"ם לְהָבִיא בְּסִפְרוֹ מִפָּסוּק וְלֹא יָמֻתוּ גַּם הֵם:

וּמַה שֶׁהֵבִיא רְאָיָה לְאַזְהָרַת מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה מִפָּסוּק אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְעַל מַשָּׂאוֹ מִפְּנֵי שֶׁזּוּלַת זֶה מִנַּיִן לָנוּ אַזְהָרַת מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה שֶׁיָּבֹא עָלֶיהָ הָעֹנֶשׁ וּמִנַּיִן יַעֲלֶה מֵחוּשׁ הָאִסּוּר בְּדָבָר זֶה לְפָרֵשׁ מַאֲמַר וְלֹא יָמֻתוּ עַל אִם מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר, לָזֶה הֵבִיא פָּסוּק אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְעַל מַשָּׂאוֹ. וְאֶפְשָׁר כִּי רַבֵּנוּ (הָרַמְבָּ"ם) מְפָרֵשׁ דִּבְרֵי רַבִּי שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַל תַּכְרִיתוּ וְגוֹ׳ שֶׁחוֹזֵר עַל עִנְיַן הַקְרָבַת ר׳ יְהוֹשֻׁעַ לְסַיְּעוֹ בַּהֲגָפַת שְׁעָרִים שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר אַל תַּכְרִיתוּ וְגוֹ׳, וְשָׁם נֶאֱמַר אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְגוֹ׳, וּמַה שֶׁאָמַר לְבַסּוֹף מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה מִנַּיִן, אֵינוֹ חוֹזֵר עַל הָאַזְהָרָה אֶלָּא עַל הַחִיּוּב מִנַּיִן שֶׁחַיָּב מִיתָה, וּכְפִי זֶה דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם הֵם דִּבְרֵי רַבִּי וְהוּא ז"ל מֵבִיא בְּסִפְרוֹ הַדְּרָשָׁה הַיּוֹתֵר מְבֹאֶרֶת:

וּלְדֶרֶךְ זֶה גַּם כֵּן צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ בְּדִבְרֵי הָרַמְבָּ"ם וְאֶל מַשָּׂאוֹ, וּמַה שֶׁפָּסַק רַמְבָּ"ם שֶׁכֹּהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת לֵוִי אֵינוֹ חַיָּב מִיתָה נִרְאֶה כִּי דָּן לְפִי מַה שֶׁקָּדַם לָנוּ שֶׁצָּרִיךְ הַכָּתוּב לִכְתֹּב הָעֹנֶשׁ וְהָאַזְהָרָה, וְכָאן בְּפָסוּק זֶה לֹא נֶאֱמְרָה אַזְהָרָה וּמִיתָה אֶלָּא לִבְנֵי לֵוִי שֶׁכֵּן כָּתוּב לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא יָמֻתוּ, וַהֲגַם שֶׁגָּמַר אֹמֶר גַּם הֵם גַּם אַתֶּם וְהוֹסִיף הַכֹּהֲנִים בְּהָאָמוּר, אֵין הֶכְרֵחַ שֶׁחוֹזֵר הַכָּתוּב לְב׳ לְאַזְהָרָה וְחִיּוּב מִיתָה וְאֵין לָנוּ לוֹמַר אֶלָּא עַל הָאַזְהָרָה בָּא כֵּיוָן שֶׁלֹּא נֶאֱמְרָה אַזְהָרָה לַכֹּהֲנִים עַל עֲבוֹדַת הַלְּוִיִּים אֶלָּא כָּאן, וְאֵין זֶה הֶקֵּשׁ לוֹמַר אֵין הֶקֵּשׁ לַחֲצָאִין וְיָכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ גַּם הֵם עַל מַה שֶׁהֻזְכַּר בְּסָמוּךְ גַּם אַתֶּם יֵשׁ לָכֶם אַזְהָרָה עַל הַדָּבָר, וְעוֹד מִמַּה שֶׁאָמַר רַבִּי אֵינוֹ צָרִיךְ וְלֹא נֶאֱמַר גַּם הֵם גַּם אַתֶּם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁעִרְעֵר קֹרַח מִזֶּה אַתָּה לָמֵד שֶׁאֵין כָּאן מִיתָה לְכֹהֵן הָעוֹבֵד עֲבוֹדַת לֵוִי, שֶׁאִם לֹא כֵן הֲרֵי צָרִיךְ וְצָרִיךְ כִּי מִקְרָאִי שֶׁהֵבִיא רַבִּי לֹא הֵבִיא בָּהֶם חִיּוּב מִיתָה לְכֹהֵן בַּעֲבוֹדַת לְוִיִּים אֶלָּא אַזְהָרָה כַּמּוּבָן שָׁם מֵהַבָּרַיְתָא, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁלֹּא בָּא מַאֲמַר גַּם אַתֶּם אֶלָּא לְאַזְהָרָה, וְלָזֶה גַּם כֵּן לֹא אָמַר תַּנָּא דְּסִפְרִי אֶלָּא כֹּהֲנִים עַל עֲבוֹדַת לְוִיִּים מִנַּיִן וְלֹא אָמַר כֹּהֲנִים עֲנוּשִׁים וּמֻזְהָרִים עַל עֲבוֹדַת לְוִיִּים מִנַּיִן כְּמוֹ שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר בַּלְּוִיִּים:

וּמַה שֶׁאָמְרוּ בַּבָּרַיְתָא שֶׁהוּבְאָה בַּעֲרָכִין אַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם וְהֵם בְּשֶׁלָּכֶם בְּמִיתָה וְלֹא הֵבִיא הַשַּׁ"ס בָּרַיְתָא הַמְנֻגֶּדֶת לָהּ שֶׁזֶּה יַגִּיד שֶׁבָּרַיְתָא זוֹ הָיְתָה מֻסְכֶּמֶת לְבַעֲלֵי הַגְּמָרָא. אוֹמֵר אֲנִי כִּי כְּשֶׁנַּעֲמֹד עַל עֹמֶק הַסֻּגְיָא מִמֶּנָּה נַכְרִיחַ לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ שֶׁל רַמְבָּ"ם, וְהוּא כִּי שָׁם מְסַיֵּם בְּאוֹתָהּ בָּרַיְתָא וְזֶה לְשׁוֹנָם הֵם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י הֵם בְּשֶׁלָּהֶם לֵוִי מְשׁוֹרֵר שֶׁהֵגִיף דְּלָתוֹת עַד כָּאן, וְקָשֶׁה לִי

(ד) וְנִלְוּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתֶּךָ וְאֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם:

ד וְיִתּוֹסְפוּן עָלָךְ וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחִלּוֹנַי לָא יִקְרַב לְוָתְכוֹן:

רש"י ◄ **וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם** • אֶתְכֶם אֲנִי מַזְהִיר עַל כָּךְ.

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ה וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת קוּדְשָׁא וְיָת מַטְּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי עוֹד רָגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ◄ **וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף** • (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז): "כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף".

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

ו וַאֲנָא הָא קָרֵיבִית יָת אֲחֵיכוֹן לֵוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י ◄ **לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים** • יָכוֹל לַעֲבוֹדַתְכֶם שֶׁל הֶדְיוֹט? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לַה'", כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ לְמַעְלָה, לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת גִּזְבָּרִין וַאֲמַרְכְּלִין.

(ז) וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ

ז וְאַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ תִּטְּרוּן יָת כְּהוּנַּתְכוֹן לְכָל פִּתְגַם מַדְבְּחָא וּלְמִגּוֹ לְפָרוּכְתָּא וְתִפְלְחוּן פָּלְחַן מַתְּנָא אֵיהַב יָת כְּהוּנַּתְכוֹן וְחִלּוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטָל:

רש"י ◄ **עֲבֹדַת מַתָּנָה** • בְּמַתָּנָה נְתַתִּיהָ לָכֶם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לז עמ' 233)

עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם (יח, ז) גַּם דָּבָר שֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה בְּתוֹרַת מַתָּנָה - אֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהָאָדָם הוּא רַק מְקַבֵּל וְתוּ לֹא מִידִי, אֶלָּא גַּם בָּזֶה דְּרוּשָׁה עֲבוֹדָתוֹ ("**עֲבֹדַת** מַתָּנָה"). הָעֲבוֹדָה הִיא – לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַדָּבָר בִּפְנִימִיּוּת.

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם:

ח וּמַלִּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהָבִית לָךְ יָת מַטְּרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנּוּן לִרְבוּ וּלְבָנָיךְ לִקְיָם עָלָם:

רש"י ◄ **וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ** • (ספרי) בְּשִׂמְחָה. לְשׁוֹן שִׂמְחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שמות ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לִקְרָאתֶךָ וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ". מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנָּתַן שָׂדֶה לְאוֹהֲבוֹ, וְלֹא כָּתַב וְלֹא חָתַם וְלֹא הֶעֱלָה בְּעַרְכָּאִין. בָּא אֶחָד וְעִרְעֵר (עָלָיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה יָבֹא וִיעַרְעֵר לְנֶגְדְּךָ? הֲרֵינִי כוֹתֵב וְחוֹתֵם לְךָ וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאִין. אַף כָּאן,

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְמַה שֶׁמַּקְשֶׁה הַשַּׁ"ס בְּסָמוּךְ לְדִבְרֵי אַבַּיֵּי שֶׁאָמַר מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר בְּמִיתָה וְזֶה לְשׁוֹנָם מֵיתִיבֵיה מְשׁוֹרֵר שֶׁשִּׁעֵר וְשׁוֹעֵר שֶׁשּׁוֹרֵר אֵינָם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה וְכוּ' עַד כָּאן. קָשֶׁה לָמָּה מְחַזֵּר הַתַּלְמוּד לְבָרַיְתָא אַחֶרֶת לְהַקְשׁוֹת לְדִבְרֵי אַבַּיֵּי וְלֹא הִקְשָׁה מִבָּרַיְתָא שֶׁלְּפָנָיו מַמָּשׁ שֶׁאָמְרָה הֵם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה. וְעוֹד קָשֶׁה פְּרָט זֶה שֶׁל לֵוִי מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה הֵיכָן הֶזְכָּר שֶׁיֹּאמַר עָלָיו אֵינָהּ בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה, הֲלֹא תָּנָא לֹא בָּא אֶלָּא לְפָרֵשׁ מַאֲמָר גַּם הֵם גַּם אַתֶּם, וּמִמָּה נַפְשָׁךְ, אִם סוֹבֵר הַתָּנָא לִדְרוֹשׁ מִפְּסוּק זֶה גַּם לֵוִי מֵעֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה שֶׁגַּם זֶה נִכְלָל בַּמַּאֲמָר גַּם הֵם גַּם אַתֶּם אִם כֵּן הַמִּשְׁפָּט שֶׁנַּעֲשָׂה בְּכֹהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת לֵוִי נַעֲשָׂה בְּלֵוִי שֶׁעָבַד עֲבוֹדַת לֵוִי אַחֵר כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם כְּלָלָם הַבּוֹרֵא בְּמַאֲמָר זֶה:

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵין לְהַכְרִיחַ מִפָּסוּק זֶה אֶלָּא אַזְהָרָה כְּמוֹ כֵן גַּם כֵּן אֵין לְחַיֵּב הַכֹּהֵן בַּעֲבוֹדָה שֶׁל לֵוִי, אֶלָּא מֻכְרָח אַתָּה לוֹמַר שֶׁאֵין תַּנָּא דּוֹרֵשׁ אִסּוּר לֵוִי בַּעֲבוֹדַת חֲבֵרוֹ מִפָּסוּק גַּם הֵם גַּם אַתֶּם אִם כֵּן תַּנָּא אַהֲכָא קָאֵי שֶׁאוֹמֵר הֵם בְּשֶׁלָּהֶם, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁזֶּה יַכְרִיחַ לוֹמַר כִּי תֵּבֵת הֵם טָעוּת הוּא וְגַרְסִינָן בְּמִקוֹמָהּ אַתֶּם, וְזֶה פֵּרוּשוֹ הֵם בְּשֶׁלָּכֶם בְּמִיתָה וְאַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה גַּם חָסֵר מֵהַבָּרַיְתָא הֵם בְּשֶׁלָּכֶם, כִּי לִהְיוֹת שֶׁהַמַּדְפִּיס רָאָה ב' תֵּבוֹת כְּפוּלוֹת הֵם בְּשֶׁלָּכֶם וְהֵם בְּשֶׁלָּכֶם סָבַר שֶׁהוּא כֶּפֶל לָזֶה הִשְׁמִיט אַחַת מֵהֶם, וְזֶה הוּא נֹסַח הַבָּרַיְתָא עַל נָכוֹן גַּם הֵם גַּם אַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם וְהֵם בְּשֶׁלָּכֶם הֵם בְּשֶׁלָּכֶם בְּמִיתָה אַתֶּם בְּשֶׁלָּהֶם אֵינָם בְּמִיתָה אֶלָּא בְּאַזְהָרָה, וְלָזֶה לֹא מָצָא הַתַּלְמוּד לְהַקְשׁוֹת לְאַבַּיֵּי מִבָּרַיְתָא זוֹ שֶׁאֵין בָּהּ זִכְרוֹן ב' עֲבוֹדוֹת לְוִיִּים וְהִקְשָׁה מִבָּרַיְתָא אַחֶרֶת, גַּם בָּזֶה יִהְיֶה סִיפָא דְּבָרַיְתָא בִּדְרָשַׁת הַכָּתוּב גַּם הֵם גַּם אַתֶּם שֶׁהֵבִיא הַתַּנָּא, וְאָמַר כִּי הַלְוִיִּים בְּשֶׁל כֹּהֲנִים בְּמִיתָה אֲבָל כֹּהֲנִים בְּשֶׁל לְוִיִּים אֵינָם אֶלָּא בְּאַזְהָרָה וְהַטַּעַם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּפֵרוּשׁ דִּבְרֵי רַמְבַּ"ם, וּמִעַתָּה עָלָה פְּסַק רַמְבַּ"ם וְסִפְרֵי וּבָרַיְתָא דַּעֲרָכִין בְּקָנֶה אֶחָד:

לְפִי שֶׁבָּא קֹרַח וְעִרְעֵר כְּנֶגֶד אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בָּא הַכָּתוּב וְנָתַן לוֹ (חולין קלג) כ"ד מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה בִּבְרִית מֶלַח עוֹלָם, וּלְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשָׁה זוֹ לְכָאן. **מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי** • שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִשְׁמְרָן בְּטָהֳרָה. **לְמָשְׁחָה** • לִגְדֻלָּה (ספרי).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 219)

וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי (יח, ח) טַעֲנָתוֹ שֶׁל קֹרַח הָיְתָה: הַכֹּהֲנִים מְנֻתָּקִים מִהָעוֹלָם וַעֲסוּקִים רַק בִּקְדֻשָּׁה, וְאֵלּוּ כָּל הָעֵדָה עוֹסְקִים עִם עִנְיְנֵי הָעוֹלָם עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כֵּלִים לֶאֱלִקוּת. וְאִם כֵּן, מַדּוּעַ צְרִיכִים אֶת הַשְׁפָּעַת הַכֹּהֲנִים עַל יִשְׂרָאֵל? שֶׁגַּם הֵם יִתְעַלּוּ מֵהָעוֹלָם. לְפִיכָךְ נִתְּנוּ מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה לְאַחַר מַחְלֹקֶת קֹרַח, כִּי הֵן מְבַטְּאוֹת אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֲנִים: יְהוּדִי מַפְרִישׁ מֵרְכוּשׁוֹ הַגַּשְׁמִי לַכֹּהֵן וּבָזֶה מְרוֹמֵם רְכוּשׁ זֶה. **אור החיים**

(ט) זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ:

ט דֵּין יְהֵי לָךְ מִקּוּדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא מוֹתַר מִן אֶשָּׁתָא כָּל קָרְבָּנֵיהוֹן לְכָל מִנְחַתְהוֹן וּלְכָל חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל אֲשַׁמְהוֹן דִּי יְתִיבוּן קֳדָמַי קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין דִּי לָךְ הוּא וּלְבָנָיךְ:

רש"י◄ **מִן־הָאֵשׁ** • לְאַחַר הַקְטָרַת הָאֵשִׁים. **כָּל־קָרְבָּנָם** • כְּגוֹן זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר. **מִנְחָתָם חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם** • כְּמַשְׁמָעוֹ. **אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי** • זֶה גֶּזֶל הַגֵּר.

(י) בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ:

י בְּקוּדֶשׁ קוּדְשִׁין תֵּכְלֻנֵּהּ כָּל דְּכוּרָא יֵיכוּל יָתֵהּ קוּדְשָׁא יְהֵי לָךְ:

רש"י◄ **בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וְגוֹ'** • לִמֵּד עַל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּעֲזָרָה וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.

(יא) וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנְתֶּיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ:

יא וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְּנַתְהוֹן לְכָל אֲרַמְּוַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּנּוּן וְלִבְנָיִךְ וְלִבְנָתָיִךְ עִמָּךְ לִקְיָם עָלָם כָּל דְּדְכֵי בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יָתֵהּ:

רש"י◄ **תְּרוּמַת מַתָּנָם** • הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמֵהַשְּׁלָמִים וְאֵיל נָזִיר. **לְכָל תְּנוּפֹת** • שֶׁהֲרֵי אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה. **כָּל־טָהוֹר** • (ספרי) וְלֹא טְמֵאִים. דָּבָר אַחֵר: כָּל־טָהוֹר, לְרַבּוֹת אִשְׁתּוֹ.

(יב) כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים:

יב כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל טוּב חֲמַר וְעִבּוּר רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם יְיָ לָךְ יְהַבְתִּנּוּן:

רש"י◄ **רֵאשִׁיתָם** • הִיא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה.

(יג) בִּכּוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵלֶנּוּ:

יג בִּכּוּרֵי כָּל דִּי בְאַרְעָהוֹן דִּי יַיְתוּן קֳדָם יְיָ דִּי יְהֵי לָךְ יְהֵי כָּל דְּדְכֵי בְּבֵיתָךְ יֵיכְלֻנֵּהּ:

(יד) כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:

יד כָּל חֲרָמָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי לָךְ יְהֵי:

(טו) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:

טו כָּל פְּתַח וַלְדָּא לְכָל בִּשְׂרָא דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא יְהֵי לָךְ בְּרַם מִפְרַק תִּפְרוּק יָת בּוּכְרָא דֶּאֱנָשָׁא וְיָת בּוּכְרָא דִּבְעִירָא מְסַאֲבָא תִּפְרוּק:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ח) **וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי וְגוֹ'**. טַעַם אוֹמְרוֹ **וַאֲנִי**, נִתְכַּוֵּן לוֹמַר כִּי בְּעֵד מַה שֶׁהִטַּלְתִּי עֲלֵיכֶם לָשֵׂאת עָוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְגוֹ' גַּם אֲנִי כְּבָר הִקְדַּמְתִּי לָתֵת לָכֶם בְּעֵד זֶה מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתַי לְכָל קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(טז) וּפְדוּיָו֙ מִבֶּן־חֹ֣דֶשׁ תִּפְדֶּ֔ה בְּעֶ֙רְכְּךָ֔ כֶּ֛סֶף חֲמֵ֥שֶׁת שְׁקָלִ֖ים בְּשֶׁ֣קֶל הַקֹּ֑דֶשׁ עֶשְׂרִ֥ים גֵּרָ֖ה הֽוּא׃

טז וּפֻרְקָנֵהּ מִבַּר יַרְחָא תִּפְרוּק בְּפֻרְסָנֵהּ כְּסַף חֲמֵשׁ סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עַשְׂרִין מָעִין הוּא׃

(יז) אַ֣ךְ בְּכֽוֹר־שׁ֗וֹר אֽוֹ־בְכֹ֨ור כֶּ֜שֶׂב אֽוֹ־בְכֹ֥ור עֵ֛ז לֹ֥א תִפְדֶּ֖ה קֹ֣דֶשׁ הֵ֑ם אֶת־דָּמָ֞ם תִּזְרֹ֤ק עַל־הַמִּזְבֵּ֙חַ֙ וְאֶת־חֶלְבָּ֣ם תַּקְטִ֔יר אִשֶּׁ֛ה לְרֵ֥יחַ נִיחֹ֖חַ לַיהֹוָֽה׃

יז בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ בּוּכְרָא דְאִמְרָא אוֹ בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוּק קוּדְשָׁא אִנּוּן יָת דִּמְהוֹן תִּזְרוּק עַל מַדְבְּחָא וְיָת תַּרְבֵּיהוֹן תַּסֵּק קֻרְבַּן לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃

(יח) וּבְשָׂרָ֖ם יִהְיֶה־לָּ֑ךְ כַּחֲזֵ֧ה הַתְּנוּפָ֛ה וּכְשׁ֥וֹק הַיָּמִ֖ין לְךָ֥ יִהְיֶֽה׃

יח וּבִשְׂרְהוֹן יְהֵי לָךְ כְּחַדְיָא דַאֲרָמוּתָא וּכְשׁוֹקָא דְיַמִּינָא לָךְ יְהֵי׃

רס"י◄ **כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין•** (זבחים נז) שֶׁל שְׁלָמִים שֶׁנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, אַף הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. **לְךָ יִהְיֶה•** (ספרי) בָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד: הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב "הֲוָיָה" אַחֶרֶת, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: כֶּחָזֶה וָשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה.

(יט) כֹּ֣ל ׀ תְּרוּמֹ֣ת הַקֳּדָשִׁ֗ים אֲשֶׁ֨ר יָרִ֥ימוּ בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵל֮ לַיהֹוָה֒ נָתַ֣תִּי לְךָ֗ וּלְבָנֶ֧יךָ וְלִבְנֹתֶ֛יךָ אִתְּךָ֖ לְחָק־עוֹלָ֑ם בְּרִית֩ מֶ֨לַח עוֹלָ֥ם הִוא֙ לִפְנֵ֣י יְהֹוָ֔ה לְךָ֖ וּלְזַרְעֲךָ֥ אִתָּֽךְ׃

יט כֹּל אַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא דִּי יִפְרְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהָבִית לָךְ וְלִבְנָיךְ וְלִבְנָתָיךְ עִמָּךְ לִקְיַם עֲלָם קְיַם מֶלַח עֲלָם הוּא קֳדָם יְיָ לָךְ וְלִבְנָיךְ עִמָּךְ׃

רס"י◄ **כֹּל תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים•** מֵחִבָּתָהּ שֶׁל פָּרָשָׁה זוֹ כְּלָלָהּ בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָהּ בַּסּוֹף וּפֵרֵט בָּאֶמְצַע. **בְּרִית מֶלַח עוֹלָם•** כָּרַת בְּרִית עִם אַהֲרֹן בְּדָבָר הַבָּרִיא וּמִתְקַיֵּם וּמַבְרִיא אֶת אֲחֵרִים. **בְּרִית מֶלַח•** כַּבְּרִית הַכְּרוּתָה לַמֶּלַח, שֶׁאֵינוֹ מַסְרִיחַ לְעוֹלָם.

(כ) וַיֹּ֨אמֶר יְהֹוָ֜ה אֶל־אַהֲרֹ֗ן בְּאַרְצָם֙ לֹ֣א תִנְחָ֔ל וְחֵ֕לֶק לֹא־יִהְיֶ֥ה לְךָ֖ בְּתוֹכָ֑ם אֲנִ֤י חֶלְקְךָ֙ וְנַחֲלָ֣תְךָ֔ בְּת֖וֹךְ בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃

כ וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן בְּאַרְעֲהוֹן לָא תַחֲסִין וָחֲלַק לָא יְהֵי לָךְ בֵּינֵיהוֹן מַתְּנַן דִּי יְהָבִית לָךְ אִנּוּן חָלְקָךְ וְאַחֲסַנְתָּךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רס"י◄ **וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם•** (ספרי) אַף בַּבִּזָּה. אור החיים

◆ שבת קודש כ"ג סיון ◆

(כא) וְלִבְנֵ֣י לֵוִ֔י הִנֵּ֥ה נָתַ֛תִּי כָּל־מַעֲשֵׂ֥ר בְּיִשְׂרָאֵ֖ל לְנַחֲלָ֑ה חֵ֤לֶף עֲבֹדָתָם֙ אֲשֶׁר־הֵ֣ם עֹבְדִ֔ים אֶת־עֲבֹדַ֖ת אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

כא וְלִבְנֵי לֵוִי הָא יְהָבִית כָּל מַעַשְׂרָא בְיִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא חֲלַף פָּלְחַנְהוֹן דִּי אִנּוּן פָּלְחִין יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(כב) וְלֹא־יִקְרְב֥וּ ע֛וֹד בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד לָשֵׂ֥את חֵ֖טְא לָמֽוּת׃

כב וְלָא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא לִמְמָת׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כ) **בְּאַרְצָם** לֹא תִנְחָל וְגוֹ׳. בְּסִפְרִי אָמְרוּ שֶׁאָסַר עָלָיו חֵלֶק הָאָרֶץ וְחֵלֶק הַבִּיזָה, וְלָזֶה כָּפַל לוֹמַר לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא וְגוֹ׳, וְכַוָּנַת הַכָּתוּב הוּא שֶׁהֲגַם שֶׁיִּרְצוּ יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּק לוֹ חֵלֶק עִמָּהֶם לֹא יֹאמַר שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן ה׳ אֶלָּא לִפְטֹר יִשְׂרָאֵל מֵחֵלֶק אַהֲרֹן אֲבָל אִם יִרְצוּ הֲרֵי אֵלּוּ מְשֻׁבָּחִים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שְׁבִיעִית פ"י מ"ט) הַמַּחֲזִיר חוֹב בִּשְׁבִיעִית רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, לָזֶה אָמַר לֹא תִנְחָל, וְשׁוֹמֵעַ אֲנִי דַּוְקָא נַחֲלַת הָאָרֶץ הוּא שֶׁיֶּשְׁנָהּ בְּלָאו אֲבָל חֵלֶק הַבִּיזָה אֵינוֹ בָּאִסּוּר תַּלְמוּד לוֹמַר וְחֵלֶק וְגוֹ׳. וְדִקְדֵּק לוֹמַר **בְּתוֹכָם** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי א׳) גּוֹרָלְךָ תַּפִּיל בְּתוֹכֵנוּ פֵּרוּשׁ לִטֹּל חֵלֶק כְּאֶחָד מֵהֶם הוּא שֶׁאָסַר עָלָיו אֲבָל אִם רָצוּ לִשְׁלֹחַ לוֹ דּוֹרוֹנוֹת הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל מֵהֶם: **אֲנִי** חֶלְקְךָ וְגוֹ׳ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אוֹמְרוֹ אֲנִי, פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁהוּא מְיֻחָד לִי אֲנִי יִהְיֶה חֶלְקְךָ, וְחָזַר וּפֵרֵשׁ מַה הוּא הַדָּבָר וְאָמַר בְּתוֹךְ וְגוֹ׳ שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֵלֶק עִמָּהֶם וְנוֹטְלוֹ הַכֹּהֵן, בִּתְבוּאוֹת הָאָרֶץ, בְּפֵרוֹת הָאִילָן, בְּלֶחֶם, בְּבָשָׂר, בְּיַיִן, בְּשֶׁמֶן, וּשְׁאָר הַכ"ד מַתָּנוֹת:

(כג) וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

כג וְיִפְלְחוּן לֵוָאֵי אִנּוּן יָת פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִנּוּן יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיַם עָלָם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

רש"י◄ **וְהֵם** • הַלְּוִיִּם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַזָּרִים מִגֶּשֶׁת אֲלֵיהֶם.

(כד) כִּי אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: פ

כד אֲרֵי יָת מַעֲשְׂרָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ אַפְרְשׁוּתָא יְהָבִית לְלֵוָאֵי לְאַחֲסָנָא עַל כֵּן אֲמָרִית לְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחֲסָנָא:

רש"י◄ **אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה** • (ספרי) הַכָּתוּב קְרָאוֹ "תְּרוּמָה" עַד שֶׁיַּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. **אור החיים**

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כה וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כו וּלְלֵוָאֵי תְּמַלֵּל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תִסְּבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַעֲשְׂרָא דִּי יְהָבִית לְכוֹן מִנְּהוֹן בְּאַחֲסַנְתְּכוֹן וְתַפְרְשׁוּן מִנֵּהּ אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מַעֲשְׂרָא מִן מַעֲשְׂרָא:

(כז) וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיְקָב:

כז וְיִתְחַשַׁב לְכוֹן אַפְרְשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן אִדְרָא וְכַמְּלֵאָתָא מִן מַעְצַרְתָּא:

רש"י◄ **וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן** • תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה וָחֹמֶשׁ כִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה שֶׁנִּקְרֵאת "רֵאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֹּרֶן. **וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיְקָב** • כִּתְרוּמַת תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר הַנִּטֶּלֶת מִן הַיְקָבִים. **מְלֵאָה** • לְשׁוֹן בִּשּׁוּל, תְּבוּאָה שֶׁנִּתְמַלֵּאת. **יֶקֶב** • הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגַּת, שֶׁהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יֶקֶב חֲפִירַת קַרְקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד): "יִקְבֵּי הַמֶּלֶךְ הוּא יָם" – אוֹקְיָנוֹס חֲפִירָה שֶׁחָפַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם.

נקודות משיחות קודש (לקוטי שיחות לח ענמ' 63)

וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם (יח, כז) מִכָּאן לָמְדוּ חֲז"ל שֶׁ"בְּמַחְשָׁבָה בִּלְבַד תִּהְיֶה תְּרוּמָה". וְגַם לִדְעוֹת שֶׁאֵין תְּרוּמָה בְּמַחְשָׁבָה, מוֹעֶלֶת הַמַּחְשָׁבָה לְהַתִּיר אֶת הַטֶּבֶל, דְּנוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה (וְגַם זֶה נִלְמָד מִ"וְנֶחְשַׁב"). וּמִכָּאן הוֹרָאָה עַד כַּמָּה יֵשׁ לִיזָּהֵר מִמַּחְשָׁבָה רָעָה, כִּי נוֹסֵף עַל חֹמֶר הַדָּבָר מִצַּד עַצְמוֹ, יֵשׁ בּוֹ גֶּזֶק לָעוֹלָם שֶׁמִּסָּבִיב. וְכֵן - גֹּדֶל הַנַּחִיצוּת שֶׁל מַחְשָׁבָה טוֹבָה, לַחְשֹׁב טוֹב עַל הַזּוּלַת, כִּי גַּם מַחְשָׁבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.

(כח) כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כח כֵּן תִּפְרְשׁוּן אַף אַתּוּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מִכֹּל מַעֲשְׂרָתֵיכוֹן דִּי תִסְּבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתְּנוּן מִנֵּהּ יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא:

רש"י◄ **כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם** • כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים מִגָּרְנָם וּמִיִּקְבֵיהֶם, תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם מִמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם, כִּי הוּא נַחֲלַתְכֶם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כד) **כִּי אֶת מַעְשַׂר וְגוֹ' עַל כֵּן וְגוֹ'.** וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר **וְלִבְנֵי לֵוִי נָתַתִּי כָּל מַעֲשַׂר בְּיִשְׂרָאֵל וְגוֹ' חֵלֶף עֲבֹדָתָם,** וְרָאֶה כִּי מַתְּנַת מַעֲשַׂר זֶה שֶׁנָּתַן ה' לַלְוִיִּים יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי דְּבָרִים, הָא' חֵלֶק הַנּוֹגֵעַ לָהֶם בָּאָרֶץ, וְהַב' שֶׁאֵינָם טוֹרְחִים בָּאָרֶץ לַעֲשׂוֹת ז' מְלָאכוֹת הַצְּרִיכוֹת עַד שֶׁיִּהְיוּ חִטִּים מְמֹרָחִים, לָזֶה אָמַר הַכָּתוּב ב' דְּבָרִים חֵלֶף חֶלְקָם בָּאָרֶץ וְחֵלֶף עֲבוֹדָתָם, יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים וְעוֹשִׂים מְלַאכְתָּם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מֻפְנִים לַעֲבוֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד, וְהִנֵּה בַּלְוִיִּים לֹא אָמַר אֲנִי חֶלְקְךָ וְגוֹ' שֶׁאֵין הַלְוִיִּים זוֹכִים בְּחֶלֶק ה', וְלָזֶה גַּם הֵם נוֹתְנִים חֵלֶק ה' תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְהֵם וּמַעֲשָׂרָם אֵינוֹ אֶלָּא כִּשְׁכִירוּת הֲדְיוֹטוֹת לְשָׁרֵת הַקָּדוֹשׁ שֶׁהוּא הַכֹּהֵן וְאֹהֶל מוֹעֵד:

(כט) מִכֹּל֙ מַתְּנֹתֵיכֶ֔ם תָּרִ֖ימוּ אֵ֣ת כָּל־תְּרוּמַ֑ת יְהוָ֗ה מִכָּל־חֶלְבּוֹ֙ אֶת־מִקְדְּשׁ֔וֹ מִמֶּ֖נּוּ׃

כט מִכֹּל מַתְּנָתֵיכוֹן תַּפְרְשׁוּן יָת כָּל אַפְרָשׁוּתָא דַיְיָ מִכָּל שׁוּפְרֵהּ יָת מַקְדְּשֵׁהּ מִנֵּהּ׃

רש"י ◄ **מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת ה'** • בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּכְּרִי וְקִבֵּל מַעֲשְׂרוֹתָיו קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל כֹּהֵן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה מִן הַכְּרִי, צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ הַלֵּוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר תְּחִלָּה אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה, וַיַּחֲזֹר וְיַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

(ל) וְאָמַרְתָּ֣ אֲלֵהֶ֗ם בַּהֲרִימְכֶם֙ אֶת־חֶלְבּוֹ֙ מִמֶּ֔נּוּ וְנֶחְשַׁ֥ב לַלְוִיִּ֖ם כִּתְבוּאַ֣ת גֹּ֑רֶן וְכִתְבוּאַ֥ת יָֽקֶב׃

ל וְתֵימַר לְהוֹן בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ מִנֵּהּ וְיִתְחַשַּׁב לְלֵוָאֵי כַּעֲלַלַת אִדְרָא וְכַעֲלַלַת מַעְצַרְתָּא׃

רש"י ◄ **בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ** • לְאַחַר שֶׁתָּרִימוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ. **וְנֶחְשַׁב** • הַמּוֹתָר לַלְוִיִּם חֵלִין גְּמוּרִין. **כִּתְבוּאַת גֹּרֶן** • לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: הוֹאִיל וּקְרָאוֹ הַכָּתוּב "תְּרוּמָה", שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת־מַעְשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה". יָכוֹל יְהֵא כֻּלּוֹ אָסוּר? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן". מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל חֵלִין, אַף שֶׁל לֵוִי חֵלִין.

(לא) וַאֲכַלְתֶּ֥ם אֹת֖וֹ בְּכָל־מָק֑וֹם אַתֶּ֥ם וּבֵיתְכֶ֖ם כִּי־שָׂכָ֥ר הוּא֙ לָכֶ֔ם חֵ֖לֶף עֲבֹדַתְכֶ֑ם בְּאֹ֖הֶל מוֹעֵֽד׃

לא וְתֵיכְלוּן יָתֵהּ בְּכָל אֲתַר אַתּוּן וְאֶנַשׁ בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא הוּא לְכוֹן חֲלַף פֻּלְחַנְכוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש"י ◄ **בְּכָל־מָקוֹם** • אֲפִלּוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. **אור החיים**

(לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ֙ עָלָ֣יו חֵ֔טְא בַּהֲרִימְכֶ֖ם אֶת־חֶלְבּ֑וֹ מִמֶּ֣נּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁ֣י בְנֵי־יִשְׂרָאֵ֔ל לֹ֥א תְחַלְּלוּ֖ וְלֹ֥א תָמֽוּתוּ׃

לב וְלָא תְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שׁוּפְרֵהּ מִנֵּהּ וְיָת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תַחֲלוּן וְלָא תְמוּתוּן: פ פ פ

רש"י ◄ **וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וגו'** • (יבמות פט) הָא אִם לֹא תָּרִימוּ, תִּשְׂאוּ חֵטְא. **וְלֹא תָמוּתוּ** • (בכורות נו) הָא אִם תְּחַלְּלוּ, תָּמוּתוּ:

צ"ה פסוקים, דניא"ל סימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לפרשת קרח נדפסה בעמ' קעב

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לא) **כִּי שָׂכָר** וגו' חֵלֶף וגו'. חָזַר לוֹמַר הַדְּבָרִים עַצְמָן שֶׁאָמַר לְמַעְלָה, לְפִי שֶׁאָמַר **וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם** שֶׁהוּא חֵלִין גְּמוּרִים לָזֶה נָתַן הַטַּעַם כִּי אֵין בְּמַעֲשֵׂר זֶה שׁוּם קְדֻשָּׁה כִּתְרוּמָה אוֹ כַּדּוֹמֶה לָהּ אֶלָּא מָמוֹן חֹל שֶׁאָמַר ה' לְיִשְׂרָאֵל לִפְרֹעַ לָכֶם שְׂכַר עֲבוֹדַתְכֶם, וּמַעֲתָּה מַה קְּדֻשָּׁה יֵשׁ בּוֹ. וְרַז"ל (סִפְרִי) אָמְרוּ שֶׁבָּא הַכָּתוּב לוֹמַר שֶׁאִם עָבַד יִטֹּל וְאִם לֹא עָבַד לֹא יִטֹּל מִכָּאן אָמְרוּ בֶּן לֵוִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו כָּל הָעֲבוֹדוֹת חוּץ מֵאֶחָד אֵין לוֹ חֵלֶק בַּלְּוִיָּה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת קֹרַח:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהורייי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ז סיון מפרק פג עד סוף פרק פז	**יום רביעי - כ' סיון** מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שני - י"ח סיון מפרק פח עד סוף פרק פט	**יום חמישי - כ"א סיון** מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שלישי - י"ט סיון מפרק צ עד סוף פרק צו	**יום שישי - כ"ב סיון** מפרק קו עד סוף פרק קז
שבת קודש - כ"ג סיון פרק כ מפרק קח עד סוף פרק קיב	

יום ראשון י"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פ, פרק ו והנה... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

פֶּרֶק ו. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים, ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה את הנברא (כדי שהנברא יוכל לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש לשתיהן שורש אחד; ואשר מכיוון שהן "עצם" אחד, לא יכול הצמצום והגבורה להיות הסתרה אמיתית, שכן "אין עצם מסתיר על עצם".

ברם, כל זה אמור לגביהן כפי שהן בשרשן, ואילו כפי שהן בהתגלות בספירה ומדה, אפשר לכאורה לחשוב, שהן אכן שתי מדות נפרדות והפכיות אחת מהשניה – מדה אחת היא חסד וגילוי, והשניה – גבורה, צמצום והעלם, ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות אחת עם השניה.

שער היחוד והאמונה

פרק ו והנה שם אלהים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע ושם אלהים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות והרי בחי' גבורה זו וצמצום הזה הוא גם כן בחי' חסד שהעולם יבנה בו וזו היא בחי' גבורה הכלולה בחסד

שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים – הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך ששתיהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כך? – מפני ששתיהן מאוחדות עם האין־סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות חסד וגבורה. **וְהִנֵּה, שֵׁם "אֱלֹהִים" הוּא שֵׁם מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם,** – כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת, כמו שם א־ל הוא מדת החסד, ככתוב[1]: "חסד א־ל כל היום", וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין סוף ברוך הוא מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם – נקראת המדה בשם אלקים. **וְלָכֵן הוּא** – שם אלקים, **גַּם כֵּן בְּגִימַטְרִיָּא "הַטֶּבַע",** – במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמידי. **לְפִי שֶׁמַּסְתִּיר** – שם אלקים את **הָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה הַמְּהַוֶּה וּמְחַיֶּה הָעוֹלָם,** – על ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים, נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין", פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים סוף. אך, שם אלקים מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, **וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד** – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמידי, **וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע.** – גם אותם דברים, בהם נראית איזו התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. – המלה "טבע", כפי שהיא מוסברת בחסידות, יש בה כמה פירושים, ומהם: "טבע" במשמעות של קביעה, כלשון חכמינו ז"ל[2]: "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים". כמו כן "טבע" מלשון "טובעו בים סוף", כמו דבר שטבוע במים, מכסים עליו המים והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" כביכול החיות האלקית בנבראים, שאין היא נראית כלל. **וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זֶה,** – לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם ייראה כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, **הוּא מָגֵן וְנִרְתָּק לְשֵׁם הָוְיָ"ה,** – כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, **לְהַעְלִים הָאוֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הָוְיָ"ה וּמְהַוֶּה מֵאַיִן לְיֵשׁ,** – שענינו של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי **שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לַנִּבְרָאִים וְיִבָּטְלוּ בַּמְּצִיאוּת.** – אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין" ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי, שדווקא על ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות הנבראים, וממילא – **וַהֲרֵי בְּחִינַת גְּבוּרָה זוֹ וְצִמְצוּם הַזֶּה**[3] – ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, **הוּא** – לא רק צמצום והעלם, אלא **גַּם כֵּן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִבָּנֶה בּוֹ,** – זהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה"[4], שבנין ובריאת העולם הוא על ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, **וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַכְּלוּלָה בַּחֶסֶד**[5]. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק מחסד[6].

---

1. תהלים נב, ג. **2.** גיטין מ, ב. **3.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדווקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. **4.** תהלים פט, ג. **5.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל!!), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבו' צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן

יום שני י"ח סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 160, והנה מהתכללות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

וְהִנֵּה, מֵהִתְכַּלְלוּת הַמִּדּוֹת זוֹ בָּזוֹ – מן העובדה שלמרות שהן מדות הפכיות – חסד היא מדה הפכית מגבורה – אף על פי כן הן כלולות אחת מהשניה, **נִרְאֶה לְעַיִן** – רואים במוחש, **דְּאִיהוּ וּגְרַמּוֹהִי חַד,** – שהוא יתברך וה"כלים" שלו הם דבר אחד, **שֶׁהֵן** – גרמוהי, כלומר כליו, **מִדּוֹתָיו, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵן** – מדותיו, **בְּיִחוּד גָּמוּר עִמּוֹ, לָכֵן הֵן מִתְיַחֲדוֹת זוֹ בָּזוֹ וּכְלוּלוֹת זוֹ מִזּוֹ, כְּמַאֲמַר אֲלֵיהוּ:** – ב"פתח אליהו" שבהקדמת תיקוני זהר: "**וְאַנְתְּ הוּא דְּקָשִׁיר לוֹן וּמְיַחֵד לוֹן וְכוּ',** – אתה הקב"ה מקשר את הספירות והמדות ומאחד אותן, **וּבַר מִינָךְ לֵית יְחוּדָא בְּעִילָּאֵי כּוּ".** – ומבלעדיך אין שום יחוד בעליונים (במדות שלמעלה). להלן יסביר רבנו הזקן, שכיוון ששם אלקים, מדת הגבורה והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדת החסד והגילוי, הרי מובן ממילא שההעלם וההסתר שמשם אלקים, באמת אין הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם – ודבר זה מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי מקורם. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[11]**: "וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים",** – על פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על דעתך שיש אלקים נשרה – שרוי – מתחת לארץ, שצריך להזהיר כל כך "והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם "בארץ מתחת" ובאופן של "אין עוד"? – אך כפי שמוסבר כאן, אין הפירוש שהוי' הוא הא–ל האדיר "בשמים ממעל" ו"על הארץ מתחת" ובלעדו אין א–ל אחר, אלא הפירוש הוא שבלעדו אין שום דבר, כי הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך להיות "והשבות אל לבבך" – להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי' הוא האלקים", **פֵּרוּשׁ שֶׁשְּׁנֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ** – הוי' ואלקים, **הֵם אֶחָד מַמָּשׁ,** – למרות שהוי' הוא חסד והתגלות, ואלקים – צמצום והעלם, ובכל זאת הם דבר אחד ממש, **שֶׁגַּם שֵׁם "אֱלֹהִים" הַמְּצַמְּצֵם וּמַעֲלִים הָאוֹר,** – של החיות האלקית המהווה את העולם והנבראים, **הוּא בְּחִינַת חֶסֶד כְּמוֹ שֵׁם הַוָּיָ"ה, מְשׁוּם שֶׁמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מִתְיַחֲדוֹת עִמּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, וְהוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד, שֶׁמִּדּוֹתָיו הֵן שְׁמוֹתָיו.** – ועל כך אומרים "הוא ושמו אחד", **וְאִם כֵּן** – כשתדע ותבין ששם אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', **מְמֵילָא תֵּדַע שֶׁ"בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת - אֵין עוֹד",** – מבלעדו יתברך. **פֵּרוּשׁ** – של "אין עוד": **שֶׁגַּם הָאָרֶץ הַחֲמָרִית שֶׁנִּרְאֵית יֵשׁ גָּמוּר לְעֵין כֹּל, הִיא אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם "אֱלֹהִים" אֵינוֹ מַעֲלִים וּמְצַמְּצֵם אֶלָּא לַתַּחְתּוֹנִים,** – שהעובדה שבגלל ההעלם של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי הנבראים ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, **וְלֹא לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, מֵאַחַר שֶׁהוּא וּשְׁמוֹ "אֱלֹהִים" - אֶחָד,** – הרי שאין שם אלקים יכול להסתיר לגבי הקדוש ברוך הוא. **וְלָכֵן גַּם הָאָרֶץ וּמִתָּחַת לָאָרֶץ הֵן אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְאֵינָן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כְּלָל, אֲפִלּוּ** – לא, **בְּשֵׁם "עוֹד" שֶׁהוּא לָשׁוֹן טָפֵל,** – "עוד" – דבר נוסף, שהוא טפל לדבר העיקרי הראשון, **כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה**[12]**: "יְהוּדָה וְעוֹד לִקְרָא",** – בתמיהה. בשעה שישנה ראיה מפורשת מפסוק שבתורה, לא מתאים להביא ראיה מהנהגתו של יהודה, גם לא ראיה באופן טפל – הרי ש"עוד" הוא מלשון טפל, **וּבְגוּף שֶׁהוּא**

שער היחוד והאמונה

והנה מהתכללות המדות

זו בזו נראה לעין דאיהו וגרמוהי חד שהן מדותיו כי מאחר שהן ביחוד גמור עמו לכן הן מתייחדות זו בזו וכלולות זו מזו כמאמר אליהו ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון וכו' ובר מינך לית יחודא בעילאי כו' וז"ש והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור הוא בחי' חסד כמו שם הוי"ה משום שמדותיו של הקדוש ברוך הוא מתיחדות עמו ביחוד גמור והוא ושמו אחד שמדותיו הן שמותיו ואם כן ממילא תדע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד פי' שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין כל היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא כי שם אלהים אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים ולא לגבי הקב"ה מאחר שהוא ושמו אלהים אחד ולכן גם הארץ ומתחת לארץ הן אין ואפס ממש לגבי הקב"ה ואינן נקראות בשם כלל אפילו בשם עוד שהוא לשון טפל כמאמר רז"ל יהודה ועוד לקרא וכגוף שהוא טפל לנשמה וחיות שבתוכו

לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאין תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבו' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבד, כ"א שתהי' מציאות]. 2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". **6.** כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות". **7.** ואתחנן ד, לט. **8.** קידושין ו, א.

טָפֵל לַנְּשָׁמָה וְחַיּוּת שֶׁבְּתוֹכוֹ – אף לא כמו שהגוף, המקבל את חיותו מן הנשמה שבקרבו, טפל לנשמה שבו. [**וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[13]: **"אֲהַלְלָה ה' בְּחַיָּי, אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי"**, – בגופי, הרי שהגוף נקרא "עוד", וביחס לגוף נאמר "אזמרה לאלקי", שכן – **שֶׁהַחַיִּים** – הנשמה, **נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הָוָי"ה, וְהָ"עוֹד" שֶׁהוּא הַגּוּף הַטָּפֵל - מִשֵּׁם "אֱלֹהִים"**], – לכן כתוב לגבי "חיי" שם הוי' – "אהללה הוי' בחיי", ולגבי "עודי" – השם אלקים – "אזמרה לאלקי בעודי". – כלומר, ביטול הגוף לגבי הנשמה הוא באופן של "עוד", טפל לנשמה, אך אין הוא בטל במציאות לגבי הנשמה – מדוע? **לְפִי** – מפני, **שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ מְהַוָּה הַגּוּף מֵאַיִן לְיֵשׁ,** – היא רק מוסיפה לגוף את ענין החיים בלבד, לכן נקרא הגוף על כל פנים טפל לגבי הנשמה, שהיא החיות שלו, העיקר שלו. **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הַמְּהַוֶּה אֶת הַכֹּל מֵאַיִן לְיֵשׁ - הַכֹּל בָּטֵל בַּמְּציאוּת אֶצְלוֹ,** – כיוון שהקב"ה יוצר את המציאות כולה מ"אין" ל"יש" שהמציאות אינה אף בבחינת "טפל", **כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.** – כך כל נברא בטל במציאות אליו יתברך.

שער היחוד והאמונה

[וז"ש אהללה ה' בחיי אזמרה לאלהי בעודי שהחיים נמשכים משם הוי"ה והעוד שהוא הגוף הטפל משם אלהים] לפי שהנשמה אינה מהוה הגוף מאין ליש אבל הקב"ה המהוה את הכל מאין ליש הכל בטל במציאות אצלו כמו אור השמש בשמש.

יום שלישי י"ט סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

וְלָכֵן הֻצְרַךְ הַכָּתוּב לְהַזְהִיר "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ וגו'", – ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" – דבר זה מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך ולחשוב אחרת, **שֶׁלֹּא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הֵם דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ,** – נפרד מהקב"ה שברא אותם ומחיה אותם, **וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כְּהִתְלַבְּשׁוּת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף,** – להחיות את הגוף – כך ממלא הקב"ה את העולם כדי להחיותו, **וּמַשְׁפִּיעַ** – הקב"ה, **כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ בָּאָרֶץ,** – זהו החיות שבגלוי בארץ, **וְכֹחַ הַתְּנוּעָה בַּגַּלְגַּלִּים, וּמְנִיעָם וּמַנְהִיגָם כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה מֵנִיעָה אֶת הַגּוּף וּמַנְהִיגָתוֹ כִּרְצוֹנָהּ.** – למרות שהגוף הוא דבר נפרד מהנשמה, אך כיוון שהנשמה מחיה את הגוף, לכן היא מנהיגה את הגוף בהתאם לרצונה; ובכן עלולים, איפוא, לטעות ולחשוב, שגם הקב"ה רק מחיה ומנהיג את העולם, ואילו העולם כשלעצמו הוא דבר נפרד, כמו שהגוף הוא דבר נפרד מהנשמה. לכן בא הפסוק ומזהיר שלא יטעו טעות זו, שכן אין זה דומה כלל לנשמה וגוף. **אַךְ בֶּאֱמֶת אֵין הַמָּשָׁל** – מנשמה וגוף, **דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל** – של אלקות ועולם, **כְּלָל, כִּי הַנְּשָׁמָה וְהַגּוּף הֵם בֶּאֱמֶת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה בְּשָׁרְשָׁם,** – לנשמה ולגוף שרשים נפרדים, **כִּי אֵין הִתְהַוּוּת שֹׁרֶשׁ הַגּוּף וְעַצְמוּתוֹ מִנִּשְׁמָתוֹ**[14], **אֶלָּא מִטִּפּוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ,** – מכך נוצר הגוף; **וְגַם אַחֲרֵי כֵן** – אחרי התהוות הגוף, **אֵין גְּדוּלוֹ** – של הגוף, **מִנִּשְׁמָתוֹ לְבַדָּהּ, אֶלָּא עַל יְדֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיַּת אִמּוֹ כָּל תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים,** – חדשי העיבור, **וְאַחַר כָּךְ** – אחרי הלידה, תלוי גידול הגוף **עַל יְדֵי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ בְּעַצְמוֹ,** – הרי שהגוף הוא באמת דבר נפרד מהנשמה, והנשמה רק מחיה את הגוף. **מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, שֶׁכָּל עַצְמוּתָם וּמָהוּתָם נִתְהַוָּה מֵאַיִן וְאֶפֶס הַמּוּחְלָט** – מבחינת ה"אין" האלקי אין בעצם שום מקום ל"יש" ולנבראים, **רַק בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ,** – הם נבראו

שער היחוד והאמונה

ולכן הוצרך הכתוב להזהיר וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' שלא תעלה על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ ומלואה הם דבר נפרד בפני עצמו והקדוש ברוך הוא ממלא כל העולם כהתלבשות הנשמה בגוף ומשפיע כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים ומניעם ומנהיגם כרצונו כמו שהנשמה מניעה את הגוף ומנהיגתו כרצונה. אך באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי' זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו מנשמתו אלא מטפות אביו ואמו וגם אחרי כן אין גידולו מנשמתו לבדה אלא על ידי אכילת ושתיית אמו כל תשעה חדשים ואחר כך על ידי אכילתו ושתייתו בעצמו מה שאין כן השמים והארץ שכל עצמותם ומהותם נתהוה מאין ואפס המוחלט רק בדבר ה' ורוח פיו ית' וגם עדיין נצב דבר ה'

---

9. תהלים קמו, ב. **10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "כמפורש רפ"ג – הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' **שבנברא**, כי רוח כו' – מהוי', והסתר הנברא – מאלקים, והם אחד ממש ואין אלק' מסתיר כו'. והנה לפי זה אומר שחיות הגוף משם הוי' והגוף משם אלק' – ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התירוץ – **דנפרדים** (לא רק במציאותם, אלא גם) **בשרשם** כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאותו) – היינו דרגת שם אלק' **שבגוף** – אינה מנשמתו (ודרגת שם הוי' **שבנשמה שלו**) **אלא** כו' ואין דרגות **פרטיות**

מ"אין" ל"יש"; **וְגַם עֲדַיִן** – אחרי התהוותם **נִצָּב** – בהם, **דְּבַר ה' לְעוֹלָם, וְשׁוֹפֵעַ בָּהֶם תָּמִיד בְּכָל רֶגַע, וּמְהַוֶּה אוֹתָם תָּמִיד** – מחדש, **מֵאַיִן לְיֵשׁ, כְּהִתְהַוּוּת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ הֶרֶךְ מָשָׁל,** – כמוסבר לעיל, שאור השמש כפי שהוא בשמש עצמה, אינו מציאות כלל. רק כשהאור מתפשט בחלל העולם, שם הוא "מציאות". ואילו בשמש עצמה הוא בטל לגמרי לשמש, למקורו – כך גם לגבי הנבראים, שלאמיתו של דבר הם נמצאים תמיד במקורם, בכוח האלקי, המהווה אותם. **וְאִם כֵּן הֵם** – הנבראים, **בְּטֵלִים בֶּאֱמֶת בִּמְצִיאוּת לְגַמְרֵי לְגַבֵּי דְּבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, הַמְיֻחָדִים בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן,** – איך "דבר ה'" ו"רוח פיו" מאוחדים עם הקב"ה – והנבראים בטלים כליל במציאות ל"דבר ה' ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו, **בְּבִטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.** – אך, למה אם כך אין זה נרגש בנבראים, והם מרגישים עצמם ל"יש" ול"מציאות"? – **רַק שֶׁהֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו, בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים הַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ בָּהֶם, שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִים הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם כְּאִלּוּ הֵם דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ.** – דבר הבא מהצמצום המסתיר, שהנברא לא ירגיש אף לא את המקור הנמצא בו תמיד ומהווה אותו תמיד מ"אין" ל"יש"; וכיוון שאין הוא מרגיש את המקור, לכן הוא יכול להרגיש עצמו ל"יש" ו"מציאות", כאילו הוא דבר לעצמו. **אַךְ אֵין הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר אֶלָּא לַתַּחְתּוֹנִים, אֲבָל** – ואילו, **לְגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלָא קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי,** – הכל לגבי הקב"ה לא נחשב לכלום ממש, **כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ, וְאֵין מִדַּת הַגְּבוּרָה מַסְתֶּרֶת חַס וְשָׁלוֹם לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵינֶנָּה דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ אֶלָּא "ה' הוּא הָאֱלֹהִים":** – ההסתר שמצד שם אלקים ומדת הגבורה, הוא דבר אחד עם שם הוי', מדת החסד והתגלות, וממילא אין בכך משום הסתר לגבי הקב"ה, שכן, אין עצם מסתיר על עצם.

שער היחוד והאמונה

לעולם ושופע בהם תמיד בכל רגע ומהוה אותם תמיד מאין ליש כהתהוות האור מהשמש בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל ואם כן הם בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח פיו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' כמו שיתבאר לקמן כביטול אור השמש בשמש רק שהן הן גבורותיו במדת הגבורה והצמצום להסתיר ולהעלים החיות השופע בהם שיהיו נראים השמים והארץ וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיבי כאור השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חס ושלום לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה' הוא האלהים:

יום רביעי כ' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 162, פרק ז. ובזה... עד עמ' פב, עליו כלל.

פֶּרֶק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א–ל נוסף, אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים במציאות ומיוחדים בו יתברך; אלא שהצמצום וההסתר מסתירים על החיות האלקית, המהווה את הנברא תמיד מ"אין" ל"יש", שלא תיראה ולא תהיה גלויה בנברא – ולכן מרגיש הנברא את עצמו ל"מציאות"; ברם, ההסתר הוא רק לגבי הנברא בלבד, ואילו לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הוי' ואלקים הם "כולא חד", הם שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הוי'. בפרק זה, פרק ז', יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א–ל אחד, – איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות, בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמוח ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנ"ל ח"א פ"כ – כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות שלמעלה הן "אין סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא אחרי צמצומים במדריגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדריגה זו של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי שהנבראים תופסים מקום במדריגה זו. במדריגה זו, למרות

אלו דהוי' ואלק' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלק' – אחד ממש). כ"א באופן דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונרתק – דכל חלק שבנרתק **טפל** לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם קרני ואור השמש המאירים ע"י **חלק זה**".

שגם שם נמשך "אין סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדריגת הדיבור שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדריגה זו, הוא רק "יחודא תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה, ואמנם מציאות זו בטלה לאלקות, אבל לא במדה כזו שמציאותה תתבטל לגמרי.

שער היחוד והאמונה

פרק ז

וּבְזֶה יובן מ"ש בזהר הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתוון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה' ורוח פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה שם עולם עליו כלל

וּבְזֶה – במה שדובר לעיל, **יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, דְּפָסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"** – עד "ה' אחד", **הוּא "יִחוּדָא עִלָּאָה"**, – האופן הנעלה יותר באחדות ה', **וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד"** - **הוּא "יִחוּדָא תַּתָּאָה"**, – האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – **כִּי "וָעֶד" הוּא "אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אָתְוָן**[1]. – כי[2] המלה "ועד" היא "אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" – בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע", שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד" מ"ועד". **כִּי הִנֵּה, סִבַּת וְטַעַם הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה, שֶׁהִסְתִּיר וְהֶעְלִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַחִיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם נִרְאֶה דָּבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ** – כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת, שהוא בטל במציאות למקורו? – הסיבה לכך וטעמו של דבר הוא, **הִנֵּה הוּא יָדוּעַ לַכֹּל, כִּי תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בִּשְׁבִיל הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – שיהיה גלוי שהקב"ה הוא המלך, **דְּ"אֵין מֶלֶךְ** – לא שייך ענין המלוכה, **בְּלֹא עַם",** – שעליהם ימלוך המלך, **פֵּרוּשׁ "עַם" מִלְּשׁוֹן "עוֹמְמוּת",** – כמו "גחלים עוממות", גחלים כבויים בהם לא נראית האש; כך גם ביחס למלך, שהכוונה ב"עם" היא, אלה שלא נראה בהם הקשר עם המלך, **שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזָרִים וּרְחוֹקִים מִמַּעֲלַת הַמֶּלֶךְ,** – ודוקא עליהם בא ענין המלוכה, מצד התבטלותם אל המלך. **כִּי אִלּוּ אֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ** – למלך, **בָּנִים רַבִּים מְאֹד** - **לֹא שַׁיָּךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עֲלֵיהֶם,** – שכן, בנים הם חלק מהמלך עצמו – "ברא כרעא דאבוה" – ולכן לא שייך עליהם ענין המלוכה, אלא דוקא על רחוקים וזרים; **וְכֵן** – לא שייך ענין המלוכה, **אֲפִלּוּ עַל שָׂרִים לְבַדָּם,** – למרות שאין השרים חלק מהמלך עצמו, הם זרים, אך כיוון שיש להם יחס, כשרים, למעלתו של המלך, גם עליהם לא שייך ענין המלוכה. **רַק "בְּרֹב עָם"** - **דַּוְקָא** - **"הַדְרַת מֶלֶךְ".** – שכן, על רוב עם דוקא שייך ענין המלוכה; בדוגמה זו הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה שלמעלה היא על הנבראים התחתונים דוקא, אלה הנראים כדבר נפרד בפני עצמו מאלקות, ולא נראה איך הם בטלים לאלקות – עליהם בא ענין המלוכה, שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. **וְשֵׁם הַמּוֹרֶה עַל מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא שֵׁם אַדְנוּת, כִּי** – ענין המלוכה הוא מה שה**הוּא אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְנִמְצָא, כִּי מִדָּה זוֹ** – מדת המלכות, **וְשֵׁם זֶה** – השם של אדנות המורה על מלוכה, **הֵן הַמְּהַוִּין וּמְקַיְּמִין הָעוֹלָם, לִהְיוֹת עוֹלָם כְּמוֹת שֶׁהוּא עַכְשָׁו, יֵשׁ גָּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאֵינוֹ בָּטֵל בַּמְּציאוּת מַמָּשׁ, כִּי בְּהִסְתַּלְּקוּת מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה חַס וְשָׁלוֹם** – מהעולם, **הָיָה הָעוֹלָם חוֹזֵר לִמְקוֹרוֹ בִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, וּבָטֵל שָׁם בַּמְּציאוּת מַמָּשׁ, וְלֹא הָיָה שֵׁם** – ההגדרה של **"עוֹלָם"** – חל, **עָלָיו כְּלָל.** – שכן, "עולם" הוא ענין של מציאות והגבלה, ושם, במקורו, לא היה "מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

---

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" - ב"קובץ ליובאוויטש" ("תשובות וביאורים" (ברוקלין, תשל"ד) סי"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". **2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "כמ"ש בזח"ב קלה, א".

יום חמישי כ"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטרין.

וְהִנֵּה, גֶּדֶר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נוֹפֵל עַל – דבר שהוא **בְּחִינַת מָקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דַּוְקָא. בְּחִינַת מָקוֹם - הוּא: מִזְּרָח וּמַעֲרָב, צָפוֹן, דָּרוֹם, מַעֲלָה וּמַטָּה.** – אלה הם שש הקצוות המגדירות ענין המקום, **בְּחִינַת זְמַן - עָבַר, הֹוֶה וְעָתִיד.** – ודוקא על הנבראים המוגבלים ומחולקים בהגדרות של מקום וזמן, נופל השם "עולם". **וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינוֹת אֵלּוּ** – של מקום וזמן, **אֵין לָהֶם שַׁיָּכוּת בַּמִּדּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת,** – בעולם ה"אצילות". כי המדות הן "אין סוף", כמוזכר לעיל, שמדת החסד היא חסד בבחינה של "אין סוף", וכך שאר המדות – הרי שלא שייך בהן כלל ההגבלות של מקום או זמן, כיוון שהן "אין סוף" ולמעלה מכל הגבלה, **כִּי אִם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְבַדָּהּ שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ מֶלֶךְ לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית,** – שהקב"ה הוא מלך על הנבראים העליונים ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר – הרי שנאמר כאן גדר מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות, **וְכֵן** – שייך לומר שהוא מלך **לְד' סִטְרִין,** – על ארבעה צדדים של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות, **וְכֵן** – שייך ענין המלכות שלמעלה, **בִּבְחִינַת זְמַן - "ה' מֶלֶךְ, – בהווה, ה' מָלָךְ, – בעבר, ה' יִמְלֹךְ"**[3]. – בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. **וְנִמְצָא, שֶׁחִיּוּת הַמָּקוֹם וְכֵן חִיּוּת הַזְּמַן, וְהִתְהַוּוּתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְקִיּוּמָם כָּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מִמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְשֵׁם אֲדָנוּת בָּרוּךְ-הוּא.** – שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. **וּלְפִי שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מְיֻחֶדֶת בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר,** להלן, **הִלְכָּךְ** – לכן, **גַּם בְּחִינַת הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן** – המתהווים ממדת המלכות, **בְּטֵלִים בַּמְּציאוּת מַמָּשׁ לְגַבֵּי מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּבִטּוּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּשֶּׁמֶשׁ.** – מדובר כאן במצב כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מאוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדריגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. **וְזֶהוּ שִׁלּוּב שֵׁם אֲדָנוּת בְּשֵׁם הַוָיָ"ה,** – בשמות ישנו ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם אחר – והשם שהאות שלו באה בתחילה, שם זה הוא בהתגברות (כלומר, השם השני משולב בו), שההתגלות היא כמו מצד שם זה; אם הראשון משמות השילוב הוא משם של חסד (והשם של גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של חסד, וכך הלאה. האופן והמדריגה של מלכות ושם אדנ"י, מקור הנבראים, כפי שהם עדיין מאוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך שלמעלה מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדנ"י "בשילוב" בשם הוי' – שמצד ה"התגברות" של שם הוי' בטלים הנבראים במציאות, גם כפי שמלכות ושם אדנות הוא מקורם. **כִּי שֵׁם הַוָיָ"ה מוֹרֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, שֶׁהוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה** – ביחד, **בְּרֶגַע אֶחָד** – שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּרֵעֵיא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּינְחָס], וְכֵן** – כך גם, **לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מָקוֹם, כִּי הוּא מְהַוֶּה תָּמִיד אֶת כָּל בְּחִינַת הַמָּקוֹם כֻּלּוֹ מִלְּמַעְלָה עַד לְמַטָּה וּלְד' סִטְרִין.** – ולארבע רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

שער היחוד והאמונה

והנה גדר ובחי' שם עולם נופל על בחי' מקום ובחי' זמן דוקא בחי' מקום הוא מזרח ומערב צפון דרום מעלה ומטה בחי' זמן עבר הוה ועתיד. והנה כל בחי' אלו אין להן שייכות במדות הקדושות העליונות כי אם במדת מלכותו ית' לבדה שייך לומר שהוא ית' מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית וכן לד' סטרין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה ברגע א' כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו מלמעלה עד למטה ולד' סטרין.

---

3. נוסח התפילה.

יום שישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה אעפ"י... עד עמ' 164, אפילו לתחתונים.

וְהִנֵּה, אַף-עַל-פִּי – למרות, **שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ לְמַעְלָה מֵהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן - אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא נִמְצָא גַּם לְמַטָּה בְּמָקוֹם וּזְמַן,** – גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, **דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְיַחֵד בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה נִמְשָׁךְ וְנִתְהַוֶּה הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן,** – מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם דרגה זו של מלכות, מאוחדת עם הקב"ה. כך גם בבחינת מקום וזמן, נמצא הקב"ה שלמעלה ממקום וזמן, אלא כאן מכסה על כך מדת המלכות, באופן שהנבראים יורגשו וייראו כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. **וְזֶהוּ יִחוּדָא תַּתָּאָה** – האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [**שִׁלּוּב** – שם **הֲוָיָ"ה בְּ** – שם **אַדְנוּת בָּרוּךְ-הוּא**], – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. **דְּהַיְינוּ** – כלומר, **שֶׁמָּהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "אֵין-סוֹף" בָּרוּךְ-הוּא - מָלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ מַמָּשׁ בִּזְמַן וּמָקוֹם, כִּי בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּבָאָרֶץ וּלְד' סִטְרִין** – ארבע רוחות, **הַכֹּל מָלֵא מֵאוֹר-אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ, כִּי כָּךְ הוּא בָּאָרֶץ מִתַּחַת כְּמוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל מַמָּשׁ, כִּי הַכֹּל הוּא בְּחִינַת מָקוֹם, הַבָּטֵל בַּמְּצִיאוּת בְּאוֹר-אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא, הַמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – בבחינת מקום, **עַל יְדֵי מִדַּת מַלְכוּתוֹ הַמְיֻחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.** – ולגבי אור אין סוף ברוך הוא שלמעלה לגמרי מזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ – הוא נמצא בכל מקום בשווה. אלא, כיוון שכך, הרי מצד אור אין סוף ברוך הוא היתה צריכה בחינת המקום והזמן להיבטל לגמרי? **רַק** – אין הם בטלים במציאות, מפני **שֶׁמִּדַּת מַלְכוּתוֹ הִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר, לְהַסְתִּיר אוֹר-אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא,** – שהנבראים לא ירגישו בו, וזאת כדי **שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם מִמְּצִיאוּתָם לְגַמְרֵי, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם בְּחִינַת זְמַן וּמָקוֹם בַּמְּצִיאוּת אֲפִלּוּ לַתַּחְתּוֹנִים.** – רק כיוון שבחינת מלכות מסתירה על האור אין סוף ברוך הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי

שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי"ה באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטרין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

יום שבת קודש כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל]:

וְהִנֵּה, בְּמַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב[4]: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", פֵּרוּשׁ – לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא שניתי" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך הלאה, אלא הכוונה היא שהקב"ה אומר: "אני לא השתניתי", שאין שום שינוי חס ושלום בהקב"ה. הרי לא שייך כלל להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס ושלום בו יתברך! הדבר היחידי שיכול לתת מקום לחשוב שישנו חלילה שינוי – הוא בנוגע לאחדותו יתברך מצד בריאת העולמות: לפני שהוא יתברך ברא את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב, שכאילו התווסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא מהוה הדבר שינוי חס ושלום באחדותו המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שניתי", **שֶׁאֵין שׁוּם שִׁנּוּי כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם - כָּךְ הוּא לְבַדּוֹ אַחַר שֶׁנִּבְרָא.** – שהרי לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה'

לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה לבדו קודם בריאת העולם כך הוא לבדו אחר

4. מלאכי ג, ו.

התהוות הבריאה – הרי התווסף עוד דבר, העולם? – אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד, שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומאוחד אתו יתברך – מובן, שהוא "לבדו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לבדו" לפני הבריאה, שכן, כל הבריאה בטלה במציאות ומאוחדת אתו יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי הנבראים התחתונים, ואילו לגביו יתברך אין היא שום מציאות כלל, והרי הוא "לבדו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני הבריאה. **וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים**[5]: **"אַתָּה** – ריבונו של עולם, **הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא כו'"**, – משנברא העולם. לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "**אתה הוא** משנברא" – אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה הוא" שאחרי בריאת העולם, הוא אותו "אתה הוא" שלפני בריאת העולם, **בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי בְּעַצְמוּתוֹ**, – וגם **וְלֹא בְּדַעְתּוֹ**[6], – שלמרות שיש מקום לומר שבריאת העולם תהווה שינוי בדעתו[7], בחשבנו שבמה שהתווסף עולם התווסף משהו בידיעה שהוא יודע את העולם, וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו – לכן אומרים, שגם בידיעה שלו אין שום שינוי חס ושלום, **כִּי בִּידִיעַת עַצְמוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהַכֹּל מְמֻנּוּ וּבָטֵל בַּמְּציאוּת אֶצְלוֹ**, – וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל־ידה הוא יודע את כל הנבראים המתהווים ממנו. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם זַ"ל**[8], **שֶׁ"הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיָּדוּעַ, וְהוּא הַדֵּעָה עַצְמָהּ** – כפי שהוסבר ביתר פירוט בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים נפרדים: ישנו ה"**יודע**" – נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו ה"**ידוע**" – **הדבר** שיודעים אותו, וישנה ה"**דיעה**" – כוח הדעת לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא" עצמו, **הַכֹּל אֶחָד, וְדָבָר זֶה** – ממשיך הרמב"ם, **אֵין כֹּחַ בַּפֶּה** – האדם, **לְאָמְרוֹ, וְלֹא בָּאֹזֶן לִשְׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם** – ובהבנתו, **לְהַכִּירוֹ עַל בּוּרְיוֹ"**. – שתהיה לאדם הכרה יסודית בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו **שמי** שיודע, **ומה** שהוא יודע, **ובמה** שהוא יודע – הכל דבר אחד, **כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ - הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ מִכָּל צַד וּפִנָּה, בְּכָל דֶּרֶךְ** – של **יִחוּד, וְאֵין דַּעְתּוֹ דָּבָר נוֹסָף עַל מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁדַּעְתָּהּ דָּבָר נוֹסָף עַל מָהוּתָהּ וּמֻרְכָּב בָּהּ**, – אצל האדם מהווה הדעת ענין נוסף על הנפש המורכב בה, **שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה דָּבָר - כְּבָר הָיְתָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הַמַּשְׂכֶּלֶת בְּטֶרֶם שֶׁלָּמַד וְיָדַע, וְאַחַר שֶׁלָּמַד וְיָדַע נִתּוֹסְפָה יְדִיעָה זוֹ בְּנַפְשׁוֹ**, – הרי שבאדם הידיעה היא דבר נוסף לנפש – נוסף בה הענין שנלמד. **וְכֵן מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם "יָמִים יְדַבֵּרוּ, וְרֹב שָׁנִים יוֹדִיעוּ חָכְמָה"**[9], – ה"ימים" מלמדים את האדם, והרבה שנים מוסיפות חכמה לאדם, **וְאֵין זוֹ אַחְדוּת פְּשׁוּטָה אֶלָּא מֻרְכֶּבֶת**, – כלומר, למרות שהידיעה באדם היא גם כן מאוחדת עם הנפש – הרי אנו אומרים שה**נפש** יודעת – אך יחוד זה של הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות **פשוטה**" היינו שלא שייך שתהיה **לא** מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת, הרי הם שני דברים המתאחדים. **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה וְצַד רִבּוּי כְּלָל.** – שנאמר שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חס ושלום בו יתברך. **וְאִם כֵּן**, – כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה ובלי ריבוי, אי אפשר שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז היה משמע שלפני שידע היה אופן אחד ואחר כך נוספו ידיעה, ריבוי והרכבה חס ושלום, אלא: **עַל כָּרְחֲךָ מָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ - הַכֹּל דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ, בְּלִי שׁוּם הַרְכָּבָה. וּלְפִיכָךְ, כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא בָּעוֹלָם לְהַשִּׂיג מָהוּת הַבּוֹרֵא וְעַצְמוּתוֹ - כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מָהוּת דַּעְתּוֹ**, – שכן, דעתו וידיעתו הן דבר אחד אתו יתברך, **רַק לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַשֵّכֶל וּמֵהַשָּׂגָה**, – ומשום כך יכולה היא לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָחִיד וּמְיֻחָד** -

שער היחוד והאמונה

שנברא וז"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא בדעתו כי בידיעת עצמו יודע כל הנבראים שהכל ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע ואחר שלמד וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ מהותו ועצמותו ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי שום הרכבה ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא בעולם להשיג מהות הבורא ועצמותו כך אי אפשר להשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא למעלה מהשכל ומהשגה שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא

---

5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף כו' — באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו — בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד מתואריו — ואי"ז משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח. 9. איוב לב, ז.

הוּא וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מַמָּשׁ, וּבִידִיעַת עַצְמוֹ מַכִּיר וְיוֹדֵעַ כָּל הַנִּמְצָאִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – ה"נמצאים" של העולמות העליונים ושל העולמות התחתונים, עַד שֶׁלְּשׁוּל קָטָן שֶׁבָּיִם[10], וְעַד יַתּוּשׁ קָטָן שֶׁיִּהְיֶה בְּטַבּוּר הָאָרֶץ[11] - אֵין דָּבָר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאֵין יְדִיעָה זוֹ – שהוא יודע את כל הנבראים, מוֹסִיפָה בּוֹ רִבּוּי וְהַרְכָּבָה כְּלָל, – של דבר נוסף, מֵאַחַר שֶׁאֵינָהּ רַק יְדִיעַת עַצְמוֹ, – ובידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו במציאות ומאוחדים בו, וְעַצְמוּתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד[12]. וּלְפִי שֶׁזֶּה קָשֶׁה מְאֹד לְצַיֵּר בְּשִׂכְלֵנוּ, – ידיעה כזו[13], עַל כֵּן – לכן, אָמַר הַנָּבִיא[14]: "כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ - כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי – אומר הקב"ה, מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם", וּכְתִיב[15]: "הֲחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא וְגו'", וּכְתִיב[16]: "הַעֲינֵי בָשָׂר לָךְ, אִם כִּרְאוֹת אֱנוֹשׁ תִּרְאֶה", שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה וְיוֹדֵעַ כָּל הַדְּבָרִים – שהוא יודע, בִּידִיעָה שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ, – וידיעה זו, כיון שהיא חוץ ממנו ולפני כן לא ידע אותה, הרי כשהוא יודע את הידיעה, מתווסף בו דבר זה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – יודע הכל, בִּידִיעַת עַצְמוֹ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ – של הרמב"ם. [עֵין שָׁם בְּהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה. וְהִסְכִּימוּ עִמּוֹ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כַּמְבֹאָר בַּפַּרְדֵּס מֶהָרְמַ"ק זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה]: – שכן, ישנם גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חס ושלום משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אין סוף. ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגדה בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגדה בפרק ט') דבר זה הוא אחרי הרבה צמצומים שאור אין סוף ברוך הוא מצמצם עצמו, עד שהוא מתלבש בכלים של ספירות חכמה, בינה, דעת של עולם האצילות – שם "הוא המדע הוא היודע כו'", שכן הספירות מאוחדות בתכלית היחוד עם אור אין סוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'[17].

שער היחוד והאמונה

ודעתו הכל אחד ממש ובידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן שבים ועד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ אין דבר נעלם ממנו ואין ידיעה זו מוסיפה בו ריבוי והרכבה כלל מאחר שאינה רק ידיעת עצמו ועצמותו ודעתו הכל אחד ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ אמר הנביא כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכתיב החקר אלוה תמצא וגו' וכתיב העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה שחוץ ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה' יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר בפרדס מהרמ"ק ז"ל]:

---

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[קטן שבכל הבריות – רש"י חולין (מ, א)] **שבים** [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]". **11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "הפחות **בצורה** – חשיבות – שבכל הברואים – ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט – וראה ב"ר רפ"ח". **12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "לכאורה כאן נסתיים **כל** הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור **בענין**: ודבר זה כו', ורק **מסתייע** מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת **כל הכתוב לעיל**. דנקודתו - דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' **שכתב הרמב"ם** - כ"ז הוא יחו"ת, **עבודת כאו"א** [ולא יחו"ע - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם **על אתר**: ודבר זה אין בלב **האדם** (**איזה שיהי'**) להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפמש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא **שהנביא אמר** כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר **דע"כ** אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". **13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "1) ודייק בלשונו "**לצייר**" שאינו רגיל **כלל**. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). 2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - **מוכח** דסו"ס **אפשרי** לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך - החקר גו' העיני גו' - משמע **דא"א**. וכן לעיל: ודבר זה **אין כח כו' להכירו כו'**. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: 1) התאמתות ללא ספק (שהרי **רואה** הציור) - "אפלייג" בשכל בהחלט. 2) אף שאינו מבין **כלל** איך ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בההתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - **בשעת מעשה** רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: 1) **להבין** בשכל שאין **מקום להקשות** בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות 2) **א"א להבין** בשכל (**בידיעת החיובב**) איך זה המציאות דאחה"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט **בפ"ע**. 3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (**בידיעת החיוב**) וכנ"ל בעניני הציור. ובזה מתורצת ג"כ הסתירה: **דחקר** אלקה וכן **להכירו בלב** - א"א (היינו **בידיעת** החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא **תמצא, על בוריו**, וכן בפ"ב להבינו **על בוריו** - דוקא". ועפ"ז מתורצת ג"כ קושית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "**להשיג** דבר זה **על בוריו**" (**ידיעת החיוב** והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה **שאפשר** - וה"ז הסברה **וידיעה בשכל** ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"נ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' **בכלל** - שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו,ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "**לצייר בשכל**". - וראה שם בלקו"ת איך שע"י **ריבוי** בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "**לציור**" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". **14.** ישעי' נה, ט. **15.** איוב יא, ז. **16.** שם, י, ד. **17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות".

יום ראשון

יום ראשון — יז סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פג־פז.
תניא: פרק ו. והנה . . . "160" בחסד.

ניט הנאה האָבען פון עולם הזה אין פולען זין, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת מֵעוֹלָם הַזֶּה בִּמְלֹא הַמּוּבָן, הוּא רַק הֲכָנָה טוֹבָה לַעֲבוֹדָה. עִנְיַן הָעֲבוֹדָה הוּא לַעֲשׂוֹת הַגַּשְׁמִי כְּלִי לֶאֱלֹקוּת.

יום שני

יום שני — יח סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.
תהלים: פח־פט.
תניא: והנה מהתכללות . . . "פא" בשמש.

בַּזְּמַן הַזֶּה, בְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא מַמָּשׁ, הַחוֹבָה עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לִדְרֹשׁ בְּטוֹבַת זוּלָתוֹ, בֵּין זָקֵן בֵּין צָעִיר, לְעוֹרְרוֹ לִתְשׁוּבָה, לְמַעַן שֶׁלֹּא יֵצֵא חַס וְשָׁלוֹם מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּזְכּוּ בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ לִגְאֻלָּה שְׁלֵמָה.

יום שלישי

יום שלישי — יט סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צ־צו.
תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.

בְּחֹדֶשׁ מַרְחֶשְׁוָן תרי"ג קָבַע הַ"צֶּמַח צֶדֶק", מִלְּבַד הַשִּׁעוּרִים הָאֲחֵרִים, שִׁעוּר לִמּוּד עִם אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"שׁ] בְּכָל יוֹם שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה – בַּחֹרֶף מַתְחִיל מִשָּׁעָה הָעֲשִׂירִית לַיְלָה, וּבַקַּיִץ מִשָּׁעָה הָרְבִיעִית לִפְנוֹת בֹּקֶר. – שְׁתֵּי שָׁנִים הָיָה הַלִּמּוּד: קַבָּלָה עִם בֵּאוּרֵי חֲסִידוּת. אַחַר זְמַן זֶה – עַד אֱלוּל תרט"ז, שֶׁאָז נִפְסַק הַשִּׁעוּר, לָמְדוּ סִפְרֵי מֶחְקָר: הָרַסַ"ג [=רַבִּי סְעַדְיָה גָּאוֹן], מוֹרֶה נְבוּכִים, עִקָּרִים, כּוּזָרִי וְעוֹד, עַל פִּי תּוֹרַת הַחֲסִידוּת.

יום רביעי

יום רביעי — כ סיון — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צז־קג.
תניא: פרק ז. ובזה . . . "פב" עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מִפִּתְגָּמֵי אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"שׁ]: מִבְּנֵה הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת שֶׁל חָסִיד הוּא לְפִי עֶרֶךְ הַ'יְחִידוּת' הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ אֵצֶל הָרַבִּי שֶׁלּוֹ. הַיְחִידוּת הָרִאשׁוֹנָה הִיא לְפִי עֶרֶךְ מַהוּת עַצְמוֹ שֶׁל הֶחָסִיד. לְפִי אֹפֶן מַהוּת עַצְמוֹ – כָּזֶה סֵדֶר עֲבוֹדָה נוֹתֵן לוֹ הָרַבִּי.

יום חמישי

יום חמישי — כא סיון — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש״י.
תהלים: קד־קה.
תניא: והנה גדר . . . ־פב־ סטרין

רבינו בספר של בינונים פ״ג אומר, כי ג׳ מוחין חב״ד וז׳ מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואָס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאָן זיין ח״ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א״ס ב״ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רַבֵּנוּ בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים פֶּרֶק ג׳ אוֹמֵר, כִּי ג׳ מוֹחִין חַב״ד וְז׳ מִדּוֹת הֵם הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁהֵם הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּגוּף הָאָדָם, אָמְנָם עִנְיַן הַמְּסִירַת נֶפֶשׁ עַל אֱלֹקוּת, שֶׁיְּהוּדִי אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵד חַס וְשָׁלוֹם מֵאֱלֹקוּת, זֶהוּ מֵעַצְמוּת אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵעִנְיַן הַסְּפִירוֹת דְּרֵאשִׁיתָם הִיא סְפִירַת הַחָכְמָה.

יום ששי

יום ששי — כב סיון — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש״י.
תהלים: קו־קז.
תניא: והנה אעפ״י . . . ־164־ לתחתונים.

לַאֲמִירַת ״וְהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם כו׳״ מְחַבְּרִים תְּחִלָּה ב׳ הַצִּיצִיּוֹת דִּלְפָנָיו, אַחַר כָּךְ מְצָרְפִים צִיצִית כָּנָף הַשְּׂמָאלִי דְּלַאֲחוֹרָיו, אַחֲרֵי זֶה צִיצִית דְּכָנָף הַיָּמִין וְאוֹחֲזִים אוֹתָם בֵּין קְמִיצָה לַגֶּרֶת דְּיַד שְׂמֹאל.

נוֹשְׁקִים הַצִּיצִיּוֹת שֵׁשׁ פְּעָמִים, הַיְנוּ בַּאֲמִירַת תֵּבוֹת: צִיצִית, צִיצִית, לְצִיצִית, אֱמֶת, קַיֶּמֶת, לָעַד.

שבת קודש

שבת — כג סיון — ה׳תש״ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש״י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: והנה כמ״ש . . . ־פג־ מהרמ״ק ז״ל.

מענה אאזמו״ר לאאמו״ר ביחידות חורף תרל״ה: היצה״ר נקרא נה״ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה״ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה״ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כללא בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי׳ לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי׳ של נה״ב.

וסיים אאמו״ר נ״ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה״ב, ווער רעדט נאָך א חסידישער נה״ב.

מַעֲנֶה אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"ש] לַאֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] בִּיחִידוּת חֹרֶף תרל"ה: הַיֵּצֶר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דַּוְקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פִּקֵּחַ שֶׁבַּחַיּוֹת, וּצְרִיכִים לְחָכְמָה מְרֻבָּה לְהָבִין תַּחְבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ צַדִּיק תָּמִים עָנָו וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁלּוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וְיֵשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֵשֶׁק גָּדוֹל לִלְמֹד חֲסִידוּת אוֹ לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאֵיזֶה הַשְׂכָּלָה, וּבֶאֱמֶת הִנֵּה זֶהוּ רַק עֵצַת הַיֵּצֶר וּמִתַּחְבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית לִמְנֹעַ מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדּוֹמֶה.

וּנְקוֹט הַאי כְּלָלָא [וְאֶחוֹז כְּלָל זֶה] בְּיָדְךָ וּזְכֹר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָּל דָּבָר הַמּוֹעִיל אוֹ מֵבִיא לַעֲבוֹדָה בְּפֹעַל, הִנֵּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתִּהְיֶה לְדָבָר זֶה – אֲפִלּוּ אִם הַמְּנִיעָה הִיא מִדָּבָר הַיּוֹתֵר נַעֲלֶה – הוּא רַק מִתַּחְבּוּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית.

וְסִיֵּם אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן: עַד אָז לֹא יָדַעְתִּי שֶׁתִּתְכֵּן נֶפֶשׁ בַּהֲמִית [בִּלְבוּשׁ] יְרֵא שָׁמַיִם, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל נֶפֶשׁ בַּהֲמִית [בִּלְבוּשׁ] "חֲסִידִי".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

'עשה' דוחה שני איסורי 'לא תעשה'? — יום ראשון י"ז סיון ה'תשע"א

הלכות יבום וחליצה פרק א, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיְּיַבֵּם אָדָם אֵשֶׁת אָחִיו מֵאָבִיו.

על מי מוטלת מצוות ייבום? יש אומרים שהחיוב הוא על היבם ולא על היבמה, כי עיקרה של מצוות ייבום היא משום פריה ורביה, והאשה אינה מצווה בה (שו"ת הרשב"א ח"א, יח).

על שיטה זו יש להקשות מהגמרא (יבמות כ, א) האומרת, שהיה מקום להתיר לכהן גדול לייבם אלמנה מן האירוסין (אילולא לימוד מיוחד האוסר זאת), מכיוון ש'עשה דוחה לא תעשה', היינו, שמצוות עשה שחלה על היבם ("יבמה יבוא עליה") דוחה את איסור ה'לאו' שיש בנשואי אלמנה לכהן גדול.

ואם מצוות ייבום היא רק על האיש ולא על האשה, איך יוכל הכהן גדול לייבם את האלמנה, והרי האלמנה - שלא חלה עליה מצוות ייבום - תעבור על ה'לאו' מבלי שיידחה על ידי מצוות עשה?

אלא שמכאן למדנו חידוש: כאשר האדם מצווה לעשות 'מצוות עשה' ואפשרות הביצוע היא רק בשיתוף אדם אחר - ה'עשה' שלו דוחה גם את איסורי 'לא תעשה' של זולתו!

ולכן, היה מקום להתיר לכהן גדול לייבם את האלמנה - אף שהאלמנה עוברת על ה'לאו' מבלי שתקיים מצוות עשה - כי מכיוון שהיבם אינו יכול לקיים את המצוה מבלעדי האשה, ה'עשה' שלו דוחה גם את 'לא תעשה' שלה.

(תורת חסד ח"א, לא, ד)

חליצת הסומא — יום שני י"ח סיון ה'תשע"א

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה ח: הַסּוּמָא אֵינוֹ חוֹלֵץ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְאֵין זֶה רוֹאֶה הָרֹק..

דין זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד "הסומא שחלץ חליצתו כשרה" (לקמן הט"ו). ומקורו בברייתא (יבמות קג, א) "החולצת מן הסומא חליצתה כשרה" ומכאן למד הרמב"ם שלכתחילה אין הסומא חולץ, והוסיף שלומדים זאת מהפסוק "וירקה בפניו", היינו לעיניו של החולץ.

וכתב על כך הראב"ד שהסומא אינו חולץ רק אם יש אח אחר שיחלוץ, אבל אם אין אח נוסף הסומא חולץ לכתחילה. ואילו ה'מגיד משנה' סובר שאף אם אין אח אחר אינו חולץ שהרי אפשר לייבם.

והגר"ע איגר מבאר את דברי הראב"ד: מאחר שמצוות ייבום קודמת לחליצה (כדברי הרמב"ם לעיל פ"א ה"ב) בהכרח שמדובר בסומא שאינו יכול לייבם אלא לחלוץ, וכאשר אין אחר שיוכל לייבם או לחלוץ והסומא יכול רק לחלוץ - אין לך דיעבד גדול מזה (תשובת הגרע"א תניינא סי' מג).

והקשה ה'משנה למלך': לדעת הרמב"ם שהחולץ צריך לראות את הרקיקה, איך תוכשר חליצת הסומא בדיעבד? והרי התנאי שהחולץ יראה את הרקיקה אינו יכול להתקיים, וכידוע (מנחות ק"ג, ב) "כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת" ורק "אם ראוי לבילה אין הבילה מעכבת". כלומר, אם התנאי שנדרש לקיום המצוה יכול להתקיים – אי קיומו אינו מעכב, אך אם אינו יכול להתקיים – אי קיומו מעכב, כשם שלענין הקריאה "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה...", "אם היו יכולים לדבר" אין הקריאה מעכבת מפני "שהם ראוים לקרות", אבל אילם או אילמת שאינם יכולים לקרוא – חליצתם פסולה (לקמן הי"ג)!

ותירץ ה"בית לוי" (ח"ג סי' ב' בהגה):

הכלל "כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת" נאמר רק בדבר הנעשה קודם גמר המצוה (כמו הבילה הנעשית קודם הקרבת המנחה) וזה ההבדל בין קריאה לרקיקה. הקריאה היא לפני עיקר המצוה (חליצת הנעל), ולכן אם אינו ראוי לקריאה – הקריאה מעכבת, ואילו רקיקה הנעשית לאחר גמר המצוה אינה מעכבת.

בין חרש למלך

יום שלישי י"ט סיון ה'תשע"א

הלכות יבום וחליצה פרק ו, הלכה ג: וְאֵלּוּ מְיַבְּמִין וְלֹא חוֹלְצִין: הַחֵרֵשׁ וְהַשּׁוֹטֶה וְהַקָּטָן.

מבואר בגמרא (יבמות מד, א) שמצות ייבום ומצות חליצה תלויות זו בזו, ולכן מי שאינו ראוי לחליצה אינו מייבם, וכן להיפך.

ומקשים התוספות (שם ד"ה כל): אם כן, מדוע החרש מייבם אף שאינו חולץ? ומתרצים: כאשר אי־האפשרות לחולץ היא מסיבה מהותית, שאז לא חל מלכתחילה חיוב לחלוץ, לא חל גם חיוב ייבום, אך חרש במהותו הוא 'בר חליצה' אלא שאינו יכול לעשות את מעשה החליצה בפועל, ולכן הוא מייבם (לפי קובץ הערות סי' ה').

אך יש להקשות על הרמב"ם שכתב (הל' מלכים פ"ב ה"ג), המלך אינו חולץ ואינו מייבם משום שהיבמה צריכה לירוק בפני החולץ, ובמלך אי אפשר לנהוג כן שהרי אסור לבזותו, וכיון שאינו חולץ אינו מייבם. ולכאורה, הרי המלך מצד עצמו הוא 'בר חליצה' ורק בפועל אי אפשר לחלוץ, ומדוע לא ייבם כמו חרש?

ויש לומר: החרש נחשב בר חליצה כי יש סיכוי שיחזור לשפיות ויוכל לחלוץ, אך במלך לעולם לא יוכלו לקיים מצות חליצה כי אפילו אם יעבור ממלכותו מחוייבים בכבודו (קוה"ע שם, ה').

ויש המחלקים בין חסרון מציאותי לחסרון הלכתי: למלך אסור לחלוץ מצד הדין, ומכיון שאינו בר חליצה, פוקעת ממנו גם מצות ייבום. אך בחרש המניעה היא מצד המציאות ולא מצד הדין, והמצוה קיימת אלא שהוא אנוס מלקיימה, ולכן אין החליצה מונעת מקיום חובת הייבום (אג"מ אהע"ז ח"א סי' קנ"ח).

בושה תמורת כסף

יום רביעי כ' סיון ה'תשע"א

הלכות נערה בתולה פרק ב, הלכה ד־ה: כֵּיצַד שָׁמִין הַבֹּשֶׁת? הַכֹּל לְפִי הַמְכַיֵּשׁ וְהַמִּתְכַּיֵּשׁ... וּלְפִי זֶה רוֹאִין הַדַּיָּנִין מַעֲלָתוֹ וּמַעֲלָתָהּ, וְשָׁמִין כַּמָּה מָמוֹן רָאוּי לְאָבִיהָ וּלְמִשְׁפַּחְתָּהּ לִתֵּן וְלֹא יֵאָרַע לָהֶן דָּבָר זֶה מֵאָדָם זֶה.

והנה, הרמב"ם אינו כותב ששמים כמה מוכנים אביה ומשפחתה לקבל לפי כבודם ומעמדם כדי שהדבר יתרחש להם, אלא כמה יתנו כדי שהדבר לא יקרה.

וצריך ביאור:

מה ההבדל בין דמי בושת לדמי צער, שבדמי צער מעריכים כמה אדם רוצה ליטול ולהצטער, ואילו בבושת לא מעריכים כמה היה מוכן לתת בשביל להתבייש אלא כמה מוכן היה לתת כדי למנוע מעצמו את הבושה?

ויש לומר:

להלן (פ"ג הי"א) כותב הרמב"ם "לפי שיש בני אדם כעורין שאין מקפידים על בושתם, וכל היום מבזים את עצמם בכל מיני ביזוי דרך שחוק וקלות ראש, או כדי ליטול פרוטה אחת מן הליצים המשחקים עמהם".

ומדברי הרמב"ם מובן שבושת וצער הם שני דברים שונים לחלוטין, שכן בצער יתכן שאדם אחד ירצה מאה שקלים על מנת להסכים לסבול צער מסויים והשני יהיה מוכן בחמישים. בבושה, לעומת זאת, אדם מכובד לא מוכן שיביישו אותו בעד כל הון, ואם מישהו מוכן להתבזות עבור כסף, הרי בזה גופא הוכיח על עצמו שאינו מכובד, והוא "מן הכעורין שאין מקפידים על בושתם".

(ידבר שלום ח"ב עמ' קכה)

למען השלום

יום חמישי כ"א סיון ה'תשע"א

הלכות סוטה פרק ג, הלכה ב: וְאוֹמְרִין לָהּ: בִּתִּי, הַרְבֵּה קְדֻמוּךְ וְנִשְׁטְפוּ, וַאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וִיקָרִים תָּקַף יִצְרָן עֲלֵיהֶן וְנִכְשְׁלוּ. וּמַגִּידִין לָהּ מַעֲשֵׂה יְהוּדָה וְתָמָר כַּלָּתוֹ, וּמַעֲשֵׂה רְאוּבֵן בְּפִילֶגֶשׁ אָבִיו עַל פִּשְׁטוֹ, וּמַעֲשֵׂה אַמְנוֹן וַאֲחוֹתוֹ.

בגמרא (מגילה ז' ע"ב) נאמר: "מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם", כדי שלא יבינו העם ולא יפגע כבודו של ראובן. ואם כן, מה טעם מספרים זאת לסוטה?

ויש לומר:

רק בקריאה בציבור יש לחוש, אך לא בקריאה ליחיד. ועוד: בתורה לא כתובה הודאתו של ראובן ולכן הקריאה בתורה עלולה לפגוע בכבודו, אך כאשר מספרים גם על הודאתו של ראובן אין זה פגם אלא שבח (הגהות הרד"ל מגילה שם).

וגם על הוספת הרמב"ם שמספרים לה גם "מעשה אמנון ואחותו" יש להקשות: הרי בגמרא (שם) נאמר שאין קוראים מעשה זה מפני כבודו של דוד!

ויש לומר: מטרת הזכרת חטאי הקדמונים באזני הסוטה היא שתודה ולא תשתה ותמות, ופיקוח נפש דוחה כל שאר איסורי התורה.

ועוד יש לומר: ההיתר הוא כדי למנוע את מחיקת השם, כפי שעולה מדברי הרמ"א (שו"ת סי' י"א) שמתיר להוציא שם רע כדי להשכין שלום בעיר, והוכיח זאת מכך שבגמרא (שבת נ"ה, ב) נאמר "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" והאמור בתורה "וישכב את בלהה פילגש אביו" אינו מתפרש כפשוטו, אלא שבלבל מצעו של אביו. ולפי זה קשה: כיצד מוציאים שם רע על ראובן, ומספרים לסוטה את המעשה כפשוטו כאילו חטא, כאשר באמת לא חטא? אלא שהכוונה היא כדי למנוע את מחיקת השם הנכתב בקדושה ובטהרה, ולשם כך הותרה אף הוצאת שם רע.

והלא דברים קל וחומר: מחיקת השם נדחתה כדי להשכין שלום בין איש לאשתו הרי שהשלום חשוב יותר ממחיקת השם, ואם הוצאת שם רע הותרה כדי למנוע את מחיקת השם – כל שכן שמותרת כדי להשכין שלום.

(דברות אריאל סוטה סי' י"ב)

מצוות הקנאות

יום שישי כ"ב סיון ה'תשע"א

הלכות סוטה פרק ד, הלכה יח: מִצְוַת חֲכָמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנֵּאוֹת לְנָשֵׁיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ. וְכָל הַמְקַנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ, נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ טָהֳרָה.

זו דעת רבי עקיבא (סוטה ג, א) המפרש את הפסוק "וקנא את אשתו" כחובה על האדם לקנא לאשתו כאשר אינה נוהגת בצניעות. ותמה ה'כסף משנה': אם כן, מדוע כתב הרמב"ם שזו "מצוות חכמים"?

ויש שפירש שהרמב"ם לשיטתו (ספר המצוות שורש ז), שכל דבר שלא נכתב כציווי מפורש אלא נלמד מדרש הפסוקים נחשב כדברי סופרים, ואף כאן התורה לא כתבה בלשון ציווי, אלא בדרך סיפור ("ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו"). יתר על כן: אלמלא כתבה תורה פעם נוספת "וקנא את אשתו" היינו אומרים שהקינוי רשות ולא חובה (סוטה שם), ורק מכפילות הפסוק למדו שהקינוי חובה, ונמצא שהציווי נלמד מדרשת חכמים (נימוקי מהרא"י).

והגרי"פ פערלא (בביאורו לסהמ"צ לרס"ג, מ"ע ע"ה) הביא שתי ראיות לשיטת הרמב"ם:

א. הגמרא (שם) מפרשת את דברי רבי עקיבא "וקינא את אשתו – חובה" בהתאם לדברי דבי רבי ישמעאל שאדם מקנא לאשתו רק משום שנכנסת בו רוח טהרה ממרום המעוררת אותו לכך.

ואם לדעת רבי עקיבא חובה מן התורה לקנא לאשתו כאשר אינה הולכת בדרכי הצניעות, הרי זו חובה ככל שאר המצוות, ומדוע תולים זאת ברוח טהרה ממרום? אלא מכאן שגם לשיטת רבי עקיבא החובה לקנא היא רק מדרבנן.

ב. הגמרא (שם כה, א) מסתפקת האם הבעל יכול למחול ולבטל את הקינוי שקנא לאשתו, כי יש מקום לומר שהתורה תולה את האיסור של סוטה לבעלה בקינוי הבעל, ואם כן ביכלתו לבטל את קינויו ואשתו לא תיאסר עליו אף אם נסתרה.

ואם הקינוי הוא חובה מן התורה הרי אין הדבר תלוי ברצון הבעל, ואיך יתכן לומר שהאיסור תלוי בקינוי הבעל?! אלא שאין זו חובה, ואכן יתכן שאיסור האשה על בעלה בגלל קינוי, תלוי ברצון הבעל.

שפחה חרופה

שבת קודש כ"ב סיון ה'תשע"א

הלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה יג: שִׁפְחָה חֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא שֶׁחֲצָיָהּ שִׁפְחָה וְחֲצָיָהּ בַּת חוֹרִין וּמְקֻדֶּשֶׁת לְעֶבֶד עִבְרִי; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה. הָא אִם נִשְׁתַּחְרְרָה כֻּלָּהּ - חַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין; שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה.

נאמר בתורה: "והוא שפחה... והפדה לא נפדתה" (ויקרא יט, כ). ונחלקו תנאים (כריתות פ"ב מ"ה) אם מדובר בשפחה גמורה או במי שחציה שפחה וחציה בת חורין.

ובין כך ובין כך, יש לשאול: האם השפחות חשובה לעצם יצירת החיוב על הבא על שפחה חרופה או שהמשמעות של עובדה זו היא רק במובן שעבירה זו לא תהיה חמורה כאיסור אשת איש רגיל?

כלומר, האם העובדה שיש בה שפחות (בחציה או בכולה) מהווה גורם עיקרי לחיוב קרבן אשם (לבועל) ומלקות (לאשה) או שֶׁשִּׁפְחוּתָהּ גורמת רק שאין קידושיה קידושין גמורין ואין עליהם חיוב מיתת בית דין, ולכן יש מקום לאיש להתחייב בקרבן ולאשה במלקות?

רש"י (שם) מפרש שאין קידושיה קידושין גמורין ולכן אין העבירה חמורה כל כך. אך לדברי הראב"ע (שם) שִׁפְחוּתָהּ חשובה לענין עצם החיוב: "וטעם להזכיר זאת הפרשה, כי הוא עושק אדני השפחה, על כן יביא איל אשם", כמו בשאר ענייני העושק והגזילה האמורים בפרשה זו. הרי שלדעת ראב"ע השפחות מחשיבה עבירה זו גם כמעשה גזל ולא רק כביאה אסורה. ומאידך אין כוונתו לומר שהעושק הוא עיקר החטא והאישות אינה חשובה לעצם החיוב, אלא שניהם הם גורמים חשובים בחיוב.

גם ה'משך חכמה' (שם) הולך בדרך זו וכותב: "... דמלבד החטא שחטא לפני ה' , שעל זה מביא קרבן - עוד צריך לרצות את חבירו ולפייסו, דחמסו ועשקו, שאסר עליו את אשתו... לכן כתיב 'ונסלח לו מחטאתו' ולא 'כל חטאתו' דרק מה שחטא בין אדם למקום, ע"ז כתיב, 'וכפר לו לפני ה' על חטאתו אשר חטא'". כלומר ה'משך חכמה' הולך בשיטת הראב"ע שיש בביאת שפחה חרופה עושק, אבל לראב"ע עשק את אדוני השפחה, ואילו לפי ה'משך חכמה' עשק את בעלה שאסרה עליו לעולם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ז־כ"ג סיון ה'תשע"א

יום ראשון י"ז סיון ה'תשע"א

הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

א. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: גֵּרַשְׁתַּנִי בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּבָאוּ אוֹתָן הָעֵדִים וְהִכְחִישׁוּהָ, וְאַחַר כָּךְ הָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ, וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם[2], וּבָאָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת; שֶׁזּוֹ הֶחְזְקָה שַׁקְרָנִית, וְרוֹצָה לְהִשָּׁמֵט מִתַּחַת בַּעְלָהּ. בָּא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד לָהּ שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ - לֹא תִּנָּשֵׂא, שֶׁמָּא הִיא שָׁכְרָה אוֹתוֹ[3]; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ עֵד.

ב. וְכֵן אִם הָיְתָה מִלְּחָמָה בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי בַּמִּלְחָמָה - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵינָהּ; (שֶׁמָּא) תִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ עַל דְּבָרִים שֶׁרַבָּן לְמִיתָה וְתֹאמַר ״מֵת״. כְּגוֹן שֶׁנֶּהֱרְגוּ הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ בְּאֶמְצָעָן, שֶׁהֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת: מֵאַחַר שֶׁנֶּהֱרְגוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, נֶהֱרַג הוּא בִּכְלָלָן. לְפִיכָךְ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, וַאֲפִלּוּ אָמְרָה ״מֵת בַּמִּלְחָמָה וּקְבַרְתִּיו״[4]. אֲבָל אִם אָמְרָה ״מֵת עַל מִטָּתוֹ״[5] - נֶאֱמֶנֶת[6].

ג. לֹא הֶחֱזְקָה מִלְּחָמָה בָּעוֹלָם[7], וּבָאָה וְאָמְרָה: מִלְּחָמָה הָיְתָה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וּמֵת בַּמִּלְחָמָה - לֹא תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא.

ד. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי תַּחַת הַמַּפֹּלֶת[8] - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְכֵן אִם הָיָה שִׁלּוּחַ[9] נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, וְאָמְרָה: נְשָׁכוֹ נָחָשׁ אוֹ עַקְרָב וָמֵת - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, שֶׁמָּא תִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ עַל רֹב אֲנָשִׁים שֶׁמֵּתוּ כָּךְ בִּנְשִׁיכָה[10].

ה. אָמְרָה: עִשְׁנוּ עָלֵינוּ בַּיִת[11] אוֹ מְעָרָה, הוּא מֵת וַאֲנִי נִצַּלְתִּי - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת; כְּשֵׁם שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ נֵס כָּךְ נַעֲשָׂה לוֹ. הָיְתָה שְׁנַת רְעָבוֹן וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת[12]; מֵת וּקְבַרְתִּיו - נֶאֱמֶנֶת[13].

ו. אָמְרָה: נָפְלוּ עָלֵינוּ עַכּוּ״ם אוֹ לִסְטִים, הוּא נֶהֱרַג וַאֲנִי נִצַּלְתִּי - נֶאֱמֶנֶת; שֶׁאֵין דַּרְכָּן לַהֲרֹג אֶת הַנָּשִׁים[14] כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר: כְּשֵׁם שֶׁנִּצְּלָה הִיא כָּךְ נִצַּל הוּא.

ז. הָיָה דָּבָר בָּעוֹלָם וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי - נֶאֱמֶנֶת. שֶׁדָּבָר פָּשׁוּט בְּפִי כָּל אָדָם, שֶׁבִּשְׁנַת הַדֶּבֶר זֶה חַי וְזֶה מֵת, וְאֶפְשָׁר שֶׁיָּמוּתוּ בַּדֶּבֶר נְעָרִים חֲזָקִים וְיִנָּצְלוּ הַזְּקֵנִים הַחוֹלִים, וּלְפִי זֶה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא סָמְכָה דַעְתָּהּ עַל רֹב הַמֵּתִים.

ח. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁעֵד מִפִּי עֵד כָּשֵׁר לְעֵדוּת אִשָּׁה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁשָּׁמַע מִפִּי בֶּן דַּעַת שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי, כְּגוֹן עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה[15]; אֲבָל אִם שָׁמַע מִפִּי שׁוֹטֶה אוֹ מִפִּי קָטָן - אֵינוֹ מֵעִיד, וְאֵין סוֹמְכִין עַל דִּבְרֵיהֶם.

ט. שָׁמַע מִן הַתִּינוֹקוֹת שֶׁהֵן אוֹמְרִין: עַכְשָׁיו בָּאנוּ מֵהֶסְפֵּד פְּלוֹנִי, כָּךְ וְכָךְ סַפְדָּנִין הָיוּ שָׁם, וּפְלוֹנִי הֶחָכָם, וּפְלוֹנִי עָלָה אַחַר מִטָּתוֹ, כָּךְ וְכָךְ עָשׂוּ בְּמִטָּתוֹ - הֲרֵי זֶה מֵעִיד מִפִּיהֶן עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ[16] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וּמַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

י. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר: הָרַגְתִּי אֶת פְּלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא עַל פִּיו; שֶׁאֵין אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ רָשָׁע[17], וַהֲרֵי הֵעִיד שֶׁמֵּת[18].

יא. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁהָעַכּוּ״ם שֶׁהֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ - מַשִּׁיאִין עַל פִּיו. כֵּיצַד? הָיָה עַכּוּ״ם מֵסִיחַ וְאָמַר: אוֹי לִפְלוֹנִי שֶׁמֵּת, כַּמֶּה הָיָה נָאֶה וְכַמָּה טוֹבָה עָשָׂה עִמִּי; אוֹ שֶׁהָיָה מֵסִיחַ וְאוֹמֵר: כְּשֶׁהָיִיתִי בָּא בַּדֶּרֶךְ נָפַל פְּלוֹנִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עִמָּנוּ וָמֵת, וּתְמֵהַנִי לְדָבָר זֶה כֵּיצַד מֵת פִּתְאֹם; וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן מַרְאִין שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהָעִיד - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן[19].

יב. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁמַע מֵעַכּוּ״ם הַמְּסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ - מֵעִיד שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ, וְתִנָּשֵׂא עַל פִּיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) ביאר בו רבינו המשך דין נאמנות האשה לומר מת בעלה ופרטי דיני העדאת העדים בענין זה, וטעם למה התירו אשת איש בעדות קלושה. 2) כלומר, אף על פי ששלום בעולם, וכל שכן כשמלחמה בעולם, שאינה נאמנת. 3) הואיל והוחזקה שקרנית והוברר הדבר שהיא שונאתו, יש לחוש שהיא ממשיכה להישמט ממנו בתחבולות שקר אפילו עד כדי שכירת עד שקר. 4) אף על פי שאינה מוחזקת שקרנית, הואיל והיא מדברת מתוך אומדן ודמיון מוטעה, או מחמת בהלה קברה אחר וסוברת שזה בעלה. 5) שלא במלחמה, אלא על מטתו בביתו. 6) "והוא הדין אם אומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה ... אפילו הלך שם סמוך למערכה לקנות שלל, נאמנת". 7) כלומר, לא ידוע על מלחמה בעולם. 8) נפל הבית עליו, או שבאה רוח סערה והפילה כל בתי העיר, שמפולת הרי היא כמלחמה ואומרת כן על פי הדמיון. 9) כלומר, שנשלחו עליהם מן השמים. 10) וברור הדבר שאם אמרה מת על מטתו בביתו נאמנת בכל האופנים האלו, כמו שנאמנת בדין מלחמה. 11) הציתוהו באש ונתמלא עשן. 12) כי אפילו לא מת אומרת שמת, מתוך דמיונה וסמיכות דעתה, שבלי מזון לא יוכל לחיות ואף על פי שעזבתו חי. 13) כי ברעבון אינה בהולה כל כך לברוח, כי אין שם פחד חרב ואימת מוות, ובוודאי נתעסקה בו לקברו, אבל במלחמה אינה נאמנת לומר: מת וקברתיו, כי בהולה היא לברוח מפחד המלחמה, ואיך נתעסקה בו לקבור, ובוודאי היא מדמה והוזה הזייה בלבד. 14) "אשה כלי זיינה עליה", אין הם הורגים אותה, שאינה בעלת מלחמה ומריבה כאיש, ומרחמים עליה. ובירושלמי אמרו: יכולה אשה להטמין את עצמה ולומר נכרייה אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר נכרי הוא". 15) והם בני דעת. 16) שאין כאן עדות סתם, שאינם נאמנים עליה, אלא סיפור דברים מעסקי מיתתו שרק עכשיו ראו אותם. 17) להאמין לו שהוא בעצמו הרגו, שהרי קרוב הוא לעצמו וקרוב פסול לעדות, כי אילו היה נאמן לעצמו הרי נעשה רשע (שרצח את הנפש) וממילא אינו נאמן לעדות אשה, שהתורה אמרה: אל תשת ידך עם רשע להיות עד". 18) ו"פלגינן דיבוריה", כלומר "מחלקים דיבורו" ומפרשים, שהיה עם הרוצחים והוא לא הרגו, נמצא נאמן הוא להשיאה ואינו נאמן על עצמו שהוא הרגו. 19) אבל אם נתכוון להעיד אינו נאמן

הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא[20]; אֲבָל אִם הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא בְּשִׁיחַת הָעַכּוּ"ם שֶׁמָּא לֹא יִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְאֶחָד: עֲשֵׂה לִי כָּךְ וָכָךְ, שֶׁלֹּא אֶהֱרֹג אוֹתְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָרַגְתִּי פְּלוֹנִי - אֵין זֶה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ[21], שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַטִּיל אֵימָה עַל זֶה.

יג. וְכֵן אִם שָׁמַע מֵעַרְכָּאוֹת[22] שֶׁל עַכּוּ"ם שֶׁאָמְרוּ: הָרַגְנוּ פְּלוֹנִי - אֵינָם נֶאֱמָנִין, שֶׁהֵן מַחֲזִיקִין יְדֵי עַצְמָן בְּכָנָב כְּדֵי לְהַטִּיל אֵימָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

יד. עַכּוּ"ם שֶׁהֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ תְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ וּבְדָקוּהוּ עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ כָּל הַמְּאֹרָע - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן, וּמַשִּׁיאִין עַל פִּיו.

טו. כְּבָר הוֹדַעְנוּ, שֶׁהָעֵד שֶׁאָמַר 'שָׁמַעְתִּי שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי', אֲפִלּוּ שָׁמַע מֵאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְעָה מֵעֶבֶד - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר לְעֵדוּת אִשָּׁה, וּמַשִּׁיאִין עַל פִּיו[23]. אֲבָל אִם אָמַר הָעֵד אוֹ הָאִשָּׁה אוֹ הָעֶבֶד: מֵת פְּלוֹנִי וַאֲנִי רְאִיתִיו שֶׁמֵּת - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: הֵיאַךְ רָאִיתָ וּבַמֶּה יָדַעְתָּ שֶׁמֵּת? אִם הֵעִיד בְּדָבָר בָּרוּר - נֶאֱמָן, וְאִם הֵעִיד בִּדְבָרִים שֶׁרֻבָּן לְמִיתָה[24] - אֵין מַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ; שֶׁאֵין מְעִידִין עַל הָאָדָם שֶׁמֵּת אֶלָּא כְּשֶׁרָאוּהוּ שֶׁמֵּת וַדַּאי וְאֵין בּוֹ סָפֵק.

טז. כֵּיצַד? רָאוּהוּ שֶׁנָּפַל לַיָּם, אֲפִלּוּ טָבַע בַּיָּם הַגָּדוֹל - אֵין מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת, שֶׁמָּא יָצָא בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאִם נָפַל לְמַיִם מְקֻבָּצִים, כְּגוֹן בּוֹר אוֹ מְעָרָה, שֶׁעוֹמֵד וְרוֹאֶה כָּל סְבִיבָיו[25], וְשָׁהָה כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ[26] וְלֹא עָלָה - מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת, וּמַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְכֵן אִם הִשְׁלִיכוּהוּ בַּיָּם, וְהִשְׁלִיכוּ מִצּוּדָה[27] אַחֲרָיו וְהֶעֱלוּ מִמֶּנּוּ אֵבֶר[28] שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי וְיִחְיֶה - הֲרֵי זֶה מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת, וּמַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ[29].

יז. רָאוּהוּ שֶׁנָּפַל לְגֹב[30] אֲרָיוֹת וּנְמֵרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין מְעִידִין עָלָיו, אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֹאכְלוּהוּ. נָפַל לַחֲפִירַת נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים[31], אוֹ לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, אוֹ לְתוֹךְ יוֹרָה רוֹתַחַת מְלֵאָה יַיִן אוֹ שֶׁמֶן[32], אוֹ שֶׁשָּׁחֲטוּ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנִין[33] אוֹ רֻבָּן, אֲפִלּוּ עָמַד וּבָרַח - מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת, שֶׁוַּדַּאי סוֹפוֹ לָמוּת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִדְּבָרִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְיֶה, אֶלָּא יָמוּת מִיָּד בִּזְמַן קָרוֹב - הֲרֵי אֵלּוּ מְעִידִין עָלָיו.

יח. רָאוּהוּ צָלוּב[34] וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁדִּקְּרוּהוּ אוֹ יָרוּ בּוֹ חִצִּים - אֵינוֹ מֵעִיד עָלָיו שֶׁמֵּת. וְאִם רָאוּ הָעוֹף אוֹכֵל בְּמָקוֹם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בִּנְטִילָתוֹ, כְּגוֹן מֹחוֹ אוֹ לִבּוֹ אוֹ בְּנֵי מֵעָיו - הֲרֵי זֶה מֵעִיד עָלָיו שֶׁמֵּת.

יט. עֵד אֶחָד אוֹמֵר: רְאִיתִיו שֶׁמֵּת בַּמִּלְחָמָה אוֹ בְּמַפֹּלֶת, אוֹ שֶׁטָּבַע בַּיָּם הַגָּדוֹל וָמֵת[35], וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁרֻבָּן לְמִיתָה: אִם אָמַר 'קְבַרְתִּיו' - נֶאֱמָן, וְתִנָּשֵׂא עַל פִּיו[36]; וְאִם לֹא אָמַר 'קְבַרְתִּיו' - לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא.

כ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהֵעִיד לָהּ עֵד אֶחָד שֶׁטָּבַע בַּעְלָהּ בַּיָּם אוֹ בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף וְלֹא עָלָה[37], וְאָבַד זִכְרוֹ וְנִשְׁתַּכַּח שְׁמוֹ - הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא עַל עֵדוּת זוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[38]; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא. וַאֲפִלּוּ הָיָה הָעַכּוּ"ם שֶׁהֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאָמַר 'טָבַע פְּלוֹנִי בַּיָּם', וְנִשֵּׂאת עַל פִּיו - הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא. וְחָכָם שֶׁהוֹרָה לְהַשִּׂיאָהּ לְכַתְּחִלָּה - מְנַדִּין אוֹתוֹ[39].

כא. מְצָאוּהוּ הָרוּג אוֹ מֵת: אִם פַּדַּחְתּוֹ[40] וְחָטְמוֹ וּפַרְצוּף פָּנָיו קַיְּמִין, וְהִכִּירוּהוּ בָּהֶן שֶׁהוּא פְּלוֹנִי - מְעִידִין עָלָיו[41]; וְאִם נִטַּל אֶחָד מֵאֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָנִין בְּגוּפוֹ וּבְכֵלָיו[42], וַאֲפִלּוּ שׁוּמָא[43] - אֵין מְעִידִין עָלָיו, שֶׁמָּא אַחֵר הוּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[44]? בְּשֶׁרָאוּהוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחַר הֲרִיגָתוֹ אוֹ אַחַר מִיתָתוֹ; אֲבָל אַחַר שְׁלֹשָׁה - אֵין מְעִידִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁפַּרְצוּף פָּנָיו מִשְׁתַּנֶּה.

כב. טָבַע בַּיָּם וְהִשְׁלִיכוֹ הַיָּם לַיַּבָּשָׁה אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים[45], אִם הִכִּירוּ פָּנָיו וְחָטְמוֹ - מְעִידִין עָלָיו, שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה בַּמַּיִם אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה[46]. וְאִם שָׁהָה בַּיַּבָּשָׁה אַחַר שֶׁהֻשְׁלַךְ מִן הַיָּם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וְנִתְפַּח[47] - אֵין מְעִידִין עָלָיו, שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּנָּה. כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִין בְּצוּרָתוֹ כְּדֵי לְהַכִּירוֹ לְהָעִיד עָלָיו[48] - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְרוֹאִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה לְאוֹר הַנֵּר אוֹ לְאוֹר הַלְּבָנָה.

כג. רָאוּ אֶחָד עוֹמֵד מֵרָחוֹק, וְאָמַר[49] שֶׁהוּא פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, אוֹ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וַהֲרֵי נְשָׁכוֹ נָחָשׁ וַהֲרֵי הוּא מֵת,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וכל שכן אם נתכוון להתירה להינשא - שאינו נאמן. 20) תואנה, הנמקה למראית עין. 21) להאמינו על הריגת אותו פלוני ולהשיא אשתו. 22) בתי משפט. 23) ואף על פי שאין אנו יודעים כיצד ידע האומר הראשון שזה מת, הואיל ואי אפשר לנו לבודקו - שהרי אינו בפנינו - אנו סומכים שבוודאי ראהו מת ממש ומשיאים את אשתו. 24) ומיעוטם לחיים, וייתכן שגם זה נמלט והוא חי. 25) "מים שיש להם סוף - אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה". 26) והוא כשלוש שעות. 27) רשת. 28) והכירו על ידי סימן מובהק שאבר זה של המושלך הוא. 29) וכתבו הרמב"ן והרשב"א שאינה מותרת אלא לאחר שנים עשר חודש. 30) מאורת חיות. 31) על ידי שדוחקם בנפילתו כשעומד עליהם מזיקים אותו. 32) והוא הדין ליורה של מים רותחים, העומדת על האש. 33) הקנה והווושט. 34) תלוי. 35) ששהה שם כדי שתצא נפשו ולא עלה. 36) ואף על פי שאשה אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה וקברתיו, יש לחלק ביניהם, כי האשה מתוך צער גופה וחשקה להינשא עלולה לשקר ולומר קברתיו, או שקברה אדם אחר וסוברת שזהו בעלה, ואומרת בדומה, אבל עד המעיד למה יעיד שקר, ואין דמיונו מטעהו כל כך. 37) ששהה עליו שיעור כדי שתצא נפשו. 38) ואפילו אם שניים מעידים כך הרי זו לא תינשא, הואיל ואינם מעידים אלא על הטביעה ולא על המיתה. 39) ואם הודה שטעה - אף על פי שכבר נישאת על פיו אין מנדין אותו. 40) מצחו. 41) שכן כתוב: "הכרת פניהם ענתה בם", הרי שאין עדות בשאר הגוף אלא בהכרת פנים. 42) בגדיו. 43) יבלת, שהיא סימן מובהק במקצת. 44) שמעידים על פרצוף פניו וחוטמו. 45) לטביעתו. 46) שהמים צומתים צורת הפנים ואין מניחים אותם לנפוח ולהשתנות. 47) נפחו פניו. 48) כשמת או נהרג. 49) על עצמו הוא אומר.

וְהָלְכוּ וּמְצָאוּהוּ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה וְלֹא הִכִּירוּהוּ - הֲרֵי אֵלּוּ מַשִּׂיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ[50].

כד. בָּא אֶחָד וְאָמַר: אָמְרוּ לִי בֵּית דִּין אוֹ אֲנָשִׁים: כְּשֶׁתֵּלֵךְ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי, אֱמֹר לָהֶם שֶׁמֵּת יִצְחָק בֶּן מִיכָאֵל; וּבָא הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָנוּ, וְהַשָּׁלִיחַ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הוּא זֶה, הוֹאִיל וְאָנוּ יוֹדְעִים פְּלוֹנִי הַיָּדוּעַ בְּשֵׁם זֶה - הֲרֵי אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא יִצְחָק בֶּן מִיכָאֵל אַחֵר הוּא שֶׁמֵּת[51].

כה. יָצָא עַכּוּ"ם וְיִשְׂרָאֵל מֵעִמָּנוּ לְמָקוֹם אַחֵר, וּבָא הָעַכּוּ"ם וְהֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאָמַר: אִישׁ שֶׁיָּצָא עִמִּי מִכָּאן מֵת - מַשִּׂיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ, וַאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָעַכּוּ"ם יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הָאִישׁ. וְהוּא, שֶׁיֹּאמַר 'קְבַרְתִּיו'[52].

כו. וְכֵן אִם יָצְאוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהֵן אֲסוּרִין בְּקוֹלָר אוֹ נוֹשְׂאִים גְּמַלִּים[53] וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְהֵסִיחַ הָעַכּוּ"ם לְפִי תֻּמּוֹ וְאָמַר, שֶׁעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁהָלְכוּ מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי לְמָקוֹם פְּלוֹנִי וְהֵם נוֹשְׂאִים כָּךְ וָכָךְ מֵתוּ כֻּלָּם[54] וּקְבַרְנוּם[55] - מַשִּׂיאִין אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן[56].

כז. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר: מֵת אִישׁ יְהוּדִי עִמָּנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, כָּךְ וָכָךְ צוּרָתוֹ וְכָךְ הָיוּ סִימָנָיו - אֵין אוֹמְרִים בְּאֹמֶד הַדַּעַת פְּלוֹנִי הוּא, עַד שֶׁיָּעִיד הָעֵד שֶׁהוּא פְּלוֹנִי וְיַזְכִּיר שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: אֶחָד יָצָא עִמָּנוּ מֵעִיר פְּלוֹנִית וָמֵת[57] - מְחַפְּשִׂין בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אִם לֹא יָצָא מִשָּׁם אֶלָּא הוּא - תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ[58].

כח. מָצְאוּ כָּתוּב בִּשְׁטָר[59]: מֵת אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי אוֹ נֶהֱרַג פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, וְנוֹדַע שֶׁזֶּה כְּתַב יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זֶה תִּנָּשֵׂא אִשְׁתּוֹ[60]. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק, וּבָדְקוּ אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין וְנִמְצָאת דַּעְתּוֹ מְכֻוֶּנֶת, וְכָתַב שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי - סוֹמְכִין עַל כְּתִיבָתוֹ וְתִנָּשֵׂא. וְאֵין בּוֹדְקִין עֵדֵי אִשָּׁה בִּדְרִישָׁה[61] וַחֲקִירָה[62]. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהָקֵל[63], מִשּׁוּם הַתֶּרֶת עֲגוּנָה.

כט. אַל יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים הָעֲרָוָה הַחֲמוּרָה[64] בְּעֵדוּת אִשָּׁה[65] אוֹ עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ עַכּוּ"ם הַמֵּסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, וְעֵד מִפִּי עֵד, וּמִפִּי הַכְּתָב, וּבְלֹא דְּרִישָׁה וַחֲקִירָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל הַעֲדַת שְׁנֵי עֵדִים וּשְׁאָר מִשְׁפְּטֵי הָעֵדוּת[66] אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לַעֲמֹד עַל בֵּרְיוֹ[67] אֶלָּא מִפִּי הָעֵדִים וּבְעֵדוּתָן, כְּגוֹן שֶׁהֵעִידוּ שֶׁזֶּה הָרַג אֶת זֶה[68] אוֹ הִלְוָה אֶת זֶה; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל בֵּרְיוֹ שֶׁלֹּא מִפִּי הָעֵד הַזֶּה, וְאֵין הָעֵד יָכוֹל לְהִשָּׁמֵט אִם אֵין הַדָּבָר אֱמֶת, כְּגוֹן זֶה שֶׁהֵעִיד שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי[69] - לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו, שֶׁדָּבָר רָחוֹק הוּא שֶׁיָּעִיד בּוֹ הָעֵד בְּשֶׁקֶר[70]. לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה וְהֶאֱמִינוּ בּוֹ עֵד אֶחָד, מִפִּי שִׁפְחָה וּמִן הַכְּתָב וּבְלֹא דְּרִישָׁה וַחֲקִירָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֲרֶנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת[71].

סְלִיקוּ הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין

הִלְכוֹת יִבּוּם וַחֲלִיצָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִצְוָה אַחַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: א) לְיַבֵּם. ב) לְחַלֵּץ. ג) שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא יְבָמָה לְאִישׁ זָר עַד שֶׁתָּסִיר רְשׁוּת הַיָּבָם מֵעָלֶיהָ. וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְיִבּוּם נִקְרֵאת זְקוּקָה לְיִבּוּם, וּרְשׁוּת הַיָּבָם נִקְרֵאת זִקָּה.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

50) שאפשר שנשכו בפנים ונתפח שנשתנה צורתו. 51) הואיל ולא הוחזקו באותו מקום שניים בשם זה, ואפילו הוחזקו, אם אחד מהם חי - משיאים את אשתו של השני. אבל אם הוחזקו ואין ידוע בכל אחד מהם אם הוא חי או מת, לא תינשא אשתו של אחד מהם עד שיתברר מי הוא המת. 52) הואיל ואינו מכירו וגם לא נקב בשמו אינו נאמן עד שיאמר "קברתיו", כי חוששים שמא הוא אומר על פי אומדן וסמיכות דעתו בלבד, אבל כשמכירו ובקי בשמו, כל שאמר מת נאמן ואפילו כשלא יאמר "קברתיו". 53) כלומר: אסורים בקולר שהם שלשלאות של ברזל, או שאסורים בחבלים כבדים, שמושכים בהם גמלים. 54) הרי שלושה סימנים: מניין האנשים, וסימון יציאתם ממקום פלוני למקום פלוני (וידענו בהם שכך הוא) וגם סימן הקולר שבצוואריהם, שאם לא כן, יש לחוש שמא אלה או מקצת מהם הלכו ונפרדו בדרך, ואחרים באו במקומם. 55) הואיל ואין הגוי מכיר את האנשים צריך הוא לומר: "קברנום". 56) "מעשה בשישים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר (כשבאה ביתר במצור) ובא גוי ואמר חבל על שישים בני אדם שהיו מהלכים בדרך ביתר, שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם". 57) ולא הזכיר שמו כלל. 58) "והוא הדין בגוי מסיח לפי תומו". 59) שהיה כתוב וחתום, אבל בלא חתימה אין הכתב מועיל. 60) אף על פי שאין עדות מתקבלת מן הכתב, שהתורה אמרה "על פי שניים עדים" - "מפיהם ולא מפי כתבם" - בעדות אשה הקילו, כשם שהתירו בעד מפי עד. וכל זה כשכתבו ישראל, אבל כתבו גוי - לא תינשא, שלא הוכשר גוי אלא במסיח לפי תומו. 61) בדיקות העדים לראות אם דבריהם מכוונים, שמדקדקים עליהם שתיים ושלוש פעמים לראות אם אין סתירות בדבריהם. 62) כיוון הזמן והמקום, באיזה יום ובאיזו שעה וכו'. 63) "וכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו". אבל במקום שיש לחוש לערמה צריך לדרוש ולחקור. 64) איסור ערווה שהוא חמור ועונשו מיתת בית דין. 65) שאשה נאמנת בעדות זו. 66) כגון דרישה וחקירה. 67) =בירורו. 68) שלולא העדאתם לא היינו יודעים אף פעם אם זהו הרוצח. 69) שאם יבוא חי לפנינו - יתגלה שקרו. 70) כאמרם ז"ל: "דבר העשוי להיגלות אין אנשים משקרים בו". 71) שלא תאמר מה ראו חכמים על ככה להקל בדבר, בעוד שבהרבה מקומות החמירו בדבר שהוחזק בו איסור לא להאמין עד אחד אפילו בדבר העשוי להיגלות, כגון חתיכת חלב מונחת לפנינו ובא עד אחד ואמר זה שומן ולא חלב - אינו נאמן, לפיכך מנמק רבנו, שמשום התרת עגונה ראו חכמים להקל בזה.

מתוך מהדורת וגשל

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁיְּיַבֵּם אָדָם אֵשֶׁת אָחִיו מֵאָבִיו, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵרוּסִין, אִם מֵת בְּלֹא זֶרַע; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבֵן אֵין לוֹ, יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ. וּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ יְבִמְתּוֹ, שֶׁזּוֹ אִשְׁתּוֹ הִיא שֶׁהִקְנוּ אוֹתָהּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא יָבוֹא עָלֶיהָ וּכְתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעְלָהּ שֶׁמֵּת.

ב. לֹא רָצָה לְיַבֵּם אוֹ שֶׁלֹּא רָצְתָה הִיא - הֲרֵי זֶה חוֹלֵץ לָהּ, וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְאַחֵר. וּמִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לַחֲלֹץ אִם לֹא רָצָה לְיַבֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָלְצָה נַעֲלוֹ וְגוֹ'. וּמִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה.

ג. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'וּבֵן אֵין לוֹ' - אֶחָד הַבֵּן וְאֶחָד הַבַּת, אוֹ זֶרַע הַבֵּן אוֹ זֶרַע הַבַּת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ זֶרַע מִכָּל מָקוֹם, וּבֵין מֵאִשָּׁה זוֹ בֵּין מֵאַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ זֶרַע מַמְזֵר אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - הֲרֵי זֶה פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם.

ד. אֲבָל בְּנוֹ מִן הַשִּׁפְחָה וּמִן הַכּוּתִית אֵינוֹ פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ; שֶׁזֶּרַע הַבָּא מִן הַשִּׁפְחָה - עֲבָדִים, וְהַבָּא מִן הַכּוּתִית - כּוּתִי, וּכְאִלּוּ אֵינָם. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּשִּׁפְחָה: הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ - מְלַמֵּד שֶׁוִּלְדָהּ כְּמוֹתָהּ. וּבְכוּתִית הוּא אוֹמֵר: כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי - מֵסִיר אוֹתוֹ מִלֶּחָשֵׁב בַּקָּהָל. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּחְרֵר בְּנוֹ מִן הַשִּׁפְחָה אוֹ נִתְגַּיֵּר בְּנוֹ מִן הַכּוּתִית - הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר הַגֵּרִים וַהֲמְשֻׁחְרְרִין, וְאֵינָם פּוֹטְרִין אֶת אִשְׁתּוֹ. הֲרֵי שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן מִן הַשִּׁפְחָה שֶׁלּוֹ וְשִׁחְרְרוֹ, וְשִׁחְרְרָהּ וּנְשָׂאָהּ, וּמֵת בְּלֹא זֶרַע - הֲרֵי זוֹ תִּתְיַבֵּם לְאָחִיו וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּנָהּ מִמֶּנּוּ קַיָּם שֶׁכְּבָר שִׁחְרְרוֹ.

ה. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת: אִם הִפִּילָה אַחַר מוֹתוֹ - הֲרֵי זוֹ תִּתְיַבֵּם; וְאִם יָלְדָה וְיָצָא הַוָּלָד חַי לָאֲוִיר הָעוֹלָם, אֲפִלּוּ מֵת בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד - הֲרֵי אִמּוֹ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - עַד שֶׁיִּוָּדַע בְּוַדַּאי שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו וְנוֹלַד לְתִשְׁעָה חֳדָשִׁים גְּמוּרִים; אֲבָל אִם לֹא נוֹדַע לְכַמָּה נוֹלַד: אִם חַי שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זֶה וָלָד קַיָּמָא וּפוֹטֵר נְשֵׁי אָבִיו מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם; וְאִם מֵת בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים, אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁים, בֵּין שֶׁמֵּת מֵחֲלִי בֵּין שֶׁנָּפַל מִן הַגַּג אוֹ אֲכָלוֹ אַרְיֵה - הֲרֵי זֶה סָפֵק נֶפֶל סָפֵק בֶּן קַיָּמָא, וּצְרִיכָה חֲלִיצָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל לֹא תִּתְיַבֵּם.

ו. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָח מִכָּל מָקוֹם, אֲפִלּוּ מַמְזֵר אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - מִשֶּׁיָּצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לָאֲוִיר הָעוֹלָם קֹדֶם שֶׁיָּמוּת אָחִיו הֲרֵי זֶה זוֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ לְיִבּוּם. וְאִם הָיָה לוֹ אָח מִן הַשִּׁפְחָה אוֹ מִן הַכּוּתִית - אֵינוֹ אָחִיו לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ זוֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה לְדָתוֹ בְּקִדֻּשָּׁה - הוֹאִיל וְהָיְתָה הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה, אֵינוֹ אָחִיו.

ז. אַחִים מִן הָאֵם אֵינָן חֲשׁוּבִין אַחִין (אֶלָּא לַאֲבֵלוּת וּלְעֵדוּת, אֲבָל) לְעִנְיַן יֵרֻשָּׁה אוֹ לְעִנְיַן יִבּוּם וַחֲלִיצָה - הֲרֵי הֵן כְּמִי שֶׁאֵינָן; שֶׁאֵין אַחֲוָה אֶלָּא מֵאָב.

ח. גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ וַעֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ - אֵין לָהֶן אַחֲוָה כְּלָל, וַהֲרֵי הֵן כְּזָרִים זֶה לָזֶה. וַאֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻּשָּׁה וְלִדָּתוֹ בִּקְדֻּשָּׁה וְהַשֵּׁנִי הוֹרָתוֹ וְלִדָּתוֹ בִּקְדֻּשָּׁה - הֲרֵי הֵן כְּזָרִים. וַאֲפִלּוּ תְּאוֹמִים וְנוֹלְדוּ בִּקְדֻּשָּׁה - אֵין בֵּינֵיהֶן אַחֲוָה, עַד שֶׁתְּהֵא הוֹרָתָן וְלִדָּתָן בִּקְדֻּשָּׁה.

ט. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת וָמֵת - בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת הַשְּׁאָר. וְאֵינוֹ מְיַבֵּם לִשְׁתַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו - בַּיִת אֶחָד הוּא בּוֹנֶה, וְאֵינוֹ בּוֹנֶה שְׁנֵי בָּתִּים. וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ אַחִים רַבִּים - אֶחָד מֵהֶן חוֹלֵץ אוֹ מְיַבֵּם לְאַחַת מִן הַיְּבָמוֹת, וַיִּתְרוּ שְׁאָר הַצָּרוֹת.

י. הָיוּ בִּיבָמוֹת אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת לַכְּהֻנָּה וּפְסוּלוֹת. אִם הָיָה מְיַבֵּם - מְיַבֵּם לְאִי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְאִם הָיָה חוֹלֵץ - יַחֲלֹץ לַפְּסוּלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסֹל אֶת הַכְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה בַּחֲלִיצָה.

יא. מֵתוּ לוֹ אַחִין רַבִּים וְנָפְלוּ נְשׁוֹתֵיהֶן לְפָנָיו. אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְיַבֵּם אֶת כֻּלָּן - מְיַבֵּם, וְאִם לַאו - חוֹלֵץ כֻּלָּן, אוֹ חוֹלֵץ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה מֵהֶן וּמְיַבֵּם לְמִי שֶׁיִּרְצֶה, אַחַת מִכָּל בַּיִת וָבַיִת.

יב. הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ - נֶאֱסְרוּ צָרוֹתֶיהָ עָלָיו וְעַל שְׁאָר הָאַחִין. וְאִם בָּא הוּא אוֹ אֶחָד מֵהָאַחִין עַל צָרָתָהּ - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ - וְלֹא עָלֶיהָ וְעַל צָרָתָהּ; וְלַאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה. וְכֵן הַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ - נֶאֱסְרָה הַחֲלוּצָה הִיא וְכָל צָרוֹתֶיהָ עַל הַחוֹלֵץ וְעַל שְׁאָר אַחִין. וְכֻלָּן אֲסוּרוֹת עֲלֵיהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כִּשְׁנִיּוֹת; שֶׁמֵּאַחַר שֶׁמֵּת אָחִיו בְּלֹא וָלָד, נִסְתַּלֵּק אִסּוּר עֶרְוָה מֵעַל כָּל נָשָׁיו. לְפִיכָךְ תּוֹפְסִין בָּהֶן הַקִּדּוּשִׁין כַּשְּׁנִיּוֹת.

יג. הַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ - כְּשֵׁם שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו, כָּךְ קְרוֹבוֹתֶיהָ אֲסוּרוֹת עָלָיו, כְּגוֹן אִמָּהּ וּבִתָּהּ. וְכֵן הִיא אֲסוּרָה לִבְנוֹ וּלְאָחִיו. וַאֲפִלּוּ שְׁנִיּוֹת שֶׁלָּהּ אֲסוּרוֹת, כְּגוֹן בַּת בַּת בִּתָּהּ. וְכֵן הִיא אֲסוּרָה לְבֶן בֵּן בְּנוֹ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ. וְכֵן אִם מֵתָה יְבִמְתּוֹ וַעֲדַיִן הִיא זְקוּקָה לוֹ - אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, כְּאִלּוּ הָיְתָה אִשְׁתּוֹ וּמֵתָה תַּחְתָּיו. וְכָל הָאֲסוּרִין הָאֵלּוּ מִדִּבְרֵיהֶן. וּמֵתֶר אָדָם לִשָּׂא אֲחוֹת צָרַת חֲלוּצָתוֹ וּשְׁאָר קְרוֹבוֹתֶיהָ.

יד. אָסוּר לַיָּבָם לִשָּׂא קְרוֹבַת זְקוּקָתוֹ, כְּגוֹן אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ, עַד שֶׁיְּיַבֵּם אֶחָד מֵאֶחָיו לָהּ אוֹ יַחֲלֹץ לָהּ, וְתָסוּר זְקָתוֹ מֵעָלֶיהָ, וְיִשָּׂא אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ אוֹ שְׁאָר קְרוֹבוֹתֶיהָ. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כֻּלָּן אֲסוּרוֹת עַל אָחִיו שֶׁחָלַץ אוֹ יִבֵּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

טו. הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ וְגֵרְשָׁהּ, אִם רָצָה לְהַחֲזִיר - יַחֲזִיר; מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, וְלֹא נִשְׁאַר עָלֶיהָ שֵׁם אִסּוּר מִפְּנֵי אָחִיו כְּלָל, לֹא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כלל בו רבינו מצות יבום ושהיא קודמת למצות חליצה, איזה זרע פוטר ואיזה אח זוקק, יש לאח המת כמה נשים, מתו לו כמה אחים ונפלו נשותיהם לפניו, כנס יבמתו וגרשה מותר להחזירה, יבומו של קטן ושל קטנה וחליצתם, חדשי הבחנה, יבומה וחליצתה של מעוברת.

טז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת, שֶׁבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בִּיאָתוֹ בִּיאָה, וְדָבָר זֶה הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה. לְפִיכָךְ, יָבָם קָטָן שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, אִם הָיָה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - יְקַיֵּם. אֲבָל אֵינוֹ חוֹלֵץ עַד שֶׁיִּגְדַּל וְיִבָּדֵק, שֶׁהֲרֵי 'אִישׁ' כָּתוּב בַּפָּרָשָׁה לְענְיַן חֲלִיצָה. וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִזֶּה - אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה. וּבִיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים אֵינוֹ קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר. לְפִיכָךְ אֵין יְבִמְתּוֹ נִתֶּרֶת לְזָר עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל אוֹ עַד שֶׁתַּחֲלֹץ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יז. וְכֵן הַיְּבָמָה הַקְּטַנָּה, אִם רָצָה הַיָּבָם לְיַבֵּם אוֹתָהּ - מְיַבֵּם; אֲבָל אֵינָהּ חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתִבָּדֵק. וַאֲפִלּוּ נִבְעֲלָה אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה - אֵינָהּ חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתִּבָּדֵק וְיִמָּצְאוּ בָּהּ הַסִּימָנִין.

יח. כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַיָּבָם חוֹלֵץ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אִישׁ, כָּךְ אֵין הַיְּבָמָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אִשָּׁה גְּדוֹלָה. וְיָבָם קָטָן שֶׁבָּא עַל יְבָמָה קְטַנָּה - יִגְדְּלוּ זֶה עִם זֶה.

יט. הַיְּבָמָה לֹא תִּתְיַבֵּם וְלֹא תַּחֲלֹץ עַד שֶׁתַּמְתִּין תִּשְׁעִים יוֹם, חוּץ מִיּוֹם הַמִּיתָה וּמִיּוֹם הַיִּבּוּם וּמִיּוֹם הַחֲלִיצָה, כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים. וּמִפְּנֵי מָה לֹא תַּחֲלֹץ בְּתוֹךְ תִּשְׁעִים יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְיִבּוּם, וְנֶאֱמַר: אִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְחָלְצָה נַעֲלוֹ וְכוּ' - בְּעֵת שֶׁהִיא עוֹלָה לְיִבּוּם עוֹלָה לַחֲלִיצָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינָהּ עוֹלָה לְיִבּוּם אֵינָהּ עוֹלָה לַחֲלִיצָה. וְאִם יִבֵּם אוֹתָהּ אוֹ חָלַץ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים - הוֹאִיל וְאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת, הֲרֵי זוֹ נִפְטֶרֶת וְאֵינָהּ צְרִיכָה כְּלוּם.

כ. הַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ וְנִמְצֵאת מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה: אִם הָיָה וָלָד שֶׁל קַיְּמָא - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא נֶחְלְצָה לוֹ מֵעוֹלָם, וּמֻתֶּרֶת לְכַהֲנָה וּמֻתָּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ; וְאִם הִפִּילָה אוֹ שֶׁלֹּא שָׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר שֶׁנּוֹלַד - חוֹזֵר וְחוֹלֵץ לָהּ הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו; שֶׁחֲלִיצַת הַמְעֻבֶּרֶת אֵינָהּ חֲלִיצָה, וּבִיאַת הַמְעֻבֶּרֶת אֵינוֹ יִבּוּם.

כא. לְפִיכָךְ, הַכּוֹנֵס אוֹ הַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ הַמְעֻבֶּרֶת - לֹא תִּנָּשֵׂא צָרָתָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד זוֹ, שֶׁאֵין הַוָּלָד מַתִּיר עַד שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם.

כב. הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ וְנִמְצֵאת מְעֻבֶּרֶת - מַפְרִישִׁין אוֹתָן וּמַמְתִּינִין לָהּ: אִם הִפִּילָה - יַחֲזוֹר וִיקַיֵּם; וְאִם יָלְדָה, אֲפִלּוּ מֵת בְּיוֹם שֶׁנּוֹלַד - הֲרֵי זֶה מוֹצִיאָהּ בְּגֵט וְחוֹלֵץ לָהּ, וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מֻתֶּרֶת לַאֲחֵרִים; וְאִם נִתְקַיֵּם הַוָּלָד שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר שֶׁנּוֹלַד - הֲרֵי זֶה וָלָד שֶׁל קַיְּמָא, וְאֵינָהּ צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲרָוָה עָלָיו.

כג. יָלְדָה לְאַחַר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מִשֶּׁנִּתְיַבְּמָה וָלָד שֶׁל קַיְּמָא - הֲרֵי זֶה הַוָּלָד סָפֵק אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן. לְפִיכָךְ יוֹצִיא בְּגֵט, וְהַוָּלָד כָּשֵׁר. וְאִם בָּא עָלֶיהָ אַחַר שֶׁיָּלְדָה - הַבָּנִים שֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו סָפֵק מַמְזֵרִים.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יָבוֹא הַיָּבָם עַל יְבִמְתּוֹ עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ אוֹתָהּ בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים בִּפְרוּטָה אוֹ בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מַאֲמָר. וְאֵין הַמַּאֲמָר קוֹנֶה בַּיִּבָּמָה קִנְיָן גָּמוּר כְּמוֹ הַבִּיאָה. וְהָעוֹשֶׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת אֶלָּא בִּרְצוֹנָהּ. וּקְטַנָּה מִן הָאֲרוּסִין, אֵין עוֹשִׂין בָּהּ מַאֲמָר אֶלָּא מִדַּעַת אָבִיהָ.

ב. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ אֶת יְבִמְתּוֹ, כָּךְ הוּא מְבָרֵךְ בִּרְכַּת נִשּׂוּאִין בַּעֲשָׂרָה וְכוֹתֵב כְּתֻבָּה, כְּדִין כָּל נוֹשֵׂא אִשָּׁה. הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהּ מַאֲמָר - קָנָה קִנְיָן גָּמוּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אַחַר הַבְּעִילָה. וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה.

ג. הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה הוּא מֵזִיד וְהִיא שׁוֹגֶגֶת אוֹ אָנוּסָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה הִיא מְזִידָה וְהוּא שׁוֹגֵג אוֹ אָנוּס, בֵּין שֶׁהָיְתָה יְשֵׁנָה בֵּין שֶׁהָיְתָה עֵרָה, (בֵּין שֶׁבָּא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ), אֶחָד הַמְעֻרֶה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר - קָנָה.

ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִבְעֹל; אֲבָל (אִם נָפַל מִן הַגַּג וְנִתְקַע בָּהּ, אוֹ) שֶׁבָּא עָלֶיהָ שִׁכּוֹר שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר כְּלוּם, אוֹ יָשֵׁן - לֹא קָנָה. נִתְכַּוֵּן לְדָבָר אַחֵר וְהֵטִיחַ בִּיבִמְתּוֹ - לֹא קָנָה; לְהָטִיחַ בַּבְּהֵמָה וְהֵטִיחַ בִּיבִמְתּוֹ - קָנָה, שֶׁהֲרֵי נִתְכַּוֵּן לְשׁוּם בְּעִילָה מִכָּל מָקוֹם.

ה. יְבָמָה שֶׁנִּתְיַבְּמָה, וְאָמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם 'לֹא נִבְעַלְתִּי', וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'בָּעַלְתִּי', וְגֵרְשָׁהּ - כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲלֹץ, הוֹאִיל וְקִדֵּם וְגֵרְשָׁהּ בְּגֵט. וְאִם עֲדַיִן לֹא גֵּרַשׁ - כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּבְעֹל אוֹ יַחֲלֹץ, וְיוֹצִיא בְּגֵט. גֵּרְשָׁהּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נִבְעַלְתִּי' - מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ. וְאִם הָיָה מוֹדֶה שֶׁלֹּא בָעַל - כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ. הִיא אוֹמֶרֶת 'נִבְעַלְתִּי', וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא בָעַלְתִּי' - אֵינָהּ צְרִיכָה חֲלִיצָה, שֶׁאֵין זֶה נֶאֱמָן לְאָסְרָהּ עַל כָּל אָדָם אַחַר שֶׁכְּנָסָהּ.

ו. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אַחִים רַבִּים - מִצְוָה עַל הַגָּדוֹל לְיַבֵּם אוֹ לַחֲלֹץ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בַּבְּכוֹר שֶׁבָּאַחִין. כְּלוֹמַר, גְּדוֹל הָאַחִין יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר תֵּלֵד' - מַשְׁמָעוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה הָאֵם, וְאֵין מַשְׁמָעוֹ אֲשֶׁר תֵּלֵד הַיְּבָמָה.

ז. לֹא רָצָה הַגָּדוֹל לְיַבֵּם - מְחַזְּרִין עַל כָּל הָאַחִין. לֹא רָצוּ - חוֹזְרִין אֵצֶל הַגָּדוֹל וְאוֹמְרִין: עָלֶיךָ מִצְוָה, אוֹ חֲלֹץ אוֹ יַבֵּם. וְאֵין כּוֹפִין אֶת הַיָّבָם לְיַבֵּם, אֲבָל כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ.

ח. אָמַר הַגָּדוֹל: הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁיִּגְדַּל הַקָּטָן, אוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא הַהוֹלֵךְ, אוֹ עַד שֶׁיַּבְרִיא הַחֵרֵשׁ, וְנִמְלֹךְ בּוֹ, וְאִם לֹא יִרְצֶה אֲנִי אַיַּבֵּם אוֹ אֲנִי אֶחֱלֹץ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא אוֹמְרִין לוֹ: עָלֶיךָ מִצְוָה, אוֹ יַבֵּם אוֹ חֲלֹץ.

1) נתבארו בו קידושי "מאמר" ביבמה, כתובה ביבמה, קנין היבום בשוגג ובאונס, שעיקר המצוה על גידול האחים, כפייה ביבום ובחליצה, דין מורדת ביבמה, יבמה שראויה לחליצה ולא ליבום, יבמה שזינתה.

ט. וְכֵן אִם הָיָה הַגָּדוֹל בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - אֵין אָחִיו הַקָּטָן יָכוֹל לוֹמַר: עַל אָחִי הַגָּדוֹל הוּא הַמִּצְוָה, הַמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא; אֶלָּא אוֹמְרִין לָזֶה שֶׁהוּא כָּאן: יַבֵּם אוֹ חֲלֹץ.

י. יְבָמָה הָרְאוּיָה לְיִבּוּם שֶׁלֹּא רָצְתָה לְהִתְיַבֵּם - דִּינָהּ כְּדִין מוֹרֶדֶת עַל בַּעְלָהּ; וְכוֹפִין אֶת יְבָמָהּ לַחֲלֹץ לָהּ, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. וְאִם הִנִּיחַ אָחִיו נָשִׁים רַבּוֹת - כָּל מִי שֶׁתִּבְעָה הַיָּבָם מֵהֶן לְיִבּוּם וְלֹא רָצְתָה הִיא הַמּוֹרֶדֶת, וְחוֹלֵץ לָהּ וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה; וּשְׁאָר צָרוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא נִתְבְּעוּ נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּתָן כִּשְׁאָר הָאַלְמָנוֹת.

יא. הָיוּ הַיְבָמִין רַבִּים, וְתָבַע אוֹתָהּ הַגָּדוֹל לְיִבּוּם, וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ וְרוֹצָה בְּאָחִיו - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, שֶׁמִּצְוָה בַּגָּדוֹל לְיַבֵּם.

יב. אָמַר הַגָּדוֹל: אֵינִי רוֹצֶה לֹא לְיַבֵּם וְלֹא לַחֲלֹץ, הֲרֵי אַחַי לְפָנַיִךְ, וְתָבַע אוֹתָהּ אֶחָד מִן הָאַחִין לְיִבּוּם וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ, וְרָצְתָה בְּאָח אַחֵר וְהוּא רוֹצֶה בָּהּ - אֵין זוֹ מוֹרֶדֶת; מֵאַחַר שֶׁנִּסְתַּלֵּק הַגָּדוֹל שֶׁמִּצְוָה בּוֹ - הֲרֵי כֻּלָּן שָׁוִין, וְהוֹאִיל וְהִיא רוֹצָה בְּאֶחָד מֵהֶן וְהוּא רוֹצֶה בָּהּ - הֲרֵי זוֹ לֹא מָרְדָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, וְאָמְרָה: הֲרֵי אֲנִי מַמְתֶּנֶת אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא וִיַבֵּם אוֹתִי, אֲבָל זֶה אֵינִי רוֹצָה בּוֹ - אֵין זוֹ מוֹרֶדֶת. וְאוֹמְרִים לָזֶה שֶׁאֵינוֹ הַגָּדוֹל הַתּוֹבֵעַ אוֹתָהּ: אִם תִּרְצֶה לַחֲלֹץ לָהּ וְלִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּה - חֲלֹץ, וְאִם לַאו - הֲרֵי רָצְתָה שֶׁתֵּשֵׁב עַד שֶׁיָּבוֹא אָחִיךָ, הוֹאִיל וְאֵין לְךָ דִּין קְדִימָה עָלָיו.

יג. בָּא זֶה שֶׁתָּלְתָה בּוֹ וְלֹא רָצָה בָּהּ - חוֹזְרִין אֵצֶל זֶה שֶׁתָּבַע אוֹתָהּ לְיַבֵּם וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ, וְאוֹמְרִין לָהּ: אֵין כָּאן מִי שֶׁרָצָה לְיַבֵּם אֶלָּא זֶה, וּמִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת; אוֹ תִּתְיַבֵּם לוֹ, אוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּדִין כָּל מוֹרֶדֶת.

יד. כָּל יְבָמָה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁדִּינָהּ שֶׁתַּחֲלֹץ וְלֹא תִּתְיַבֵּם - הֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ, אִם יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה, כִּשְׁאָר כָּל הָאַלְמָנוֹת. וְכֵן אִם הָיָה יְבָמָהּ מֻכֶּה שְׁחִין אוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁאָר מוּמֵי אֲנָשִׁים - חוֹלֵץ לָהּ וְנוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ. נוֹלְדוּ בָּהּ מוּמִין כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם - נִסְתַּחֲפָה שָׁדֵהוּ; אִם לֹא רָצָה לְיַבֵּם - יַחֲלֹץ וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

טו. יְבָמָה שֶׁנָּדְרָה הֲנָיָה מִיְּבָמָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, אוֹ שֶׁנָּדְרָה הֲנָיָה מִכָּל הַיְּהוּדִים - כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ וְתִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם נָדְרָה לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ - מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ; וְאִם לֹא רָצָה - הֲרֵי זוֹ מוֹרֶדֶת. וְכֵן אִם נִתְכַּוְּנָה בִּנְדְרָהּ אֲפִלּוּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְיַבֵּם אוֹתָהּ - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ, אֶלָּא אִם כֵּן מָרְדָה, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה.

טז. יְבָמָה שֶׁתְּבָעָהּ הַיָּבָם לַחֲלִיצָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֵינִי חוֹלֶצֶת וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה, אֶלָּא אֵשֵׁב בְּבֵית בַּעְלִי וְכִשְׁאָר כָּל הָאַלְמָנוֹת - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, שֶׁהֲרֵי הִקְנוּ אוֹתָהּ לָזֶה מִן הַשָּׁמַיִם, רָצָה - מְיַבֵּם, רָצָה - חוֹלֵץ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ אָמְרָה: אֲנִי נִזּוֹנֶת מִשֶּׁלִּי וְאֵשֵׁב עֲגוּנָה כָּל יְמֵי חַיַּי - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ; שֶׁהֲרֵי הַיָּבָם אוֹמֵר לָהּ: כָּל זְמַן שֶׁאֵתְּ זְקוּקָה לִי אֵין נוֹתְנִין לִי אִשָּׁה אַחֶרֶת. וַאֲפִלּוּ הָיָה נָשׂוּי - אֶפְשָׁר שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת, אוֹ תִּהְיֶה לוֹ מְרִיבָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִפְּנֵי הַיְּבָמָה.

יז. יְבָמָה שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ עַל בַּעְלָהּ כְּתֻבָּה מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה אֲסוּרָה עָלָיו, וַהֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת לַיָּבָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אִם רָצָה הַיָּבָם לְיַבֵּם - מְיַבֵּם, וְאֵין לָהּ עָלָיו כְּתֻבָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ עַל בַּעְלָהּ. וְדִינָהּ עִם יְבָמָהּ בַּתּוֹסֶפֶת - כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה עִם בַּעְלָהּ. אֲבָל אִם לֹא כָּתַב לָהּ בַּעְלָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁמָּכְרָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ אוֹ מָחֲלָה אוֹתָהּ - צָרִיךְ הַיָּבָם לִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה כִּשְׁאָר הָאַלְמָנוֹת.

יח. הַיְבָמָה קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ יְבָמָהּ אוֹ קֹדֶם שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לְזָר, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר. וְאִם נִשֵּׂאת לְאַחֵר וּבָעַל - לוֹקֶה הוּא וָהִיא. וּמוֹצִיאָהּ בְּגֵט, וַאֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ כַּמָּה בָּנִים מִמֶּנָּה. וְנֶאֱסָרָה עָלָיו וְעַל יְבָמָהּ. וִיבָמָהּ חוֹלֵץ לָהּ, וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מֻתֶּרֶת לַאֲחֵרִים.

יט. נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר - לֹא נֶאֱסָרָה עַל יְבָמָהּ, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ הַדָּר שֶׁקִּדְּשָׁהּ גֵּט וִיבָמָהּ מְיַבֵּם אוֹ חוֹלֵץ. וְאִם הָיָה יְבָמָהּ כֹּהֵן, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא גְּרוּשָׁה - תֵּצֵא מִן הַדָּר בְּגֵט, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא הַחוֹטֵא נִשְׂכָּר, וְיַחֲלֹץ לָהּ יְבָמָהּ.

כ. חָזַר הַדָּר שֶׁגֵּרְשָׁהּ מִן הָאֵרוּסִין וּנְשָׂאָהּ אַחַר שֶׁחָלַץ לָהּ יְבָמָהּ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ. אֲבָל אִם גֵּרְשָׁהּ מִן הַנִּשּׂוּאִין, וְחָזַר וּנְשָׂאָהּ אַחַר שֶׁחָלְצָה - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהִיא דּוֹמָה לְאֵשֶׁת אִישׁ שֶׁנִּשֵּׂאת וּבָא בַּעְלָהּ, שֶׁהִיא אֲסוּרָה עַל זֶה וְעַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְהַיְבָמָה שֶׁזִּנְּתָה וְהִיא זְקוּקָה - לֹא נֶאֱסְרָה עַל יְבָמָהּ, אֶלָּא רָצָה חוֹלֵץ רָצָה מְיַבֵּם.

כא. כָּל יְבָמָה שֶׁהִיא סָפֵק מִדִּבְרֵיהֶם אִם יֵשׁ עָלֶיהָ זִקַּת יָבָם אוֹ אֵין עָלֶיהָ זִקַּת יָבָם, כְּגוֹן יְבָמָה שֶׁיָּלְדָה וָלָד שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁדִּינָהּ שֶׁתַּחֲלֹץ מִסָּפֵק מִדִּבְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אִם הָלְכָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר קֹדֶם חֲלִיצָה - חוֹלֵץ לָהּ יְבָמָהּ וְתֵשֵׁב עִם בַּעְלָהּ. וְאִם נִתְקַדְּשָׁה לְכֹהֵן, שֶׁהוּא אָסוּר בַּחֲלוּצָה - אֵינוֹ חוֹלֵץ לָהּ; שֶׁאֵין אוֹסְרִין עַל זֶה אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם סָפֵק דִּבְרֵיהֶן. גֵּרְשָׁהּ הַכֹּהֵן אוֹ מֵת - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת, וְאַחַר כָּךְ מֻתֶּרֶת לַאֲחֵרִים לְכַתְּחִלָּה.

יום שני י"ח סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. הָאוֹמֵר 'זֶה בְּנִי', אוֹ שֶׁאָמַר 'יֵשׁ לִי בָּנִים'[2] - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן, וּפוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם[3].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) ביאר בו רבינו נאמנות לומר זה בני לפטור מן היבום וזה אחי לחייב ביבום, מי נאמן לומר מת היבם. 2) ואין אשתי זקוקה (לאחר מותי) לייבום. 3) ואפילו הוחזק שיש לו אחים אינה זקוקה להם, שאילו רצה היה פוטרה בגט ומה לו לשקר, לפיכך נאמן להתירה ולפוטרה מזיקת יבום, ומה גם, שאין דיבורו סותר את "חזקתו באחים", שאפילו אם יש לו אחים, הואיל ויש לו

מתוך מהדורת וגשל

ב. אָמַר ״זֶה אָחִי״, אוֹ שֶׁאָמַר ״יֵשׁ לִי אַחִין״[4] - אֵינוֹ נֶאֱמָן לֶאֱסֹר אֶת אִשְׁתּוֹ[5] וּלְהַנִּיחָהּ זְקוּקָה לְיָבָם; שֶׁהֲרֵי זֶה מִתְכַּוֵּן לְאָסְרָהּ לְאַחַר מוֹתוֹ[6].

ג. הָיָה מֻחְזָק שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחִין, וְאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ[7] ״אֵין לִי אַחִין״[8] - אֵינוֹ נֶאֱמָן[9]. וְכֵן אִם אָמַר עַל מִי שֶׁהֻחְזַק אָחִיו ״אֵין זֶה אָחִי״ - אֵינוֹ נֶאֱמָן[10]. לֹא הָיָה מֻחְזָק בְּאַחִין, וְיָצָא קוֹל שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁיָּעִידוּ שֶׁיֵּשׁ לְבַעְלָהּ אַחִין, וְהָעֵדִים בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ אָמַר הוּא בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ ״אֵין לִי אָח״ - הֲרֵי זוֹ חוֹשֶׁשֶׁת[11], וְתַמְתִּין[12] עַד שֶׁיָּבוֹאוּ הָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ[13] וְיִשָּׁאֲלוּ[14].

ד. מִי שֶׁזָּנָה עִם אִשָּׁה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אֵשֶׁת אִישׁ, וְנִתְעַבְּרָה, וְאָמַר: זֶה הָעֻבָּר מִמֶּנִּי הוּא, וַאֲפִלּוּ הִיא מוֹדָה לוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנוֹ לְעִנְיַן יֵרֵשָׁה[15], הֲרֵי זֶה סָפֵק לְעִנְיַן יִבּוּם[16]. כְּשֵׁם שֶׁזִּנְּתָה עִם זֶה, כָּךְ זִנְּתָה עִם אַחֵר, וּמֵאַיִן יְוֻדַּע הַדָּבָר שֶׁזֶּה בְּנוֹ וַדַּאי? וַהֲרֵי אֵין לוֹ חֲזָקָה[17], אֶלָּא לְעוֹלָם סָפֵק הוּא[18]. וּלְהַחְמִיר דָּנִין בּוֹ, וְחוֹלְצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת[19].

ה. נֶאֱמָן עֵד אֶחָד לְהָעִיד לִיבָמָה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ, וּמִתְיַבֶּמֶת עַל פִּיו; אוֹ שֶׁמֵּת יְבָמָהּ אוֹ שֶׁנִּתֵּן לְבַעְלָהּ בֵּן, לְהַתִּירָהּ לְזָר[20]. אֲפִלּוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ עַכּוּ"ם מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ[21] מֵעִיד בְּמִיתַת הַיָּבָם כְּמוֹ שֶׁמֵּעִיד בְּאֵשֶׁת אִישׁ לְהַתִּירָהּ, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין[22].

ו. וְחָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁאֵין מְעִידוֹת זוֹ לָזוֹ שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ[23], כָּךְ אֵין מְעִידִין לָהּ שֶׁמֵּת יְבָמָהּ[24]. וְדִין עֵדוּת זוֹ כְּדִין אוֹתָהּ עֵדוּת[25] לְעִנְיַן עֵדִים שֶׁמַּכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה בְּמִיתַת הַיָּבָם[26] וּלְכָל דָּבָר[27].

ז. שְׁתֵּי יְבָמוֹת[28] שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת הַיָּם, זוֹ אוֹמֶרֶת ״מֵת בַּעְלִי״ וְזוֹ אוֹמֶרֶת ״מֵת בַּעְלִי״ - זוֹ אֲסוּרָה[29] מִפְּנֵי בַּעְלָהּ שֶׁל זוֹ[30], וְזוֹ אֲסוּרָה מִפְּנֵי בַּעְלָהּ שֶׁל זוֹ; שֶׁאֵין יְבִמְתָּהּ נֶאֱמֶנֶת לְהָעִיד לָהּ שֶׁמֵּת יְבָמָהּ[31], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. הָיָה לְאַחַת מֵהֶן עֵד שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ - זוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ הָעֵד עוֹמֶדֶת בְּאִסּוּרָהּ[32], שֶׁאֵינָהּ אֲסוּרָה מִפְּנֵי בַּעְלָהּ אֶלָּא מִפְּנֵי יְבָמָהּ[33]; וְזוֹ שֶׁאֵין לָהּ עֵד מֻתֶּרֶת, שֶׁהֲרֵי הֵעִיד הָעֵד שֶׁמֵּת יְבָמָהּ, וְהִיא נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר שֶׁמֵּת בַּעְלִי.

ט. הָיָה לָזוֹ בָּנִים[34] וְלָזוֹ אֵין בָּנִים - זוֹ שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים אֲסוּרָה[35], וְזוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים מֻתֶּרֶת[36]. הָיָה לָהֶן יָבָם אַחֵר כָּאן - הֲרֵי זֶה מְיַבֵּם לִשְׁתֵּיהֶן[37].

י. מֵת זֶה הַיָּבָם שֶׁיִּבֵּם אוֹתָן[38] - אֲסוּרוֹת לְהִנָּשֵׂא לְזָר, כְּשֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה[39]. נִתְיַבְּמוּ וְנִתְגָּרְשׁוּ[40] - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְזָר.

יא. אַף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר ״מֵת בַּעְלִי״ וְתִנָּשֵׂא[41] אוֹ תִּתְיַבֵּם[42], אֵין הַיְבָמָה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר מֵת יְבָמִי שֶׁתִּנָּשֵׂא לְזָר; הוֹאִיל וְהוּא אִסּוּר לַאו[43], שֶׁמָּא יִהְיֶה קַל בְּעֵינֶיהָ[44]. וְכֵן אֵין הַיָּבָם נֶאֱמָן לוֹמַר ״מֵת אָחִי״ שֶׁיְּיַבֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ, שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ[45]. וְאֵין הָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר ״מֵתָה אֲחוֹתִי״ שֶׁתִּכָּנֵס לְבֵיתָהּ, וְאֵין הָאִישׁ נֶאֱמָן לוֹמַר ״מֵתָה אִשְׁתִּי״ שֶׁיִּשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, עַד שֶׁיָּעִידוּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁמֵּתָה אֲחוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ תִּכָּנֵס לְבֵיתָהּ; שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ עַד אֶחָד אֶלָּא מִשּׁוּם הַתָּרַת עֲגוּנָה[46], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[47].

יב. לְפִיכָךְ[48], הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ[49] וְיִבְמָהּ לִמְדִינַת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בנים הרי זו פטורה מיבום. 4) והרי היא זקוקה ליבום, והיא הייתה עד כה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. 5) להינשא לאחרים עד שתחלוץ. 6) ואינו נאמן להוציאה מחזקתה הקודמת שאינה זקוקה. 7) שהיא שעה רצינית ואינו עשוי לשקר בשעה זו. 8) והרי היא פטורה מזיקת יבום. 9) ואינו נאמן במה שבידו לגרשה כי אין "מיגו" מועיל נגד חזקה, והרי הוחזק שיש לו אחים ואיך נאמינו שאין לו, אולם ב"אמר יש לי בנים" אינו סותר את חזקת האחים ולפיכך נאמן. 10) לבטל החזקה הקודמת, והרי היא זקוקה לייבום. 11) לקול, ואפילו לא הוחזק הקול בבית דין. 12) מלהינשא לאחרים, שמא יש בקול ממש והרי היא זקוקה לייבום. 13) אחרים עליהם, שהם יודעים שיש לו אחים. 14) ייבדקו, מכיוון שאפשר לברר ולעמוד על הדבר מפי עדים - עלינו לברר ולא נקל באיסור אשת איש. 15) שהרי אם ירצה יכול לתת לו את נכסיו במתנה. 16) אם נאמן לומר שזה בנו. 17) שהרי מתחילת לידתו הוא בספק זה. ואין אתה יכול לומר בו העמדנו על חזקתו הקודמת. 18) שמא אינו בנו וזקוקה לייבום. 19) שמא הוא בנו ואסורה ליבם. 20) ולדעת הראב"ד אינו נאמן לומר: ניתן לבעלה בן, שאין זה דבר העשוי להגלות ואפשר שהוא משקר, אולם רבינו סובר, שאין האשה סומכת עצמה על העד בלבד, ואף היא מדקדקת בדבר ובודקת אם אמת הוא, כדי שלא תצטרך לצאת מבעלה לאחר הנישואין. 21) שאינו מתכוון להעיד ולהתירה להינשא לזר. 22) כי דין עד ביבמה כדין עד באשת איש. 23) שחזקתן שונאות זו את זו. 24) שמתכוונות לקלקלה, שתינשא לזר ואחרי כן תצטרך לצאת ממנו. 25) של מיתת הבעל. 26) שהעד הראשון המעיד על מות היבם נאמן כשניים, ואם אחר כך יבוא עד אחר ויכחישנו אין השני נאמן. 27) כגון הפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן לעדות זו. 28) נשי שני אחים. 29) להינשא לזר. 30) שהוא יבמה וזקוקה לו, ואינו בפנינו שתחלוץ לו. 31) ושמא הוא חי. 32) להינשא לזר. 33) שאין עדות על מות יבמה, אלא יבמתה, והיא אינה נאמנה לה. 34) מבעלה, ואינה זקוקה לייבום. 35) בגלל זיקתה ליבמה. 36) ובגמרא שם אמרו: "לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות", שאין כאן זיקת ייבום, זו מפני בניה, וזו בעידי חברתה. 37) שהרי משני בתים הן, ואין אחת פוטרת את חברתה. 38) ולא הניח בנים, נמצאו שתיהן זקוקות (מצד מיתת היבם) ליבמיהן שבמדינת הים, שמא חיים הם. 39) לפני הייבום, שאין האחת נאמנת כלפי חברתה להעיד שמת יבמה. 40) מיבמן. והוא הדין אם מת יבמן והניח בנים, שאין זקוקות עוד לייבום. 41) לזר, באופן שאינה זקוקה לייבום, כגון שיש לו בנים, או אין לו אחים. 42) כשהיא זקוקה ליבם. 43) האמור בתורה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". 44) ולא תדקדק היטב אם מת יבמה, בניגוד לאומרת מת בעלי, שהוא איסור "אשת איש" וענשו מיתת בית דין, ובניה מהשני ממזרים. 45) שהרי אפילו חכם שאסר את האשה על בעלה בנדר, הרי זה לא יישאנה, שמא עיניו נתן בה. 46) שאינה יכולה להינשא לשום איש בעולם, אם לא נקבל עדותו. אבל זו יכולה להינשא לאחרים, וכן גיסה יכול לישא לו אחרת. 47) "שלא תשארנה בנות ישראל עגונות". 48) הואיל ואינה נאמנת לומר: "מת יבמי". 49) ואין לבעלה

מתוך מהדורת וגשל

הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה ׳מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת יְבָמִי׳, אוֹ שֶׁאָמְרָה ׳מֵת יְבָמִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי׳ - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת[50]. אֲבָל אִם הָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ בִּלְבַד[51], וּבָאָה וְאָמְרָה ׳נִתַּן לִי יָבָם בִּמְדִינַת הַיָּם וָמֵת׳[52], בֵּין שֶׁאָמְרָה ׳מֵת יְבָמִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי׳ בֵּין שֶׁאָמְרָה ׳מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת הַיָּבָם שֶׁנִּתַּן לִי׳ - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת[53]; שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר[54] הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר[55].

יג. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ וּבְנָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה ׳מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בְּנִי׳ - נֶאֱמֶנֶת[56]; שֶׁהֲרֵי הָיְתָה בְּחֶזְקַת הֶתֵּר לְזָר[57] בְּעֵת שֶׁהָלְכָה[58]. אָמְרָה ׳מֵת בְּנִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי׳ - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לְהִתְיַבֵּם[59]. וְחוֹשְׁשִׁין לִדְבָרֶיהָ[60], וְחוֹלֶצֶת[61] וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

יד. הָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ בִּלְבַד[62], וּבָאָה וְאָמְרָה ׳נִתַּן לִי בֵּן בִּמְדִינַת הַיָּם וָמֵת וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי׳[63] - נֶאֱמֶנֶת וּמִתְיַבֶּמֶת; שֶׁהֲרֵי הָיְתָה בְּחֶזְקַת הֶתֵּר לִיבָמָהּ בְּעֵת שֶׁהָלְכָה. אָמְרָה ׳מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבֵּן שֶׁנִּתַּן לִי׳[64] - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לִפְטֹר עַצְמָהּ מִן הַיִּבּוּם וּמִן הַחֲלִיצָה[65]. וְחוֹשְׁשִׁין לִדְבָרֶיהָ[66], וְחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[67]? כְּשֶׁהָיְתָה פְּסוּלָה לַכְּהֻנָּה מִתְּחִלָּה[68], כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלָלָה[69], אוֹ שֶׁאָמְרָה ׳בִּמְעָרָה הָיֵינוּ כְּשֶׁמֵּת׳[70]; אֲבָל אִם אֵין הַדָּבָר כֵּן - אֵינָהּ חוֹלֶצֶת. שֶׁמָּא תַּחֲלֹץ וְיָבוֹאוּ עֵדִים וְיָעִידוּ שֶׁהַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה וְהַבַּעַל מֵת תְּחִלָּה[71], וְנִמְצֵאת חֲלִיצָה זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם, וְתִנָּשֵׂא לְכֹהֵן, וְיִרְאֶה הָרוֹאֶה אוֹתָהּ שֶׁחָלְצָה וְנִשֵּׂאת לַכֹּהֵן וְיַדַּמֶּה שֶׁהַחֲלוּצָה מֻתֶּרֶת לַכְּהֻנָּה, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בָּעֵדִים שֶׁבָּאוּ. לְפִיכָךְ לֹא תַּחֲלֹץ וְלֹא תִּתְיַבֵּם, אֶלָּא תִּשְׁאֵר בְּחֶזְקַת זְקוּקָה כְּשֶׁיָּצְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים.

טז. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וְצָרָתָהּ[72] לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהּ[73] ׳מֵת בַּעֲלִיךְ׳ - הֲרֵי זוֹ לֹא תַּחֲלֹץ וְלֹא תִּתְיַבֵּם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיְּוַדַּע אִם יָלְדָה צָרָתָהּ[74] אוֹ לֹא יָלְדָה. וְלָמָּה לֹא תַּחֲלֹץ אַחַר תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים[75] מִמִּיתַת הַבַּעַל וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לְזָר עַל כָּל פָּנִים[76], שֶׁאִם יָלְדָה צָרָתָהּ[77] - הֲרֵי נִפְטְרָה זוֹ, וְאִם לֹא יָלְדָה - הֲרֵי נֶחְלְצָה? גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְוַדַּע אַחַר הַחֲלִיצָה שֶׁיָּלְדָה צָרָתָהּ וָלָד שֶׁל קַיָּמָא, וְנִמְצֵאת זֹאת שֶׁאֵינָהּ חֲלוּצָה[78], וְתִנָּשֵׂא לְכֹהֵן אַחַר שֶׁנֶּחְלְצָה, וְיֹאמַר הָרוֹאֶה שֶׁלֹּא יָדַע בָּעֵדִים שֶׁבָּאוּ שֶׁהַחֲלוּצָה מֻתֶּרֶת לְכֹהֵן, וְיָעִיד שֶׁרָאָה אוֹתָהּ נִשֵּׂאת לַכֹּהֵנָּה עַל פִּי בֵּית דִּין. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה אֲסוּרָה לַכְּהֻנָּה מִתְּחִלָּתָהּ[79] - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת לְאַחַר תִּשְׁעָה וְתִנָּשֵׂא לְזָר. אֲבָל זוֹ הַצָּרָה שֶׁהָיְתָה עִם בַּעְלָהּ כְּשֶׁמֵּת - תַּמְתִּין תִּשְׁעִים יוֹם כִּשְׁאָר הַיְבָמוֹת[80] וְתַחֲלֹץ אוֹ תִּתְיַבֵּם, וְלֹא תָּחוּשׁ לְצָרָתָהּ שֶׁבַּמְּדִינָה הָאַחֶרֶת[81], הוֹאִיל וְלֹא הָיָה בַּעְלָהּ עִמָּהּ בַּמְּדִינָה[82].

יז. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ[83] וְהָיְתָה לָהּ חָמוֹת בִּמְדִינַת הַיָּם - אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁמָּא יָלְדָה חֲמוֹתָהּ וּכְבָר נִתַּן לָהּ יָבָם בִּמְדִינָה אַחֶרֶת[84], שֶׁלֹּא גָּזְרוּ בְּדָבָר זֶה; אֶלָּא נַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל חֶזְקָתָהּ, וַהֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת[85]. וְהוּא הַדִּין לְאִשָּׁה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ וְהָיָה לוֹ בֵּן בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְזָר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מֵת הַבֵּן[86], אֶלָּא הַעֲמֵד אוֹתָהּ עַל חֶזְקָתָהּ[87].

יח. יָצְאַת חֲמוֹתָהּ מְעֻבֶּרֶת - הֲרֵי זוֹ חוֹשֶׁשֶׁת, וְלֹא תִּנָּשֵׂא לְזָר עַד שֶׁתֵּדַע מָה הָיָה סוֹף עִבּוּר חֲמוֹתָהּ, שֶׁמָּא נוֹלַד לָהּ יָבָם קֹדֶם מִיתַת הַבַּעַל[88].

יט. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וּבְנָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מֵת בַּעְלִיךְ וְאַחַר כָּךְ מֵת בְּנֵךְ[89], וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁחֲלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים[90] - תֵּצֵא, וַהֲוָלָד כָּשֵׁר[91]. אָמְרוּ לָהּ: מֵת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בנים והרי היא בחזקת זקוקה ליבם. 50) להינשא לזר, והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. 51) ולא היה כאן יבם, והרי היא בחזקת היתר לזר. 52) שילדה חמותי במדינת הים בן. 53) להינשא לזר. 54) שאמרה ניתן לי יבם והחזיקה עצמה זקוקה לייבום. 55) שהרי אמרה מת יבמי. 56) להינשא לזר. 57) אם ימות הבעל. שהרי יש להם בן ואינה זקוקה לייבום. 58) שהרי היה לה בן. וגם עכשיו אינה מוציאה עצמה מחזקתה. 59) שהרי הייתה בחזקת מותרת לזר ואינה זקוקה לו, ויש לחוש שמא מחמת אהבתה אליו היא משקרת. 60) להחמיר, לא להתירה לזר, שהרי לדבריה זקוקה היא לייבום, ועשתה עצמה חתיכת איסור להינשא לזר. 61) כדי שתהיה מותרת לזר. 62) ויש לה יבם והרי היא בחזקת זקוקה לו. 63) נמצאת שהיא זקוקה ליבם. 64) ואינה זקוקה עוד לייבום. 65) שהרי הוחזקה זקוקה. 66) לא להתייבם, שהרי עשתה עצמה חתיכת איסור על היבם. 67) שהיא חולצת על סמך דבריה. 68) טרם שנישאה לבעלה זה. 69) שנולדה מאיסור כהונה, כגון שאמה הייתה גרושה ונישאה לאביה הכהן, הרי בתם חללה ואסורה להינשא לכהן. 70) ואין איש עמנו לבוא ולהעיד מי מת תחילה האב או הבן. 71) לפני שמת הבן, ואינה זקוקה ליבם. 72) שהיו לו שתי נשים, שהן צרות זו לזו. 73) לזו שנשארה כאן. 74) מבעלה. ואז תינשא לזר, כי הוולד פוטרה מן הייבום. 75) כי בתוך תשעה חדשים אינה יכולה לחלוץ, שמא צרתה מעוברת ואין הוולד של קיימא, וחליצת מעוברת אינה חליצה, אפילו כשהחולצת עצמה אינה מעוברת אלא צרתה מעוברת. 76) צדדים. 77) לאחר תשעת חדשי העיבור. 78) שהרי חלצה שלא לצורך. 79) שהייתה גרושה או חללה כשנישאה לו. 80) שאינן חולצות או מתייבמות אלא לאחר תשעים יום מיום מיתת הבעל, לדעת אם מעוברות הן אם לא. 81) שנשארה כאן שמא מעוברת היא. 82) אם כן לא נתעברה ממנו. 83) ולא הניח בנים ולא היה לו אח. 84) וזקוקה לו. 85) להינשא לזר. 86) "שמא מת לא חוששים", והעמידהו על חזקתו שהוא חי. 87) הקודמת, שהייתה בחזקת היתר לזר. 88) והרי היא זקוקה לו עד שתחלוץ ממנו. ודקדק לכתוב "קודם מיתת הבעל", שאילו נולד היבם לאחר מיתת הבעל אינה זקוקה לו ליבום, שהרי היא "אשת אחיו שלא היה בעולמו". 89) והרי היא מותרת לזר. 90) שבנה מת לפני בעלה, וזקוקה היא ליבם ואסורה לזר. 91) כי בנישואי יבמה לזר אין אלא איסור לאו בלבד ואין ממזר אלא מחייבי איסור כרת.

בְּנֵךְ וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעֲלִיךְ, וְנִתְיַבְּמָה, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים חִלּוּף[92] - תֵּצֵא, וְהַוָּלָד שֶׁנּוֹלַד לִפְנֵי הַשְּׁמוּעָה[93] אוֹ לְאַחַר הַשְּׁמוּעָה מַמְזֵר[94].

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. כֵּיצַד מִצְוַת חֲלִיצָה? הַיְבָמָה הוֹלֶכֶת אַחַר הַיָּבָם בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם, וּבָאָה לַדַּיָּנִין, וְהֵן קוֹרְאִין לוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ עֵצָה הַהוֹגֶנֶת לוֹ וָלָהּ. אִם עֵצָה טוֹבָה לְיַבֵּם - יוֹעֲצִין אוֹתָן לְיַבֵּם; וְאִם עֵצָה טוֹבָה לַחֲלֹץ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הִיא יַלְדָּה וְהוּא זָקֵן אוֹ הִיא זְקֵנָה וְהוּא יֶלֶד - יוֹעֲצִין אוֹתוֹ לַחֲלֹץ.

ב. וּצְרִיכִין הַדַּיָּנִין לִקְבֹּעַ מָקוֹם שֶׁיֵּשְׁבוּ בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ תַּחֲלֹץ שָׁם בִּפְנֵיהֶם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְגוֹ'. לֹא נוֹעֲדוּ וְלֹא קָבְעוּ מָקוֹם אֶלָּא נִקְרוּ נִקְרֹה, וְנִקְרֶאת הִיא וָהוּא לִפְנֵיהֶן וְחָלְצוּ - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה.

ג. וּמְלַמְּדִין אוֹתָהּ וְאֶת הַיָּבָם לִקְרוֹת, עַד שֶׁהוּא וָהִיא יִהְיוּ רְגִילִין, וְתִהְיֶה יְכוֹלָה לִקְרוֹת 'לֹא אָבָה' בִּנְשִׁימָה אַחַת, וְאַחַר כָּךְ תֹּאמַר 'יַבְּמִי', כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַשְׁמַע דְּבָרֶיהָ אָבָה יַבְּמִי.

ד. וּמֵאַחַר שֶׁתִּהְיֶה רְגִילָה לִקְרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָרְאָה בִּנְשִׁימָה אַחַת - אֵין מַקְפִּידִין עַל זֶה; אֲבָל אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה - מַרְגִּילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתֵּדַע.

ה. וְהַחֲלִיצָה בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה, וּבִפְנֵי שְׁלֹשָׁה שֶׁיּוֹדְעִין לְהַקְרוֹת. וְאִם אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה גֵּר - פָּסוּל. וַאֲפִלּוּ הָיָה אָבִיו וְאִמּוֹ גֵּר וְאִמּוֹ יִשְׂרְאֵלִית - לֹא תַּחֲלֹץ, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָבִיו וְאִמּוֹ מִיִּשְׂרְאֵל. וּמִצְוָתָהּ בַּחֲמִשָּׁה, כְּדֵי לְפַרְסֵם הַדָּבָר. וְאוֹתָן הַשְּׁנַיִם - אֲפִלּוּ הָיוּ עַמֵּי הָאָרֶץ.

ו. כֵּיצַד חוֹלְצִין? מְבִיאִין לוֹ מִנְעָל שֶׁל עוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָקֵב וְאֵינוֹ תָּפוּר בְּפִשְׁתָּן, וְלוֹבְשוֹ בִּימִין, וְקוֹשֵׁר רְצוּעוֹתָיו עַל רַגְלוֹ, וְעוֹמֵד הוּא וְהִיא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וּמַקְרִין לַיְבָמָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: מֵאֵן יְבָמִי וְגוֹ', וְאַחַר כָּךְ מַקְרִין לַיָּבָם: לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ, וְנוֹעֵץ רַגְלוֹ בָּאָרֶץ, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת וּפוֹשֶׁטֶת יָדָהּ בִּפְנֵי בֵּית דִּין וּמַתֶּרֶת רְצוּעוֹת הַמִּנְעָל מֵעַל רַגְלוֹ וְחוֹלֶצֶת הַמִּנְעָל וּמַשְׁלֶכֶת אוֹתוֹ לָאָרֶץ. וּמְשֶׁיִּשְׁמֵט רֹב הָעָקֵב הֵתִּירָה הַיְבָמָה לְזָר.

ז. וְאַחַר כָּךְ עוֹמֶדֶת וְיוֹרֶקֶת בָּאָרֶץ כְּנֶגֶד פָּנָיו רֹק הַנִּרְאֶה לַדַּיָּנִין. שֶׁמִּצְוַת חֲלִיצָה, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין בִּשְׁעַת קְרִיאָה וּבִשְׁעַת רְקִיקָה, וּצְרִיכִין הַדַּיָּנִין לִרְאוֹת הָרֹק הַיּוֹצֵא מִפִּיהָ. וְאַחַר כָּךְ מַקְרִין לָהּ: כָּכָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל.

ח. הַכֹּל בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּכָה - בַּלְשׁוֹן הַזֶּה. וְכָל הַיּוֹשְׁבִין שָׁם עוֹנִים אַחֲרֶיהָ 'חֲלוּץ הַנָּעַל' שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְצָרִיךְ שֶׁתִּתְכַּוֵּן הַיְבָמָה שֶׁתַּחֲלֹץ לוֹ, וְיִתְכַּוֵּן הוּא שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ. וְיַעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֵלּוּ לִשְׁמָן. וְהַסּוּמָא אֵינוֹ חוֹלֵץ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְאֵין זֶה רוֹאֶה הָרֹק.

ט. נִמְצָא סֵדֶר הַחֲלִיצָה כָּךְ הוּא: קוֹרְאָה הִיא תְּחִלָּה: מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל, לֹא אָבָה יַבְּמִי, וְאַחַר כָּךְ הוּא אוֹמֵר: לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ, וְאַחַר כָּךְ תַּחֲלֹץ, וְאַחַר כָּךְ תָּרֹק, וְאַחַר כָּךְ תִּקְרָא: כָּכָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל.

י. וְאֵין הַסֵּדֶר מְעַכֵּב, אֶלָּא אִם לֹא קָרְאָה בַּתְּחִלָּה לֹא הִיא וְלֹא הוּא, אוֹ שֶׁרָקְקָה וְאַחַר כָּךְ חָלְצָה, אוֹ שֶׁקָּרְאָה וְאַחַר כָּךְ רָקְקָה - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה.

יא. וְלָמָּה לֹא תַּחֲזֹר וְתָרֹק עַל הַסֵּדֶר? שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: רְקִיקָה לְבַדָּהּ אֵינָהּ כְּלוּם וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת מִן הָאַחִין.

יב. חָלְצָה בִּלְבַד, וְלֹא קָרְאָה וְלֹא רָקְקָה - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁחָלְצָה וְקָרְאָה וְלֹא רָקְקָה, אוֹ שֶׁחָלְצָה וְרָקְקָה וְלֹא קָרְאָה, שֶׁחֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ יְכוֹלִין לְדַבֵּר, שֶׁהֲרֵי הֵן רְאוּיִין לִקְרוֹת; אֲבָל אִלֶּמֶת אוֹ אִלֵּם - אֵינָן חוֹלְצִין, וְאִם חָלְצוּ - חֲלִיצָתָן פְּסוּלָה. וְאֵינָן כְּחֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת שֶׁחָלְצוּ שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּלוּם, לְפִי שֶׁהַחֵרֵשׁ אוֹ הַחֵרֶשֶׁת אֵינָן בְּנֵי דַעַת.

יד. רָקְקָה בִּלְבַד, שֶׁלֹּא חָלְצָה וְלֹא קָרְאָה, אוֹ שֶׁרָקְקָה וְקָרְאָה וְלֹא חָלְצָה - הֲרֵי זוֹ כַּחֲלִיצָה פְּסוּלָה. קָרְאָה הִיא וָהוּא וְלֹא חָלְצָה וְלֹא רָקְקָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּכָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ - שֶׁהַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַחֲלִיצָה וְהָרְקִיקָה, הוּא שֶׁמּוֹעִיל, אֲבָל הַקְּרִיאָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת וְאֵינָהּ מוֹעֶלֶת.

טו. חָלְצָה וְרָקְקָה וְקָרְאָה וְהֵם יוֹשְׁבִין אוֹ מֻטִּין עַל צִדֵּיהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה שְׂרוּךְ הַנַּעַל קָשׁוּר עַל שׁוֹקוֹ מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה, אוֹ שֶׁחָלְצָה בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין לְהַקְרוֹת, וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁחָלַץ - חֲלִיצָתוֹ כְּשֵׁרָה.

טז. חָלְצָה בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁחָלְצָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם אוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל, אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְעָל קָשׁוּר לְמַעְלָה מִן הָאַרְכֻּבָּה, אוֹ שֶׁהִתִּיר הוּא וְשָׁמְטָה הִיא, אוֹ שֶׁהִתִּירָה הִיא וְשָׁמַט הוּא, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוְּנָה הִיא וְלֹא נִתְכַּוֵּן הוּא, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן הוּא וְלֹא נִתְכַּוְּנָה הִיא, וְכֵן קָטַנָּה שֶׁחָלְצָה לְגָדוֹל - חֲלִיצָתָן פְּסוּלָה. וְכֵן אִם חָלְצָה בִּפְנֵי יָחִיד, וַאֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וּבַלַּיְלָה - הֲרֵי זוֹ חֲלִיצָה פְּסוּלָה. אֲבָל חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁחָלְצוּ, וְכָל הַחוֹלֵץ לְמִי שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם - אֵינָהּ חֲלִיצָה.

יז. יָבָם שֶׁרַגְלוֹ הַיְמָנִית חֲתוּכָה - אֵינוֹ חוֹלֵץ בִּשְׂמֹאל; וְאִם חָלְצָה מֵעַל שְׂמֹאלוֹ - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. הָיְתָה רַגְלוֹ עֲקֵמָה לְאָחוֹר אוֹ הָפוּכָה עַל צִדָּהּ, אוֹ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חוֹלֵץ; שֶׁהַחוֹלֵץ צָרִיךְ לִנְעֹץ

92) נמצאת זו אסורה ליבמה, ואיסור אשת אח שלא במקום מצוה הוא בעונש כרת. 93) ההודעה האחרונה, אף על פי שהייתה שוגגת ואנוסה. 94) כי הלכה היא יש ממזר מחייבי כריתות. 1) ביאר בו רבינו דיני מצות חליצה וסדרה ומה מעכב בה, ומי חולצים, דיני הנעל וצורתו, דיני הרקיקה, מה בין "אינה חליצה" לבין "חליצה פסולה", נוסח גט חליצה, נוסח כתובת יבמין וכתובת כל אשה.

עֲקֵבוֹ בָּאָרֶץ, וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל. וְאִם חָלְצָה לְמִי שֶׁרַגְלוֹ כָּךְ - הֲרֵי חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה.

יח. וּיְבָמָה שֶׁיָּדֶיהָ חֲתוּכוֹת - חוֹלֶצֶת לְכַתְּחִלָּה וַאֲפִלּוּ בְּשִׁנֶּיהָ, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר וְחָלְצָה בְיָדָהּ. חָלְצָה בְּמִנְעָל שֶׁל בֶּגֶד - אֵינָהּ חֲלִיצָה. אֲבָל אִם חָלְצָה בְּמִנְעָל שֶׁאֵין לוֹ עָקֵב אוֹ שֶׁהָיָה תָּפוּר בְּפִשְׁתָּן, אוֹ שֶׁהָיָה מִנְעָל שֶׁל שֵׂעָר אוֹ שֶׁל סִיב אוֹ שֶׁל שַׁעַם אוֹ שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁהָיָה מִנְעָל גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ בּוֹ אוֹ קָטָן שֶׁאֵינוֹ חוֹפֶה אֶת רֹב רַגְלוֹ, אוֹ מִנְעָל פָּרוּם שֶׁאֵינוֹ חוֹפֶה רֹב הָרֶגֶל, אוֹ נִפְחָת שֶׁאֵין מְקַבֵּל רֹב הָרֶגֶל - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה.

יט. חָלְצָה בְּסַנְדָּל שֶׁל עֵץ וּמְחֻפֶּה עוֹר, אוֹ הָיְתָה קַרְקָעִיתוֹ עוֹר וּלְחָיָיו שֶׁל שֵׂעָר, אוֹ שֶׁחָלְצָה סַנְדָּל שֶׁל שְׁמֹאל מֵעַל רַגְלוֹ הַיְמָנִית, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה הַמִּנְעָל שֶׁלּוֹ, אוֹ (שֶׁלֹּא) הָיָה גָּדוֹל שֶׁיָּכוֹל לְהַלֵּךְ בּוֹ, אוֹ קָטָן שֶׁחוֹפֶה אֶת רֹב רַגְלוֹ, אוֹ נִפְרָם שֶׁחוֹפֶה אֶת רֹב הָרֶגֶל, אוֹ נִפְחָת שֶׁמְּקַבֵּל רֹב הָרֶגֶל - חֲלִיצָתוֹ כְּשֵׁרָה.

כ. סַנְדָּל הַמֻּסְגָּר וְהַמֻּחְלָט וְשֶׁל כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ בְּרַגְלֵי הַצּוּרָה - לֹא תַּחֲלֹץ בּוֹ; וְאִם חָלְצָה - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה. אֲבָל סַנְדָּל שֶׁל תִּקְרוֹבֶת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לְמֵת שֶׁיִּקָּבֵר בּוֹ, אִם חָלְצָה בּוֹ - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עוֹמֵד לְהַלֵּךְ בּוֹ.

כא. קָרְעָה הַמִּנְעָל מֵעַל רַגְלוֹ אוֹ שֶׁשְּׁרָפַתּוּ, אוֹ שֶׁהָיָה לָבוּשׁ שְׁנֵי מִנְעָלִין וְחָלְצָה הָעֶלְיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁקָּרְעָה הַתַּחְתּוֹן עַד שֶׁנִּתְגַּלְּתָה רַגְלוֹ - הֲרֵי זוֹ חֲלִיצָה פְּסוּלָה.

כב. יְבָמָה שֶׁאָכְלָה שׁוּם אוֹ גַּרְגִּיר וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁמַּרְבִּין אֶת הָרֹק, וְהָיָה הָרֹק זָב מִפִּיהָ - אֵינוֹ כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָרֹק מֵעַצְמוֹ.

כג. רָקְקָה דָּם: אִם הָיָה שׁוֹתֵת מִפִּיהָ - אֵינוֹ כְּלוּם, וְאִם מָצְצָה וְרָקְקָה - כָּשֵׁר; שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְדָם שֶׁנִּמְצַץ בְּלֹא צַחְצוּחֵי רֹק. רָקְקָה וּקְלָטַתּוּ הָרוּחַ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לִכְנֶגֶד פָּנָיו, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אֲרֻכָּה וְהוּא קָצָר - אֵינוֹ כְּלוּם. וְאִם אַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְנֶגֶד פָּנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָאָרֶץ - כָּשֵׁר. וְכֵן אִם לֹא רָאוּ הַדַּיָּנִין הָרֹק כְּשֶׁיָּצָא מִפִּיהָ - כָּשֵׁר.

כד. חֲלִיצָה מֻטְעֶת - פְּסוּלָה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ: חֲלֹץ לָהּ וּבְכָךְ אַתָּה כּוֹנְסָהּ, אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ: חֲלֹץ לָהּ, שֶׁזּוֹ מְצֻוָּה הִיא וְאֵינָהּ מַפְסֶדֶת עָלֶיךָ כְּלוּם, וְאִם תִּרְצֶה אַחַר כָּךְ לְיַבֵּם תְּיַבֵּם, וְכֵיוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם הִטְעוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: חֲלֹץ לָהּ עַל מְנָת שֶׁתִּתֵּן לְךָ מָאתַיִם זוּז אוֹ עַל תְּנַאי כָּךְ וָכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתְנָה וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי נִתְכַּוֵּן לַחֲלֹץ לָהּ.

כה. הַמּוֹסֵר מוֹדָעָא עַל הַחֲלִיצָה - חֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ רָאוּי לַדַּיָּנִין לוֹמַר לוֹ לְבַטֵּל הַמּוֹדָעָא כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּגֵט. לְחָצוּהוּ יִשְׂרְאֵלִים וְהִכּוּהוּ עַד שֶׁחָלַץ: אִם כַּדִּין עָשׂוּ - חֲלִיצָתוֹ כְּשֵׁרָה; וְאִם שֶׁלֹּא כַּדִּין עָשׂוּ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הֶדְיוֹטוֹת אוֹ שֶׁטָּעוּ - חֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם הָעַכּוּ"ם אֲנָסוּהוּ מֵעַצְמָן: אִם הָיָה הַדִּין נוֹתֵן שֶׁיַּחֲלֹץ - חֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה; וְאִם שֶׁלֹּא כַּדִּין - אֵינָהּ חֲלִיצָה.

כו. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ 'אֵינָהּ חֲלִיצָה', אוֹ 'לֹא עָשָׂה כְּלוּם', אוֹ 'אֵינָהּ כְּלוּם' - הֲרֵי הִיא כְּאִלּוּ לֹא נֶחְלְצָה לוֹ; וְלֹא נֶאֱסְרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ, וְלֹא נִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה, וּמֻתֶּרֶת לְהִתְיַבֵּם. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ 'חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה' - נֶאֱסְרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ, וְנִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה, וְנֶאֱסָרָה עַל הָאַחִין, וְאֵינָהּ מִתְיַבֶּמֶת, וְאֵינָהּ מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְזָר עַד שֶׁתַּחֲלֹץ חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה.

כז. עָבְרָה וְנִשֵּׂאת - הֲרֵי זֶה חוֹלֵץ לָהּ חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה וְהִיא תַּחַת בַּעְלָהּ, וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ.

כח. יְבָמָה שֶׁגָּדְלָה בֵּין הָאַחִין - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְהִתְיַבֵּם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא חָלְצָה לְאֶחָד מֵהֶן בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְנִפְסְלָה עֲלֵיהֶן. אֲבָל אִם רְאִינוּהָ שֶׁחָלְצָה נַעֲלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - נִפְסְלָה, שֶׁמָּא נִתְכַּוְּנָה לַחֲלִיצָה, וּצְרִיכָה חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה לְהַתִּירָהּ לְזָר.

כט. גֵּט חֲלִיצָה שֶׁאָנוּ כּוֹתְבִין לָהּ אֵינוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדָהּ רְאָיָה שֶׁנֶּחְלְצָה. וְאֵין הַדַּיָּנִין חוֹלְצִין אֶלָּא אִם כֵּן מַכִּירִין. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁרָאָה זֹאת שֶׁנֶּחְלְצָה - כּוֹתְבִין לָהּ גֵּט חֲלִיצָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מַכִּירִין שֶׁזּוֹ הִיא בַּת פְּלוֹנִי וְאֵשֶׁת פְּלוֹנִי וְשֶׁזֶּה שֶׁחָלַץ לָהּ אָחִיו הוּא, שֶׁהֲרֵי הַדַּיָּנִין שֶׁחָלְצָה בִּפְנֵיהֶם הִכִּירוּ זֶה וְאַחַר כָּךְ חָלְצָה.

וְזֶהוּ נֹסַח גֵּט חֲלִיצָה שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ הָעָם:

ל. בְּיוֹם פְּלוֹנִי, כָּךְ וָכָךְ לְיֶרַח פְּלוֹנִי, שְׁנַת כָּךְ וָכָךְ לִבְרִיאַת עָלְמָא, לְמִנְיָנָא דִּרְגִילְנָא לְמִימְנֵי בֵּהּ בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי. אֲנַחְנָא דַיָּנֵי, דְּמִקְצָתְנָא חֲתִימִין לְתַתָּא, בְּמוֹתַב תְּלָתָא בְּחֵדָא הֲוֵינָא יָתְבִין בְּבֵי דִינָא, וּסְלִיקָא לָקָדְמָנָא פְּלוֹנִית בְּרַת פְּלוֹנִי אַרְמַלְתָּא דִּפְלוֹנִי, וְקָרֵבַת לָקָדְמָנָא גְּבַר חַד דִּשְׁמֵיהּ פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי, וְכֵן אֲמַרָה לָנָא פְּלוֹנִית דָּא: פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי דְּנָא אָחוּהּ דִּפְלוֹנִי בַּעְלִי מֵאֲבוּהַּ הֲוָה, דַּהֲוֵינָא נְסִיבָא לֵיהּ, וּשְׁכִיב, וְחַיֵּי לְרַבָּנָן וּלְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁבַק, וּבַר וּבְרַת יָרֵית וּמַחְסִין וּמוֹקִים שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לָא שְׁבַק, וְהָדֵין פְּלוֹנִי אָחוּהִי חֲזִי לְיַבּוּמֵי יָתִי. כְּעַן רַבָּנָן אֲמָרוּ לֵיהּ: אִי צָבֵי לְיַבּוּמֵי יָתִי - יְיַבֵּם, וְאִי לָא - יַטְלַע לִי רַגְלֵיהּ דִּימִינָא קָדָמֵיכוֹן, וְאֶשְׁרֵי סִינֵיהּ מֵעַל רַגְלֵיהּ וְאֵרוֹק בְּאַנְפּוֹהִי. וְאִשְׁתְּמוֹדַעְנוּהוּ לִפְלוֹנִי דְּנָא דַּאֲחוּהִי דִּפְלוֹנִי מִיתָנָא מֵאֲבוּהִי הוּא, וַאֲמַרְנָא לֵיהּ: אִי צָבִית לְיַבּוּמֵי יָתַהּ - יַבֵּם, וְאִי לָא - אַטְלַע לַהּ קָדָמָנָא רַגְלָךְ דִּימִינָא וְתִשְׁרֵי סִינָךְ מֵעַל רַגְלָךְ וְתֵרוֹק בְּאַנְפָּךְ. וְעָנֵי וְאָמַר לָנָא: לֵית אֲנָא צָבֵי לְיַבּוּמֵי יָתַהּ. מִיָּד אַקְרִינוּהָ לִפְלוֹנִית דָּא: מֵאַן יָבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי, וְאַף לְהַאי פְּלוֹנִי אַקְרִינוּהוּ לֵיהּ: לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ. וְאַטְלַע לַהּ רַגְלֵיהּ דִּימִינָא, וּשְׁרַת סִינֵיהּ מֵעַל רַגְלֵיהּ, וְרַקַת בְּאַנְפּוֹהִי רוֹקָא דְּאִיתְחֲזֵי לָנָא מִפּוּמַהּ עַל אַרְעָא. וְתוּב אַקְרִינוּהָ לִפְלוֹנִית דָּא: כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל. וַאֲנַחְנָא דַיָּנֵי וְכָל דַּהֲווֹ יָתְבִין קָדָמָנָא עֲנִינָן בָּתְרֵיהּ: חֲלוּץ הַנָּעַל חֲלוּץ

הַנָּעַל חֲלוּץ הַנָּעַל, תְּלַת זִימְנִין. וּמִדְּאִיתְעֲבִיד עוֹבָדָא דָא קֶדְמָנָא שְׁרִינוּהַ לִפְלוֹנִית דָּא לִמְהָךְ לְהִתְנָסְבָא לְכָל מַאן דְּתִצְבֵּי, וְאֵינָשׁ לָא יְמַחֵה בִּידֵהּ מִן יוֹמָא דְּנָן וּלְעָלַם. וּבְעֵית מִינָּנָא פְּלוֹנִית דָּא גִּיטָּא דַחֲלִיצוּתָא דָא, וּכְתַבְנָא וַחֲתַמְנָא וִיהַבְנָא לַהּ לִזְכוּ כְּדָת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל. פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי עֵד.

פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי עֵד.

לא. וּמְעִידִין עָלָיו שְׁלֹשָׁה, אוֹ שְׁנַיִם מִן הַשְּׁלֹשָׁה, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁרָאוּ הַחֲלִיצָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן הַדַּיָּנִין שֶׁחָלְצָה בִּפְנֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד אוֹ קָטָן שֶׁהוּא מַכִּיר וְנָבוֹן נֶאֱמָנִין לוֹמַר: זֶה פְּלוֹנִי אֲחִי פְּלוֹנִי וְזוֹ הִיא יִבְמָתוֹ, וְחוֹלְצִין עַל פִּיהֶן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר עֵדֵיוּת שֶׁל תּוֹרָה, בֵּין לְעֵדוּת מָמוֹן בֵּין לְעֵדוּת אִסּוּר. שֶׁזֶּה דָּבָר הֶעָשׂוּי לְהִגָּלוֹת הוּא, אֶפְשָׁר לֵידַע אֲמִתַּת הַדָּבָר שֶׁלֹּא מִפִּיהֶן, כָּעִנְיָן שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּסוֹף הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין. וְאִם רָצָה הַיָּבָם לְיַבֵּם - מְקַדֵּשׁ וּמְיַבֵּם וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ.

וְזֶהוּ נֹסַח כְּתֻבַּת יְבָמִין שֶׁנָּהֲגוּ הָעָם

לב. בְּיוֹם פְּלוֹנִי, כָּךְ וָכָךְ לְיֶרַח פְּלוֹנִי, שְׁנַת כָּךְ וָכָךְ לְמִנְיַן פְּלוֹנִי, לְמִנְיָנָא דִּרְגִילְנָא לְמִימְנֵי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי. אֵיךְ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי אָתָא לְקֶדְמָנָא וְכֵן אָמַר לָנָא: אַחִי דִּמְן אַבָּא שְׁכִיב, וְחַיֵּי לְרַבָּנָן וּלְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁבַק, וּבַר וּבְרַת יֶרֶת וּמַחְסִין וּמוֹקִים שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לָא שְׁבַק, וּשְׁבַק הַהִיא אִתְּתָא דִּשְׁמַהּ פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי, וַחֲזֵי לִי מִן אוֹרַיְתָא לְיַבּוּמֵי יָתַהּ, כִּדְכְתִיב בִּסְפַר אוֹרַיְתָא דְּמֹשֶׁה: יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ. וּצְבִיאַת פְּלוֹנִית דָּא וְאִתְיַבַּמַת לִפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי יְבָמַהּ לְאוֹקוֹמֵי שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל, כִּדְכְתִיב: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְגוֹ'. וּכְתַב לַהּ פְּלוֹנִי יְבָמַהּ לִפְלוֹנִית יְבִמְתֵּיהּ כְּסַף זוּזֵי מָאתַן דַּחֲזוֹ לַהּ, דַּהֲווֹ כְּתִיבִין בִּכְתוּבָּתַהּ דִּכְתַב לַהּ בַּעְלַהּ קַדְמָאָה, וְאוֹסִיף לַהּ מִדִּילֵיהּ כָּךְ וָכָךְ. וְדָא נְדוּנְיָא דְּהַנְעַלַת לֵיהּ וְכוּ',

כִּשְׁאָר טָפְסֵי כְּתֻבּוֹת.

טֹפֶס הַכְּתֻבָּה

לג. בְּיוֹם פְּלוֹנִי כוּ'. אֵיךְ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי אָמַר לִפְלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי בְּתוּלְתָא כַּלְתָא: הֲוֵי לִי לְאִינְתּוּ כְּדָת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, וַאֲנָא בְּמֵימַר דִּשְׁמַיָּא אֶפְלַח וְאוֹקִיר וַאֲסוֹבַר וַאֲיַזּוּן וַאֲפַרְנֵס וַאֲכַסֵּי יָתִיכִי כְּהִלְכוֹת גּוּבְרִין יְהוּדָאִין דְּמוֹקְרִין וּמְסוֹבְרִין וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין וּמְכַסִּין יָת נְשֵׁיהוֹן בְּקוּשְׁטָא. וְיִהְיְבָנָא לִיכִי מוּהַר בְּתוּלַיְכִי כְּסַף זוּזֵי מָאתַן, דְּאִינּוּן מִזּוּזֵי כַּסְפָּא כ"ה, דַּחֲזוּ לִיכִי מִדְּאוֹרַיְתָא, וּמְזוֹנַיְכִי וּכְסוּתַיְכִי וְסִיפּוּקַיְכִי וּמֵיעַל עֲלַיְכִי כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא. וּצְבִיאַת פְּלוֹנִית דָּא וַהֲוָת לֵיהּ לְאִנְתּוּ לִפְלוֹנִי דְּנָא. וְרָצָה וְהוֹסִיף לָהּ תּוֹסֶפֶת עַל עִיקַּר כְּתוּבָּתָהּ עַד מִשְׁלֵם כָּךְ וָכָךְ. וְדָא נְדוּנְיָא דְּהַנְעַלַת לֵיהּ כָּךְ וָכָךְ. הַכֹּל נִתְקַבֵּל חָתָן זֶה, וּבָא לְיָדוֹ, וְנַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ, וְזָקַף הַכֹּל עַל עַצְמוֹ כְּמִלְוָה וּרְשׁוּ. וְכֵן אָמַר לָנָא פְּלוֹנִי חַתְנָא דְנָא: אַחֲרָיוּת כְּתוּבְּתָא כּוֹלָא, עִיקַּר כְּתוּבָּה וּנְדוּנְיָא וְתוֹסֶפֶת וּשְׁאָר תְּנָאֵי כְּתוּבָּה, קַבֵּלִית עֲלַי וְעַל יָרְתַי בָּתְרַאי וְעַל כָּל שְׁפַר אֲרַג נִכְסִין וְקִנְיָנִין דְּאִית לִי תְּחוֹת [כָּל] שְׁמַיָּא, דִּקְנַאי וְדַעֲתִיד אֲנָא לְמִיקְנֵה, מִמְּקַרְקְעֵי וּמִמִּטַּלְטְלֵי אַגַּב מִקַּרְקְעֵי, כּוּלְּהוֹן יְהוֹן אַחֲרָאִין וְעַרְבָאִין לִכְתוּבָּה דָא כּוֹלָא, עִיקַּר וּנְדוּנְיָא וְתוֹסֶפֶת, לְאִתְפְּרָעָא מִנְּהוֹן בְּחַיַּי וּבְתַר מוֹתִי וַאֲפִילּוּ מִגְּלִימָא דְעַל כַּתְפַּאי. וּקְנִינִין מִפְּלוֹנִי דָּא מִכֹּל מַאי דִּכְתִיב וּמְפָרַשׁ לְעֵילָא קְנְיָין שָׁלֵם דְּלָא כְּאַסְמַכְתָּא וּדְלָא כְּטוֹפְסָא דִשְׁטָרֵי, אֶלָּא כְּחוֹזֵק וּכְחוֹמֶר כָּל שְׁטָרֵי כְּתוּבּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וְכַהוּגֶן וּכְתִיקּוּן רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל. וְחָתַמְנוּ עַל שְׁטָר כְּתוּבָּה זוֹ בַּזְּמַן הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וְהַכֹּל בָּרִיר וְשָׁרִיר וְקַיָּם.

לד. וְאִם הָיְתָה כְּתֻבַּת אַלְמָנָה - כּוֹתֵב: פְּלוֹנִית אַלְמְנָתָא. וְאִם הָיְתָה כְּתֻבַּת גְּרוּשָׁה - כּוֹתֵב: פְּלוֹנִית הַגְּרוּשָׁה. וְכֵן אִם הָיְתָה שְׁבוּיָה - כּוֹתֵב: פְּלוֹנִית הַשְּׁבוּיָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהּ כֹּהֵן. וְכוֹתֵב: וִיהִיבְנָא לִיכִי מוּהֲרַיְכִי כְּסַף זוּזֵי מָאָה, דְּאִינּוּן מִזּוּזֵי כַּסְפָּא תְּרֵיסַר וּפַלְגָא, דַּחֲזוֹ לִיכִי וְכוּ'.

לה. כְּשֶׁכּוֹתְבִין גֵּט יְבָמִין אוֹ כְּתֻבַּת יְבָמִין - מְשַׁרְטֵט מְקוֹם הַפְּסוּקִים, שֶׁאָסוּר לִכְתֹּב שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת בְּלֹא שִׂרְטוּט. וְיִבָּמָה שֶׁחָלְצָה - מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא בְּיוֹם חֲלִיצָתָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתַּשְׁלִים תִּשְׁעִים יוֹם.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. הַיְבָמָה שֶׁנָּתַן לָהּ הַיָּבָם גֵּט כְּרִיתוּת - פְּסָלָהּ וּפָסַל אֶת צָרוֹתֶיהָ עָלָיו וְעַל שְׁאָר הָאַחִין, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁחָלַץ לָהּ. וְאֵין הַגֵּט מוֹעִיל בַּיְבָמָה אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶן, הוֹאִיל וְהַגֵּט מְגָרֵשׁ אֵשֶׁת אִישׁ. וְכָל גֵּט שֶׁפּוֹסֵל אִשְׁתּוֹ מִן הַכְּהֻנָּה פּוֹסֵל אֶת יְבִמְתּוֹ מִן הַיִּבּוּם. וְאֵינָהּ מֻתֶּרֶת לְזָר עַד שֶׁיַּחְלֹץ לָהּ.

ב. הַמַּאֲמָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה בַּיְבָמָה קִנְיָן גָּמוּר וְאֵינָהּ נַעֲשֵׂית בּוֹ אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט. וְאֵינָהּ נִתֶּרֶת לְזָר אֶלָּא בַּחֲלִיצָה.

ג. כֵּיצַד? הֶעוֹשֶׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִבְעֹל - צָרִיךְ לִכְתֹּב לָהּ גֵּט, שֶׁהֲרֵי נִתְקַדְּשָׁה לוֹ, וְצָרִיךְ לַחֲלֹץ לָהּ כְּדֵי לְהַתִּירָהּ לְזָר; שֶׁאֵין הַיְבָמָה נִתֶּרֶת לְזָר אֶלָּא אַחַר בְּעִילַת הַיָּבָם אוֹ אַחַר חֲלִיצָה, אֲבָל הַגֵּט פּוֹסְלָהּ לְיִבּוּם וְאֵינוֹ מַתִּירָהּ לְזָר, וְהַמַּאֲמָר אֵינוֹ קוֹנֶה בָּהּ קִנְיָן גָּמוּר כְּמוֹ הַבְּעִילָה.

ד. נָתַן מַאֲמָר לִיבִמְתּוֹ, וְחָזַר וְנָתַן גֵּט לְמַאֲמָרוֹ - מַה שֶּׁעָשָׂה חֲרֵי בִּטְלוֹ, וְהֲתִּירָה. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁלֹּא הֲתִּירָה אֶלָּא לְאֶחָיו; אֲבָל זֶה שֶׁנָּתַן הַגֵּט - אֲסוּרָה הִיא לוֹ.

ה. נָתַן גֵּט לְזִקְתּוֹ (וְלֹא לְמַאֲמָרוֹ) - פְּסָלָהּ עָלָיו וְעַל שְׁאָר הָאַחִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וּצְרִיכָה גֵּט לְמַאֲמָרוֹ, וַחֲלִיצָה לְהַתִּירָהּ לְזָר.

1) כלל בו דין יבמה שנתן לה היבם גט או "מאמר" וגט, חליצה מעולה ופחותה, מאמר כשר ופסול, גט אחר גט ביבמה, חליצה אחר חליצה, בעילה אחר בעילה, ביאתו של יבם בן ט' שנים מאמרו וגיטו, יבמות מבית אחד שהיו ביניהן חרשות או קטנות ופקחות.

מתוך מהדורת וגשל

ו. הַמַּאֲמָר שֶׁנִּתַּן לַיִּבָּמָה תְּחִלָּה, וְלֹא קְדָמוֹ דָּבָר אַחֵר וְלֹא נַעֲשָׂה אַחֲרָיו דָּבָר אַחֵר, אֶלָּא שֶׁבָּעַל אוֹתָהּ זֶה שֶׁנִּתַּן לָהּ הַמַּאֲמָר - הוּא הַנִּקְרָא מַאֲמָר כָּשֵׁר. וְאִם קְדָמוֹ גֵּט אוֹ חֲלִיצָה, בֵּין מִיָּבָם זֶה בֵּין מִיָּבָם אַחֵר, בֵּין בָּהּ בֵּין בְּצָרָתָהּ; וְכֵן אִם קְדָמַתּוּ בְּעִילָה בְּצָרָתָהּ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו; אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה אַחֲרָיו גֵּט אוֹ חֲלִיצָה, בֵּין בָּהּ בֵּין בְּצָרָתָהּ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו; אוֹ שֶׁבָּעַל אוֹ נָתַן מַאֲמָר אַחֵר לְצָרָתָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו; אוֹ שֶׁנִּתַּן לָהּ אָחִיו מַאֲמָר אַחֵר אוֹ בְּעָלָהּ - הֲרֵי זֶה נִקְרָא מַאֲמָר פָּסוּל, בֵּין הַמַּאֲמָר שֶׁקְּדָמוּהוּ הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ בֵּין הַמַּאֲמָר שֶׁנִּתְאַחֲרוּ אַחֲרָיו.

ז. כֵּיצַד? נָתַן גֵּט אוֹ חָלַץ לִיבִמְתּוֹ, וְחָזַר וְנָתַן מַאֲמָר לָהּ אוֹ לְצָרָתָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו; אוֹ שֶׁבָּא עַל יִבְמְתּוֹ אוֹ נָתַן לָהּ מַאֲמָר, וְחָזַר וְנָתַן לָהּ מַאֲמָר אַחֵר לְצָרָתָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו; אוֹ שֶׁנִּתַּן מַאֲמָר לִיבִמְתּוֹ, וְחָזַר אָחִיו וְנָתַן לָהּ מַאֲמָר אַחֵר אוֹ בְּעָלָהּ - הֲרֵי זֶה מַאֲמָר פָּסוּל, בֵּין הַמַּאֲמָר הָרִאשׁוֹן בֵּין הַמַּאֲמָר הָאַחֲרוֹן.

ח. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַמַּאֲמָר, בֵּין שֶׁקְּדָמוֹ מַאֲמָר אַחֵר אוֹ גֵּט אוֹ חֲלִיצָה אוֹ בְּעִילָה, בֵּין שֶׁקְּדַם הַמַּאֲמָר לְאֶחָד מֵאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה מַאֲמָר פָּסוּל. חוּץ מִן הַנּוֹתֵן מַאֲמָר וּבָעַל בְּעִילָה אַחַר הַמַּאֲמָר, שֶׁזּוֹ הִיא כְּהִלְכָתָהּ.

ט. הַבְּעִילָה שֶׁבּוֹעֵל הַיָּבָם אֶת יִבְמְתּוֹ תְּחִלָּה אוֹ אַחַר מַאֲמָרוֹ בָּהּ, וְלֹא קְדָמָהּ דָּבָר אַחֵר - נִקְרֵאת בְּעִילָה כְּשֵׁרָה. וְאִם קְדָמָהּ מַאֲמָר מֵאָחִיו; אוֹ גֵּט, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו, בֵּין בָּהּ בֵּין בְּצָרָתָהּ; אוֹ שֶׁקְּדָמָהּ מַאֲמָר בְּצָרָתָהּ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת בְּעִילָה פְּסוּלָה.

י. הַחֲלִיצָה שֶׁחוֹלֵץ הַיָּבָם לִיבִמְתּוֹ תְּחִלָּה, אִם לֹא קְדָמָהּ דָּבָר אַחֵר - נִקְרֵאת חֲלִיצָה מְעֻלָּה. וְאִם קְדָמָהּ גֵּט אוֹ מַאֲמָר, בֵּין מִיָּבָם זֶה בֵּין מֵאָחִיו, בֵּין בָּהּ בֵּין בְּצָרָתָהּ - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת חֲלִיצָה פְּחוּתָה.

יא. יְבָמוֹת רַבּוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, כֵּיוָן שֶׁנִּבְעֲלָה אַחַת מֵהֶן בְּעִילָה כְּשֵׁרָה אוֹ נֶחֱלְצָה חֲלִיצָה מְעֻלָּה - הִתִּירוּ הַכֹּל, וְנִסְתַּלְּקָה זִקַּת הַיָּבָם מֵעֲלֵיהֶן. וְאִם נִבְעֲלָה אַחַת מֵהֶן בְּעִילָה פְּסוּלָה, אוֹ נָתַן לָהּ מַאֲמָר פָּסוּל - נֶאֱסְרוּ כֻּלָּן לְיִבּוּם. וּצְרִיכָה גֵּט זוֹ שֶׁנִּבְעֲלָה אוֹ שֶׁנָּתַן לָהּ מַאֲמָר, וּצְרִיכָה חֲלִיצָה [כָּל] אַחַת מֵהֶן לְהַתִּירָן לְזָר; שֶׁאֵין זִקַּת הַיִּבּוּם מִסְתַּלֶּקֶת בְּבְעִילָה פְּחוּתָה.

יב. נֶחֱלְצָה אַחַת מֵהֶן חֲלִיצָה פְּחוּתָה - הֵתִּרָה לְהִנָּשֵׂא לְזָר זוֹ שֶׁנֶּחֱלְצָה, אֲבָל צָרָתָהּ אֲסוּרָה עַד שֶׁתַּחֲלֹץ גַּם הִיא, אוֹ עַד שֶׁיֵּחָלְצוּ כָּל הָאַחִין לְרִאשׁוֹנָה שֶׁנֶּחֱלְצָה הַחֲלִיצָה הַפְּחוּתָה; שֶׁאֵין חֲלִיצָה פְּחוּתָה מְסַלֶּקֶת זִקַּת יִבּוּם מִבֵּית זֶה עַד שֶׁתַּחֲזוֹר עַל כָּל הָאַחִין, אוֹ עַד שֶׁתַּחֲלֹץ כָּל אַחַת מֵהֶן.

יג. כָּל יְבָמָה שֶׁנִּבְעֲלָה לִיבָמָהּ, בֵּין בְּעִילָה כְּשֵׁרָה בֵּין בְּעִילָה פְּסוּלָה; וְאַפִּלּוּ בְּעָלָהּ אַחַר שֶׁחָלַץ לָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו, בֵּין לְשֵׁם אִישׁוּת בֵּין לְשֵׁם יַבְמוּת; וְאַפִּלּוּ בָּעַל צָרָתָהּ אַחַר שֶׁבָּעַל בְּעִילָה כְּשֵׁרָה, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂת אֵשֶׁת אִישׁ בַּבְּעִילָה. וְכֵן כָּל יְבָמָה שֶׁנִּתַּן לָהּ מַאֲמָר, בֵּין מַאֲמָר כָּשֵׁר בֵּין מַאֲמָר פָּסוּל - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט מִפְּנֵי הַמַּאֲמָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאַחַר כָּךְ יָסוּר אִסּוּר הַמַּאֲמָר.

יד. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁאֵין הַגֵּט דּוֹחֶה הַיִּבָּמָה דְּחִיָּה גְּמוּרָה, וְכֵן הַמַּאֲמָר אֵינוֹ קוֹנֶה בָּהּ קִנְיָן גָּמוּר; אֲבָל הַבְּעִילָה קוֹנָה קִנְיָן גָּמוּר, וְהַחֲלִיצָה דּוֹחָה אוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה. לְפִיכָךְ, גֵּט אַחַר גֵּט בַּיִּבָּמָה, אוֹ מַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר - מוֹעִיל; אֲבָל בְּעִילָה אַחַר בְּעִילָה וַחֲלִיצָה אַחַר חֲלִיצָה - אֵין הָאַחֲרוֹנָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם. וְכֵן גֵּט אוֹ חֲלִיצָה אַחַר הַבְּעִילָה אֵינָהּ כְּלוּם.

טו. כֵּיצַד? יָבָם שֶׁנִּתַּן גֵּט לִיבִמְתּוֹ, וְחָזַר וְנָתַן גֵּט לְצָרָתָהּ - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת שְׁתֵּיהֶן. וְכֵן שְׁנֵי יְבָמִין שֶׁנָּתְנוּ שְׁנֵי גִּטִּין לִיבָמָה אַחַת זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי זוֹ כִּגְרוּשָׁה לִשְׁנֵיהֶן, וּשְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְאֶחָד מֵהֶן חוֹלֵץ. וְכֵן אִם נָתַן גֵּט לִיבִמְתּוֹ, וְחָזַר וְנָתַן אָחִיו גֵּט לְצָרָתָהּ - כָּל אֶחָד אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת זוֹ שֶׁנִּתַּן לָהּ הַגֵּט. וְכֵן אִם נָתְנוּ מַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל הַיָּבָם שֶׁחָלַץ לִיבִמְתּוֹ וְחָזַר וְחָלַץ לְצָרָתָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו, וְכֵן שְׁנֵי יְבָמִין שֶׁחָלְצוּ זֶה אַחַר זֶה לִיבָמָה אַחַת - אֵין חֲלִיצָה אַחֲרוֹנָה כְּלוּם, וְאֵין הַחוֹלֵץ אוֹתָהּ בָּאַחֲרוֹנָה אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ; שֶׁזֶּה כְּחוֹלֵץ לִשְׁאָר הַנָּשִׁים שֶׁאֵין לוֹ עֲלֵיהֶן זִקָּה.

טז. וְכֵן הַבּוֹעֵל יִבְמְתּוֹ, וְחָזַר בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו וְחָלַץ לָהּ אוֹ לְצָרָתָהּ - אֵין חֲלִיצָה זוֹ כְּלוּם. וְכֵן אִם חָזַר אָחִיו וְנָתַן גֵּט לָהּ אוֹ לְצָרָתָהּ - אֵינוֹ כְּלוּם. חָזַר אָחִיו וְנָתַן לָהּ מַאֲמָר אוֹ בָּעַל - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; מֵאַחַר שֶׁבָּעַל אָחִיו תְּחִלָּה - קָנָה קִנְיָן גָּמוּר, וְאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאֵשֶׁת אִישׁ. אֲבָל אִם נָתַן מַאֲמָר לְצָרָתָהּ אוֹ בָּעַל צָרָתָהּ - צְרִיכָה גֵּט מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יז. שְׁנֵי יְבָמִין שֶׁיִּבְּמוּ שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, וְלֹא נוֹדַע מִי יִבֵּם תְּחִלָּה - שְׁנֵיהֶן יוֹצִיאוּ בְגֵט, וְיֵתְּרוּ לְזָרִים וַאֲסוּרוֹת לַיְבָמִין. לְפִיכָךְ, רְאוּבֵן שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת בְּעַכּוֹ וְאַחַת בְּצוֹר, וְשִׁמְעוֹן אָחִיו בְּעַכּוֹ וְלֵוִי אָחִיו בְּצוֹר, וְשָׁמְעוּ שֶׁמֵּת רְאוּבֵן - הַדִּין נוֹתֵן, שֶׁלֹּא יְיַבֵּם אֶחָד מֵהֶן עַד שֶׁיִּוָּדַע מָה עָשָׂה אָחִיו, שֶׁמָּא קָדַם וְיִבֵּם. קָדַם אֶחָד מֵהֶן וְיִבֵּם - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁאָחִיו יִבֵּם תְּחִלָּה. רָצָה הָאֶחָד לַחֲלֹץ קֹדֶם שֶׁיֵּדַע מָה עָשָׂה אָחִיו - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ.

יח. יָבָם קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - בִּיאָתוֹ כְּמַאֲמָר מִן הַגָּדוֹל, שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר. וּמַאֲמַר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד: אִם נְתָנוֹ בַּתְּחִלָּה - מוֹעִיל, וַהֲרֵי הוּא פּוֹסֵל בּוֹ עַל הַגָּדוֹל; אֲבָל אִם נְתָנוֹ בְּסוֹף - אֵינוֹ כְּלוּם. וְגִטּוֹ וַחֲלִיצָתוֹ אֵינָם כְּלוּם, בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף.

יט. כֵּיצַד? בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יִבְמְתּוֹ אוֹ שֶׁנִּתַּן לָהּ מַאֲמָר תְּחִלָּה - פְּסָלָהּ עַל שְׁאָר אַחִין. אֲבָל אִם עָשָׂה הַגָּדוֹל מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ, וְחָזַר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנָתַן לָהּ אוֹ לְצָרָתָהּ מַאֲמָר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְלֹא פְּסָלָהּ עַל אָחִיו הַגָּדוֹל. חָזַר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּבָא עָלֶיהָ אוֹ עַל צָרָתָהּ אַחַר מַאֲמַר אָחִיו הַגָּדוֹל - פְּסָלָהּ עַל הַגָּדוֹל, כִּשְׁנֵי גְדוֹלִים שֶׁעָשׂוּ מַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

כ. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יִבְמְתּוֹ, וְחָזַר אָחִיו

הַגְּדוֹל וּבָא עָלֶיהָ אוֹ חָלַץ אוֹ נָתַן גֵּט לָהּ אוֹ לְצָרָתָהּ - הֲרֵי זֶה פְּסָלָהּ עַל הַקָּטָן. וְכֵן אִם חָזַר הַקָּטָן וּבָא עַל צָרָתָהּ, אוֹ בָּא אָחִיו הָאַחֵר שֶׁהוּא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עָלֶיהָ אוֹ עַל צָרָתָהּ - נִפְסְלָה עָלָיו, כְּדִין כָּל מַאֲמָר וּמַאֲמָר.

כא. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וְהִגְדִּיל, וְלֹא בָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁהִגְדִּיל - צְרִיכָה גֵּט וַחֲלִיצָה. גֵּט - מִפְּנֵי בִּיאָתוֹ, שֶׁהִיא כְּמַאֲמָר; וַחֲלִיצָה - לְהַתִּירָהּ לְזָר, שֶׁהֲרֵי לֹא נִבְעֲלָה בְּעִילָה שֶׁקּוֹנָה קִנְיָן גָּמוּר. וְאִם בָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁהִגְדִּיל - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט בִּלְבַד.

כב. אֶחָד בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְלֹא נוֹלְדוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר.

כג. קְטַנָּה שֶׁרְאוּיָה לְמָאֵן וְהַחֶרֶשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשֵׁי שְׁתֵּיהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שְׁנֵי מִינֵי קִדּוּשִׁין הֵן: קְטַנָּה יֵשׁ לָהּ קִדּוּשִׁין כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהַגּוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר, וְקִדּוּשֶׁיהָ תְּלוּיִין עַד שֶׁתַּגְדִּיל, וְחֶרֶשֶׁת תִּקָּנוּ לָהּ נִשּׂוּאִין כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר פְּנוּיָה לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ כָּל הַיְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד קְטַנּוֹת אוֹ חֵרְשׁוֹת - בִּיאָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת כֻּלָּן.

כד. הָיְתָה אַחַת חֵרֶשֶׁת וְאַחַת קְטַנָּה - אֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת צָרָתָהּ. וְכֵיצַד תַּקָּנָתָן? מְלַמְּדִין הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן, וְכוֹנֵס אֶת הַחֵרֶשֶׁת. וְאִם רָצָה לְגָרְשָׁהּ - כּוֹתֵב לָהּ גֵּט אַחַר שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ, וְתֵתֵר לְזָר.

כה. הָיְתָה אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת - בִּיאַת הַפִּקֵּחַת אוֹ חֲלִיצָתָהּ פּוֹטֶרֶת הַחֵרֶשֶׁת, וְאֵין בִּיאַת הַחֵרֶשֶׁת פּוֹטֶרֶת הַפִּקֵּחַת; שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶן. וְכֵן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה - בִּיאַת הַגְּדוֹלָה אוֹ חֲלִיצָתָהּ פּוֹטֶרֶת הַקְּטַנָּה, וְאֵין בִּיאַת הַקְּטַנָּה פּוֹטֶרֶת אֶת הַגְּדוֹלָה.

כו. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן קְטַנּוֹת הָרְאוּיוֹת לְמָאֵן, וּבָא הַיָּבָם עַל אַחַת מֵהֶן, וְחָזַר וּבָא אוֹ הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַשְּׁנִיָּה - לֹא פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה; אֲבָל מְלַמְּדִין אֶת הַשְּׁנִיָּה שֶׁתְּמָאֵן, וִיקַיֵּם זֶה יְבִמְתּוֹ הַקְּטַנָּה שֶׁנִּבְעֲלָה תְּחִלָּה.

כז. וְכֵן הַדִּין בִּקְטַנָּה וְחֵרֶשֶׁת, שֶׁבָּא הַיָּבָם תְּחִלָּה עַל הַקְּטַנָּה וְחָזַר וּבָא הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַחֵרֶשֶׁת - לֹא פָּסַל אֶת הַקְּטַנָּה, וְהַחֵרֶשֶׁת צְרִיכָה גֵּט. שֶׁבִּיאַת הַקְּטַנָּה מְעַלָּה מִבִּיאַת הַחֵרֶשֶׁת, שֶׁהַקְּטַנָּה רְאוּיָה לְאַחַר זְמַן, לְפִיכָךְ יְקַיֵּם הַקְּטַנָּה שֶׁנִּבְעֲלָה תְּחִלָּה.

כח. בָּא הַיָּבָם תְּחִלָּה עַל הַחֵרֶשֶׁת, וְחָזַר וּבָא הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַקְּטַנָּה - פָּסַל אֶת הַחֵרֶשֶׁת. וּמְלַמְּדִין הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן, וְהַחֵרֶשֶׁת יוֹצְאָה בְּגֵט.

כט. הָיוּ אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת: בָּא הַיָּבָם עַל הַפִּקֵּחַת וְחָזַר וּבָא הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַחֵרֶשֶׁת - לֹא פָּסַל אֶת הַפִּקֵּחַת, וְהַחֵרֶשֶׁת צְרִיכָה גֵּט; בָּא הַיָּבָם עַל הַחֵרֶשֶׁת וְחָזַר הוּא אוֹ אָחִיו וּבָא עַל הַפִּקֵּחַת - פָּסַל אֶת הַחֵרֶשֶׁת, וְהַחֵרֶשֶׁת יוֹצְאָה בְּגֵט, וְהַפִּקֵּחַת - בְּגֵט וּבַחֲלִיצָה.

ל. הָיוּ גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, וּבָא עַל הַגְּדוֹלָה וְחָזַר הוּא אוֹ אָחִיו וּבָא עַל הַקְּטַנָּה - לֹא פָּסַל הַגְּדוֹלָה, וּמְלַמְּדִין אֶת הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן; בָּא עַל הַקְּטַנָּה וְחָזַר וּבָא הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַגְּדוֹלָה - מְלַמְּדִין אֶת הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן וִיקַיֵּם הַגְּדוֹלָה, שֶׁבְּעִילָתָהּ קוֹנָה קִנְיָן גָּמוּר.

יום שלישי י"ט סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. יֵשׁ אַחִין שֶׁרְאוּיִין לְיִבּוּם אוֹ לַחֲלִיצָה[2]. וְיֵשׁ אַחִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לְיִבּוּם וְלֹא לַחֲלִיצָה, וְאֵין לָהֶם זִקָּה[3] כְּלָל, אֶלָּא יְבִמְתּוֹ מֻתֶּרֶת לְזָר[4]. וְיֵשׁ אַחִין שֶׁרְאוּיִין לַחֲלִיצָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְיִבּוּם. וְיֵשׁ אַחִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְיִבּוּם וְאֵינָן רְאוּיִין לַחֲלִיצָה.

ב. וְאֵלּוּ הֵם שֶׁאֵין לָהֶם זִקָּה כְּלָל: סְרִיס חַמָּה וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[5]; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֵילֵד[6], וְלֹא הָיָה לָהֶן שְׁעַת הַכֹּשֶׁר[7].

ג. וְאֵלּוּ חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין: הַחֵרֵשׁ וְהַשּׁוֹטֶה וְהַקָּטָן; מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת לַחֲלֹץ. וּכְשֶׁיִּבֵּם הַחֵרֵשׁ - אֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם; שֶׁבְּעִילָתוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה[8], וְאֵין גֵּרוּשָׁיו גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין[9]. וּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁיִּבֵּם - אֵינוֹ יָכוֹל לְגָרֵשׁ עַד שֶׁיַּגְדִּיל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[10].

ד. וְאֵלּוּ חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין: הַסְּפֵקוֹת, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה סְפֵק עֶרְוָה עַל אָחִיו[11], וּפְצוּעַ דַּכָּא[12] וּכְרוּת שָׁפְכָה[13] וְכָיוֹצֵא בָּהֶן מִמִּינֵי הַסֵּרוּס[14], וְהַזָּקֵן בְּיוֹתֵר שֶׁתָּשַׁשׁ כֹּחוֹ וְכָשַׁל[15]. וְאִם בָּעַל סְרִיס אָדָם[16] - קָנָה[17], שֶׁהֲרֵי הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר[18]; וּמוֹצִיא בְּגֵט[19], מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסוּר לָבוֹא בַּקָּהָל[20].

1) ביאר בו רבינו שיש יבמים ויבמות שראויים לייבום וחליצה, שאינם ראויים כלל, ושראויים לאחד מהם, המקודשת לאחיו בספק או החרשת והזקנה והעקרה, והאסורה על יבמה, בלאו או בעשה, האסורה על בעלה באיסור ערוה ובא עליה, ערוה וצרת ערוה, אשת אחיו שלא היה בעולמו, סוטה שנפלה לפני יבם, צרת חייבי לאוין או חייבי עשה או איילונית. 2) כלומר, ראויים הם לשניהם, רצה מייבם, רצה חולץ. 3) קשר ליבם. 4) בלא חליצה, כשאר האלמנות. 5) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות. 6) והתורה אמרה: "להקים לאחיו שם בישראל". 7) להוליד. בניגוד לסריס אדם, שהייתה לו שעת הכושר. 8) "כל ביאה שאינה צריכה דעת הרי זו ביאה". וביאת יבמה אפילו בשוגג שמה ביאה. 9) שאין לו דעת לגרש. 10) כי גיטו של קטן אינו כלום. 11) שקידש האח המת אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש נמצאת כל אחת מהן ספק אחות אשתו - שתיהן חולצות, שאי אפשר לייבמן, שמא יפגע באחות זקוקתו. 12) שנפצעו ביציו. 13) שנכרת הגיד שלו, ולא בידי שמים אלא שכרתו אדם או קוץ וכיוצא בו. 14) שנכרתו ביציו או שחסרה אחת או שניקבה וכל אלו אסורים לבוא בקהל. 15) ואינו יכול לבעול ולהוליד. 16) שסירסו אדם ולא מחמת חולי, והרי זה בכלל פצוע דכה. 17) ויוצאת בגט בלא חליצה. 18) קודם שנסתרס. 19) וחייב להוציאה. 20) אבל

מתוך מהדורת וגשל

וְהַטֻּמְטוּם[21] חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבֵּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק[22]. וְאִם נִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר[23] - רָצָה חוֹלֵץ, רָצָה מְיַבֵּם[24]. וּשְׁאָר הָאַחִין[25] - אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מְיַבְּמִין.

ה. יֵשׁ יְבָמוֹת שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לַחֲלִיצָה אוֹ לְיִבּוּם. וְיֵשׁ יְבָמוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לֹא לַחֲלִיצָה וְלֹא לְיִבּוּם, וְאֵין עֲלֵיהֶן זִקָּה כְּלָל, וּמֻתָּרוֹת לְהִנָּשֵׂא לְזָר. וְיֵשׁ יְבָמוֹת שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לַחֲלִיצָה אֲבָל לֹא לְיִבּוּם. וְיֵשׁ יְבָמוֹת שֶׁהֵן רְאוּיוֹת לְיִבּוּם אֲבָל לֹא לַחֲלִיצָה.

ו. וְאֵלּוּ שֶׁמִּתְיַבְּמוֹת וְלֹא חוֹלְצוֹת: הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וְהַקְּטַנָּה; לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת לִקְרוֹת וּלְהָבִין. וְאִם רָצָה הַיָּבָם לְגָרֵשׁ הַחֵרֶשֶׁת בְּגֵט אַחַר שֶׁיִּבְעֹל אוֹתָהּ - הֲרֵי זֶה מְגָרֵשׁ[26].

ז. וְאֵלּוּ שֶׁחוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת: אִסּוּרֵי לָאוִין, וְהַשְּׁנִיּוֹת, וְאִסּוּרֵי עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל אִשָּׁה שֶׁהִיא סְפֵק מְגֹרֶשֶׁת[27] - חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁמָּא יִפְגַּע בְּעֶרְוָה[28]; שֶׁאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁגֵּרְשָׁהּ אֲסוּרָה עָלָיו מִשּׁוּם עֶרְוָה[29]. אֲבָל מִי שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְאָחִיו בִּסְפֵק קִדּוּשִׁין[30] - הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר כָּל הַיְבָמוֹת, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁאֵין כָּאן דָּבָר לָחוּשׁ לוֹ[31]. וְכֵן אֵשֶׁת הַחֵרֶשׁ[32] וּזְקֵנָה וַעֲקָרָה - הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל הַיְבָמוֹת: רָצָה חוֹלֵץ, רָצָה מְיַבֵּם; שֶׁזְּקֵנָה וַעֲקָרָה[33] הָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הַכֹּשֶׁר.

ח. וְאֵלּוּ הֵן שֶׁהֵן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם: אֵשֶׁת סְרִיס חַמָּה וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְאֵשֶׁת הַשּׁוֹטָה וְאֵשֶׁת הַקָּטָן, וְאַיְלוֹנִית[34], וּמִי שֶׁהִיא עֶרְוָה[35]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל - פְּרָט לְסְרִיס חַמָּה וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁשְּׁמָם מָחוּי; הוֹאִיל וְאֵינָן רְאוּיִין לֵילֵד מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתָן, הֲרֵי הֵן כְּמִין בִּפְנֵי עַצְמוֹ[36]. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד - פְּרָט לְאַיְלוֹנִית, שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתָהּ. לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת - פְּרָט לְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה וְקָטָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם אִישׁוּת כְּלָל. וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה - פְּרָט לְעֶרְוָה, שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ לִקּוּחִין[37].

ט. כֵּיצַד? יְבָמָה שֶׁהִיא עֶרְוָה עַל יְבָמָהּ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ אוֹ אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, וְאֵין לוֹ עָלֶיהָ זִקָּה כְּלָל; שֶׁנֶּאֱמַר: וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ - מִי שֶׁרְאוּיָה לְלִקּוּחִין וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ הִיא זְקוּקָה לַיָּבָם.

י. הָיְתָה הַיְבָמָה אֲסוּרָה עַל יְבָמָהּ אִסּוּר לַאו[38] אוֹ אִסּוּר עֲשֵׂה[39] אוֹ שֶׁהָיְתָה שְׁנִיָּה[40] - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וּמִפְּנֵי מָה צְרִיכָה חֲלִיצָה[41]? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לִקּוּחִין; הוֹאִיל וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן[42], הֲרֵי הֵן זְקוּקוֹת לַיָּבָם. וּמִן הַדִּין הָיָה שֶׁיִּתְיַבְּמוּ, שֶׁהַיִּבּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה, וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה - יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה; אֲבָל חֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִתְיַבְּמוּ חַיָּבֵי לָאוִין וְלֹא שְׁנִיּוֹת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא עָלֶיהָ פַּעַם שְׁנִיָּה, וַהֲרֵי בִּיאָתָהּ אֲסוּרָה וְאֵין שָׁם מִצְוָה, שֶׁאֵין מִצְוַת עֲשֵׂה אֶלָּא בִּיאָה רִאשׁוֹנָה בִּלְבַד[43]. לְפִיכָךְ[44], אִם עָבַר וּבָעַל יְבִמְתּוֹ הָאֲסוּרָה לוֹ מִשּׁוּם לַאו אוֹ מִשּׁוּם עֲשֵׂה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנִיָּה[45] - הֲרֵי זֶה קָנָה קִנְיָן גָּמוּר וּמוֹצִיאָהּ בְּגֵט[46]; וְהִיא[47] וְכָל צָרוֹתֶיהָ מֻתָּרוֹת לְזָר, שֶׁהֲרֵי נִפְטְרוּ[48].

יא. וְיָבָמָה שֶׁהִיא אַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין, וּבָא עָלֶיהָ כֹּהֵן גָּדוֹל - לֹא נִפְטְרָה צָרָתָהּ, שֶׁאֵין עֲשֵׂה[49] דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה[50]; וְהוֹאִיל וְלֹא קָנָה מִן הַתּוֹרָה קִנְיָן גָּמוּר, לֹא הֻתְּרָה צָרָתָהּ לְזָר עַד שֶׁתַּחֲלֹץ[51].

יב. הָיְתָה הַיְבָמָה עֶרְוָה עַל בַּעְלָהּ, כְּגוֹן שֶׁעָבַר אוֹ טָעָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נסתרס על ידי חולי כשר לבוא בקהל. וכן הזקן מותר לקיים את יבמתו. 21) "שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא". 22) רוצה לומר: אינו מייבם מפני שאינו יכול, ואינו חולץ משום שספק הוא, שמא הוא זכר, ואם יש שם אחים אינו חולץ, שמא נקבה היא ולא נפטרה היבמה בחליצה זו. 23) הסירו ממנו הקרום המכסה את ערוותו. 24) כי ראוי הוא להוליד. 25) שאין בהם שינוי בגופם ואין עליהם שום איסור. וזה מוסב על מה שכתב בתחילת הפרק: "יש אחין שראויין ליבום או לחליצה". 26) כי גט אינו צריך את דעת האשה. 27) מבעלה המת, כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה. ונשאה אחיו אחרי הגירושין. 28) שהיא איסור כרת. 29) אפילו מת אחר כך. והרי זו בכלל ה"ספיקות" שחולצות ולא מתייבמות. 30) כגון שזרק לה אחיו כסף קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה. וכן אם קידשה באוכל או בכלי ששווה פחות מפרוטה, שמקודשת בספק, שמא דבר זה שווה פרוטה במקום אחר. 31) ממה נפשך: אם היא מקודשת, הרי מצוה לייבמה, ואם אינה מקודשת לאחיו הרי היא זרה ומותר לנשאה. 32) מתייבמת לפיקח או חולצת. 33) שנעקרה על ידי מכה או חולי, ולפני זה הייתה ראוייה ללדת, או ששתתה כוס עיקרין, או שנישאת לארבעים שנה ושוב אינה יולדת. וכל אלו הייתה להן שעת הכושר, אבל הזקן ביותר אף על פי שהייתה לו שעת הכושר אינו מייבם, כי אינו ראוי לביאה כלל. 34) עקרה מטבעה. 35) שאסורה ליבם מחמת קרבת משפחה וחייב על ביאתו כרת. 36) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא". 37) שאין קידושין תופסין בחייבי כריתות. 38) ולבעלה הייתה מותרת, כגון, כהן חלל שנשא כשרה שנתחללה בביאתו, והיבם הוא כהן כשר, נמצאת זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה, או ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל כשר, נמצאת זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה. 39) כגון מצרית ואדומית דור ראשון ודור שני, ואסורה לשניהם באיסור עשה. 40) לעריות, ואסורה מדברי סופרים כגון אם אמו של יבם ולא של בעל, שהיו אחים מן האב ולא מן האם, נמצאת שנייה זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה. 41) והלא אינה ראוייה לו, ואי אפשר לקיים בה "ולקחה לו לאשה"? 42) שצריכה גט ממנו, כי קידושין תופסים בחייבי לאוין אלא שאסור לו לקיימה. 43) להקים לאחיו שם. 44) הואיל ומן התורה מותר לו לבוא עליה ביאה ראשונה. 45) שאינה אלא מדברי סופרים. 46) שהרי אסור לקיימה, אלא שאינה צריכה חליצה. 47) לכשתתגרש. 48) בביאתה של זו. 49) של מצות ייבום. 50) לא תעשה - "אלמנה ... לא יקח, עשה - והוא אשה בבתוליה יקח", לימד שאינה בתולה לא יקח, ולאו הבא מכלל עשה, הרי הוא כעשה, אבל אלמנה מן האירוסין, שעדיין בתולה, אינה אסורה עליו אלא איסור לא תעשה. ודינה, כשאר חייבי לאוין המפורשים לעיל. 51) הצרה עצמה.

מתוך מהדורת וגשל

וְלָקַח אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, וְנָפְלָה לִפְנֵי אָחִיו[52] - אֵין זוֹ אִשְׁתּוֹ[53], שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ[54], וְאֵינָהּ לֹא בַּת יִבּוּם וְלֹא בַּת חֲלִיצָה. וְאִם הָיְתָה לָהּ צָרָה[55] - חוֹלֶצֶת [אוֹ] מִתְיַבֶּמֶת[56]. וְאִם הָיְתָה זוֹ שֶׁהִיא עֶרְוָה עַל הַבַּעַל מֻתֶּרֶת לַיָּבָם[57], וְרָצָה הַיָּבָם לִשָּׂא אוֹתָהּ וּלְיַבֵּם צָרָתָהּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ[58].

יג. הָיְתָה הַיְבָמָה אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ מִשּׁוּם לַאו אוֹ מִשּׁוּם עֲשֵׂה, אוֹ שֶׁהָיְתָה שְׁנִיָּה לַבַּעַל[59], וְלֹא הָיְתָה אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם מִצַּד אֵלּוּ הַצְּדָדִים - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַיָּבָם. חוּץ מִמַּחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשֶּׁנִּשֵּׂאת[60] וָמֵת, שֶׁהִיא חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת[61]. וְכֵן יְבָמָה שֶׁהִיא סְפֵק עֶרְוָה עַל הַיָּבָם, אוֹ סְפֵק עֶרְוָה עַל בַּעְלָהּ - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת[62]. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה בִּסְפֵק קִדּוּשִׁין, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָחִיו שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אֲחוֹתָהּ, וְנָפְלָה לוֹ לְיִבּוּם, שֶׁהִיא סְפֵק אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת[63], וּמוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ[64] בְּגֵט מִסָּפֵק. וּשְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת עָלָיו: יְבִמְתּוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְפֵק עֶרְוָה; וַאֲרוּסָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְפֵק קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ[65], שֶׁהִיא כִּשְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

יד. מִי שֶׁמֵּת אָחִיו וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאַחַת אֲסוּרָה עָלָיו[66] מִשּׁוּם עֶרְוָה[67] וְהַשְׁנִיָּה אֵינָהּ עֶרְוָה - כְּשֵׁם שֶׁהָעֶרְוָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם כָּךְ צָרָתָהּ פְּטוּרָה, וְלֹא נָפְלָה לוֹ זִקָּה כְּלָל עַל בַּית זֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו - בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְקוּחִין בְּאֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה הוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו זִקָּה, וּבַיִת שֶׁמִּקְצָתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִבְנוֹתוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ בָּהּ לְקוּחִין, אֵינוֹ בּוֹנֶה אֲפִלּוּ מִקְצָתוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר. וְנִמְצֵאת צָרַת הָעֶרְוָה עָלָיו מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָחִיו[68], שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ עָלֶיהָ זִקָּה[69].

טו. לְפִיכָךְ[70], רְאוּבֵן שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאַחַת עֶרְוָה עַל שִׁמְעוֹן[71] וּשְׁתֵּיהֶן רְאוּיוֹת לְלֵוִי - אֵין לְשִׁמְעוֹן זִקָּה עַל בַּית זֶה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן תַּחַת זִקַּת לֵוִי. יִבֵּם לֵוִי הָאַחַת מֵהֶן, שֶׁהִיא צָרַת עֶרְוָה שֶׁל שִׁמְעוֹן, וְהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וּמֵת לֵוִי[72] וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי שִׁמְעוֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם מִשִּׁמְעוֹן: הָאַחַת - מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה צָרַת עֶרְוָה[73], וְהַשְׁנִיָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרָתָהּ[74]. וְכֵן הַדִּין בְּצָרַת צָרָתָהּ[75] עַד סוֹף הָעוֹלָם. שֶׁכָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין לוֹ עָלֶיהָ זִקָּה - בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אָח עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם[76].

טז. וְכֵן אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ[77] - הוֹאִיל וְאֵין לוֹ[78] עָלֶיהָ זִקָּה[79], שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו - עַד שֶׁיֵּשְׁבוּ שְׁנֵיהֶן בָּעוֹלָם[80], הֲרֵי זוֹ עֶרְוָה עָלָיו לְעוֹלָם מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח[81], וּפוֹטֶרֶת צָרָתָהּ[82].

יז. כֵּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וְנָפְלָה לִפְנֵי שִׁמְעוֹן, וְאַחַר שֶׁמֵּת רְאוּבֵן נוֹלַד לֵוִי[83], בֵּין שֶׁנּוֹלַד לֵוִי קֹדֶם שֶׁיְּיַבֵּם לָהּ שִׁמְעוֹן בֵּין שֶׁנּוֹלַד אַחַר שֶׁיִּבְּמָהּ[84] - הֲרֵי אֵשֶׁת רְאוּבֵן עֶרְוָה עַל לֵוִי לְעוֹלָם[85]. לְפִיכָךְ, אִם מֵת שִׁמְעוֹן וְנָפְלָה זוֹ וְצָרָתָהּ לִפְנֵי לֵוִי - שְׁתֵּיהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם.

יח. עָשָׂה שִׁמְעוֹן מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ[86] אֵשֶׁת רְאוּבֵן, וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּכְנֹס אוֹתָהּ[87] - הֲרֵי לֵוִי חוֹלֵץ לְצָרָתָהּ[88] וְלֹא מְיַבֵּם[89]; שֶׁאֵין הַמַּאֲמָר קוֹנֶה בִּיבָמָה קִנְיָן גָּמוּר[90], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

יט. אִשָּׁה שֶׁזִּנְּתָה תַּחַת בַּעְלָהּ בְּרָצוֹן וּבְעֵדִים[91], וּמֵת קֹדֶם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

52) נמצאת, שהיא גם אחותו, - שהרי אין ייבום אלא באחים מן האב - ואסורה גם על היבם. 53) של האח המת. 54) שחייב על ביאתו כרת. 55) שיש לבעלה המת עוד אשה, שהייתה מותרת לו. 56) שהרי היא זקוקה לייבום ובמה תיפטר "הייתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו מאביו (בעבירה) ומת, זו היא "אמו" שאינה פוטרת צרתה". 57) כגון שעבר אחיו ונשא חמותו, שהיא מותרת ליבמה. 58) שאינן כשתי יבמות הבאות מבית אחד, שהערווה אינה מבית זה, ואין ביאתה פוטרת את צרתה. 59) כגון שהייתה אלמנה מקודשת לכהן גדול אחיו ומת. והיבם הוא כהן הדיוט, נמצאת זו אסורה לבעלה בלאו ומותרת ליבמה, או שהיה אחיו כהן גדול ונשא בעולה ומת, שאסורה לבעלה בעשה וליבמה מותרת, וכן אם הייתה אם אמו של אחיו נשואה לו והרי היא שנייה, ומת אחיו, הרי זו מותרת ליבם שהוא אחיו מן האב ולא מן האם. 60) לאחר, שאסורה על בעלה משום לאו. 61) "במותר לה נאסרה (=לבעלה שהיה מותר לה - נאסרה) באסור לה לא כל שכן". 62) "הספיקות חולצות ולא מתייבמות" 63) שמא היא אחות אשתו והיא ערווה עליו. 64) ארוסתו המקודשת לו מספק. 65) שיעור הדברים כאילו היה כתוב: "שהיא קרובת ספק חלוצתו". כי יבמתו אינה חלוצה וודאית, שאם ארוסתו מקודשת לו, הרי יבמתו פטורה מחליצה כאחות אשתו, וחליצתה אינה כלום, ואם ארוסתו אינה מקודשת אזי יבמתו זקוקה לו וחליצתו חליצה, נמצאת יבמתו ספק חלוצה וארוסתו קרובת ספק חלוצתו. 66) על היבם. 67) כגון שהיא בתו. 68) שלא במקום מצוה. 69) צרה אסורה, במקום ערווה עומדת. 70) הואיל וצרת הערווה היא עצמה ערווה עליו, כאשת אח שלא במקום מצוה. 71) שהיא בתו. 72) בלא בנים. 73) ונאסרת עליו משעת נפילת ראובן. 74) וכבר אמרנו: צרת ערווה אסורה. 75) הלכה צרת צרתה של בתו ונתייבמה ליהודה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני שמעון שתיהן אסורות, צרת צרתה - נאסרה עליו כ"אשת אח" מלוי, והרי היא ערווה, נמצאת אשת יהודה צרתה - צרת ערווה, וכן לעולם. 76) ואין היתר לאיסורה. 77) שנולד לאחר שמת אחיו. 78) לאח הנולד. 79) אין היבמה זקוקה לו. 80) ישיבה אחת יחדיו. 81) אסורה עליו משום ערוות אשת אחיו שלא במקום מצוה. 82) מן החליצה ומן הייבום. 83) נמצא לוי זה לא היה בעולמו של ראובן אחיו. 84) אף על פי שכשנולד, לא הייתה על לוי בזיקת נישואי אחיו ראובן. 85) בגלל אחיו ראובן שלא היה בעולמו. 86) שקידשה בכסף, וקידושי כסף ביבמה אינם קידושין גמורים אלא מדברי סופרים. "ונקרא מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה". 87) בביאה. 88) ואינה נפטרת משום צרת ערווה, כי אין היא צרתה ממש. 89) הואיל ומאמר קונה מקצת, הרי זו צרת ערווה במקצת מדברי חכמים. 90) להיחשב כנשואה ותיפטר צרתה בגללה. 91) הרי נאסרה עליו וצריכה ממנו גט.

מתוך מהדורת וגשל

שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה וְנָפְלָה לִפְנֵי יָבָם - חֲרֵי הִיא פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, וְכֵן צָרָתָהּ, כְּאִלּוּ הָיְתָה עֶרְוָה עַל הַיָּבָם; מִפְּנֵי שֶׁטֻּמְאָה כְּתוּבָה בָּהּ כַּעֲרָיוֹת[92], שֶׁנֶּאֱמַר[93]: וְהִיא נִטְמָאָה. אֲבָל סוֹטָה[94] שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ קֹדֶם שֶׁיַּשְׁקֶנָּה מֵי הַמָּרִים[95], אוֹ שֶׁאֵינָהּ בַּת שְׁתִיָּה[96] אֶלָּא בַּת גְּרוּשִׁין - חֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת[97] וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וְאִם הָיְתָה לָהּ צָרָה - חֲרֵי צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת[98].

כ. וְכֵן שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד, שֶׁהָיְתָה הָאַחַת מֵהֶן שְׁנִיָּה עַל הַיָּבָם אוֹ מֵחַיְּבֵי לָאוִין אוֹ מֵחַיְּבֵי עֲשֵׂה אוֹ אַיְלוֹנִית[99] - חֲרֵי צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת. אֲבָל הַחוֹלֵץ לִיבִמְתּוֹ, וְהָלְכָה אַחוֹת חֲלוּצָתוֹ אוֹ אִמָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְנִשֵּׂאת לְאָחִיו, וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וּמֵת וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְפָנָיו - כְּשֵׁם שֶׁקְּרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ אֲסוּרָה עָלָיו כָּךְ צָרָתָהּ אֲסוּרָה, וַחֲרֵי שְׁתֵּיהֶן כִּשְׁנַיּוֹת לוֹ וְחוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אָסְרוּ צָרַת קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַלֶּפֶת בְּצָרַת חֲלוּצָתוֹ.

כא. שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד, שֶׁהָאַחַת מֵהֶן עֶרְוָה עַל הַיָּבָם, וַחֲרֵי הָעֶרְוָה אַיְלוֹנִית - צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת; הוֹאִיל וְהָאַיְלוֹנִית אֵינָהּ בַּת יִבּוּם וַחֲלִיצָה - חֲרֵי זוֹ כְּמוֹ שֶׁאֵינָהּ[100], וְנָפְלָה זִקְתּוֹ עַל צָרָתָהּ בִּלְבַד[101]. וְכֵן אִם גֵּרֵשׁ אָחִיו אֶת הָעֶרְוָה אוֹ מְאֵנָהּ[102] בּוֹ קֹדֶם שֶׁיָּמוּת, אוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָחִיו - חֲרֵי צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת. וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְנַעֲשָׂת צָרָה לָעֶרְוָה[103] שֶׁעָה אַחַת תֵּאָסֵר לְעוֹלָם, שֶׁאֵין הַצָּרָה אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּהְיֶה צָרַת עֶרְוָה בִּשְׁעַת נְפִילָה לְיִבּוּם[104].

כב. הָיְתָה זוֹ שֶׁהִיא עֶרְוָה עַל הַיָּבָם מְקֻדֶּשֶׁת לְאָחִיו שֶׁמֵּת בְּסָפֵק[105], אוֹ מְגֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ בְּסָפֵק, אוֹ שֶׁהָיְתָה קְטַנָּה[106] הָרְאוּיָה לְמָאֵן וְלֹא מֵאֲנָה בְּאָחִיו בְּחַיָּיו[107], אַף עַל פִּי שֶׁמֵּאֲנָה בַּיָּבָם - צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

כג. הָלְכָה צָרַת עֶרְוָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר, וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָעֶרְוָה אַיְלוֹנִית[108] - תֵּצֵא הַצָּרָה מִבַּעְלָהּ וּמִיבָמָהּ, וּצְרִיכָה גֵּט מִבַּעְלָהּ וַחֲלִיצָה מִיבָמָהּ כְּדֵי לְהַתִּירָהּ לַשּׁוּק[109].

כד. יִבֵּם הַיָּבָם הַצָּרָה מִפְּנֵי שֶׁדִּמּוּ שֶׁהָעֶרְוָה אַיְלוֹנִית[110], וְנִמְצֵאת הָעֶרְוָה שֶׁאֵינָהּ אַיְלוֹנִית[111] - תֵּצֵא מִיבָמָהּ בְּגֵט[112], וְהַוָּלָד מַמְזֵר[113].

כה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וְאֶחָד מֵהֶן נָשׂוּי נָכְרִית[114], מֵת הַנָּשׂוּי נָכְרִית[115] וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד[116] מִבַּעֲלֵי אֲחָיוֹת[117] - חֲרֵי הַנָּכְרִית חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת[118], מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרַת אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ בְּזִקַּת אָחִיו שֶׁמֵּת אַחֲרוֹן. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ גֵּרֵשׁ אֶחָד מִבַּעֲלֵי אֲחָיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ אַחַר שֶׁמֵּת הַנָּשׂוּי נָכְרִית[119], וּמֵת הַמְגֻרָּשׁ - חֲרֵי הַנָּכְרִית חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂת צָרַת אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ בְּזִקָּה שָׁעָה אַחַת[120]; שֶׁאִם תִּתְיַבֵּם, שֶׁמָּא יָבֹא לְיַבֵּם אוֹתָהּ וַאֲפִלּוּ לֹא גֵּרֵשׁ זֶה שֶׁמֵּת אַחֲרוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ[121].

כו. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ דָּבָר זֶה בִּנְשׂוּאִין; שֶׁחֲרֵי צָרַת עֶרְוָה בִּנְשׂוּאִין, אִם גֵּרֵשׁ אֶת הָעֶרְוָה וָמֵת - צָרָתָהּ מֻתֶּרֶת לַיָּבָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ? מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר צָרַת הָעֶרְוָה בִּנְשׂוּאִין יָדוּעַ לַכֹּל[122], וְאֵינָן בָּאִין לְהַתִּיר הַצָּרָה אִם לֹא גֵּרֵשׁ הָעֶרְוָה; וְאִסּוּר צָרַת עֶרְוָה בִּזְקָה אֵינוֹ יָדוּעַ[123] לַכֹּל, וּבָאִין לְהַתִּיר הַצָּרָה וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְגָּרְשָׁה הָעֶרְוָה.

כז. שְׁלֹשָׁה אַחִין נְשׂוּאִין שָׁלֹשׁ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת, מֵת אֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ, וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּכְנֹס וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי הַיָּבָם - חֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת; מִפְּנֵי שֶׁבַּעֲלַת הַמַּאֲמָר עָלֶיהָ זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין, וְנִמְצֵאת כְּאִלּוּ הִיא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים, וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: אֵשֶׁת הַמֵּת - וְלֹא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים, לְפִיכָךְ כָּל אִשָּׁה שֶׁעָלֶיהָ זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, וְכֵן צָרָתָהּ. וְאִסּוּרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

כח. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יַחֲלֹץ לְבַעֲלַת הַמַּאֲמָר, שֶׁעָלֶיהָ זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין, וְיַיְבֵּם צָרָתָהּ? גְּזֵרָה שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

92) שנאמר בהן: "אל תטמאו בכל אלה". 93) באשה שזינתה. 94) שנסתרה עם איש, אחרי שקינא לה בעלה. 95) ושוב אינה שותה. ונשארה טמאה מספק. 96) כגון ארוסה או אשת חיגר וכו'. 97) שאינה טמאה ודאי ואין דינה כערווה. 98) כשאר צרות חייבי לאוין שחולצות או מתייבמות. 99) שאינה ראוייה ללדת, ופטורה מן החליצה והיבום. 100) ואין צרתה צרת ערווה. 101) ואפילו הכיר בה בעלה שהיא איילונית. 102) שנישאה יתומה קטנה ומיאנה בו בקטנותה. 103) בחיי בעלה כשהיו נשואות יחד. 104) כלומר, בשעת מיתת בעלה. 105) שזרק לה האח כסף קידושיה בצידי רשות הרבים, ספק אם מונח בארבע אמות שלו (ואינה מקודשת) או בארבע אמות שלה (והיא מקודשת), או במקום ששניהם יכולים לשמרו, או ששניהם אינם יכולים לשמרו. 106) יתומה, שקידושיה אינם אלא מדרבנן. 107) אין אומרים תעקור נישואיה הראשונים למפרע ונמצאת שלא הייתה אשתו וצרתה אינה צרת ערווה ותתייבם. 108) ונמצאת הצרה זקוקה לייבום, ונישואיה עם האחר שלא כדין היו. 109) אבל אין הוולד ממזר, שיבמה לזר אינה אלא איסור חייבי לאוין, ואן ממזר מחייבי לאוין. 110) ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. 111) נמצאת צרת הערווה, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה. 112) אף על פי שהיא מחייבי כריתות, ואין קידושין תופסין ליבם בה, בכל זאת צריכה גט, שמא יאמרו אחיו גירש את הערווה סמוך למיתתו ונתייבמה הצרה כדין, ונמצאת אשת איש יוצאת מבעלה בלא גט. 113) שאשת אח שלא במקום מצוה חייבין עליה כרת ויש ממזר מחייבי כריתות. 114) שאינה קרובה לא לזו ולא לזו. 115) נמצאת הנכרייה זקוקה לייבום לכל אחד מהאחים בעלי האחיות. 116) ועדיין לא נתייבמה הנכרית לאחד מהם. 117) ואשתו אסורה על האח השני משום ערווה, שהרי אחות אשתו היא. 118) אף על פי שהנכרית עדיין לא נתייבמה, - הואיל והייתה זקוקה לו בחייו, הרי היא כצרת אחות אשתו, מחמת זיקתו עליה, ואינה מתייבמת. אבל חייבת לחלוץ כי ה"זקוקה" אין דינה כ"כנוסה" ממש להיחשב כצרת ערווה גמורה להיפטר אף מן החליצה. 119) ולא כנס כלל את הנכרית. 120) לפני שגירש את אשתו. 121) נמצאת נכרית זו צרת אחות אשתו בזיקה ואסורה לאח השלישי. 122) שהוא מדאורייתא. 123) שאינו

מתוך מהדורת וגשל

מִבַּיִת אֶחָד - אַחַת חוֹלֶצֶת וְאַחַת מִתְיַבֶּמֶת; וּלְפִיכָךְ אָסְרוּ אַף צָרָתָהּ.

כט. עָשָׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ, וְנָתַן גֵּט לְמַאֲמָרוֹ, וָמֵת - חָזְרָה לְהֶתֵּרָהּ, שֶׁהַמַּאֲמָר שֶׁאֲסָרָהּ הֲרֵי בִּטְּלוֹ[124], וְרָצָה[125] חוֹלֵץ רָצָה מְיַבֵּם.

ל. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, וּמֵת כְּשֶׁהוּא קָטָן[126], וְנָפְלָה פַּעַם שְׁנִיָּה לִפְנֵי אָחִיו הַגָּדוֹל - הֲרֵי זוֹ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת; שֶׁבִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמַאֲמָר מִן הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְנִמְצָא עָלֶיהָ זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין.

לא. מִי שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין[127] שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְרָאוּבֵן[128] וְנִשְׁתַּחְרְרָה, וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן[129], וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם - מִתְיַבֶּמֶת לְלֵוִי, וְאֵינָהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים[130]; אִם קִדּוּשֵׁי רְאוּבֵן קִדּוּשִׁין - אֵין קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן כְּלוּם[131], וְאִם קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן קִדּוּשִׁין[132] - אֵין קִדּוּשֵׁי רְאוּבֵן כְּלוּם[133].

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. שְׁנַיִם מִן הָאַחִין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם, וְלֹא נוֹדַע אֵי זֶה מֵהֶם מֵת רִאשׁוֹן - הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְיַבֵּם שְׁתֵּיהֶן, וַהֲרֵי זִקָּה נָפְלָה עַל שְׁתֵּיהֶן, שְׁתֵּיהֶן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם מִשּׁוּם שְׁנִיָּה אוֹ מֵחֲיָבֵי עֲשֵׂה אוֹ מֵחֲיָבֵי לָאוִין - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת. אֲבָל אִם הָיְתָה אַחַת מֵהֶן עֶרְוָה עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אֵם אִשְׁתּוֹ אוֹ בִּתָּהּ - הֲרֵי אֲחוֹתָהּ מֻתֶּרֶת לוֹ, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מְיַבֵּם; שֶׁהֲרֵי לֹא נָפְלָה זִקָּתוֹ עַל שְׁתֵּיהֶן, שֶׁאֵין זִקָּה עַל הָעֶרְוָה.

ב. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל יָבָם זֶה מִשּׁוּם עֶרְוָה, וְהָאַחֶרֶת אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם הַשֵּׁנִי מִשּׁוּם עֶרְוָה - הָאֲסוּרָה לָזֶה מֻתֶּרֶת לְאָחִיו, וְהָאֲסוּרָה לָזֶה מֻתֶּרֶת לְאָחִיו; שֶׁהֲרֵי נָפְלָה זִקַּת כָּל אֶחָד מֵהֶן עַל הַמֻּתֶּרֶת לוֹ בִּלְבַד, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מְיַבֵּם לְזוֹ הַמֻּתֶּרֶת לוֹ.

ג. מֵת אֶחָד מִן הָאַחִין וְנָפְלָה אִשְׁתּוֹ לְיִבּוּם, וְאַחַר כָּךְ מֵת שֵׁנִי וְנָפְלָה אִשְׁתּוֹ לְיִבּוּם, שֶׁהִיא אַחוֹת הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן קַיָּמוֹת - שְׁתֵּיהֶן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. מֵתָה הָאַחֲרוֹנָה - חָזְרָה הָרִאשׁוֹנָה לְהֶתֵּרָהּ, וְחוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת. מֵתָה הָרִאשׁוֹנָה - הֲרֵי אַחֲרוֹנָה בְּאִסּוּרָהּ עוֹמֶדֶת, וְחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת; שֶׁהֲרֵי לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְיִבּוּם בְּשָׁעַת נְפִילָתָהּ. וְכֵן אִם קָדַם אֶחָד מִן הָאַחִין וְחָלַץ לָאַחֲרוֹנָה - הֵתִּירָה הָרִאשׁוֹנָה לִשְׁאָר הָאַחִין; שֶׁהֲרֵי הַזִּקָּה שֶׁאָסְרָה אוֹתָהּ הֶסִירָהּ אָחִיו בַּחֲלִיצָתוֹ.

ה. וְכֵן אִם הָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה עֶרְוָה עַל אֶחָד מִן הָאַחִין, וְקָדַם וְיִבֵּם אֶת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לוֹ - הֵתִּירָה הָרִאשׁוֹנָה לִשְׁאָר הָאַחִין; שֶׁהֲרֵי הָאַחֲרוֹנָה שֶׁאָסְרָה אוֹתָהּ עֲלֵיהֶן נִתְיַבְּמָה לַמֻּתָּר לָהּ. אֲבָל אִם הָיְתָה הָאַחֲרוֹנָה הִיא שֶׁאֲסוּרָה עַל אֶחָד מֵהֶן בִּלְבַד מִשּׁוּם עֶרְוָה - הֲרֵי הוּא מְיַבֵּם לָרִאשׁוֹנָה, וּשְׁאָר הָאַחִין אֲסוּרִין בִּשְׁתֵּיהֶן, וְחוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ כָּל אֶחָד אַחַת מִן הָאֲחָיוֹת - מוֹצִיאִין אוֹתָן מֵהֶן.

ו. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, מֵת אֶחָד מִבַּעֲלֵי אֲחָיוֹת וְעָשָׂה הַשְּׁלִישִׁי בִּיבִמְתּוֹ מַאֲמָר, וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעַל אָחוֹת הַשְּׁנִיָּה, וְנָפְלָה הָאָחוֹת הַשְּׁנִיָּה לִפְנֵי הָאָח הַשְּׁלִישִׁי - הֲרֵי זֶה נוֹתֵן גֵּט לְבַעֲלַת הַמַּאֲמָר וְחוֹלֵץ לָהּ, וְחוֹלֵץ לָאָחוֹת הָאַחֲרוֹנָה, כְּדֵי לְהַתִּירָן לְזָר.

ז. מֵת זֶה שֶׁעָשָׂה הַמַּאֲמָר, וְהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי בַּעַל הָאָחוֹת - בַּעֲלַת הַמַּאֲמָר פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, שֶׁהֲרֵי הִיא אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ; וְהָאִשָּׁה הָאַחֶרֶת חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁאֵין הַמַּאֲמָר קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר עַד שֶׁיְּפַטֵּר אֶת הַצָּרָה.

ח. אֶחָד מִן הַיְּבָמִין שֶׁקִּדֵּשׁ אֲחוֹת יְבִמְתּוֹ - אוֹמְרִין לוֹ: הַמְתֵּן וְאַל תְּגָרְשֶׁנָּה וְאַל תִּשָּׂאֶנָּה עַד שֶׁיְּיַבֵּם אָחִיךָ אוֹ יַחֲלֹץ לִיבָמָה זוֹ הַזִּקּוּקָה לְכֻלְּכֶם. חָלַץ לָהּ אָחִיו אוֹ יִבְּמָהּ, אוֹ שֶׁמֵּתָה הַיְּבָמָה - הֲרֵי זֶה יִכְנֹס אֲרוּסָתוֹ. מֵתוּ אֶחָיו כֻּלָּם - מוֹצִיא אֶת אֲרוּסָתוֹ בְּגֵט וִיבִמְתּוֹ בַּחֲלִיצָה. וְאִם מֵתָה אֲרוּסָתוֹ, בֵּין שֶׁמֵּתָה קֹדֶם מִיתַת הָאַחִין בֵּין שֶׁמֵּתָה לְאַחַר מִיתַת הָאַחִין - חָזְרָה הַיְּבָמָה לְהֶתֵּרָהּ, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מְיַבֵּם.

ט. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, וְיֵשׁ לְכָל אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן צָרָה, וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִין אֶת הָאֲחָיוֹת, וְנָפְלוּ הָאֲחָיוֹת וְצָרוֹתֵיהֶן לִפְנֵי יָבָם: אִם חָלַץ לַצָּרוֹת - נִפְטְרוּ הָאֲחָיוֹת, אֲבָל אִם חָלַץ לָאֲחָיוֹת - לֹא נִפְטְרוּ צָרוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיֵּחָלְצוּ הַצָּרוֹת; מִפְּנֵי שֶׁחֲלִיצַת אֲחָיוֹת חֲלִיצָה שֶׁאֵינָהּ מְעַלָּה, וַחֲלִיצָה שֶׁאֵינָהּ מְעַלָּה אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת הַצָּרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אלא מדרבנן. 124) על ידי הגט, כשאר קידושין הנפקעין על ידי הגט. 125) האח השלישי. 126) כי אילו בא עליה משהגדיל ומת, הרי קנאה קניין גמור, ופקעה זיקת הראשון ולא נשארה עליה אלא זיקתו בלבד. 127) שהיו בעליה שני אחים או שותפים ושיחרר אחד את חלקו, או שקיבל רבה ממנה חצי דמיה ושיחרר חציה באותם הדמים. 128) והרי אין קידושיה קידושין גמורין עד שתשתחרר. 129) וראובן לא גירשה והרי זו ספק מקודשת לשניהם. 130) לומר, חצייה הייתה לזה וחצייה לזה. 131) שאין קידושין תופסים באשת איש. 132) שהשחרור שבינתיים הפקיע קידושי הראשון. 133) נמצא שלמעשה אינה אלא אשת מת אחד. 1) כלל בו דין שנים מן האחין הנשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא ידוע מי קודם, היתה אחת מהן ערוה ליבם זה ואחרת ערוה לשני, שתי אחיות שנפלו ליבום לפני האח השלישי, שלשה אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם, אחד מן האחים שקדש אחות יבמתו, שתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה, שלשה אחים שנים נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו, המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם, קטנה שהשיאה אביה וגרשה בעלה והחזירה ומת, שני אחין נשואין לשתי אחיות שתיהן קטנות או אחת גדולה, שני אחים חרשים או אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והוא חרש.

מתוך מהדורת וגשל

י. יֵרֵאָה לִי, שֶׁכָּךְ הַדִּין בִּשְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד, וְהָאַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל יְבָמָהּ מִשּׁוּם שְׁנִיָּה אוֹ מֵחַיְבֵי לָאוִין אוֹ מֵחַיְבֵי עֲשֵׂה, שֶׁאִם חָלַץ לָאֲסוּרָה - לֹא הֻתְּרָה צָרָתָהּ; חָלַץ לַצָּרָה - הֻתְּרָה הָאֲסוּרָה.

יא. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וְהַשְּׁלִישִׁי נָשׂוּי נָכְרִית, מֵת אֶחָד מִבַּעֲלֵי אֲחָיוֹת וְיִבֵּם הַנָּשׂוּי נָכְרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי, וְאַחַר כָּךְ מֵת הַשְּׁלִישִׁי, וְנָפְלוּ שְׁתֵּי נָשָׁיו לִפְנֵי הַשֵּׁנִי (שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה) - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. הָאַחַת - מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּת אָחִיו הָרִאשׁוֹן, נֶאֱסְרָה עָלָיו לְעוֹלָם מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח, כְּדִין אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ; וְהַנָּכְרִית - מִשּׁוּם צָרָתָהּ.

יב. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנֶאֱסְרָה עָלָיו בִּשְׁעַת נְפִילָה. אֲבָל הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחֱזִירָהּ וָמֵת - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַיָּבָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱסְרָה עָלָיו בְּחַיֵּי אָחִיו בְּשָׁעָה שֶׁגֵּרְשָׁהּ - הֲרֵי חָזְרָה לְהֶתֵּרָהּ, וּכְשֶׁמֵּת אָחִיו בְּהֶתֵּרָהּ הָיְתָה עוֹמֶדֶת.

יג. קְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, וְגֵרְשָׁהּ בַּעְלָהּ וְהֶחֱזִירָהּ, וָמֵת וַעֲדַיִן הִיא קְטַנָּה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לַיָּבָם; מִפְּנֵי שֶׁגֵּרוּשֶׁיהָ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין, שֶׁהֲרֵי אָבִיהָ הִשִּׂיאָהּ, וְאֵין חֲזָרָתָהּ חֲזָרָה גְּמוּרָה, שֶׁאֵין קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יד. וְהוּא הַדִּין לִמְגֹרֶשׁ פִּקֵּחַת, וְנִתְחָרְשָׁה וְהֶחֱזִירָהּ, וָמֵת וְהִנִּיחָהּ חֵרֶשֶׁת, שֶׁהִיא אֲסוּרָה לַיָּבָם, וְאִינָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וְצָרַת קְטַנָּה זוֹ אוֹ חֵרֶשֶׁת זוֹ - חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת. וְאִם הֶחֱזִירָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה אוֹ חֵרֶשֶׁת, וְגָדְלָה אוֹ נִתְפַּקְּחָה אֶצְלוֹ וְאַחַר כָּךְ מֵת - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַיָּבָמָה.

טו. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת: הָיוּ שְׁתֵּיהֶן קְטַנּוֹת הָרְאוּיוֹת לְמָאַן אוֹ חֵרְשׁוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, וּפְטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. הָיוּ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, וּמֵת בַּעַל הַקְּטַנָּה - תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה, וּפְטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם; מֵת בַּעַל הַגְּדוֹלָה - מְלַמְּדִין הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן בְּבַעְלָהּ, וְתִהְיֶה גְדוֹלָה זוֹ מֻתֶּרֶת לְיָבָמָהּ.

טז. שְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּקֵּחוֹת, אוֹ חֵרְשׁוֹת, אוֹ אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת; וְכֵן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת נְשׂוּאוֹת לִשְׁנֵי אַחִים פִּקְחִין, אוֹ חֵרְשִׁין, אוֹ אֶחָד פִּקֵּחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ; וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - אִשְׁתּוֹ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין נְשׂוּאֵי אֶחָד מֵהֶן נְשׂוּאִין גְּמוּרִין.

יז. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד פִּקֵּחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ, נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּקְחוֹת, אוֹ אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת וַהֲרֵי הַפִּקֵּחַת הִיא אִשֶּׁת הַפִּקֵּחַ: מֵת הַחֵרֵשׁ - תֵּצֵא אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה; מֵת הַפִּקֵּחַ - הוֹאִיל וְנְשׂוּאֵי הַפִּקֵּחַ שֶׁמֵּת נְשׂוּאִין גְּמוּרִין, וְזִקַּת זֶה הַחֵרֵשׁ גְּמוּרָה, וְנְשׂוּאֵי הַחֵרֵשׁ אֵינָן נְשׂוּאִין גְּמוּרִין - הֲרֵי זֶה הַחֵרֵשׁ מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגֵט, מִפְּנֵי שֶׁאֲחוֹתָהּ זִקּוּקָה לוֹ; וְאֵשֶׁת אָחִיו הַפִּקֵּחַ אֲסוּרָה לְעוֹלָם, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנֹס מִפְּנֵי אֲחוֹתָהּ; וְלֹא יַחֲלֹץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵרֵשׁ.

יח. וְלָמָּה גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁיּוֹצִיא זֶה הַחֵרֵשׁ אִשְׁתּוֹ הַחֵרֶשֶׁת, וְהֵן אֵינָן בְּנֵי חִיּוּב, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּקָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ? אָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֵּשֵׁב אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, נִמְצֵאת אֲחוֹתָהּ נִשֵּׂאת לְזָר, וְיֹאמְרוּ: נִפְטְרָה מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. לְפִיכָךְ מוֹצִיא הַחֵרֵשׁ אִשְׁתּוֹ בְּגֵט, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה אֲחוֹתָהּ אֲסוּרָה לְעוֹלָם.

יט. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין פִּקְחִין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת: מֵת בַּעַל הַחֵרֶשֶׁת - תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה; מֵת בַּעַל הַפִּקֵּחַת - מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ הַחֵרֶשֶׁת בְּגֵט וְאֶת אֵשֶׁת אָחִיו בַּחֲלִיצָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פִּקֵּחַ וְיָכוֹל לַחֲלֹץ.

כ. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד פִּקֵּחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ, הַחֵרֵשׁ נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים פִּקְחוֹת, הָאַחַת מֵהֶן עֲרָוָה עַל הַפִּקֵּחַ, וּמֵת הַחֵרֵשׁ - שְׁתֵּיהֶן פְּטוּרוֹת עַל כָּל פָּנִים: אִם נְשׂוּאֵי הָעֲרָוָה נְשׂוּאִין - הֲרֵי הַשְּׁנִיָּה צָרָתָהּ וּפְטוּרָה, וְאִם אֵין נְשׂוּאֵי הָעֲרָוָה נְשׂוּאִין - כָּךְ לֹא יִהְיוּ נְשׂוּאֵי צָרָתָהּ נְשׂוּאִין.

כא. הָיְתָה בִּתּוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ חֵרֶשֶׁת וּנְשׂוּאָה לְאָחִיו הַפִּקֵּחַ - צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁאֵין נְשׂוּאֵי הַחֵרֶשֶׁת נְשׂוּאִין גְּמוּרִין.

כב. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת - אַחַת שְׁתֵּי אֲחָיוֹת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; עִנְיַן הַדְּבָרִים: שֶׁהֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהָאַחַת מֵהֶן עֲרָוָה עִם הָאַחֶרֶת וְאִי אֶפְשָׁר לִשָּׂא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עֲרָוָה. וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ אוֹ אֲחוֹת יְבִמְתּוֹ - אֶחָד אֲחוֹתָהּ אוֹ אִמָּהּ אוֹ בִּתָּהּ; עִנְיַן הַדְּבָרִים: אַחַת מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ שֶׁהֵן עֲרָוָה עִמָּהּ.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. מִי שֶׁקִּדֵּשׁ אַחַת מִשְּׁתֵּי אֲחָיוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן קִדֵּשׁ, וָמֵת וְלוֹ אָח אֶחָד חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן כְּדֵי לְהַתִּירָן לַאֲחֵרִים. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי אַחִין - אֶחָד חוֹלֵץ לְאַחַת מֵהֶן בַּתְּחִלָּה, וְהַשֵּׁנִי מְיַבֵּם לַשְּׁנִיָּה עַל כָּל פָּנִים: אִם זוֹ הִיא שֶׁקִּדֵּשׁ אָחִיו - הֲרֵי יִבֵּם אוֹתָהּ; וְאִם אֵינָהּ אֵשֶׁת אָחִיו - הֲרֵי נָשָׂא אִשָּׁה מִשְּׁאָר הַנָּשִׁים, וַאֲחוֹתָהּ שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת אָחִיו כְּבָר נֶחֱלְצָה. אֲבָל לֹא יְיַבֵּם הָאַחַת תְּחִלָּה, שֶׁמָּא הָאַחֶרֶת הִיא אֵשֶׁת אָחִיו וְנִמְצָא שֶׁנָּשָׂא קְרוֹבַת זִקּוּקָתוֹ. קָדְמוּ שְׁנֵי הָאַחִים וְכָנְסוּ שְׁתֵּי הַיְבָמוֹת - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדָן.

ב. שְׁנַיִם שֶׁקִּדְּשׁוּ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִי זוֹ קִדֵּשׁ וְזֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִי זוֹ קִדֵּשׁ, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶן, לָזֶה אָח וְלָזֶה אָח - זֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן וְזֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן. לָזֶה אָח אֶחָד וְלָזֶה שְׁנַיִם - הַיְחִידִי חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן בַּתְּחִלָּה, וְהַשְּׁנַיִם אֶחָד חוֹלֵץ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבאר בו דין המקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קדש, בני תערובות, הלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונישאה ואחר כך בא.

רִאשׁוֹנָה וְהַשֵּׁנִי מְיַבֵּם; וְאִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן. וַאֲפִלּוּ הָיוּ כֹּהֲנִים; שֶׁהַחֲלִיצָה שֶׁחָלַץ הַיְחִידִי - מִסְפֵּק חָלַץ, וְהַחֲלוּצָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּבִסְפֵק חֲלוּצָה לֹא גָזְרוּ.

ג. הָיוּ לָזֶה שְׁנֵי אַחִין וְלָזֶה שְׁנֵי אַחִין - אָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לָאַחַת, וְאָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לָאַחֶרֶת, וְאַחַר כָּךְ הָאָח הַשֵּׁנִי שֶׁל זֶה מְיַבֵּם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְהָאָח הַשֵּׁנִי שֶׁל זֶה מְיַבֵּם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה. קָדְמוּ שְׁנֵיהֶן וְחָלְצוּ לִשְׁתֵּיהֶן - לֹא יְיַבְּמוּ שְׁנֵי הָאַחִין הָאֲחֵרִים, אֶלָּא אֶחָד חוֹלֵץ בַּתְּחִלָּה וְאָחִיו מְיַבֵּם לַשְּׁנִיָּה; וְאִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן.

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ לָהּ בָּנִים וְהָיוּ לְכַלָּתָהּ בָּנִים, וְנִתְעַבְּרָה הָאִשָּׁה וְנִתְעַבְּרָה כַּלָּתָהּ, וְיָלְדוּ שְׁתֵּיהֶן בְּמַחֲבוֹאָה אַחַת, וְנִתְעָרְבוּ שְׁנֵי הַיְלָדִים, וְהִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת וְנָשְׂאוּ נָשִׁים וָמֵתוּ - כֵּיצַד הֵן נִתָּרוֹת? בְּנֵי הַכַּלָּה חוֹלְצִין לִשְׁתֵּיהֶן תְּחִלָּה וְלֹא מְיַבְּמִין; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן סָפֵק שֶׁהִיא אֵשֶׁת אָחִיו וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לוֹ, סָפֵק שֶׁהִיא אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו וְהִיא עֲרָוָה עָלָיו. אֲבָל בְּנֵי הַזְּקֵנָה אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מְיַבְּמִין; שֶׁאִם הִיא זוֹ אֵשֶׁת אָחִיו - הֲרֵי יִבְּמָהּ, וְאִם הִיא אֵשֶׁת בֶּן אָחִיו - מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לוֹ שֶׁכְּבָר נָחְלְצָה.

ה. מֵתוּ הַבָּנִים הַיְדוּעִים שֶׁל זְקֵנָה וְשֶׁל כַּלָּתָהּ, וַהֲרֵי בְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת קַיָּמִין - בְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת לִנְשֵׁי בְּנֵי הַזְּקֵנָה חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, שֶׁהִיא סְפֵק אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו שֶׁהִיא עֲרָוָה עָלָיו, סְפֵק אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לַיִּבְּמָהּ; וְלִנְשֵׁי בְּנֵי הַכַּלָּה אֶחָד חוֹלֵץ בַּתְּחִלָּה וְאֶחָד מְיַבֵּם עַל כָּל פָּנִים: אִם בֶּן הַכַּלָּה הוּא שֶׁחָלַץ תְּחִלָּה - הֲרֵי חָלַץ אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַשֵּׁנִי מִן הַתַּעֲרוֹבוֹת הוּא בֶּן הַזְּקֵנָה וּמֻתָּר לוֹ לִשָּׂא אֵשֶׁת בֶּן אָחִיו אַחַר שֶׁנֶּחְלְצָה מִיָּבְמָהּ; וְאִם זֶה שֶׁחָלַץ תְּחִלָּה הוּא בֶּן הַזְּקֵנָה - הֲרֵי חָלַץ לְאֵשֶׁת בֶּן אָחִיו וְלֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְהַשֵּׁנִי מִן הַתַּעֲרוֹבוֹת הוּא בֶּן הַכַּלָּה וַהֲרֵי יִבֵּם אֵשֶׁת אָחִיו.

ו. מִי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה אַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן, וְהָיוּ לָהּ בָּנִים מִן הָרִאשׁוֹן וּמִן הַשֵּׁנִי, אִם מֵת זֶה הַבֵּן הַסָּפֵק - בְּנֵי הָרִאשׁוֹן וּבְנֵי הַשֵּׁנִי חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא מְיַבְּמִין; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן שֶׁיָּבוֹא לְיַבֵּם, שֶׁמָּא אֵינוֹ אָחִיו מֵאָבִיו, וַהֲרֵי הוּא אָחִיו מֵאִמּוֹ בְּוַדַּאי, וְאֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ אֲסוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם מִשּׁוּם עֲרָוָה. וְכֵן זֶה הַבֵּן הַסָּפֵק חוֹלֵץ לִנְשׁוֹתֵיהֶן וְלֹא מְיַבֵּם.

ז. הָיָה בֵּן לָרִאשׁוֹן וּבֵן לַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאִשָּׁה זוֹ שֶׁנִּשֵּׂאת בְּתוֹךְ זְמַן, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַבֵּן הַסָּפֵק חוֹלֵץ לְאֵשֶׁת זֶה שֶׁמֵּת אוֹ מְיַבֵּם; שֶׁאִם אָחִיו מֵאָבִיו הוּא - הֲרֵי יִבֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִם אֵינוֹ אָחִיו מֵאָבִיו - הֲרֵי אֵין בֵּינֵיהֶן אַחֲוָה כְּלָל, לְפִיכָךְ מֻתָּר לוֹ לִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ.

ח. מֵת הַבֵּן הַסָּפֵק - אֶחָד מִשְּׁנֵי הַבָּנִים הַוַּדַּאי חוֹלֵץ לְאִשְׁתּוֹ תְּחִלָּה, וְהַשֵּׁנִי מְיַבֵּם עַל כָּל פָּנִים: אִם אָחִיו הוּא - הֲרֵי יִבֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ; וְאִם אֵינוֹ אָחִיו, וְהוּא בֶּן הָאָב הָאַחֵר - הֲרֵי נֶחְלְצָה מֵאַחִי בַּעְלָהּ.

ט. מִי שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינָה אֲחֵרֶת, וְשָׁמְעָה שֶׁמֵּת וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ בָּא הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶן, וְלָזֶה אַחִין וְלָזֶה אַחִין - אָחִיו שֶׁל זֶה וְאָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין.

י. חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁהָיָה לְכָל אַחַת מֵהֶן בֵּן יָדוּעַ, וְנִתְעָרְבוּ חֲמִשְׁתָּן וְיָלְדוּ כְּאֶחָד בְּמַחֲבוֹאָה אַחַת חֲמִשָּׁה בָּנִים אֲחֵרִים וְנִתְעָרְבוּ הַיְלָדִים, וְהִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת וְנָשְׂאוּ נָשִׁים, וּמֵתוּ חֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים, וְנָפְלוּ חֲמֵשׁ הַנָּשִׁים לִפְנֵי חֲמִשָּׁה הַבָּנִים הַוַּדָּאִין, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן יוֹדֵעַ אִי זוֹ הִיא אֵשֶׁת אָחִיו - כֵּיצַד תַּקָּנָתָן? אַרְבַּע מֵהֶן חוֹלְצִין לְאַחַת תְּחִלָּה, וְהַחֲמִישִׁי יִשָּׂא זוֹ שֶׁנֶּחְלְצָה אַרְבַּע חֲלִיצוֹת עַל כָּל פָּנִים.

יא. כֵּיצַד? אִם אֵשֶׁת אָחִיו הִיא - הֲרֵי יִבֵּם אוֹתָהּ; וְאִם אֵינָהּ אֵשֶׁת אָחִיו - הֲרֵי הִיא אֵשֶׁת אָח אֶחָד מֵאַרְבָּעָה, וַהֲרֵי חָלְצוּ לָהּ אַרְבָּעָתָן תְּחִלָּה. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה - חוֹלְצִין לָהּ אַרְבָּעָה, וְהָאֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה יִהְיֶה זֶה שֶׁנָּשָׂא הָרִאשׁוֹנָה, וְהַחֲמִישִׁי יִשָּׂאֶנָּה. עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַבָּנִים הַחֲמִשָּׁה נָשְׂאוּ הֶחָמֵשׁ נָשִׁים אַחַר שֶׁנֶּחְלְצָה כָּל אַחַת מֵהֶן אַרְבַּע חֲלִיצוֹת.

יב. וּלְעוֹלָם הִזָּהֵר בְּכָל הַסְּפֵקוֹת הַלָּלוּ בְּעִקָּרִים אֵלּוּ: שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לְךָ שֶׁמָּא בַּת חֲלִיצָה הִיא לְאִישׁ זֶה אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה לַחֲלִיצָה מִמֶּנּוּ - אֵינָהּ נִתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְזָר עַד שֶׁיַּחֲלֹץ לָהּ אוֹתוֹ הָאִישׁ. וְכָל מִי שֶׁיִּסְתַּפֵּק לְךָ שֶׁמָּא בִּיאָתָהּ אֲסוּרָה עַל אִישׁ זֶה, בֵּין מִדִּבְרֵי תּוֹרָה בֵּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵינָהּ מִתְיַבֶּמֶת לוֹ. וְכֹל שֶׁנֶּחְלְצָה חֲלִיצָה מְעֻלָּה אוֹ נִבְעֲלָה בְּעִילָה כְּשֵׁרָה - הֵתִּרָה צָרָתָהּ לְזָר.

יג. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תָּבִין וְתוֹרֶה בְּכָל הַסְּפֵקוֹת שֶׁיָּאֳרְעוּ לְעִנְיַן יִבּוּם וַחֲלִיצָה. שֶׁהֲרֵי בֵּאַרְנוּ כָּל הָעִקָּרִין שֶׁעֲלֵיהֶן תִּסְמֹךְ; וְתֵדַע מִי הוּא שֶׁחוֹלֵץ וּמִי הוּא שֶׁמְּיַבֵּם, וּמִי הִיא הַפְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם וּמִי הִיא הָרְאוּיָה לְיַבֵּם.

סִלְקוּ הִלְכוֹת יִבּוּם וַחֲלִיצָה בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום רביעי כ' סיון ה'תשע"א

הִלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן חָמֵשׁ מִצְוֹת. שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פִּרְטָן: א) לִקְנֹס הַמְפַתֶּה. ב) שֶׁיִּשָּׂא הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ. ג) שֶׁלֹּא יְגָרֵשׁ הָאוֹנֵס. ד) שֶׁתֵּשֵׁב אֵשֶׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע תַּחַת בַּעְלָהּ לְעוֹלָם. ה) שֶׁלֹּא יְגָרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. מִי שֶׁפִּתָּה בְּתוּלָה[2] - קוֹנְסִין אוֹתוֹ מִשְׁקַל חֲמִשִּׁים סְלָעִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) ביאר בו רבינו דין הקנס באונס ובמפתה, נישואיהם עם האנוסה והמפותה, קטנה פחותה מבת שלוש או בוגרת אם יש להן קנס, והנערות שיש להן קנס ושאין להן, בא עליה ומתה קודם שתעמוד בדין. 2) מאחר שלוש שנים עד שתבגור.

שֶׁל כֶּסֶף מְזֻקָּק[3]. וְהוּא הַנִּקְרָא[4] קְנָס[5]. וְכֵן אִם אָנַס אוֹתָהּ[6].
וּקְנָס זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב
עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה[7] חֲמִשִּׁים כֶּסֶף.

ב. וְאֵי זֶה הוּא מְפַתֶּה, וְאֵי זֶה הוּא אוֹנֵס? מְפַתֶּה - לִרְצוֹנָהּ,
אוֹנֵס - שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּעַל כָּרְחָהּ. כָּל הַנִּבְעֶלֶת בַּשָּׂדֶה - הֲרֵי
זוֹ בְּחֶזְקַת אֲנוּסָה, וְדָנִין אוֹתָהּ בְּדִין אֲנוּסָה, עַד שֶׁיְּעִידוּ
הָעֵדִים שֶׁבִּרְצוֹנָהּ נִבְעֲלָה. וְכָל הַנִּבְעֶלֶת בָּעִיר - הֲרֵי זוֹ
בְּחֶזְקַת מְפֻתָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא זָעֲקָה, עַד שֶׁיְּעִידוּ הָעֵדִים שֶׁהִיא
אֲנוּסָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁלַף לָהּ חֶרֶב וְאָמַר לָהּ: אִם תִּזְעֲקִי אֶהֱרֹג
אוֹתָךְ.

ג. הַמְּפַתֶּה שֶׁלֹּא רָצְתָה לְהִנָּשֵׂא לַמְּפַתֶּה, אוֹ שֶׁלֹּא רָצָה
אָבִיהָ לִתְּנָהּ לוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצָה הוּא לִכְנֹס - הֲרֵי זֶה נוֹתֵן
קְנָס[8] וְהוֹלֵךְ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לִכְנֹס. וְאִם רָצוּ וּכְנָסָהּ - אֵינוֹ
מְשַׁלֵּם קְנָס[9], אֶלָּא כּוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה כִּשְׁאָר הַבְּתוּלוֹת[10]. אֲבָל
הָאֲנוּסָה שֶׁלֹּא רָצְתָה הִיא אוֹ אָבִיהָ לְהִנָּשֵׂא לָאוֹנֵס - הָרְשׁוּת
בְּיָדָם[11], וְנוֹתֵן קְנָס וְהוֹלֵךְ. רָצְתָה הִיא וְאָבִיהָ וְלֹא רָצָה הוּא
- כּוֹפִין אוֹתוֹ וְכוֹנֵס וְנוֹתֵן קְנָס[12]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה
- הֲרֵי זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה. אֲפִלּוּ הִיא חִגֶּרֶת אוֹ סוֹמָא אוֹ מְצֹרַעַת
- כּוֹפִין אוֹתוֹ לִכְנֹס. וְאֵינוֹ מוֹצִיא לִרְצוֹנוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר:
לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו - הֲרֵי זוֹ מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה.

ד. וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה. שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חֲכָמִים כְּתֻבָּה לָאִשָּׁה אֶלָּא
כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל
לְהוֹצִיאָהּ[13].

ה. הָיְתָה אֲנוּסָה זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו, אֲפִלּוּ מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה[14] וַאֲפִלּוּ
שְׁנִיָּה[15] - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁאֶנָּה[16]. וְכֵן אִם נִמְצָא בָּהּ דְּבַר זִמָּה
אַחַר שֶׁכָּנַס[17] - הֲרֵי זֶה יְגָרְשֶׁנָּה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה
- אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ.

ו. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאָנַס בְּתוּלָה אוֹ שֶׁפִּתָּה אוֹתָהּ - הֲרֵי זֶה לֹא
יִכְנֹס; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה לִקַּח אֶת הַבְּתוּלָה[18], וּבְשָׁעָה שֶׁיִּשָּׂא
זוֹ אֵינָהּ בְּתוּלָה[19]. וְאִם כָּנַס - יוֹצִיא בְּגֵט[20].

ז. אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנֵס 'לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ' - כֵּיוָן שֶׁקִּדְּמוֹ
עֲשֵׂה[21], שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה'[22], הֲרֵי זֶה נִתָּקוֹ לַעֲשֵׂה.
וְנִמְצֵאת זוֹ מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְּקָה לַעֲשֵׂה, שֶׁאֵין לוֹקִין
עָלֶיהָ אֶלָּא אִם לֹא קִיֵּם עֲשֵׂה שֶׁבָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת
סַנְהֶדְרִין. לְפִיכָךְ, הָאוֹנֵס שֶׁעָבַר וְגֵרַשׁ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִיר,
וְאֵינוֹ לוֹקֶה[23]. מֵתָה גְּרוּשָׁתוֹ קֹדֶם שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה, אוֹ נִתְקַדְּשָׁה
לְאַחֵר[24], אוֹ שֶׁהָיָה כֹּהֵן שֶׁאָסוּר בִּגְרוּשָׁה - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה;
שֶׁהֲרֵי עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּם עֲשֵׂה שֶׁבָּהּ[25].

ח. אֵין הָאוֹנֵס אוֹ הַמְּפַתֶּה חַיָּב בִּקְנָס עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ
[כְּדַרְכָּהּ] וּבְעֵדִים[26], וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתְרָאָה[27]. וּמֵאֵימָתַי יִהְיֶה
לְבַת קְנָס? מֵאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת עַד שֶׁתִּבְגֹּר. נִבְעֲלָה
בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵין בִּיאָתָהּ בִּיאָה[28]. בָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁבָּגְרָה
- אֵין לָהּ קְנָס; שֶׁנֶּאֱמַר: נַעֲרָה בְתוּלָה - לֹא הַבּוֹגֶרֶת.

ט. וְאַחַת שֶׁיֵּשׁ לָהּ אָב וְאַחַת שֶׁאֵין לָהּ אָב יֵשׁ לָהּ קְנָס.
וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס: הַבּוֹגֶרֶת, וְהַמְמָאֶנֶת[29], וְהָאֵילוֹנִית[30],
וְהַשּׁוֹטָה וְהַחֵרֶשֶׁת[31], וּמִי שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתָהּ וּבָאוּ
שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שֶׁתָּבְעָה אוֹתָן לִזְנוּת עִמָּהּ, וְהַמְגֹרֶשֶׁת מִן
הַנִּשּׂוּאִין וַעֲדַיִן הִיא נַעֲרָה בְתוּלָה[32]. אֲבָל הַמְגֹרֶשֶׁת מִן
הָאֵרוּסִין[33]: אִם נֶאֱנְסָה - יֵשׁ לָהּ קְנָס, וּקְנָסָהּ לְעַצְמָהּ[34]; וְאִם
נִתְפַּתְּתָה - אֵין לָהּ קְנָס[35].

י. הַגִּיּוֹרֶת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַמְשֻׁחְרֶרֶת[36]: אִם נִתְגַּיְּרָה וְנִפְדֵּית
וְנִשְׁתַּחְרְרָה וְהִיא בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת - יֵשׁ לָהּ קְנָס[37],
וְאִם הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּשֶׁנִּתְגַּיְּרָה אוֹ
כְּשֶׁנִּפְדֵּית אוֹ כְּשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה - אֵין לָהּ קְנָס; הוֹאִיל וּבִיאָתָן
בִּיאָה - הֲרֵי הֵן כִּבְעוּלוֹת[38].

יא. הָיְתָה בְּתוּלָה זוֹ אֲסוּרָה עַל הָאוֹנֵס אוֹ הַמְפַתֶּה: אִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

3) כסף טהור, שאין בו תערובת של נחושת או מתכת אחרת. 4) בלשון חכמים. 5) עונש ממון. 6) משלם קנס. 7) האנוסה. 8) מחוץ לדמי בושת ופגם. 9) אבל בושת ופגם נותן מיד לאביה בין נשאה בין לא נשאה. 10) שכתובתן מאתיים דינר, ואף על פי שכבר בעולה היא בשעת נישואיה, אין אומרים כתובתה מנה (מאה דינר), כדין כתובת בעולה, שאם כן לקתה מידת הדין, ונמצא חוטא נשכר, שהרי בתולה הייתה והוא פגמה, ואין זה בדין שירוויח בחטאו. 11) "ולו תהיה לאשה" תהיה - מדעתה. 12) ומוסיף גם בושת, צער ופגם. 13) שהרי מוזהר הוא בתורה לא לשלחה כל ימיו, ואין חוששים שמא יצערנה כל כך עד שתאמר לו איני רוצה בך. 14) שאיסור ביאתן אינו אלא במצות עשה בלבד. 15) שאיסור ביאתה אינה אלא מדברי סופרים בלבד. 16) שנאמר: "ולו תהיה לאשה" - באשה הראוייה לקיימה הכתוב מדבר. 17) שזינתה תחתיו ונאסרה עליו. 18) "והוא אשה בבתוליה יקח". 19) ובעולה לכהן גדול היא מחייבי עשה. 20) ואפילו אנוסת עצמו או מפותת עצמו, בכלל האיסור. 21) שנכתב העשה בתורה לפני הלאו. 22) זו מצות עשה, ובסוף אותו פסוק נאמר: "לא יוכל שלחה". 23) שהעשה: ולו תהיה לאשה - "היא כפרתו ותקנתו על עבירת הלאו". 24) שאסור לו להחזירה. 25) "כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה, קיים עשה שבה - פטור, לא קיים עשה שבה (ואף על פי שלא בטלה בידיים, כגון במקרה שלפנינו, שמתה ואינו יכול להחזירה) - חייב". 26) שאם אין עדים אפילו יודה מעצמו אינו משלם קנס. 27) אל תעשה זה, שאם תעשה תתחייב קנס, שלא מצאנו התראה אלא במיתה או במלקות. 28) שבתוליה חוזרים. 29) יתומה קטנה שהשיאוה אמה או אחיה ומיאנה אחרי כן בבעלה. ואין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל ונישאת. 30) והטעם, כי האילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגר. 31) שאינן בנות דעת ואינן בחזקת בתולות. 32) כגון שנכנסה לחופה ומיד גרשה בעלה בחזקת שלא נבעלה, ובכל זאת אין לה קנס, כי כל שנכנסה לחופה הרי היא כבעולה. 33) שבחזקת בתולה היא. 34) שנאמר בקנס: "אשר לא אורשה" - "לא אורשה, לאביה", אורשה, לעצמה, אבל בושת ופגם - לאביה, שאין האירוסין מוציאים מרשות האב. 35) שהרי נתרצית ומחלה לו קנסה הראוי לה. 36) "שפחה כנענית" שנשתחררה. 37) לפי שבחזקת בתולות הן, ואפילו אם נבעלו, סופן לחזור בתולות כשאר הבתולות. 38) "כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבוייה בשבייתה".

הָיְתָה אַחַת מֵחַיָּבֵי כְּרֵתוֹת[39], כְּגוֹן אֲחוֹתוֹ אוֹ דּוֹדָתוֹ וְהַנִּדָּה
וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[40], אוֹ שֶׁהָיְתָה מֵחַיָּבֵי לָאוִין[41]: אִם הִתְרוּ בּוֹ -
חֲרֵי זֶה לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס, שֶׁאֵין אָדָם לוֹקֶה[42]
וּמְשַׁלֵּם[43]; וְאִם לֹא הָיְתָה שָׁם הַתְרָאָה[44] - הוֹאִיל וְאֵינוֹ חַיָּב
מַלְקוּת[45], חֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קְנָס.

יב. הָיְתָה מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה אוֹ שְׁנִיָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[46] שֶׁאֲסוּרָה
מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בֵּין הִתְרוּ בּוֹ בֵּין לֹא הִתְרוּ בּוֹ - חַיָּב בִּקְנָס,
שֶׁאֵין כָּאן מַלְקוּת[47].

יג. הָיְתָה מֵחַיָּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין[48], כְּגוֹן בִּתּוֹ[49] וְאֵשֶׁת בְּנוֹ[50]
וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בֵּין הִתְרוּ בּוֹ בֵּין לֹא הִתְרוּ בּוֹ[51] - פָּטוּר מִן
הַקְּנָס. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן[52] - עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ[53]. הָא[54] אִם
הָיָה שָׁם אָסוֹן[55] - אֵין שָׁם עֹנֶשׁ[56]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַרִיגַת
הָאִשָּׁה בִּשְׁגָגָה[57], שֶׁחֲרֵי לֹא נִתְכַּוְּנוּ לָהּ[58], שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִנָּצוּ
אֲנָשִׁים וְנִגְּפוּ אִשָּׁה. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁלֹּא חִלֵּק הַכָּתוּב בְּאָסוֹן
בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְפָטְרוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין. וַחֲרֵי הוּא אוֹמֵר:
מַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה, וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת. מַה מַּכֵּה נֶפֶשׁ
בְּהֵמָה לֹא חָלַק הַכָּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְחַיְּבוֹ בְּתַשְׁלוּמִין[59],
אַף מַכֵּה נֶפֶשׁ אָדָם לֹא חָלַק הַכָּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְפָטְרוֹ
מִן הַתַּשְׁלוּמִין.

יד. וְכֵן הַדִּין לְכָל עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתַת בֵּית דִּין, שֶׁאֵין בָּהּ
תַּשְׁלוּמִין[60].

טו. בָּא עָלֶיהָ[61] וָמֵתָה - חֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַקְּנָס; שֶׁנֶּאֱמַר:
וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה - לֹא לַאֲבִי הַמִּתָּה[62].
וְהוּא, שֶׁתָּמוּת קֹדֶם שֶׁתַּעֲמֹד בַּדִּין[63].

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. חֲמִשִּׁים כֶּסֶף שֶׁל קְנָס הֵם דְּמֵי הֲנָאַת שְׁכִיבָה בִּלְבַד.
וְחַיָּב הַמְפַתֶּה לִתֵּן בֹּשֶׁת וּפְגָם יוֹתֵר עַל הַקְּנָס הַקָּצוּב
בַּתּוֹרָה. יָתֵר עָלָיו הָאוֹנֵס, שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. שֶׁהַנִּבְעֶלֶת
בִּרְצוֹנָהּ אֵין לָהּ צַעַר, וַאֲנוּסָה יֵשׁ לָהּ צַעַר. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
בָּאֲנוּסָה: תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ.

ב. נִמְצָא הַמְפַתֶּה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: קְנָס וּבֹשֶׁת וּפְגָם;
וְהָאוֹנֵס - אַרְבָּעָה: קְנָס וּבֹשֶׁת וְצַעַר וּפְגָם.

ג. קְנָס שָׁוֶה בַּכֹּל. אֶחָד הַבָּא עַל בַּת כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד הַבָּא
עַל בַּת גֵּר אוֹ מַמְזֵר - קְנָסָהּ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף. אֲבָל הַבֹּשֶׁת
וְהַפְּגָם וְהַצַּעַר אֵינָן שָׁוִין לַכֹּל, וּצְרִיכִין שׁוּמָא.

ד. כֵּיצַד שָׁמִין הַבֹּשֶׁת? הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ. שֶׁאֵינוֹ
דּוֹמֶה מְבַיֵּשׁ נַעֲרָה חֲשׁוּבָה וּמִמִּשְׁפָּחָה מְיֻחֶסֶת לִמְבַיֵּשׁ קְטַנָּה
עֲנִיָּה בְּזוּיָה, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָדָם חָשׁוּב וְגָדוֹל
לְמִתְבַּיֵּשׁ מֵאֶחָד מֵהַנִּבְלִים וְקַל מִן הַקַּלִּים.

ה. וּלְפִי זֶה רוֹאִין הַדַּיָּנִין מַעֲלָתוֹ וּמַעֲלָתָהּ, וְשָׁמִין כַּמָּה
מָמוֹן רָאוּי לְאָבִיהָ וּלְמִשְׁפַּחְתָּהּ לִתֵּן וְלֹא יֵאָרַע לָהֶן דָּבָר זֶה
מֵאָדָם זֶה, וְכָמוֹהוּ חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ו. פְּגָם - לְפִי יָפְיָהּ. רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שִׁפְחָה
נִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, כַּמָּה הִיא שָׁוָה בְּעוּלָה וְכַמָּה הָיְתָה שָׁוָה
בְּתוּלָה; שֶׁאָדָם רוֹצֶה לִקְנוֹת שִׁפְחָה בְּתוּלָה, לִתְּנָהּ
לְעַבְדּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בַּהֲנָיָתוֹ וְטוֹבָתוֹ; וְרוֹאִין כַּמָּה פְּחָתָה
וִישַׁלֵּם. צַעַר - לְפִי קַטְנוּתָהּ וּבִנְיַן גּוּפָהּ, וּלְפִי שָׁנָיו
וְגוּפוֹ. אוֹמְדִין כַּמָּה הָאָב רוֹצֶה לִתֵּן וְלֹא תִּצְטַעֵר זוֹ
מִזֶּה, וְיִתֵּן.

ז. הַמְפַתֶּה נוֹתֵן בֹּשֶׁת וּפְגָם מִיָּד, וְאֵינוֹ נוֹתֵן הַקְּנָס אֶלָּא אִם
כֵּן לֹא נִשְׂאָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ, כֶּסֶף
יִשְׁקֹל. אֲבָל הָאוֹנֵס נוֹתֵן אַרְבָּעָה דְּבָרִים מִיָּד וְכוֹנֵס. לְפִיכָךְ,
כְּשֶׁתִּרְצֶה לְהִתְגָּרֵשׁ אוֹ תִּתְאַלְמֵן - אֵין לָהּ כְּלוּם.

ח. בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם, אֶחָד כְּדַרְכָּהּ וְאֶחָד שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: זֶה
שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, אִם הוּא רִאשׁוֹן - חַיָּב בְּבֹשֶׁת
וּפְגָם, וְאִם הוּא אַחֲרוֹן - חַיָּב בְּבֹשֶׁת בִּלְבַד, שֶׁכְּבָר נִפְגְּמָה;
וְזֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ, בֵּין רִאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן - חַיָּב בִּקְנָס

39) שחייבה תורה על ביאתה עונש כרת. 40) והן האמורות בפרשת אחרי מות. 41) שנאסרה ביאתן בתורה ולא חייבה עליהם עונש כרת אלא מלקות בלבד. 42) שגם חייבי כריתות, שיש בהן איסור לא תעשה אם התרו בהם לוקים ונפטרו מידי כריתותם, שאם עשו תשובה אחר שלקו - בית דין של מעלה מוחל להם. 43) שנאמר: "והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו" - "משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות", ובסמוך לו נכתב: ארבעים יכנו, שמחייבים אותו הכאה ולא ממון. 44) שלא הזהירוהו העדים: "אל תעשה כך, שזוהי עבירה וחייב אתה עליה מלקות". 45) שאין מלקות בלא התראה. 46) כגון חלוצה לכהן ונתינה לישראל. 47) אין מלקות אלא באיסור "לא תעשה", ולא בחייבי עשה, וכל שכן שאין מלקות באלה שאינן אסורות אלא מדברי סופרים. 48) ארבע מיתות נמסרו לבית דין של מטה לדון בהם על עבירות חמורות. 49) שאם בא עליה נידון בשריפה. 50) שאם בא עליה עונשו סקילה. 51) שפטור מעונש מיתה. 52) שנגף אשה הרה ויצאו ילדיה ולא מתה. 53) חייב לשלם דמי וולדות לבעל. 54) אבל. 55) שמתה האשה. 56) תשלומי דמי וולדות "שהרי נתחייב בדין גדול מזה". 57) ואינו חייב מיתה עליה. 58) שכל אחד נתכוון רק לחבירו, ולא לאשה. 59) שאין עונש מיתה למכה בהמה אלא עונש ממון בלבד, ואפילו בשוגג חייב לשלם שנאמר: פצע תחת פצע - לחייב על השוגג כמזיד. 60) כגון החובל בחברו בשבת (שחייב מיתת בית דין משום מפרק, אפילו היה שוגג פטור מן התשלומין או שזרק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע (אמות) וקרע בגד חבירו בהליכתו פטור מלשלם מפני שזריקת חץ בשבת ברשות הרבים היא עוון מיתת בית דין. 61) על כל נערה בתולה הכשרה לו. 62) אבי הנערה - משמע שהיא קיימת. 63) אבל עמדה בדין ותבעתו ואחרי כן מתה הרי זה חייב בקנס, שמשעה שעמדה בדין זכה בו האב. 1) כלל בו דין המפתה שמשלם שלושה דברים והאונס חמשה, דין באו עליה שנים אחד כדרכה וכו', הנערות שאין להן בושת ופגם וצער, שאינו משלם קנס בהודאת פיו, אמרה אנסת אותי והוא מכחישה, שלשה דברים של מפתה וחמשה של אונס למי הם לאב או לבת, הכינה עצמה לכך לזנות אם חייב האונס בקנס.

וּבִשְׁאָר הַדְּבָרִים, אֲבָל אֵין בּשֶׁת וּפְגָם שֶׁל בַּת שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה כְּלָל כְּבשֶׁת וּפְגַם זוֹ שֶׁנִּבְעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ.

ט. כְּבָר הוֹדַעְנוּ הַבָּנוֹת שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס, וְעֶשֶׂר הֵן: הַבּוֹגֶרֶת, וְהַמְמָאֶנֶת, וְהַמְגֹרֶשֶׁת, וְהָאֵילוֹנִית, וְהַשּׁוֹטָה, וְהַחֵרֶשֶׁת, וְהַגִּיּוֹרֶת, וְהַשְּׁבוּיָה, וְהַמְשֻׁחְרֶרֶת, וְהַיּוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע. וּשְׁאָר הַבָּנוֹת יֵשׁ לָהֶן קְנָס.

י. כָּל בַּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְנָס - יֵשׁ לָהּ בּשֶׁת וּפְגָם; וְאִם הִיא אֲנוּסָה - יֵשׁ לָהּ צַעַר. וְכָל בַּת שֶׁאֵין לָהּ קְנָס - כָּךְ אֵין לָהּ לֹא בּשֶׁת וְלֹא פְּגָם, אִם נִתְפַּתְּתָה, וְכֵן אִם נֶאֱנְסָה; חוּץ מִבּוֹגֶרֶת וּמְמָאֶנֶת וְשׁוֹטָה וְחֵרֶשֶׁת.

יא. כֵּיצַד? הָאוֹנֵס אֶת הַבּוֹגֶרֶת וְאֶת הַמְמָאֶנֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס - יֵשׁ לָהֶן בּשֶׁת וּפְגָם וָצַעַר. וְהָאוֹנֵס שׁוֹטָה אוֹ חֵרֶשֶׁת - מְשַׁלֵּם צַעַר בִּלְבַד. אֲבָל הַמְפַתֶּה אֶת כֻּלָּן - פָּטוּר מִכְּלוּם.

יב. אֵין אָדָם מְשַׁלֵּם קְנָס בְּכָל מָקוֹם בְּהוֹדָאַת פִּיו, אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: אָנַסְתִּי אוֹ פִּתִּיתִי בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס. אֲבָל מְשַׁלֵּם בּשֶׁת וּפְגָם בְּהוֹדָאַת פִּיו. וְכֵן בַּת שֶׁתָּבְעָה אִישׁ בְּדִין וְאָמְרָה לוֹ: אָנַסְתָּ אוֹ פִּתִּיתָ אוֹתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת; שֶׁאִלּוּ הוֹדָה, הָיָה מְשַׁלֵּם לָהּ בּשֶׁת וּפְגָם וָצַעַר עַל פִּי עַצְמוֹ.

יג. אָמְרָה לוֹ: אָנַסְתָּ אוֹתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי אֶלָּא פִּתִּיתִי - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל דְּמֵי הַצַּעַר, וּמְשַׁלֵּם בּשֶׁת וּפְגָם; שֶׁהֲרֵי הוֹדָה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

יד. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שֶׁל מְפַתֶּה וְאַרְבָּעָה שֶׁל אוֹנֵס - הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב, שֶׁכָּל שְׁבַח נְעוּרִים לוֹ. וְאִם אֵין לָהּ אָב - הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ.

טו. מְפֻתָּה אוֹ אֲנוּסָה שֶׁלֹּא תָּבְעָה עַד שֶׁבָּגְרָה, אוֹ עַד שֶׁנִּשֵּׂאת, אוֹ עַד שֶׁמֵּת הָאָב - הָאַרְבָּעָה דְבָרִים אוֹ הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁלָּהּ. עָמְדָה בַדִּין וְתָבְעָה אוֹתָן, וְאַחַר כָּךְ בָּגְרָה אוֹ שֶׁנִּשֵּׂאת - הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב. וְאִם מֵת הָאָב אַחַר עֲמִידָתָהּ בַּדִּין - הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין, שֶׁהֵן יוֹרְשֵׁי הָאָב; שֶׁמֵּעֵת שֶׁעָמְדָה בַדִּין זָכָה בָּהֶן הָאָב.

טז. הַבַּת שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה - קְנָסָהּ לְבַדּוֹ לְעַצְמָהּ. נֶאֱנְסָה אוֹ נִתְפַּתְּתָה וְאַחַר כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר - קְנָסָהּ וּשְׁאָר הַדְּבָרִים לְאָבִיהָ, שֶׁאֵין הָאֵרוּסִין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת אָב.

יז. אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ - שֶׁלֹּא יֹאמַר הָאָב: הוֹאִיל וְלֹא חִיְּבָה תּוֹרָה מְפַתֶּה וְאוֹנֵס אֶלָּא שֶׁיִּתֵּן מָמוֹן לָאָב, הֲרֵינִי שׂוֹכֵר בִּתִּי הַבְּתוּלָה לָזֶה לָבוֹא עָלֶיהָ בְּכָל מָמוֹן שֶׁאֶרְצֶה, אוֹ אַנִּיחַ זֶה לָבוֹא עָלֶיהָ בְּחִנָּם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לִמְחֹל מָמוֹנוֹ לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה; לְכָךְ נֶאֱמַר: אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ. שֶׁזֶּה שֶׁחִיְּבָה תּוֹרָה לְאוֹנֵס וְלִמְפַתֶּה מָמוֹן וְלֹא מַלְקוּת - בְּשֶׁאֵרַע הַדָּבָר מִקְּרֶה, שֶׁלֹּא מִדַּעַת אָבִיהָ וְלֹא הֵכִינָה עַצְמָהּ לְכָךְ, שֶׁדָּבָר זֶה אֵינוֹ הוֹוֶה תָּמִיד וְאֵינוֹ מָצוּי; אֲבָל אִם הִנִּיחַ בִּתּוֹ הַבְּתוּלָה מוּכֶנֶת לְכָל מִי שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ - גּוֹרֵם שֶׁתִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה, וְנִמְצָא הָאָב נוֹשֵׂא בִּתּוֹ וְהָאָח נוֹשֵׂא אֲחוֹתוֹ, שֶׁאִם תִּתְעַבֵּר וְתֵלֵד - לֹא יְוֻדַּע בֶּן מִי הוּא. וְהַמֵּכִין בִּתּוֹ לְכָךְ - הֲרֵי הִיא קְדֵשָׁה, וְלוֹקֶה הַבּוֹעֵל וְהַנִּבְעֶלֶת מִשּׁוּם 'לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה'. וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ. שֶׁלֹּא חִיְּבָה תּוֹרָה קְנָס אֶלָּא לְאוֹנֵס וּמְפַתֶּה; אֲבָל זוֹ שֶׁהֵכִינָה עַצְמָהּ לְכָךְ, בֵּין מִדַּעְתָּהּ בֵּין מִדַּעַת אָבִיהָ - הֲרֵי זוֹ קְדֵשָׁה. וְאִסּוּר קְדֵשָׁה אֶחָד הוּא בֵּין בִּבְתוּלָה בֵּין בִּבְעוּלָה. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁהַיּוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע בְּיַלְדוּתָהּ - אֵין לָהּ קְנָס, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; שֶׁהֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהִפְקִירָה עַצְמָהּ לְדָבָר זֶה בִּרְצוֹנָהּ.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. הַמּוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בַּת יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא הַדָּבָר שֶׁקֶר - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיִסְּרוּ אוֹתוֹ. וְאַזְהָרָה שֶׁלּוֹ מִ'לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ'. וְנוֹתֵן לְאָבִיהָ מִשְׁקַל מֵאָה סְלָעִים כֶּסֶף מְזֻקָּק. וְאִם הָיְתָה יְתוֹמָה - הֲרֵי הֵם שֶׁל עַצְמָהּ.

ב. וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רָע עַל הַקְּטַנָּה אוֹ עַל הַבּוֹגֶרֶת - פָּטוּר מִן הַקָּנָס וּמִן הַמַּלְקוּת, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיא עַל הַנַּעֲרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהוֹצִיאוּ אֶת בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָה - נַעֲרָה מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב.

ג. אֵין דָּנִין דִּין זֶה אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת וּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּדִין מוֹצִיא שֵׁם רָע דִּינֵי נְפָשׁוֹת; שֶׁאִם נִמְצָא הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר - הֲרֵי זוֹ נֶהֱרֶגֶת. אֲבָל הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה - דָּנִין בָּהֶן בְּכָל זְמַן בִּשְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין.

ד. וּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁתֵּשֵׁב אִשֶּׁת מוֹצִיא שֵׁם רָע תַּחְתָּיו לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה. אֲפִלּוּ עִוֶּרֶת אוֹ מֻכַּת שְׁחִין. וְאִם גֵּרְשָׁהּ - עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו. וְכוֹפִין אוֹתוֹ וּמַחֲזִיר וְאֵינוֹ לוֹקֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בָאוֹנֵס. וְאִם קִדֵּם אֶחָד וְקִדְּשָׁהּ, אוֹ שֶׁמֵּתָה, אוֹ שֶׁהָיָה כֹּהֵן שֶׁאָסוּר בִּגְרוּשָׁה - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה עַל גֵּרוּשֶׁיהָ.

ה. נִמְצָא בָּהּ דָּבָר זִמָּה, אוֹ שֶׁנִּמְצָא אֲסוּרָה עָלָיו מֵחַיָּבֵי לָאוִין אוֹ מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה, וַאֲפִלּוּ שְׁנִיָּה - הֲרֵי זֶה יְגָרְשֶׁנָּה בְּגֵט; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ. וְלָמָּה לֹא יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְּחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין בַּמּוֹצִיא שֵׁם רַע בֵּין בְּאוֹנֵס, וְיִשָּׂא זוֹ הָאֲסוּרָה לוֹ? שֶׁהֲרֵי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּרְצֶה הִיא לֵישֵׁב, וְנִמְצָא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה קַיָּמִין.

ו. כֵּיצַד הוֹצָאַת שֵׁם רָע? הוּא שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין וְיֹאמַר: נַעֲרָה זוֹ בָּעַלְתִּי וְלֹא מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים. וּכְשֶׁבִּקַּשְׁתִּי עַל הַדָּבָר נוֹדַע לִי שֶׁזִּנְּתָה תַּחְתַּי אַחַר שֶׁאֵרַסְתִּיהָ, וְאִלּוּ הֵם עֵדֵי שֶׁזִּנְּתָה בִּפְנֵיהֶם. וּבֵית דִּין שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי הָעֵדִים וְחוֹקְרִין

1) ביאר בו רבינו שהמוציא שם רע חייב מלקות ומאה סלעים כסף, שאין דנין אותו אלא בפני הבית ובב"ד של כ"ג. שאסור לגרשה לעולם, נמצא בה דבר שהיתה אסורה עליו, כיצד הוצאת שם רע, שם רע של קידושין ראשונים, שהפטור מן הקנס מותר לגרשה, שאינו חייב עד שיבעול.

עֵדוּתָן. אִם נִמְצָא הַדָּבָר אֱמֶת - נִסְקֶלֶת; וְאִם הֵבִיא הָאָב עֵדִים, וְהוּזַמּוּ הָעֵדִים שֶׁהֵבִיא הַבַּעַל, וְנִמְצָא שֶׁהֵעִידוּ שֶׁקֶר - יִסָּקְלוּ, וְיִלְקֶה הוּא, וְנוֹתֵן מֵאָה סְלָעִים. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי - אֵלּוּ הָעֵדִים שֶׁיֵּזֵמּוּ עֵדֵי הַבַּעַל. חָזַר הַבַּעַל וְהֵבִיא עֵדִים אֲחֵרִים וְהֵזַמּוּ עֵדֵי הָאָב - הֲרֵי הַנַּעֲרָה וְעֵדֵי אָבִיהָ נִסְקָלִין. עַל זֶה נֶאֱמַר: וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ יֵשׁ בָּהּ עֵדִים, וְזוֹמְמִין, וְזוֹמְמֵי זוֹמְמִין.

ז. הוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְהִיא בּוֹגֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה תַּחְתָּיו כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַמַּלְקוּת וּמִן הַקָּנָס. וְאִם נִמְצָא הַדָּבָר אֱמֶת - הֲרֵי זוֹ תִּסָּקֵל; אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת, הוֹאִיל וּבְעֵת שֶׁזִּנְּתָה נַעֲרָה הָיְתָה.

ח. כָּל נַעֲרָה שֶׁאֵין לָהּ קְנָס אִם נֶאֱנְסָה אוֹ נִתְפַּתְּתָה, כָּךְ הַמּוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע פָּטוּר מִן הַמַּלְקוּת וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְכֵן הַכּוּתִית שֶׁנִּתְגַּיְּרָה וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אֲפִלּוּ הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה, הַמּוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע - פָּטוּר מִן הַקָּנָס וּמִן הַמַּלְקוּת; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁתִּהְיֶה הוֹרָתָהּ וְלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה.

ט. קִדֵּשׁ נַעֲרָה וְגֵרְשָׁהּ, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ, וְהוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע, וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה תַּחְתָּיו בַּקִּדּוּשִׁין הָרִאשׁוֹנִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְכֵן אִם הָיְתָה יְבִמְתּוֹ שֶׁכְּנָסָהּ, וְהוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע, וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁזִّנְּתָה תַּחַת קִדּוּשֵׁי אָחִיו, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַמַּלְקוּת וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין. וְכָל הַפָּטוּר, אִם רָצָה לְגָרֵשׁ - יְגָרֵשׁ.

י. אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּבַעֵל אוֹתָהּ כְּדַרְכָּהּ וְיוֹצִיא שֵׁם רָע (עַל הַבְּעִילָה) כְּדַרְכָּהּ. בְּעָלָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וְאָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה - פָּטוּר, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

יא. וְכֵן אִם אָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה, וְלֹא אָמַר: שֶׁזִּנְּתָה תַּחְתַּי; אוֹ שֶׁאָמַר: זִנְּתָה תַּחְתַּי, וְלֹא הֵבִיא עֵדִים, אֶלָּא בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָעֵדִים נֶהֱרָגִים אִם הוּזַמּוּ.

יב. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה - לְשׁוֹן כָּבוֹד, שֶׁנּוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בְּסִתְרֵי הַדָּבָר. וְכֵן זֶה שֶׁיֹּאמַר הָאָב: אֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי - הֵן זוֹמְמֵי עֵדֵי הַבַּעַל. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר תֵּהָרֵג - כְּשֶׁזִּנְּתָה אַחַר הָאֵרוּסִין בְּעֵדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ; אֲבָל קֹדֶם הָאֵרוּסִין - כְּבָר אָמְרָה תּוֹרָה בָּהּ שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִכְּלוּם, וּבוֹעֲלָהּ חַיָּב בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן בִּלְבַד, בֵּין פִּתָּה בֵּין אָנַס.

סִלְקוּ הִלְכוֹת נַעֲרָה בְתוּלָה

יום חמישי כ"א סיון ה'תשע"א

הִלְכוֹת סוֹטָה[1]

יֵשׁ. בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פִּרְטָן: א) לַעֲשׂוֹת לְסוֹטָה כְּתוֹרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בַּתּוֹרָה. ב) שֶׁלֹּא לִתֵּן שֶׁמֶן בְּקָרְבָּנָהּ. ג) שֶׁלֹּא לִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[2]

א. קִנּוּי[3] הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, 'וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ', הוּא שֶׁיֹּאמַר לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים: אַל תִּסָּתְרִי[4] עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. אֲפִלּוּ הָיָה אָבִיהָ אוֹ אָחִיהָ אוֹ עַכּוּ"ם אוֹ עֶבֶד[5] אוֹ שָׁחוּף, הוּא הָאִישׁ שֶׁאֵינוֹ מִתְקַשֶּׁה וְאֵינוֹ מוֹלִיד.

ב. הַסִּתִּירָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, 'וְנִסְתְּרָה', הוּא שֶׁתִּסָּתֵר עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁאָמַר לָהּ 'אַל תִּסָּתְרִי עִמּוֹ' בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים. אִם שֶׁהָתָה עִמּוֹ כְּדֵי טֻמְאָה[6], שֶׁהוּא כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה[7] וּלְגַמְעָהּ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה מֵי הַמָּרִים[8] וְיִבָּדֵק הַדָּבָר. וּבִזְמַן שֶׁאֵין שָׁם מֵי סוֹטָה[9] - תֵּאָסֵר עָלָיו לְעוֹלָם[10], וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה.

ג. קִנֵּא לָהּ עַל שְׁנַיִם כְּאֶחָד וְאָמַר לָהּ: אַל תִּסָּתְרִי עִם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְנִסְתְּרָה עִם שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד[11] וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה, אֲפִלּוּ הֵם שְׁנֵי אַחֶיהָ[12] אוֹ אָבִיהָ[13] וְאָחִיהָ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה[14].

ד. אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: אַל תִּדַּבְּרִי עִם פְּלוֹנִי - אֵין זֶה קִנּוּי[15]. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה - לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו[16], וְאֵינָהּ שׁוֹתָה בְּקִנּוּי זֶה.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אַל תִּסָּתְרִי עִמּוֹ, וְרָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ - אֵין זוֹ סְתִירָה, וְלֹא נֶאֱסְרָה וְלֹא שׁוֹתָה. וְכֵן אִם לֹא קָדַם קִנּוּי, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שֶׁנִּסְתְּרָה עִם זֶה וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה - לֹא נֶאֱסְרָה עַל בַּעְלָהּ וְאֵינָהּ שׁוֹתָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) סרה מדרכי הצניעות, והוא כינוי לאשת איש החשודה בבגידה בבעלה. 2) נתבאר בו דין קינוי בפני עדים ודיני הסתירה ושתיית המים המאררים, העומדת לשתות ובא עד אחד והעיד שזינתה, מי הוא הנאמן להעיד עליה שזינתה אחר שנסתרה, הכחשות עדים בענין זה. 3) לשון התראה. 4) אל תיכנסי עימו למקום סתר. 5) "על ידי כל עריות מקנאים" ואין אומרים: מאחר שאנו דורשים "ונטמאה־ונטמאה", שתי פעמים, אחת לאוסרה על בעלה ואחת לאוסרה על בועלה, - אלה שנאסרות על הבועל בסתירה זו, נאסרו גם על הבעל, אבל כל המנויים כאן שהנשים אסורות עליהם גם לפני הסתירה, לא תיאסרנה על בעליהן - אלא אף הן אסורות. 6) = כדי ביאה. 7) של תרנגולת על אש בינונית. 8) "שנותן לתוכם דבר מר". 9) משחרב בית המקדש. "שאין משקים את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים זקנים במקדש". 10) אחרי שקינא לה ונסתרה בפני שני עדים ואין מים לבודקה. 11) אף על פי שמצד הדין מותר לאשה להתייחד עם שני אנשים בזמן שהם כשרים. 12) ויש מי שמתיר להתייחד עם אחותו. 13) שמותר לאדם להתייחד עם בתו. 14) כי הכל תלוי בקפידת הבעל, וזה שהקפיד וקינא לה, וודאי ראה בהם דבר פריצות ולא הייתה צריכה להתייחד עמהם אחר קינויו. 15) שאין קינוי אלא על עסקי סתירה. 16) הואיל ולא קדם לה קינוי האוסר.

מתוך מהדורת וגשל

ו. אָמַר לָהּ: אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְהָיָה קָטָן פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[17], אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ: אַל תִּסְתְּרִי עִם בְּהֵמָה זוֹ - אֵין זֶה קִנּוּי; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ - פְּרָט לְקָטָן וְלִבְהֵמָה[18], שֶׁאֵין אוֹסְרִים אוֹתָהּ עָלָיו.

ז. בַּעַל שֶׁמָּחַל[19] עַל קִנּוּיוֹ קֹדֶם שֶׁתִּסָּתֵר - קִנּוּיוֹ מָחוּל, וּכְאִלּוּ לֹא קִנָּא לָהּ מֵעוֹלָם. אֲבָל אִם מָחַל אַחַר שֶׁתִּסָּתֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחֹל. גֵּרְשָׁהּ[20] - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁמָּחַל, וְאִם הֶחֱזִירָהּ - צָרִיךְ לְקַנֵּאת קִנּוּי אַחֵר[21].

ח. קִנָּא לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְרָאָה אוֹתָהּ שֶׁנִּסְתְּרָה עִם זֶה שֶׁקִּנָּא לָהּ עָלָיו וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו[22], וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה[23]; שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ עַל פִּי עַצְמוֹ[24]. וְכֵן אִם שָׁמַע הָעָם מְרַגְּנִין[25] אַחֲרֶיהָ אַחַר הַקִּנּוּי וְהַסְּתִירָה[26], עַד שֶׁשָּׁמַע מֵהַנָּשִׁים הַטָּווֹת לְאוֹר הַלְּבָנָה[27] נוֹשְׂאוֹת וְנוֹתְנוֹת בָּהּ שֶׁזִּנְּתָה עִם הָאִישׁ שֶׁקִּנָּא לָהּ עָלָיו - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְקַיְּמָהּ[28], וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה[29].

ט. בָּא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד לוֹ שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ אַחַר קִנּוּי וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה: אִם הוּא נֶאֱמָן לוֹ וְדַעְתּוֹ סוֹמֶכֶת עָלָיו - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה[30]; וְאִם לַאו - הֲרֵי אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת לוֹ[31].

י. וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן[32]: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ[33], אֶלָּא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ[34].

יא. כֵּיצַד? שָׁמְעוּ בֵּית דִּין שֶׁהָעָם מְרַגְּנִין אַחֲרֶיהָ - קוֹרְאִין אוֹתָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: אַל תִּסָּתְרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. בָּאוּ עֵדִים אַחַר כָּךְ שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ וְשָׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה - בֵּית דִּין אוֹסְרִין אוֹתָהּ עַל בַּעְלָהּ לְעוֹלָם, וְקוֹרְעִין כְּתֻבָּתָהּ. וּכְשֶׁיָּבוֹא בַּעְלָהּ אוֹ יַבְרִיא אוֹ יֵצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין - נוֹתֵן לָהּ גֵּט[35]; וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִנָּא לָהּ הוּא[36].

יב. שָׁתָת מֵי הַמָּרִים וְנִקְּתָה[37] מֵהֶן, וְחָזַר וְקִנָּא לָהּ עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָהּ עַל יָדוֹ, וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ עַל יָדוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה[38]; אֶלָּא תֵּאָסֵר עָלָיו לְעוֹלָם, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲבָל אִם קִנָּא לָהּ עִם אַחֵר, וְנִסְתְּרָה עִם הָאַחֵר בְּעֵדִים - מַשְׁקִין אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים. וְהוּא, שֶׁיַּשְׁקֶה אוֹתָהּ בְּכָל פַּעַם בִּגְלַל אִישׁ אַחֵר.

יג. הִשְׁקָה אוֹתָהּ וְגֵרְשָׁהּ, וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר, וְקִנָּא לָהּ עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה אוֹתָהּ הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן בִּגְלָלוֹ, וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים - הֲרֵי הַבַּעַל הַשֵּׁנִי מַשְׁקֶה אוֹתָהּ עַל יָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׁנִי. וַאֲפִלּוּ מֵאָה, וְנִשֵּׂאת לָזֶה אַחַר זֶה - מַשְׁקִין אוֹתָהּ עַל יְדֵי אִישׁ אֶחָד[39]; וְאֵין אוֹמְרִין: וַדַּאי שֶׁהֶחֱזִקָה לָזֶה וְטָמְאָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם עֵד[40].

יד. הָאִשָּׁה שֶׁקִּנָּא לָהּ בַּעְלָהּ, וְנִסְתְּרָה אַחַר הַקִּנּוּי עִמּוֹ בְּעֵדִים, וַהֲרֵי הִיא עוֹמֶדֶת לִשְׁתּוֹת[41], וּבָא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד עָלֶיהָ שֶׁנִּבְעֲלָה בְּפָנָיו עִם זֶה שֶׁקִּנָּא לָהּ עִמּוֹ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ לְעוֹלָם, וְאֵינָהּ שׁוֹתָה[42], וְיוֹצֵאת בְּלֹא כְּתֻבָּה[43]. וַאֲפִלּוּ הָיָה עֵד טֻמְאָה זֶה אֶחָד מֵעֵדֵי הַסְּתִירָה[44]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֵד אֵין בָּהּ - וַהֲרֵי כָּאן עֵד[45].

טו. אֲפִלּוּ אִשָּׁה[46] וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה[47] וּפָסוּל לְעֵדוּת בַּעֲבֵרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[48] וַאֲפִלּוּ קָרוֹב[49] נֶאֱמָן לְעֵדוּת סוֹטָה, לְהָעִיד עָלֶיהָ שֶׁזִּנְּתָה; וְתֵאָסֵר עַל בַּעְלָהּ לְעוֹלָם[50], וְאֵינָהּ שׁוֹתָה, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. הוֹאִיל וְקָדַם הַקִּנּוּי וְהַסְּתִירָה בְּעֵדִים כְּשֵׁרִים, וְהַתּוֹרָה הֶאֱמִינָה עֵד אֶחָד בְּטֻמְאָה - הֲרֵי כֻּלָּן כְּשֵׁרִין לְעֵדוּת טֻמְאָה. אַף חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁשּׁוֹנְאוֹת זוֹ אֶת זוֹ מְעִידוֹת זוֹ עַל זוֹ לוֹמַר שֶׁנִּטְמֵאת. וְנֶאֱמָנֶת עָלֶיהָ לְאָסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֲבָל לֹא לְהַפְסִידָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ[51], אֶלָּא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ וְיוֹצְאָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

17) שאין ביאתו ביאה. 18) שהתורה אמרה "ושכב איש אותה" - פרט לקטן ולבהמה שאינם בכלל איש. 19) ויתר. 20) קודם שתיסתר. 21) ואם לא קינא לה שנית ונסתרה, אינה נאסרת על פי קינויו הקודם, שהרי הוא כמחול. 22) שאין ראייתו בעצמו גרועה מדין ראה אותה עד אחד. 23) שאין הדבר ברור שנטמאה, ולכן לא הפסידה כתובתה. ולמה איננה בכלל "עוברת על דת" שיוצאה בלי כתובה, והרי גם ייחוד, עבירה היא על הדת? - כל עבירה שאין בה מכשול לבעלה, אינה בכלל עבירה על הדת ואינה מפסידה כתובתה. 24) = על פי ראיית עצמו, אבל כשנסתרה בפני שני עדים, שאפשר להשקותה - אם תימצא טהורה הרי היא מותרת לבעלה, ואם לא תרצה לשתות, תצא בלא כתובה. 25) מלעיזים. 26) על פי שני עדים. 27) מפחד בלילות מתקבצות לטוות יחד ומשיחות ביחד. 28) ואינו יכול להשקותה, שמאחר שקלקולה מפורסם לכל, שוב אין המים בודקים אותה. 29) שיכולה לומר לו, היה לך להשקותני סמוך לסתירתי, ומאיזה טעם אפסיד כתובתי. 30) שאינו יכול להשקותה על פי עד אחד. 31) שאין עד אחד נאמן בסתירה. 32) אם רואים אותן מתנהגות בפריצות. 33) שאין משקה אלא הבעל, שנאמר: "והביא האיש את אשתו אל הכהן" והוא אינו יכול להשקותה. 34) אם תיסתר אחרי קינויים. 35) שאי אפשר לבודקה במי סוטה. 36) והתורה אמרה: "וקנא... והביא", וזה לא קינא לה. 37) שלא מתה, ויצאת טהורה. 38) שנאמר "זאת תורת הקנאות" - זאת ולא אחרת, כגון איש אחד ובועל אחד, שאינה שותה פעם שנייה על ידי אותו אדם, כיוון שקינא לה כבר ונמצאה נקייה, נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוון להקניטה. 39) שנאמר: "תורת הקנאות" קנאות בלשון רבים, הרי שעושים לה כמה פעמים כתורה הזאת. 40) עד אחד. 41) להיבדק אם טהורה היא. 42) שאין השתייה באה אלא על הספק, וזו וודאי טמאה היא. 43) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". 44) ומעיד שבאותה סתירה נבעלה בפניו והעד השני אינו מכחישו אלא אומר, שלא ראה ולא שם על לבו לראות, אין השני נחשב כעד המכחישו, והראשון נאמן בה. 45) תנא דבי רבי ישמעאל: "מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגליים לדבר (שנטמאה). שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה". אבל אם לא קדמו הקינוי והסתירה בעדים כשרים, אין עד אחד נאמן להעיד שנטמאה "שאין דבר שבערווה (מתקבל) פחות משניים (עדים)". 46) הפסולה לעדות במקום אחר. 47) הכנענים. 48) שעבר על דברי חכמים ופסול לעדות מדבריהם. 49) קרבה משפחתית, שאינו נאמן להעיד במקום אחר. 50) אבל הפסול לעדות מן התורה, אינו נאמן להעיד עליה. 51) מתוך ששונאות

טז. בָּא עֵד אֶחָד כָּשֵׁר וְאָמַר 'נִטְמָאת' - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ שׁוֹתָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. בָּא עֵד אֶחָד וְהִכְחִישׁוֹ וְאָמַר 'לֹא נִטְמָאת'[52] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁעֵד אֶחָד בְּטֻמְאַת סוֹטָה כִּשְׁנַיִם, וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אַחֲרוֹן[53] דּוֹחִין דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹן[54] שֶׁהוּא כִּשְׁנַיִם.

יז. בָּאוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, זֶה אוֹמֵר 'נִטְמָאת' וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא נִטְמָאת'[55]; אוֹ שֶׁאָמַר אֶחָד 'נִטְמָאת', וּבָאוּ שְׁנַיִם אֲחֵרִים[56] וְאָמְרוּ 'לֹא נִטְמָאת'[57] - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה.

יח. בָּא עֵד אֶחָד כָּשֵׁר וְנָשִׁים רַבּוֹת אוֹ פְּסוּלִין רַבִּים[58] כְּאֶחָד[59], הָעֵד אוֹמֵר 'נִטְמָאת' וְהַנָּשִׁים אוֹ הַפְּסוּלִין אוֹמְרִים 'לֹא נִטְמָאת'[60] - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה[61]; שֶׁעֵד אֶחָד וּפְסוּלִין רַבִּים כְּמֻחֶצָה עַל מֻחֶצָה הֵם[62].

יט. הָיוּ כֻּלָּן פְּסוּלִין - הַלֵּךְ אַחַר הָרֹב. כֵּיצַד? שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹמְרוֹת 'נִטְמָאת' וְשָׁלֹשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נִטְמָאת' - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה; שָׁלֹשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נִטְמָאת' וְאַרְבַּע אוֹמְרוֹת 'נִטְמָאת' - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ שׁוֹתָה[63]. הָיוּ מֻחֶצָה עַל מֻחֶצָה - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה.

כ. כָּל סוֹטָה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁאֵינָהּ שׁוֹתָה מִפְּנֵי עֵדֵי טֻמְאָה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ לְעוֹלָם[64], וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה[65]; שֶׁהֲרֵי נֶאֱסְרָה בְּקִנּוּי וּסְתִירָה, וְהַשְּׁתִיָּה שֶׁתַּתִּירָהּ נִמְנְעָה שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּהּ עֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. אִשָּׁה שֶׁקִּנָּא לָהּ וְנִסְתְּרָה - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לִשְׁתּוֹת; אֶלָּא אִם רָצְתָה וְאָמְרָה: הֵן נִטְמֵאתִי - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, וְנֶאֱסְרָה עַל בַּעְלָהּ לְעוֹלָם, וְאֵינָהּ שׁוֹתָה. וְכֵן אִם אָמְרָה: אֵינִי טְמֵאָה וְאֵינִי שׁוֹתָה - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לִשְׁתּוֹת, וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. וְכֵן אִם אָמַר בַּעְלָהּ: אֵינִי רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ, אוֹ שֶׁבַּעְלָהּ בַּעְלָהּ אַחַר שֶׁנִּסְתְּרָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ שׁוֹתָה; וְנוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ וְיוֹצְאָה, וְהִיא אֲסוּרָה [עָלָיו] לְעוֹלָם.

ב. וְאֵלּוּ הֵן הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רוֹצוֹת לִשְׁתּוֹת וּבַעְלֵיהֶן רוֹצִים לְהַשְׁקוֹתָן, אֶלָּא יוֹצְאוֹת בְּלֹא כְּתֻבָּה מִשֶּׁיָּבוֹאוּ עֵדֵי סְתִירָה אַחַר עֵדֵי קִנּוּי וְיֵאָסְרוּ עַל בַּעְלֵיהֶן לְעוֹלָם. וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה נָשִׁים הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: אֲרוּסָה, וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם, וּקְטַנָּה אֵשֶׁת הַגָּדוֹל, וּגְדוֹלָה אֵשֶׁת הַקָּטָן, וְאֵשֶׁת אַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְאֵשֶׁת הַסּוֹמֵא, וְאֵשֶׁת הַחִגֵּר, אוֹ הָאִלֵּם, אוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שֶׁהוּא כְּרוּת יָד, וְכֵן הַחִגֶּרֶת, וְהָאִלֶּמֶת, וְהַסּוֹמָא, וּכְרוּתַת יָד, וְשֶׁאֵינָהּ שׁוֹמַעַת. כָּל אַחַת מֵאֵלּוּ אֵינָהּ רְאוּיָה לִשְׁתּוֹת.

ג. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִשְׁתּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ. תַּחַת - פְּרָט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם, שֶׁאֵינָהּ תַּחַת אִישָׁהּ. אִשָּׁה - פְּרָט לִקְטַנָּה. תַּחַת אִישָׁהּ - פְּרָט לְאֵשֶׁת קָטָן וְאֵשֶׁת אַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ - פְּרָט לְאֵשֶׁת סוֹמֵא. וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה - פְּרָט לְחִגֶּרֶת. וְנָתַן עַל כַּפָּיהָ - פְּרָט לְמִי שֶׁאֵין לָהּ כַּף, אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲקֻמָּה אוֹ יְבֵשָׁה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִקַּח בָּהּ. וַאֲפִלּוּ כַּפָּהּ אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: כַּפָּיהָ. וְאָמְרָה הָאִשָּׁה - פְּרָט לְאִלֶּמֶת. וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה - פְּרָט לְמִי שֶׁאֵינָהּ שׁוֹמַעַת. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ - עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׁלֵמָה כָּמוֹהוּ וְהוּא שָׁלֵם כְּמוֹתָהּ. הָא לָמַדְתָּ שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּעַכֵּב אוֹתָהּ מִלִּשְׁתּוֹת מְעַכֵּב אֶת בַּעְלָהּ מִלְّהַשְׁקוֹתָהּ, וְכָל הַמְּעַכֵּב אֶת הַבַּעַל מִלְّהַשְׁקוֹתָהּ - מוּם כָּמוֹהוּ מְעַכֵּב אוֹתָהּ מִלִّשְׁתּוֹת.

ד. קְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, אִם זִנְּתָה בִּרְצוֹנָהּ - נֶאֱסְרָה עַל בַּעְלָהּ. לְפִיכָךְ מְקַנִּין לָהּ. לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֶלָּא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל הַקְּטַנָּה בַּת מֵאוּן - אֵין מְקַנִּין לָהּ, שֶׁאֵין לָהּ רָצוֹן לְהֵאָסֵר עַל בַּעְלָהּ. וַאֲפִלּוּ הָיָה כֹּהֵן - לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו.

ה. קִנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ אוֹ לִזְקוּקָתוֹ, וְנִסְתְּרָה אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאָהּ - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים. נִשּׂוֹאָה שֶׁקִּנֵּא לָהּ, וְנִסְתְּרָה קֹדֶם שֶׁיִּבְעוֹל אוֹתָהּ בַּעְלָהּ - אֵינָהּ שׁוֹתָה, וְיוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה, וַאֲסוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ - שֶׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לִשְׁכִיבַת בּוֹעֵל.

ו. הַגִּיֹּרֶת וְהַמְשֻׁחְרֶרֶת, וְאִשֶּׁת הַגֵּר וְאִשֶּׁת עֶבֶד מְשֻׁחְרָר, וּמַמְזֶרֶת וְאִשֶּׁת מַמְזֵר, וְאִשֶּׁת סְרִיס חַמָּה אוֹ סְרִיס אָדָם, הַמַּתְּרוֹת לְבַעְלֵיהֶן - הֲרֵי הֵן כְּכָל הַנָּשִׁים וְשׁוֹתוֹת.

ז. מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה - מְקַנֵּא לָהּ וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא. אִשָּׁה הָעוֹמֶדֶת לִשְׁתּוֹת וּמֵת בַּעְלָהּ קֹדֶם שֶׁתִּשְׁתֶּה - אֵינָהּ שׁוֹתָה, וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.

ח. כָּל אִישׁ שֶׁבָּא בִּיאָה אֲסוּרָה מִיָּמָיו אַחַר שֶׁהִגְדִּיל - אֵין הַמַּיִם הַמְאָרְרִים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וַאֲפִלּוּ בָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו, שֶׁאָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת

אותה, חשודות להעיד שקר כדי להפסיד כתובתה. אבל אם אינן נאמנות אלא שלא להשקותה, אין לחשוד בהן שמשקרות שהרי מטיבות עימה, שלא תצטרך לשתות בגלל עדותן ויוצאת ונוטלת כתובתה, ולולא עדותן הייתה צריכה לשתות או לצאת בלי כתובה.
52) בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אני הייתי עמך, ולא נטמאת בפנינו. 53) שבא אחר כך. 54) שכיוון שבא ראשון ונתקבלה עדותו, מבלי שיכחישוהו, הרי הוא כשני עדים. 55) שהעידו שניהם בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מייד, שלא נתקיימה עוד עדותו בבית דין. 56) אפילו לאחר שנתקיימה עדות הראשון בבית דין. 57) שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ולא נטמאת בפנינו. 58) כגון קרובים או עבדים. 59) בבת אחת. 60) בפניך. 61) שמא נטמאת קודם שבאו הפסולים.
62) והרי זה דומה לשני עדים כשרים שבאו בבת אחת. 63) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות".
64) והשתייה לא תתירה. 65) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". 1) כלל בו רבינו המשך דיני שתיית המים, נשים שאינן ראויות לשתות, קטנה שהשיאוה אביה וקטנה בת מיאון אם מקנאים להן, מעוברת ומניקה והעומדת לשתות ומת בעלה, שמי שבעל בעילה אסורה מימיו אין המים בודקין את אשתו, דין אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה, אם אסורה למי שנתייחד עמה, איסור נישואיה עם הנחשד עליה.

אִשְׁתּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן, וְהָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ - בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנַקֶּה מֵעָוֹן, אִשָּׁה נוֹשֵׂאָה אֶת עֲוֹנָהּ.

ט. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה עָלָיו מֵחַיָּבֵי לָאוִין אוֹ מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה, אֲפִלּוּ שְׁנַיָּה, וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה - אֵינָהּ שׁוֹתָה; אֶלָּא תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו אַף מִשּׁוּם זֶה. עָבַר וְנָשָׂא מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה, שֶׁאֵין כָּאן עֲבֵרָה.

י. מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה הָרְאוּיָה לֵילֵד וְלֹא בָנִים, וְנָשָׂא עֲקָרָה אוֹ זְקֵנָה אוֹ אֵילוֹנִית - אֵינָהּ שׁוֹתָה, וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה. הָיוּ לוֹ בָנִים אוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת רְאוּיָה לֵילֵד - הֲרֵי זֶה מַשְׁקֶה אוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא זְקֵנָה אוֹ עֲקָרָה אוֹ אֵילוֹנִית וְאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד. שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה 'וְנִזְרְעָה זָרַע', אֶלָּא בָּרְאוּיָה לֵילֵד; שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר - תֵּלֵד בְּרֶוַח, הָיָה דַּרְכָּהּ לֵילֵד נְקֵבוֹת - תֵּלֵד זְכָרִים.

יא. הָיוּ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים וּמֵתוּ בֵּין קִנּוּי לִסְתִירָה - כְּבָר נִרְאֵית לִשְׁתּוֹת, וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ. לֹא הָיוּ לוֹ בָנִים וְלֹא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לֵילֵד, אֶלָּא זוֹ הָאֵילוֹנִית וְכַיּוֹצֵא בָהּ, וְנוֹלַד לוֹ בֵּן מִגְּרוּשָׁתוֹ בֵּין קִנּוּי לִסְתִירָה - כְּבָר נִדְחֵית הָאֵילוֹנִית מִלִּשְׁתּוֹת.

יב. כָּל אִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ קִנּוּי וּסְתִירָה וְלֹא שָׁתְתָה מֵי הַמָּרִים - בֵּין שֶׁלֹּא רָצָה בַּעְלָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ, בֵּין שֶׁלֹּא רָצְתָה הִיא, וּבֵין שֶׁבָּא לָהּ עֵד טֻמְאָה, אוֹ הוֹדָת, אוֹ הָיְתָה מֵאֵלּוּ הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת, אוֹ שֶׁקִּנְּאוּ לָהּ בֵּית דִּין - הוֹאִיל וְנֶאֱסְרָה עַל בַּעְלָהּ מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה עַל זֶה שֶׁנִּתְיַחֲדָה עִמּוֹ לְעוֹלָם כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ. וְאִם עָבַר וּנְשָׂאָהּ - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחְתָּיו בְּגֵט, אֲפִלּוּ הָיוּ לָהּ כַּמָּה בָּנִים מִמֶּנּוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ: כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל.

יג. אֲבָל אִם לֹא קָדַם קִנּוּי, וּבָאוּ עָלֶיהָ עֵדִים שֶׁנִּסְתְּרָה עִם אִישׁ זֶה, וּבָאוּ וּמָצְאוּ דָּבָר מְכֹעָר, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ אַחֲרָיו וּמְצָאוּהָ חוֹגֶרֶת חֲגוֹרָה, אוֹ מָצְאוּ רֹק לְמַעְלָה מִן הַכִּילָה וְכַיּוֹצֵא בָזֶה, אִם הוֹצִיאָהּ בַּעְלָהּ בְּדָבָר מְכֹעָר כָּזֶה - הֲרֵי זוֹ לֹא תִּנָּשֵׂא לַנִּטְעָן, אֶלָּא אֲסוּרָה עָלָיו. וְאִם עָבַר וּנְשָׂאָהּ, וְהָיוּ לָהּ בָּנִים מִמֶּנּוּ - לֹא תֵּצֵא; וְאִם לֹא הָיוּ לָהּ בָּנִים מִמֶּנּוּ - תֵּצֵא.

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁרִנְּנוּ הָעִיר עָלֶיהָ וְעַל הַנִּטְעָן יוֹם וּמֶחֱצָה אוֹ יוֹתֵר וְאָמְרוּ: פְּלוֹנִי זִנָּה עִם פְּלוֹנִית וְלֹא פָסַק הַקּוֹל. וְהוּא שֶׁלֹּא הָיוּ לָהּ אוֹ לוֹ אוֹיְבִים שֶׁמַּעֲבִירִין אֶת הַקּוֹל. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה שָׁם רִנָּה לְדָבָר זֶה בָּעִיר, אוֹ שֶׁפָּסַק הַקּוֹל שֶׁלֹּא מֵחֲמַת יִרְאָה, אִם נִשֵּׂאת לַנִּטְעָן - לֹא תֵּצֵא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים. אֲפִלּוּ בָּא עֵד אֶחָד שֶׁזִּנְּתָה עִמּוֹ - לֹא תֵּצֵא.

טו. מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ בַּעְלָהּ בְּעֵדֵי דָּבָר מְכֹעָר, וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְגֵרְשָׁהּ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לַנִּטְעָן שֶׁיָּצָאתָה מִתַּחַת בַּעְלָהּ בִּגְלָלוֹ; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים.

טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי עֵדִים וְהֵעִידוּ שֶׁזִּנְּתָה עִם זֶה כְּשֶׁהָיְתָה תַּחַת בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי זוֹ תֵּצֵא מִזֶּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה בָּנִים. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ 'תֵּצֵא' - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. כֵּיצַד סֵדֶר הַשְׁקָאַת סוֹטָה? הַבַּעַל בָּא לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ וְאוֹמֵר לָהֶן: אִשְׁתִּי זוֹ קִנֵּאתִי לָהּ עִם פְּלוֹנִי, וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ, וְאֵלּוּ הֵן עֵדַי, וַהֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת שֶׁהִיא טְהוֹרָה, וַאֲנִי רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ לִבְדֹּק הַדָּבָר. וּבֵית דִּין שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי הָעֵדִים, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְשָׁמְרוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא עָלֶיהָ קֹדֶם שְׁתִיָּה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱסְרָה עָלָיו עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה, וּמְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁאֵין מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שִׁבְעִים זְקֵנִים בַּמִּקְדָּשׁ.

ב. הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם, בֵּית דִּין הַגָּדוֹל מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בֵּינֵיהֶן, וּמְאַיְּמִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, וּמַפְחִידִין אוֹתָהּ פַּחַד גָּדוֹל שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה. וְאוֹמְרִים לָהּ: בִּתִּי, הַרְבֵּה הַיַּיִן עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה שְׂחוֹק עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה יַלְדוּת עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה שְׁכֵנִים רָעִים עוֹשִׂים. אַל תִּגְרְמִי לַשֵּׁם הַגָּדוֹל שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה שֶׁיִּמָּחֶה עַל הַמַּיִם. וְאוֹמְרִין לָהּ: בִּתִּי, הַרְבֵּה קְדָמוּךְ וְנִשְׁטְפוּ, וַאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וִיקָרִים תָּקְפָה יִצְרָן עֲלֵיהֶן וְנִכְשְׁלוּ. וּמַגִּידִין לָהּ מַעֲשֵׂה יְהוּדָה וְתָמָר כַּלָּתוֹ, וּמַעֲשֵׂה רְאוּבֵן בְּפִילֶגֶשׁ אָבִיו עַל פְּשָׁטוֹ, וּמַעֲשֵׂה אַמְנוֹן וַאֲחוֹתוֹ, כְּדֵי לְהָקֵל עָלֶיהָ עַד שֶׁתּוֹדֶה. וְאִם אָמְרָה 'הֵן נִטְמֵאתִי', אוֹ 'אֵינִי שׁוֹתָה' - יוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

ג. עָמְדָה בְּדִבּוּרָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר מִזְרְחִי שֶׁל עֲזָרָה, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וּמַעֲלִין אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּמַקִּיפִין בָּהּ, כְּדֵי לְיַגְּעָהּ עַד שֶׁתִּקְצַר נַפְשָׁהּ, אוּלַי תּוֹדֶה.

ד. אִם עָמְדָה בְּדִבּוּרָהּ - מְבִיאִין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח מִבַּחוּץ, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ שָׁם. הָיְתָה מִתְכַּסָּה בִּלְבָנִים - מִתְכַּסָּה בִּשְׁחוֹרִין. וְאִם הָיוּ הַשְּׁחוֹרִין נָאִין לָהּ - מִתְכַּסָּה בִּבְגָדִים שֶׁאֵין לָהּ בָּהֶן נוֹי. וּמְסִירִין כָּל חֲלִי כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁעָלֶיהָ.

ה. וּמְקַבְּצִין עָלֶיהָ קִבּוּץ גָּדוֹל שֶׁל נָשִׁים; שֶׁכָּל הַנָּשִׁים הַנִּמְצָאוֹת שָׁם חַיָּבוֹת לִרְאוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִוַּסְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמָּתְכֶנָּה. וְכָל אִישׁ שֶׁיַּחְפֹּץ לָבוֹא לִרְאוֹתָהּ - יָבוֹא וְיִרְאֶה. וְהִיא עוֹמֶדֶת בֵּינֵיהֶן בְּלֹא רְדִיד וּבְלֹא מִטְפַּחַת, אֶלָּא בִּבְגָדֶיהָ וְכִפָּה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאִשָּׁה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ.

ו. וְאֵין מַנִּיחִין שָׁם לֹא עֲבָדֶיהָ וְלֹא שִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכֶּרֶת אוֹתָן וְדַעְתָּהּ מִתְיַשֶּׁבֶת בָּהֶן.

ז. וְאַחַר כָּךְ מַשְׁבִּיעָהּ הַכֹּהֵן בְּלָשׁוֹן שֶׁהִיא מַכֶּרֶת, וּמוֹדִיעָהּ בִּלְשׁוֹנָהּ שֶׁלֹּא גָּרַם לָהּ אֶלָּא קִנּוּי וּסְתִירָה שֶׁקִּנֵּא לָהּ בַּעְלָהּ

1) ביאר בו רבינו סדר השקאת הסוטה, סוטה ששתתה ולא מתה מיד אם היא מותרת לבעלה, באו עדי טומאה אחר ששתתה, זנתה באונס או בשגגה או דרך אברים.

מתוך מהדורת וגשל

וְנִסְתְּרָה. וְאוֹמֵר לָהּ בְּלָשׁוֹן שֶׁמַּכֶּרֶת: אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ, וְאִם לֹא שָׁטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ - הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה. וְאַתְּ כִּי שָׁטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ, וְכִי נִטְמֵאת, וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ - יִתֵּן יְיָ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ, בְּתֵת יְיָ אֶת יְרֵכֵךְ נוֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבָה. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמְעַיִךְ לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּיל יָרֵךְ. וְהִיא אוֹמֶרֶת 'אָמֵן אָמֵן' בְּלָשׁוֹן שֶׁמַּכֶּרֶת. וּמוֹדִיעָהּ שֶׁהַבֶּטֶן הִיא תִּלְקֶה תְּחִלָּה וְהַיָּרֵךְ בַּסּוֹף, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל הַמַּיִם.

ח. וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא מְגִלָּה שֶׁל עוֹר טָהוֹר, כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וְכוֹתֵב עָלֶיהָ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּדְיוֹ שֶׁאֵין בּוֹ קַנְקַנְתּוֹם, לִשְׁמָהּ שֶׁל אִשָּׁה, כְּמוֹ הַגֵּט. וְכוֹתֵב כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ בָּהֶם אוֹת בְּאוֹת מִלָּה בְּמִלָּה, וְכוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ. וְאֵינוֹ כּוֹתֵב 'אָמֵן אָמֵן'.

ט. וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא כְּלִי חֶרֶשׂ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה מֵעוֹלָם, וְלֹא יֵרָאֶה כִּכְלִי בָּלֶה מֵאֲרֹךְ הַזְּמַן. וְאִם הֶחֱזִירוֹ לַכִּבְשָׁן עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - כָּשֵׁר. וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם חֲצִי לֹג מִן הַכִּיּוֹר. וּבַחֲצִי לֹג שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ הָיָה מוֹדְדוֹ. וְנִכְנָס בּוֹ לַהֵיכָל.

י. וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה לִימִין הַנִּכְנָס, וּבוֹ טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת קְבוּעָה בָּהּ. מַגְבִּיהַּ הַטַּבְלָא וְלוֹקֵחַ עָפָר מִקַּרְקַע הַמִּשְׁכָּן, וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וְנוֹתֵן לְתוֹכָן דָּבָר מַר, כְּגוֹן לַעֲנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: מֵי הַמָּרִים. וּמוֹחֵק לְתוֹכָן הַמְּגִלָּה לִשְׁמָהּ. וְיִמְחַק יָפֶה יָפֶה, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בַּמְּגִלָּה רֹשֶׁם הַנִּכָּר כְּלָל.

יא. וְאַחַר כָּךְ כֹּהֵן אֶחָד בָּא אֵלֶיהָ מִכֹּהֲנֵי הָעֲזָרָה, וְאוֹחֵז בִּבְגָדֶיהָ מִכְּנֶגֶד פָּנֶיהָ, וְקוֹרֵעַ עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבָּהּ, וּמְגַלֶּה שְׂעָרָהּ וְסוֹתֵר מַחְלְפוֹת רֹאשָׁהּ, כְּדֵי לְנַוְּלָהּ. וּמֵבִיא חֶבֶל מִצְּרִי, כְּדֵי לְהַזְכִּירָהּ מַעֲשֵׂה מִצְרַיִם שֶׁעָשְׂתָה. וְאִם לֹא מָצָאוּ מִצְרִי - מֵבִיא חֶבֶל מִכָּל מָקוֹם. וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ הַבְּגָדִים וְנִמְצֵאת עֲרֻמָּה, שֶׁהֲרֵי נִקְרְעוּ.

יב. וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא עִשָּׂרוֹן קֶמַח שְׂעוֹרִים מִשֶּׁל בַּעַל וְנוֹתְנוֹ בִּכְפִיפָה מִצְרִית. וְהַחֶבֶל וְהַכְּפִיפָה בָּאֵין מִשְּׁיָרֵי הַלִּשְׁכָּה. וְנוֹתְנוֹ לְיָדֶיהָ כְּדֵי לְיַגְּעָהּ.

יג. וְאַחַר כָּךְ לוֹקֵחַ הַמִּנְחָה מִן הַכְּפִיפָה וְנוֹתְנָהּ לִכְלִי שָׁרֵת, וְאֵינוֹ נוֹתֵן עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. וְאִם נָתַן - לוֹקֶה עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה.

יד. וּבְכָל זְמַן שֶׁפּוֹרֵעַ רֹאשָׁהּ וְנוֹתֵן הָעִשָּׂרוֹן עַל יָדֶיהָ יִהְיוּ הַמַּיִם בַּכְּלִי בְּיַד הַכֹּהֵן, וְיַרְאֶה אוֹתָהּ אֶת הַמַּיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים.

טו. וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה אוֹתָהּ. וְאַחַר שֶׁתִּשְׁתֶּה לוֹקֵחַ כְּלִי שָׁרֵת שֶׁבּוֹ הַמִּנְחָה וְנוֹתְנוֹ עַל יָדֶיהָ. וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתֶּיהָ וּמְנִיפָהּ בַּמִּזְרָח, כִּשְׁאָר כָּל הַתְּנוּפוֹת, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. וְאַחַר כָּךְ מַגִּישׁ הַמִּנְחָה לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ, כִּשְׁאָר מִנְחוֹת שֶׁל יָחִיד, וְקוֹמֶץ, וּמַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים.

טז. אִם טְהוֹרָה הִיא - יוֹצֵאת וְהוֹלֶכֶת לָהּ, וַהֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. וְאִם טְמֵאָה הִיא - מִיָּד פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת, וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין גִּידִין. וְהֵן אוֹמְרִין: הוֹצִיאוּהָ (הוֹצִיאוּהָ), כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפְרֹשׂ נִדָּה, וְהַנִּדּוֹת מְטַמְּאוֹת עֲזָרַת נָשִׁים. וְהֵן מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מֵעֲזָרַת נָשִׁים שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בָּהּ. וּבִטְנָהּ צָבָה בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ תִּפֹּל יְרֵכָהּ וְתָמוּת.

יז. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁתָּמוּת הִיא, יָמוּת הַנּוֹאֵף שֶׁהִשְׁקָהּ עַל יָדוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְיֵאָרְעוּ לוֹ מְאֹרָעוֹת שֶׁאֵרְעוּ לָהּ לַצְּבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּיל יָרֵךְ. וְכָל זֶה, אִם לֹא בָא בַּעְלָהּ בִּיאָה אֲסוּרָה מֵעוֹלָם; אֲבָל אִם בָּעַל בְּעִילָה שֶׁל אִסּוּר - אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יח. וְאִם עָבַר וְהִשְׁקָהּ אֶת אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי זֶה מוֹסִיף עַל חַטָּאתוֹ פֶּשַׁע, שֶׁגָּרַם לַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁיִּמָּחֶה בַּמַּיִם לְבַטָּלָה, וּמוֹצִיא לַעַז עַל מֵי סוֹטָה, שֶׁאִשְׁתּוֹ אוֹמֶרֶת לַאֲחֵרוֹת שֶׁזִּנְּתָה וְלֹא בָּדְקוּ בָּהּ הַמַּיִם, וְהִיא לֹא תֵּדַע שֶׁמַּעֲשֵׂי הַבַּעַל גָּרְמוּ שֶׁלֹּא בָּדְקוּ בָּהּ.

יט. לְפִיכָךְ, מִשֶּׁרַבּוּ הַמְנָאֲפִים בְּגָלוּי בְּבֵית שֵׁנִי, בִּטְּלוּ הַסַּנְהֶדְרִין אֶת מֵי הַמָּרִים, וְסָמְכוּ עַל הַכָּתוּב בַּקַּבָּלָה: לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְגוֹ'.

כ. סוֹטָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ זְכוּת תַּלְמוּד תּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְצַוָּה עַל תַּלְמוּד תּוֹרָה - הֲרֵי זוֹ תּוֹלֶה לָהּ, וְאֵינָהּ מֻתָּה לִשְׁעָתָהּ, אֶלָּא נִמּוֹקֶת וְהוֹלֶכֶת, וְחֲלָאִים כְּבֵדִים בָּאִין עָלֶיהָ, עַד שֶׁתָּמוּת אַחַר שָׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ, לְפִי זְכוּתָהּ. וְהִיא מֻתָּה בִּצְבִיַּת בֶּטֶן וּבִנְפִילַת אֵיבָרִין.

כא. סוֹטָה שֶׁשָּׁתָת מֵי הַמָּרִים וְלֹא מֵתָה מִיָּד - הֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה כֹּהֵן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ הֶחֱלָאִים לָבוֹא עָלֶיהָ וְחָלוּ שְׁאָר אֵיבָרֶיהָ - הוֹאִיל וְלֹא צָבְתָה בִּטְנָהּ וְלֹא הִתְחִיל יְרֵכָהּ לִנְפֹּל, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. אֲבָל מִשֶּׁהִתְחִיל בִּטְנָהּ לִצְבוֹת וִירֵכָהּ לִנְפֹּל - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה וַדַּאי.

כב. סוֹטָה שֶׁשָּׁתָת וְהָיְתָה טְהוֹרָה - הֲרֵי זוֹ מִתְחַזֶּקֶת וּפָנֶיהָ מַזְהִירוֹת. וְאִם הָיָה בָּהּ חֹלִי - יָסוּר. וְתִתְעַבֵּר וְתֵלֵד זָכָר. וְאִם הָיָה דַּרְכָּהּ לֵילֵד בְּקֹשִׁי - תֵּלֵד בִּמְהֵרָה. הָיָה דַּרְכָּהּ לֵילֵד נְקֵבוֹת - תֵּלֵד זְכָרִים.

כג. בָּאוּ עֵדֵי טֻמְאָה אַחַר שֶׁשָּׁתָתָה - הֲרֵי זוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה וַאֲסוּרָה לְבַעְלָהּ, וַאֲפִלּוּ לֹא אֵרַע לָהּ דָּבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ; מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶלָּא מִי שֶׁאֵין לָהּ עֵדִים שֶׁמּוֹדִיעִין זְנוּתָהּ. וְעוֹד, שֶׁמָּא בַּעְלָהּ אֵינוֹ מְנֻקֶּה מֵעָוֹן, לְפִיכָךְ לֹא בָּדְקוּ הַמַּיִם אֶת אִשְׁתּוֹ. אֲבָל אִם בָּא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד שֶׁהָיְתָה טְמֵאָה - אֵינָהּ אֲסוּרָה, וְתֵשֵׁב תַּחַת בַּעְלָהּ, שֶׁהֲרֵי שָׁתְתָה.

כד. אִשָּׁה שֶׁזִּנְּתָה בְּאֹנֶס אוֹ בִּשְׁגָגָה, אוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ זֶה שֶׁקִּנֵּא לָהּ עִמּוֹ דֶּרֶךְ אֵיבָרִים - אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה - פְּרָט לַאֲנוּסָה, שֶׁהֲרֵי נִתְפְּשָׂה בְּחֶזְקָה. וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ - פְּרָט לְשׁוֹגֶגֶת. וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע - פְּרָט לְבָא עָלֶיהָ דֶּרֶךְ אֵיבָרִין.

יום שישי כ"ב סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר נִפְנִין בֵּית דִּין לְצָרְכֵי הָרַבִּים[2], וּבוֹדְקִין עַל הָרְאוּיָה לִשְׁתּוֹת לְהַשְׁקוֹתָהּ[3], וְעַל הָרְאוּיָה לְקַנֵּא לָהּ[4] וּלְהוֹצִיאָהּ בְּלֹא כְּתֻבָּה[5]. וּבְכָל זְמַן מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת[6].

ב. וְאֵין מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה אֶלָּא בַיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְהַשְׁקוֹת סוֹטָה[7]. וְאֵין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֶעֱמִיד אוֹתָהּ הַכֹּהֵן[8].

ג. סוֹטָה שֶׁאָמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' מֻחֶמֶת יִרְאָה וָפַחַד שֶׁיֵּשׁ לָהּ[9] - יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וְלוֹמַר 'הֲרֵינִי שׁוֹתָה'; אֲבָל אָמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' וְהִיא בְּרִיאָה וְאֵינָהּ יְרֵאָה וְלֹא פּוֹחֶדֶת - אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וְלוֹמַר 'הִנְנִי שׁוֹתָה'[10].

ד. אָמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' קֹדֶם שֶׁתִּמָּחֵק הַמְּגִלָּה[11] - הֲרֵי מְגִלָּתָהּ נִגְנֶזֶת[12], וְאֵינָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת[13], וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן[14]. וְאִם אָמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' אַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִלָּה[15] - מְעַרְעֲרִין[16] אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.

ה. וּמְאַיְּמִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתֶּה, וְאוֹמְרִין לָהּ: בִּתִּי, אִם בָּרוּר לָךְ הַדָּבָר שֶׁטְּהוֹרָה אַתְּ - עִמְּדִי עַל בֶּרְכֵּךְ[17] וּשְׁתִי וְאַל תִּפְּחֲדִי. לְפִי שֶׁאֵין הַמַּיִם הוֹמִין אֶלָּא לְסַם[18] יָבֵשׁ מֻנָּח עַל בָּשָׂר חַי: יֵשׁ שָׁם מַכָּה - מְחַלְחֵל[19] וְיוֹרֵד, אֵין שָׁם מַכָּה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם[20].

ו. אָמְרָה 'טְמֵאָה אֲנִי', אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִלָּה - הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין[21], מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה[22], וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן[23].

ז. מְגִלַּת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ בַּלַּיְלָה - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָתַב וְגוֹמֵר, וְהִשְׁקָה וְגוֹ', וְהִקְרִיב וְגוֹ' - כְּשֵׁם שֶׁקָּרְבָּנָהּ בַּיּוֹם[24], כָּךְ כְּתִיבַת הַמְּגִלָּה וְהַשְׁקָיָתָהּ בַּיּוֹם[25]. כְּתָבָהּ לְמַפְרֵעַ[26] - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: הָאֵלֶּה - עַל הַסֵּדֶר[27]. כְּתָבָהּ קֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיהָ הַשְּׁבוּעָה - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִשְׁבִּיעַ וְכָתַב.

ח. כְּתָבָהּ אִגֶּרֶת[28] - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בַּסֵּפֶר[29]. כְּתָבָהּ עַל שְׁנֵי דַּפִּין[30] - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בַּסֵּפֶר - סֵפֶר אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלִשָׁה. וְאֵינוֹ כוֹתֵב לֹא עַל הַנְּיָר[31] וְלֹא עַל הַדִּפְתְּרָא[32], אֶלָּא בִּמְגִלַּת סֵפֶר[33]; שֶׁנֶּאֱמַר: בַּסֵּפֶר. וְאִם כְּתָבָהּ עַל נְיָר אוֹ דִּפְתְּרָא - פְּסוּלָה[34].

ט. וְאִם כְּתָבָהּ יִשְׂרָאֵל אוֹ כֹּהֵן קָטָן - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָתַב הַכֹּהֵן[35]. אֵינוֹ כוֹתְבָהּ לֹא בְּקוֹמוֹס[36] וְלֹא בְּקַנְקַנְתּוֹם וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר וְעוֹמֵד[37], אֶלָּא בִּדְיוֹ שֶׁאֵין בּוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחקה המגילה טמאה אני, נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה. 2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרז והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובח. 3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. 4) להתרות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנתחרש בעלה והעם מרגן אחריה. 5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. 6) כלומר, באותו זמן מצוּוה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה. 7) אף על פי שזריזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. 8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה". 9) שמא יבדקוה המים ואפילו[=אם] היא טהורה [=יגרמו לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה]. 10) כיוון שאמרה איני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה: "טמאה אני" ואין צריכים עוד לבודקה. שהרי בדוקה ועומדת היא. 11) במים המרים. 12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים לקרוא בהם נגנזים, שלא יתבזו. 13) שהרי לא נכתבה לשם זו. 14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם. "מתפזרת", היינו נשרפת. 15) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. 16) מהממים ומכריחים אותה. ערעור - לשון בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא יְרֵאָה לשתות. ורש"י מפרש: מערערים - "כלומר, פותחים פיה שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה". 17) ודאותך, ורש"י מפרש: נקיותך. 18) עשב מרפא. 19) חודר. 20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה". 21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. 22) "שאף על פי שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה - מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין מועלים בו. 23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו - עוונה זכור על פיה. 24) שאין קרבן קרב בלילה. 25) בסוטה יז: למדוה מפסוק אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". 26) בסדר הפוך, הקדים לכתוב המאוחר ואיחר לכתוב המוקדם. 27) כמו שהן כתובות בפרשה. 28) שלא שירטט שורותיה. 29) והלכה היא: "שאין כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". 30) כדפין של ספר תורה העשויים עמודים. 31) של עשבים, שכותשים אותם עד שנעשה כמו עור. 32) עור שאינו מעובד כל צורכו, - מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. 33) קלף מעובד כל צורכו. 34) כשם שאם כתבה איגרת פסולה מפני שאינה "ספר", כמו כן נייר ודיפתרא שאינם "ספר" - פסולים אפילו בדיעבד. 35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו בר דעת. 36) שרף האילן ומתיכו במים. 37) קיים, שאינו יכול להימחק.

מתוך מהדורת וגשל

קַנְקַנְתּוֹם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָתַב וּמָחָה - כְּתָב שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִמָּחוֹת. וְאִם כָּתַב בְּדָבָר הַמִּתְקַיֵּים - פְּסוּלָה.

י. נִשְׁאַר בַּמְּגִלָּה רֹשֶׁם כְּתָב נִכָּר - פְּסוּלָה, עַד שֶׁיִּמְחֹק יָפֶה יָפֶה. כָּתַב אוֹת אַחַת וּמְחָקָהּ, וְחָזַר וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה וּמְחָקָהּ, עַד שֶׁהִשְׁלִים - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתְּהֵיֶה כֻּלָּהּ כְּתוּבָה[38].

יא. כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ מְחָקָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ[39] - פְּסוּלָה. כָּתַב שְׁתֵּי מְגִלּוֹת לִשְׁתֵּי סוֹטוֹת וּמְחָקָן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד[40], אוֹ לְתוֹךְ שְׁתֵּי כּוֹסוֹת וְעֵרְבָן בְּכוֹס אֶחָד[41], וְהִשְׁקָה לִשְׁתֵּיהֶן - פְּסוּלָה[42], לְפִי שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן לֹא שָׁתְתָה מְגִלָּתָהּ. מְחָקָן בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְעֵרְבָן, וְחָזַר וְחִלְּקָן לִשְׁנֵי הַכּוֹסוֹת - לֹא יַשְׁקֶה אוֹתָן, וְאִם הִשְׁקָה - כָּשֵׁר[43]. וְאִם נִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם[44] - הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב מְגִלָּה אַחֶרֶת וּמֵבִיא מַיִם אֲחֵרִים[45]. נִשְׁפְּכוּ וְנִשְׁתַּיֵּר מֵהֶן - לֹא יַשְׁקֶה אֶת הַשְּׁאָר[46], וְאִם הִשְׁקָה - כָּשֵׁר[47].

יב. מֵי סוֹטָה שֶׁלָּנוּ[48] - נִפְסָלִין בְּלִינָה[49]. הִקְדִּים עָפָר לְמַיִם - פְּסוּלָה[50]. לֹא הָיָה שָׁם עָפָר בַּהֵיכָל - מֵבִיא עָפָר מִבַּחוּץ וּמַנִּיחוֹ בַּהֵיכָל[51], וְלוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן עַל פְּנֵי הַמַּיִם[52]. וְאֵינוֹ מֵבִיא אֵפֶר[53], אֲבָל מֵבִיא רַקְבּוּבִית[54] שֶׁהִיא כְּעָפָר.

יג. וְלֹא יַחְפֹּר בְּקַרְקַע הַהֵיכָל וְיוֹצִיא עָפָר, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן[55]. וְאִם חָפַר וְהוֹצִיא עָפָר - כָּשֵׁר.

יד. הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ הִשְׁקָהּ - כְּשֵׁרָה. נִטְמָאת מִנְחָתָהּ קֹדֶם שֶׁיְּנַיְּחֶנָּה בִּכְלִי שָׁרֵת[56] - הֲרֵי זוֹ תִּפָּדֶה, כְּכָל הַמְּנָחוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְקַדְּשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת, וְיָבִיאוּ מִנְחָה אַחֶרֶת[57]. נִטְמָאת הַמִּנְחָה אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁה בִּכְלִי שָׁרֵת[58] - הֲרֵי זוֹ תִּשָּׂרֵף. וְכֵן אִם אָמְרָה 'טְמֵאָה אֲנִי' קֹדֶם שֶׁתִּקָּמֵץ הַמִּנְחָה[59], אוֹ שֶׁאָמְרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה'[60], אוֹ שֶׁלֹּא רָצָה בַּעְלָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ, אוֹ שֶׁבָּאוּ עֵדֵי טֻמְאָה, אוֹ שֶׁמֵּת הוּא[61], אוֹ שֶׁמֵּתָה הִיא - הֲרֵי הַמִּנְחָה כֻּלָּהּ נִשְׂרֶפֶת[62]. וְאִם אֵרַע אֶחָד מֵאֵלּוּ אַחַר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ - אֵין הַשְּׁיָרִים נֶאֱכָלִין.

טו. הָיָה בַּעְלָהּ כֹּהֵן - אֵין שְׁיָרֵי מִנְחָתָהּ נֶאֱכָלִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַבַּעַל חֵלֶק בָּהֶם[63]; וְאֵינָהּ עוֹלָה כֻּלָּהּ לָאִשִּׁים כְּמִנְחַת זְכָרִי כְּהֵנָּה[64], מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ[65]; אֶלָּא הַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ, וְשְׁיָרִים מִתְפַּזְּרִין עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן. נִמְצְאוּ עֵדֶיהָ[66] זוֹמְמִין[67] - מִנְחָתָהּ תֵּצֵא לְחֻלִּין[68].

טז. הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה[69], וְנִסְתְּרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם - הֲרֵי זֶה מֵבִיא מִנְחָה אַחַת עַל יְדֵי כֻּלָּן כְּשֶׁמַּשְׁקֶה אוֹתָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: מִנְחַת קְנָאֹת הִיא - מִנְחָה אַחַת לְקִנּוּיִין הַרְבֵּה[70].

יז. יֵשׁ לַבַּעַל לְגַלְגֵּל[71] בִּשְׁבוּעָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְּתָה עִם אִישׁ זֶה שֶׁקִּנָּא לָהּ בּוֹ וְלֹא עִם אִישׁ אַחֵר[72], וְשֶׁלֹּא זִנְּתָה תַּחְתָּיו מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה קֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא וְלֹא אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת[73]. אֲבָל אֵינוֹ מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְּתָה קֹדֶם הָאֵרוּסִין וְלֹא אַחַר שֶׁגֵּרְשָׁהּ, אִם גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ; שֶׁאִם זִנְּתָה בְּעֵת זֶה[74] לֹא תֵּאָסֵר עָלָיו[75], וְכֹל שֶׁתִּבְּעֵל וְלֹא תִּהְיֶה אֲסוּרָה לוֹ אֵינוֹ מַתְנֶה עִמָּהּ. לְפִיכָךְ, אִם כָּנַס יְבִמְתּוֹ - אֵינוֹ מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ[76] שֶׁלֹּא זִנְּתָה כְּשֶׁהָיְתָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד שתהא כולה כאחד. 39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה. 40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. 41) אף על פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל אחת לשמה. 42) שהרי נתערבו לבסוף ובשעת השתייה אין החלקים ניכרים של מי הם. 43) בעייא שלא נפשטה, ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם שמים שנית, ואנו אומרים "יש ברירה", כאילו הוברר הדבר אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את חלקה הראוי לה. 44) ולא נשאר מהם כלום. 45) ואין אומרים לא נמחוק בגללה שם שמים שתי פעמים. 46) כי לכתחילה עליה לשתות את כל מי מחיקת המגילה כולה. 47) בעייא שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה. 48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד להשקאה. 49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת מקדשים להיפסל בלינה. 50) שנאמר: "ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתינת העפר אל המים. 51) על קרקע ההיכל. 52) שלא נאמר בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ להיכל ולא יתננו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה. 53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלעניין כיסוי הדם גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע. 54) ירק רקוב. 55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח. 56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד. 57) בדמי הפדיון. 58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש". 59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר. 60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם נמחקה משקים אותה בעל כורחה. 61) ואין עוד צורך במנחתה. 62) בבית הדשן. 63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". 64) שמנחתם אינה נקמצת אלא עולה כליל על המזבח. 65) שלכפרתה היא באה ואין מנחת זר קריבה בלי קמיצה. 66) עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכך. 67) שהעידו שקר. 68) בלא פדיון, שהכל בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש. 69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. 70) בכריתות ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת לקינויין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת". 71) לכלול, להטיל. 72) שלא קינא לה בו. 73) כלומר, אף על פי שהארוסה אינו משביעה, אבל כשמשביעה גם על זנות שאחר נישואין מוסיף הוא להשביעה על זנותה משנתארסה, ואפילו לא קינא לה בהיותה ארוסה, ומכאן ל"גלגול שבועה מן התורה". 74) בזמן גירושיה. 75) שגרושה שזינתה מותרת לבעלה. 76) כשמשביעה לאחר כניסתה.

מתוך מהדורת וגשל

שׁוֹמֶרֶת יָבָם[77]. אֲבָל מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְּתָה תַּחַת אָחִיו[78];
שֶׁאִם זִנְּתָה תַּחַת אָחִיו - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו[79]. וְכֵן אִם
גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ - מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְּתָה תַּחְתָּיו בַּנִּשּׂוּאִין
הָרִאשׁוֹנִים[80]. וְיֵשׁ לוֹ לְגַלְגֵּל עָלֶיהָ בִּלְהַבָּא, שֶׁלֹּא תִּזְנֶה
תַּחְתָּיו, וְשֶׁלֹּא תִּזְנֶה אַחַר שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה אִם יְגָרֵשׁ וְיַחֲזִיר.
לְפִיכָךְ, כְּשֶׁתִּזְנֶה לְהַבָּא - מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְיֶאֱרְעוּ לָהּ
אוֹתָן הַמְּאֹרָעוֹת[81]. לְכָךְ נֶאֱמַר: אָמֵן אָמֵן - אָמֵן מֵאִישׁ זֶה,
אָמֵן מֵאִישׁ אַחֵר; אָמֵן נְשׂוּאָה, אָמֵן אֲרוּסָה; אָמֵן לְשֶׁעָבַר,
אָמֵן לְהַבָּא.

יח. מִצְוַת חֲכָמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנְּאוֹת[82] לְנָשֵׁיהֶן,
שֶׁנֶּאֱמַר: וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ[83]. וְכָל הַמְקַנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ, נִכְנָסָה
בּוֹ רוּחַ טָהֳרָה[84]. וְלֹא יְקַנֵּא לָהּ לֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ
שִׂיחָה וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ מְרִיבָה וְלֹא לְהַטִּיל
עָלֶיהָ אֵימָה. וְאִם עָבַר וְקִנֵּא לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים מִתּוֹךְ אֶחָד מִכָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה קִנּוּי.

יט. אֵין רָאוּי לְקָפֵץ וּלְקַנְּאוֹת בִּפְנֵי עֵדִים תְּחִלָּה[85], אֶלָּא בֵּינוֹ
לְבֵינָהּ, בְּנַחַת וּבְדֶרֶךְ טָהֳרָה וְאַזְהָרָה, כְּדֵי לְהַדְרִיכָהּ בְּדֶרֶךְ
יְשָׁרָה וּלְהָסִיר הַמִּכְשׁוֹל[86]. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ
וְעַל בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וּמַזְהִירָן וּפוֹקֵד[87] דַּרְכֵיהֶן תָּמִיד עַד
שֶׁיֵּדַע שֶׁהֵן שְׁלֵמִין מִכָּל חֵטְא וּמֵעָוֹן - הֲרֵי זֶה חוֹטֵא;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ[88], וּפָקַדְתָּ נָוֶךָ[89] וְלֹא תֶחֱטָא.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת סוֹטָה, וְנִגְמַר סֵפֶר נָשִׁים בְּסַיְעָתָא
דִשְׁמַיָּא.

וּמִנְיַן פְּרָקָיו חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים:
הִלְכוֹת אִישׁוּת - עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה פְּרָקִים.
הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
הִלְכוֹת יִבּוּם וַחֲלִיצָה - שְׁמֹנֶה פְּרָקִים.
הִלְכוֹת נַעֲרָה בְתוּלָה - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים.
הִלְכוֹת סוֹטָה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

פְּעָמַי הָכֵן בְּאִמְרָתֶךָ, וְאַל תַּשְׁלֵט בִּי כָּל אָוֶן

סֵפֶר חֲמִישִׁי וְהוּא סֵפֶר קְדֻשָּׁה

הִלְכוֹתָיו שָׁלֹשׁ. וְזֶה הוּא סִדּוּרָן:
א. הִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה.
ב. הִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.
ג. הִלְכוֹת שְׁחִיטָה.
וְהַמִּצְוֹות הַנִּכְלָלוֹת בָּהֶן מְפֹרָשׁוֹת בִּשְׁמוֹתָן בִּמְקוֹמוֹתָן.

הִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. מִצְוָה אַחַת עֲשֵׂה,
וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) שֶׁלֹּא
לָבֹא עַל הָאֵם. ב) שֶׁלֹּא לָבֹא עַל אֵשֶׁת אָב. ג) שֶׁלֹּא לִבְעֹל
אָחוֹת. ד) שֶׁלֹּא לִבְעֹל בַּת אֵשֶׁת אָב. ה) שֶׁלֹּא לִבְעֹל בַּת
הַבֵּן. ו) שֶׁלֹּא לִבְעֹל הַבַּת. ז) שֶׁלֹּא לִבְעֹל בַּת הַבַּת. ח) שֶׁלֹּא
לִשָּׂא אִשָּׁה וּבִתָּהּ. ט) שֶׁלֹּא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ. י) שֶׁלֹּא
לִשָּׂא אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ. יא) שֶׁלֹּא לִבְעֹל אֲחוֹת אָב. יב) שֶׁלֹּא
לִבְעֹל אֲחוֹת אֵם. יג) שֶׁלֹּא לִבְעֹל אֵשֶׁת אַחִי הָאָב. יד) שֶׁלֹּא
לִבְעֹל אֵשֶׁת הַבֵּן. טו) שֶׁלֹּא לִבְעֹל אֵשֶׁת אָח. טז) שֶׁלֹּא
לִבְעֹל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ. יז) שֶׁלֹּא לִשְׁכַּב עִם בְּהֵמָה. יח) שֶׁלֹּא
תָּבִיא אִשָּׁה בְּהֵמָה עָלֶיהָ. יט) שֶׁלֹּא לִשְׁכַּב עִם זָכָר. כ) שֶׁלֹּא
לְגַלּוֹת עֶרְוַת אָב. כא) שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת עֶרְוַת אֲחִי אָב. כב)
שֶׁלֹּא לִבְעֹל אֵשֶׁת אִישׁ. כג) שֶׁלֹּא לִבְעֹל נִדָּה. כד) שֶׁלֹּא
לְהִתְחַתֵּן בְּעוּבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. כה) שֶׁלֹּא יָבוֹא עַמּוֹנִי
וּמוֹאָבִי בִּקְהַל ה'. כו) שֶׁלֹּא לְהַרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי מִצְּרִי
מִלָּבוֹא בַּקָּהָל. כז) שֶׁלֹּא לְהַרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוֹמִי
מִלָّבוֹא בַּקָּהָל. כח) שֶׁלֹּא יָבֹא מַמְזֵר בַּקָּהָל. כט) שֶׁלֹּא יָבֹא
סָרִיס בַּקָּהָל. ל) שֶׁלֹּא לְסָרֵס זָכָר אֲפִלּוּ בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף.
לא) שֶׁלֹּא יִשָּׂא כֹּהֵן גָּדוֹל אַלְמָנָה. לב) שֶׁלֹּא יִבְעַל כֹּהֵן
גָּדוֹל אַלְמָנָה אֲפִלּוּ בְּלֹא נִשּׂוּאִין. לג) שֶׁיִּשָּׂא כֹּהֵן גָּדוֹל
בְּתוּלָה בְּנַעֲרוּתֶיהָ. לד) שֶׁלֹּא יִשָּׂא כֹּהֵן גְּרוּשָׁה. לה) שֶׁלֹּא
יִשָּׂא זוֹנָה. לו) שֶׁלֹּא יִשָּׂא חֲלָלָה. לז) שֶׁלֹּא יִקְרַב אָדָם
לְאַחַת מִכָּל הָעֲרָיוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּעַל.
וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. הַבָּא עַל אַחַת מִכָּל הָעֲרָיוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה בְּמֵזִיד -
חַיָּב כָּרֵת; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה
וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת וְגוֹמֵר - שְׁנֵיהֶם, הַבּוֹעֵל וְהַנִּבְעָלֶת. וְאִם הָיוּ
שׁוֹגְגִין - חַיָּבִין חַטָּאת קְבוּעָה. וְיֵשׁ מִן הָעֲרָיוֹת שֶׁהוּא
בְּמִיתַת בֵּית דִּין, יָתֵר עַל הַכָּרֵת הַשָּׁוֶה בְּכֻלָּן.
ב. אוֹתָן הָעֲרָיוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין, אִם הָיוּ שָׁם
עֵדִים וְהַתְרָאָה וְלֹא פֵּרְשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם - מְמִיתִין אוֹתָן מִיתָה
הָאֲמוּרָה בָּהֶן.
ג. וַאֲפִלּוּ הָיָה הָעוֹבֵר תַּלְמִיד חָכָם - אֵין מְמִיתִין וְלֹא מַלְקִין
עַד שֶׁתִּהְיֶה שָׁם הַתְרָאָה; שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַתְרָאָה בְּכָל מָקוֹם
אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

77) שמת בעלה הקודם ומצפה ליבם שייבמנה, שהרי שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם. 78) כשהיה קיים [=חי]. 79) על היבם.
80) שאם זינתה אז, נאסרה עליו לעולם. 81) "לכשתטמא מים מערערים אותה ובודקים אותה" - חוזרים לה לתוך גרונה כאדם
הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער. 82) להזהירן ולהתרות בהן שלא יתנהגו בפריצות. 83) זו חובה, כדברי רבי עקיבא.
84) ממרום, ששונא את הפריצות. 85) בפעם הראשונה, שבזה הוא מטיל קנאה בינו לבינה, שמביישה בפני אחרים וגורם לכעס
ורוגז בבית, ואף על פי שמצוה לקנאות, אין זה אלא בפעם השנייה, אבל בפעם הראשונה אסור לו להטיל קנאה בינו לבינה.
86) אבל לא להקניט ולצער, ובפרישה לטור מפרש דברי רבינו: "שיאמר לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך אני מקנא לך אלא
שתיזהרי מן הכיעור והדומה לו". 87) בודק ומבקר. 88) זו אשתו. 89) אלו בני ביתו. 1) יבאר הערויות שהן בכרת או

ד. הָעֲרָיוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין - מֵהֶן שֶׁמִּיתָתָן בִּסְקִילָה, וּמֵהֶן שֶׁמִּיתָתָן בִּשְׂרֵפָה, וּמֵהֶן שֶׁמִּיתָתָן בְּחֶנֶק. וְאֵלּוּ שֶׁמִּיתָתָן בִּסְקִילָה: הַבָּא עַל אִמּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָבִיו, וְעַל אֵשֶׁת בְּנוֹ, וְהִיא הַנִּקְרֵאת כַּלָּתוֹ; וְהַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר; וְהַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה; וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ.

ה. וְאֵלּוּ הֵן הָעֲרָיוֹת שֶׁמִּיתָתָן בִּשְׂרֵפָה: הַבָּא עַל בַּת אִשְׁתּוֹ בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בִּתָּהּ, וְעַל בַּת בְּנָהּ; וְעַל אֵם אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵם אִמָּהּ, וְעַל אֵם אָבִיהָ; וְהַבָּא עַל בִּתּוֹ, וְעַל בַּת בִּתּוֹ, וְעַל בַּת בְּנוֹ.

ו. אֵין לְךָ עֶרְוָה בְּחֶנֶק אֶלָּא אֵשֶׁת אִישׁ בִּלְבַד; שֶׁנֶּאֱמַר: מוֹת יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת, וּמִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סְתָם הִיא חֶנֶק. וְאִם הָיְתָה בַּת כֹּהֵן - הִיא בִּשְׂרֵפָה, וּבוֹעֲלָהּ בְּחֶנֶק; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת, בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף. וְאִם הָיְתָה נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה - שְׁנֵיהֶם בִּסְקִילָה; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה וְגוֹמֵר, וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: מוֹת יוּמְתוּ דְּמֵיהֶם בָּם - חֲרֵי הֵן בִּסְקִילָה.

ז. שְׁאָר הָעֲרָיוֹת כֻּלָּן - בִּכְרֵת בִּלְבַד, וְאֵין בָּהֶם מִיתַת בֵּית דִּין. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ שָׁם עֵדִים וְהַתְרָאָה - בֵּית דִּין מַלְקִין אוֹתָן; שֶׁכָּל חַיָּבֵי כְּרֵתוֹת - לוֹקִין.

ח. הַבָּא עַל אַחַת מֵחַיָּבֵי לָאוִין בְּמֵזִיד - הוּא לוֹקֶה וְהִיא. וְאִם בְּשׁוֹגֵג - פְּטוּרִין מִכְּלוּם. וְהַבָּא עַל אַחַת מֵהַשְּׁנִיּוֹת בְּמֵזִיד - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מִדִּבְרֵיהֶם. אֲבָל הַבָּא עַל אַחַת מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה - אֵינוֹ לוֹקֶה. וְאִם הִכּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מַכַּת מַרְדּוּת כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הָעֲבֵרָה - הָרְשׁוּת בְּיָדָם.

ט. אָנוּס - פָּטוּר מִכְּלוּם, מִן הַמַּלְקוּת וּמִן הַקָּרְבָּן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַמִּיתָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנֶּאֱנַס הַנִּבְעָל; אֲבָל הַבּוֹעֵל - אֵין לוֹ אֹנֶס, שֶׁאֵין קְשׁוּי אֶלָּא לְדַעַת. וְאִשָּׁה שֶׁתְּחִלַּת בִּיאָתָהּ בְּאֹנֶס וְסוֹפָהּ בְּרָצוֹן - פְּטוּרָה מִכְּלוּם; שֶׁמִּשֶּׁהִתְחִיל לִבְעֹל בְּאֹנֶס אֵין בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא תִּרְצֶה, שֶׁיֵּצֵר הָאָדָם וְטִבְעוֹ כּוֹפֶה אוֹתָהּ לִרְצוֹת.

י. הַמַּכְנִיס רֹאשׁ הָעֲטָרָה בִּלְבַד - הוּא הַנִּקְרָא מַעֲרֶה, מִלְּשׁוֹן: אֶת מְקָרָהּ הֶעֱרָה. וְהַמַּכְנִיס כָּל הָאֵבֶר - הוּא הַנִּקְרָא גּוֹמֵר. וּבְכָל הַבִּיאוֹת הָאֲסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרֶה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע, וְאַף עַל פִּי שֶׁפֵּרֵשׁ וְלֹא גָּמַר, כֵּיוָן שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁ הָעֲטָרָה נִתְחַיְּבוּ שְׁנֵיהֶם מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כָּרֵת אוֹ מַלְקוּת אוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. (וְאֶחָד הַבָּא עַל הָעֲרָוָה כְּדַרְכָּהּ וְאֶחָד הַבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ) - מִשֶּׁיַּעֲרֶה בָּהּ יִתְחַיְּבוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה אוֹ כָּרֵת אוֹ מַלְקוּת אוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. בֵּין שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִין בֵּין שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים, עַל הַכְנָסַת הָעֲטָרָה הוּא הַחִיּוּב.

יא. כָּל הַבָּא בִּיאָה אֲסוּרָה בְּלֹא קִשּׁוּי, אֶלָּא שֶׁהָיָה הָאֵבֶר שֶׁלּוֹ מְדֻלְדָּל כְּמוֹ אֵבֶר הַמֵּתִים, כְּגוֹן הַחוֹלִים, אוֹ מִי שֶׁנּוֹלַד כָּךְ, כְּגוֹן סְרִיס חַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהִכְנִיס אֶת הָאֵבֶר בְּיָדוֹ - אֵינוֹ חַיָּב לֹא כָּרֵת וְלֹא מַלְקוּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִיתָה; שֶׁאֵין זוֹ בִּיאָה. אֲבָל פּוֹסֵל הוּא מִן הַתְּרוּמָה, וּבֵית דִּין מַכִּין אֶת שְׁנֵיהֶם מַכַּת מַרְדּוּת.

יב. הַבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת כְּמִתְעַסֵּק, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לְכָךְ - חַיָּב. וְכֵן בְּחַיָּבֵי לָאוִין וּבַשְּׁנִיּוֹת. אֲבָל הַבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת וְהִיא מֵתָה - פָּטוּר מִכְּלוּם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחַיָּבֵי לָאוִין שֶׁהוּא פָּטוּר. וְהַבָּא עַל הַטְּרֵפָה, אוֹ שֶׁשָּׁכַב עִם בְּהֵמָה טְרֵפָה - חַיָּב; חַי הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁסּוֹפוֹ לָמוּת מֵחֹלִי זֶה. וְאַפִּלּוּ שָׁחַט בָּהּ שְׁנֵי סִימָנִין וַעֲדַיִן הִיא מְפַרְכֶּסֶת - הַבָּא עָלֶיהָ חַיָּב, עַד שֶׁתָּמוּת אוֹ עַד שֶׁיַּתִּיז רֹאשָׁהּ.

יג. כָּל אִשָּׁה אֲסוּרָה מֵאֵלּוּ, אִם הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה, גָּדוֹל הַבָּא עָלֶיהָ - חַיָּב מִיתָה אוֹ כָּרֵת אוֹ מַלְקוּת; וְהִיא פְּטוּרָה מִכְּלוּם, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה גְּדוֹלָה. וְאִם הָיְתָה פְּחוּתָה מִזֶּה - חֲרֵי שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, שֶׁאֵין בִּיאָתָהּ בִּיאָה. וְכֵן אִשָּׁה גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קָטָן: אִם הָיָה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - הִיא חַיֶּבֶת כָּרֵת אוֹ מִיתָה אוֹ מַלְקוּת, וְהוּא פָּטוּר; וְאִם הָיָה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּלְמַטָּה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.

יד. הַבָּא עַל הַזָּכָר אוֹ הֵבִיא זָכָר עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהֶעֱרָה, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוֹלִים - נִסְקָלִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב - בֵּין שֶׁהָיָה בּוֹעֵל אוֹ נִבְעָל. וְאִם הָיָה קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - זֶה שֶׁבָּא עָלָיו אוֹ הֵבִיאוֹ עַל עַצְמוֹ נִסְקָל, וְהַקָּטָן פָּטוּר. וְאִם הָיָה הַזָּכָר בֶּן תֵּשַׁע אוֹ פָּחוֹת - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין. וְרָאוּי לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת הַגָּדוֹל מַכַּת מַרְדּוּת, לְפִי שֶׁשָּׁכַב עִם זָכָר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע.

טו. [אֶחָד הַבָּא עַל הַזָּכָר אוֹ] הַבָּא עַל אַנְדְּרוֹגִינוֹס דֶּרֶךְ זַכְרוּתוֹ - חַיָּב; [וְאִם בָּא עָלָיו דֶּרֶךְ נַקְבוּתוֹ - פָּטוּר]. וְהַטֻּמְטוֹם - סָפֵק הוּא. לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל הַטֻּמְטוֹם אוֹ עַל אַנְדְּרוֹגִינוֹס [דֶּרֶךְ נַקְבוּתוֹ] - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס מֻתָּר לִשָּׂא אִשָּׁה.

טז. הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ שֶׁהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו - שְׁנֵיהֶן נִסְקָלִין; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ - בֵּין שֶׁרְבָעָהּ אוֹ הֵבִיאָהּ עָלָיו. וְאֶחָד בְּהֵמָה וְאֶחָד חַיָּה וָעוֹף - הַכֹּל בִּסְקִילָה. וְלֹא חִלֵּק הַכָּתוּב בִּבְהֵמָה בֵּין גְּדוֹלָה לִקְטַנָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְכָל בְּהֵמָה - אֲפִלּוּ בְּיוֹם לִדְתָּהּ, (הַבָּא עָלֶיהָ בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ), כֵּיוָן שֶׁהֶעֱרָה בָּהּ אוֹ שֶׁהֶעֱרָתָה בּוֹ חַיָּב.

יז. קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ הֵבִיאָהּ עָלָיו - הִיא נִסְקֶלֶת עַל יָדוֹ, וְהוּא פָּטוּר. הָיָה בֶּן

במיתת בית דין: שאין מלקין ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול בשפופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

תֵּשַׁע אוֹ פָּחוֹת - אֵין סוֹקְלִין אֶת הַבְּהֵמָה. וְכֵן קְטַנָּה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיאָה בְּהֵמָה וְחַיָּה עָלֶיהָ, בֵּין בְּהֵמָה גְּדוֹלָה בֵּין בְּהֵמָה קְטַנָּה, כֵּיוָן שֶׁהֶעֱרְתָה בָּהּ הַבְּהֵמָה, (בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ) - הַבְּהֵמָה נִסְקֶלֶת, וְהִיא פְּטוּרָה. וְאִם הָיְתָה גְּדוֹלָה - שְׁנֵיהֶן נִסְקָלִין. וְאִם הָיְתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְמַטָּה - אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקֶלֶת.

יח. וְכֵן הַשּׁוֹכֵב עִם הַבְּהֵמָה בִּשְׁגָגָה, וְהָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ בִּשְׁגָגָה - אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקֶלֶת עַל יָדָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוֹלִים. כָּל הָעֲרָיוֹת כֻּלָּן שֶׁהָיָה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - הַקָּטָן פָּטוּר, וְהַגָּדוֹל חַיָּב, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֶחָד עֵר וְאֶחָד יָשֵׁן - הַיָּשֵׁן פָּטוּר. אֶחָד מֵזִיד וְאֶחָד שׁוֹגֵג - הַמֵּזִיד חַיָּב, וְהַשּׁוֹגֵג מֵבִיא קָרְבָּן. אֶחָד אָנוּס וְאֶחָד בְּרָצוֹן - הָאָנוּס פָּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. אֵין הָעֵדִים נִזְקָקִין לִרְאוֹת הַמְנָאֲפִים שֶׁהֶעֱרוּ זֶה בָּזֶה וְהִכְנִיס כְּמִכְחוֹל בִּשְׁפוֹפֶרֶת; אֶלָּא מִשֶּׁיִּרְאוּ אוֹתָן דְּבוּקִין זֶה עִם זֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַבּוֹעֲלִין - הֲרֵי אֵלּוּ נֶהֱרָגִין בִּרְאִיָּה זוֹ. וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא לֹא הֶעֱרָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקַת צוּרָה זוֹ שֶׁהֶעֱרָה.

כ. מִי שֶׁהֵחֲזִיק בִּשְׁאֵר בָּשָׂר - דָּנִין בּוֹ עַל פִּי הַחֲזָקָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁזֶּה קָרוֹב. וּמַלְקִין וְשׂוֹרְפִין וְסוֹקְלִין וְחוֹנְקִין עַל חֲזָקָה זוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהֵחֲזִיק שֶׁזּוֹ אֲחוֹתוֹ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ אִמּוֹ, וּבָא עָלֶיהָ בְּעֵדִים - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אוֹ נִשְׂרָף אוֹ נִסְקָל, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁזּוֹ הִיא אֲחוֹתוֹ אוֹ אִמּוֹ אוֹ בִּתּוֹ, אֶלָּא בַּחֲזָקָה בִּלְבַד. וּמַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לִירוּשָׁלַיִם וְתִינוֹק מֻרְכָּב לָהּ עַל כְּתֵפָהּ, וְהִגִּדִּילַתּוּ בְּחֲזָקַת שֶׁהוּא בְּנָהּ, וּבָא עָלֶיהָ, וֶהֱבִיאוּהָ לְבֵית דִּין וּסְקָלוּהָ. רְאָיָה לְדִין זֶה: מַה שֶּׁדָּנָה תּוֹרָה בִּמְקַלֵּל אָבִיו וּמַכֵּה אָבִיו שֶׁיּוּמַת. וּמִנַּיִן לָנוּ רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁזֶּה אָבִיו? אֶלָּא בַּחֲזָקָה. כָּךְ שְׁאָר קְרוֹבִים בַּחֲזָקָה.

כא. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת הַיָּם, הוּא אוֹמֵר: זֹאת אִשְׁתִּי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: זֶה בַּעְלִי, אִם הֶחֱזִיקָה בָּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ - הוֹרְגִין עָלֶיהָ; אֲבָל בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הוֹרְגִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁהֶחֱזִיקָה נִדָּה בִּשְׁכוּנוֹתֶיהָ - בַּעְלָהּ לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדָּה. הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה, וּבָא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד שֶׁנִּטְמְאָה, וְהָיָה בַּעְלָהּ כֹּהֵן וּבָא עָלֶיהָ אַחַר כָּךְ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם זוֹנָה; אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הָעֵדוּת בְּעֵד אֶחָד, כְּבָר הֶחֱזִיקָה בְּזוֹנָה.

כג. הָאָב שֶׁאָמַר: בִּתִּי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת הִיא לָזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן וְתִנָּשֵׂא לוֹ, אִם זִנְּתָה - אֵינָהּ נִסְקֶלֶת עַל פִּיו, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁנִּתְאָרְסָה בִּפְנֵיהֶם. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי - אֵינָהּ נֶהֱרֶגֶת עַל פִּיהָ, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים אוֹ תֵּחָזֵק.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. אֵשֶׁת אָבִיו, וְאֵשֶׁת בְּנוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו, וְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו - אַרְבַּעְתָּן עֲרָוָה עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין, בֵּין שֶׁנִּתְגָּרְשׁוּ בֵּין שֶׁלֹּא נִתְגָּרְשׁוּ, בֵּין בְּחַיֵּי בַּעְלֵיהֶן בֵּין אַחַר מִיתַת בַּעְלֵיהֶן; חוּץ מֵאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הִנִּיחַ בֵּן. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ - חַיָּב שְׁתַּיִם: מִשּׁוּם שְׁאֵר בָּשָׂר, וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ; שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶן הָאסוּרִין בָּאִין כְּאֶחָד.

ב. לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא אֵשֶׁת אָבִיו - חַיָּב שְׁתַּיִם, בֵּין בְּחַיֵּי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו: אַחַת מִשּׁוּם אִמּוֹ, וְאַחַת מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו. אֶחָד אֶחָיו מֵאָבִיו אוֹ אֶחָיו מֵאִמּוֹ, בֵּין מִנִּשּׂוּאִין בֵּין מִזְּנוּת - אִשְׁתּוֹ עֲרָוָה עָלָיו. אֲבָל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו מִן הָאֵם - הֲרֵי הִיא שְׁנָיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאֶחָד אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו אוֹ מֵאִמּוֹ, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִזְּנוּת, כְּגוֹן שֶׁזָּנְתָה אִמּוֹ אוֹ אָבִיו עִם אֲחֵרִים וְהָיְתָה לוֹ אָחוֹת מִזְּנוּת - הֲרֵי זוֹ עֲרָוָה עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ.

ג. בַּת אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו - הֲרֵי הִיא עֲרָוָה עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ. אֲבָל אִם נָשָׂא אָבִיו אִשָּׁה, וַיֵּשׁ לָהּ בַּת מֵאִישׁ אַחֵר - אוֹתָהּ הַבַּת מֻתֶּרֶת לוֹ; שֶׁאֵין זוֹ מוֹלֶדֶת אָבִיו. וַהֲלֹא מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ חַיָּב עָלֶיהָ, וְלָמָּה נֶאֱמַר: בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ? לְחַיֵּב עָלֶיהָ אַף מִשּׁוּם זֶה.

ד. לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ שֶׁהִיא בַּת נְשׂוּאַת אָבִיו - חַיָּב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ, וְאַחַת מִשּׁוּם עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ. אֲבָל אִם אָנַס אָבִיו אִשָּׁה אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת וּבָא עָלֶיהָ - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ בִּלְבַד; שֶׁאֵין בַּת הָאֲנוּסָה בַּת אֵשֶׁת אָבִיו.

ה. אֲחוֹת אִמּוֹ, בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאָבִיהָ בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִזְּנוּת - הֲרֵי זוֹ עֲרָוָה עָלָיו מִשּׁוּם אֲחוֹת אֵם. וְכֵן אֲחוֹת הָאָב, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִזְּנוּת - הֲרֵי זוֹ עֲרָוָה עָלָיו מִשּׁוּם אֲחוֹת אָב.

ו. הַבָּא עַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זְנוּת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת - אוֹתָהּ הַבַּת עֲרָוָה עָלָיו מִשּׁוּם בִּתּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה עֲרָוַת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה, מֵאַחַר שֶׁאָסַר בַּת הַבַּת שָׁתַק מִן הַבַּת. וְאִסּוּרָהּ מִן הַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ, הַבָּא עַל בִּתּוֹ מִנִּשּׂוּאָתוֹ - חַיָּב שְׁתַּיִם: מִשּׁוּם בִּתּוֹ, וּמִשּׁוּם עֲרָוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ.

ז. כֵּיוָן שֶׁקִּדֵּשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסְרוּ עָלָיו מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ שֵׁשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבועל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה במבוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

נָשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן עֶרְוָה עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין כָּנָס בֵּין גֵּרַשׁ, בֵּין בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ בֵּין לְאַחַר מוֹתָהּ. וְאֵלּוּ הֵן: אִמָּהּ וְאִם אִמָּהּ וְאִם אָבִיהָ, וּבִתָּהּ וּבַת בִּתָּהּ וּבַת בְּנָהּ. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ - שְׁנֵיהֶן נִשְׂרָפִין.

ח. בָּא עֲלֵיהֶן לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ בְּכָרֵת, וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין. שֶׁנֶּאֱמַר: בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן; בִּזְמַן שֶׁשְּׁתֵּיהֶן קַיָּמוֹת, שֶׁהֵן אִשְׁתּוֹ וְזוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ - הֲרֵי הוּא וְהָעֶרְוָה נִשְׂרָפִין, וּבִזְמַן שֶׁאֵין שְׁתֵּיהֶן קַיָּמוֹת - אֵין שָׁם שְׂרֵפָה.

ט. וְכֵן אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ - עֶרְוָה עָלָיו עַד שֶׁתָּמוּת אִשְׁתּוֹ. בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאָבִיהָ, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִזְּנוּת - הֲרֵי זוֹ עֶרְוָה עָלָיו.

י. עָבַר וְנָאַף עִם אַחַת מִשֶּׁבַע נָשִׁים אֵלּוּ, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֶפֶת בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ בְּכָרֵת - לֹא נֶאֱסְרָה אִשְׁתּוֹ עָלָיו; חוּץ מֵאֲחוֹת אֲרוּסָתוֹ, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אִשְׁתּוֹ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין.

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זְנוּת - לֹא נֶאֱסְרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן הַשֶּׁבַע נָשִׁים שֶׁאָמַרְנוּ. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ עַל מִי שֶׁנָּאַף עִם אִשָּׁה לִשָּׁא אַחַת מִן הַשֶּׁבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כָּל זְמַן שֶׁהַזּוֹנָה קַיֶּמֶת; מִפְּנֵי שֶׁהַזּוֹנָה בָּאָה לִקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן, וְהוּא מִתְיַחֵד עִמָּהּ, וְלִבּוֹ גַּס בָּהּ, וְיָבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה שֶׁיִּבְעַל הָעֶרְוָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ נִטְעָן עַל אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׂא אַחַת מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ עַד שֶׁתָּמוּת זוֹ שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם כָּנַס הַקְּרוֹבָה שֶׁזָּנָה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ - לֹא יוֹצִיא.

יב. מִי שֶׁנִּטְעָן עַל עֶרְוָה אוֹ שֶׁיָּצָא לוֹ שֵׁם רַע עִמָּהּ - לֹא יָדוּר עִמָּהּ בְּמָבוֹי אֶחָד, וְלֹא יֵרָאֶה בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִין אַחֲרָיו עִם חֲמוֹתוֹ, וְהִכּוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים מַכַּת מַרְדּוּת מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ.

יג. הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ דֶּרֶךְ זְנוּת, אוֹ עַל אִשָּׁה וַאֲחוֹתָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי נָשִׁים נָכְרִיּוֹת; שֶׁאֵין נַעֲשׂוֹת עֶרְוָה זוֹ עִם זוֹ אֶלָּא בְּנִשּׂוּאִין, לֹא בִּזְנוּת. וְכֵן אִם אָנַס אָבִיו אוֹ בְּנוֹ אוֹ אָחִיו אוֹ אֲחִי אָבִיו אִשָּׁה אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לוֹ וְיִשָּׂאֶנָּה; שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא אֵשֶׁת, וְאֵין כָּאן אִישׁוּת.

יד. אָבִיו אוֹ בְּנוֹ שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִשָּׂא בִּתָּהּ אוֹ אִמָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּמֻתָּר לָאָדָם לִשָּׂא אֵשֶׁת בֶּן אָחִיו. וְנוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה וּבַת אֲחוֹתָהּ אוֹ בַּת אָחִיהָ כְּאַחַת. וּמְצוַת חֲכָמִים שֶׁיִּשָּׂא אָדָם בַּת אֲחוֹתוֹ, וְהוּא הַדִּין לְבַת אָחִיו; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם.

יום שבת קודש כ"ג סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. הַבָּא עַל אֵשֶׁת קָטָן, אֲפִלּוּ הָיְתָה יְבָמָה[2] שֶׁבָּא עָלֶיהָ בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[3]. וְכֵן הַבָּא עַל אֵשֶׁת חֵרֵשׁ[4] וְשׁוֹטֶה[5] וְאֵשֶׁת טֻמְטוּם[6] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[7], וְעַל הַחֲרֵשֶׁת[8] וְעַל הַשּׁוֹטֶה[9] אֵשֶׁת הַפִּקֵּחַ, וְעַל אִשָּׁה שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק אוֹ מְגֹרֶשֶׁת בְּסָפֵק - כֻּלָּן פְּטוּרִין[10]. וְאִם הָיוּ מְזִידִין - מַכִּין אוֹתָן מַכַּת מַרְדּוּת[11].

ב. הַבָּא עַל הַקְּטַנָּה[12] אֵשֶׁת הַגָּדוֹל[13], אִם קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ - הֲרֵי זֶה בְּחֶנֶק, וְהִיא פְּטוּרָה מִכְּלוּם[14]. וְנֶאֱסְרָה עַל בַּעְלָהּ[15], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת סוֹטָה. וְאִם הִיא בַּת מֵאוּן[16] - מַכִּין אוֹתוֹ[17] מַכַּת מַרְדּוּת, וְהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה כֹּהֵן[18].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהו שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה. 2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. 3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". 4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושיו ונישואיו אינן אלא מדרבנן. 5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. 6) "ספק אשה הוא". 7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. 8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. 9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. 10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. 11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מרדות כבא על הפנוייה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנוייה. 12) בת שלוש שנים ויום אחד. 13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. 14) שקטנה אינה בת עונשין. 15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור כקטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. 16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושיה אינן אלא מדרבנן. 17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. 18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנוייה שלא עשאה זונה.

ג. בַּת כֹּהֵן שֶׁזִּנְּתָה כְּשֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ, בֵּין שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ כֹּהֵן בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִלּוּ הָיָה בַּעְלָהּ מַמְזֵר[19] אוֹ נָתִין[20] אוֹ שְׁאָר מַחֲיָבֵי לַאוִין[21] - הֲרֵי זוֹ בִּשְׂרֵפָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַת כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת, וּבוֹעֲלָהּ בְּחֶנֶק. וְכֵן בַּת יִשְׂרָאֵל אֵשֶׁת כֹּהֵן - בְּחֶנֶק, כְּדִין כָּל אֵשֶׁת אִישׁ.

ד. הַבָּא עַל נַעֲרָה[22] מְאֹרָשָׂה[23] - שְׁנֵיהֶן בִּסְקִילָה. וְאֵינָן חַיָּבִין סְקִילָה עַד שֶׁתִּהְיֶה נַעֲרָה, בְּתוּלָה, מְאֹרָשָׂה, וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ[24]. הָיְתָה בוֹגֶרֶת[25], אוֹ שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, אֲפִלּוּ מְסָרָהּ הָאָב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וְזִנְּתָה בַּדֶּרֶךְ - הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק.

ה. וְהַבָּא עַל קְטַנָּה[26] מְאֹרָשָׂה בְּבֵית אָבִיהָ[27] - הוּא בִּסְקִילָה, וְהִיא פְּטוּרָה[28]. וְנַעֲרָה מְאֹרָשָׂה בַּת כֹּהֵן שֶׁזִּנְּתָה - בִּסְקִילָה.

ו. בָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה וְהִיא בְּתוּלָה בִּרְשׁוּת אָבִיהָ זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי הָרִאשׁוֹן בִּסְקִילָה, וְכֻלָּן בְּחֶנֶק. (בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ; אֲבָל אִם בָּאוּ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - עֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה, וְכֻלָּן בִּסְקִילָה).

ז. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁהָיְתָה מְשֻׁחְרֶרֶת אוֹ גִיּוֹרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה וְנִתְגַּיְּרָה וְהִיא פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[29] - הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק[30], כְּכָל אֵשֶׁת אִישׁ[31].

ח. דִּין חָדָשׁ[32] יֵשׁ בְּמוֹצִיא שֵׁם רָע. וּמַה הוּא הַחִדּוּשׁ? שֶׁאִם נִמְצָא הַדָּבָר אֱמֶת, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה, אַף עַל פִּי שֶׁזִּנְּתָה אַחַר שֶׁיָּצְאָה מִבֵּית אָבִיהָ[33], וַאֲפִלּוּ שֶׁזִּנְּתָה אַחַר שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה[34] קֹדֶם בְּעִילַת הַבַּעַל - סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ. אֲבָל שְׁאָר נְעָרוֹת מְאֹרָסוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן דִּין הוֹצָאַת שֵׁם רָע, שֶׁזָּנוּ מֵאַחַר שֶׁיָּצְאוּ מִבֵּית הָאָב - הֲרֵי הֵן בְּחֶנֶק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁבְּאֵשֶׁת אִישׁ[35] שָׁלֹשׁ מִיתוֹת: יֵשׁ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּחֶנֶק[36], וְיֵשׁ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהִיא בִּשְׂרֵפָה[37], וְיֵשׁ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהִיא בִּסְקִילָה[38].

ט. וְהֵיכָן סוֹקְלִין נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁזִّנְּתָה? אִם זִנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵעִידוּ עָלֶיהָ הָעֵדִים אֶלָּא אַחַר שֶׁבָּאָה לְבֵית חָמִיהָ (וְנִסְּתָה) - הֲרֵי זוֹ נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ[39]; זִנְּתָה בְּבֵית חָמִיהָ קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹר אוֹתָהּ הָאָב[40], אַף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ עָלֶיהָ אַחַר שֶׁחָזְרָה לְבֵית אָבִיהָ - הֲרֵי זוֹ נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר הַהִיא[41].

י. בָּאוּ עֵדִים אַחַר שֶׁבָּגְרָה[42] אוֹ אַחַר שֶׁבְּעָלָהּ בַּעְלָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ שֶׁזִּנְּתָה בְּבֵית אָבִיהָ כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה - הֲרֵי זוֹ נִסְקֶלֶת בְּבֵית הַסְּקִילָה[43].

יא. הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה וְלִדְתָּהּ בִּקְדֻשָּׁה[44] - נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר. כָּל מִי שֶׁמִּצְוָתָהּ לִסְקֹל אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר, אִם הָיְתָה עִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת־סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין[45]. וְכָל מִי שֶׁמִּצְוָתָהּ לִסְקֹל אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ, אִם לֹא הָיָה לָהּ אָב אוֹ שֶׁהָיָה לָהּ אָב וְלֹא הָיָה לוֹ בַּיִת - הֲרֵי זוֹ נִסְקֶלֶת בְּבֵית הַסְּקִילָה. לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אָב אֶלָּא לְמִצְוָה.

יב. הַבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת בִּיאוֹת הַרְבֵּה - חַיָּב כָּרֵת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְהָמִית אֶלָּא מִיתָה אַחַת, הֲרֵי הַבִּיאוֹת נֶחְשָׁבוֹת לוֹ כַּעֲבֵרוֹת הַרְבֵּה. וְכֵן אִם בָּא בִּיאָה אַחַת שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ מִשֻּׁמּוֹת הַרְבֵּה[46], אִם הָיָה שׁוֹגֵג - מֵבִיא קָרְבָּן עַל כָּל שֵׁם וָשֵׁם, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּיאָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת. וְאִם הָיָה מֵזִיד - הֲרֵי זוֹ נֶחְשֶׁבֶת לוֹ כַּעֲבֵרוֹת הַרְבֵּה. וְכֵן יֵשׁ בָּא בִּיאָה אַחַת וְלוֹקֶה עָלֶיהָ מַלְקִיּוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יג. שִׁפְחָה חֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה[47] הִיא שֶׁחֻצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֻצְיָהּ בַּת חוֹרִין[48] וּמְקֻדֶּשֶׁת לְעֶבֶד עִבְרִי[49]; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה. הָא אִם נִשְׁתַּחְרְרָה כֻּלָּהּ - חַיָּבִין עָלֶיהָ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

19) "הבא מערווה מהעריות". 20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבוסי וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבעונים, נקראים נתינים. 21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה. 22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה". 23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. 24) ברשות אביה. 25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת. 26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. 27) שאביה קיבל הקידושין. 28) שאינה בת עונשין. 29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. 30) שלא חייבה תורה סקילה בנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. 31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. 32) "מוציא שם רע חידוש הוא". 33) מרשות אביה. 34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה". 35) אשה נשואה. 36) בת ישראל נשואה שזנתה. 37) בת כהן נשואה. 38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה. 39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". 40) שדינה כדין ארוסה. 41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם". 42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות. 43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזנה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה. 44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה. 45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך. 46) מלאוין הרבה. 47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש". 48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה. 49) כלומר

מִיתַת בֵּית דִּין[50]; שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת.

יד. בִּיאַת שִׁפְחָה זוֹ מְשֻׁנָּה מִכָּל בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הִיא לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה[51], וְהוּא[52] חַיָּב קָרְבַּן אָשָׁם[53], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ. אֶחָד שׁוֹגֵג אֶחָד מֵזִיד[54] בִּשְׁפִחָה חֲרוּפָה מֵבִיא אָשָׁם[55]. וְהַבָּא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הַרְבֵּה, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - מֵבִיא אָשָׁם אֶחָד. אֲבָל הִיא חַיֶּבֶת מַלְקוּת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אִם הָיְתָה מְזִידָה, כִּשְׁאָר חַיָּבֵי לָאוִין.

טו. הַמַּעֲרֶה בִּשְׁפִחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָּמַר בִּיאָתוֹ - פָּטוּר, עַד שֶׁיִּגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הַגְּדוֹלָה[56], הַבְּעוּלָה, הַמְּזִידָה, וּבִרְצוֹנָהּ. אֲבָל אִם הָיְתָה קְטַנָּה[57], אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּעוּלָה, אוֹ הָיְתָה שׁוֹגֶגֶת אוֹ אֲנוּסָה אוֹ יְשֵׁנָה[58] - פָּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - פָּטוּר; שֶׁבִּשְׁפִחָה חֲרוּפָה לֹא הִשְׁוָה בִּיאָה כְּדַרְכָּהּ לְבִיאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁכְבַת זֶרַע. אֲבָל בִּשְׁאָר בִּיאוֹת לֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה; שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה - מַגִּיד [לְךָ] הַכָּתוּב, שֶׁשְּׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת בָּאִשָּׁה].

טז. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ בִּשְׁפִחָה שֶׁהוּא פָּטוּר - הוּא פָּטוּר מִן הַקָּרְבָּן, וְהִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּלְקוּת. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מִדִּבְרֵיהֶם, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן מְזִידִין וּגְדוֹלִים.

יז. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה - הִיא לוֹקָה, וְהוּא מֵבִיא קָרְבָּן[59]. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה גְּדוֹלָה וּבְעוּלָה וּבִרְצוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; שֶׁאֵין הָאִישׁ חַיָּב קָרְבָּן עַד שֶׁתִּתְחַיֵּב הִיא מַלְקוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. הַנִּדָּה - חֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת. הַמַּעֲרֶה בָּהּ, [בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ] - חַיָּב כֶּרֶת. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, כִּשְׁאָר עֲרָיוֹת. שֶׁהַבַּת מִתְטַמְּאָה בְּנִדָּה וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם לִדָּתָהּ, וּבַת עֲשָׂרָה יָמִים מִטַּמְּאָה בְּזִיבָה. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין גְּדוֹלָה לְקָטַנָּה לְטֻמְאַת נִדּוֹת וְזָבוֹת.

ב. וְאֶחָד הַבָּא עַל הַנִּדָּה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, וַאֲפִלּוּ לֹא רָאָתָה אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן, וְאֶחָד הַבָּא עַל יוֹלֶדֶת זָכָר כָּל שִׁבְעָה אוֹ עַל יוֹלֶדֶת נְקֵבָה כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר, אוֹ עַל הַזָּבָה כָּל יְמֵי זוֹבָהּ וּסְפִירָתָהּ, בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מְשֻׁחְרֶרֶת - הַכֹּל בְּכֶרֶת. שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִדָּה: שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ; וּבְזָבָה נֶאֱמַר: כָּל יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה; וּבְיוֹלֶדֶת זָכָר הוּא אוֹמֵר: כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא; וּבְיוֹלֶדֶת נְקֵבָה: וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַטֻּמְאָה תְּלוּיָה בְּיָמִים? בְּשֶׁטָּבְלָה בְּמֵי מַקְוֶה אַחַר הַיָּמִים הַסְּפוּרִים; אֲבָל נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת שֶׁלֹּא טָבְלוּ בְּמֵי מִקְוֶה, הַבָּא עַל אַחַת מֵהֶן אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים - חַיָּב כָּרֵת; שֶׁבְּיָמִים וּטְבִילָה תָּלָה הַכָּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחֲצוּ בַמַּיִם. זֶה בִּנְיַן אָב לְכָל טָמֵא, שֶׁהוּא בְּטֻמְאָתוֹ עַד שֶׁיִּטְבֹּל.

ד. הָעַכּוּ"ם - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם נִדָּה וְלֹא מִשּׁוּם זָבָה וְלֹא מִשּׁוּם יוֹלֶדֶת. וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הָעַכּוּ"ם, הַזְּכָרִים וְהַנְּקֵבוֹת, שֶׁיִּהוּ כְּזָבִים תָּמִיד, בֵּין רָאוּ בֵּין לֹא רָאוּ, לְעִנְיַן טֻמְאָה וְטָהֳרָה.

ה. כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה הַיּוֹלֶדֶת בְּתוֹךְ ל"ג שֶׁל זָכָר וְס"ו שֶׁל נְקֵבָה - הוּא הַנִּקְרָא דַּם טֹהַר, וְאֵין מוֹנֵעַ אֶת הָאִשָּׁה מִבַּעְלָהּ; אֶלָּא טוֹבֶלֶת אַחַר שִׁבְעָה לְזָכָר וְאַחַר אַרְבָּעָה עָשָׂר לִנְקֵבָה וּמְשַׁמֶּשֶׁת מִטָּתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד.

ו. כָּל חַיָּבֵי טְבִילוֹת - טְבִילָתָן בַּיּוֹם, חוּץ מִנִּדָּה וְיוֹלֶדֶת. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּנִדָּה: שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ - הַשִּׁבְעָה כֻּלָּן בְּנִדָּתָהּ, וְטוֹבֶלֶת בְּלֵיל שְׁמִינִי. וְכֵן יוֹלֶדֶת זָכָר - בְּלֵיל שְׁמִינִי, וְיוֹלֶדֶת נְקֵבָה - בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר; שֶׁהַיּוֹלֶדֶת כְּנִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ז. נִתְאַחֲרָה יָמִים רַבִּים וְלֹא טָבְלָה, כְּשֶׁתִּטְבֹּל - לֹא תִּטְבֹּל אֶלָּא בַּלַּיְלָה; שֶׁאִם תִּטְבֹּל בַּיּוֹם - יִטְעוּ, וְתָבוֹא נִדָּה אַחֶרֶת לִטְבֹּל בַּשְּׁבִיעִי.

ח. הָיְתָה חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיָה מְקוֹם הַטְּבִילָה רָחוֹק וְאֵין הַנָּשִׁים יְכוֹלוֹת לְהַגִּיעַ לוֹ וְלַחֲזוֹר בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי הַלִּסְטִים אוֹ מִפְּנֵי הַצִּנָּה אוֹ מִפְּנֵי שֶׁנּוֹעֲלִין שַׁעֲרֵי הַמְּדִינָה בַּלַּיְלָה - חֲרֵי זוֹ טוֹבֶלֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוֹ בַּיָּמִים שֶׁל אַחֲרָיו בַּיּוֹם.

ט. כָּל הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן וֶסֶת - בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְבַעְלֵיהֶן, עַד שֶׁתֹּאמַר לוֹ: טְמֵאָה אֲנִי, אוֹ עַד שֶׁתֵּחָזֵק נִדָּה בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ. הָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינָה אַחֶרֶת וְהִנִּיחָהּ טְהוֹרָה, כְּשֶׁיָּבוֹא - אֵינוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. **50)** חנק. **51)** ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה. **52)** הבועל. **53)** אבל אינו לוקה. **54)** אבל היא שחיובה מלקות, מובן, שזה רק במזיד ובהתראה. **55)** ודווקא על שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה". **56)** "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". **57)** שהיא פטורה ממלקות. **58)** שהיא פטורה ממלקות. **59)** "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב. **1)** יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזכות: ודין נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

צָרִיךְ לִשְׁאֹל לָהּ; אֲפִלּוּ מְצָאָהּ יְשֵׁנָה - הֲרֵי זֶה מֵתֵר לָבוֹא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּעוֹנַת וִסְתָהּ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִדָּה הִיא. וְאִם הִנִּיחָהּ נִדָּה - אֲסוּרָה לוֹ, עַד שֶׁתֹּאמַר לוֹ: טְהוֹרָה אָנִי.

י. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: טְמֵאָה אָנִי, וְחָזְרָה וְאָמְרָה: טְהוֹרָה אָנִי, וְדֶרֶךְ שְׁחוֹק אָמַרְתִּי לְךָ תְּחִלָּה - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְאִם נָתְנָה אֲמַתְּלָא לִדְבָרֶיהָ - נֶאֱמֶנֶת. כֵּיצַד? תִּבְעָהּ בַּעְלָהּ, וַאֲחוֹתוֹ אוֹ אִמּוֹ עִמָּהּ בֶּחָצֵר, וְאָמְרָה: טְמֵאָה אָנִי, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה וְאָמְרָה: טְהוֹרָה אָנִי, וְלֹא אָמַרְתִּי לְךָ טְמֵאָה אֶלָּא מִפְּנֵי אַחוֹתְךָ וְאִמְּךָ שֶׁמָּא יִרְאוּ אוֹתָנוּ - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוֹרָה, וְאָמְרָה לוֹ: נִטְמֵאתִי - לֹא יִפְרֹשׁ מִיָּד וְהוּא בְּקִשּׁוּיוֹ, שֶׁהֲנָאָה לוֹ בִּיצִיאָתוֹ כְּבִיאָתוֹ. וְאִם פֵּרַשׁ וְהוּא בְּקִשּׁוּיוֹ - חַיָּב כָּרֵת כְּמוֹ שֶׁבָּעַל נִדָּה. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר עֲרָיוֹת. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? נוֹעֵץ צִפָּרְנֵי רַגְלָיו בַּקַּרְקַע, וְשׁוֹהֶה וְאֵינוֹ מִזְדַּעֲזֵעַ עַד שֶׁיָּמוּת הָאֵבֶר, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמָט מִמֶּנָּה.

יב. וְאָסוּר לוֹ לָאָדָם לָבוֹא עַל אִשְׁתּוֹ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ, שֶׁמָּא תִּרְאֶה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִזַּרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם. וְכַמָּה? אִם הָיָה דַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בַּיּוֹם - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַיּוֹם; וְאִם הָיָה דַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בַּלַּיְלָה - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה.

יג. עָבַר וְסִתָּהּ וְלֹא רָאַתָה - מֻתֶּרֶת לְשַׁמֵּשׁ אַחַר שֶׁתַּעֲבֹר עוֹנַת הַוֶּסֶת. כֵּיצַד? הָיָה דַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַיּוֹם; עָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם וְלֹא רָאַתָה - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד לָעֶרֶב. וְכֵן אִם הָיָה דַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה, וְעָבְרוּ וְלֹא רָאַתָה - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ.

יד. דֶּרֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לִבְדֹּק עַצְמָם אַחַר הַתַּשְׁמִישׁ. כֵּיצַד? מְקַנֵּחַ הָאִישׁ עַצְמוֹ בְּמַטְלִית נְכוֹנָה לוֹ, וּמְקַנַּחַת הָאִשָּׁה עַצְמָהּ בְּמַטְלִית נְכוֹנָה לָהּ, וְרוֹאִין בָּהֶן שֶׁמָּא רָאַתָה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ. וְיֵשׁ לָאִישׁ לְהַנִּיחַ אִשְׁתּוֹ שֶׁתִּבְדֹּק בַּמַּטְלִית שֶׁלּוֹ; מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמֶנֶת עַל שֶׁלָּהּ נֶאֱמֶנֶת עַל שֶׁלּוֹ.

טו. בְּגָדִים אֵלּוּ שֶׁמְּקַנְּחִין בָּהֶן צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ שֶׁל פִּשְׁתָּן, שְׁחָקִים וּלְבָנִים. וְהֵם הַנִּקְרָאִים עֵדִים בְּעִנְיָן זֶה. וְהַבֶּגֶד שֶׁמְּקַנֵּחַ בּוֹ הוּא נִקְרָא עֵד שֶׁלּוֹ, וְהַבֶּגֶד שֶׁמְּקַנַּחַת הִיא בּוֹ נִקְרָא עֵד שֶׁלָּהּ.

טז. הַצְּנוּעוֹת אֵין מְשַׁמְּשׁוֹת אֶלָּא עַד שֶׁיִּבְדְּקוּ עַצְמָן תְּחִלָּה קֹדֶם תַּשְׁמִישׁ. וְאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת - אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק. לְפִיכָךְ הִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בִּשְׁנֵי עֵדִים: אֶחָד לִפְנֵי הַתַּשְׁמִישׁ, וְאֶחָד לְאַחַר הַתַּשְׁמִישׁ. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת - אֵינָהּ צְרִיכָה עַד לִפְנֵי תַּשְׁמִישׁ, אֶלָּא מִשּׁוּם צְנִיעוּת בִּלְבַד. אֲבָל אַחַר תַּשְׁמִישׁ - הַכֹּל צְרִיכִין שְׁנֵי עֵדִים: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ, אֲפִלּוּ מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה וּזְקֵנָה. וּקְטַנָּה לֹא תְּשַׁמֵּשׁ אֶלָּא בִּשְׁנֵי עֵדִים: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ. אֲבָל בְּתוּלָה וְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טֹהַר - אֵינָהּ צְרִיכָה עֵדִים, שֶׁהֲרֵי הַדָּם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה.

יז. הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת - אֵינָן צְרִיכִין לִבְדֹּק שְׁנֵי הָעֵדִים שֶׁלָּהֶן עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אֶלָּא מְקַנֵּחַ הוּא בָּעֵד שֶׁלּוֹ וְהִיא בָּעֵד שֶׁלָּהּ אַחַר כָּל בִּיאָה וּבִיאָה שֶׁל כָּל הַלַּיְלָה, וּלְמָחָר יִבְדְּקוּ הָעֵדִים. נִמְצָא הַדָּם עַל עֵד שֶׁלָּהּ אוֹ עַל עֵד שֶׁלּוֹ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה. שִׁמְּשָׁה מִטָּתָהּ וְקִנְּחָה עַצְמָהּ וְאָבַד הָעֵד - הֲרֵי זוֹ לֹא תְּשַׁמֵּשׁ פַּעַם שְׁנִיָּה עַד שֶׁתִּבְדֹּק בְּעֵד אַחֵר תְּחִלָּה, שֶׁמָּא דָּם הָיָה עַל הָעֵד שֶׁאָבַד.

יח. הִנִּיחָה הָעֵד תַּחַת הַכַּר אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת, וְנִמְצָא עָלָיו דָּם: אִם מְשׁוּךְ - טְמֵאָה, שֶׁחֲזָקָתוֹ מִן הַקְּנוּחַ; וְאִם הָיָה עָגוּל - טְהוֹרָה, שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא דַּם מַאֲכֹלֶת שֶׁנֶּהְרְגָה תַּחַת הַכַּר.

יט. קִנְּחָה עַצְמָהּ בְּעֵד הַבָּדוּק לָהּ וְטָחֲתוּ בְּיִרְכָּהּ, וּלְמָחָר נִמְצָא עָלָיו דָּם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא כְּשֶׁטָּחָה אוֹתָהּ בְּיִרְכָּהּ נֶהֱרְגָה מַאֲכֹלֶת. קִנְּחָה עַצְמָהּ בְּעֵד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק לָהּ, וְלֹא יָדְעָה אִם הָיָה עָלָיו דָּם קֹדֶם שֶׁתְּקַנֵּחַ בּוֹ אוֹ לֹא הָיָה נִמְצָא עָלָיו דָּם: אִם הָיָה הַדָּם כִּגְרִיס וְעוֹד - הֲרֵי זוֹ נִדָּה; הָיָה פָּחוֹת מִכֵּן - טְהוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמַּאֲכֹלֶת.

כ. מִי שֶׁרָאָתָה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְשַׁמֵּשׁ כְּשֶׁתִּטְהַר פַּעַם שְׁנִיָּה. רָאָתָה דָּם בְּפַעַם שְׁנִיָּה - מְשַׁמֶּשֶׁת פַּעַם שְׁלִישִׁית. רָאָתָה דָּם בַּשְּׁלִישִׁית - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עִם בַּעַל זֶה לְעוֹלָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה שָׁם דָּבָר לִתְלוֹת בּוֹ; אֲבָל אִם שִׁמְּשָׁהּ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ - תּוֹלָה בַּוֶּסֶת. הָיְתָה בָּהּ מַכָּה - תּוֹלָה בַּמַּכָּה. וְאִם הָיָה דַּם מַכָּתָהּ מְשֻׁנֶּה מִדַּם שֶׁתִּרְאֶה בְּעֵת הַתַּשְׁמִישׁ - אֵינָהּ תּוֹלָה בַּמַּכָּה. וְנֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה לוֹמַר: מַכָּה יֵשׁ לִי בְּתוֹךְ הַמָּקוֹר שֶׁמִּמֶּנָּה הַדָּם יוֹצֵא, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּם יוֹצֵא מִן הַמָּקוֹר בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ.

כא. מִי שֶׁרָאָתָה דָּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וְאֵין שָׁם דָּבָר לִתְלוֹת בּוֹ - הֲרֵי זוֹ תִּתְגָּרֵשׁ, וּמֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְשֵׁנִי. נִשֵּׂאת לְשֵׁנִי וְרָאָתָה דָּם כָּךְ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים - הֲרֵי זוֹ תִּתְגָּרֵשׁ, וְתִנָּשֵׂא לִשְׁלִישִׁי. נִשֵּׂאת לִשְׁלִישִׁי וְרָאָתָה דָּם כָּךְ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים - הֲרֵי זוֹ תִּתְגָּרֵשׁ, וַאֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתַּבְרִיא מֵחֹלִי זֶה.

כב. כֵּיצַד בּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ לֵידַע אִם נִרְפָּאת אוֹ לֹא נִרְפָּאת? מְבִיאָה שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל אָבָר, וּפִיהָ רָצוּף לְתוֹכָהּ, וּמַכְנֶסֶת הַשְּׁפוֹפֶרֶת עַד מָקוֹם שֶׁהִיא יְכוֹלָה, וּמַכְנֶסֶת בְּתוֹךְ הַשְּׁפוֹפֶרֶת מִכְחוֹל, וּמוֹךְ מֻנָּח עַל רֹאשׁוֹ, וְדוֹפֶקֶת אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַמּוֹךְ לְצַוַּאר הָרֶחֶם, וּמוֹצִיאָה הַמּוֹךְ. אִם נִמְצָא דָּם עַל רֹאשׁ הַמּוֹךְ - בְּיָדוּעַ שֶׁהַדָּם שֶׁהִיא רוֹאָה בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ מִן הַמָּקוֹר; וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמּוֹךְ כְּלוּם - בְּיָדוּעַ שֶׁהַדָּם שֶׁרוֹאָה מִדֹּחַק הַצְּדָדִין, וּטְהוֹרָה הִיא, וּמֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לַאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. הָאִשָּׁה מִתְטַמֵּאת בְּאֹנֶס בֵּין לְנִדָּה בֵּין לְזִיבוּת. כֵּיצַד?

1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש חדר, עליה ופרוזדור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה דמים טמאים

1 כְּגוֹן שֶׁקָּפְצָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוֹ רָאֲתָה בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ
2 עוֹף מִתְעַסְּקִין זֶה עִם זֶה וְחָמְדָה וְרָאֲתָה דָּם, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא
3 בָּזֶה - הוֹאִיל וְרָאֲתָה דָּם מִכָּל מָקוֹם, נִטְמֵאת. וּמִטַּמְּאָה בְּכָל
4 שֶׁהוּא. אֲפִלּוּ רָאֲתָה דָּם טִפָּה כְּחַרְדָּל - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁזָּב
5 מִמֶּנָּה דָּמִים הַרְבֵּה.

6 **ב.** כָּל הַנָּשִׁים מִתְטַמְּאוֹת בַּבַּיִת הַחִיצוֹן, וַאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא
7 יָצָא הַדָּם לַחוּץ, אֶלָּא נֶעֱקַר מִן הָרֶחֶם וְלֹא שָׁתַת, הוֹאִיל
8 וְיָצָא מִבֵּין הַשִּׁנַּיִם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַדָּם
9 בִּבְשָׂרָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: דָּם יִהְיֶה זוֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ. וְעַד הֵיכָן הוּא
10 בֵּין הַשִּׁנַּיִם? עַד מָקוֹם שֶׁיַּגִּיעַ אֵלָיו הָאֵבֶר בִּשְׁעַת גְּמַר בִּיאָה.
11 וּבֵין הַשִּׁנַּיִם עַצְמוֹ כְּלִפְנִים.

12 **ג.** מָשָׁל מָשְׁלוּ חֲכָמִים בְּאִשָּׁה: הָרֶחֶם שֶׁנּוֹצַר בּוֹ הַוָּלָד, הוּא
13 הַנִּקְרָא מָקוֹר, וְהוּא שֶׁדַּם נִדָּה וְזָבָה יוֹצֵא מִמֶּנּוּ - וְקוֹרְאִין
14 אוֹתוֹ חֶדֶר, לְפִי שֶׁהוּא לִפְנֵי וְלִפְנִים. וְצַוּאַר הָרֶחֶם כֻּלּוֹ, וְהוּא
15 הַמָּקוֹם הָאָרֹךְ שֶׁמִּתְקַבֵּץ רֹאשׁוֹ בִּשְׁעַת הָעִבּוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל
16 הַוָּלָד, וְנִפְתָּח הַרְבֵּה בִּשְׁעַת לֵדָה - קוֹרְאִין אוֹתוֹ פְּרוֹזְדוֹר.
17 כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא בֵּית שַׁעַר לָרֶחֶם.

18 **ד.** וּבִשְׁעַת גְּמַר בִּיאָה הָאֵבֶר נִכְנָס בַּפְּרוֹזְדוֹר וְאֵינוֹ מַגִּיעַ עַד
19 רֹאשׁוֹ שֶׁמִּבִּפְנִים, אֶלָּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ מְעַט לְפִי הָאֶצְבָּעוֹת.
20 וּלְמַעְלָה מִן הַחֶדֶר וּמִן הַפְּרוֹזְדוֹר, בֵּין חֶדֶר לִפְרוֹזְדוֹר, הוּא
21 הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁתֵּי בֵּיצִים שֶׁל אִשָּׁה וְהַשְּׁבִילִים שֶׁבָּהֶן
22 מִתְבַּשֶּׁלֶת שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁלָּהּ - מָקוֹם זֶה הוּא הַנִּקְרָא עֲלִיָּה.
23 וּכְמוֹ נֶקֶב פָּתוּחַ מִן הָעֲלִיָּה לְגַג הַפְּרוֹזְדוֹר, וְנֶקֶב זֶה קוֹרְאִין
24 אוֹתוֹ לוּל. וְהָאֵבֶר נִכְנָס לִפְנִים מִן הַלּוּל בִּשְׁעַת גְּמַר בִּיאָה.

25 **ה.** דָּם הַבָּא מִן הַחֶדֶר - כֻּלּוֹ טָמֵא; חוּץ מִדַּם טֹהַר שֶׁהַתּוֹרָה
26 טִהֲרַתּוּ, וְדַם קִשִּׁי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְדַם הָעֲלִיָּה - כֻּלּוֹ טָהוֹר,
27 שֶׁהוּא כְּמוֹ דַם מַכָּה שֶׁבַּמַּעַיִם אוֹ בַּכָּבֵד אוֹ בַּכְּלָיָא וְכַיּוֹצֵא
28 בָּהֶן. וְדָם הַנִּמְצָא בַּפְּרוֹזְדוֹר: אִם נִמְצָא מִן הַלּוּל וְלִפְנִים -
29 הֲרֵי זֶה טָמֵא, שֶׁחֲזָקָתוֹ מִן הַחֶדֶר. וְחַיָּבִין עָלָיו עַל בִּיאַת
30 מִקְדָּשׁ, וְשׂוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים; וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא
31 מִן הָעֲלִיָּה יָרַד דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב, שֶׁרֹב הַדָּמִים הַנִּמְצָאִין כָּאן - מִן
32 הַחֶדֶר. נִמְצָא הַדָּם בַּפְּרוֹזְדוֹר חוּץ לַנֶּקֶב - הֲרֵי טֻמְאָתוֹ
33 בְּסָפֵק, שֶׁמָּא מִן הַחֶדֶר בָּא אוֹ מִן הָעֲלִיָּה שָׁתַת דֶּרֶךְ הַלּוּל.
34 לְפִיכָךְ אֵין שׂוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו
35 עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

36 **ו.** לֹא כָּל מַשְׁקֶה הַבָּא מִן הַחֶדֶר מְטַמֵּא, אֶלָּא הַדָּם בִּלְבַד;
37 שֶׁנֶּאֱמַר: דָּם יִהְיֶה זוֹבָהּ. לְפִיכָךְ, אִם שָׁתַת מִן הָרֶחֶם לְבָן אוֹ
38 מַשְׁקֶה יָרֹק, אַף עַל פִּי שֶׁסְּמִיכָתוֹ כְּדָם, הוֹאִיל וְאֵין מַרְאָיו
39 מַרְאֵה דָם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

40 **ז.** וַחֲמִשָּׁה דָמִים טְמֵאִים בְּאִשָּׁה, וְהַשְּׁאָר טְהוֹרִין. וְאֵלּוּ הֵן:
41 הָאָדֹם, וְהַשָּׁחוֹר, וּכְקֶרֶן כַּרְכֹּם, וּכְמֵימֵי אֲדָמָה, וְכַיַּיִן הַמְּזוּג.
42 **ח.** הָאָדֹם כֵּיצַד הוּא? עֵינוֹ כָּעַמּוּד שֶׁיָּצָא רִאשׁוֹן מִדַּם הַקָּזָה
43 שֶׁל בְּנֵי אָדָם. נוֹתֵן הַדָּם בַּכּוֹס וּמַקִּיף לוֹ וְרוֹאֵהוּ. וְהַשָּׁחוֹר
44 - כְּעֵין הַדִּיו הַיָּבֵשׁ. כְּקֶרֶן כַּרְכֹּם כֵּיצַד? יָבִיא כַּרְכֹּם לַח בְּגוּשׁ
45 אֲדָמָה שֶׁעָלָיו, וְלוֹקֵחַ מִן הַבָּרוּר שֶׁבּוֹ הַקָּנֶה הָאֶמְצָעִי שֶׁלּוֹ.
46 שֶׁכֻּלּוֹ כְּמוֹ קָנֶה הוּא, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבְכָל
47 קָנֶה שְׁלֹשָׁה עָלִים. וּמַקִּיף הַדָּם לֶעָלֶה הָאֶמְצָעִי שֶׁבַּקָּנֶה
48 הָאֶמְצָעִי וְרוֹאֶה בּוֹ. כְּמֵימֵי אֲדָמָה כֵּיצַד? יָבִיא אֲדָמָה
49 מִבְּקָעַת סִיכְנֵי וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהִיא אֲדָמָה, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם
50 בִּכְלִי עַד שֶׁיַּעֲלֶה הַמַּיִם עַל הֶעָפָר כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם. וְאֵין שִׁעוּר
51 לַמַּיִם וְלֹא לֶעָפָר. וּמְעַכְּרָן בַּכְּלִי וּמְשַׁעֵר בָּהֶן לִשְׁעָתוֹ
52 וּבִמְקוֹמוֹ כְּשֶׁהֵן עֲכוּרִין. וְאִם צָלְלוּ - חוֹזֵר וּמְעַכְּרָן.

53 **ט.** אַרְבָּעָה מַרְאוֹת הַלָּלוּ, אִם הָיָה מַרְאֵה הַדָּם כְּמַרְאֵה כָּל
54 אֶחָד מֵהֶן אוֹ עָמֹק מֵהֶן - הֲרֵי זֶה טָמֵא; הָיָה דֵּהֶה מִמֶּנּוּ -
55 הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? הָיָה הַדָּם שָׁחוֹר יוֹתֵר מִכִּדְיוֹ הַיָּבֵשׁ -
56 טְמֵאָה; הָיָה פָּחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַרְאֵהוּ כְּעֵין הַדִּית
57 הַשָּׁחוֹר אוֹ כְּעֵין הַזֵּפֶת אוֹ כְּעֵין הָעוֹרֵב - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן
58 בִּשְׁאָר הַשְּׁלֹשָׁה מַרְאוֹת.

59 **י.** כַּיַּיִן הַמְּזוּג כֵּיצַד? חֵלֶק אֶחָד יַיִן, מִן הַיַּיִן הַשָּׁרוּנִי שֶׁל
60 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חַי וְחָדָשׁ, וּשְׁנֵי חֲלָקִים מַיִם. הָיָה מַרְאֵה הַדָּם
61 עָמֹק מִמֶּנּוּ אוֹ דֵּהֶה מִמֶּנּוּ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּמֶזֶג
62 זֶה בִּלְבַד. וְנֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה לוֹמַר: כְּמַרְאֶה זֶה רָאִיתִי וְאַבַּדְתִּיו,
63 וְהֶחָכָם מְטַמֵּא לָהּ אוֹ מְטַהֵר.

64 **יא.** כֵּיצַד מַקִּיף וְרוֹאֶה? לוֹקֵחַ הַמַּטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַדָּם בְּיָדוֹ,
65 וּמַבִּיט בּוֹ וּבַדִּיו, אוֹ בֶּעָלֶה שֶׁל כַּרְכֹּם, אוֹ בְּדַם הַקָּזָה
66 שֶׁבַּכּוֹס, אוֹ בְּמֵימֵי אֲדָמָה, אוֹ בַּמֶּזֶג שֶׁבַּכּוֹס, וְעוֹרֵךְ לָהּ כְּפִי
67 מַה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת, וּמְטַמֵּא אוֹ מְטַהֵר. וְאֵינוֹ מַבִּיט בַּזְּכוּכִית
68 שֶׁל כּוֹס מִבַּחוּץ, אֶלָּא בַּמַּשְׁקֶה שֶׁבַּכּוֹס. וְיִהְיֶה הַכּוֹס רָחָב
69 מִשְּׁקָלוֹ מָנֶה וּמַחֲזִיק שְׁנֵי לֻגִּין, כְּדֵי שֶׁתִּתְכַּנֵּס בּוֹ הָאוֹרָה וְלֹא
70 יִהְיֶה אָפֵל.

71 **יב.** אֵין בּוֹדְקִין הַדָּם אֶלָּא עַל גַּבֵּי מַטְלִית לְבָנָה וּבַחַמָּה.
72 וְעוֹשֶׂה צֵל בְּיָדוֹ עַל הַדָּם, וְהוּא עוֹמֵד בַּחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה
73 עֵינוֹ כְּמוֹת שֶׁהִיא. וְלֹא כָּל הָרוֹאֶה צָרִיךְ לְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים
74 בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְאֶה, אֶלָּא טְבִיעוּת עַיִן יֵשׁ לֶחָכָם בְּדָמִים, וּבְעֵת
75 שֶׁיִּרְאֶה מִיָּד יְטַמֵּא אוֹ יְטַהֵר. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּמַרְאֶה מִן
76 הַמַּרְאוֹת - צָרִיךְ לְהַקִּיף וְלַעֲרֹךְ לִדְיוֹ אוֹ לְדַם הַקָּזָה אוֹ
77 לִשְׁאָר הַמַּרְאוֹת.

78 **יג.** הַמַּפֶּלֶת חֲתִיכָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲדֻמָּה: אִם יֵשׁ עִמָּהּ
79 דָּם - טְמֵאָה, וְאִם לַאו - טְהוֹרָה. וַאֲפִלּוּ נִקְרְעָה הַחֲתִיכָה
80 וְנִמְצָאת מְלֵאָה דָם - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה; שֶׁאֵין זֶה דַם נִדָּה, אֶלָּא
81 דַּם חֲתִיכָה.

82 **יד.** הַפִּילָה חֲתִיכָה קְרוּעָה, וְדָם אָגוּר בְּתוֹכָהּ - טְמֵאָה.
83 הַפִּילָה כְּמִין קְלִפָּה, כְּמִין שַׂעֲרָה, כְּמִין עָפָר, כְּמוֹ יַבְחוּשִׁין,
84 אִם הָיָה מַרְאֵה דְּבָרִים אֵלּוּ אָדֹם - תַּטִּיל לְמַיִם פּוֹשְׁרִין: אִם

יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

נִמּוֹחוּ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, שֶׁדָּם הוּא וְקָפָה, וְכָל הָרוֹאֶה דָּם יָבֵשׁ - טְמֵאָה; וְאִם שֶׁהוּ בַּפּוּשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת וְאַחַר כָּךְ נִמּוֹחוּ - הֲרֵי זוֹ סָפֵק טְמֵאָה; לֹא נִמּוֹחוּ מֵעֵת לְעֵת - הֲרֵי אֵלּוּ מְמַּכָּה, וּטְהוֹרָה הִיא.

טו. הִפִּילָה כְּמִין חֲגָבִים, כְּמִין דָּגִים, שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים: אִם יֵשׁ עִמָּהֶן דָּם - טְמֵאָה, וְאִם לַאו - טְהוֹרָה.

טז. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה שְׁפוֹפֶרֶת בַּפְּרוּזְדוֹר, וְרָאַתָה הַדָּם בְּתוֹךְ הַשְּׁפוֹפֶרֶת - טְהוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: דָּם יִהְיֶה זוֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ - עַד שֶׁתִּרְאֶה בִּבְשָׂרָהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים רוֹאוֹת, וְאֵין דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לִרְאוֹת בִּשְׁפוֹפֶרֶת.

יז. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁתִּינָה מַיִם וְיָצָא דָם עִם מֵי רַגְלַיִם, בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא עוֹמֶדֶת בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. וַאֲפִלּוּ הִרְגִּישׁ גּוּפָהּ וְנִזְדַּעְזְעָה - אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת; שֶׁהַרְגָּשַׁת מֵי רַגְלַיִם הִיא זוֹ. שֶׁאֵין מֵי רַגְלַיִם מִן הַחֶדֶר, וְדָם זֶה דַּם מַכָּה הוּא בַּחַלְחֹלֶת אוֹ בַּכֶּלְיָא.

יח. דַּם בְּתוּלִים - טָהוֹר הוּא, וְאֵינוֹ לֹא דַם נִדָּה וְלֹא דַם זִיבָה, שֶׁאֵינוֹ מִן הַמָּקוֹר, אֶלָּא כְּמוֹ דַם חַבּוּרָה. וְכֵיצַד דִּין הַבְּתוּלָה בְּדָמִים? אִם נִשֵּׂאת קְטַנָּה, בֵּין לֹא רָאַתָה דָּם מִיָּמֶיהָ בֵּין שֶׁרָאַתָה דָּם בְּבֵית אָבִיהָ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמַּכָּה, שֶׁכָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה - מֻחֶמֶת הַמַּכָּה הוּא.

וְאִם רָאַתָה דָּם אַחַר שֶׁתִּחְיֶה הַמַּכָּה - הֲרֵי זוֹ נִדָּה.

יט. נִשֵּׂאת כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה: אִם לֹא רָאַתָה מִיָּמֶיהָ דָּם - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ אַרְבָּעָה יָמִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּם שׁוֹתֵת. וְהוּא שֶׁלֹּא חָיְתָה הַמַּכָּה. וְאִם רָאַתָה דָּם בְּבֵית אָבִיהָ וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת - אֵין לוֹ לָבֹא עָלֶיהָ אֶלָּא בְּעִילָה רִאשׁוֹנָה וּפוֹרֵשׁ, וְיִהְיֶה דַם בְּתוּלִים זֶה כְּאִלּוּ הִיא תְּחִלַּת נִדָּה. וּבוֹגֶרֶת שֶׁלֹּא רָאַתָה מִיָּמֶיהָ - נוֹתְנִין לָהּ כָּל לַיְלָה הָרִאשׁוֹן.

כ. אַרְבָּעָה לֵילוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְנַעֲרָה שֶׁלֹּא רָאַתָה דָם - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּסֵרוּגִין. בּוֹעֵל לַיְלָה הָרִאשׁוֹן, וּמַמְתִּין אַפִּלּוּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה, וּבוֹעֵל לַיְלָה שֵׁנִי. וְהוּא שֶׁלֹּא חָיְתָה הַמַּכָּה.

כא. וְכֵן קְטַנָּה שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמַּכָּה, אֲפִלּוּ לֹא חָיְתָה שָׁנָה - הֲרֵי זֶה בּוֹעֵל כָּל הַשָּׁנָה, בֵּין בְּסֵרוּגִין בֵּין בְּיוֹם אַחַר יוֹם.

כב. קְטַנָּה שֶׁנִּשֵּׂאת, וְנַעֲשֵׂת נַעֲרָה תַּחַת בַּעְלָהּ, וַעֲדַיִן הַדָּם שׁוֹתֵת מֻחֶמֶת הַמַּכָּה - כָּל בְּעִילוֹת שֶׁבָּעַל כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה נֶחְשָׁבוֹת לוֹ כְּלַיְלָה אֶחָד, וּמַשְׁלִימִין לוֹ כָּל אַרְבָּעָה יָמִים בִּימֵי הַנַּעֲרוּת. וַאֲפִלּוּ הָיוּ הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ בִּימֵי הַנַּעֲרוּת בְּסֵרוּגִין, וּבָעַל בְּכָל שְׁנֵי חֳדָשִׁים לַיְלָה אֶחָד - הֲרֵי זֶה מֵתֶר. וְהוּא שֶׁלֹּא חָיְתָה הַמַּכָּה.

כג. כֵּיצַד יוֹדְעִין אִם חָיְתָה הַמַּכָּה אוֹ לֹא חָיְתָה? הָיְתָה רוֹאָה הַדָּם בְּעֵת שֶׁתַּעֲמֹד, וּכְשֶׁתֵּשֵׁב לֹא תִּרְאֶה, וּבְעֵת שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַקַּרְקַע תִּרְאֶה, וְאִם תֵּשֵׁב עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת לֹא תִּרְאֶה - עֲדַיִן לֹא חָיְתָה הַמַּכָּה; פָּסַק הַדָּם וְלֹא רָאַתָה כְּלָל בֵּין עוֹמֶדֶת בֵּין יוֹשֶׁבֶת עַל הַכַּר - כְּבָר חָיְתָה הַמַּכָּה. וְכֵן אִם לֹא פָּסַק כְּלָל, אֶלָּא תִּרְאֶה הַדָּם וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת - אֵין זֶה דַּם מַכָּה, אֶלָּא דַם נִדָּה.

כד. הָיְתָה רוֹאָה בְּעֵת תַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי זֶה מֻחֶמֶת הַמַּכָּה. שִׁמְּשָׁה מִטָּתָהּ וְלֹא רָאַתָה דָּם, וְאַחַר כָּךְ רָאַתָה דָּם שֶׁלֹּא מֻחֶמֶת תַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי זֶה דַּם נִדָּה.

כה. הַבּוֹעֵל בְּתוּלָה וְלֹא יָצָא מִמֶּנָּה דָּם, וְחָזַר וּבְעָלָהּ וְיָצָא דָם, אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה - הֲרֵי זֶה דַּם נִדָּה; שֶׁאִלּוּ הָיָה דַם בְּתוּלִים - הָיָה בָּא בַּתְּחִלָּה. הַבּוֹעֵל פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ וְיָצָא דָם - הֲרֵי זֶה דַם בְּתוּלִים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ז־כ"ג סיון ה'תשע"א

יום ראשון י"ז סיון ה'תשע"א

הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר

א. הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה שֶׁהוּא חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ - חַיָּב לְהַכְרִיז עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָהּ וְלוֹמַר: מִי שֶׁאָבַד לוֹ מִין פְּלוֹנִי, יָבוֹא וְיִתֵּן סִימָנִין וְיִטֹּל. אֲפִלּוּ הָיְתָה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּעֵת הַמְּצִיאָה וְהוּזְלָה - חַיָּב לְהַכְרִיז עָלֶיהָ. וְאָכֵן גְּבוֹהָה הָיְתָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁעָלֶיהָ הָיוּ מַכְרִיזִין.

ב. כֵּיצַד מַכְרִיז? אִם מָצָא מָעוֹת - מַכְרִיז: מִי שֶׁאָבַד לוֹ מַטְבֵּעַ. וְכֵן מַכְרִיז: מִי שֶׁאָבַד לוֹ כִּסּוּת אוֹ בְּהֵמָה אוֹ שְׁטָרוֹת, יָבוֹא וְיִתֵּן סִימָנִים וְיִטֹּל. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ מִין הָאֲבֵדָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן סִימָנִים מֵבְהָקִין.

ג. בָּא בַּעַל הָאֲבֵדָה וְנָתַן סִימָנִים שֶׁאֵינָן מֵבְהָקִין - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר סִימָנִים מֵבְהָקִין. וְהָרַמַּאי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנִים מֵבְהָקִין - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים: וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ - עַד שֶׁתַּחְקֹר אַחֲרָיו אִם רַמַּאי הוּא אִם לָאו.

ד. בְּרִאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וּבָא וְנָתַן סִימָנֶיהָ - מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הֶחֱזִיק רַמַּאי. מִשֶּׁרַבּוּ הָרַמָּאִין, הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִין לוֹ: הָבֵא עֵדִים שֶׁאֵין אַתָּה רַמַּאי וָטֹל.

מתוך מהדורת וגשל

ה. הַסִּימָנִים הַמַּבְהֲקִין - סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם וְדָנִין עַל פִּיהֶם בְּכָל מָקוֹם דִּין תּוֹרָה. וְהַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל אוֹ הַמִּנְיָן אוֹ מְקוֹם הָאֲבֵדָה - סִימָנִין מַבְהֲקִין הֵן.

ו. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֵדָה, וְזֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֵדָה כְּמוֹ שֶׁנָּתַן הָאַחֵר - לֹא יִתֵּן לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה, אֶלָּא תִּהְיֶה מֻנַּחַת עַד שֶׁיּוֹדֶה הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ אוֹ יַעֲשׂוּ בֵּינֵיהֶן פְּשָׁרָה. נָתַן הָאֶחָד אֶת הַסִּימָנִים, וְהַשֵּׁנִי הֵבִיא עֵדִים - יִתֵּן לְבַעַל הָעֵדִים. זֶה נָתַן סִימָנִים, וְזֶה נָתַן סִימָנִים וְעֵד אֶחָד - חֲרֵי הָעֵד הָאֶחָד כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ, וַיַּנִּיחַ.

ז. מָצָא שִׂמְלָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, וְזֶה הֵבִיא עֵדֵי אֲרִיגָה שֶׁאֲרָגוּהָ לוֹ, וְזֶה הֵבִיא עֵדִים שֶׁנָּפְלָה מִמֶּנּוּ - יִתֵּן לְעֵדֵי נְפִילָה. זֶה נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ, וְזֶה נָתַן מִדַּת רָחְבָּהּ - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אָרְכָּהּ; שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּשַּׁעֵר הָרַמַּאי מִדַּת רָחְבָּהּ כְּשֶׁהָיָה בְּעָלֶיהָ מִתְכַּסֶּה בָּהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ, וְזֶה כִּוֵּן מִשְׁקָלוֹתֶיהָ - יִתֵּן לְמִי שֶׁכִּוֵּן מִשְׁקָלָהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ, וְזֶה נָתַן מִדַּת הָאִמְרָיוֹת שֶׁבָּהּ - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ.

ח. בָּרִאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁמָּצָא אֲבֵדָה, הָיָה מַכְרִיז עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים. רֶגֶל רִאשׁוֹן - אוֹמֵר: רִאשׁוֹן. שֵׁנִי - אוֹמֵר: שֵׁנִי. שְׁלִישִׁי - מַכְרִיז סְתָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף לוֹ שֵׁנִי בִּשְׁלִישִׁי. וְאַחַר רֶגֶל הָאַחֲרוֹן בְּשִׁבְעַת יָמִים מַכְרִיז פַּעַם רְבִיעִית; כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ הַשּׁוֹמֵעַ לְבֵיתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים וִימַשֵּׁשׁ כֵּלָיו, וְיַחֲזוֹר בִּשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים, וְיִמְצָא זֶה הַמַּכְרִיז מַכְרִיז בַּשְּׁבִיעִי.

ט. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַכְרִיזִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. מִשֶּׁרַבּוּ הָאֲנָסִין וְאָמְרוּ: הַמְּצִיאָה שֶׁל מֶלֶךְ הִיא, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מוֹדִיעִין לִשְׁכֵנָיו וְלִמְיַדְּעָיו וְדַיּוֹ.

י. הִכְרִיז אוֹ הוֹדִיעַ וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים - תִּהְיֶה הַמְּצִיאָה מֻנַּחַת אֶצְלוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו. וּבְכָל זְמַן שֶׁהָאֲבֵדָה אֶצְלוֹ, אִם נִגְנְבָה אוֹ אָבְדָה - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָהּ; וְאִם נֶאֱנְסָה - פָּטוּר. שֶׁשּׁוֹמֵר אֲבֵדָה כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה וְנִפְטָר מִכַּמָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בִּשְׁמִירָתָהּ.

יא. וְצָרִיךְ לְבַקֵּר אֶת הָאֲבֵדָה וּלְבָרְקָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפָּסֵד וְתֹאבַד מֵאֵלֶיהָ; שֶׁנֶּאֱמַר: וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ - רְאֵה הֵיאַךְ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ. כֵּיצַד? מָצָא כְּסוּת שֶׁל צֶמֶר - מְנַעֲרָהּ אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלֹא יְנַעֲרֶנָּה בְּמַקֵּל, וְלֹא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם. וְשׁוֹטְחָהּ עַל גַּבֵּי מִטָּה לְצָרְכָּהּ בִּלְבַד, אֲבָל לֹא לְצָרְכָּהּ וּלְצָרְכוֹ. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטָחֶנָּה בִּפְנֵיהֶם וַאֲפִלּוּ לְצָרְכָּהּ - שֶׁמָּא תִּתָּגְנֵב.

יב. מָצָא כְּלֵי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ. כְּלֵי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִיקָן. כְּלֵי כֶסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוֹנֵן, אֲבָל לֹא בְּחַמִּין, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירָן. מָצָא מַגְּרֹפוֹת וְקַרְדֳּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרַךְ, אֲבָל לֹא בְּקָשֶׁה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתָן. מָצָא כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי זְכוּכִית וּכְסוּת שֶׁל פִּשְׁתָּן - חֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו. וְכַדֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּאֲבֵדָה, כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בְּעָלָיו לִמְדִינַת הַיָּם.

יג. מָצָא סְפָרִים - קוֹרֵא בָּהֶן אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת - גּוֹלְלָן כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּלְעוֹלָם לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא יִקְרָא פָּרָשָׁה וְיִשְׁנֶה, וְלֹא יִקְרָא פָּרָשָׁה וִיתַרְגֵּם. וְלֹא יִפְתַּח בּוֹ יָתֵר מִשְּׁלֹשָׁה דַּפִּין. וְלֹא יִהְיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בִּשְׁנֵי עִנְיָנִין, שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ זֶה וְיִמְשֹׁךְ זֶה וְיִבְלֶה הַסֵּפֶר; אֲבָל קוֹרִין הֵן בְּעִנְיָן אֶחָד. וְלֹא יִקְרְאוּ שְׁלֹשָׁה בְּסֵפֶר אֶחָד, וַאֲפִלּוּ בְּעִנְיָן אֶחָד.

יד. מָצָא תְּפִלִּין - שָׁם דְּמֵיהֶן וּמַנִּיחָן עָלָיו; שֶׁדָּבָר מָצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּל, וְאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְמִצְוָתָן בִּלְבַד.

טו. מָצָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁחֲרֵי צָרִיךְ הוּא לְהַאֲכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, כְּגוֹן פָּרָה וַחֲמוֹר - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַמְּצִיאָה, וּמַשְׁכִּירָן וְלוֹקֵחַ שָׂכָר וּמַאֲכִילָן. וְאִם הָיָה שְׂכָרָן יָתֵר עַל אֲכִילָתָן - חֲרֵי הַיָּתֵר לַבְּעָלִים. וְכֵן הַתַּרְנְגוֹלִין - מוֹכֵר בֵּיצֵיהֶן וּמַאֲכִילָן כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִכָּן וְאֵילָךְ - שָׁם דְּמֵיהֶן עָלָיו, וַחֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ וְשֶׁל בְּעָלִים בְּשֻׁתָּפוּת, כְּדִין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ.

טז. מָצָא עֲגָלִים וּסְיָחִין: שֶׁל רְעִי - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְשֶׁל בְּרִיאָה - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אַוָּזִים וְתַרְנְגוֹלִין גְּדוֹלִים - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מָצָא קְטַנִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁטִּפּוּלוֹ מְרֻבֶּה מִשְּׁכָרוֹ - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים. מִכָּן וְאֵילָךְ - מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין. וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁהִתְחִילוּ לְהַרְקִיב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין.

יז. מַה יַּעֲשֶׂה בַּדָּמִים? יִנָּתְנוּ לַמּוֹצֵא, וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, אִם נֶאֱנְסוּ, כְּגוֹן שֶׁטָּרְפָם גַּיִס אוֹ טָבְעוּ בַּיָּם - חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - חֲרֵי הֵן אֶצְלוֹ כִּשְׁאֵלָה.

יח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְמֵי הָאֲבֵדָה, הוֹאִיל וְנִטַּפֵּל בָּהֶן; אֲבָל מְעוֹת אֲבֵדָה - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, אִם אָבְדוּ בְּאֹנֶס - פָּטוּר; שֶׁחֲרֵי הוּא שׁוֹמֵר שָׂכָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁמְּטַפֵּל בָּאֲבֵדָה קֹדֶם שֶׁיִּמְכְּרֶנָּה בְּבֵית דִּין, אִם הֶאֱכִילָהּ מִשֶּׁלּוֹ - נוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

כ. הַמּוֹצֵא מְצִיאָה - לֹא יִשְׁבַּע, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר יִשָּׁבַע - יַנִּיחַ הַמְּצִיאָה וְיֵלֵךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע. אֲפִלּוּ מָצָא כִּיס, וְטָעַן בַּעַל הַמְּצִיאָה שֶׁשְּׁנֵי כִּיסִים קְשׁוּרִים הָיוּ וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְצֵא הָאֶחָד אֶלָּא אִם נִמְצָא הָאַחֵר הַקָּשׁוּר עִמּוֹ - חֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁבַע.

יום שני י"ח סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. הַשִּׂמְלָה בִּכְלַל ׳כָּל אֲבֵדַת אָחִיךָ׳ הָיְתָה, וְכֵן הַשּׁוֹר וְהַשֶּׂה וַחֲמוֹר. וְלָמָּה פָּרַט הַכָּתוּב חֲמוֹר? לְהַחֲזִירוֹ בְּסִימָנֵי מַרְדַּעַת.

אַף עַל פִּי שֶׁהַסִּימָן בְּדָבָר הַטָּפֵל לוֹ - יַחֲזִיר. וְלָמָּה פָּרַט שׁוֹר וָשֶׂה? לְהַחֲזִיר אֲפִלּוּ גִּזַּת הַשֶּׂה אוֹ גֵּז זָנָב שׁוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר מוּעָט. וְלָמָּה פָּרַט הַשִּׂמְלָה? לְלַמֵּד מִמֶּנָּה: מָה הַשִּׂמְלָה מְיֻחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ סִימָנִין, וְחֶזְקָתָהּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ תּוֹבְעִין, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר; אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָנִים - הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבְעִין, וְחַיָּב לְהַחֲזִיר; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִין, אֶלָּא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִים.

ב. זֶה הַכְּלָל בַּאֲבֵדָה: כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, כֵּיוָן שֶׁאָבַד וְיָדְעוּ בּוֹ הַבְּעָלִים שֶׁאָבַד - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ. כְּגוֹן מַסְמֵר אֶחָד אוֹ מַחַט אַחַת אוֹ מַטְבֵּעַ, שֶׁהֲרֵי אֵינָן יְכוֹלִים לִתֵּן סִימָן לְהַחֲזִירוֹ לָהֶן. וּלְפִיכָךְ הֲרֵי הוּא לָזֶה שֶׁמְּצָאוֹ.

ג. וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן, כְּגוֹן שִׂמְלָה וּבְהֵמָה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלָיו; שֶׁהֲרֵי דַּעְתָּן תְּלוּיָה לִתֵּן סִימָנִין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ וְיַחֲזֹר לָהֶן. לְפִיכָךְ הַמּוֹצְאוֹ חַיָּב לְהַכְרִיז. אֶלָּא אִם כֵּן יָדַע שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע אוֹתָם אוֹמְרִים: יַי לְחֶסְרוֹן כִּיס, וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁמַּרְאִין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ - הֲרֵי אוֹתָהּ הָאֲבֵדָה שֶׁל מוֹצְאָהּ.

ד. וְכֵן אִם מָצָא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן בְּיָם וּבְנָהָר וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁרֻבּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ מִשָּׁעָה שֶׁנָּפַל. וּלְפִיכָךְ הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ הַבְּעָלִים שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ.

ה. יֵאוּשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן - אֵינוֹ יֵאוּשׁ. כֵּיצַד? נָפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר וְלֹא יָדַע בּוֹ שֶׁנָּפַל, אַף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁיֵּדַע בּוֹ שֶׁנָּפַל יִתְיָאֵשׁ - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ יֵאוּשׁ עַתָּה, עַד שֶׁיֵּדְעוּ הַבְּעָלִים שֶׁנָּפַל. אֲבָל אִם עֲדַיִן אוֹמְרִים הַבְּעָלִים: שֶׁמָּא נְתַתִּיו לִפְלוֹנִי, אוֹ בְּמִגְדָּל הוּא מֻנָּח, אוֹ שֶׁמָּא טָעִיתִי בְּחֶשְׁבּוֹן, וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים - אֵין זֶה יֵאוּשׁ.

ו. הָרוֹאֶה חֲבֵרוֹ שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאָרֶץ וְלֹא יָדַע בּוֹ, וְנָטַל הַדִּינָר קֹדֶם יֵאוּשׁ - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל שְׁנֵי לָאוִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וַאֲפִלּוּ הֶחֱזִיר לוֹ הַדִּינָר לְאַחַר שֶׁנִּתְיָאֵשׁ - מַתָּנָה הִיא זוֹ, וּכְבָר עָבַר עַל הָאִסּוּרִים.

ז. נָטַל הַדִּינָר לִפְנֵי יֵאוּשׁ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ, וּלְאַחַר יֵאוּשׁ נִתְכַּוֵּן לִגְזֹל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוּם "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם". הִמְתִּין לָהּ וְלֹא הוֹדִיעַ לַבְּעָלִים וְלֹא נָטַל הַדִּינָר עַד שֶׁיָּדְעוּ הַבְּעָלִים שֶׁנָּפַל, שֶׁהֲרֵי נִתְיָאֲשׁוּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאַחַר כָּךְ נָטַל הַדִּינָר מֵעַל הָאָרֶץ - אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם". וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. רָאָה סֶלַע אוֹ מַטְבֵּעַ שֶׁנָּפַל, אֲפִלּוּ מִשְּׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד - חַיָּב לְהַחֲזִיר; שֶׁמָּא שֶׁתָּפִין הֵן, וּמָחַל אֶחָד מֵהֶן חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ, וְנִמְצֵאת אֲבֵדָתוֹ שֶׁל זֶה שָׁוָה פְּרוּטָה.

ט. רָאָה חֲבֵרוֹ שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחוֹל אוֹ בְּתוֹךְ הֶעָפָר, וְנִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ - הֲרֵי זֶה כְּנוֹפֵל לַיָּם אוֹ לַנָּהָר, וַהֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ; שֶׁהֲרֵי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן. וַאֲפִלּוּ רָאָה אוֹתוֹ מֵבִיא כְּבָרָה לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו - בְּדַעַת רְעוּעָה הוּא מְחַפֵּשׂ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַפְּשִׂים בֶּעָפָר שְׁאָר הַבַּלָּשִׁין שֶׁלֹּא נָפַל מֵהֶן כְּלוּם, שֶׁמָּא יִמְצְאוּ מַה שֶׁנָּפַל לַאֲחֵרִים, כָּךְ הוּא זֶה מְחַפֵּשׂ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְיָאֵשׁ.

י. הַמּוֹצֵא סֶלַע בַּשּׁוּק, מְצָאוֹ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שֶׁלִּי הִיא, וַחֲדָשָׁה הִיא, וְשֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא, וְשֶׁל מֶלֶךְ פְּלוֹנִי הִיא; אֲפִלּוּ אָמַר: שְׁמִי כָּתוּב עָלֶיהָ - לֹא אָמַר כְּלוּם, וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר. שֶׁאֵין סִימָנֵי הַמַּטְבֵּעַ סִימָן, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקָתוֹ לְהוֹצָאָה, וְאָנוּ אוֹמְרִין: שֶׁלּוֹ הָיְתָה, וְהוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ, וְנָפְלָה מִיַּד אַחֵר. וְהוֹאִיל וְאֵינוֹ סִימָן שֶׁסּוֹמְכִין עָלָיו - מִשְּׁעַת נְפִילָה נִתְיָאֵשׁ, וַהֲרֵי הִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ.

יא. הַמּוֹצֵא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן בְּצַד דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן - חַיָּב לְהַכְרִיז. בָּא בַּעַל הַסִּימָן וְנָטַל אֶת שֶׁלּוֹ, וְאָמַר שֶׁזֶּה בִּלְבַד נָפַל מִמֶּנּוּ - זָכָה הַמּוֹצֵא בַּדָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן.

יב. הַמּוֹצֵא כְּלֵי חֶרֶשׂ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִכֵּלִים שֶׁצּוּרַת כֵּלָן שָׁוָה: אִם כֵּלִים חֲדָשִׁים הֵם - הֲרֵי הֵם שֶׁלּוֹ. שֶׁהֲרֵי הֵן כְּמוֹ דִּינָר מִשְּׁאָר הַדִּינָרִים, שֶׁאֵין לוֹ סִימָן; וְאֵין הַבְּעָלִים מַכִּירִים אוֹתָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם פַּךְ זֶה אוֹ צְלוֹחִית זוֹ שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁל אַחֵר. וְאִם הָיָה כֵּלִים שֶׁשִּׁבְעָתָן הָעַיִן - חַיָּב לְהַכְרִיז. שֶׁאִם יָבוֹא תַּלְמִיד חָכָם וְיֹאמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן בִּכְלִי כָּזֶה סִימָן, יֵשׁ לוֹ בּוֹ טְבִיעוּת עַיִן - חַיָּב לְהַרְאוֹתוֹ לוֹ; אִם הִכִּירוֹ וְאָמַר: שֶׁלִּי הוּא - מַחֲזִירָן.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַלְמִיד וָתִיק, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֶּה בִּדְבּוּרוֹ כְּלָל, אֶלָּא בִּדְבָרֵי שָׁלוֹם אוֹ בְּמַסֶּכְתָּא אוֹ בְּמִטָּה אוֹ בְּבֵית שֶׁהוּא מִתְאָרֵחַ בּוֹ. כֵּיצַד? הָיָה עוֹסֵק בְּמַסֶּכְתָּא דְּנִדָּה, וְאָמַר: בְּמִקְוָאוֹת אֲנִי שׁוֹנֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁאָלוּהוּ שְׁאֵלוֹת בְּעִנְיַן נִדָּה; אוֹ שֶׁיָּשַׁן בְּמִטָּה זוֹ, וְאוֹמֵר: בָּזוֹ אֲנִי יָשֵׁן, שֶׁמָּא יִמְצָא שָׁם קֶרִי; אוֹ שֶׁנִּתְאָרַח אֵצֶל שִׁמְעוֹן, וְאָמַר: אֵצֶל רְאוּבֵן אֲנִי מִתְאָרֵחַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ עַל זֶה שֶׁנִּתְאָרַח אֶצְלוֹ; אוֹ שֶׁהֵבִיא שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹסִיף וְגָרַע, כְּדֵי לְחַבְּבָן זֶה לָזֶה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֲבָל אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁשָּׁנָה בִּדְבּוּרוֹ חוּץ מִדְּבָרִים אֵלּוּ - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ בִּטְבִיעוּת עַיִן.

יום שלישי י"ט סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. כָּל הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָן בֵּין שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן, אִם מְצָאָהּ דֶּרֶךְ הַנָּחָה - אָסוּר לִגַּע בָּהּ, שֶׁמָּא בְּעָלֶיהָ הִנִּיחוּהָ שָׁם עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לָהּ; וְאִם יָבוֹא לִטְלָנָהּ וְהָיָה דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן - הֲרֵי אֹבֵד מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ בָּהּ סִימָן לְהַחֲזִיר בּוֹ; וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָן - הֲרֵי זֶה הִטְרִיחָן לִרְדּוֹף אַחֲרֶיהָ וְלָתֵת סִימָנָהּ. וּלְפִיכָךְ אָסוּר לוֹ שֶׁיִּגַּע בָּהּ עַד שֶׁיִּמְצָאֶנָּה דֶּרֶךְ נְפִילָה. וַאֲפִלּוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדָּבָר וְלֹא יָדַע אִם דָּבָר זֶה אָבוּד אוֹ מֻנָּח - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ. וְאִם עָבַר וּנְטָלוֹ - אָסוּר לוֹ לְהַחֲזִירוֹ לְשָׁם. וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן - זָכָה בּוֹ, וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִירוֹ.

ב. וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנָּחָה בֵּין בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - חַיָּב לְהַכְרִיז.

מתוך מהדורת וגשל

כֵּיצַד דֶּרֶךְ הַנָּחָה? כְּגוֹן שֶׁמָּצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בַּדֶּרֶךְ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁמָּצָא כְּלִי מְכֻסֶּה בָּאַשְׁפָּה - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: נִדְּחִים בַּדֶּרֶךְ. אֲבָל אִם מָצָא חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִים, וּפָרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים, אוֹ כְּלִי מְגֻלֶּה בָּאַשְׁפָּה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

ג. רָאָה חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בָּאֲפָר כְּדַרְכָּן: בַּלַּיְלָה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה; בִּפְנוֹת הַיּוֹם וּבַנֶּשֶׁף, אִם רָאָה אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז. רָאָה פָּרָה רָצָה בַּדֶּרֶךְ: אִם פָּנֶיהָ כְּלַפֵּי הָעִיר - אֵין זוֹ אֲבֵדָה; כְּלַפֵּי הַשָּׂדֶה - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה.

ד. מְצָאָהּ רוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חַיָּב לְהַחֲזִיר מִשּׁוּם אֲבֵדַת הַקַּרְקַע. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֵינָהּ אֲבֵדָה, וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר. וְאִם חָשַׁשׁ שֶׁמָּא יַהַרְגֶנָּה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּשֶׁיִּמְצָאֶנָּה מִפְּנֵי שֶׁהִפְסִידָה הַכֶּרֶם - הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

ה. מָצָא פָּרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אִם עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם - חַיָּב לְהַחֲזִיר. הָיְתָה רוֹעָה בָּעֲשָׂבִים, אוֹ שֶׁהָיְתָה בְּרֶפֶת שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת וְאֵינָהּ מְאֻבֶּדֶת - לֹא יִגַּע בָּהּ, שֶׁאֵין זוֹ אֲבֵדָה. מָצָא טַלִּית אוֹ קַרְדֹּם: בְּצַד הַגָּדֵר - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן; בִּסְרַטְיָא - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַכְרִיז. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. מָצָא גוֹזְלוֹת מְקֻשָּׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן וּמְדַדִּין אַחַר הַגָּדֵר אוֹ אַחַר הַגֶּפֶה אוֹ בַּשְּׁבִילִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא בְּעָלֵיהֶן הִנִּיחוּם שָׁם. וְאִם נְטָלָן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קֶשֶׁר שֶׁהוּא סִימָן - חַיָּב לְהַכְרִיז. וְכֵן אִם מְצָאָן קְבוּעִים בִּמְקוֹמָן - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁהַמָּקוֹם סִימָן.

ז. מָצָא בָּאַשְׁפָּה כְּלִי מְכֻסֶּה - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם אַשְׁפָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת הִיא, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְפַנּוֹתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּצָאוֹ מְכֻסֶּה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז. וְכֵן אִם הָיוּ כֵּלִים קְטַנִּים, כְּגוֹן סַכִּין וְשַׁפּוּד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ הָיוּ מְכֻסִּין בָּאַשְׁפָּה הַקְּבוּעָה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז.

ח. מָצָא פֵּרוֹת מְפֻזָּרִין: דֶּרֶךְ הַנָּחָה - לֹא יִגַּע בָּהֶן; דֶּרֶךְ נְפִילָה - הֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ. וְכֵן אִם מָצָא כְּרִיכוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל שִׁבֳּלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהֶן סִימָן, אוֹ שֶׁמָּצָא עִגּוּלֵי דְּבֵלָה, וְכִכָּרוֹת שֶׁל נַחְתּוֹם, וּמַחֲרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים, וַחֲתִיכוֹת שֶׁל בָּשָׂר, וְגִזֵּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְּדִינָתָן, וַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן, וּלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן סִימָן. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִימָן - נוֹטֵל וּמַכְרִיז; שֶׁסִּימָן הֶעָשׂוּי לִדְרֹס הֲרֵי הוּא סִימָן.

ט. אֲבָל אִם מָצָא כִּכָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְגִזֵּי צֶמֶר הַלְּקוּחוֹת מִבֵּית הָאַמָּן, כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁכָּל אֵלּוּ יֵשׁ לָהֶם סִימָנִין מֻבְהָקִין. וְאִם נִפְתְּחוּ הָאוֹצָרוֹת שֶׁל יַיִן וְשֶׁל שֶׁמֶן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשׁוּמִין. שֶׁכָּל הַכַּדּוֹת כָּךְ הָיוּ רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֵלּוּ הַכַּדִּין כְּכִכְּרוֹת הַנַּחְתּוֹם, שֶׁיֵּשׁ צוּרָה אַחַת לְכֻלָּן וּמִשְׁקָל אֶחָד לְכֻלָּם.

י. מָצָא כְּרִיכוֹת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד: אִם דֶּרֶךְ נְפִילָה - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, וְאִם דֶּרֶךְ הַנָּחָה - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם סִימָן - הַמָּקוֹם סִימָן, (אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סִימָן מֻבְהָק). מָצָא אֲלֻמּוֹת, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - נוֹטֵל וּמַכְרִיז.

יא. מָצָא עִגּוּל וּבְתוֹכוֹ חֶרֶשׂ, כִּכָּר וּבְתוֹכוֹ מָעוֹת, חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁהוּא מְשֻׁנֶּה בַּחֲתִיכוֹת, דָּג נָשׁוּף, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן שִׁנּוּי, חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁלֹּא עֲשָׂאוּם בְּעָלֵיהֶן אֶלָּא לְסִימָן.

יב. מָצָא פֵּרוֹת מְפֻזָּרִין בִּמְקוֹם הַגְּרָנוֹת: אִם הָיוּ כְּמוֹ קַב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ בְּיָתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים בַּאֲסִיפָתָן. הָיוּ מְפֻזָּרִין בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - לֹא יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא הַבְּעָלִים הִנִּיחוּם שָׁם. הָיוּ כְּמוֹ חֲצִי קַב בִּשְׁתֵּי אַמּוֹת אוֹ קַבַּיִם בִּשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה הַקַּב מִשָּׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מִינִין, כְּמוֹ תְּמָרִים שֶׁמִּשְׁמִין [וְרִמּוֹנִים] - כָּל אֵלּוּ סָפֵק. לְפִיכָךְ לֹא יִטֹּל, וְאִם נָטַל - אֵינוֹ חַיָּב לְהַכְרִיז.

יג. הַמּוֹצֵא צִבּוּרֵי פֵּרוֹת, אוֹ פֵּרוֹת בִּכְלִי, אוֹ כְּלִי כְּמוֹת שֶׁהוּא - חַיָּב לְהַכְרִיז. מָצָא כְּלִי וּלְפָנָיו פֵּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ הַפֵּרוֹת, וְהַכְּלִי נוֹטֵל וּמַכְרִיז; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הַכְּלִי שֶׁל אֶחָד וְהַפֵּרוֹת שֶׁל אַחֵר, וַהֲרֵי אֵין בּוֹ סִימָן. וְאִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם אֶחָד - חַיָּב לְהַכְרִיז.

יד. כֵּיצַד? הָיוּ אֲחוֹרֵי הַכְּלִי לִפְנֵי הַפֵּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ; הָיוּ פְּנֵי הַכְּלִי לִפְנֵי הַפֵּרוֹת - חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִן הַכְּלִי נִשְׁפְּכוּ. וְאִם הָיוּ אֲגָנִים לַכְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הַפֵּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ; שֶׁאִלּוּ נִשְׁפְּכוּ מִן הַכְּלִי, הָיָה נִשְׁאָר מֵהֶן בְּתוֹכוֹ מִפְּנֵי הָאֲגָנִים. הָיוּ מִקְצָת הַפֵּרוֹת בַּכְּלִי וּמִקְצָתָן בָּאָרֶץ - חַיָּב לְהַכְרִיז.

טו. הַמּוֹצֵא קְצִיעוֹת בַּדֶּרֶךְ, וַאֲפִלּוּ בְּצַד שְׂדֵה קְצִיעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְכֵן תְּאֵנָה שֶׁהִיא נוֹטָה לַדֶּרֶךְ, וְנִמְצְאוּ תְּאֵנִים תַּחְתֶּיהָ - מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל; שֶׁהַתְּאֵנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ עִם נְפִילָתָהּ נִמְאֶסֶת. וּפְטוּרוֹת מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר. אֲבָל זֵיתִים וְחָרוּבִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֲסוּרִין.

טז. תְּמָרִים שֶׁמַּשִּׁירָן הָרוּחַ - מֻתָּרוֹת; שֶׁהַבְּעָלִים מְחֻלּוּם לְכָל אָדָם, וְזֶהוּ חֶזְקָתָן. וְאִם הָיוּ שֶׁל יְתוֹמִים, שֶׁאֵינָן בְּנֵי מְחִילָה - אֲסוּרִין. וְכֵן אִם הִקְפִּיד בַּעַל הַשָּׂדֶה וְהִקִּיף מְקוֹם הָאִילָנוֹת אוֹ תִּקֵּן מָקוֹם שֶׁיִּפְּלוּ בּוֹ הַנּוֹבְלוֹת עַד שֶׁיִּלְקְטֵם - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת; שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא מָחַל.

יז. חָתוּל רַע שֶׁהוֹרֵג אֶת הַקְּטַנִּים - אָסוּר לְקַיְּמוֹ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גָּזֵל, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם הָשֵׁב אֲבֵדָה, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹרוֹ מוֹעִיל; אֶלָּא כָּל הַמּוֹצְאוֹ זָכָה בּוֹ, וְהוֹרְגוֹ וְהָעוֹר שֶׁלּוֹ.

יח. גּוֹזָל הַנִּמְצָא קָרוֹב לְשׁוֹבָךְ: בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה - הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַשּׁוֹבָךְ, חוּץ לַחֲמִשִּׁים אַמָּה - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ; שֶׁאֵין הַגּוֹזָל מְדַדֶּה יָתֵר עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹבָכוֹת - הֲרֵי הוּא שֶׁל קָרוֹב; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - יַחֲלֹקוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ יוֹנֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹבָכוֹת שָׁוִים בְּמִנְיָן; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹנֵי הָאֶחָד רַבִּים - הַלֵּךְ אַחַר הָרֹב אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָחוֹק.

יום רביעי כ' סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

א. הַמּוֹצֵא מְחָטִים וְצִנּוֹרוֹת וּמַסְמְרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם מְצָאָם אֶחָד אֶחָד - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, שְׁנַיִם שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר - חַיָּב לְהַכְרִיז; שֶׁמִּנְיָן סִימָן.

ב. וְכֵן הַמּוֹצֵא מָעוֹת מְפֻזָּרִים - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. אֲפִלּוּ הָיוּ מִקְצָת מַטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּבֵּי זֶה - הֲרֵי הֵן כִּמְפֻזָּרִין. אֲבָל אִם מָצָא צִבּוּר מָעוֹת - חַיָּב לְהַכְרִיז. מָצָא שְׁלֹשָׁה מַטְבְּעוֹת זֶה עַל גַּב זֶה וְהֵן עֲשׂוּיִין כְּמִגְדָּל, אוֹ שֶׁהָיוּ אֶחָד מִכָּן וְאֶחָד מִכָּן וְאֶחָד עַל גַּבֵּיהֶן, אוֹ שֶׁהָיוּ מִקְצָת זֶה עַל מִקְצָת זֶה, כְּדֵי שֶׁאִם יַכְנִיס קִיסָם בֵּינֵיהֶן יִנְטְלוּ בְּבַת אַחַת - חַיָּב לְהַכְרִיז. הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּשִׁיר אוֹ כְּשׁוּרָה אוֹ כַּחֲצוּבָה אוֹ כְּסֵלָם - הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְלֹא יִטֹּל.

ג. הַמּוֹצֵא מָעוֹת בְּכִיס, אוֹ כִּיס כְּמוֹת שֶׁהוּא - חַיָּב לְהַכְרִיז. מָצָא כִּיס וּלְפָנָיו מָעוֹת מְפֻזָּרִים - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְאִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַכִּיס וְהַמָּעוֹת שֶׁל אָדָם אֶחָד וּמִן הַכִּיס נָפְלוּ - חַיָּב לְהַכְרִיז.

ד. הַמּוֹצֵא מָעוֹת בַּחֲנוּת: אִם הָיוּ בֵּין תֵּבָה לַחֲנָוָנִי - הֲרֵי הֵן שֶׁל בַּעַל הַחֲנוּת; וְאִם מְצָאָן עַל הַתֵּבָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִתֵּבָה וְלַחוּץ - הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצְאָן. וְלָמָּה לֹא תִּקְּנָה הַחֲנוּת לִבְעָלֶיהָ? לְפִי שֶׁאֵינָהּ חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּעָלֶיהָ בְּתוֹכָהּ, צָרִיךְ לוֹמַר: תִּקָּנֶה לִי חֲנוּתִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ה. מָצָא מָעוֹת בַּחֲנוּת הַשֵּׁלְחָנִי: בֵּין כִּסֵּא לַשֵּׁלְחָנִי - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל שֵׁלְחָנִי; מְצָאָן עַל הַכִּסֵּא לִפְנֵי הַשֵּׁלְחָנִי, אֲפִלּוּ הָיוּ צְרוּרִין וּמֻנָּחִין עַל הַשֵּׁלְחָן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל מוֹצְאָן. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ רֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; אֲבָל אִם הָיוּ רֹב יִשְׂרָאֵל - חַיָּב לְהַכְרִיז, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צְרוּרִים יֵשׁ לָהֶם סִימָן.

ו. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מֵחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פֵּרוֹת, וּמָצָא בְּתוֹכָן מָעוֹת צְרוּרוֹת - נוֹטֵל וּמַכְרִיז; מְצָאָן מְפֻזָּרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַפֵּרוֹת מִן הַתַּגָּר אוֹ מִבַּעַל הַבַּיִת שֶׁלְּקָחָן מִן הַתַּגָּר; אֲבָל אִם בַּעַל הַבַּיִת דָּשׁ הַפֵּרוֹת לְעַצְמוֹ אוֹ עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַחֲזִיר.

ז. הַמּוֹצֵא מַטְמוֹן בְּגַל אוֹ בְּכֹתֶל יָשָׁן - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁל אֱמוֹרִיִּים הַקַּדְמוֹנִים הֵן. וְהוּא, שֶׁיִּמְצָאֵם מַטָּה מַטָּה כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּטְמוֹנוֹת הַיְּשָׁנוֹת; אֲבָל אִם מַרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן מַטְמוֹן חָדָשׁ, אֲפִלּוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדָּבָר - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא מֻנָּחִים הֵם שָׁם.

ח. וְהוֹאִיל וַחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, לָמָּה לֹא יִקְנֶה בַּעַל הֶחָצֵר זֶה הַמַּטְמוֹן שֶׁבְּתוֹךְ הַכֹּתֶל הַיָּשָׁן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל אֱמוֹרִיִּים, וְתִהְיֶה מְצִיאָה זוֹ לְבַעַל הֶחָצֵר? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים, וַהֲרֵי זֶה הַמַּטְמוֹן אָבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, וּלְפִיכָךְ הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. וּמָה אֲבֵדָה שֶׁל אָדָם, אָמְרָה תּוֹרָה: אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ - מִי שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם, יָצָאת זוֹ שֶׁנִּפְלָה לַיָּם שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם; קַל וָחֹמֶר לְמַטְמוֹן קַדְמוֹנִי, שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁלּוֹ מֵעוֹלָם, וְהוּא אָבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם. לְפִיכָךְ הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ.

ט. מָצָא מַטְמוֹן בְּכֹתֶל חָדָשׁ: אִם הַמַּטְמוֹן מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְבַעַל הַבַּיִת - הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ; וְאִם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא שֶׁל אֶחָד מִן הַשּׁוּק - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. כֵּיצַד? הַסַּכִּין - הֲרֵי הַנִּצָּב שֶׁלּוֹ מוֹכִיחַ; וְהַכִּיס - פִּיו מוֹכִיחַ. וְאִם נִמְצָא תּוֹךְ הַכֹּתֶל מָלֵא מֵהֶן - חוֹלְקִין.

י. הָיוּ בְּתוֹךְ הַכֹּתֶל מָעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁאֵין שָׁם מוֹכִיחַ: מֵחֶצְיוֹ וְלַחוּץ - שֶׁל מוֹצֵא, מֵחֶצְיוֹ וְלִפְנִים - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

יא. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא כְּשֶׁטָּעַן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהַמַּטְמוֹן שֶׁלּוֹ; אוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵשׁ, שֶׁאָנוּ טוֹעֲנִין לוֹ שֶׁמָּא שֶׁל אָבִיו הֵן; אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁהֵן מְצִיאָה - הֲרֵי הֵן שֶׁל מוֹצֵא. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מַשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לַאֲחֵרִים - הֲרֵי הֵן שֶׁל שׁוֹכֵר אַחֲרוֹן. וְאִם הִשְׁכִּירוֹ לִשְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּאֶחָד - הֲרֵי עֲשָׂאָהוּ פֵּנְדָּק, וְכָל הַנִּמְצָא בּוֹ, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאָן; מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֶחָד יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁהוּא טָמַן, שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאָהוּ פֵּנְדָּק.

יום חמישי כ"א סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר

א. כָּל מְצִיאָה שֶׁאָמַרְנוּ בָּהּ שֶׁהִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ, אֵינוֹ זוֹכֶה בָּהּ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְיָדוֹ אוֹ לִרְשׁוּתוֹ; אֲבָל אִם רָאָה אֶת הַמְּצִיאָה, אֲפִלּוּ נָפַל עָלֶיהָ, וּבָא אַחֵר וְהֶחֱזִיק בָּהּ - הֲרֵי זֶה שֶׁהֶחֱזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ.

ב. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמְּצִיאָה, וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: זְכֵה לִי בָּהּ - כֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהָהּ לוֹ קָנָה הָרוֹכֵב, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיָדוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ: תְּנָהּ לִי, וּנְטָלָהּ וְאָמַר: אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ - זָכָה בָּהּ הַנּוֹטֵל. וְאִם מִשֶּׁנְּתָנָהּ לָרוֹכֵב אָמַר: אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ תְּחִלָּה - לֹא אָמַר כְּלוּם.

ג. הַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ - קָנָה חֲבֵרוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ כְּלוּם - [זָכָה בָּהּ]. הִגְבִּיהוּ הַמְּצִיאָה שְׁנַיִם - קָנָאוּהָ שְׁנֵיהֶם.

ד. הִגְבִּיהָהּ לוֹ חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה אוֹ קָטָן - לֹא קָנָה הַפִּקֵּחַ, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן דַּעַת. הִגְבִּיהָהּ חֵרֵשׁ וּפִקֵּחַ כְּאֶחָד - מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא קָנָה פִּקֵּחַ לֹא קָנָה חֵרֵשׁ. הָיוּ שְׁנֵיהֶם חֵרְשִׁים - תִּקָּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּקְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְהִנָּצוֹת.

ה. שְׁנַיִם שֶׁרָאוּ גָּמָל אוֹ חֲמוֹר שֶׁל מְצִיאָה, וְקָדְמוּ שְׁנֵיהֶם וְהִנְהִיגוּהוּ אוֹ מְשָׁכוּהוּ, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מַנְהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ - קָנוּ שְׁנֵיהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲמוֹר; אֲבָל בְּגָמָל, אִם הָיָה אֶחָד מַנְהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ - הַמּוֹשֵׁךְ קָנָה, אֲבָל לֹא הַמַּנְהִיג.

ו. בְּהֵמַת מְצִיאָה שֶׁקָּדַם אֶחָד וְאָחַז בַּמּוֹסֵרָה - לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ אוֹ יַנְהִיג. וְכֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר. אֲבָל קָנָה הַמּוֹסֵרָה לְבַדָּהּ. **ז.** הָיָה אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד אוֹחֵז בַּמּוֹסֵרָה - הָרוֹכֵב קָנָה

הַבְּהֵמָה וְהַמּוֹסֵרָה שֶׁעַל לְחָיֵי הַבְּהֵמָה בִּלְבַד, וְזֶה שֶׁאָחַז הַמּוֹסֵרָה קָנָה מִמֶּנָּה מַה שֶּׁאָחַז בְּיָדוֹ, וּשְׁאָר הַמּוֹסֵרָה לֹא קָנָהוּ אַחַד מֵהֶן.

ח. חֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְאִם נָפְלָה בָּהּ מְצִיאָה - הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הֶחָצֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת; אֲבָל בְּשָׂדֶה וְגִנָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם הָיָה עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֵהוּ וְאָמַר: זָכְתָה לִי שָׂדִי - זָכָה בָּהּ; וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹמֵד וְלֹא אָמַר 'זָכְתָה לִי שָׂדִי' - כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ קוֹנִים לוֹ, וְאִם הִגִּיעָה הַמְּצִיאָה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ - זָכָה בָּהּ.

ט. חֲכָמִים תִּקְּנוּ דָּבָר זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיבוּ הַמּוֹצְאִין זֶה עִם זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסִמְטָא, אוֹ בְּצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁאֵין הָרַבִּים דּוֹחֲקִין בָּהֶן, אוֹ בְּשָׂדֶה שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים; אֲבָל הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אֵין אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת לוֹ, וְאֵינוֹ קוֹנֶה שָׁם עַד שֶׁתַּגִּיעַ מְצִיאָה לְיָדוֹ.

י. קָטַנָּה - יֵשׁ לָהּ חָצֵר וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְקָטָן - אֵין לוֹ חָצֵר וְאֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. מִפְּנֵי שֶׁחָצֵר שֶׁל קָטַנָּה מִיָּדָהּ לְמַדְנוּהָ: שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהִיא מִתְגָּרֶשֶׁת בְּגֵט הַמַּגִּיעַ לְיָדָהּ, כָּךְ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּגֵט הַמַּגִּיעַ לַחֲצֵרָהּ; וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ חָצֵר לְעִנְיַן הַגֵּט, כָּךְ יֵשׁ לָהּ לְעִנְיַן מְצִיאָה; וְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם כַּחֲצֵרוֹ לְעִנְיַן מְצִיאָה. אֲבָל הָאִישׁ לְמַדְנוּ שֶׁחֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ מִשְּׁלוּחוֹ: כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹנֶה לוֹ שְׁלוּחוֹ, כָּךְ תִּקְּנָה לוֹ חֲצֵרוֹ; וְהַקָּטָן, הוֹאִיל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ, כָּךְ אֵין חֲצֵרוֹ וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ קוֹנִין לוֹ, עַד שֶׁתַּגִּיעַ מְצִיאָה לְיָדוֹ.

יא. מִי שֶׁרָאָה אֲחֵרִים רָצִים אַחַר הַמְּצִיאָה, וַהֲרֵי הִיא צְבִי שָׁבוּר אוֹ גוֹזָלוֹת שֶׁלֹּא פָּרְחוּ: אִם הָיָה עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֵהוּ שֶׁהֵן בְּתוֹכָהּ, וְאִלּוּ הָיָה רָץ הָיָה מַגִּיעָן, וְאָמַר: זָכְתָה לִי שָׂדִי - זָכְתָה לוֹ שָׂדֵהוּ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעָן - הֲרֵי אֵלּוּ כִּצְבִי שֶׁהוּא רָץ כְּדַרְכּוֹ וּכְגוֹזָלוֹת הַמְּפָרְיחִים, וְלֹא אָמַר כְּלוּם, אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם נָתְנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה - הוֹאִיל וְאַחֵר הִקְנָם לוֹ וַהֲרֵי הֵן מִתְגַּלְגְּלִין בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, קָנָתָה שָׂדֵהוּ. וְאִם הָיָה צְבִי רָץ כְּדַרְכּוֹ וְגוֹזָלוֹת מַפְרִיחִין - לֹא קָנָתָה לוֹ שָׂדֵהוּ.

יב. מְצִיאַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - יֵשׁ בָּהּ גְּזֵל, מִפְּנֵי דַּרְכֵּי שָׁלוֹם. לְפִיכָךְ, אִם עָבַר אַחֵר וּגְזָלָהּ מִיָּדָן - אֵינָהּ יוֹצְאָה בְּדַיָּנִין, וְאִם כָּפַר בָּהּ וְנִשְׁבַּע - אֵינוֹ חַיָּב בְּחֹמֶשׁ.

יג. מְצִיאַת בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוֹלִים, וּמְצִיאַת בִּתּוֹ הַנַּעֲרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ סוֹמֶכֶת עַל שֻׁלְחָנוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מְכוּרָה אָמָה, וּמְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, וּמְצִיאַת אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. אֲבָל מְצִיאַת בְּנוֹ שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן, וּמְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וּמְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת - כָּל אֵלּוּ הַמְּצִיאוֹת אֵינָן שֶׁלּוֹ.

יום שישי כ"ב סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

א. הַמּוֹצֵא שְׁטָר חוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת נְכָסִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחַיָּב מוֹדֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַיָּם - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר; שֶׁמָּא פְּרָעוֹ, וּקְנוּנְיָא הֵם עוֹשִׂים כְּדֵי לִטְרֹף לָקוּחוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין, וּלְפִיכָךְ הוֹדָה לוֹ. שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ לִטְרֹף בִּשְׁטָר שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת, שֶׁהָאַחֲרָיוּת שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה בִּשְׁטָר - טָעוּת סוֹפֵר הוּא, בֵּין בִּשְׁטָרֵי הַלְוָאָה בֵּין בִּשְׁטָרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר. לְפִיכָךְ, אִם פֵּרֵשׁ בִּשְׁטָר זֶה שֶׁהוּא שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת: אִם הָיָה הַחַיָּב מוֹדֶה - יַחֲזִיר; וְאִם לָאו - לֹא יַחֲזִיר, שֶׁמָּא פְּרָעוֹ.

ב. וְכֵן אִם מָצָא שְׁטָר שֶׁזְّמַנּוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, וְהָיָה מְקַיָּם, וְהַחַיָּב מוֹדֶה - יַחֲזִיר; וְאִם אֵינוֹ מְקַיָּם - לֹא יַחֲזִיר, שֶׁמָּא כָּתַב לִלְוּוֹת וַעֲדַיִן לֹא לָוָה.

ג. מָצָא שְׁטָר בְּחֵמֶת אוֹ בִּכְלִי עֵץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתַן סִימָן. מָצָא שְׁלֹשָׁה שְׁטָרוֹת כְּרוּכִין בְּכֶרֶךְ אֶחָד, אוֹ מֻנָּחִין זֶה עַל זֶה וַאֲגוּדִים אֶגֶד אֶחָד - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתַן סִימָן.

ד. הָיָה הַלּוֶה אֶחָד וְהַמַּלְוִים שְׁלֹשָׁה: אִם מְקַיָּמִים הֵם - יַחֲזִיר לַלּוֶה, וְאִם לָאו - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתַן סִימָן; שֶׁמָּא הַמַּלְוִים נָתְנוּ שְׁטָרוֹתֵיהֶן לְסוֹפֵר לְקַיְּמָן וְנָפְלוּ מִיַּד הַדַּיָּן. הָיָה הַמַּלְוֶה אֶחָד וְהַלּוִים שְׁלֹשָׁה - יַחֲזִיר לַמַּלְוֶה. וְאִם הָיוּ שְׁלָשְׁתָּן בִּכְתַב יְדֵי סוֹפֵר אֶחָד - יַחֲזִיר לְמִי שֶׁנְּתַן סִימָן; שֶׁמָּא שְׁלָשְׁתָּן הוֹלִיכוּ שִׁטְרֵיהֶן לַסּוֹפֵר לִכְתֹּב וְנָפְלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר.

ה. מָצָא שְׁטָרוֹת קְרוּעִין וּשְׁטַר חוֹב בֵּינֵיהֶן - לֹא יַחֲזִיר. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבֵר, אֲפִלּוּ בְּלֹא עֵדִים - יִתֵּן שְׁטַר הַחוֹב לַלּוֶה; שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה פָּרוּעַ, לֹא הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטָרוֹת קְרוּעִים, וַהֲרֵי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתָב שֶׁהוּא פָּרוּעַ.

ו. מָצָא גִּטֵּי נָשִׁים: בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה - יַחֲזִיר לָאִשָּׁה; אֵין הַבַּעַל מוֹדֶה: אִם נָתְנָה הָאִשָּׁה סִימָן מֵבְהָק - יִנָּתֵן לָהּ, וְאִם לָאו - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה. אָמַר הַבַּעַל: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתַן סִימָנָיו, וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתְנָה סִימָנָיו - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתִּתֵּן סִימָן מֵבְהָק, כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה: נֶקֶב יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית; שֶׁאִלּוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ, לֹא הָיְתָה יוֹדַעַת.

ז. הוּא אוֹמֵר סִימָנֵי הַחוּט שֶׁקָּשַׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהִיא אוֹמֶרֶת סִימָנֵי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתֹּאמַר סִימָן מֵבְהָק, כְּגוֹן אֹרֶךְ מִדַּת הַחוּט; אֲבָל אִם אָמְרָה: אָדֹם אוֹ שָׁחֹר הוּא - אֵין זֶה סִימָן מֵבְהָק. הוּא אוֹמֵר: בְּחֵמֶת הָיָה מֻנָּח, וְהִיא אוֹמֶרֶת: בְּחֵמֶת הָיָה מֻנָּח - יִנָּתֵן לוֹ; שֶׁאֵין זֶה סִימָן מֵבְהָק.

ח. מָצָא גֵּט שִׁחְרוּר: בִּזְמַן שֶׁהָרַב מוֹדֶה - יַחֲזִיר לָעֶבֶד; אֵין הָרַב מוֹדֶה - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה.

ט. מָצָא שְׁטַר מַתָּנָה: אִם מַתָּנַת בָּרִיא הִיא, וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה; שֶׁמָּא כָּתַב

מתוך מהדורת וגשל

לִתֵּן וְלֹא נָתַן, וְאַחַר שֶׁכָּתַב שְׁטָר זֶה מָכַר שָׂדֶה זוֹ אוֹ נְתָנָהּ לְאַחֵר בְּמַתָּנָה, וְחָזַר בּוֹ, וְזֶה שֶׁמּוֹדֶה לָזֶה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַל הָאַחֲרוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ שֶׁמָּכַר לוֹ. וְאִם מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לָאו - לֹא יִתֵּן; שֶׁשְּׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן לִשְׁנַיִם זֶה אַחַר זֶה - הָאַחֲרוֹן קָנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

י. מֵת שְׁכִיב מְרַע שֶׁנְּתָנָהּ בְּמַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַיּוֹרֵשׁ מוֹדֶה שֶׁמּוֹרִישוֹ נְתָנָהּ - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה; שֶׁמָּא כָּתַב לִתֵּן וְלֹא נָתַן, וּמִכָּרָהּ הַיּוֹרֵשׁ אוֹ נְתָנָהּ, וְחָזַר בּוֹ, וַהֲרֵי הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עִם זֶה כְּדֵי לְהַפְקִיעַ נִכְסֵי זֶה הָאַחֲרוֹן.

יא. מָצָא שׁוֹבֵר: בִּזְמַן שֶׁבַּעַל הַשְּׁטָר מוֹדֶה שֶׁנִּשְׁבַּר שְׁטָרוֹ וּפְרָעוֹ אוֹ מְחָלוֹ - יִתֵּן לְבַעַל הַשּׁוֹבֵר; אֵין שְׁנֵיהֶם מוֹדִים - לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה.

יב. מָצָא כְּתֻבָּה, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים - לֹא יַחֲזִיר לָאִשָּׁה; שֶׁמָּא נִפְרְעָה כְּתֻבָּה זוֹ אוֹ נִמְחֲלָה, וְאַחַר כָּךְ מָכַר הַבַּעַל נְכָסָיו, וַהֲרֵי הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַל הַלָּקוֹחוֹת.

יג. מָצָא אִגְּרוֹת שׁוּם וְאִגְּרוֹת מָזוֹן, שִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין, וְשִׁטְרֵי טְעָנוֹת שֶׁכּוֹתְבִין הַדַּיָּנִין שֶׁל בַּעַל דִּין זֶה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁמָּצָא שִׁטְרֵי בֵּרוּרִים, וְהֵם הַשְּׁטָרוֹת שֶׁבֵּרְרוּ לָהֶן בַּעֲלֵי דִּינִין אֶת הַדַּיָּנִין שֶׁדָּנִין לָהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁיָּדוּנוּ לָהֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, אוֹ שֶׁמָּצָא כָּל מַעֲשֵׂה בֵית דִּין - הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שְׁטָר שֶׁחוֹשְׁשִׁין בּוֹ לְפֵרָעוֹן - לֹא יַחֲזִיר, שֶׁמָּא נִפְרַע הַחוֹב; וְאִם הָיָה הַחַיָּב מוֹדֶה, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוֹדָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַד שֶׁיַּפְסִיד אֶת הַלּוֹקֵחַ אוֹ מְקַבֵּל מַתָּנָה שֶׁלָּקְחוּ אַחַר זְמַן הַשְּׁטָר, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְעוּ מִיָּדָם שֶׁלֹּא כַּדִּין - הֲרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים; וְכָל שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ צַד לַחֲשָׁשׁ לֹא לְפֵרָעוֹן וְלֹא לִקְנוּנְיָא - יַחֲזִיר לִבְעָלָיו.

יד. כָּל הַשְּׁטָרוֹת הַנִּמְצָאִים שֶׁדִּינָן שֶׁלֹּא יַחֲזִיר, אִם הֶחֱזִיר - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים, וְגוֹבִין בָּהֶן, וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִתַּחַת יַד בְּעָלֵיהֶם, וַהֲרֵי הֵם בְּחֶזְקָתָן וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה בְּסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא

יום שבת קודש כ"ג סיון ה'תשע"א

הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מַזִּיק מָמוֹנוֹ. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשָּׁה דְבָרִים, וְאֵלּוּ הֵם: נֶזֶק, וְצַעַר, וְרִפּוּי, וְשֶׁבֶת, וְבֹשֶׁת. וַחֲמִשָּׁה דְבָרִים אֵלּוּ, כֻּלָּן מִשְׁתַּלְּמִים מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו, כְּדִין כָּל הַמַּזִּיקִין.

ב. נֶזֶק כֵּיצַד? שֶׁאִם קָטַע יַד חֲבֵרוֹ אוֹ רַגְלוֹ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא עֶבֶד נִמְכָּר בַּשּׁוּק, כַּמָּה הָיָה יָפֶה [אָז] וְכַמָּה הוּא יָפֶה עַתָּה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת שֶׁהִפְחִית מִדָּמָיו. שֶׁנֶּאֱמַר: עַיִן תַּחַת עַיִן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר 'תַּחַת' - לְשַׁלֵּם מָמוֹן הוּא.

ג. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ - אֵינוֹ לַחֲבֹל בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ; אֶלָּא שֶׁהוּא רָאוּי לְחַסְּרוֹ אֵיבָר אוֹ לַחְבֹּל בּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, וּלְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם נִזְקוֹ. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְלֹא תִקְּחוּ כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ - לְרוֹצֵחַ בִּלְבַד הוּא שֶׁאֵין בּוֹ כֹּפֶר, אֲבָל לְחַסְּרוֹן אֵיבָרִים אוֹ לְחַבָּלוֹת יֵשׁ בּוֹ כֹּפֶר.

ד. וְכֵן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ וּמַזִּיקוֹ: לֹא תָחוֹס עֵינְךָ - שֶׁלֹּא תָּחוּס בְּתַשְׁלוּמִין. שֶׁמָּא תֹּאמַר: עָנִי הוּא זֶה וְשֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה חָבַל בּוֹ, אֲרַחֲמֶנּוּ; לְכָךְ נֶאֱמַר: לֹא תָחוֹס עֵינֶיךָ.

ה. וּמִנַּיִן שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵיבָרִים 'עַיִן תַּחַת עַיִן', תַּשְׁלוּמִין הוּא? שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה, וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר: וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְגוֹמֵר, רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרָפֹא יְרַפֵּא, הָא לָמַדְתָּ שֶׁ'תַּחַת' שֶׁנֶּאֱמַר בְּחַבּוּרָה - תַּשְׁלוּמִין, וְהוּא הַדִּין לְ'תַּחַת' הָאָמוּר בְּעַיִן וּבִשְׁאָר אֵיבָרִים.

ו. וְאַף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ נִרְאִין מִעְנְיַן תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וְכֻלָּן מְפֹרָשִׁין הֵן מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מֵהַר סִינַי - כֻּלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה הֵן בְּיָדֵנוּ, וְכָזֶה רָאוּ אֲבוֹתֵינוּ דָּנִין בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וּבְבֵית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי, וּבְכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמְדוּ מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְעַד עַכְשָׁו.

ז. וּמִנַּיִן שֶׁמַּזִּיק בַּחֲבֵרוֹ חַיָּב בְּצַעַר בִּפְנֵי עַצְמוֹ? שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בְּאוֹנֵס: תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ; וְהוּא הַדִּין לְכָל הַמְצַעֵר אֶת חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ, שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַצַּעַר.

ח. וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּשֶׁבֶת בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְרִפּוּי בִּפְנֵי עַצְמוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרָפֹא יְרַפֵּא.

ט. וּמִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב בְּבֹשֶׁת בִּפְנֵי עַצְמוֹ? שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר: וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו, וְקִצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ; בִּכְלַל דִּין זֶה כָּל הַמְבַיֵּשׁ.

י. הַמְבַיֵּשׁ אֵינוֹ חַיָּב עַל הַבֹּשֶׁת עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁלְחָה יָדָהּ; אֲבָל הַמְבַיֵּשׁ חֲבֵרוֹ בְּלֹא כַּוָּנָה - פָּטוּר. לְפִיכָךְ, יָשַׁן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁבִּיֵּשׁ - פָּטוּר.

יא. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם. בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד, בֵּין עֵר בֵּין יָשֵׁן בֵּין שִׁכּוֹר, אִם חָבַל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ הִזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַיָّשֵׁן חַיָּב לְשַׁלֵּם? בִּשְׁנַיִם שֶׁיָּשְׁנוּ כְּאֶחָד, וְנִתְהַפֵּךְ אַחַד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ קָרַע בִּגְדוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד יָשֵׁן, וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצִדּוֹ - זֶה שֶׁבָּא בָּאַחֲרוֹנָה הוּא הַמּוּעָד, וְאִם הִזִּיקוֹ הַיָּשֵׁן - פָּטוּר. וְכֵן אִם הִנִּיחַ כְּלִי בְּצַד הַיָּשֵׁן וְשִׁבְּרוֹ - פָּטוּר; שֶׁזֶּה שֶׁהִנִּיחוֹ הוּא הַמּוּעָד שֶׁפָּשַׁע.

יב. מִי שֶׁנָּפַל מִן הַגָּג בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיק - חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים, וּפָטוּר מִן הַבֹּשֶׁת. נָפַל בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה - חַיָּב בְּנֶזֶק בִּלְבַד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים. וְאִם נִתְהַפֵּךְ - חַיָּב בַּכֹּל, אַף בְּבֹשֶׁת; שֶׁכָּל הַמִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ - חַיָּב בְּבֹשֶׁת.

יג. שְׁנַיִם שֶׁחָבְלוּ בְּאֶחָד כְּאֶחָד - שְׁנֵיהֶם חַיָּבִין, וּמְשַׁלְּשִׁין

בֵּינֵיהֶן. הָיָה אֶחָד מִתְכַּוֵּן וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן - זֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן פָּטוּר מִן הַבּשֶׁת.

יד. הַמִּתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ אֶת הַקָּטָן וּבִיֵּשׁ אֶת הַגָּדוֹל - נוֹתֵן לַגָּדוֹל דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל קָטָן. נִתְכַּוֵּן לְבַיֵּשׁ הָעֶבֶד וּבִיֵּשׁ אֶת בֶּן חוֹרִין - נוֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ שֶׁל עֶבֶד.

טו. הָיְתָה לוֹ אֶבֶן מֻנַּחַת בְּחִיקוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם בֵּין שֶׁהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכֵחָהּ, וְעָמַד, וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה - חַיָּב בְּנֶזֶק בִּלְבַד, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁהִזִּיק כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן - חַיָּב בְּנֶזֶק, וּפָטוּר מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים.

טז. הַמַּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַוָּנָה בְּכָל מָקוֹם - חַיָּב בַּחֲמִשָּׁה דְבָרִים. וַאֲפִלּוּ נִכְנַס לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהִזִּיקוֹ בַּעַל הַבַּיִת - חַיָּב; שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹצִיאוֹ, וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַזִּיקוֹ. אֲבָל אִם הֵזִיק זֶה שֶׁנִּכְנַס בְּבַעַל הַבַּיִת - הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר. וְאִם הֵזִיק בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּרְשׁוּת אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהֵזִיקוּ זֶה בָּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.

יז. הַמְבַקֵּעַ עֵצִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָרַח עֵץ מֵהֶן וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; אוֹ שֶׁבָּקַע בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; אוֹ שֶׁבָּקַע בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִזִּיק בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֵר; אוֹ שֶׁנִּכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נַגָּר, בֵּין בִּרְשׁוּת בֵּין שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְנִתְזָה בְּקֵעַת וְטָפְחָה עַל פָּנָיו - בְּכָל אֵלּוּ חַיָּב בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים, וּפָטוּר מִן הַבּשֶׁת.

יח. כְּשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין לְמִיתָה, כָּךְ אוֹמְדִין לְנֶזֶקִין. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִכָּה חֲבֵרוֹ בִּצְרוֹר קָטָן שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק, אוֹ בְּקֵיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן, וְחָבַל בּוֹ חַבָּלָה שֶׁאֵין חֵפֶץ זֶה רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף - דָּבָר הָרָאוּי לְהַזִּיק. אֲבָל חַיָּב הוּא בְּבֹשֶׁת בִּלְבַד. אֲפִלּוּ רָקַק בְּגוּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיָּב בְּבֹשֶׁת. לְפִיכָךְ צְרִיכִין הָעֵדִים לֵידַע בַּמָּה הִזִּיק, וּמְבִיאִין הַחֵפֶץ שֶׁהִזִּיק בּוֹ לְבֵית דִּין, עַד שֶׁאוֹמְדִין אוֹתוֹ וְדָנִין עָלָיו. וְאִם אָבַד הַחֵפֶץ, וְאָמַר הַחוֹבֵל: לֹא הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק, וּכְמוֹ אָנוּס אָנִי; וְהַנֶּחְבָּל אוֹמֵר: הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהַזִּיק - יִשָּׁבַע הַנֶּחְבָּל וְיִטֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יט. הַבַּרְזֶל אֵין לוֹ אֹמֶד. אֲפִלּוּ מַחַט קְטַנָּה רְאוּיָה הִיא לְהָמִית, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְהַזִּיק. הַזּוֹרֵק אֶבֶן, וּלְאַחַר שֶׁיָּצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הַלָּה אֶת רֹאשׁוֹ מִן הַחַלּוֹן וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר מִכְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ - פְּרָט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז־כ"ג סיון ה'תשע"א

יום ראשון י"ז סיון ה'תשע"א

מצות לא תעשה שנו.

מצות עשה רטז.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנוּיָה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הָאָדָם מִלְּהַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת לְאַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ" (דברים כד, ד). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּיבָמוֹת.

הַמִּצְוָה הָרִט"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיִּשָּׂא הַיָּבָם (הגיס) אֵשֶׁת אָחִיו אִם מֵת וְלֹא הִנִּיחַ זֶרַע, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" (דברים כה, ה). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לָהּ, כְּלוֹמַר מַסֶּכֶת יְבָמוֹת.

יום שני י"ח סיון ה'תשע"א

מצות עשה ריז.

הַמִּצְוָה הָרִי"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁתַּחֲלוֹץ הַיְבָמָה (אשת האח שמת) לִיבָמָהּ אִם לֹא יִשָּׂאֶנָּה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ" (דברים כה, ט) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, וְהִיא מַסֶּכֶת יְבָמוֹת. וּכְבָר יָדַעְתָּ לְשׁוֹנָם (ברכות יג. יבמות לט:): "מִצְוַת יִבּוּם (שאח המת ישאנה) קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה", וּלְפִיכָךְ קָרְאוּ לַמַּסֶּכְתָּא "יְבָמוֹת", אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַיִּבּוּם וְהַחֲלִיצָה כְּאֶחָד.

יום שלישי י"ט סיון ה'תשע"א

מצות לא תעשה שנז.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנוּיָה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרוּ שְׁאָר בְּנֵי אָדָם מִלָּבוֹא עַל הַיְבָמָה (אשת אח שמת ולא הניח זרע) כְּשֶׁהִיא תַּחַת זִקַּת (קשר, שחובה על אח המת — היבם — לישאנה) יְבָמָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר" (דברים כה, ה). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — לוֹקֶה, הִיא וָהוּא. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּיבָמוֹת.

יום רביעי כ' סיון ה'תשע"א

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנח.
מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנט.

הַמִּצְוָה הָר"כ — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין הַמְפַתֶּה (לזנות), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה" (שמות כב, טו). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' מִכְּתֻבּוֹת.

הַמִּצְוָה הָרי"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה הָאוֹנֵס (הבועל בתולה בעל־כרחה) לְשָׂא אֶת־אֲנוּסָתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו" (דברים כב, כט), וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּגְמָרָא מַכּוֹת (טו.) שֶׁלָּאו זֶה שֶׁל אוֹנֵס, שֶׁהוּא לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ, הוּא לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁקְּדָמוֹ עֲשֵׂה. וְכָךְ אָמְרוּ: "וְאַמַּאי, לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁקְּדָמוֹ עֲשֵׂה עֲשֵׂה הוּא". הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" — מִצְוַת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' (לט.) וּפֶרֶק ד' מִכְּתֻבּוֹת (מב.).

הַמִּצְוָה הַשנ"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הָאוֹנֵס מִלְּגָרֵשׁ אֲנוּסָתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה [וְגוֹ'] לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו" (שם) וְלָאו זֶה קְדָמוֹ עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" וְכָךְ בֵּאֲרוּ בְּגְמָרָא מַכּוֹת (טו.) שֶׁזֶּה לָאו שֶׁקְּדָמוֹ עֲשֵׂה, וְשָׁם אָמְרוּ: "אוֹנֵס שֶׁגֵּרֵשׁ, אִם יִשְׂרָאֵל הוּא (שבידו להחזיר ולקיים הציווי "ולא תהיה לאשה") — מַחֲזִיר וְאֵינוֹ לוֹקֶה: וְאִם כֹּהֵן הוּא (שהגרושה אסורה עליו) — לוֹקֶה וְאֵינוֹ מַחֲזִיר". וְדַע שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה יִשְׂרָאֵל וְגֵרֵשׁ אֲנוּסָתוֹ וָמֵתָה קֹדֶם שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה, אוֹ נִשֵּׂאת לְאַחֵר — לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא קַיֵּם עֲשֵׂה שֶׁבָּהּ, כְּפִי הַכְּלָל שֶׁאֶצְלֵנוּ: קִיְּמוּ וְלֹא קִיְּמוּ (כלומר חיוב במלקות או פטור מהם, תלוי במבחן אחד: אם ניתן במצב זה, לקיים את העשה ה"מתקן", את הלאו — שאז פטור ממלקות, או שלא ניתן במצב זה לקיים את העשה — שאז מתחייב במלקות). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' מִכְּתֻבּוֹת.

הַמִּצְוָה הָרי"ט — הִיא דִּין הַמּוֹצִיא שֵׁם רָע (נשא בתולה והעליל עליה כי לא מצא לה בתולים), כְּלוֹמַר: הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַלְקוֹתוֹ וְשֶׁתִּשָּׁאֵר אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, לְפִי שֶׁגַּם בּוֹ נֶאֱמַר: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו" (שם יט). וְנִתְבָּאֵר בְּגְמָרָא מַכּוֹת (שם) גַּם בְּלָאו זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בָּאוֹנֵס, כְּלוֹמַר: שֶׁזֶּה לָאו שֶׁקְּדָמוֹ עֲשֵׂה (הרי לנו שיש כאן עשה). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' מִכְּתֻבּוֹת (מה:).

הַמִּצְוָה הַשנ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר מוֹצִיא שֵׁם רַע מִלְּגָרֵשׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ גַּם בּוֹ: "לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו" (שם). וְגַם לָאו זֶה קְדָמוֹ עֲשֵׂה וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (שם) וְדִינוֹ בַּגֵּרוּשִׁין לְעִנְיַן הַמַּלְקוּת כְּדִין הָאוֹנֵס, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף מַכּוֹת. וְשָׁם (מכות טו.) וּבְפֶרֶק ג' וּבְפֶרֶק ד' מִכְּתֻבּוֹת נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

יום חמישי כ"א סיון ה'תשע"א

מצות עשה רכג. מצות לא תעשה קד.

הַמִּצְוָה הָרכ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין סוֹטָה (אשה שהזהירה בעלה שלא תתיחד עם אדם זר ולא נשמעה) וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ" (במדבר ה, יב), וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֵּיצַד מַשְׁקִין אוֹתָהּ וְכֵיצַד תַּקְרִיב קָרְבָּנָהּ וּשְׂאָר תְּנָאֶיהָ, בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר מַסֶּכֶת סוֹטָה.

הַמִּצְוָה הַק"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּבָלוֹל (לערבב) מִנְחַת סוֹטָה בַּשֶּׁמֶן, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ וְגוֹ' לֹא יִצֹּק עָלָיו שֶׁמֶן" (שם טו) וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּשֶׁמֶן — לוֹקֶה.

יום שישי כ"ב סיון ה'תשע"א

מצות לא תעשה קה. של. שלא.
שלב. שלג. שלד.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלִּתֵּן לְבוֹנָה (מין שרף של עץ בשמים) בְּמִנְחַת סוֹטָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה" (דברים ה, טו) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (נשא שם): "מַגִּיד שֶׁאִם נָתַן שֶׁמֶן אוֹ לְבוֹנָה — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, כְּשֵׁם שֶׁעוֹבֵר עַל שַׁמְנוֹ כָּךְ עוֹבֵר עַל לְבוֹנָתוֹ". וּלְפִיכָךְ גַּם הָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — לוֹקֶה. וּבַמְּכִלְתָּא: "לֹא־יִצֹּק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה — מַגִּיד שֶׁהֵן שְׁתֵּי אַזְהָרוֹת".

המִצְוָה הַש"ל — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל הָאֵם, וְהוּא אָמְרוֹ: "אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ" (ויקרא יח, ז). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה — בְּכָרֵת. וְאִם נִתְקַיְּמָה הָעֵדוּת עָלָיו — נִסְקָל אִם הָיָה מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

המִצְוָה הַשל"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל אֵשֶׁת אָב, וְהוּא אָמְרוֹ: "עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה" (שם, ח), וְהָעוֹבֵר עַל זֶה בְּכָרֵת וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת — בְּסִקִילָה אִם הָיָה מֵזִיד; וּבְשׁוֹגֵג, מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַבָּא עַל אִמּוֹ חַיָּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם אֵם וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת־אָב, בֵּין בְּחַיֵּי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַנְהֶדְרִין (נד.).

המִצְוָה הַשל"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל הָאֲחוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת אָבִיךָ וְגוֹ' לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן" (שם, ט) וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה בְּמֵזִיד — חַיָּב כָּרֵת: וּבְשׁוֹגֵג — חַטָּאת קְבוּעָה.

המִצְוָה הַשל"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל בַּת אֵשֶׁת הָאָב אִם הִיא אֲחוֹתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ" (שם, יא) לָאו זֶה בָּא לַעֲשׂוֹת בַּת אֵשֶׁת הָאָב (איסור) עֶרְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְהָרְאָיָה שֶׁבַּת אֵשֶׁת הָאָב עֶרְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא, שֶׁהַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ בַּת נְשׂוֹאַת אָבִיו (להוציא בתו שלא מן הנשואין) חַיָּב שְׁתַּיִם: מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ וּמִשּׁוּם בַּת אֵשֶׁת אָבִיו, כְּמוֹ הַבָּא עַל אִמּוֹ שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם: מִשּׁוּם אִמּוֹ וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְזֶה לְשׁוֹנָם: אָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' מִיבָמוֹת (כב:): "תָּנוּ רַבָּנָן: הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ וְהִיא בַּת אֵשֶׁת אָבִיו — חַיָּב מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ וְחַיָּב מִשּׁוּם בַּת אֵשֶׁת אָבִיו, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ בִּלְבַד. מַאי טַעְמַיְהוּ דְּרַבָּנָן? (מה טעמם של חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתים) אַמְרֵי: מִכְּדֵי (הנה ראו): כְּתִיב "עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת אָבִיךָ" וְגוֹ' — "עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ" לְמָה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ (מכאן משמע) לְחַיְּבוֹ מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ וּמִשּׁוּם בַּת־אֵשֶׁת אָבִיו". וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, כְּלוֹמַר: אֲחוֹתוֹ בַּת נְשׂוֹאַת אָבִיו — בְּכָרֵת, בִּלְבַד אִם הָיָה מֵזִיד: וּבְשׁוֹגֵג מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

המִצְוָה הַשל"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל בַּת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוֹ: "עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ וְגוֹ' לֹא תְגַלֶּה" (שם, י).

יום שבת קודש כ"ג סיון ה'תשע"א

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלז. שלח. שלט.

המִצְוָה הַשל"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלָּבוֹא עַל הַבַּת עַצְמָהּ, וְזֶה לֹא נִתְבָּאֵר בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה, לֹא נֶאֱמַר לָנוּ: עֶרְוַת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה; אֶלָּא שָׁתַק מִמֶּנָּה מֵחֲמַת פַּשְׁטוּת הָעִנְיָן, לְפִי שֶׁכְּבָר אָסַר בַּת הַבֵּן וּבַת הַבַּת — כָּל־שֶׁכֵּן הַבַּת. וּבְגְמָרָא יְבָמוֹת (ג.) אָמְרוּ: "בִּתּוֹ עִקַּר אִסּוּרָא מִדְּרָשָׁא אָתְיָא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דַּאֲמַר רָבָא: אֲמַר לִי רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: אָתְיָא (ב"גזרה שוה") הֵנָּה הֵנָּה וְאָתְיָא זִמָּה זִמָּה", כְּלוֹמַר: שֶׁהוּא אָמַר בְּבַת בִּנְךָ וּבַת בִּתְּךָ "עֶרְוָתְךָ הֵנָּה" (ויקרא יח, י), וְאָמַר בְּאִסּוּר אִשָּׁה וּבִתָּהּ וּבַת בְּנָהּ וּבַת בִּתָּהּ "שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא" (שם, יז), כְּשֵׁם שֶׁבְּאִסּוּר אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ וּבַת בִּתָּהּ נֶאֱסְרָה בִּתָּהּ, כָּךְ בְּאִסּוּר בַּת בְּנוֹ וּבַת בִּתּוֹ נֶאֱסְרָה גַּם בִּתּוֹ. וְאָמַר בָּעִנְיָן: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן" (שם כ, יד), וְכֵן גַּם אִשָּׁה. וּבַת בְּנָהּ וּבַת בִּתָּהּ בִּשְׂרֵפָה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֵן "זִמָּה" וּלְמִדִּין בִּגְזֵרָה שָׁוָה "זִמָּה" "זִמָּה". וְהוּא הַדִּין לְבִתּוֹ וּבַת בִּתּוֹ לְעִנְיַן עֹנֶשׁ, שֶׁלְּמִדִּין זֹאת מִגְּזֵרָה שָׁוָה שֶׁל "הֵנָּה" "הֵנָּה" שֶׁלְּגַבֵּי בַּת בְּנוֹ וּבַת בִּתּוֹ כָּתוּב "הֵנָּה", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "הֵנָּה" בְּאִשָּׁה וּבִתָּהּ. וּלְשׁוֹן גְּמָרָא כְּרֵתוּת (ה.): "אַל תְּהִי גְּזֵרָה שָׁוָה קַלָּה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהֲרֵי (איסור) "בִּתּוֹ" אֶחָד מִגּוּפֵי תּוֹרָה, וְלֹא לִמְּדָהּ הַכָּתוּב אֶלָּא בִּגְזֵרָה שָׁוָה: אָתְיָא הֵנָּה הֵנָּה אָתְיָא זִמָּה זִמָּה". וְהִתְבּוֹנֵן (בדיוק הלשון) בְּאָמְרָם: "לֹא לִמְּדָהּ הַכָּתוּב", וְלֹא אָמְרוּ "לֹא לְמַדְנוּהָ" (חכמים), לְפִי שֶׁכָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה קַבָּלָה מִפִּי הַשָּׁלִיחַ (משה רבנו), וְהוּא פֵּרוּשׁ מְקֻבָּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהַקְדָּמַת חִבּוּרֵנוּ הַגָּדוֹל

בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, וְלֹא שָׁתַק הַכָּתוּב מִלְּהַזְכִּירָהּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לְלַמְּדָהּ בִּגְזֵרָה שָׁוָה (אבל לאמיתו של דבר נחשב כאילו כתוב מפורש בתורה). וְזֶהוּ עִנְיַן אָמְרָם: "לֹא לִמְּדָה הַכָּתוּב אֶלָּא בִּגְזֵרָה שָׁוָה" וּמַסְפִּיק אָמְרָם (= זהו גם משמעות הביטוי:) "גּוּף תּוֹרָה". הַיּוֹצֵא מִכָּל־מַה־שֶּׁקָּדַם כָּאן שֶׁהָעוֹבֵר עַל בִּתּוֹ אוֹ בַּת בִּתּוֹ אוֹ בַּת בְּנוֹ — בִּשְׁרֵפָה; וְאִם לֹא נוֹדַע אוֹ שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת — בְּכָרֵת אִם הָיָה מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵהֶן — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשל"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּבוֹא עַל בַּת הַבַּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "עֶרְוַת בַּת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה" (שם, יח, י).

הַמִּצְוָה הַשל"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּצָרוֹר אִשָּׁה וּבִתָּהּ. וְהוּא אָמְרוֹ: "עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה" (שם, יז), וְהָעוֹבֵר עַל זֶה, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אַחַת מֵהֶן אִשְׁתּוֹ וּבָא עַל הָאַחֶרֶת — חַיָּב שְׂרֵפָה אִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת; וְהוּא בְּכָרֵת אִם הָיָה מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשל"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּצָרוֹר אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ: "אֶת־בַּת בְּנָהּ" (שם). וְגַם זֶה בִּשְׂרֵפָה וְכָרֵת אִם הָיָה מֵזִיד, אוֹ חַטָּאת קְבוּעָה אִם הָיָה שׁוֹגֵג.

הַמִּצְוָה הַשל"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּצָרוֹר אִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח" (שם). וְהוּא בְּכָרֵת וּבִשְׂרֵפָה אִם הָיָה מֵזִיד וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה שמואל אלעזר שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק ערב זמן מתן תורתנו, בו כותב ראשי פרקים ממלאכתו מלאכת שמים בתוככי תלמידי מכינת תורת אמת.

ויהי רצון אשר יוסיף אומץ וכח בזה, ולא רק כחות הגלוים ולא רק כחות הנעלמים אלא עד לכחות היולים עצמיים, שהרי ענין ותכלית מתן התורה וקבלת התורה הוא באופן שהי' אורייתא וקוב"ה כולא חד וכמעלת התורה על המצות, שענינה א) **התגלות** ב) **העצמות** ומהות [שבזה הוא ג"כ מעלת החכמה דאורייתא מחכמה נפקת על הכתר ענין המצות, שאמרתי ונעשה רצוני], כמבואר באריכות במאמר דחה"ש שנה זו, ועד"ז ה"ה בכל יום וכלשון נותן התורה לשון הוה, ובפרט שזכות הרבים מסייעתו וכמאמר חז"ל ומתלמידי יותר מכולם.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

שמואל־ב ד ז־יב ה א־ו

ד ז וַיָּבֹאוּ הַבַּיִת וְהוּא־שֹׁכֵב עַל־מִטָּתוֹ בַּחֲדַר מִשְׁכָּבוֹ וַיַּכֻּהוּ וַיְמִתֻהוּ וַיָּסִירוּ אֶת־רֹאשׁוֹ
וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה כָּל־הַלָּיְלָה: ח וַיָּבִאוּ אֶת־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
הִנֵּה־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל אֹיִבְךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וַיִּתֵּן יְהוָה לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת הַיּוֹם הַזֶּה
מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ: ט וַיַּעַן דָּוִד אֶת־רֵכָב וְאֶת־בַּעֲנָה אָחִיו בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי וַיֹּאמֶר לָהֶם חַי־יְהוָה
אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: י כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה־מֵת שָׁאוּל וְהוּא־הָיָה כִּמְבַשֵּׂר בְּעֵינָיו וָאֹחֲזָה
בּוֹ וָאֲהָרְגֵהוּ בְּצִקְלָג אֲשֶׁר לְתִתִּי־לוֹ בְּשֹׂרָה: יא אַף כִּי־אַנְשִׁים רְשָׁעִים הָרְגוּ אֶת־אִישׁ־צַדִּיק בְּבֵיתוֹ
עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת־דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם וּבִעַרְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ: יב וַיְצַו דָּוִד אֶת־הַנְּעָרִים
וַיַּהַרְגוּם וַיְקַצְּצוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְלוּ עַל־הַבְּרֵכָה בְּחֶבְרוֹן וְאֶת רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת לָקְחוּ וַיִּקְבְּרוּ
בְּקֶבֶר־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן: פ

ה א וַיָּבֹאוּ כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנֵּנוּ עַצְמְךָ וּבְשָׂרְךָ אֲנָחְנוּ: ב גַּם־אֶתְמוֹל
גַּם־שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ אַתָּה הָיֵיתָה (הָיֵיתָ קרי) מוֹצִיא (הַמּוֹצִיא קרי) וְהַמֵּבִי (וְהַמֵּבִיא קרי)
אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ אַתָּה תִּרְעֶה אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל: ג וַיָּבֹאוּ
כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת־דָּוִד
לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: פ ד בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה מָלָךְ: ה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל־יְהוּדָה שֶׁבַע
שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלִַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה עַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: ו וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו
יְרוּשָׁלִַם אֶל־הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם־הֵסִירְךָ הַעִוְרִים וְהַפִּסְחִים
לֵאמֹר לֹא־יָבוֹא דָוִד הֵנָּה:

רש"י

(י) לתתי לו בשורה. אשר דימה לשמחני, למען תתי לו שכר בשורתו: **(ו) אל היבוסי.** מצודת ציון נקראת יבוס, ומזרעו של אבימלך היו, והיו להם שני צלמים, אחד עור, ואחד פסח, שנעשו על שם יצחק ויעקב, ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, ולכך לא הורישום כשלכדו את ירושלים, לא לכדו את המצודה, כמו שנאמר (יהושע טו סג): ואת היבוסי יושב ירושלים לא יכלו יושבי יהודה להורישם, ותניא אמר רבי יהושע בן לוי: יכולין היו, אלא שלא היו רשאין (ספרי ראה יב יז): **ויאמר לדוד.** מי שאמר: **העורים והפסחים.** הם עבודת כוכבים שלהם:

מצודת דוד

(ז) ויבאו הבית. עתה חזר לספר אופן ההכאה, ואמר: בתחלה המיתו אותו, ואחר זה כרתו ראשו: **(ח) ויתן ה'.** רוצה לומר: והנה נתן ה' וכו': **(י) כי המגיד.** מוסב על המקרא שלפניו שאמר חי ה' וגו', אשר אמת הדבר כי המגיד לי לאמר שמת שאול על ידו: **כמבשר בעיניו.** בעיני עצמו היה כמבשר לי טוב: **ואחזה בו.** כי מה שצוה לנערו להרגו, הרי הוא כאלו בעצמו הרגו: **אשר לתתי.** אשר חשב שאתן לו מתן בשורה: **(יא) אף כי.** רצה לומר: וכל שכן שאהרוג אתכם, כי הרעותם לעשות יותר ממנו, כי ההורג את שאול, הנה במלחמה הרגו על פי שאלתו, וידע כי לא יחיה עוד אחר אשר היה כבר מוכה בחרב, ואף הפרשים הדביקוהו כמו שכתוב למעלה (א ט־י) אבל אתם, הלא הרגתם אותו בביתו על משכבו, ומכל שכן שאבקש דמו וכו': **(א) עצמך ובשרך.** אנו קרובים לך כמו כל בית יהודה, כי כולנו בני איש אחד נחנו: **(ב) אתה היית.** רוצה לומר: לא יוגדל בעיניך אהבת בני יהודה על כי מלכת עליהם ראשונה, כי הלא גם עלינו משלת מאז עוד מלוך שאול, כי היית המוציא והמביא את ישראל, אם כן עליך לרעות את כל ישראל כולם, אלו כאלו בשוה, וכרועה עדרו: **(ג) כל זקני ישראל.** אשר כח בידם להמליכו: **ויכרות וגו'.** להיות להם לאוהב כאשר ליהודה: **לפני ה'.** לפני ארון ה', כי הביאוהו שמה לפי שעה: **(ד) ארבעים שנה.** ולא חש למנות ששה החדשים היתרים, או לפי שמשך ששת החדשים אשר ברח בפני אבשלום, אין מהראוי לחשבם לימי מלוכה: **(ו) אל היבוסי.** כי בני יהודה ובני בנימן לא הורישום מאז: **ויאמר לדוד.** עם היבוסי אמר לדוד, לא תוכל לבוא הנה, בעבור היותה בצורה וחזקה עד מאוד: **כי אם הסירך וגו'.** אמר בדרך הפלגה וגוזמא, לא תוכל לבוא הנה כי אם מקודם יהיה הסירך מפה כל אנשים, ואף העורים והפסחים, כי אם ישאר מי מהם, היכולת בידם לעכב ביאתך הנה, בעבור גודל חוזק המקום: **לאמר וגו'.** רוצה לומר: דברי ההפלגה ההוא היה לאמר, לא יוכל דוד לבא הנה מרוב חזקה, ומה שהפליגו לדבר, על זה היתה הכוונה:

מצודת ציון

(יא) ובערתי. ענין הפנוי והסרה, כמו (דברים כו יג): בערתי הקדש: **(יב) ויקצצו.** כרתו, כמו (תהלים מו ט): וקצץ חנית: **על הברכה.** אצל מקום כניסת המים, כמו (לעיל ב יג): ברכת גבעון: **(א) עצמך.** מלשון עצם: **(ב) לך.** עליך: **(ו) היבוסי.** שם אומה, ישבו במחוז בפני עצמו בירושלים: **הנה.** להמקום הזה:

תהלים כד א־י

כד א לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: ב כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת
יְכוֹנְנֵהָ: ג מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יְהוָה וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: ד נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי
וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: ה יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: ו זֶה דּוֹר (כתיב דרשו) דֹּרְשָׁיו מְבַקְשֵׁי
פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: ז שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: ח מִי זֶה מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: ט שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם וְשֵׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד: י מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

רש"י

(א) לה' הארץ. ארץ ישראל: **תבל.** שאר ארצות: **(ב) על ימים יסדה.** שבעה ימים מקיפין ארץ ישראל וארבע נהרות, ירדן, וירמוך, קרמיון, ופוגה: **(ג) מי יעלה בהר ה'.** אף על פי שכל יושבי תבל שלו אין הכל כדאי ליקרב אליו אלא נקי כפים וגו': **(ד) לא נשא לשוא נפשי.** לא נשבע בשמי ובנפשי לשוא מצינו לשון שבועה נופל על נפש שנאמר נשבע ה' צבאות בנפשו (ירמי' נא): **(ו) זה.** שכך מעשיו, הוא דור דורשיו: **(ז) שאו שערים ראשיכם.** בימי שלמה בנו כשבא להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זו בזו אמר כ"ד רננות ולא נענה עד שאמר (ד"ה ב ו') אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך: **(ט) פתחי עולם.** פתחים שקדושתן עולמית:

מצודת דוד

(א) ומלואה. כל הדברים שהארץ מלאה מהם: **(ב) כי הוא וגו'.** רצה לומר כי מה שהארץ היא למעלה מן הים נראה מזה שהוא יתברך יסדה על הימים והכינה על הנהרות כי בדרך הטבע היתה הארץ יורדת תחת המים: **(ג) מי יעלה.** ר"ל עם שכולם המה לה' מ"מ אין כולם ראויים לבוא בהר ה' והוא בית המקדש וכמ"ש מי בקש וכו' רמוס חצרי (ישעי' א') וכאלו ישאל ומי אם כן ראוי לעלות בהר ה': **(ד) נקי כפים.** וכאלו השיב זהו הראוי מי שכפיו נקיים מממון שאינו של יושר ולבו ברור ביראת ה' ולא מפחד אדם: **אשר לא נשא.** עד שלא נשבע בה' לשוא ולרמות שהוא דבר המסור ללב ואין מי יכיר בו וא"כ מנע מזה מפחד המקום: **(ה) ישא ברכה.** זהו הנושא ברכה מאת ה' ויכול הוא לבוא לבית המקדש להתפלל על הברכה: **(ו) זה דור.** זה הדור שהמה דורשי ה' והמה קרואים זרע יעקב הראוים לבקש פניך לעולם ולבא לבית המקדש: **(ז) שאו.** אתם שערי בית המקדש הנה לכם יהיה נשיאה והרמת ראש וגדולה יתירה: **והנשאו.** כפל הדבר לגודל ההתנשאות: **פתחי עולם.** כן יקרא פתחי בית המקדש כי המשכן לא היה קבוע במקום אחד אבל בית המקדש קבוע במקומו עד עולם וכן נאמר מכון לשבתך עולמים (מ"ב ח'): **ויבוא מלך הכבוד.** כי ה' שהוא המלך אשר בו כל הכבוד הוא יבוא בכם לבית המקדש לשמוע אל הרנה ואל התפלה מן הבאים בו: **(ח) מי זה.** כאומר ואם תשאלו מי זה מלך הכבוד אשיב לכם שהוא ה' החזק הגבור: **גבור מלחמה.** מתגבר הוא על הלוחמים עם אוהביו: **(ט) שאו וגו'.** כפל הדבר כדרך המשוררים ויתכן שהאחד אמור על בית ראשון והאחד על בית העתיד כי בבית השני לא שרתה השכינה: **(י) ה' צבאות.** המושל בצבאות מעלה ומטה: **סלה.** עד עולם הוא מלך הכבוד:

מצודת ציון

(א) לה'. של ה': **תבל.** הוא המקום המיושב: **(ד) לא נשא.** לא נשבע כמו לא תשא (שמות כ'): **נפשי.** שם ה' כמו נשבע אדני ה' בנפשו (עמוס ו') ואמר דבריו במקום ה': **(ה) ישא.** יקח כמו וישאו להם נשים (רות א'): **(ח) עזוז.** מלשון עוז וחוזק:

יהל אור

ז שאו שערים ראשיכם. בגמ' שבת ד"ל ע"א פירש"י שערי בית קדה"ק. וכן בת"י פי' זקופו תרעי בית מקדשא ראשיכון. ובבחיי ר"פ בראשית דקאי על שערי הרקיע כשהקב"ה יורד לשבת על כסה"כ שברקיע ערבות. וערבות הוא רקיע השביעי דוגמת היכל קדה"ק. ויבא מלך הכבוד ברבות וארא פ"ח שנק' הקב"ה מלך הכבוד ע"ש שחולק כבוד ליראיו. והיינו כי כבוד ל"ב נתיבות החכמה שבהם ועל ידם נמשך השפע ליראיו כו'. ובמד"ר פ' מצורע ס"פ י"ח והקב"ה נותן פרוקפי (פי' הערוך כבוד הובא במ"כ שם) שנאמר שאו את ראש כו' לגלגלותם הרי בחי' זו נק' כבוד. וע' מענין פי' שאו לגולגלותם בלק"ת ר"פ במדבר. והוא המשכת הכתר וע' בלק"ת ס"פ נשא בד"ה זאת חנוכת המזבח פ"ג מענין כבוד. והרמ"ז במדבר קי"ח פי' כי כבוד הוא חכמה והוא מלבוש פנימי לא"א וא"כ א"א נק' מלך הכבוד ועז"נ הראני נא את כבודך והיינו שנמשך בהיכל קדה"ק שהוא בינה שבה התגלות עתיק. ולפי שכדי להיות התלבשות אור א"ס במל' דאצילות הנק' ג"כ כבוד צ"ל המשכה זו ע"י אור אבא כבוד עילאה. וזהו ויבא מלך הכבוד: (ב) **ועניין** שאו שערים ראשיכם י"ל ע"ד והאופנים ברעש גדול ועי"ז דוקא ממשיכים להיות ברוך כבוד הוי' ממקומו. וכעין זה משמע בזח"ג פ' פינחס דרנ"ג ע"ב. ועד"ז שאו שערים הם מדות דאצילות כמ"ש הבחיי פ' ויחי ס"ד ג' ע"פ עד תאות גבעות עולם כי שערים ל' מדה ושיעור. וא"כ הם ענין מרכבתא עילאה ושאו שערים ע"ד והחיות נושאות כו'. גם כי ז"א בעתיקא אחיד ותליא. ועמ"ש בתו"א פ' יתרו בד"ה ענין האבות הן הן המרכבה ולכן ועי"ז ויבא מלך הכבוד:

עין יעקב

דף לב עמ׳ ב **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְמַאן דְּאָמַר: בַּעֲוֹן מְזוּזָה**[1035], **נַמִּי**[1036] **מֵהָכָא**[1037], [**דִּכְתִיב:** (שם) **"לֹא בַמַּחְתֶּרֶת מְצָאתִים"**[1038]] **שֶׁעָשׂוּ**[1039] **פְּתָחִים**[1040] (במחתרת) [**כְּמַחְתֶּרֶת**[1041]]. **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הַזָּהִיר בְּצִיצִית**[1042], **זוֹכֶה וּמְשַׁמְּשִׁין לוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר:** (זכריה ח) **"כֹּה אָמַר ה׳ [צְבָאוֹת]: בַּיָּמִים הָהֵמָּה**[1043] **אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכֹּל לְשֹׁנוֹת הַגּוֹיִם**[1044], [**וְהֶחֱזִיקוּ**[1045]] **בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי**[1046] **לֵאמֹר**[1047]**: נֵלְכָה עִמָּכֶם"**[1048] **וְגוֹ׳.**

רש״י

לא במחתרת. שאין לה פצימין וה״ק קרא לא במחתרת פצימהון מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתים דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: **בכנף איש יהודי.** בשכר הכנף יחזיקו (בכם) [בכנף] עשרה אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון וארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמונה מאות:

מתוך שיעורים באגדות חז״ל

1035) נִפְטָרִים הַיְלָדִים, 1036) גַּם אֶפְשָׁר לְהָבִיא לוֹ מָקוֹר 1037) מִכָּאן, מֵהֶמְשֵׁךְ הַפָּסוּק: 1038) ", שֶׁאָז פְּטוּרִים הֵם מִמְּזוּזָה, כִּי בְּמַחְתֶּרֶת אֵין פֶּתַח וְאֵין צוּרַת הַפֶּתַח, וְהִיא אֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת לִמְגוּרִים, עַל כֵּן לֹא צָרִיךְ לִקְבֹּעַ בָּהּ מְזוּזָה, אֲבָל הֵם 1039) אֶת הַ 1040) שֶׁל בָּתֵּיהֶם 1041) לְלֹא מְזוּזָה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּבָתֵּיהֶם הָיוּ פְּתָחִים, מִשְׁקוּפִים, דְּלָתוֹת, שְׁעָרִים וְצוּרַת הַפֶּתַח, וּבְכָל זֹאת לֹא הָיוּ לָהֶם מְזוּזוֹת, עַל כֵּן הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם, וְאֵין זֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אוֹתָם. 1042) לַעֲשׂוֹתָהּ כְּתִקּוּנָהּ, חוּטִים יָפִים, חֲזָקִים, מְעֻבָּדִים לְשֵׁם הַמִּצְוָה, וְכֵן בִּשְׂעוּר גָּדְלָהּ שֶׁל הַטַּלִּית, הֵן בְּאֹפֶן הַקְּשִׁירָה וְהֵן בִּשְׁאָר הַהֲלָכוֹת, מִכֵּיוָן שֶׁהִיא נֶחֱשֶׁבֶת כְּעִטּוּר שֶׁל מֶלֶךְ, לָכֵן הַמִּתְגָּאֶה בְּעִטּוּרִים אֵלֶּה מַגִּיעַ לוֹ כָּבוֹד אֲמִתִּי וְשָׁלֵם, וְהוּא 1043) [=יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ] 1044) מִשִּׁבְעִים הָאֻמּוֹת. לְכָל אֻמָּה יֶשְׁנָהּ יְחוּדִיּוּת בְּדָבָר מְסֻיָּם. עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מֵאוֹתָהּ אֻמָּה, מְהַוִּים שְׁלֵמוּת שֶׁל בִּצּוּעַ אוֹתוֹ רַעְיוֹן, שֶׁיֵּשׁ לִבְנֵי אוֹתָהּ אֻמָּה, 1045) [=שִׁבְעַ מֵאוֹת גּוֹיִם – שִׁבְעִים כְּפוּל עֲשָׂרָה] 1046) בְּכָל כָּנָף, וְיֵשׁ הֲרֵי אַרְבַּע כְּנָפוֹת, כִּי מִכָּל רוּחַ וְכִוּוּן צְרִיכִים הֵם לְמַלֵּא אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל מְכַבֵּד הַצִּיצִית. יוֹצֵא אִם כֵּן, שִׁבְעַ מֵאוֹת בְּכָל כָּנָף, כְּפוּל אַרְבַּע כְּנָפוֹת, הֵם אַלְפַּיִם וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת עֲבָדִים, שֶׁיַּעַמְדוּ הָכֵן לְשָׁרֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַיְּהוּדִים הַכְּשֵׁרִים, בִּזְכוּת מִצְוַת הַצִּיצִית שֶׁהֵם הָיוּ זְהִירִים בָּהּ 1047) הַגּוֹיִם עַצְמָם יַכְרִיזוּ זֶה לָזֶה: 1048) , כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹקִים עִמָּכֶם".

אגרות קודש

ב״ה, כ״א סיון, תשי״ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמ״ש שעתה קשה לו להתפלל בכוונה אף שרגיל הי׳ בזה במדינתו לפנים.

הנה בטח זהו מפיתויי היצר, ולכן לא ישים לבו לזה כלל, יתאמץ בתפלה, ולפני התפלה וגם לאחרי התפלה יאמר עכ״פ סימן אחד מס׳ התהלים של נעים זמירות ישראל וכידוע שסגולה הם לכגון דא.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתו שתהיינה כולן כשרות כדין, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה.

וְאִי בְּעֵי זָרִיק – ואם הכהן היה רוצה, היה זורק את הדם ומתיר את הקרבן, וְקָתָנֵי בברייתא **דְּאֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין** כיון שמעולם לא היה ראוי לאכילה. ומסיימת הגמרא את הקושיא: **מַאי לָאו** – האם לא מדובר **דְּפִיגֵּל בַּזְּרִיקָה**, שכבר היה ניתן ואף היה חיוב לזרוק את הדם כראוי ולהכשיר את הקרבן, ובכל זאת הקרבן אינו נחשב כמי שהיתה לו שעת הכושר ואינו מטמא טומאת אוכלין. מתרצת הגמרא: **לא**, מדובר בברייתא באופן **דְּפִיגֵּל בַּשְּׁחִיטָה**, ובאופן זה לא היה ניתן להכשיר את הקרבן בזריקת הדם, ולא היתה לו שעת הכושר.

שואלת הגמרא: הרי לפי יישוב זה יש לדקדק, שדין זה הוא רק אם פיגל בשחיטה, **אֲבָל** אם **פִּיגֵּל בַּזְּרִיקָה, מַאי, הָכִי נַמִּי דְּמְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין**, כיון שהיתה לו שעת הכושר. וקשה, **אַדְּתָנֵי** בברייתא, שאם **פִּיגֵּל בְּמִנְחָה מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין, לִיפְלוֹג בְּדִידְהּ** [–בזבח עצמו], **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שלא נאמרו דיני טומאת אוכלין בזבח שהתפגל, באופן **דְּפִיגֵּל בַּשְּׁחִיטָה** ולא ניתן להתירו, **אֲבָל פִּיגֵּל בַּזְּרִיקָה, מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין**, כיון שהיתה לו שעת הכושר לאחר שחיטה. ומכך שלא חילק התנא כן, מוכח שאין לחלק אם היה ניתן לזרוק את הדם כראוי או לא, וחוזרת הקושיא מפיגל בזריקה שאינו מטמא טומאת אוכלין על אף שהיה ניתן וראוי לזרוק את הדם.

משיבה הגמרא: התנא לא חילק בין פיגל בשחיטה לפיגל בזריקה, משום שפִּיגֵּל בַּמִּנְחָה **אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – הוא הוצרך להביא את דין פיגל במנחה, כדי ללמדנו, **דְּאַף עַל גַּב דְּפִיגֵּל בַּקְּמִיצָה, דְּקוֹמֵץ בַּמִּנְחָה כִּשְׁחִיטָה דָּמֵי** – שקמיצת המנחה חשובה כשחיטת זבח, **אֲפִילּוּ הָכִי**, המנחה **מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין** שלא כזבח שהתפגל בשחיטה, **הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ** למנחה **שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר מֵעִיקָּרוֹ** – מתחילתו, והיינו קודם הקדשתו.

הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי רבי שמעון בברייתא: **אָמַר רַב אַשִּׁי, אַמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – אמרתי שמועה זו בביאור שיטת רבי שמעון בפני רב נחמן, ותרצתי לו את הקושיות על דברי רבי שמעון כך, **אֲפִילּוּ תֵּימָא** בביאור לשון הברייתא 'לן קודם זריקה' שהכוונה היא שלן **מַמָּשׁ** קודם זריקה על אף שהיה שהות ביום לזרוק את הדם, **וְאֲפִילּוּ תֵּימָא** בביאור לשון הברייתא 'פיגל בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינו מטמא טומאת אוכלין' שמדובר באופן **דְּפִיגֵּל בַּזְּרִיקָה**, מכל מקום, אין להקשות מדוע היתר הזריקה שקודם הפסול אינו נחשב שעת הכושר כהיתר פדיית פרה אדומה, משום **דְּאִי בְּעֵי פָּרִיק אָמְרִינַן** – לגבי פדיון יש לומר 'כל העומד לפדות כפדוי דמי' ולהחשיב את ההיתר כשעת הכושר, כיון שאין הפדיון אלא דברים בלבד ואף אם לא פדה אינו נחשב כמחוסר מעשה. אולם **אִי בְּעֵי הֲוָה זָרִיק לֵא אָמְרִינַן** – בזריקת הדם אין אומרים 'כל העומד לזרוק כזורק דמי' והיתר הזריקה נחשב כשעת הכושר, כיון שזריקת הדם היא מעשה, וכל זמן שלא זרק הוא מחוסר מעשה.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי**, וכי היתר זריקה אינו כשעת הכושר, והרי שנינו במשנה (מעילה ב.), **כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** במעילה, **כָּל** בהמה **שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים, אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ** אף אם נפסלה, כיון שלאחר שהיתה לה שעת היתר ויצאה מכלל 'קדשי ה'', שוב אינה חוזרת להיות 'קדשי ה'' האסורים בהנאה, **וְכָל שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים, מוֹעֲלִין בָּהּ** ככל קדשים שאסורים בהנאה. ומבארת המשנה: **וְאֵיזֶהוּ** שהיתה לה **שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים**, בהמה **שֶׁלָּנָה** וכן בהמה **שֶׁנִּטְמֵאת** וכן בהמה **שֶׁיָּצְאָה** חוץ למקומה. **וְאֵיזוּ הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** ולא יצאה מאיסור מעילה, בהמה **שֶׁנִּשְׁחֲטָה** על מנת שתאכל **חוּץ לִזְמַנָּהּ** [–לאחר הזמן המותר לאוכלה], וכן אם שחט כדי שתאכל **חוּץ לִמְקוֹמָהּ**, וכן בהמה **שֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ**, שבכל אלו לא הותר הבשר בשעת הזריקה כיון שכבר נפסל במחשבת פיגול או פסול או מחמת מעשה של פסולים. ומדייקת הגמרא: **קָתָנֵי מִיהָא רֵישָׁא** – מכל מקום, שנינו בתחילת ביאור כללו של רבי יהושע, ששעת הכושר היינו **שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאָה**. ומקשה הגמרא: **מַאי לָאו** – האם אין זה באופן **שֶׁלָּנָה מַמָּשׁ**, והיינו שלנו הבשר והדם קודם זריקה, וְקשה, **הָרִי הָכָא** שלא זרק את הדם, אלא **דְּאִי בְּעֵי הֲוָה זָרִיק הוּא** – שרק אם היה רוצה היה יכול לזרוק, ובכל זאת קָתָנֵי במשנה **דְּאֵין מוֹעֲלִין** בבהמה זו, ועל כרחך היינו משום שהיתר זריקה נחשב כשעת הכושר ושלא כדברי רב אשי. מתרצת הגמרא: **לא**, לעולם היתר זריקה אינו שעת הכושר, והביאור בלשון המשנה 'שלנה ושנטמאת ושנפסלה', היינו שהבהמה **רְאוּיָה לָצֵאת** – להפסל בפסול יוצא, **וּרְאוּיָה לִטְמֵא** – להפסל בפסול טומאה, **וּרְאוּיָה לָלִין** – להפסל בפסול לינה, כלומר, שנפסלה באחד מפסולים אלו בשעה שלאחר שנפסלה אין בה אלא פסול זה, והיינו לאחר זריקה.

שואלת הגמרא: הרי לפי ישוב זה יש לדקדק ולומר שדין המשנה הוא רק כשלנה הבהמה לאחר זריקה, **אֲבָל** אם אכן היתה **לִינָה מַמָּשׁ, מַאי, הָכִי נַמִּי** הדין הוא **דְּמוֹעֲלִין** בה כיון שנפסלה קודם שהותרה באכילה. ואם כן קשה, **הַאי** – דין זה ששנינו, **כָּל שֶׁהָיָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** אין מועלים בו **וְכָל שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** מועלים בו, מדוע נשנה בלשון 'שהיה לו' 'שלא היה לו', שמשמעותו היא שהיתה שעת היתר ולא הותר, הרי **כָּל 'שֶׁיֵּשׁ לוֹ' שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ וְכָל 'שֶׁאֵין לָהּ' שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים מוֹעֲלִין בָּהּ** שהוא לשון הוה, **מִיבְּעֵי לֵיהּ** – צריך היה התנא לומר, שהרי החילוק בין הדינים הוא האם הבהמה עדיין כשירה וראויה להפסל או שנפסלה. ומכך שהתנא נקט לשון עבר, מוכח שאף אם רק היה היתר זריקה ונפסל הדם בלינה ממש הבהמה מותרת באכילה כיון שהיתה לה שעת הכושר, וחוזרת קושיית הגמרא על דברי רב אשי ורב נחמן מהמבואר במשנה שאף בזריקה יש לומר שהיתר זריקה נחשב שעת היתר לענין דיני מעילה.

מיישבת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רַב אַשִּׁי** ליישב את דבריו, **מְעִילָה אַטּוּמְאָה קָא רָמֵית** – וכי הנך מקשה מדין מעילה על דין טומאת אוכלין, הרי חלוקים הם בגדרי דינם. והיינו, **מְעִילָה, מִשּׁוּם קְדוּשָּׁה וְלָאו קְדוּשָּׁה הִיא**, כלומר, דין מעילה תלוי האם הבהמה קדושה או לא, ואם כן, **לְבַתַּר דְּפָקְעָה לָהּ קְדוּשָּׁתֵיהּ** – לאחר שפקעה והסתלקה קדושת הבהמה מחמת שהיה ראוי לזרוק את דמה ו'כל העומד לזרוק כזורק דמי', **בְּמַאי הָדְרָא רָכְבָא לָהּ** – על ידי מה תחזור הקדושה ותחול עליה כדי שיהיה בה דין מעילה, ומשום כך מועיל היתר זריקה להתירה בהנאה ולבטל דין מעילה אף לאחר שתפסל. אולם **טוּמְאָה מִשּׁוּם אוּכְלָא וְלָאו (מִשּׁוּם) אוּכְלָא הִיא** – דין טומאת אוכלין תלוי בשם 'אוכל' שיש לבהמה, שכאשר היא מותרת באכילה יש בה דיני טומאת אוכלין, וכשאין לה שם 'אוכל' מחמת איסור הנאה אין בה דיני טומאת אוכלין, ומשום כך, **כָּל הֵיכָא דְּאִי בָּעֵי זָרִיק מָצֵי זָרִיק לֵיהּ** – בכל אופן שלא נפסל הקרבן ואם ירצה הכהן לזרוק את הדם הוא יכול לזרוק, היתר זה **מְשַׁוֵּי לֵיהּ אוּכְלָא** – מחשיב את הקרבן כ'אוכל' וְהוא **מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין**. אולם **הֵיכָא דְּאִי בָּעֵי (מָצֵי) זָרִיק לֵא מָצֵי זָרִיק**, כיון שכבר נפסל בלינה, באופן זה ההיתר זריקה שהיה קודם הפסול **לֵא מְשַׁוֵּי לֵיהּ אוּכְלָא**, שהרי כעת לא ניתן להתירו, [וְהוא **לֵא**] **מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין**.

הגמרא מוסיפה להקשות על רב אשי ורב נחמן: **מֵיתִיבִי**, שנינו במשנה (כריתות כג:), **הַמֵּבִיא אָשָׁם תָּלוּי** וְאחר כך **נוֹדַע** לו **שֶׁלֹּא חָטָא** ואינו חייב קרבן, **אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט** האיל **נוֹדַע** לוֹ שלא חטא, **יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר** עם שאר הצאן בכל בהמת חולין, שהרי לא היתה כוונתו להפריש אלא מחמת הספק שמא חטא, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, אין האיל יוצא לחולין מאליו, אלא

רש"י

ואי בעי זריק ליה – בלא פיגול. **מאי לאו דפיגל בזריקה** – דהוה ליה שעת הכושר קודם לכן, דאי בעי – זריק ליה בהכשר. **ליפלוג בדידה** – בזבח גופיה. דקומץ **במנחה כשחיטה** – בזבח ארבעה עבודות המנחה כנגד ארבעה עבודות בזבח, ב"הקומץ זוטא" (מנחות יג,ב) מפרש להו. **לן ממש** – האי "לן לפני זריקה ולאחר זריקה" דקתני לעיל – לפני זריקה ממש דהיה שהות ביום, ולאחר זריקה ממש קאמר (דהוה שהות). והא פירכא נמי "פיגול בין בקדשי קדשים" וכו' – דפיגל בזריקה. ודקא קשיא לך: דרבי שמעון הכא לא בעי למימר כל העומד לזרוק בזרוק דמי, אדרבי שמעון דפרה דאמר: כל העומד לפדות כפדוי דמי – לא קשיא. "דאי בעי פריק" – אמר, דמחוסר פדייה לאו כמעשה דמי, דברים בעלמא נינהו. "דאי בעי זריק" – לא אמרינן בהו. **אין מועלין בו** – דלא "קדשי ה'" הם, ואף על גב דהשתא אין לה שעת היתר. **חוץ לזמנה כו'** – על מנת לאוכלה חוץ לזמנה או חוץ למקומה. **מאי לאו לנה ממש** – הבשר והדם, וקתני "היתה לה שעת היתר", והיכא הוה ליה שעת היתר? לאו משום דאמר: כיון דאי בעי זריק – שעת היתר קרינא ביה, ואין מועלין – דאמרינן: כיון דאי בעי זריק – כזרוק דמי, וקשיא לרב נחמן ורב אשי. הכי גרסינן: **לא ראויה לצאת וראויה לטמא** – ולא גרסינן "וראויה ללון". לא, כגון שלנה בשעת שראויה ליפסל ביוצא וטומאה – והיינו, לאחר שנזרק הדם, דאין בו פסול אחר. ומעתה ראויה ליפסל ביוצא וטומאה, שלא יהא בו שום פסול אלא היא, דעדיין אינה פסולה, אבל ראויה ליפסל. דאי לן הדם – תו לא קרו ליה "ראויה ליפסל", דהא פסולה ממש היא. ולעולם אי בעי זריק, לא אמרינן. **אבל לנה ממש** – הבשר והדם, מאי? הכי נמי דמועלין, דאי בעי זריק, לא אמרינן. **שהיה לו שעת היתר** – משמע, שהיתה לו שעה שראויה להתירה ולזרוק דמה, ולא הותרה. **כל שיש שעת היתר מבעי ליה** – דכיון שנזרק הדם, מיד יש לה שעת היתר. לישנא אחרינא: הכי גרסינן "ראויה לצאת וראויה לטמא (וראויה ללון) וראויה ללון". כלומר, דנזרק הדם וכשרה בלא פסול, וראויה ליפסל באיזה פסול שיארע בה, שלא יהא בה (אלא) אותו פסול לבדו. "ראויה ליפסל" – היינו כשרה. דאי כבר פסולה היא, כגון בלא זריקת דם – תו לא קרי לה "ראויה ליפסל". אי הכי דבכשרה מיירי, "כל שיש לה" מיבעי ליה! ד"כל שהיתה" – משמע שנראה ליזרק ולא נזרק, וקרי ליה "שעת הכושר" – משום דאי בעי זריק. **מעילה משום קדושה** – מועלין בה, ומשום לאו קדושה – פקעה מעילתו. ולבתר דפקעה קדושתן, שנראה ליזרק ולהיות מותרת לכהנים, וקיימא לן (בבא קמא עו,ב): כל העומד לזרוק – כזרוק דמי, במאי הדרא קדושה?! "אבל טומאה משום אוכלא ולאו אוכלא הוא" – כלומר, כי הוי אוכלא – מקבל טומאה, וכל כמה דלא הוי אוכלא, אף על גב דחזי למיהוי אוכלא – לא מקבל טומאה. הלכך לא אמרינן בה: אי בעי זריק. **אשם תלוי** – בא על מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חֵלֶב ואחת של שומן, ואכל האחת, ואינו יודע איזו היא. **יוצא וירעה בעדר** – עם שאר בהמותיו, דחולין הוא, הואיל ולא חטא.

ירעה

תוספות

דקומץ מנחה כשחיטה דמי — תימה הוא שחושב חידוש, הא דלא חשבינן ליה כשחיטה לענין טומאת אוכלין.

אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא גרסינן — והוא רב כהנא אחרון, שהיה בימי רב אשי, כדאשכחן בכמה דוכתי. אבל "רב נחמן" לא גרסינן, דרבו של רבא היה, ונפטר מקמי רבא, כדאיתא במועד קטן (כח,א), וביום שמת רבא נולד רב אשי (קידושין עב,ב). ואי גרסינן "רב נחמן בר יצחק" — ניחא.

דאי בעי זריק לא אמר — ולית ליה הא דאמרן לעיל בפרק "התודה" (עט,ב) ובפרק קמא דפסחים (יג,ב) לרבי אלעזר ברבי שמעון, היכא דנתקבל הדם בכוס ונשפך — אמרינן: כזרוק דמי. והא דתנן ב"מרובה" (בבא קמא עד,ב): קדשים שחייבין באחריותן — משלם ארבעה וחמשה. ופריך בגמרא (שם עו,א): והרי חזרה קרן לבעלים? ומשני רבי יוחנן: בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעליהן, והוי שחיטה הראויה, משום כל העומד ליזרק כזרוק דמי — ההוא שינויא לא יתכן לרב אשי, אלא סבר לה כרבי שמעון בן לקיש, דמשני: שוחט בעלי מומין בחוץ. אי נמי: היכא דנזרק (בחוץ) מודה רב אשי, דאמר: מעיקרא כזרוק דמי. וכן צריך לומר, דלא תיקשי לרבי יוחנן דשמעינא ליה בפרק קמא דמעילה (ה,א): היתר אבילה שנינו, אבל היתר זריקה — לא מהני. ואין לחלק בין מעילה לשאר דברים, דאדרבה בסמוך משמע דאמרינן במעילה (שם) כזרוק טפי מבטומאה, וב"מרובה" (בבא קמא עו,ב) מייתי ראייה מטומאה. הכי גרסינן: **לא** ראויה לצאת וראויה ליטמא — ולא גרסינן "וראויה ללון". לא, כגון שלנה בשעה שראויה ליפסל ביוצא ובטומאה — והיינו, לאחר שנזרק הדם, שאין בה פסול, ומעתה ראויה ליפסל ביוצא ובטומאה. שלא יהא בה דבר פסול אלא הוא, דעדיין אינה פסולה, אבל ראויה ליפסל. דאי לן הדם — תו לא מיקרי "ראויה ליפסל", דהא פסולה ממש היא. ולעולם אי בעי זריק, לא אמר. כך פירש בקונטרס. וקשה: מאי פריך "כל שיש לה היתר מיבעי ליה", הא כיון דלנה — אין לה עכשיו היתר! ועוד: מאי קאמר "מעילה משום קדושה הוא, לבתר דפקעה במאי הדרא" היכי פקעה, כיון דלנה ממש? ונראה לפרש: "ראויה ללון, ראויה לצאת וראויה לטמא" — כלומר, שעדיין לא נארע בה שום פסול, קאמר דאין מועלין, משום דהשתא הוא עומד ליזרק כזרוק דמי. ולבסוף נמי כשהיה בה פסול לינה או יוצא או טומאה — אין מועלין, כדמפרש טעמא בסמוך, דכיון דפקעה קדושה — תו לא הדרא רכבא. והשתא הא דנקט "שלנה ושנטמאת" — רבותא נקט, דכל שכן קודם לכן. ולכך פריך: "כל שיש לו היתר" מיבעי ליה — שהטעם משום דקודם שיפסל אמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי? ומשני רב אשי: במעילה כיון דפקעה קודם פסול — תו לא רכבא לאחר פסול, אבל טומאה — מידי דחזי השתא לאכילה לא אשכחן, ומתבטל ראוי דידה. והא דמשני במעילה (ה,א) "דלן בשר" — היינו למאן דאמר היתר אכילה, אבל למאן דאמר היתר זריקה — הוי לן דם.

כי

וְאִי בָּעֵי זָרִיק, וְקָתָנֵי דְּאֵינוֹ מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, מַאי לָאו דְּפִיגֵּל בִּזְרִיקָה! - לָא, דְּפִיגֵּל בִּשְׁחִיטָה. - אֲבָל פִּיגֵּל בִּזְרִיקָה מַאי? הָכִי נַמִּי דְּמִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. אַדְּתָנֵי: פִּיגֵּל בְּמִנְחָה - מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, לִיפְלוֹג בְּדִידָהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - דְּפִיגֵּל בִּשְׁחִיטָה, אֲבָל פִּיגֵּל בִּזְרִיקָה - מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין! - פִּיגֵּל בְּמִנְחָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, דְּאַף עַל גַּב דְּפִיגֵּל בַּקְּמִיצָה, דְּקוֹמֵץ בְּמִנְחָה כִּשְׁחִיטָה דָּמֵי, אֲפִילּוּ הָכִי מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר מֵעִיקָּרוֹ. אָמַר רַב אַשִׁי: אָמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲפִילּוּ תֵּימָא: לָן מַמָּשׁ, וַאֲפִילּוּ תֵּימָא דְּפִיגֵּל בִּזְרִיקָה, דְּאִי בָּעֵי פָּרִיק - אָמַר, אִי בָּעֵי הָוָה זָרִיק - לָא אָמְרִינַן. מֵיתִיבִי, כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, וְכָל שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - מוֹעֲלִין בָּהּ, וְאֵיזֶהוּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים? שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאָה. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים? שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. קָתָנֵי מִיהָא רֵישָׁא: שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאָה, מַאי לָאו לָנָה מַמָּשׁ, וְהָכָא דְּאִי בָּעֵי הָוָה זָרִיק הוּא, וְקָתָנֵי דְּאֵין מוֹעֲלִין! - לָא, רְאוּיָה לָצֵאת וּרְאוּיָה לְטַמֵּא וּרְאוּיָה לָלִין. - אֲבָל לִינָה מַמָּשׁ מַאי? הָכִי נַמִּי דְּמוֹעֲלִין, הַאי "כָּל שֶׁהָיָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים" וְ"כָל שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים", "כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ", וְ"כָל שֶׁאֵין לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים מוֹעֲלִין בָּהּ" מִיבָּעֵי לֵיהּ! - אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: מְעִילָה אַטּוּמְאָה קָא רָמֵית? מְעִילָה - מִשּׁוּם קְדוּשָׁה וְלָאו קְדוּשָׁה הִיא, לְבָתַר דְּפָקְעָה לָהּ קְדוּשָׁתֵיהּ בְּמַאי הָדְרָא רָכְבָא לָהּ? טוּמְאָה - מִשּׁוּם אוּכְלָא וְלָאו (מִשּׁוּם) אוּכְלָא הִיא, כָּל הֵיכָא דְּאִי בָּעֵי זָרִיק, מָצֵי זָרִיק לֵיהּ - מְשַׁוֵּי לֵיהּ אוּכְלָא וּמִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, הֵיכָא דְּאִי בָּעֵי (מָצֵי) זָרִיק לָא מָצֵי זָרִיק - לָא מְשַׁוֵּי לֵיהּ אוּכְלָא [וְלֹא] מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. מֵיתִיבִי: הַמֵּבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְנוֹדַע שֶׁלֹּא חָטָא, אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

ירעה

יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יַקְרִיב, שֶׁאִם אֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא זֶה, הֲרֵי הוּא בָּא עַל חֵטְא אַחֵר. מִשֶּׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - הַדָּם יִשָּׁפֵךְ וְהַבָּשָׂר יִשָּׂרֵף. נִזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵאָכֵל. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ הַדָּם בַּכּוֹס - יִזָּרֵק, וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל. וְאָמַר רָבָא: רַבִּי יוֹסֵי בְּשִׁיטַּת רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, דְּאָמַר: כָּל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק - כְּזָרוּק דָּמֵי! מִידֵי הוּא טַעֲמָא? אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: הַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּקָסָבַר: כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין אֶת הַפְּסוּלִין לְכַתְּחִילָּה לִיקָּרֵב. אֲמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב כָּהֲנָא, מִדַּאֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק - כְּזָרוּק דָּמֵי, כָּל הָעוֹמֵד לִשְׂרוֹף נַמִּי - כְּשָׂרוּף דָּמֵי, נוֹתָר וּפָרָה אַמַּאי מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין? עַפְרָא בְּעָלְמָא נִינְהוּ! אֲמַר לֵיהּ: חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ מַכְשַׁרְתָּן. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי: נְהִי דְּמְהַנְּיָא לְהוּ חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְאִיפְּסוּלֵי דְּגוּפֵיהּ, לִיקְרוּיֵי טָמֵא נַמִּי לְמִימְנֵי בֵּיהּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי? תִּפְשׁוֹט דְּבָעֵי רֵישׁ לָקִישׁ: צָרִיד שֶׁל מְנָחוֹת, מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אוֹ אֵין מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי! כִּי מִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ - דְּאוֹרַיְיתָא, כִּי קָאָמְרִינַן - דְּרַבָּנַן. **מַשְׁנָה** הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי בְּמַחֲבַת" וְהֵבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת, "בְּמַרְחֶשֶׁת" וְהֵבִיא בְּמַחֲבַת - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. "זוֹ לְהָבִיא בְּמַחֲבַת" וְהֵבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת, "בְּמַרְחֶשֶׁת" וְהֵבִיא בְּמַחֲבַת - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד" וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, "בִּשְׁנֵי כֵלִים" וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. "אֵלּוּ בִּכְלִי אֶחָד" וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, "בִּשְׁנֵי כֵלִים" וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. "הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד" וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, אָמְרוּ לוֹ: בִּכְלִי אֶחָד נָדַרְתָּ, הִקְרִיבָן בִּשְׁנֵי כֵלִים - פְּסוּלִין, בִּכְלִי אֶחָד - כְּשֵׁרִין. "הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים" וְהֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד, אָמְרוּ לוֹ: בִּשְׁנֵי כֵלִים נָדַרְתָּ, הִקְרִיבָן בִּשְׁנֵי כֵלִים - כְּשֵׁרִין, נְתָנוֹ לִכְלִי אֶחָד - כִּשְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ. **גְּמָרָא** וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הָךְ קַמַּיְיתָא - מִשּׁוּם דַּאֲמַר "בְּמַחֲבַת" וְקָא מַיְיתֵי בְּמַרְחֶשֶׁת, אֲבָל הָכָא דְּאִידֵי וְאִידֵי בְּמַחֲבַת וְאִידֵי וְאִידֵי בְּמַרְחֶשֶׁת - אֵימָא: יְדֵי נִדְרוֹ נַמִּי יָצָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָךְ - מִשּׁוּם דְּקָא פָּלֵיג לְהוּ, אֲבָל הָתָם דְּלָא פָּלֵיג בֵּיהּ - אֵימָא: לָא, צְרִיכָא. תָּנוּ רַבָּנַן: מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא, וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף יְדֵי נִדְרוֹ נַמִּי יָצָא. "זוֹ לְהָבִיא בְּמַחֲבַת", וְהָא תַּנְיָא: לֹא קִידּוּשׁ כְּלֵי שָׁרֵת! אָמַר אַבַּיֵי: לֹא קִידּוּשׁ לִיקָּרֵב, אֲבָל קִידּוּשׁ לִיפָּסֵל. וְאָמַר אַבַּיֵי: לֹא שָׁנוּ

אלא

רש"י

ירעה עד שיסתאב – בכריתות (כג,ב) בגמרא מפרש טעמא דרבנן: מתוך שלבו נוקפו – גמר ומקדיש לה. **רבי אליעזר אומר יקריב** – ואזיל לטעמיה, דאמר בכריתות (כה,א): מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. **ישפוך לארץ והבשר ישרף** – דחולין שנשחטו בעזרה היא. **נזרק הדם** – ואחר כך נודע לו – הבשר יאכל לכהנים, שעל הספק באה מתחילתה. ובשעת כפרתה, דהיינו זריקה – אכתי ספק היה, וכיפרה ספיקה והלכה לה. הכי מפרש בכריתות. **כזרוק דמי** – וקשיא לרב אשי ורב נחמן, דהא הכא אף על גב דלא זריק – שרי ליה למזרקיה ולמיכליה, דאוכלא היתירא חשיב ליה משנראה לזריקה. אלמא, לענין שינוי אוכלא אמרינן: אי בעי זריק. **מידי הוא טעמא** – כלומר, וכי טעמא דרבי יוסי משום דכזרוק דמי. **כלי שרת** – כגון האי כוס שנתקבל בו הדם – מקדשין את הפסולין שאינן פסולין לגמרי, אלא כהאי גונא ליקרב. **כל העומד ליזרק וכו'** – למאי דסלקא דעתך מעיקרא רבי יוסי בשיטת רבי שמעון אמרה, נקיט לה. **צריד של מנחות** – כדאמרינן לענין שופר (ראש השנה כז,ב): צריד או עבה. קצת מן הסולת שלא נגע בשמן, ולא הוכשר, ונגע בו שרץ – מונין בו ראשון ושני וכו'. "צריד" לשון יובש. **כי קמבעיא ליה דאורייתא** – אי מונין בו ראשון ושני דאורייתא, שישרפו את השני או לא. והכי קמיבעיא ליה, דקיימא לן (זבחים לד,א): "והבשר" – לרבות עצים ולבונה, דלאו בני טומאה נינהו, אלא משום חיבת הקדש. אלמא, חיבת הקדש – דאורייתא. **מונין ראשון ושני** – לשרוף גם את השני, או אין מונין בו מדאורייתא. **כי קאמרינן** – לעיל דמטמא טומאת אוכלין, דמשמע אפילו למנות ראשון ושני – מדרבנן, דתולין את השני אם קדש הוא, דאין שורפין קדשים על טומאה דרבנן. **משנה מה שהביא** – דאימר: לא לשם נדרו הביאה, אלא נדבה אחרת היא. **זו להביא במחבת** – שהיה עשרון סלת מונח לפניו, ואמר "זו להביא במחבת" כו' – הרי זו פסולה, דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר. **אלו להביאם בכלי אחד והביא בשני כלים** – והפריש שני קמצים, והוא לא נדר אלא קומץ אחד. ועוד: שמנחה חסירה היא בכל כלי וכלי. והיכא דנדר בשני כלים, והביא בכלי אחד – הויא מנחה יתירה, ומיעט בקמצים. שהוא נדר לשם שתי קמיצות, ולא קמץ אלא אחד. **אמרו לו בכלי אחד נדרת** – ולא חש לדבריהם, והקריבן בשני כלים – פסולים, אף על גב דלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", דהשתא ליכא למימר: לשם נדבה אחרת מייתי לה. דכיון דאמרו ליה "בכלי אחד נדרת" – הוה ליה למימר להו "אנא לשם נדר אחרינא מייתינא לה". **כשתי מנחות שנתערבו** – כדאמרינן ב"הקומץ [רבה]" (מנחות כג,א): אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה – כשרות, ואם לאו – פסולות. והא דקתני נמי לעיל: "אלו להביא בשני כלים", והביא בכלי אחד – פסול, כגון שאין יכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה. **גמרא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא** – "הרי עלי במחבת" והביא במרחשת – דלא יצא ידי נדרו. **אבל** – "בשני כלים" והביא בכלי אחד, דבאותו כלי שנדר הביא, אם מחבת מחבת ואם מרחשת מרחשת – אימא: ידי נדרו נמי יצא. **אידי ואידי** – כלי שנדר ושהביא. **משום דקא פליג לה** – שחולק מנחה גדולה לשתי מנחות קטנות, שנדר "בכלי אחד" והביא בשני כלים. **רבי שמעון** – אכולה מתניתין פליג, דקסבר: קביעותא דמנא – לאו כלי הוא. **והא תניא לא קידשום** – אותן כלי שרת שהביאן בו, וכיון דלא קידשום – אמאי פסולות? הא מצי לאהדורינהו ולאיתויי באותן כלים שנדר. **לא שנו** – ד"זו להביא במחבת" והביא במרחשת – פסולה.

אלא

תוספות

כי קאמרינן דרבנן — תימה בפרק "אור לארבעה עשר" (פסחים כ,א) דקאמר: האי בשר דאיתכשר במאי כו', אלא בחיבת הקודש, תפשוט דבעי רבי שמעון [בן לקיש]. אמאי לא משני, כי הכא: דרבי שמעון בן לקיש מיבעי ליה — דאורייתא, כי קאמר הכא — דרבנן? ויש לומר: דרוצה לתרץ שם אפילו לרב יוסף, דאמר בפרק שני דחולין (לו,ב) לרבי שמעון בן לקיש נמי עשאוהו כהכשר מים דרבנן. משמע דקסבר דמיבעיא ליה דרבנן. ולדידיה הכי נמי דתיפשוט מהכא, כי היכי דפשיט ליה התם.

כשתי מנחות שנתערבו — ואמרינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כג,א): אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה — כשרות, ואם לאו — פסולות. והא דקתני נמי לעיל: "אלו להביא בשני כלים", והביא בכלי אחד, פסולה — כגון דלא יכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה. כך פירש בקונטרס. ועוד יש לומר: דהכא מיירי כגון שאמרו לו "בשתי כלים נדרת", והקריבן בשתי כלים, וחזר ונתנן בכלי אחד. וקא משמע לן דאף על פי שמתחילה הביא בכלי אחד, מכל מקום הויא לה השתא כשתי מנחות שנתערבו.

הא מני בית שמאי היא דאמרי תפוס לשון ראשון דתנן כו' — בפרק שני דנזיר (ט,א) מפרש טעמיה דבית שמאי: דסבר לה כרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. וכיון דאמר "הריני נזיר" — הוה נזיר, כי קאמר "מן הגרוגרות" — לאיתשולי קאתי! בית שמאי לטעמייהו, דאמרי: אין שאלה בהקדש, וכיון דאין שאלה בהקדש — אין שאלה בנזירות. פירוש: כיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה — לא תימא: מעיקרא כי אמר "הריני נזיר", היה בדעתו לגמור "מן הגרוגרות ומן הדבלה". אלא אמר דנמלך הוא, והיינו לאיתשולי — שרוצה לחזור בו. וכיון דסברי: אין שאלה, כדתנן (שם ל,ב), בית שמאי אומרים: הקדש טעות — הקדש, הכי נמי לא מצי מהדר אף בתוך כדי דיבור, אף על גב דבעלמא כדיבור דמי. ובית הלל אומרים אינו נזיר, דסברי לה כרבי שמעון, דתנן: רבי שמעון פוטר, שלא התנדב כדרך המתנדבין פירש בקונטרס גבי "הרי עלי מנחה מן השעורים", דקאמר תנא קמא: יביא מן החיטין, דתפוס לשון ראשון. ורבי שמעון פוטר, דאין זה כדרך המתנדבין, דאין מנחה באה שעורין אלא מנחת העומר ומנחת קנאות. והכי נמי בנזירות לא הוי נזיר, דמעיקרא היה בדעתו לגמור "מן הגרוגרות", ואין זה כדרך הנודרים. ואם תאמר: ולימא טעמא דבית הלל, משום דיש שאלה להקדש, ובית הלל לטעמייהו, דאמרי: הקדש טעות — לא הוי

הקדש

יִרְעֶה האיל **עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – עד שיֵעשה בעל מום ויפסל מלהקריבו, **וְיִמָּכֵר** לחולין, **וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה** – ויקחו מדמיו עולת נדבה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִקְרַב** האיל, משום שֶׁאף **אִם אֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא זֶה** שמחמתו הקדיש את האיל, שהרי נודע לו שלא חטא, מכל מקום, **הֲרֵי הוּא בָּא עַל חֵטְא אַחֵר,** כלומר, כל מקדיש איל לאשם תלוי כוונתו להפריש את האיל אף אם יוודע לו שלא חטא, שהרי תמיד יש לו ספק שמא עבר על איסור אחר וחייב אשם תלוי. ואם **מִשֶּׁנִּשְׁחַט** האיל **נוֹדַע לוֹ** שלא חטא, **הַדָּם יִשָּׁפֵךְ** לארץ **וְהַבָּשָׂר יִשָּׂרֵף** שלא על גבי המזבח, משום שהתברר שאינו חייב קרבן, ואיל זה הוא חולין שנשחט בעזרה שדינו בשריפה. ואם **נִזְרַק הַדָּם** ואחר כך נודע לו שלא חטא, **הַבָּשָׂר יֵאָכֵל,** כיון שכל חיובו של קרבן זה הוא מחמת הספק, ובשעה שנזרק הדם והותר הבשר לאכילה עדיין היה ספק, והזריקה היתה כדין ואין לאסור את הבשר לאחר שהותר. **וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ** אם נודע לו שלא חטא כשהַדָּם עדיין **בַּכּוֹס** [–במזרק] ולא נזרק על גבי המזבח, הדם **יִזָּרֵק** על המזבח **וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל** לכהנים. **וְאָמַר רָבָא, רַבִּי יוֹסֵי** הסובר שאף אם נודע לו שלא חטא כשהדם כבר בכוס יש לזרוק את הדם על המזבח, **בְּשִׁיטַת רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר** את דינו, **דְּאָמַר** רבי שמעון **כָּל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק כְּזָרוּק דָּמֵי,** כלומר, כל קרבן שכבר נשחט והתקבל דמו במזרק ואינו מחוסר אלא זריקה, הרי זה כמי שכבר נזרק הדם. ומשום כך סובר רבי יוסי שאם הדם במזרק הרי זה כמי שכבר נזרק וידיעתו שלא חטא לאחר קבלת הדם נחשבת כידיעה לאחר זריקה וניתן לזרוק את הדם ולאכול את הבשר. ואם כן, מדברי רבא בביאור שיטת רבי יוסי קשה על דברי רב נחמן ורב אשי שביארו בדברי רבי שמעון שאם נפסל הדם מלהזרק לא מועיל מה שהיה ניתן לזרוק את הדם להחשיבו שהיתה לו שעת היתר.

מתרצת הגמרא: **מִידֵּי הוּא טַעֲמָא** – וכי טעמו של רבי יוסי הוא כדברי רבא שכל העומד לזרוק כזרוק דמי, הרי **אֲמָרֵי בְּמַעֲרָבָא** [–בארץ ישראל] **מַשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, הֵיינוּ טַעֲמָא** – זהו טעמו **דְּרַבִּי יוֹסֵי** במה שסובר שניתן לזרוק את הדם כאשר לאחר קבלת הדם נודע לו שלא חטא, **דְּקָסָבַר, כְּלֵי שָׁרֵת** המשמשים לעבודת הקרבנות וכגון מזרק זה שקיבל בו את הדם, **מְקַדְּשִׁין אֶת הַקֹּדָשִׁין הַפְּסוּלִין** בפסול שאינו פסול גמור וכגון אשם זה, **לְכַתְּחִילָּה לִיקְרַב** – להקריבם לכתחילה על המזבח, ובאמת אף רבי שמעון סובר שמה שהיה ניתן לזרוק את הדם קודם שנפסל לא מועיל להחשיבו כמי שנזרק.

הגמרא ממשיכה לדון בשיטת רבי שמעון. שואלת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב כַּהֲנָא, מִדְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כָּל הָעוֹמֵד לִזְרוֹק כְּזָרוּק דָּמֵי** וכדברי רבא בביאור שיטת רבי יוסי, אם כן, גם **כָּל הָעוֹמֵד לִשְׁרוֹף נַמִּי** יש לומר בו **כְּשָׁרוּף דָּמֵי** – שהוא כבר נחשב כשרוף, ואם כן קשה, **נוֹתָר** – בשר קרבן שנותר לאחר זמן אכילתו ונפסל, **וּפִדְרָה** אדומה, **אַמַּאי מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין** – מדוע יש בהם דיני טומאת אוכלין, והרי הם עומדים לשריפה, ויש לדונם כאילו נשרפו כבר, **וַעֲפָרָא בְּעָלְמָא נִינְהוּ** – והרי הם נחשבים כעפר בלבד ולא כ'אוכל'. משיבה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב כהנא לרב אשי, אמנם מעיקר הדין נותר ופרה אדומה הם כעפר, אולם **חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ מַכְשַׁרְתָּן** – תאוות האדם לקדש מחשיבה את הדבר שמקדיש כאילו הוא אוכל שהוכשר לקבלת טומאה, אף על פי שאינו אוכל ולא הוכשר לקבלת טומאה, ומשום כך יש בהם דיני טומאת אוכלין.

שואלת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אַשִׁי, נְהִי דְּמַהְנְיָא לְהוּ חִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ לְאִיפְּסוּלֵי דְּגוּפֵיהּ** – אמנם ש'חיבת הקודש' מועילה להחשיב את הקדשים העומדים לשריפה כ'אוכל' לענין קבלת טומאה לפוסלם מאכילה, אך **לִיקְרוּיֵי טָמֵא נַמִּי לִמְיַמְּנֵי בֵּיהּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי** – האם חיבת הקודש מועילה אף להחשיבם כ'טמאים', שיהיה ניתן למנות בהם ראשון ושני לטומאה, כלומר, שאם נגע בהם אוכל אחר הוא גם כן נטמא להיות שני לטומאה. ומוסיף רבינא, ואם אכן חיבת הקודש מועילה אף למנות שני לטומאה, **תִּפְשׁוֹט** מדין זה את מה **דְּבָעֵי** [–שהסתפק] **רֵישׁ לָקִישׁ** (חולין לו.), **צָרִיךְ** – יובש **שֶׁל מִנְחוֹת,** כלומר, החלק היבש שבמנחה שלא נגע בו השמן ולא הוכשר לקבלת טומאה אלא מדין חיבת הקודש, ונגע בו שרץ, **מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אוֹ אֵין מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי** – האם הכשר לטומאה מדין 'חיבת הקודש' מועיל לטמא טומאה גמורה שיטמא אף הדבר הנוגע בו, או שחלק זה של המנחה לא הוכשר לקבלת טומאה גמורה אלא רק להפסל ואינו מטמא את הנוגע בו. משיבה הגמרא: אין להוכיח מדברי רב כהנא לספיקו של ריש לקיש, משום שיש לחלק ביניהם, **דְּכִי מִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ** האם מחמת 'חיבת הקודש' מונים ראשון ושני לטומאה בצריך של מנחות, הוא לענין טומאה **מִדְּאוֹרַיְיתָא,** אולם **כִּי קָאָמְרִינַן** – מה שאמרנו שחיבת הקודש מכשירה את הנותר ופרה אדומה לטומאת אוכלין ואפילו לטמא אחרים, היינו לענין טומאה **מִדְּרַבָּנָן,** ומשום כך אין להוכיח מדברי רב כהנא לדברי ריש לקיש.

משנה

דינים שונים בענין המביא מנחה אחרת ממה שהתנדב: **הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי** להביא מנחה הנעשית **בַּמַּחֲבַת, וְהֵבִיא בַּמַּרְחֶשֶׁת** שהיא עשויה באופן אחר ובכלי אחר, או שאמר **בַּמַּרְחֶשֶׁת, וְהֵבִיא בַּמַּחֲבַת, מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא** מפני שאנו אומרים שמנחה אחרת היא שהביאה בנדבה, **וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא** ויביא אחרת לחובתו.

אולם אם אמר על סולת, הרי **זוֹ לְהָבִיא** למנחה הנעשית **בַּמַּחֲבַת, וְהֵבִיא בַּמַּרְחֶשֶׁת,** או שאמר **בַּמַּרְחֶשֶׁת, וְהֵבִיא בַּמַּחֲבַת, הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה,** משום שנקבעה סולת זו להביאה דווקא בכלי זה וכאשר הביאה בכלי אחר היא פסולה.

הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת של סולת **לְהָבִיא** אותם למנחה **בְּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים,** או שאמר **בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְהֵבִיא בְּכְלִי אֶחָד, מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא** מפני שאנו אומרים שמנחה אחרת היא שהביאה בנדבה, **וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא** ויביא אחרת לחובתו.

אולם אם אמר על סולת המונחת לפניו, הרי עלי להביא את **אֵלּוּ בְּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים,** וקמץ מהן שני קמצים, או שאמר הרי עלי להביא שני עשרונים אלו **בִּשְׁנֵי כֵלִים וְהֵבִיא בְּכְלִי אֶחָד, הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין,** משום שכאשר נדר להביא בכלי אחד הרי נדר להקטיר רק קומץ אחד וכשהביא בשני כלים הרי הקטיר שני קמצים וזהו לא כמו שנדר לעשות. וכן להיפך, כאשר נדר להביא בשני כלים והביא בכלי אחד, נמצא שמנחה זו יתירה וניטל ממנה רק קומץ אחד במקום שנים. ובאופן הראשון שנדר להביא בכלי אחד והביא בשנים, ישנה עוד סיבה לפסול, משום שעל ידי שלא הביאם יחד, נמצאת כל מנחה מהן חסירה את מה שהביא בכלי השני.

האומר **הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת** של סולת **לְהָבִיא בְּכְלִי אֶחָד, וְהֵבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְאָמְרוּ לוֹ בְּכְלִי אֶחָד נָדַרְתָּ,** אם **הִקְרִיבָן בִּשְׁנֵי כֵלִים,** ולא שמע לדבריהם, **פְּסוּלִין,** אף על פי שכאן לא אמר 'אלו להביא בכלי אחד', ואין את הטעמים הנזכרים לעיל לפסול כאשר נדר על סולת זו, מכל מקום פסולים משום שאם היתה כוונתו למנחת נדבה ולא לשם מנחה זו שנדר להביא, היה לו לומר להם אני לשם נדר אחר של נדבה הבאתי מנחה זו, ומכך שלא אמר להם כך, מוכח שמביאם לשם נדרו ולכן הן פסולות מפני שלא כך נדר להביאם. ואם הקריבם **בְּכְלִי אֶחָד כְּשֵׁרִין.**

האומר **הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים, וְהֵבִיא בְּכְלִי אֶחָד, וְאָמְרוּ לוֹ בִּשְׁנֵי כֵלִים נָדַרְתָּ,** ושמע להם **וְהִקְרִיבָן בִּשְׁנֵי כֵלִים, כְּשֵׁרִין.** ואם לא שמע להם **וּנְתָנוֹ לִכְלִי אֶחָד** הרי הוא **כִּשְׁתֵּי מִנְחוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ,** שדינם הוא שאם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה על ידי שניכר לו מקומות שיש בהם מכל מנחה בפני עצמה, כשרות, ואם אינו יכול לקמוץ מכל אחת, פסולות.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע היה צריך התנא לומר את דינו בשני מקרים

המשך בעמוד קנא

אֶלָּא כְּשֶׁקִּבְּעָן **בְּשָׁעַת נֶדֶר,** שבשעת נדרו אמר 'הרי עלי להביא במחבת', **אֲבָל** אם בשעת הנדר לא אמר כך אלא אמר שיביא מנחה סתם, ורק **בְּשָׁעַת הַהַפְרָשָׁה** של הסולת עבור קיום נדרו אמר שיביא אותה במחבת, **לֹא** – אינה פסולה אם שינה ממה שאמר והביאה במרחשת. משום שנאמר (דברים כג כד) 'מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ', ולמדנו ממה שנאמר 'כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ' שמה שאמר בשעת הנדר הוא הקובע איזו מנחה עליו להביא וכאשר יביא מנחה אחרת ממה שאמר באותה שעה, הרי הוא משנה ממה שהתחייב, **וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ** – ואין החיוב נקבע לפי מה שאמר בשעת ההפרשה, ויכול לשנות ממה שאמר באותה שעה שעבורו הוא מפריש.

הגמרא מביאה סיוע לדברי אביי: **אִיתְּמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי אֲחָא בַּר חָנִינָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** שאם שינה ממנחה שנדר ומביא מנחה אחרת שפסולה, **אֶלָּא שֶׁקִּבְּעָן בְּשָׁעַת הַנֶּדֶר** איזו מנחה יביא, **אֲבָל בְּשָׁעַת הַפְרָשָׁה לֹא,** כאשר נלמד מהפסוק 'כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ' וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ.

משנה

המשנה עוסקת בדין המתחייב מנחה שאינה ראויה להקרבה, **הָאוֹמֵר** 'הֲרֵי עָלַי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוֹרִים', כיון שאין מנחת נדבה באה אלא מחטים, **יָבִיא** מִן הַחִטִּים. וכן האומר 'הרי עלי מנחה מקֻמַּח' – שאינו מנופה, כיון שאין מנחה באה אלא מסולת מנופה, **יָבִיא סוֹלֶת.** וכן האומר 'הרי עלי בְּלוּלָה שֶׁמֶן וּבְלוּלָה לְבוֹנָה', כיון שאין מנחת נדבה באה כן, **יָבִיא** מנחה עם שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. וכן האומר חֲצִי עִשָּׂרוֹן, כיון שאין מנחה הפחותה מעשרון, **יָבִיא** עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם. וכן האומר עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה, **יָבִיא** שְׁנַיִם.

ובכל המקרים האלו **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** את הנודר מלהביא מנחה, כיון שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין, שדרכם להתנדב דבר הראוי להקרבה, והוא התנדב להביא מנחה שאין מקריבים כמותה.

גמרא

הגמרא מקשה: **אַמַּאי** – מדוע הנודר להביא מנחה מן השעורים, מחויב להביא מן החטים, והלא **נֶדֶר וּפִתְחוֹ עִמּוֹ הוּא** – בלשון נדר זה יש פתח המתירו, שהרי אדם יודע שאין מנחה באה משעורים, ובאמרו בתוך כדי דיבור 'מן השעורים' מתחרט הוא מנדרו ואין בדעתו להביא כלום.

מתרצת הגמרא: **אָמַר חִזְקִיָּה הָא מַנִּי** – משנה זו בשיטת מי היא, בשיטת **בֵּית שַׁמַּאי הִיא דְּאָמְרִי תִּפּוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן** – שאדם האומר במשפט אחד שני דברים הסותרים, כוונתו למה שאמר תחילה שהוא עיקר דבריו. וכך גם כאן שתחילה נדר להביא מנחה, וחטים הם הראוים לכך, ולבסוף סתר דבריו ואמר 'מן השעורים', כוונתו לתחילת דבריו וחייב להביא מנחת חטים.

הגמרא מביאה את המשנה שהובאה בה שיטת בית שמאי, **דְּתָנֵן,** האומר **הֲרֵינִי נָזִיר מִן הַגְּרוֹגְרוֹת** – תאנים יבשות, **וּמִן הַדְּבֵילָה** – תאנים דרוסות וכבושות בכלי, ולא פירש שמקבל על עצמו נזירות מיין האסור לנזיר, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים** הרי הוא **נָזִיר** מן היין, שאנו אומרים 'תפוס לשון ראשון', וחלים עליו כל דיני נזירות כפי שאמר תחילה. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אֵינוֹ נָזִיר,** שאין נזירות מתאנים.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲפִילּוּ תֵימָא בֵּית הִלֵּל – אפילו אם תאמר שדברי תנא קמא כבית הלל הסוברים שהאומר הריני נזיר מן הגרוגרות אינו נזיר. יש ליישב שמשנתינו עוסקת **בְּאוֹמֵר** הנודר לאחר נדרו, **אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין נוֹדְרִין כָּךְ לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר כָּךְ אֶלָּא כָּךְ** – אילו הייתי יודע שאין נודרים מנחה משעורים, לא הייתי נודר כך, אלא הייתי נודר להביא מן החטים. וכיון שפירש שרצונו היה להתחייב מנחה כהלכתה, חייב להביא מן החטים.

הגמרא מבארת דין הנודר מנחה מן העדשים, **אָמַר חִזְקִיָּה לֹא שָׁנוּ** במשנתינו, שהנודר להביא מנחה שאין מקריבים כמוה, לתנא קמא חייב להביא מנחה מחטים, **אֶלָּא דְּאָמַר** 'הרי עלי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוֹרִים', **אֲבָל אָמַר** 'הרי עלי מִנְחָה מִן הָעֲדָשִׁים', **לֹא** – אין מביא מנחה כלל. כי דווקא בנודר להביא משעורים יש לומר שרצונו היה להתחייב מנחה כהלכתה וטעה, אבל הנודר להביא מעדשים אין מקום לומר שטעה, שהדבר ידוע שאין מנחה באה מהם.

הגמרא מקשה על דברי חזקיה: **מִכְּדֵי** [–הרי] **חִזְקִיָּה** שאמר שהנודר מנחה מן העדשים פטור מלהביא מנחה, **כְּמַאן אַמְרָהּ לִשְׁמַעְתֵּיהּ** – כאיזה תנא אמר לדבריו, **כְּבֵית שַׁמַּאי,** וכמו שנתבאר למעלה שחזקיה אמר שהמשנה נשנית בשיטת בית שמאי, והלא לדברי **בֵּית שַׁמַּאי** הטעם שחייב להביא מנחת חטים **מִשּׁוּם תִּפּוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן הוּא,** ואם כן קשה **מַה לִּי מִן הַשְּׂעוֹרִין מַה לִּי מִן הָעֲדָשִׁים** – מה חילוק יש בין אם אמר בסוף דבריו 'מן השעורים', או 'מן העדשים', והלא הולכים אחר תחילת דבריו שאמר 'הרי עלי מנחה', ויתחייב במנחה הראויה, ומה טעם פטר חזקיה את האומר 'הרי עלי מנחה מן העדשים'.

הגמרא מתרצת: **הָדַר בֵּיהּ** – חזר בו חזקיה ממה שהעמיד את דברי תנא קמא כבית שמאי הסוברים 'תפוס לשון ראשון', וחזר לבאר כרבי יוחנן שהמשנה כבית הלל.

שואלת הגמרא: **וּמַאי טַעְמָא הֲדַר בֵּיהּ** – מדוע חזר בו חזקיה, הרי היה יכול להמשיך ולפרש את המשנה כבית שמאי ולומר שגם באופן שאומר 'מנחה מן העדשים', חייב להביא מחטים. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא,** חזקיה חזר בו משום **דְּמַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ** – שהתקשה בפירוש המשנה, שאם המשנה היא כבית שמאי, **מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי** – מדוע נקט התנא שאמר **'מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִים', לִיתְנֵי** – היה לתנא לשנות שאמר 'הרי עלי מנחה **מִן הָעֲדָשִׁים',** שהרי לבית שמאי גם באופן זה חייב להביא מנחה מחטים. **אֶלָּא** ממה שלא שנינו כן, **שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מכאן שאין לפרש את משנתינו כבית שמאי, אלא כמו שפירשה רבי יוחנן, שאף לבית הלל מביא מנחה מהחטים, **וּמִשּׁוּם דְּטָעֵי הוּא** – שטועה שאפשר להביא מנחה כפי שנדר, ואומר שאילו ידעתי שאי אפשר להביא מנחה כזו, הייתי מתחייב מנחה הראויה להקרבה, ואם כן דווקא **בִּשְׂעוֹרִים טָעֵי** – בשעורים הוא טועה, וחושב שאפשר להביא מהם מנחת נדבה, אבל **בַּעֲדָשִׁים לֹא טָעֵי** – אין הוא טועה ויודע שאין מנחה באה מהם, וכשאומר 'מן מהעדשים' נתחרט ממה שאמר תחילה הרי עלי מן מנחה, ונדר זה פתחו עמו, שמבאר בדבריו שאינו רוצה להתחייב מנחה כלל.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לדעת תנא קמא במשנה, **אֲפִילּוּ** נודר להביא מנחה **מִן הָעֲדָשִׁים,** חייב להביא מנחה מן החטים. מקשה הגמרא: **מִכְּדֵי** [–הרי] **רַבִּי יוֹחָנָן כְּמַאן אַמְרָהּ לִשְׁמַעְתֵּיהּ** – כאיזה תנא אמר לדבריו, **כְּבֵית הִלֵּל,** וכפי שנתבאר למעלה, וכשהנודר אומר אילו הייתי יודע שאי אפשר להביא מנחה משעורים, הייתי נודר להביא מחטים, **וְהָלָא** לדברי **בֵּית הִלֵּל** הטעם שחייב להביא מנחה מן החטים **מִשּׁוּם דְּטָעֵי הוּא** – משום שהוא טועה וחושב שאפשר להביא מנחת נדבה משעורים. ואם כן דווקא **בִּשְׂעוֹרִין טָעֵי** – בשעורים הוא טועה, אבל **בַּעֲדָשִׁים לֹא טָעֵי** – אין הוא טועה, שידוע שאין מנחה באה מהם, ואיך אמר רבי יוחנן שאפילו הנודר להביא מנחה מהעדשים, חייב במנחה ראויה.

מתרצת הגמרא: באמת רבי יוחנן פוטר את האומר 'הרי עלי מנחה מן העדשים', ומה שאמר רבי יוחנן שחייב להביא מנחת חטים, **לְדִבְרָיו דְּחִזְקִיָּה קָאָמַר לֵיהּ** – לפי מה שחזקיה העמיד את המשנה בתחילה כבית שמאי, שהולכים אחר תחילת דבריו, אמר רבי יוחנן שאף הנודר מנחה מן העדשים, חייב מנחה ראויה. אלא שחזקיה חזר בו מפני שבמשנה משמע שהנודר מן העדשים פטור, והקשה לו רבי יוחנן, **אַתְּ מַאי טַעְמָא הֲדַרְתְּ בָּךְ** – מה הטעם חזרת בך, **מִשּׁוּם דְּלֹא קָתָנֵי 'מִן הָעֲדָשִׁים'** – בגלל שלא שנינו במשנה 'מן העדשים'. משום זה לא היית צריך לחזור בך, כי **דִּלְמָא** [–שמא] מה שנקט התנא את הדין באומר 'מן השעורים', **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר** – לא היה זה אלא בדרך 'אין צריך לומר', כלומר **לֹא מִיבַּעְיָא** – אין צריך לומר

המשך בעמוד קנ

מנחות. פרק שנים עשר – המנחות והנסכים דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

רש"י

אלא שקבען בשעת נדר – "הרי עלי להביא את זו במחבת". **אבל בשעת הפרשה** – דבשעת נדר אמר "הרי עלי מנחה" סתם, ובשעת הפרשה קבעה ואמר "זו אביא לשם נדר במחבת". **לא אמר כלום** – לא מיפסלא. **מאי טעמא כאשר נדרת** – כתיב, כמו שאמרת בשעת נדר קיים דבריך, "ולא כאשר הפרשת" – דבשעת הפרשה לא קבעה. **אמאי** – מחוייב לאתויי מן החטים? **נדר ופתחו עמו הוא** – עם הנדר אמר פתח שמתחרט בו. דכיון דאמר "מן השעורים" – אמרינן דאין בדעתו להביא כלום, דאדם יודע שאין מנחה מן השעורים. **תפוס לשון ראשון** – וכיון דאמר "הרי עלי מנחה" – איחייב במנחה הוגנת. **גרוגרות ודבילה** – לא שייכא בהו נזירות. **הרי זה נזיר** – מן היין, דתפוס לשון ראשון. **הדר ביה חזקיה משמעתא** – דלעיל, ומודה דטעמא במתניתין באומר: **לא הייתי יודע** – כו'. **בשעורין איכא למימר דטעי** – משום דיחיד מביא מנחת קנאות מן השעורים, אבל בעדשים – ליכא למימר דטעי, הלכך פתחו עמו הוא, דלא נתכוין להביא כלום. **כמאן אמרה לשמעתיה** – כלומר, כמאן אוקמא למתניתין לעיל? כבית הלל. **בעדשים לא טעי** – וליכא למימר "אילו הייתי יודע", דהא ודאי ידע שאין מנחה של עדשים, ולאו למידי איכוין. **לדבריו דחזקיה** – דאוקמא מעיקרא כבית שמאי קאמר ליה רבי יוחנן: דאפילו "מן העדשים" תפוס לשון ראשון. וליה לא סבירא ליה, משום דרבי יוחנן אוקי טעמא דמתניתין משום דטעי, דאיכא למימר "אילו הייתי יודע" כו'. אבל בעדשים – לא טעי, דמעיקרא לאו למידי איכוין. **את מאי טעמא הדרת בך** – לדידך איכא לתרוצי, דלא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא עדשים, דכיון דקיימא לן תפוס לשון ראשון דחייב – דכיון דלא טעו בהו אינשי, איכא למימר מעיקרא כי אמר – למנחה גמורה איכוין, ובעא למיהדר ביה, וסבר: אימא מידי דלא חזי להקרבה, ונקט "עדשים". הלכך חייב, דלא מצי מהדר ביה. אבל שעורים, דאיכא למימר: כיון דטעו בהו אינשי, אימא מעיקרא לאו למנחה איכוין, אלא למנחת שעורים ממש, כדפריש. וכיון דאין מנחה באה שעורים – ליפטר, דודאי מצי אמר "אילו הייתי יודע דסופי להביא חטים, לא הייתי נודר כל עיקר". קמשמע לן.

לא

אֶלָּא שֶׁקְּבָעָן בִּשְׁעַת נֶדֶר, אֲבָל בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה - לֹא, "כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ" - וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ. אִיתְמַר נַמִי, אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא, אָמַר רַבִּי אַסִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁקְּבָעָן בִּשְׁעַת נֶדֶר, אֲבָל בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה - לֹא, "כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ" - וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ. **משנה** הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִים" - יָבִיא מִן הַחִטִּים. "קֶמַח" - יָבִיא סוֹלֶת. "בְּלֹא שֶׁמֶן וּבְלֹא לְבוֹנָה" - יָבִיא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. "חֲצִי עִשָּׂרוֹן" - יָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם. "עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה" - יָבִיא שְׁנַיִם. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. **גמרא** אַמַּאי? נֶדֶר וּפִתְחוֹ עִמּוֹ הוּא! - אֲמַר חִזְקִיָּה: הָא מָנִי? בֵּית שַׁמַּאי הִיא, דְּאָמְרִי: תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן, דִּתְנַן: "הֲרֵינִי נָזִיר מִן הַגְּרוֹגָרוֹת וּמִן הַדְּבֵילָה" - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נָזִיר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ נָזִיר. רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בֵּית הִלֵּל, בְּאוֹמֵר "אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין נוֹדְרִין כָּךְ, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר כָּךְ אֶלָּא כָּךְ". אָמַר חִזְקִיָּה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּאָמַר "מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִים", אֲבָל אָמַר "מִנְחָה מִן הָעֲדָשִׁים" - לֹא. - מִכְּדִי חִזְקִיָּה כְּמַאן אֲמַר לִשְׁמָעֲתֵיהּ? - כְּבֵית שַׁמַּאי, וּבֵית שַׁמַּאי מִשּׁוּם תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן הוּא, מַה לִּי מִן הַשְּׂעוֹרִין מַה לִּי מִן הָעֲדָשִׁים! - הֲדַר בֵּיהּ. וּמַאי טַעֲמָא הֲדַר בֵּיהּ? אֲמַר רָבָא: מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי "מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִים"? לִיתְנֵי "מִן הָעֲדָשִׁים"! אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ מִשּׁוּם דְּטָעֵי הוּא, בִּשְׂעוֹרִים - טָעֵי, בַּעֲדָשִׁים - לָא טָעֵי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ "מִן הָעֲדָשִׁים". - מִכְּדִי רַבִּי יוֹחָנָן כְּמַאן אֲמָרָהּ לִשְׁמָעֲתֵיהּ? כְּבֵית הִלֵּל, וּבֵית הִלֵּל מִשּׁוּם דְּטָעֵי הוּא, בִּשְׂעוֹרִין - טָעֵי, בַּעֲדָשִׁים - לָא טָעֵי! - לִדְבָרָיו דְּחִזְקִיָּה קָאָמַר לֵיהּ: אַתְּ מַאי טַעֲמָא הָדְרַת בָּךְ? מִשּׁוּם דְּלָא קָתָנֵי "מִן הָעֲדָשִׁים", דִּלְמָא לָא מִיבָּעֲיָא קָאָמַר: לָא מִיבָּעֲיָא "מִן הָעֲדָשִׁים", דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִהֲדַר הוּא דַּהֲדַר בֵּיהּ וּתְפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן, אֶלָּא אֲפִילּוּ "מִן הַשְּׂעוֹרִין" נַמִי, דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִיטְעָא הוּא דְּקָא טָעֵי - אֲפִילּוּ הָכִי, תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן.

אמר

תוספות

הקדש, ולכך מצי למיהדר תוך כדי דיבור? ויש לומר: דלמאן דאמר אין פותחין בחרטה נקט טעמא דבית הלל דסבר כרבי שמעון, וטעמא דבית שמאי נקט לשנויי אפילו למאן דאמר פותחין. דלמאן דאמר אין פותחין, לא הוי צריך לפרושי טעמא דבית שמאי, משום דאין שאלה להקדש. ועוד יש לפרש: דניחא ליה לפרושי טעמא דבית הלל כרבי שמעון, משום דהיינו נמי טעמא דבית שמאי לרבי יהודה. דקתני סיפא: אמר רבי יהודה, אף כשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר "הרי הן עלי קרבן" — פירוש: כשבדקנוהו אחר כך למאי נתכוון, אמר "להיות מן הגרוגרות עלי נתכוונתי", אז הוא נדור מן הגרוגרות, כאילו אמר "גרוגרות ודבילה עלי קרבן". ואין זה דברים שבלב, שלבו אינו משונה ממה שבפיו — דהוצאת פיו לא משמע נזירות. אבל לרבנן, כי אמר הכי הוי נזיר — דהוצאת פיו משמע להו לשון נזירות, כדמפרש להו בגמרא: ד"גרוגרות ודבילה" לא פתח נדרו הוא, ונזיר הוי. ולא נדור הוי, אפילו נתכוין לומר "קרבן עלי", דהא לרבי מאיר לא הוי נדור לבית שמאי, וכי פליגי רבי יהודה ותנא קמא — אליבא דבית שמאי פליגי, ולא לבית הלל. והשתא לבית שמאי, כיון דאמרי אין שאלה בהקדש — אמאי לא הוי נזיר? אלא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי שמעון, דלא נדר כדרך הנודרים. ולהכי אמר טעמא דבית הלל בהכי, דהוי השתא חד טעמא לתרוייהו. ומיהו קשה לפירוש זה: דשמעינן ליה לרבי יהודה בסוף פרק שני דזבחים (ל,א) דאית ליה תפוס לשון ראשון, ולקמן מפרש טעמא דרבי שמעון משום דבשיטת רבי יוסי אמרה, דאף בגמר דבריו אדם נתפס. וב"מקום שנהגו" נמי אמר: רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי. ואם תאמר: דהשתא אמר לבית שמאי דאין שאלה בהקדש, וכן מוכח בפרק "נערה המאורסה" (נדרים עח,א) ובפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכ,ב), ואילו בפרק "בית שמאי" (נזיר לא,ב) תנן: מי שנדר בנזיר, ונשאל לחכם ואסרו — מונה משעה שנדר. נשאל לחכם והתירו — (מונה משעה שנדר. ואם) היתה לו בהמה [מופרשת] — תצא ותרעה. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: ואי אתם מודים [בזה] שהוא הקדש טעות, שתצא ותרעה בעדר? משמע שגם בית שמאי מודים לבית הלל דיכול חכם להתיר! ויש לומר: ד"נשאל לחכם" דהתם — היינו, לידע אם בלשון נזירות נדר או לא. ולהכי נקט לשון "ואסרו" — שאמרו לו: יש בלשון הזה לשון נזירות, ולהכי איצטריך ליה למימר כשאסרו דמונה משעה שנדר — דלא תימא: עד שידע שהוא נזיר, לא יתחיל למנות. ומיהו אין מזה ראיה, דאיצטריך ליה לאשמועינן: אף על פי שעבר ושתה יין בימי נזירותו, אפילו הכי עולין לימי המנין, כדמוכח התם בגמרא. ואם תאמר: מאחר דמפרשי טעמא דבית שמאי משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכי אמר "הריני נזיר" היה בדעתו לגמור ולפרש "מן היין", אם כן קשה אמאי איצטריך למימר טעמא דבית הלל משום דסברי כרבי שמעון? לימא דקסברי אדם מוציא דבריו לבטלה! ועוד קשה: אטו רבנן דרבי שמעון, דאמרי: יביא מן החטין, מי סברי לה כבית שמאי דאמרי: "מן הגרוגרות" — הוי נזיר? וכי תימא: בית שמאי תנו לה, כדקאמר חזקיה: בית שמאי היא — אכתי קשה מרבי יוסי בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נג,א), דאמרינן: לא סבר לה כרבי שמעון, מי קא רבי יוסי כבית שמאי? ויש לומר: דרוצה ליישב דברי בית הלל ככולי עלמא, אפילו כמאן דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. והא דקאמר: סברי לה כרבי שמעון — לאו משום דפליג ארבנן דרבי שמעון לענין מנחה, אלא כלומר גבי נזיר הוי מסקי טעמייהו כרבי שמעון גבי מנחות. ומיהו רבנן גופייהו מודו גבי "גרוגרות" דלא הוי נזיר — דדוקא גבי מנחה יביא מן החטין, משום דשעורין שייכי גבי מנחה, כדאשכחן מנחת העומר ומנחת קנאות דבאות שעורין, ולמנחה מעליא איכוין. אבל גרוגרות לא שייכי לנזירות, ומעיקרא כי אמר "הריני נזיר" — לא היה בדעתו לנזירות כלל. ולחזקיה דמדמי מנחה ונזירות אהדדי — ההיא ד"מקום שנהגו", דרבי יוסי לא סבר לה כרבי שמעון — לאו ארבי שמעון דפירקין קאמר, אלא אההוא דלקמן בפרק "הרי עלי עשרון" (קט,א), דתנן "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו" — יצא. רבי שמעון אומר: אין זו עולה. דטעמא: משום דלא התנדב כדרך המתנדבים. וההיא ד"תודוס איש רומי" דפרק "מקום שנהגו" (שם נג,ב) דמיא לה. אבל גבי "מנחה מן השעורים" מודה דפטור, כרבי שמעון — דהיינו טעמא: משום דגבי עולה כי אמר "הרי עלי עולה" — שייך בקדושתה, וכי אמר אחר כך "להקריב בבית חוניו" — מכל מקום קדושה היא, וכיון דחל עליה הקדש — תו לא פקע. אבל "מנחה מן השעורים" — לא קיבל עליו מנחה מן החטין, ומודה רבי יוסי דפטור. **הריני** נזיר מן הגרוגרות — בתוספתא (ריש פרק שני דנזירות) תניא: [כינויי] כינויים — בית שמאי אומרים: נזיר, ובית הלל אומרים: אינו נזיר. ואיזו כינויי כינויים? האומר "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה". ותימה: מה שייכא הכא? ורבינו תם: פירש דבירושלמי מפרש, דקרו אינשי לגרוגרות "תירוש", פירוש: כששואלין אותו, אומר "כך היה בלבי". לשון רבינו תם.

לא

אָמַר זְעֵירִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דַּאֲמַר "מִנְחָה", אֲבָל לָא אֲמַר "מִנְחָה" - לָא. יְתִיב רַב נַחְמָן וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: "קֶמַח" - יָבִיא סוֹלֶת. לָאו דְּלָא אֲמַר "מִנְחָה"! - לָא, דַּאֲמַר "מִנְחָה". - "בְּלֹא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה" - יָבִיא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. מַאי לָאו דְּלָא אֲמַר "מִנְחָה"! - לָא, דַּאֲמַר "מִנְחָה". - "חֲצִי עִשָּׂרוֹן" - יָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם. מַאי לָאו דְּלָא אֲמַר "מִנְחָה"! - לָא, דַּאֲמַר "מִנְחָה". - אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: "עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה" - יָבִיא שְׁנַיִם. כֵּיוָן דַּאֲמַר "מִנְחָה" - אִיחַיַּיב לֵיהּ בְּעִשָּׂרוֹן, כִּי אֲמַר "חֲצִי עִשָּׂרוֹן" - לָא כְּלוּם קָאָמַר הוּא! - לָא צְרִיכָא, דַּאֲמַר "הֲרֵי עָלַי מִנְחָה חֲצִי עִשָּׂרוֹן וְעִשָּׂרוֹן", דְּכֵיוָן דַּאֲמַר "מִנְחָה" - אִיחַיַּיב לֵיהּ בְּעִשָּׂרוֹן, כִּי אֲמַר "חֲצִי עִשָּׂרוֹן" - וְלָא כְּלוּם קָאָמַר, כִּי הֲדַר אֲמַר "עִשָּׂרוֹן" - מַיְיתֵי עִשָּׂרוֹן אַחֲרִינָא. - אִי הָכִי, "רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין", אַמַּאי? אֲמַר רָבָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשִׁיטַּת רַבִּי יוֹסֵי אֲמָרָהּ, דַּאֲמַר: אַף בִּגְמַר דְּבָרָיו אָדָם מִתְפַּיס.

משנה מִתְנַדֵּב אָדָם מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן וּמֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד. (אִם אָמַר "הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן" מֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד.) אִם אָמַר "הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים וְאֶחָד" - מֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד וְאֶחָד בִּכְלִי אֶחָד, שֶׁכֵּן הַצִּיבּוּר מֵבִיא בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שִׁשִּׁים וְאֶחָד, דַּיּוֹ לְיָחִיד שֶׁהוּא פָּחוּת מִן הַצִּיבּוּר אֶחָד. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: וַהֲלֹא אֵלּוּ לַפָּרִים וְאֵלּוּ לַכְּבָשִׂים, וְאֵינָם נִבְלָלִים זֶה עִם זֶה! אֶלָּא, עַד שִׁשִּׁים יְכוֹלִין לִיבָּלֵל. אָמְרוּ לוֹ: שִׁשִּׁים - נִבְלָלִין, וְשִׁשִּׁים וְאֶחָד - אֵין נִבְלָלִין? אָמַר לָהֶם: כָּל מִדּוֹת חֲכָמִים כֵּן, בְּאַרְבָּעִים סְאָה - הוּא טוֹבֵל, וּבְאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קָרְטוֹב - אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל בָּהֶן.

גמרא שְׁאֵיל שְׁאֵילָה לְמַעְלָה מֵרַבִּי יְהוּדָה בַּר אֶילְעַאי: מִנַּיִן לָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים וְאֶחָד" - מֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד וְאֶחָד בִּכְלִי אֶחָד? פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֶילְעַאי רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם, וְאָמַר: שֶׁכֵּן מָצִינוּ צִיבּוּר מְבִיאִין בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שִׁשִּׁים וְאֶחָד, דַּיּוֹ לְיָחִיד שֶׁיִּפְחוֹת מִן הַצִּיבּוּר אֶחָד. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: וַהֲלֹא אֵלּוּ פָּרִים וְאֵילִים וְאֵלּוּ כְּבָשִׂים, אֵלּוּ בְּלִילָתָן עָבָה וְאֵלּוּ בְּלִילָתָן רַכָּה, אֵלּוּ בְּלִילָתָן שַׁחֲרִית וְאֵלּוּ בְּלִילָתָן בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְאֵין נִבְלָלִין מִזֶּה עַל זֶה! אָמְרוּ לוֹ: אֱמוֹר אַתָּה. אָמַר לָהֶם: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וַחֲרֵבָה", כְּבָר אָמְרָה תּוֹרָה: הָבֵא מִנְחָה שֶׁיְּכוֹלָה לְהִיבָּלֵל. אָמַר לוֹ: בְּשִׁשִּׁים - נִבְלָלִין, בְּשִׁשִּׁים וְאֶחָד - אֵין נִבְלָלִין? אָמַר לוֹ: כָּל מִדַּת חֲכָמִים כֵּן הוּא, בְּאַרְבָּעִים סְאָה - הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קָרְטוֹב - אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל; כַּבֵּיצָה - מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, כַּבֵּיצָה חָסֵר שׁוּמְשׁוּם - אֵין מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין; שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה - מְטַמֵּא מִדְרָס, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה חָסֵר נִימָא אַחַת - אֵינוֹ מְטַמֵּא מִדְרָס. - וְכִי אֵין נִבְלָלִין מַאי הָוֵי? וְהָא תְּנַן: אִם לֹא בָּלַל - כָּשֵׁר! - אָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָרָאוּי לְבִילָּה - אֵין בִּילָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָּה - בִּילָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ. אָמַר רַבִּי בֵּיבָי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַעֲשֶׂה בְּפִרְדָּה אַחַת שֶׁל בֵּית רַבִּי שֶׁמֵּתָה, וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים אֶת דָּמָהּ בִּרְבִיעִית. מְתִיב רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא: הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא עַל דַּם נְבֵילוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר, וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא: מַעֲשֶׂה וְהָיוּ נוֹחֲרִין עֲרוֹדִיאוֹת לַאֲרָיוֹת בְּאִיסְטַרְיָא שֶׁל מֶלֶךְ, וְהָיוּ עוֹלֵי רְגָלִים שׁוֹקְעִין עַד רְכוּבּוֹתֵיהֶן בַּדָּם וְלֹא אָמְרוּ לָהֶם דָּבָר! אִישְׁתִּיק. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זְרִיקָא: מַאי טַעְמָא לָא קָא מַהֲדַר מָר? - אֲמַר לֵיהּ: הֵיכִי אַהֲדַר לֵיהּ? דַּאֲמַר רַבִּי חָנִין: "וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד" - זֶה הַלּוֹקֵחַ תְּבוּאָה מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, "וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם" - זֶה הַלּוֹקֵחַ תְּבוּאָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, "וְאַל תַּאֲמִין בְּחַיֶּיךָ" - זֶה הַסּוֹמֵךְ עַל הַפַּלְטֵר,

וההוא

תוספות

לא שנו אלא דאמר מנחה אבל לא אמר מנחה לא — ואית דגרסי "אבל אמר מנחת" — פירוש: משום ד"מנחת" דבוק ל"שעורין", ולא שייך כלל גבי בלא שמן ולבונה. **מאי** לאו דלא אמר מנחה — וכגון דאמר "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך" כו'. **אי** הכי אימא סיפא עשרון ומחצה כו' — בשלמא אי לא אמר "מנחה" — מייתי תרי, באומר "אילו הייתי יודע". אלא כיון דאמר "מנחת עשרון ומחצה", אמאי מביא תרי? הא אמרת דהיכא דלא אמר "מנחה" — אין כלום, ואם כן משום אותו חצי עשרון — לא לייתי כלום. **אי** הכי רבי שמעון פוטר כו' — כיון דתפוס לשון ראשון, ואיהו אמר "מנחה" — הרי התנדב כדרך המתנדבים. כך פירש בקונטרס. וקשה: הא אוקימנא לעיל רבנן כבית שמאי, דתפוס לשון ראשון. אם כן רבי שמעון, דקאי כבית הלל — לית ליה תפוס לשון ראשון! ויש לומר: הא אסיקנא לעיל, דחזקיה הדר ביה. ועוד יש לפרש: דקאי אהא דאמרן לא צריכא, דאמר "הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון". דבשלמא אי אמר "עשרון וחצי עשרון" — אין זה כדרך המתנדבין, אבל "חצי עשרון ועשרון" — משמע תרי מילי, ולכל הפחות עשרון דקאמר בסוף לייתי! ומשני: דסבר כרבי יוסי דאמר, [אף] בגמר דבריו אדם נתפס, ב"תמורת עולה תמורת שלמים" — דמשוינן לה חדא דיבורא, אף על גב דמשמע תרי דיבורי, מדקאמר "תמורת עולה תמורת שלמים", ולא קאמר "תמורת עולה ושלמים". ולא חשבינן ליה כנמלך, הכי נמי אף על גב דמשמע תרי דיבורי, משום דאמר "חצי עשרון ברישא", מכל מקום חשבינן ליה חד דיבורא. **והא** תנן לא בלל כשר — פירשתי ב"הקומץ רבה" (מנחות יח,ב דיבור המתחיל "כי"). **מעשה** בפרדה אחת של בית רבי — איידי דאיירי ברבי יהודה ראש המדברים על ידי קיסר, כדאיתא בפרק "במה מדליקין" (שבת לג,ב), מייתי האי עובדא דרבי יהודה מוריינא דבי נשיאה. דשמא מינהו קיסר ראש על בית נשיא. ובקונטרס פירש: משום דאיירי בשיעורין.

מוריינא

רש"י

לא שנו – דתפוס לשון ראשון, אלא דאמר "מנחה מן השעורים" – דאיכא למימר: כיון דאמר "מנחה", למנחה גמורה קמכוין. אבל אמר "מנחת שעורים" – "מנחה" א"שעורים" קאי, ופטור, דליכא למימר: תפוס לשון ראשון. לישנא אחרינא: אבל לא אמר "מנחה" – לא, אלא "הרי עלי שעורים" – פטור, דודאי לשעורים איכוון. **מאי לאו דלא אמר מנחה** – אלא "הרי עלי קמח" – אפילו הכי חייב, דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. **כי אמר חצי עשרון לא אמר כלום** – ולייתי חד עשרון, ותו לא. **אי הכי רבי שמעון פוטר כו'** – כיון דתפוס לשון ראשון, ואיהו אמר "מנחה" – הרי התנדב כדרך המתנדבים! הכי גרסינן: **אף בגמר דבריו אדם נתפס** – דלא אזלינן בתר לשון ראשון לחודיה, ולא בתר אחרון לחודיה, אלא בתר כולהו. וזה שאמר "מנחה חצי עשרון ועשרון" – פירושי קמפרש: מנחה של חצי עשרון ועשרון, והיינו "שלא כדרך המתנדבים", ובשיטת רבי יוסי אמרו. **משנה** הכי גרסינן: **שכן מצינו שהציבור מביא וכו'** – לשלשה עשר פרים – שלשים ותשעה עשרונים, שלשה עשרונים – לפר. ולארבעה עשר כבשים – ארבעה עשר עשרונים, הרי חמשים ושלשה. ולשני אילים – ארבעה עשרונים, הרי חמשים ושבעה. ולשני תמידין – שנים, ולשני כבשי מוסף דשבת – שנים, הרי ששים ואחד. **אמר ליה רבי שמעון** – וכי אותן ששים ואחד עשרונים בכלי אחד היו? **והלא אלו לפרים ואלו לכבשים** – ואי מערב להו – מיפסלי. שמנחת פרים – בלילתה עבה, שני לוגין לעשרון, חצי הין לשלשה עשרונים, ומנחת כבשים – בלילתה רכה, רביעית ההין לעשרון, דהיינו שלשה לוגין. והן בולעות זו מזו, ונמצאת זו חסירה וזו יתירה. **אלא** – מפני מה אין מביא יחיד ששים ואחד עשרון בכלי אחד? דעד ששים יכולין ליבלל בכלי אחד בלוג אחד, ואליבא דרבי אליעזר בן יעקב נקט לה בפרק "שתי מדות" (מנחות פח,א), אפילו מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוגה. **בששים ואחד אין נבללין** – בתמיה. **גמרא ראש המדברים בכל מקום** – קרי ליה הכי, משום מעשה דמערה, במסכת שבת (לג,ב). **כל הראוי לבילה** – כגון ששים עשרונים ראוים ליבלל מלוג. **אין בילה מעכבת** – דאפילו לא בלל – כשר. **בילה מעכבת בו** – דבעינן שיהא ראוי ליבלל. **ושיערו חכמים את דמה** – שיצא ממנה. **ברביעית** – לידע אם יש בו רביעית – יפרשו ממנה כנבילה. ואיידי דאיירי לעיל בשיעורים כל מדת חכמים כך הם, נקט נמי להאי, דשיעורא דרבנן היא. רביעית דם יכול לקרוש ולעמוד על כזית. **והיו נוחרין ערודיאות לאריות** – ערודי היער היו נוחרין, לצורך האריות. **הלוקח תבואה משנה לשנה** – שאין לו קרקע לזרוע. והיינו חייו תלואים – שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה. **הפלטר** – נחתום.

וההוא

אָמַר זְעִירִי, לֹא שָׁנוּ שהאומר ״הרי עלי מנחה מן השעורים״, חייב להביא מנחת חטים, **אֶלָּא דְּאָמַר** ״הרי עלי **מִנְחָה** מן השעורים״, שמכיון שתחילה אמר ״הרי עלי מנחה״ אף שלאחר מכן אמר ״מן השעורים״, חייב מנחת חטים כפי תחילת דבריו, **אֲבָל לֹא אָמַר מִנְחָה** אלא אמר ״הרי עלי מן השעורים״, **לֹא** – אין הוא חייב מנחה כלל, משום שכוונתו היתה להביא מנחה משעורים, ומכיון שאין מנחה כזו, אינו חייב כלום.

רבא מקשה על דברי זעירי: **יָתֵיב** [–ישב] **רַב נַחְמָן וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא** – ואמר לשמועה זו, **אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן,** שנינו במשנתינו, ״**קֶמַח, יָבִיא סוֹלֶת**״. [**מַאי**] **לָאו דְּלֹא אָמַר מִנְחָה** – האם אין מדובר באופן שלא אמר ״הרי עלי מנחה מן הקמח״, אלא אמר ״הרי עלי קמח״, ואף על פי כן חייב להביא מהסולת, ושלא כדברי זעירי. מתרץ רב נחמן: **לֹא** – אין מדובר באופן זה, אלא **דְּאָמַר** ״הרי עלי **מִנְחָה** מקמח״, שאפשר לחלק את דיבורו ולומר שהעיקר הוא כפי שאמר בתחילה ״הרי עלי מנחה״, ולכך חייב במנחת סלת.

עוד הקשה רבא: שנינו במשנתינו, ״**בְּלֹא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, יָבִיא שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה**״. **מַאי לָאו דְּלֹא אָמַר מִנְחָה** – שלא אמר ״הרי עלי מנחה בלא שמן ולבונה״, אלא רק ״הרי עלי בלא שמן ולבונה״, ואף על פי כן חייב להביא מנחה כדינה, ושלא כדברי זעירי. מתרץ רב נחמן: **לֹא** – אין מדובר באופן זה, אלא **דְּאָמַר** ״הרי עלי **מִנְחָה** בלא שמן ולבונה״, שאפשר לחלק את דיבורו ולומר שהעיקר הוא כפי שאמר בתחילה ״הרי עלי מנחה״, ולכך חייב להביא מנחה עם שמן ולבונה.

עוד הקשה רבא: שנינו במשנתינו, ״**חֲצִי עִשָּׂרוֹן, יָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם**״. **מַאי לָאו דְּלֹא אָמַר מִנְחָה,** אלא אמר רק ״הרי עלי חצי עשרון״, ואף על פי כן חייב להביא מנחה כדינה. מתרץ רב נחמן: **לֹא** – אין מדובר באופן זה, אלא **דְּאָמַר** ״הרי עלי **מִנְחָה** חצי עשרון״, שאפשר לחלק את דיבורו ולומר שהעיקר הוא כפי שאמר בתחילה, וחייב להביא מנחה מעשרון שלם.

הגמרא מקשה על תירוץ זה: **אִי הָכִי** – אם כך שהמשנה עוסקת באומר ״הרי עלי מנחה חצי עשרון״, **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את הסיפא, ששנינו בה ״**עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה, יָבִיא שְׁנַיִם**״, ולפי דבריך מדובר באופן שאמר ״הרי עלי מנחה של עשרון ומחצה״, ומדוע חייב להביא שנים, הלא **כֵּיוָן דְּאָמַר** ״הרי עלי **מִנְחָה**״, **אִיחַיֵּיב לֵיהּ בְּעִשָּׂרוֹן** – מתחייב בעשרון אחד, כשיעור סתם מנחה, **כִּי אָמַר** – וכאשר הוסיף ואמר ״**חֲצִי עִשָּׂרוֹן**״ **לֹא כְּלוּם קָאָמַר הוּא** – הרי לא אמר כלום, שהרי לא אמר פעם נוספת ״מנחה״, ומה שאמר חצי עשרון אין מחייבו להביא מנחה נוספת, ודי שיביא עשרון אחד בלבד.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכה המשנה לומר זאת אלא באופן **דְּאָמַר** ״**חֲרֵי עָלַי מִנְחָה חֲצִי עִשָּׂרוֹן וְעִשָּׂרוֹן**״, שנמצא שאמר שלשה דברים, ״מנחה״ ״חצי עשרון״ ו״עשרון״, ולכך חייב להביא שתי עשרונות, **דְּכֵיוָן דְּבַתְּחִילָּה אָמַר** ״**מִנְחָה**״, **אִיחַיֵּיב לֵיהּ בְּעִשָּׂרוֹן** – התחייב בעשרון שלם, **כִּי אָמַר** לאחר מכן ״**חֲצִי עִשָּׂרוֹן**״, **וְלֹא כְּלוּם קָאָמַר** – אין מתחייב בדבריו כלום, **כִּי הֲדַר אָמַר** – וכששוב חזר ואמר **עִשָּׂרוֹן, מַיְיתֵי עִשָּׂרוֹן אַחֲרִינָא** – יביא עשרון נוסף, ונמצא שחייב מנחה של שני עשרונים.

מקשה הגמרא: לדברי זעירי שאף לדעת תנא קמא הנודר להביא מנחה שאינה ראויה להקרבה, אינו חייב להביאה אלא אם הזכיר בנדרו תיבת ״מנחה״, **אִי הָכִי** – אם כך, מה ששנינו שבכל המקרים שהובאו במשנה, **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** מלהביא מנחה, מפני **שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדַרְכְּךָ הַמִּתְנַדְּבִין, אַמַּאי** – מדוע אין חייב להביא מנחה כדינה, הלא אנו תופסים את תחילת דבריו כעיקר, ובהם הזכיר ״הרי עלי מנחה״.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן** שפטר ממנחה, **בְּשִׁיטַּת רַבִּי יוֹסֵי אֲמָרָהּ** – אמר דבריו לפי שיטת רבי יוסי **דְּאָמַר, [אַף] בְּגִמַר דְּבָרָיו אָדָם מַתְפִּיס** – שכוונתו להתחייב כפי שמשמע מכל דיבורו. כלומר, שאין העיקר כפי מה שאמר בתחילת דבריו, ולא כסופם, אלא מחייבים אותו כפי מה שמשמע מכל דיבורו. וכשאומר ״הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון״, הרי פירש שהמנחה שהוא רוצה להביא היא של חצי עשרון ועשרון, ורבי שמעון פוטר, מפני שאין דרך המתנדבים להביא מנחה שאינה מעשרונים שלמים. וכן בשאר האופנים האמורים במשנה, כגון באומר הרי עלי מנחה מן השעורים, מאחר שכוונתו לכל מה שהוציא מפיו, הרי הוא התנדב להביא מנחה מן השעורים, ואין זה כדרך המתנדבים ולפיכך פטור.

משנה

המשנה דנה מהו שיעור המנחה שאפשר להביאה בכלי אחד: **מִתְנַדֵּב אָדָם מִנְחָה** גדולה **שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן וּמֵבִיא** את המנחה **בִּכְלִי אֶחָד. (אִם אָמַר הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן מֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד),** אבל **אִם אָמַר** ״**הֲרֵי עָלַי שִׁשִּׁים וְאֶחָד** עשרון״, אין הוא יכול להביאם בכלי אחד, אלא **מֵבִיא שִׁשִּׁים** עשרונים **בִּכְלִי אֶחָד,** וְעוד עשרון **אֶחָד בִּכְלִי אֶחָד.** והטעם שאי אפשר להביא הכל בכלי אחד, מפני **שֶׁכֵּן** מצאנו במנחת נסכים הקריבה עם התמידים והמוספים, שהיה **הַצִּיבּוּר מֵבִיא בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג** הסוכות **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,** שהיה בה **שִׁשִּׁים וְאֶחָד** עשרונים, ומכיון שכן הוא השיעור במנחת ציבור, **דַּיּוֹ לְיָחִיד שֶׁהוּא פָּחוּת מִן הַצִּיבּוּר אֶחָד** – שיביא עשרון אחד פחות מהשיעור שהציבור יכולים להביא, ולכן עד ששים עשרונים יביאם בכלי אחד, אבל יותר משישים, יביא בשני כלים.

דעת רבי שמעון שמטעם אחר אי אפשר להביא יותר משישים עשרון בכלי אחד. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן,** וכי אותם ששים ואחד עשרון היו באים בכלי אחד, שנלמד מהם לשיעור מנחה הראויה לבא בכלי אחד, **וַהֲלֹא אֵלּוּ** – שלשים ותשע עשרונים היו קרבים **לְמִנחת הַפָּרִים, וְאֵלּוּ** – שמונה עשר עשרונים היו קרבים **לְכְבָשִׂים, וְאֵינָם נְבְלָלִים זֶה עִם זֶה** – ואי אפשר לבוללם בכלי אחד מפני שמנחת הפרים בלילתם עבה, ומנחת הכבשים בלילתם רכה, ואם יערב את מנחתם, יבלע השמן של זו בזו, ונמצא מנחת הכבשים חסרה שמן, ומנחת הפרים יתירה שמן, ויפסלו המנחות. אלא בהכרח שהיו בוללים את מנחת הפרים והכבשים כל אחת בכלי נפרד, ואי אפשר ללמוד מכאן שמנחת ציבור היתה נבללת ששים ואחד עשרון בכלי אחד. **אֶלָּא** הטעם שאין מביאים מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד, מפני **שַׁעַד שִׁשִּׁים יְכוֹלִין לִיבָּלֵל** היטב בלוג אחד שמן, אפילו כשהם בכלי אחד, אבל ששים ואחד עשרון אין נבללים היטב, מפני ריבוי הסלת ומיעוט השמן.

אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי שמעון, וכי **שִׁשִּׁים נִבְלָלִין** היטב בכלי אחד, **וְשִׁשִּׁים וְאֶחָד אֵין נִבְלָלִין,** הלא שניהם מדה מרובה הם ומה טעם לחלק ביניהם. **אָמַר לָהֶם** רבי שמעון, **כָּל מִדּוֹת חֲכָמִים כֵּן** שנאמרו בצמצום, וכשם שמצאנו לגבי שיעור מקוה **שִׁבְאַרְבָּעִים סְאָה** מים **הוּא טוֹבֵל,** שזהו שיעור המים שכל גופו של אדם יכול לטבול בהם, **וּבְאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קֵרָטוֹב, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל בָּהֶן,** אף שחסר רק שיעור מועט ממי המקוה.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בטעם הדין שאין להביא מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד:

שָׁאֵיל שְׁאֵילָה לְמַעְלָה מִרַּבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַאי – נשאלה שאלה לפני רבי יהודה בר אילעאי, **מִנַּיִן לְאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי** מנחה של **שִׁשִּׁים וְאֶחָד** עשרון, **שֶׁמֵּבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד, וְעִשָּׂרוֹן אֶחָד בִּכְלִי אֶחָד** נוסף על הכלי הראשון. **פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַאי** שעל פי ציווי מלך רומי היה **רֹאשׁ הַמְּדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם וְאָמַר,** שהטעם שאין להביא מנחה של יותר משישים עשרון בכלי אחד, לפי **שֶׁכֵּן מָצִינוּ צִיבּוּר מֵבִיאִין בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שִׁשִּׁים וְאֶחָד, דַּיּוֹ לְיָחִיד** המביא מנחת נדבה, **שֶׁיִּפְחוֹת מִן הַצִּיבּוּר אֶחָד** – שיביא עשרון אחד פחות מהציבור. ולפיכך מביא ששים עשרון בכלי אחד, וששים ואחד עשרון בשני כלים.

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן לרבי יהודה בר אילעאי, **וַהֲלֹא** המנחות שבאו עם התמידין והמוספין לא היו נבללים ביחד, כי **אֵלּוּ פָּרִים וְאֵילִים**

המשך בעמוד קנ

וְהַהוּא גַּבְרָא, כלומר, רב ביבי אמר כך על עצמו, **עַל פַּלְטֵר סָמִיךְ** – סומך על הנחתום, ולפיכך אין דעתו מיושבת עליו ואינו יכול לתרץ את הקושיא שהקשו לו.

הגמרא דנה האם למסקנא דם נבילות טמא: **מַאי הָוֵי עֲלָהּ** – מהי הכרעת ההלכה בשאלה זו. **אָמַר רַב יוֹסֵף, רַבִּי יְהוּדָה מוֹרְיָינָא דְּבֵי נְשִׂיאָה הֲוָה** – רבי יהודה היה מורה ההוראה של בית רבי, **וְאוֹרֵי לֵיהּ כִּשְׁמַעְתֵּיהּ** – והוא הורה להם כדבריו, שבית הלל מטמאים דם נבילות. **דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שִׁשָּׁה דְּבָרִים מִקּוּלֵּי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל**. ואחד מששה דברים אלו, הוא דין **דַּם נְבֵילוֹת, שבֵּית שַׁמַּאי מְטַהֲרִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַמְּאִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אַף כְּשֶׁטִּמְּאוּ בֵּית הִלֵּל, לֹא טִמְּאוּ אֶלָּא בִּרְבִיעִית** דם נבילות, **הוֹאִיל וְיָכוֹל לִקְרוֹשׁ וְלַעֲמוֹד עַל כַּזַּיִת**, ושיעור טומאת בשר נבילה היא בכזית.

משנה

המשנה מבארת מהו שיעור היין הראוי לנדבה: **אֵין מִתְנַדְּבִין** יין לנסכים בשיעור **לוֹג** אחד או **שְׁנַיִם**, וְכן אין מתנדבים **חֲמִשָּׁה** לוגים יין, שלא מצאנו מנחת נסכים בשיעור זה, **אֲבָל מִתְנַדְּבִין שְׁלֹשָׁה** לוגים יין כשיעור נסכי כבש, **וְאַרְבָּעָה** כשיעור נסכי איל, **וְשִׁשָּׁה** כשיעור נסכי פר, וְכן מתנדבים **מִשִּׁשָּׁה** לוגים **וּלְמַעְלָה**, שהמתנדב שבעה לוגים, שלשה מהם ראויים לכבש וארבעה ראויים לאיל, וכשמתנדב שמונה לוגים ראויים הם לשני אילים, ותשעה ראויים הם לפר וכבש, ועשרה ראויים לפר ואיל, ואחד עשר לשני אילים וכבש, וכן כמה שירבה מספר הלוגים ראויים הם לכמה קרבנות בצירוף.

גמרא

הגמרא מסתפקת האם המתנדב כמה לוגים לנסכים צריך להקריבם כאחד: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, האם כשאמר 'הרי עלי כך וכך לוגים לנסכים', **יֵשׁ קֶבַע לַנְּסָכִים** – נקבעו כולם כנדבה אחת, ואין יכול להקריבם אלא ביחד, **אוֹ אֵין קֶבַע לַנְּסָכִים**, ויכול להקריב שיעור הראוי להקרבה, בפני עצמו, אף שאין מקריב את כל נדבתו יחד.

שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – מה הנפקא מינה להלכה בספק זה.

משיבה הגמרא: **כְּגוֹן דְּאַיְיתֵי חֲמִשָּׁה** לוגים, **אִי אָמְרַת** שהדין הוא **שאֵין קֶבַע לַנְּסָכִים, מָשִׁיךְ וּמַקְרִיב אַרְבָּעָה מִינַּיְיהוּ** – יכול הוא למשוך ארבעה לוג מתוך החמשה ולהקריבם בפני עצמם, מפני **דַּחֲזִי לְאַיִל** – שראויים הם לנסכי איל, **וְאִידָךְ** – והאחר, הלוג החמישי, **הָוֵי נְדָבָה** – יהיה לנדבת ציבור, על ידי שימכר ודמיו יפלו לשופרות, שמהכסף הנתון בהם היו קונים עולת קיץ המזבח. **וְאִי אָמְרַת יֵשׁ קֶבַע לַנְּסָכִים, עַד דִּמְמַלֵּי לְהוּ לֹא קָרְבִי** – עד שיביא לוג נוסף וימלא וישלים את שיעורם לששה לוגים כשיעור נסכי פר, אין הם קרבים. **מַאי** – מה הדין בספק זה.

אביי מביא ראיה לפשוט את הספק: **אָמַר אַבַּיֵי, תָּא שְׁמַע** שנינו במשנה (שקלים פ"ו מ"ה) שהיו שלשה עשר שופרות במקדש, ומתוכם היו **שִׁשָּׁה** שופרות **לִנְדָבָה** – למעות שקונים מהם עולות לקיץ המזבח. **וְאָמְרִינַן** בגמרא (להלן קח.) **כְּנֶגֶד מִי** נתקנו ששה שופרות אלו, אחד מהם **כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת** – שהפריש מעות לקנות בהם קרבן חטאת, והוזלו הכבשים, וקנה חטאתו בזול, ונשארו בידו מעות שהפריש לחטאת, נותנם בשופר זה. וְשני היו נותנים בו **מוֹתַר אֲשָׁמוֹת** – שאם הפריש מעות לאשם גזילות או לאשם מעילות, והוזלו האילים ונשארו בידו מעות, מניחם בשופר זה, וְשלישי היה **למוֹתַר אֲשַׁם נָזִיר** – מעות שהפריש הנזיר לקנות בהם כבש לאשם והוזלו הכבשים. וְרביעי היה **למוֹתַר אֲשַׁם מְצוֹרָע** – שהפריש המצורע מעות לקנות כבש לאשם והוזלו, וְהחמישי היה **למוֹתַר קִינִּין** – שהפריש מעות לקנות בהם קן של תורים או בני יונה והוזלו.

וְהששי היה **למוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא** – חוטא עני שהפריש מעות למנחתו ונותרו בידו מהמעות, ובכל מותר מעות אלו היו קונים קרבנות לנדבת ציבור, להקריבם על המזבח בשעה שלא היו קרבנות קרבים עליו, והיו קונים במעות אלו עולות, הבשר לשם והעורות לכהנים. **וְאִם אִיתָא** – ואם הדין הוא שהמתנדב חמשה לוגים, ארבעה מהם קרבים והחמישי יהיה לנדבה, **לִיתַקֵּין שׁוֹפָר אַחֲרִינָא כְּנֶגֶד מוֹתַר נְסָכִים** – יתקנו שופר נוסף בשביל מותר הנסכים, ומכך שלא תקנו כן, יש להוכיח שיש קבע לנסכים והנודר חמשה לוגים אין יכול להקריבם עד שיביא לוג נוסף וישלים שיעור ששה לוגים.

הגמרא דוחה את הראיה: אין להוכיח שיש קבע לנסכים מכך שלא תקנו שופר למותר נסכים, כי **הָנָךְ לְנִדְבַת צִבּוּר אָזְלִי** – אלו המותרות שתקנו עבורם שופרות, הולכים לנדבת ציבור, ותקנו שופרות להניח אותם בהם עד שיהיה המזבח בטל, אבל **הָנֵי שְׁכִיחִי** – נסכים מצויים ומקריבים אותם בכל יום, ואף אם נאמר שאין קבע לנסכים, ונשאר לו לוג אחד, **אֶפְשָׁר דְּמִצְטָרְפִי דְּמַר וּדְמַר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְקָרְבִי** – יכול לצרף את הלוג הזה, ביחד עם נסכי קרבנות אחרים, עד שיהיו נסכים כשיעור הראוי לפר או לכבש, ויקריבם יחד. ומפני שמיד יכול לתקן את הלוג המיותר, אין צריך לתקן שופר מיוחד בשביל מותר זה.

רבא מביא ראיה אחרת לפשוט את הספק: **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** שנינו בברייתא, **'אֶזְרָח'** – הפסוק שנאמר בפרשת נסכים (במדבר טו יג) 'כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה אֶת אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'', **מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין נְסָכִים** – שאפשר להתנדב נסכים אף בלי קרבן, **וְכַמָּה** שיעורם, **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין, וּמִנַּיִן שֶׁאִם רָצָה לְהוֹסִיף** ולהביא יותר משלשה לוגים, **יוֹסִיף, תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם כח יד) 'חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר', לרבות נסכים של יותר משלשה לוגים. **יָכוֹל יִפְחוֹת** ויביא פחות משלשה לוגים, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם טו יג) 'כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה אֶת אֵלֶּה', והוא לשון עיכוב, שאין מביא פחות משלשה לוגים.

מבררת הגמרא: **מַאי יוֹסִיף** – מהו השיעור ששנינו בברייתא שרשאי להוסיף על שלשה לוגים, **אִילֵימָא** – אם נאמר **אַרְבָּעָה, וְשִׁשָּׁה** – או ששה לוגים, הלא אין צריך לשנות דין זה בברייתא, כי **מַאי שְׁנָא שְׁלֹשָׁה דַּחֲזוּ לְכֶבֶשׂ אַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה נַמִּי חֲזוּ לְאַיִל וָפָר** – כשם ששלשה ראויים להביאם בפני עצמם מפני שזה שיעור הנסכים הראוי לכבש, כך גם ארבעה וששה ראוי להביאם בפני עצמם כיון שראויים הם לאיל או לפר. **אֶלָּא לָאו חֲמִשָּׁה** – אלא ודאי שלמדנו שאפשר להביא גם חמשה לוגים, **וּשְׁמַע מִינָּהּ שאֵין קֶבַע לַנְּסָכִים**, ויכול להביא חמשה לוגים ולהקריב מהם ארבעה, והחמישי יהיה לנדבה. מסיקה הגמרא **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן יש להוכיח כן.

רב אשי מקשה על דין זה: **אָמַר רַב אַשִּׁי וְהָא אֲנַן לֹא תְּנַן הָכִי** – והרי במשנתנו לא שנינו כן, אלא **'אֵין מִתְנַדְּבִין לוֹג שְׁנַיִם וַחֲמִשָּׁה' קָתָנֵי**, ויש ללמוד מכך ששנים וחמשה לוג נשנו יחד, **שחֲמִשָּׁה דּוּמְיָא דִּשְׁנַיִם** – שאין מתנדבים חמשה לוגים בדומה לכך שאין מתנדבים שני לוגים, **מַה שְּׁנַיִם דְּלֹא חֲזוּ כְּלָל** – אין ראויים כלל להקרבה, **אַף חֲמִשָּׁה נַמִּי דְּלֹא חֲזוּ כְּלָל**, וקשה היאך למדנו שרשאי להביא חמשה לוגים ויקריב מהם ארבעה והחמישי יהיה לנדבה.

מתרצת הגמרא: **מִידִי אִירְיָא** – וכי ראיה זו, אלא **הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא** – זה כמו שהוא וזה כמו שהוא, שני לוג אין מתנדבים כלל, אבל חמשה לוג, אף שאין מפריש כן לכתחילה, אם הפרישם מקריב ארבע לוג בפני עצמם, והחמישי יהיה לנדבה.

הגמרא מסתפקת בדין 'יש קבע לנסכים':

אָמַר אַבַּיֵי אִם תִּמְצָא לוֹמַר שאֵין קֶבַע לַנְּסָכִים, הָא אֵין קֶבַע לַנְּסָכִים, ומשני לוגים ומעלה רשאי להביא כמה לוגים שירצה, אבל **אִם תִּמְצָא לוֹמַר יֵשׁ קֶבַע לַנְּסָכִים, עַד עֲשָׂרָה פְּשִׁיטָא לִי** שאם מביא לוג או שנים או חמשה, שאינם קרבים עד שישלימם לשיעור הראוי להקריבם בפני עצמם. אבל אם התנדב **אַחַד עָשָׂר** לוג,

וההוא גברא – אדידיה קאמר, דהא אפלטר סמכינא, ואין דעתי מיושב להשיב לו. **מאי הוי עלה** – דהאי שיעורא? **רבי יהודה בר אילעאי מוריינא דבי נשיאה הוה** – והיה להם לבית רבי מורה הוראות, ועל פיו היו עושין כל דבריהם, והוא צוה להם לשערה. **כשמעתא דידיה** – דאמר: בית הלל מטמאין בדם נבילות. **ששה דברים** – במסכת עדיות קא חשיב להו. **על כזית** – ושיעור טומאת נבילה – בכזית. **משנה אין מתנדבין לוג** – יין לנסכו, שלא מצינו מנחת נסכים של לוג ולא שנים ולא חמשה. אבל מתנדבין שלשה – דחזו לכבש, וארבעה – לאיל, דהיא "שלישית ההין", וששה – דחזו לפר. ומששה ולמעלה: דשבע – חזו שלשה מינייהו לכבש, וארבעה – לאיל. ושמנה – חזו לשני אילים. תשעה – חזו לפר וכבש. עשרה – חזו לפר ואיל. אחד עשר – חזו לשני אילים וכבש, וכך לעולם. **גמרא יש קבע לנסכים** – אמר "הרי עלי כך וכך לוגין" – מי הוי קבע, דאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהוו קרבי בקרבן אחד. או אין קבע, ויכול להקריבם [מה] דחזו באפי נפשייהו? **היכי דמי** – למאי נפקא מינה? **ואידך הוי נדבה** – נדבת ציבור, וימכר, ויפלו דמיו לשופרות. או יקרב הוא עצמו, ויצטרף עם השני לוגין אחרים ויקרב לנסכי תמיד, דהוו נמי לציבור. **ואי אמרת יש קבע עד דממלא להו** – ויביא לוג הששי, כי היכי דליתחזי לפר – לא קרבי, דהא אין יכול להקריב בפני עצמו. **ששה לנדבה** – גבי שלשה עשר שופרות שהיו במקדש קאי. דשלשה עשר שופרות הוו, בשבעה מהם היו נותנין הנך מעות, דמפרש במסכת יומא (נה,ב), ובמסכת שקלים (ט,ב): תקלין חדתין, ועתיקין, קינין, גוזלי עולה, עצים ולבונה וזהב לכפורת. וששה מהם היו לנדבה – ליתן בהן מעות ההולכות לנדבת צבור. **ואמרינן** – לקמן בפרק בתרא (קז,ב). **כנגד מי כנגד מותר חטאת** – כגון הפריש מעות לחטאת, והוזלו הכבשים, ונתותרו לו מעות. **ואחד למותר אשם** – סתם, כגון גוזלות ומעילות. **ואחד למותר אשם נזיר** – דאותו מותר לא היה מעורב עם מותר אשם סתם, לפי שזה לכפר וזה להתירו ביין. **ואחד למותר אשם מצורע** – דלא דמו להנך, שבא להתירו במחנה. ואינך מפרש בפרק בתרא (מנחות קז,ב). וכל הנך מותרות אזלי לנדבת צבור, כשהמזבח בטל לוקחין באותם מעות עולות: הבשר – לשם, ועורות – לכהנים. דזהו מדרשו של יהוידע, במסכת תמורה (כג,ב). **ואם איתא** – דהמביא חמשה לוגין – קרבי ארבע מהם, ואחד יהא נדבה. **ליתקין לו שופר** – להפיל בו הדמים. **הנך** – מותרות לנדבת ציבור אזלי. **הנך** – נסכים למה להו שופר? הואיל ושכיח כל יומא, שהרי רוב קרבנות טעונין נסכים. **אפשר דמצטרפי דמר ודמר** – אם נדר חמשה – יקריב ארבעה ויניח לוג הנשאר, ויצטרף עם מותר נסכים אחרים, עד שיהו ארבעה או שלשה. **אזרח** – גבי נסכים כתיב "כל האזרח יעשה ככה את אלה", וקרא יתירא הוא – דהא לעיל מיניה כתיבי כל דין נסכים. מלמד שמתנדבין נסכים בלא קרבן. וכמה? שלשת לוגין, דבציר מהכי – לא חזי למידי. **יהיה** – "חצי ההין יהיה לפר" – משמע דמנחה דהויא אחריתי. לישנא אחרינא: בפרשת נסכים כתיב "ככם כגר יהיה". **ככה** – עיכובא. **אילימא ארבעה וששה** – פשיטא! מי צריך קראי לרבויי? **מאי שנא שלש** – דפשיטא לן דחזו לכבש כו'. **אלא לאו** – מידי דלא חזו ליה אתי לרבויי, ולמשמע דמתנדבין, ויקריבו ארבעה, והחמישי יהא מותר. **מה שנים לא חזו כלל** – דליכא למימר: משיך חדא מינייהו, ומקריב לה. **הא כדאיתא** – שנים – אין מתנדבין לגמרי, חמשה – לכתחילה הוא דלא, שאין מפרישין תחילה למותרו, אבל דיעבד – מקריב ארבע, וחמישי יהא מותר לנדבה. **הא אין קבע לנסכים** – וכמה דבעי משנים ולמעלה – מייתי. וכי מייתי חמשה – מקריב ארבעה מינייהו, ואידך מותר. וכל מה דבעי מייתי, ומאי דחזי – מקריב, ואידך מותר לנדבה. והכא ליכא למיבעי ולא מידי. **עד עשרה פשיטא לי** – דלוג ושנים וחמשה – לגמרי [לא קרבי] עד דממלי להו. שלש – לכבש חזו, וארבעה – לאיל, וששה – לפר, ושבעה – לכבש ואיל, שמנה – לשני אילים, תשעה – לפר וכבש, עשרה – לפר ואיל. **אחד עשר**

מיבעיא

מוריינא דבי נשיאה — של בית רבי, ואפשר שהיה בימיו. דאפילו רבי מאיר, דנפטר קודם רבי יהודה, כדמוכח בפרק שני דקידושין (נב,ב), היה קיים עדיין בהלולא דרבי שמעון בר רבי, כדמוכח בירושלמי דביצה: דעבר קמי פתחא, ושמע שהיו מטפחין, ואמר: מחללין את השבת. ואף בימי רב היה, כדמשמע בפרק קמא דעירובין (יג,ב), דאמר רב: האי דמחדדנא מחבריא — דחמיתיה לרבי מאיר מאחוריה. ויש גורסין שם "רבי", משום עובדא דירושלמי. **הואיל** ויכול לקרוש ולעמוד על כזית — משמע, דדם טמא מחמת דחשיב כבשר. ותימה: דבמעילה בפרק "קדשי מזבח" (יז,א) אמר: מנין לדם שרצים שהוא טמא? שנאמר "וזה לכם הטמא" — תיפוק לי דחשיב כבשר! ויש לומר: דאיצטריך קרא לרבויי דם צלול דמטמא בכעדשה, דסלקא דעתך: עד שיהא בו כדי שיוכל לקרוש ולעמוד על כעדשה. ולהכי תנן "דם השרץ ובשרו מצטרפין" — דשיעורן שוה, אבל דם נבילה ובשרה — לא, דאין שיעורן שוה. וכן מוכח בירושלמי, דאמר: דם נבילה — טמא. והדתנן "דם השרץ ובשרו מצטרפין", ואין לנו כיוצא בו. ואם תאמר: ולמה לי קרא בפרק "בהמה המקשה" (חולין עב,א) לרביעית דם מן המת, הרי יכול לקרוש ולעמוד על כזית! ויש לומר: דשאני מת, דהוה ממעיטנן דם משום דגזעו מחליף, כדדרשינן בריש "דם הנדה" (נדה נה,א): מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף — יצאו שינים, שלא נבראו עמו. יצאו שער וצפורן, שאף על פי שנבראו עמו, גזען מחליף. ופריך: והרי בשר, דגזעו מחליף, וטמא! ומשני: מקומו נעשה צלקת. ועוד קשה: בפרק "כל שעה" (פסחים כב,א) דלא משני אקושיא דדם, כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה ודמה הותרה, כדמשני אקושיא דחלב וגיד — משמע דלא חשיב כבשר! לפיכך צריך לומר: שיש שום ריבוי דמרבינן ביה דם נבילות, ולבתר דמרבה ביה מסתבר לאוקומי רבויא ברביעית, שיכול לקרוש ולעמוד על כזית. **אין** מתנדבין לוג שנים וחמשה — תימה: כי היכי דאמרינן (מנחות קג,א) גבי מנחות, דאם אמר "חצי עשרון" — יביא עשרון שלם, "עשרון ומחצה" — יביא שנים. הכא נמי נימא: כי אמר "לוג" או "שנים" — יביא שלשה שהם נסכי כבש, וכי אמר "חמשה" — יביא ששה שהם נסכי פר? ושמא הכי נמי — היכא דאמר "הרי עלי", אבל הכא מיירי בנדבה, דיש לוג אחד או שנים לפניו, ואמר "הרי אלו לנסכים". ובגמרא גבי "יש קבע לנסכים" פירש בקונטרס: כגון דאמר "הרי עלי כך וכך לוגין למדה". **ששה** לנדבה — בפרק בתרא (קז,ב) מייתי לה לקמן, ופליגי אמוראי כנגד מי. **אמר** אביי אם תמצא לומר כו' — מספקא ליה לאביי, משום קושיא דרב אשי. **עד** עשרה פשיטא לי אחד עשר מיבעיא לי — ואם תאמר: שבעה נמי תיבעי, אי לשני כלים איכוין — עד דממלא להו לא קרבי, או לאיל וכבש איכוין? ויש לומר: דלא מיבעיא ליה אלא בתרי מחד מינא, וחד מחד מינא, אי אמר או לא. אבל פשיטא דחד מחד מינא וחד מחד מינא — אמרינן.

מה

וְהַהוּא גַּבְרָא עַל פַּלְטֵר סָמֵיךְ. מַאי הָוֵי עֲלָהּ? אֲמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי יְהוּדָה מוֹרַיְינָא דְּבֵי נְשִׂיאָה הֲוָה, וְאוֹרֵי לֵיהּ כִּשְׁמַעֲתֵיהּ. דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁשָּׁה דְּבָרִים מִקּוּלֵּי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל, דַּם נְבֵילוֹת - בֵּית שַׁמַּאי מְטַהֲרִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַמְּאִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: אַף כְּשֶׁטִּמְּאוּ בֵּית הִלֵּל, לֹא טִמְּאוּ אֶלָּא בִּרְבִיעִית, הוֹאִיל וְיָכוֹל לִקְרוֹשׁ וְלַעֲמוֹד עַל כַּזַּיִת. **משנה** אֵין מִתְנַדְּבִין לוֹג שְׁנַיִם וַחֲמִשָּׁה, אֲבָל מִתְנַדְּבִין שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה, וּמִשִּׁשָּׁה וּלְמַעֲלָה. **גמרא** אִיבַּעֲיָא לְהוּ: יֵשׁ קֶבַע לִנְסָכִים אוֹ אֵין קֶבַע לִנְסָכִים? הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּאַיְיתֵי חֲמִשָּׁה. אִי אָמְרַתְּ אֵין קֶבַע לִנְסָכִים - מָשֵׁיךְ וּמַקְרִיב אַרְבָּעָה מִינַּיְיהוּ דְּחָזֵי לָאַיִל, וְאִידָךְ הָוֵי נְדָבָה. וְאִי אָמְרַתְּ יֵשׁ קֶבַע לִנְסָכִים - עַד דְּמִמְלִי לְהוּ לָא קָרְבִי. מַאי? אֲמַר אַבַּיֵי, תָּא שְׁמַע: שִׁשָּׁה לִנְדָבָה, וְאָמְרִינַן: כְּנֶגֶד מִי? כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת, וּמוֹתַר אֲשָׁמוֹת, וּמוֹתַר אֲשַׁם נָזִיר, וּמוֹתַר אֲשַׁם מְצוֹרָע, וּמוֹתַר קִינִּין, וּמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא. וְאִם אִיתָא, לִיתְקִין שׁוֹפָר אַחֲרִינָא כְּנֶגֶד מוֹתַר נְסָכִים! - הָנָךְ לְנִדְבַת צִבּוּר אָזְלִי, הָנֵי שְׁכִיחִי, אֶפְשָׁר דְּמִצְטָרְפִי דְּמָר וּדְמָר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְקָרְבִי. אֲמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע: "אֶזְרָח" - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין נְסָכִים, וְכַמָּה? - שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין. וּמִנַּיִן שֶׁאִם רָצָה לְהוֹסִיף יוֹסִיף? תַּלְמוּד לוֹמַר "יִהְיֶה". יָכוֹל יִפְחוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר "כָּכָה". מַאי יוֹסִיף? אִילֵימָא אַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה, מַאי שְׁנָא שְׁלֹשָׁה? - דְּחָזוּ לַכֶּבֶשׁ, אַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה נַמִי חָזוּ לָאַיִל וּפָר! אֶלָּא לָאו חֲמִשָּׁה, וּשְׁמַע מִינָּהּ: אֵין קֶבַע לִנְסָכִים, שְׁמַע מִינָּהּ. אֲמַר רַב אַשִׁי, וְהָא אֲנַן לָא תְּנַן הָכִי: אֵין מִתְנַדְּבִין לוֹג שְׁנַיִם וַחֲמִשָּׁה. קָתָנֵי חֲמִשָּׁה דּוּמְיָא דִּשְׁנַיִם, מַה שְּׁנַיִם - דְּלָא חָזוּ כְּלָל, אַף חֲמִשָּׁה נַמִי - דְּלָא חָזוּ כְּלָל! - מִידִי אִירְיָא? הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא. אֲמַר אַבַּיֵי: אִם תִּמְצָא לוֹמַר, אֵין קֶבַע לִנְסָכִים - הָא אֵין קֶבַע לִנְסָכִים, אִם תִּמְצָא לוֹמַר יֵשׁ קֶבַע לִנְסָכִים - עַד עֲשָׂרָה פְּשִׁיטָא לִי, אַחַד עָשָׂר

מיבעיא

מיבעיא לי מאי גברא לשני פרים איכוין ועד דממלי להו – לשנים עשר לוגין – לא קרבי, דהא יש קבע לנסכים. ולא אמרינן: ליקרבו שמנה לוגין – לשני אילים, ושלשה לוגין – לכבש אחד. או דלמא: למנחה הראויה, לשני אילים וכבש, איכוין. הכי גרסינן: **תרי מחד מינא וחד מחד מינא אמרינן או לא** – כלומר, מי הוי אורחא לאינדובי או לא? **משנה מתנדבין יין** – בלא שמן וסלת, ומנסכו לשיתין בפני עצמו. ואין מתנדבין שמן בלא סלת ויין. **מתנדבין שמן** – וקומצו, ומקטיר הקומץ, ושיריו נאכלין. **מה מצינו כו'** – דאמרן לעיל: "אזרח" – מלמד שמתנדבין נסכין. ורבי עקיבא מוקי לה ביין, (כדחזינן) כדקתני: מתנדבין יין ולא שמן.

מה נשתנית שנאמר בה נפש — דאי משום דאין באה בשותפות — הוה ליה למיכתב "איש" או לשון אחר, דמשמע יחיד דוקא. **חמשה** מיני טיגון — לא היה מטגן מנחת סולת מאפה תנור, אלא מנחת מחבת ומרחשת לחודייהו, אלא קורא "טיגון" מה שיש בכולו שמן.

הדרן עלך המנחות והנסכים

הרי עלי מנחה יביא איזו שירצה — פירוש: מחמשת מנחות, אבל במנחת נסכים — לא איכוין. אף על גב דמתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום, דסתמא דעתו אמנחות המפורשות ורגילות לבא בפני עצמן, ולא בגלל זבח.

מנחה מין המנחה — פירוש: או אמר "מין המנחה".

סימנא

מִיבָּעֲיָא לִי, מַאי? גַּבְרָא לִשְׁנֵי פָרִים קָא מְכַוֵּין, וְעַד דְּמִמְלִי לְהוּ לָא קָרְבִי, אוֹ דִּלְמָא לִשְׁנֵי אֵילִים וְכֶבֶשׂ אֶחָד קָמְכַוֵּין, תְּרֵי מֵחַד מִינָא וְחַד מֵחַד מִינָא אָמְרִינַן אוֹ לָא, מַאי? תֵּיקוּ. **משנה** מִתְנַדְּבִין יַיִן וְאֵין מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: מַה מָּצִינוּ בַּיַּיִן שֶׁהוּא בָּא חוֹבָה וּבָא נְדָבָה, אַף שֶׁמֶן שֶׁהוּא בָּא חוֹבָה בָּא נְדָבָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּיַּיִן שֶׁכֵּן קָרֵב עִם חוֹבָתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, תֹּאמַר בַּשֶּׁמֶן שֶׁאֵינוֹ קָרֵב עִם חוֹבָתוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ? אֵין שְׁנַיִם מִתְנַדְּבִין עִשָּׂרוֹן אֶחָד, אֲבָל מִתְנַדְּבִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים, וְעוֹף אֲפִילּוּ פְּרִידָה אֶחָת. **גמרא** אָמַר רָבָא, מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמוֹד: מִתְנַדֵּב אָדָם מִנְחַת נְסָכִים בְּכָל יוֹם. - פְּשִׁיטָא! - מַהוּ דְּתֵימָא: מִנְחַת נְדָבָה גַּלֵּי בָּהּ רַחֲמָנָא, הָנֵי חֲמִשָּׁה מְנָחוֹת - אִין, טְפֵי - לָא, קָא מַשְׁמַע לָן: הָנֵי מִילֵּי - בִּסְתָמָא, אֲבָל הֵיכָא דְּפָרֵישׁ - פָּרֵישׁ. "אֵין שְׁנַיִם מִתְנַדְּבִין". מַאי טַעֲמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב "תַּקְרִיב" - עוֹלָה נַמִי הָא כְּתִיב "יַקְרִיב"! אֶלָּא עוֹלָה מַאי טַעֲמָא? דִּכְתִיב "לְעֹלֹתֵיכֶם" - מִנְחָה נַמִי הָא כְּתִיב "לְמִנְחֹתֵיכֶם"! - אֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְתִיב בָּהּ "נֶפֶשׁ". תַּנְיָא נַמִי הָכִי, רַבִּי אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַה'" - הַכֹּל בָּאִין בְּשׁוּתָּפוּת, לֹא סִילֵּק הַכָּתוּב אֶלָּא מִנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר "נֶפֶשׁ". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנֵּית מִנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "נֶפֶשׁ"? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מִי דַּרְכּוֹ לְהָבִיא מִנְחָה? עָנִי, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילּוּ הִקְרִיב נַפְשׁוֹ לְפָנַי. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַה נִּשְׁתַּנֵּית מִנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ חֲמִשָּׁה מִינֵי טִיגּוּן הַלָּלוּ? מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁעָשָׂה לוֹ אוֹהֲבוֹ סְעוּדָה, וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא עָנִי, אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה לִי מִן חֲמִשָּׁה מִינֵי טִיגּוּן, כְּדֵי שֶׁאֶהֱנֶה מִמְּךָ.

הדרן עלך המנחות והנסכים

הֲרֵי עָלַי עִשָּׂרוֹן" - יָבִיא אֶחָד. "עֶשְׂרוֹנוֹת" - יָבִיא שְׁנַיִם. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. "הֲרֵי עָלַי מִנְחָה" - יָבִיא אֵיזוֹ שֶׁיִּרְצֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יָבִיא מִנְחַת הַסּוֹלֶת, שֶׁהִיא מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמְּנָחוֹת. "מִנְחָה" אוֹ "מִין הַמִּנְחָה" - יָבִיא אַחַת. "מְנָחוֹת" אוֹ "מִין מְנָחוֹת" - יָבִיא שְׁתַּיִם. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא חֲמִשְׁתָּן. "פֵּירַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. רַבִּי אוֹמֵר: יָבִיא מְנָחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים. **גמרא** - פְּשִׁיטָא! - "עֶשְׂרוֹנוֹת" - יָבִיא שְׁתַּיִם, אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. - הָא נַמִי פְּשִׁיטָא! - מִיעוּט עֶשְׂרוֹנוֹת שְׁתַּיִם אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. "פֵּירַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי - יָבִיא שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן". מַאן תַּנָּא? אֲמַר חִזְקִיָּה: דְּלָא כְּרַבִּי, דְּאִי רַבִּי, הָאֲמַר: יָבִיא מְנָחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי, בְּאוֹמֵר "פֵּירַשְׁתִּי עֶשְׂרוֹנוֹת אֲבָל לֹא קְבַעְתִּים בִּכְלִי", דְּמַיְיתֵי שִׁיתִין עֶשְׂרוֹנוֹת בְּשִׁיתִין מָאנֵי. "הֲרֵי עָלַי מִנְחָה יָבִיא אֵיזֶהוּ שֶׁיִּרְצֶה" [וכו']. תָּנָא: הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. - אֶלָּא מֵעַתָּה, הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" - יָבִיא בֶּן בָּקָר, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב

תחלה

אף שמן שהוא בא חובה – במנחת נסכים, בא נדבה בפני עצמה. **עם חובתו בפני עצמו** – אף על פי שהוא בא חובה עם המנחה – אינו מעורב במנחה. תאמר בשמן כו'. וכיון דלא אשכחן ליה דליתי בכלי בפני עצמו, השתא נמי לא לייתי.

אפילו פרידה – אפילו גוזל אחד מתנדבין. **גמרא מדברי שניהם נלמד מתנדב אדם מנחת נסכים** – סלת שמן ויין בלא קרבן, בכל יום. דעד כאן לא פליגי אלא בפני עצמו, אבל במעורב עם המנחה – לא פליגי. **חמשה מנחות** – סלת, ומחבת, ומרחשת, וחלות, ורקיקין. אבל רבוכה לא חשיב, דאינה באה נדבה אלא בתודה עם הזבח, ולאו מנחה היא. **קא משמע לן** – הא דהני חשיב ותו לא – היכא דאמר "מנחה" סתם יביא אחת מחמש הללו. **אבל היכא דפריש** – לנסכים פריש. **מאי טעמא** – אין שנים מתנדבין עשרון? **תקריב** – לשון יחיד. **עולותיכם** – לשון רבים. **עני** – דרכו להביא מנחה, שאין לו בהמות. **חמשה מיני טיגון** – סלת, מחבת, ומרחשת, וחלות, ורקיקין דמנחת מאפה. כל מידי דאית ביה שמן – קרי "טיגון". **שאהנה ממך** – כלומר, שתקובל לפני בהן.

הדרן עלך המנחות והנסכים

משנה הרי עלי עשרון, פירשתי – כמה עשרונים אביא. **ואיני יודע מה פירשתי יביא ששים עשרונים** – דאי בציר מהכי נדר – לא איכפת ליה, דמתני ואמר: כמה שנדרתי – יהיו לנדרי, והשאר – יהא נדבה. ובטפי ליכא לספוקי, דאין מנחה יחידית יתירה על ששים עשרונים. **הרי עלי מנחה** – סתם. **יביא איזו שירצה** – מחמשה מנחות. **מיוחדות** – מפרש בגמרא. **מין המנחה** – כלומר, "הרי עלי מנחה", או שאמר "הרי עלי מין המנחה" – יביא אחת. **מנחות** – "עלי" או שאמר "מין מנחות עלי" – יביא שתי מנחות ממין אחד. **פירשתי** – אחת מן המנחות שכתובים בפרשה ואיני יודע אי זה מהן פירשתי כו'. **פירשתי מנחה** – בכלי אחד של עשרונים. **ואיני יודע כמה** – עשרונים קבעתי בה. **יביא ששים עשרון** – דבטפי מהכי ליכא לספוקי, ואי בציר נדר – לא איכפת לן, דמתני ואמר: כמה שפירשתי – יהא לנדרי, והשאר – יהא לנדבה. **רבי אומר** – כיון דאמר "מנחה" – משמע חדא, אלמא בכלי אחד קבעה. ואם יביא ששים בכלי אחד – שמא בציר מהכי נדר, והויא מנחה יתירה. ואית ליה לרבי קביעותא דמנא – מילתא. הלכך יביא ששים מנחות מאחד ועד ששים: חדא של עשרון, וחדא של שתים, וחדא של שלש, וחדא של ארבע, וכן עד ששים – דודאי חדא מינייהו נדר, ואינך – נדבה. **גמרא אבל לא קבעתים בכלי אחד** – הלכך, יביא ששים עשרונות בששים כלים, כל אחד ואחד בפני עצמו. והא דקאמר "יביא מנחות של עשרונות מאחד ועד ששים" – היינו היכא דקבעה בכלי אחד – דלא מצי לאיתויי בכלי אחד, לא בציר מהכי ולא טפי מהכי. הלכך יביא מנחות של עשרונים מאחד ועד ששים, דודאי חדא מינייהו נדר. **תנא** – מה טעם יביא מנחת סלת? לפי שפתח בה הכתוב תחלה.

מן

מיבעיא לי מאי – מסופק אני מה הדין, **נברא לשני פרים קא מכוין** – האם כוונת האדם להתנדב שנים עשר לוג כשיעור נסכי שני פרים, **ועד דממלי להו לא קרבי** – ועד שישלים שיעור זה, אין הנסכים קרבים. **או דלמא לשני אילים וכבש אחד קמכוין** – או שמא כוונתו להתנדב נסכים כשיעור נסכי שני אילים וכבש, שהם אחד עשר לוגים, ואינו צריך להשלים. והספק, תרי מחד מינא וחד מחד מינא אמרינן, **או לא** – האם אומרים שהדרך להתנדב יין כשיעור הראוי לשני נסכים ממין אחד ועוד אחד ממין אחר, וכוונתו להתנדב שני מנחות נסכים של איל ועוד אחת של כבש. או שמא אין הדרך להתנדב אלא נסכים ממין אחד וכוונתו לנסכי שני פרים. שואלת הגמרא: **מאי** – היאך נפשט ספק זה. משיבה הגמרא: **תיקו**.

משנה

המשנה מבארת כיצד מתנדבים יין ושמן: **מתנדבין יין** בפני עצמו בלא סלת ושמן, ומנסכו לשיתין, **ואין מתנדבין שמן** בפני עצמו, דברי רבי עקיבא. רבי טרפון אומר מתנדבין שמן, וקומצו, ומקטיר את הקומץ, ושייריו נאכלים. **אמר רבי טרפון מה מצינו ביין שהוא בא חובה** עם הקרבן **ובא נדבה** בפני עצמו, **אף שמן שהוא בא חובה** במנחת נסכים שמביא עם הקרבן, **בא נדבה** בפני עצמו. **אמר לו רבי עקיבא, לא** – אין ללמוד שמן מיין, **אם אמרת ביין, שכן קרב עם חובתו בפני עצמו** – מפני שאף כשמביאו עם קרבן, מנסכו לספלים בפני עצמו, **תאמר בשמן שאינו קרב עם חובתו בפני עצמו**, אלא בולל את סולת המנחה בשמן.

המשנה מבארת דיני הבאת קרבנות בשותפות: **אין שנים מתנדבין עשרון אחד** למנחה בשותפות, **אבל מתנדבין עולה ושלמים** בשותפות, וכן מתנדבים בשותפות עולת העוף, **ואפילו פרידה אחת** – גוזל אחד.

גמרא

אמר רבא מדברי שניהם [–רבי עקיבא ורבי טרפון] **נלמוד, מתנדב אדם מנחת נסכים** של סלת שמן ויין יחד, **בכל יום**. שואלת הגמרא: **פשיטא** – הלא פשוט דין זה. משיבה הגמרא: **מהו דתימא** [–שמא תאמר] **מנחת נדבה גלי בה רחמנא הני חמשה מנחות אין טפי לא** – במנחת נדבה גילתה התורה שחמשת המנחות שהוזכרו בפסוקים, הם הראויות להקרבה, אבל מנחת נסכים בפני עצמה אינה באה בנדבה, **קא משמע לן** שאין הדבר כן, אלא **הני מילי בסתמא** – דברים אלו שמביא רק אחד מחמשת המנחות, נאמרו במתנדב מנחה סתם, **אבל היכא דפריש פריש** – אבל במקום שפירש שמתנדב מנחת נסכים, יעשה כפי שפירש ויביאה בפני עצמה.

שנינו במשנה **שאין שנים מתנדבין** עשרון בשותפות.

שואלת הגמרא: **מאי טעמא** שאין שנים מתנדבים עשרון אחד, **אילימא** – אם נאמר שהטעם **משום דכתיב** בפסוק (ויקרא ב א) 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה', ומפני שנכתב בלשון יחיד אין שנים מתנדבים עשרון אחד, אם כן **עולה נמי הא כתיב** – גם בעולה הרי כתוב לשון יחיד, שנאמר בפרשת עולה (שם א ג) 'יקריב אתו', ואף על פי כן שנינו שמתנדבים עולה בשותפות. מיישבת הגמרא: **אלא עולה מאי טעמא** שנים מתנדבין אותה, **דכתיב** (במדבר כט לט) 'לעלתיכם'. בלשון רבים, ששנים מתנדבים אותה. שואלת הגמרא: **מנחה נמי הא כתיב** (שם) 'ולמנחותיכם' בלשון רבים, ונלמד ששנים יביאוה בשותפות. מישבת הגמרא: **אלא** הטעם שאין מביאים מנחה בשותפות **משום דכתיב בה** (ויקרא ב א) 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה', ונפש לשון יחיד הוא.

תניא נמי הכי, רבי אומר נאמר בפסוק (ויקרא כב יח) 'אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה'', ולמדנו מכאן שהכל [–כל קרבנות נדבה] **באין בשותפות, לא סילק הכתוב** – ולא הוציא הכתוב מכלל זה, **אלא** מנחה שאינה באה בשותפות מפני **שנאמר בה 'נפש'**.

הגמרא מביאה דרשות אמוראים במעלת המקריב מנחה. **אמר רבי יצחק מפני מה נשתנית מנחה** משאר קרבנות נדבה, **שנאמר בה 'נפש', אמר הקדוש ברוך הוא מי דרכו להביא מנחה, עני** שאין לו בהמות ומביא מנחה מהחטים, ולפי שעני הוא וטרח להביאה, **מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני. אמר רבי יצחק מה נשתנית מנחה שנאמר בה חמשה מיני טיגון הללו** – שנאמרו בה חמשה מינים שבכולם יש שמן, **משל למלך בשר ודם שעשה לו אוהבו סעודה ויודע בו שהוא עני** – והמלך יודע שאוהבו עני, **אמר לו עשה לי מן חמשה מיני טיגון** לסעודתי, **כדי שאהנה ממך** – שעל ידיהם תהיה ראוי להתקבל לפני, כך גם קרבן מנחה שהעני מביאו חביב הוא לפני המקום ונתן בו אופנים שונים להבאתו.

הדרן עלך המנחות והנסכים

פרק שלשה עשר - הרי עלי עשרון

משנה

המשנה מבארת דיני הנודר להביא מנחה סתם בלא לפרט מנין העשרונים או סוג המנחה, או ששכח מה פירט: אמר **הרי עלי עשרון** סולת למנחה, **יביא** עשרון **אחד**. ואם אמר הרי עלי **עשרונות, יביא שנים**, שכיון שנדר בלשון רבים מיעוטו שנים. ואם אמר, בשעה שנדרתי **פירשתי** מנין העשרונים, **ואיני יודע** [–זוכר] **מה** [–כמה] **פירשתי, יביא** מספק **ששים עשרון** שהוא השיעור הגדול של מנחה אחת, ויתנה שאם נדר פחות מזה, היתר יהיה לנדבה.

הנודר שאמר **הרי עלי מנחה**, סתם, **יביא** איזו שיירצה מחמשת המנחות הכתובות בפרשת מנחת נדבה. **רבי יהודה אומר יביא** דווקא **מנחת הסולת, שהיא המיוחדת שבמנחות**, הגמרא להלן (קה.) תפרש כוונתו.

הנודר שאמר הרי עלי **מנחה, או** הרי עלי **מין המנחה, יביא** מנחה **אחת** מחמשת המנחות. ואם אמר הרי עלי **מנחות, או** הרי עלי **מין מנחות, יביא שתים** – יביא שתי מנחות ממין אחד מחמשת המנחות. ואם אמר **פירשתי** בשעת נדרי את מין המנחה, **ואיני יודע** [–זוכר] **איזה** מין **מהן פירשתי, יביא חמשתן** [–חמשת מיני המנחות], ויתנה שאם זאת נדרתי תהיה לנדרי, ואם לאו תהיה נדבה.

הנודר שאמר **פירשתי** בשעת נדרי, שאביא **מנחה של עשרונים** בכלי אחד, **ואיני יודע** [–זוכר] **כמה** עשרונים **פירשתי, יביא ששים עשרון**, שזה הוא השיעור הגדול של מנחה הבאה בכלי אחד, ומתנה שאם נדר פחות מששים עשרון השאר יהא לנדבה. **רבי אומר** אינו יוצא ידי חובתו במנחה אחת של ששים עשרון, שהרי נדר להביא מנין עשרונים מסויים בכלי, וקביעות זו מילתא היא, על כן **יביא ששים מנחות של עשרונות, מעשרון אחד ועד ששים** עשרון, כלומר, מנחה אחת של עשרון אחד, ועוד מנחה של שני עשרונים, וכן הלאה עד ששים עשרון.

גמרא

הגמרא מבררת מהו החידוש בנודר שלא פירט מנין העשרונים. שנינו במשנה, הרי עלי עשרון יביא אחד, מקשה הגמרא: **פשיטא**, שמאחר שנדר בלשון יחיד חייב להביא רק עשרון אחד. מתרצת הגמרא: שהתנא הקדים דין פשוט זה, משום שהדין הבא במשנה, 'עשרונות **יביא שתים**' **איצטריכא ליה** ללמדנו, שכיון שאמר בלשון רבים צריך להביא שני עשרונים.

מקשה הגמרא: **הא נמי פשיטא** – הרי גם דין זה שאינו יכול להביא עשרון אחד הוא פשוט, שהרי אמר עשרונים בלשון רבים. מתרצת הגמרא: **מיעוט עשרונות שתים איצטריכא ליה**, כלומר, החידוש הוא שאיננו חוששים שמא כוונתו היתה ליותר משני עשרונים, אלא די בכך שיביא רק שתי עשרונים.

המשך בעמוד קנ

תְּחִלָּה – שמין הבקר נכתב ראשון לכל מיני העולות. הגמרא מוסיפה לתמוה, האם כן הדין גם באומר הרי עלי עולה **מִן הַצֹּאן** ולא פירש מאיזה מין צאן, **שיָּבִיא כֶּבֶשׂ** ולא עז, **הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה**. וכן האם כן הדין באומר הרי עלי עולה **מִן הָעוֹף**, ולא פירט איזה מין עוף יביא, **שיָּבִיא תּוֹרִים** ולא בני יונה, **הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה**.

ואין לומר שאכן כך הוא הדין לשיטת רבי יהודה, שהרי **אַלְמָה תְּנַן** – למה שנינו במשנה להלן (קז.), האומר **הֲרֵי עָלַי עוֹלָה** סתם, ולא פירש מאיזה מין יביא, הדין הוא **שיָּבִיא כֶּבֶשׂ** לעולתו, שהוא הפחות שבעולת בהמה, **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר** מביא **תּוֹר אוֹ בֶן יוֹנָה**, ואף שבמשנתינו הובאה שיטת רבי יהודה החולק, אך במשנה שם **לֹא פָּלֵג** [–חולק] **רַבִּי יְהוּדָה**, ומוכח שרבי יהודה אינו סובר שכל הנודר סתם חייב להביא מהמין שבו פתח הכתוב תחילה, ושוב חוזרת השאלה מהו ביאור דברי רבי יהודה שמביא מנחת סולת דווקא משום שהיא מיוחדת שבמנחות.

הגמרא מפרשת באופן אחר את דברי רבי יהודה 'מיוחדת שבמנחות': **אֶלָּא מַאי 'מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמְּנָחוֹת'** – מדוע מנחת סולת נקראת מיוחדת שבמנחות, משום **דְּלֵית לֵיהּ** למנחת סולת **שֵׁם לְוַוי**, שנקראת בתורה מנחה סתם, אבל שאר מנחות יש להם שם נוסף הנלווה לשמם, כמו מנחת מחבת, מנחת מאפה, מנחת מרחשת.

שואלת הגמרא על פירוש זה: **וְהָא** [–והלא] **הַתְּנָא** בברייתא הנזכרת **'הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה' קָאָמַר**, ולא כדבריך משום שאין למנחת סולת שם לווי. משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמַר, אֵיזֶהוּ מִנְחָה מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמְּנָחוֹת דְּלֵית לֵיהּ שֵׁם לְוַוי, הִיא זוֹ** המנחה **שֶׁפָּתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה** שהיא מנחת סולת.

הגמרא שואלת: וכי התנא בא ללמדנו לאיזו מנחה נתכוין רבי יהודה, והרי **פְּשִׁיטָא** שמנחת **הַסּוֹלֶת קָאָמַר** רבי יהודה, שכן מפורש במשנה. משיבה הגמרא: **סִימָנָא בְּעָלְמָא** – כדי שלא נטעה ונשכח איזו מנחה מביא לשיטת רבי יהודה, הביא התנא בברייתא סימן שהיא המנחה שבה פתח הכתוב תחילה, והיא מנחת סולת.

שנינו במשנה: האומר הרי עלי **מִנְחָה** או **מִן הַמִּנְחָה** [וכו'], יביא מנחה אחת, ואם אמר הרי עלי מנחות או מין מנחות, צריך להביא שתי מנחות. רב פפא מסתפק באומר 'מיני מנחה' כמה מנחות יביא: **בָּעֵי רַב פָּפָא**, האומר **מִינֵי מִנְחָה** עלי **מַהוּ** – כמה מנחות יביא, וצדדי הספק הם, האם **כֵּינָן דְּאָמַר 'מִינֵי'** בלשון רבים **תַּרְתֵּי** – שתי מנחות **קָאָמַר** בנדרו, **וּמַאי** – ומה שאמר **'מִנְחָה'** שמשמעה מנחה אחת, יש לפרשו גם לשתי מנחות, כפי שמצינו **דְּכוּלְּהוּ מִנְחוֹת נַמִּי מִנְחָה מִיקַּרְיָין** – שכל המנחות נקראות בתורה 'מנחה', **דְּכְתִיב** (ויקרא ו ז) **'זֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה'. אוֹ דִּלְמָא כֵּינָן דְּאָמַר 'מִנְחָה'** בלשון יחיד, **חֲדָא מִנְחָה קָאָמַר** – כוונתו למנחה אחת, **וּמַאי** – ומה שאמר **'מִינֵי מִנְחָה'** בלשון רבים, **הָכִי קָאָמַר, מִמִּינֵי הַמִّנְחָה חֲדָא מִנְחָה עָלַי** – מנחה אחת מתוך חמשת מיני המנחות עלי להביא.

הגמרא רוצה לפשוט ספק זה מהמשנה: **תָּא שְׁמַע** ראיה לדבר ממשנתינו ששנינו בה, האומר **מִנְחָה** או **מִן מִנְחָה** עלי, **יָבִיא אַחַת**, ומשמע, שרק משום שאמר את כל לשון נדרו בלשון יחיד, מביא רק מנחה אחת, **הָא** – אבל אם אמר **מִינֵי מִנְחָה** עלי, יביא **שְׁתַּיִם**.

שואלת הגמרא: אמנם מהרישא של המשנה מדוקדק שאם אמר 'מיני מנחה' יביא שתים, אבל **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את סוף המשנה, אמר הרי עלי **מִנְחוֹת** או **מִן מִנְחוֹת, יָבִיא שְׁתַּיִם**, ומשמע, שרק משום שאמר 'מנחות' בלשון רבים, יביא שתי מנחות, **הָא** – אבל אם אמר **מִינֵי מִנְחָה** עלי, יביא רק **חֲדָא** [–אחת]. ונמצא שהדיוקים שבמשנה ברישא ובסיפא סותרים זה את זה. מסיימת הגמרא: **אֶלָּא**, על כרחך **מֵהָא** [–ממשנתינו] **לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ** – אי אפשר לפשוט דינו של האומר 'מיני מנחה'.

הגמרא רוצה לפשוט את הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע** ראיה לדבר ממה ששנינו בברייתא, האומר **מִן מִנְחוֹת עָלַי, יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד**, ומשמע, שרק משום שאמר 'מנחות' בלשון יחיד, יביא שתי מנחות, **הָא** – אבל אם אמר **מִינֵי מִנְחָה** בלשון רבים, יביא רק **חֲדָא** [–אחת], ונפשט ספיקו של רב פפא, שהאומר 'מיני מנחה' מביא רק מנחה אחת. הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא: **דִּלְמָא** ברייתא זו שמדויק מלשונה שהאומר מיני מנחה מביא רק מנחה אחת, **הָא מַנִּי** – כדעת מי היא, כדעת **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר** לעיל (סג.) האומר הרי עלי מנחת מאפה תנור, אם רוצה להביא **מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא**, ולשיטתו **מַאי 'מִינֵי מִנְחָה'** – כיצד מתפרש דברי האומר 'מיני מנחה', **מִנְחָה** אחת **דְּאִית בָּהּ תְּרֵי מִינֵי** – מנחת מאפה תנור אחת שיש בה שני מינים, חלות ורקיקין, ולכן אמר מנחה בלשון יחיד, ומיני בלשון רבים. **אֲבָל לְרַבָּנַן** החולקים על רבי שמעון **דְּאָמְרִי** במשנה (שם) **מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין לֹא יָבִיא**, אלא צריך להביא מנחת מאפה תנור רק ממין אחד, לא שייך לפרש את כוונתו של האומר 'מיני מנחה' אלא לשתי מנחות נפרדות, **וּמֵבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְׁנֵי מִינִין**.

שנינו במשנה: הנודר שאמר **פֵּרַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ** [–זוכר] **מַה** – מאיזה מין **פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא חֲמִשְׁתָּן**.

הגמרא מברררת האם דין זה נאמר לדעת הכל. שואלת הגמרא: **מַאן תַּנָּא** ששונה דין זה במשנה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, דְּלֹא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא, **כֵּינָן דְּאָמַר** שהמביא מנחת מאפה תנור אינו צריך להביא את כל החלות ממין אחד, אלא אם רוצה להביא **מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא**, אם כן **אִי נַמִּי** [–גם אם נאמר] **שֶׁסָּבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה** במשנה לעיל (עו.) **דְּאָמַר כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת עֶשֶׂר** חלות, ושלא כרבי מאיר הסובר שבאות שתים עשרה חלות, מכל מקום זה ששכח איזה מין מנחה יביא, **אִיבָּא לְסַפּוּקָהּ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה מְנָחוֹת** – ניתן להסתפק מה נדר בארבע עשרה מיני מנחות ולא רק בחמשה. ואם נאמר שרבי שמעון סובר כרבי מאיר שכל המנחות באות שתים עשרה חלות, הספיקות מרובים עוד יותר, שיש להסתפק בשש עשרה מיני מנחות.

אביי מעמיד משנתינו גם כרבי שמעון: **אַבָּיֵי אָמַר אֲפִילּוּ תֵּימָא** משנתינו **רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא, מכל מקום אינו צריך להביא רק חמשה מיני מנחות, משום **דְּשַׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר מַיְיתֵי וּמַתְנֵי** – ששמענו בברייתא שרבי שמעון אומר שמביא קרבנו ומתנה, לכן גם כאן אינו צריך להביא ממין מנחת מאפה תנור אחד עשרה מנחות, אלא שתי מנחות כפי ששנינו במשנה, אחת של חלות, ואחת של רקיקים, ויתנה שמנין החלות והרקיקים שנדר יהיו לחובתו, והשאר לנדבה. **דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר** מי שהוא נזיר ודאי, שיש לו ספק אם נטמא או לא, וכמו כן יש לו ספק אם הוא מצורע מוחלט שנתרפא או לא, ואינו יודע אם עליו להביא קרבנות מצורע להתירו באכילת קדשים, לפיכך **לַמָּחֳרָת** בבוקר כשראוי להביא קרבנותיו, **מֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְלוּגוֹ**

רש"י

מן הצאן יביא כבש – אמר "הרי עלי עולה מן הצאן" – יביא כבש ולא עז, הואיל ופתח בו וכו'. **דלית ליה שם לווי** – שנקראת "מנחה" סתם, דשאר מנחות יש להם שם לווי: "מנחת מחבת", ו"מנחת מרחשת", ו"מנחת מאפה". **איזו היא מנחה דקרי לה רבי יהודה מיוחדת** – משום דלית ליה שם לווי? זה שפתח בה הכתוב תחלה, והיינו מנחת סלת. **פשיטא דמנחת סלת קאמר** – רבי יהודה, דהא בהדיא קתני להו: **סימנא בעלמא** – לגירסא, שלא תטעה ותשכח איזו מנחה קאמר רבי יהודה דיביא. סימן זה יהא בידך – זו שפתח בה הכתוב תחלה. **וזאת תורת המנחה** – ב"צו את אהרן", ואכולהו מנחות קאי. **תא שמע** – ממתניתין. **מנחה מין המנחה** – פירשתי לעיל. **יביא אחת** – משום ד"מין" – חד משמע, ו"מנחה" – נמי חדא משמע. **הא מיני מנחה שתים** – יביא שתים! **ממין אחד** – דמוקים לתרוייהו [לישני]. **דלמא הא מיני מנחה יביא שתי מנחות משתי מינין** – ד"מיני" (מנחה) – משמע תרין, ו"מנחה" – נמי משמע תרין] כדאמר לעיל "וזאת תורת המנחה". **ודילמא** – הא דדייקינן מינה: הא "מיני מנחה" חדא – רבי שמעון היא, דלדידיה איכא לקיומי תרוייהו [לישני] שני מינין במנחה אחת. אבל לרבנן, דלית להו מנחה משני מינים – לעולם חדא מנחה ממין אחד (לא) מייתי. **מאן תנא** – דלא מספקא ליה אלא בחמשה מנחות? **כיון דאמר מחצה חלות ומחצה רקיקין יביא** – ולאו דוקא קאמר, דהוא הדין לתשע חלות וחד רקיק, או לתשעה רקיקין וחדא חלה. **אי נמי סבר לה כרבי יהודה דאמר** – בפרק "ואלו מנחות" (מנחות עו,א): כל המנחות באות עשר עשר. **איכא לספוקי להאי בארבע עשרה מנחות** – סלת ומחבת ומרחשת – הרי שלש, ומנחת מאפה איכא אחד עשר ספיקות: דלמא כולה חלות נדר, ושמא תשעה חלות וחד רקיק, ושמא שמנה חלות ושני רקיקין, וכן גרועי לחלות ואסופי לרקיקין, עד שמא כולה רקיקין – [והוי אחד עשר]. **מייתי** – שתי מנחות: חדא – של עשר חלות, וחדא – של עשר רקיקין, ואומר: אם כולה חלות או כולה רקיקין נדרתי – אותה שנדרתי תהא לנדרי, והאחרת תהא נדבה. ואם מחצה של חלות ורקיקין נדרתי – יצטרפו חלות מזו לפי מה שנדרתי ורקיקין מזו לפי מה שנדרתי לנדרי, והאחרת תהא נדבה. **למחרת מביא אשמו ולוגו עמו** – בתוספתא דנזירות קתני לה: מי שהיה ספק נזיר טמא וספק טהור, ספק מצורע מוחלט טמא ספק טהור – אוכל בקדשים אחר ששים יום כו'.

תוספות

סימנא בעלמא — לגירסא, שלא תטעה ושלא תשכח באיזה מנחה אמר רבי יהודה. כי על ידי טעם זה אתו לאדכורי גמרא.

למחרת מביא אשמו ולוגו — פירש בקונטרס: למחרת יום ששים. ובזבחים (עו,א) פירש: למחרת יום שמיני. והכל אחד, דאספק נזיר טמא ואספק מצורע טמא קאי, כדמוכח בתוספתא דנזיר פרק בתרא. והכי איתא התם: ספק נזיר טמא וספק נזיר טהור. אבל נזיר ודאי היה ספק מצורע טמא — פירוש: מוחלט, ספק מצורע טהור — פירוש: שטהור כבר. אבל מצורע ודאי היה. פירוש: בחד גברא איירי, שיש בו ספיקות הללו — אוכל בקדשים לאחר ששים יום, ושותה יין ומיטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום. כיצד? אמרו לו: נזיר טמא אתה [ואין נזיר טמא מגלח אלא עד שבעה], צא ומנה שבעה, הזה ושנה וגלח והבא קרבן. מנה שבעה ומבקש לגלח, אמרו לו: נזיר טהור אתה, ואין טהור מגלח פחות משלשים יום, צא ומנה עשרים ושלשה להשלים לשבעה. מנה שלשים ומבקש לגלח, אמרו לו: נזיר טהור אתה, ואין טהור מגלח אלא על הדמים. פירוש: שלש בהמות חייב להביא, חטאת עולה ושלמים, ועל אחד מהם יכול לגלח. וחטאת בהמה אינה באה על הספק, ושלמי נזיר נמי טעון תנופה, וזה אין יכול להניף, מפני שהוא ספק מצורע טמא. אבל עולה יכול להביא על תנאי. והיינו דקתני: כיצד הוא עושה? מביא עולת בהמה ומתנה עליה. ואומר: אם טהור אני — הרי זו חובה, ואם לאו — הרי זו נדבה. כיצד הוא עושה להחמיר עליו? מביא פיילי של חרס חדשה, ונותנין לתוכה רביעית מים חיים, ומביא שני ציפורי דרור. פירוש: כדין כל מצורעין ביום תגלחתם, וחטאת העוף — פירוש: כדין נזיר טמא, דשמא טמא הוא, ותגלחת זו — של טומאה, ואינו מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאתו של טומאה, שחטאתו מעכבתו מלמנות נזירות טהרה, אבל אשמו אינו מעכבו. ומשיגלח תגלחת טומאה, הוא אסור לגלח עד שימנה נזירות טהרה. ולהכי צריך להביא חטאת נזירות טומאה — למנות נזירות טהרה, ולגלח בסופה לטהרת צרעתו. ואשם ישהה עד תגלחת הטומאה שיעשה אחרי טהרתו בודאי מן הצרעת — שאותה תעלה לו ודאי לטומאת נזרו, כמו שמפרש בסוף הברייתא: דימי צרעתו אין עולין לו לימי נזרו. ותגלחת צרעתו אינה עולה לתגלחת נזרו, כדאמר בפרק "מי שאמר הריני נזיר מגלח" (נזיר יז,ב) ובפרק "שני נזירים" (שם סט,ב). ומה שמביא חטאתו ביום תגלחתו — היינו כרבי עקיבא, דאמר במסכת נזיר (מד,ב): אם גילח בשמיני — מביא קרבנותיו בו ביום. והכי נמי הוי כגילח בשמיני, שהרי שיהה תגלחתו. ומתנה על חטאתו, ואומר: אם טמא אני — חטאת מחובתי, ועולה נדבה. פירוש: עולה שאמרנו למעלה. ואם טהור אני — עולה מחובתי, וחטאת העוף ספק. מגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו, כדרך שהמצורעים מגלחין. ומביא עולת בהמה, ומתנה עליה כו', וסופר שלשים יום, ומביא עולת בהמה כו'. שהרי ספק נזירות טהרה הוא מונה. ואינו יכול לגלח תגלחת שניה לצרעתו, עד שיזרוק עליו אחד מן הדמים. ומביא עולה וחטאת ושלמים (ודאי עולת בהמה), וישהה עד סוף נזירות טהרה שאחר טהרת צרעתו, שעולה בודאי. ואומר: אם טמא אני. פירוש: אם טמא הייתי בתגלחת ראשונה — העולה ראשונה נדבה היתה, וזו תהיה חובה. וחטאת העוף שהבאתי בתגלחת ראשונה — מחובתי. ואם טהור אני — עולה ראשונה חובה, וזו נדבה. שתגלחת זו של עכשיו אינה כלום. וחטאת העוף — ספק. ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך מצורעים. ותגלחת זו היתה ראויה לעשות בסוף שבעת ימי ספירה תגלחתו ראשונה, אבל לא היה יכול — משום דגילוח ספק מצורע אינו דוחה איסור גילוח דנזיר.

תְּחִלָּה. "מִן הַצֹּאן" - יָבִיא כֶּבֶשׂ, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. "מִן הָעוֹף" - יָבִיא תּוֹרִים, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. אַלְמָה תְּנַן: "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" - יָבִיא כֶּבֶשׂ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה, וְלָא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה! אֶלָּא מַאי "מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמִּנְחוֹת"? - דְּלֵית לֵיהּ שֵׁם לְוַוי. - וְהָא תַּנָּא "הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה" קָאָמַר! - הָכִי קָאָמַר: אֵיזֶהוּ מִנְחָה "מְיוּחֶדֶת שֶׁבַּמִּנְחוֹת" דְּלֵית לֵיהּ שֵׁם לְוַוי? - זוֹ שֶׁפָּתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. - פְּשִׁיטָא, "מִנְחַת הַסּוֹלֶת" קָאָמַר! - סִימָנָא בְּעָלְמָא. "מִנְחָה מִין הַמִּנְחָה" [וכו']. בְּעֵי רַב פַּפָּא: "מִינֵי מִנְחָה" מַהוּ? כֵּיוָן דַּאֲמַר "מִינֵי" - תַּרְתֵּי קָאָמַר, וּמַאי "מִנְחָה"? דְּכוּלְּהוּ מִנְחוֹת נַמִּי "מִנְחָה" מִיקַּרְיָין. דִּכְתִיב "וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה". אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דַּאֲמַר "מִנְחָה" - חָדָא מִנְחָה קָאָמַר, וּמַאי "מִינֵי מִנְחָה"? הָכִי קָאָמַר: "מִמִּינֵי מִנְחָה, חָדָא מִנְחָה עָלַי"? תָּא שְׁמַע: "מִנְחָה מִין מִנְחָה" - יָבִיא אַחַת, הָא "מִינֵי מִנְחָה" - יָבִיא שְׁתַּיִם. - אִימָא סֵיפָא: "מִנְחוֹת מִין מִנְחוֹת" - יָבִיא שְׁתַּיִם, הָא "מִינֵי מִנְחָה" - חָדָא! אֶלָּא מֵהָא לֵיבָא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ. תָּא שְׁמַע: "מִין מִנְחוֹת עָלַי" - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד, הָא "מִמִּינֵי מִנְחָה" - חָדָא! - דִּלְמָא הָא "מִינֵי מִנְחָה" - מֵבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. - וְהָא לָא תָּנֵי הָכִי: "מִין מִנְחוֹת עָלַי" - מֵבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד, "מִינֵי מִנְחוֹת עָלַי" - מֵבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. הָא "מִינֵי מִנְחָה" - חָדָא! - דִּלְמָא הָא מָנֵי? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דַּאֲמַר: מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא, וּמַאי "מִינֵי מִנְחָה"? מִנְחָה דְּאִית בָּהּ תְּרֵי מִינֵי. אֲבָל רַבָּנַן דְּאָמְרִי: מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין לֹא יָבִיא - מֵבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. "פֵּירַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי - יָבִיא חֲמִשָּׁתָן". מַאן תַּנָּא? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, כֵּיוָן דַּאֲמַר: מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא. אִי נַמִּי, סָבַר לְהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דַּאֲמַר: כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת עֶשֶׂר, אִיכָּא לְסַפּוּקֵהּ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִנְחוֹת. אַבַּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דַּאֲמַר: מָיְיתֵי וּמַתְנֵי. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לַמָּחֳרָת מֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְלוּגוֹ עִמּוֹ

רבי

תוספות

רבי שמעון אומר: למחרת מביא אשמו ולוגו עמו בידו, כדין מצורע בשמיני שלו, והוא יום אחד וששים. ומתנה עליו, לפי שהוא ספק מצורע. וחטאת מצורע שמעבבת טהרתו אינו יכול להביא מבהמה — שאין חטאת בהמה באה על הספק. לפיכך יביא חטאת העוף. ואם הוא עשיר — יכתוב נכסיו לאחר, ויהא עני, ויביא קרבן עני, דהיינו עוף. ורבי שמעון לטעמיה, דאמר במסכת ערכין (יז,ב): אפילו היה עשיר בשעה שהביא ציפוריו, או בשעת הבאת אשם, והעני — הכל הולך אחר החטאת. ואפילו לתנאי דפליגי עליה, איכא לאוקומה להא דהכא ולפרושי: יכתוב נכסיו לאחר מעיקרו. ומתנה על חטאת העוף, ואומר: אם טמא הוא, פירוש: אם מצורע הוא — הרי זו חובתו. ואם לאו — הרי זו ספיקו. ואוכל בקדשים מיד. אבל לשתות יין וליטמא למתים — אינו יכול, שאין ימי נזרו עולין לו לימי צרעתו. כיצד יעשה? פירוש: לדברי בן זומא שאין מצריך לבקש אחד מן השוק לידור כנגדו בנזיר, כמו שמצריך רבי יהושע בפרק "שני נזירין" (נזיר נט,ב) — סופר שלשים ומביא עולת בהמה, ומגלח — פירוש: ספק תגלחת טומאה וספק תגלחת טהרה, דשמא מצורע היה ונזיר טמא, ולא עלו לו אחת מתגלחותיו לנזירותיו רק מצרעתו, שאין ימי נזרו עולין מתוך ימי צרעתו. ולסוף שבעה אחר ימי טהרת צרעתו אינו יכול לגלח — דשמא נזיר טהור הוא. אבל הזאה לא בעי — שכבר הזה ושנה. ואפילו לסוף שלשים אינו יכול לגלח, עד שיזורק עליו אחד מן הדמים. ומביא חטאת העוף — משום ספק תגלחת טומאה. שאינו יכול להתחיל מנין נזירות טהרה, עד שיביא חטאתו, כדפרישית. ומתנה עליו בתנאי שלמעלה בתגלחת ראשונה והוא הדין שיש להתנות שאם אינו נזיר עבשיו כלל שכלתה נזירותיו מתגלחת שלמעלה העולה נדבה וחטאת העוף ספיקו אך התנא לא חש לפרש כל זה וסופר שלשים יום ומביא קרבנותיו שלמים ודאי ועולת בהמה ספק ומתנה עליה, ואומר: אם טמא הייתי בתגלחת שלישית — העולה ראשונה נדבה, וזו חובה, וחטאת העוף מחובתי. ואם טהור אני — העולה ראשונה חובה, וזו נדבה, וחטאת העוף ספק. והוא הדין נמי דמתנה: אם כלתה נזירות מתגלחת שניה — שתיהן עולת נדבה, וחטאת העוף ספק. אך לא חשש לפרש כך. ושותה יין, ומיטמא למתים. תימה: למה לא הזכיר בקרבנות תגלחת רביעית, זו חטאת [בהמה], שהרי ודאי נזיר היה, ועדיין לא הביא חטאת הבהמה בשום פעם? ואם באנו לפרש רישא דברייתא: ספק נזיר וספק אינו נזיר כלל עבשיו (אבל נזיר ודאי היה), ולכך לא יביא חטאת בהמה, שהרי אינה באה על הספק — לא משתמע הכי. דאם כן, הוה ליה לפרושי בהדיא! ועוד, אם כן, בשלמים הוה ליה למיתני תנאי: או למיהוי עולת נדבה, או שלמי נזיר לענין [המורם מהם], דבהאי — חזזה ושוק, ובהאי — זרוע בשילה. במה דברים אמורים? בזמן שנדר שלשים, אבל נדר שנים עשר חדש, אוכל בקדשים — לאחר שתי שנים, ושותה יין ומיטמא למתים — לאחר ארבעה שנים. באותו ענין ובאותה שיטה שאמרנו. מגלח לסוף שנה — באותה של סוף שלשים ובאותו תנאי, ולסוף שתי שנים — בשניה, ולבסוף שלש שנים — בשלישית, ולבסוף ארבעה שנים — ברביעית. טמא בספק ומוחלט בודאי, אוכל בקדשים — לאחר שמונה ימים. דתגלחת מצורע ודאי דוחה איסור גילוח דנזיר, ומיד כשיבא לפנינו — מגלח ראשונה, ובשביעי — תגלחת שניה, ובשמיני — מכניס ידיו לבהונות, ושותה יין ומיטמא למתים — לאחר שלשים ושבעה. כך כתוב בתוספתא. ונראה דגרסינן "ששים ושבעה" לפי שיטה שפירשנו. טמא בודאי ומוחלט בספק, אוכל בקדשים — לאחר שלשים ושבעה יום, ושותה ביין ומיטמא למתים — לאחר שבעים וארבעה יום. טמא בודאי ומוחלט בודאי, אוכל בקדשים — לאחר שמונה ימים, ושותה יין ומטמא למתים — לאחר ארבעה וארבעים יום. **אשם** זה יהא שלמי נדבה — ואם תאמר: והא אמרינן בפרק "איזהו מקומן" (זבחים מז,ב) דאשם מצורע, שני כהנים מקבלין את הדם, אחד ביד ואחד בכלי. ושלמים אמרינן דצריך שיקבל כל דמו של פר? ויש לומר: דתקוני גברא שאני, כדאמרינן בפרק "התערובות" (זבחים עו,ב).

וסמיכה — למאן דאמר: אשם מצורע — לאו דאורייתא הוי באקפיי ידיו. ואף על גב דשלמים בעו סמיכה גמורה, ואשכחן בפסחים בפרק "האשה" (פט,ב) גבי "חמשה שנתערבו עורות פסחיהן" דנמנעין מלעשות פסח שני מחמת סמיכה — משום תקוני גברא התירו. ולמאן דאמר דאורייתא — הזכיר בחנם סמיכה, וכן נסכים, דבין שלמים בין אשם מצורע טעונין סמיכה ונסכים. ומיהו נסכים מצינו למימר דנקט משום שאר אשמות דלא בעו נסכים. **ותנופת** חזה ושוק — תימה: דלא תני תנופה מחיים דבעי אשם מצורע, כדתנן בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות סא,א). **ונאכל** ליום ולילה — ובתודה, דאין נאכלת אלא ליום ולילה, אין יכול להתנות — משום דבעיא לחם, ובלחם אי אפשר לעשות תקנה, כדמוכח בפרק "התודה" (מנחות פ,א). **שמעינן** ליה לרבי שמעון דאמר אם הביא עשרון אחד משני עשרונות ולוג אחד משני לוגין יצא — פירש בקונטרס: לא איתפריש. ויש לדקדק: מדקסבר מדת יבש לא נתקדשה, דמכשר שתי הלחם ולחם הפנים אבית פאגי, שמעת מינה דלא חייש בעשרון משתי עשרונות. ומיהו לוג אחד משני לוגין לא שמעינן מינה — דכולהו מודו במדת הלח דנתקדשה.

רש"י

רבי שמעון אומר למחרת של יום ששים מביא אשמו כו'. ושחיטתו בצפון – כשאר אשמות. **ומתן בהונות** – כדין אשם מצורע. **וסמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק** – כחומר שלמים. **ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה** – שמא אשם הוא. **ואף על גב דאמר מר** – בשחיטת קדשים, בפרק "כל הזבחים שנתערבו בחטאות המותות" (עו,ב). **אימר דאמר רבי שמעון, מייתי ומתני לכתחילה לתקוני גברא** – כגון האי, דבלאו הכי אסור למיכל בקדשים, דשמא מצורע הוא. **אבל בעלמא** – כגון התם בזבחים, דמיירי באשם שנתערב בשלמים, דקאמר רבי שמעון התם: כולן יאכלו כחומר שבהן, שיהו כולן נאכלין ליום ולילה כאשם, וכולן טעונים סמיכה ונסכים, דיעבד – אין, לכתחילה – לא. **דקא ממעט באכילתן** – דשמא שלמים הן, וזמן אכילתן שני ימים ולילה אחד. וכיון דאשם אינו נאכל אלא ליום ולילה, והנותר שורף – נמצא מביא קדשים לבית הפסול שלא כדין. אבל מנחות הללו, זמן אכילתן שוה – אפילו לכתחילה נמי. **ולרבי שמעון דאמר מחצה חלות כו'** – ומוקמא מתניתין אליביה, וכגון דמייתי ומתני: שיצטרפו חלות מעשרון זה לפי מה שנדר, ורקיקין מעשרון זה לפי מה שנדר. **הא קא מייתי** – השתא עשרון, מזה קצת ומזה קצת, וקא מערב שתי מנחות בהדי הדדי. ואיהו לא נדר אלא חדא מנחה, לאיתויי חד עשרון וחד לוג, ומיפלגיה לחלות ורקיקים. **שמעינן ליה לרבי שמעון** – דאמר: המביא מנחה והביא שני עשרונים ושני לוגין, ואמר "חציו של זה וחציו של זה – לחובתי, והשאר – נדבה" – יצא. ולא איתפריש לן היכא. **ומיקמץ היכי קמץ** – לאותה מנחה, שהוא מצטרף שתי מנחות למנחה אחת. **והא בעי מיקמיץ כו'** – דאי חדא מנחה של חלות ורקיקין אמר – הוי בעי איתויי חלות ורקיקין ולפותתן בכלי אחד, ולקמוץ משניהם קומץ אחד. שמעינן

עָמוֹ, וְאוֹמֵר: אִם מְצוֹרָע הוּא - זֶהוּ אֲשָׁמוֹ וְזֶה לוּגוֹ, וְאִם לָאו - אָשָׁם זֶה יְהֵא שַׁלְמֵי נְדָבָה. וְאוֹתוֹ אָשָׁם טָעוּן שְׁחִיטָה בַּצָּפוֹן, וּמַתַּן בְּהוֹנוֹת וּסְמִיכָה, וּנְסָכִים וּתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק, וְנֶאֱכָל לְזִכְרֵי כְהוּנָּה לְיוֹם וְלַיְלָה. וְאַף עַל גַּב דְּקָא מְפָרֵיק מָר בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים: אֵימַר דַּאֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מָיְיתֵי וּמַתְנֵי, לְכַתְּחִילָּה - לְתַקּוּנֵי גַּבְרָא. אֲבָל בְּעָלְמָא דִּיעֲבַד - אִין, לְכַתְּחִילָּה - לָא. - הָנֵי מִילֵּי גַּבֵּי שְׁלָמִים, דְּקָא מְמַעֵט בַּאֲכִילָתָן, דְּהָווּ לְהוּ קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל. אֲבָל מְנָחוֹת - אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבָּיֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן דַּאֲמַר, מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא, הָא קָא מָיְיתֵי עִשָּׂרוֹן אֶחָד מִשְּׁנֵי עִשָּׂרוֹן, וְלוֹג אֶחָד מִשְּׁנֵי לוּגִין! - שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דַּאֲמַר: אִם הֵבִיא עִשָּׂרוֹן אֶחָד מִשְּׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת וְלוֹג אֶחָד מִשְּׁנֵי לוּגִין - יָצָא. - וּמִיקְמַץ הֵיכִי קָמַץ? - דְּמַתְנֵי וַאֲמַר: אִי חַלּוֹת לְחוּדַיְיהוּ וּרְקִיקִין לְחוּדַיְיהוּ אֲמַרִי, דְּקָא קָמִיצְנָא מֵחַלּוֹת - לֶיהֱוֵי אַחַלּוֹת, דְּקָא קָמִיצְנָא מֵרְקִיקִין - לֶיהֱוֵי אַרְקִיקִין. אִי מֶחֱצָה רְקִיקִין וּמֶחֱצָה חַלּוֹת אֲמַרִי, דְּקָא קָמִיצְנָא מֵחַלּוֹת - לֶיהֱוֵי אַמֶּחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין, וּדְקָא קָמִיצְנָא מֵרְקִיקִין - לֶיהֱוֵי אַמֶּחֱצָה רְקִיקִין וּמֶחֱצָה חַלּוֹת. - וְהָא בָּעֵי מִיקְמַץ חַד קוֹמֶץ מֵחַלּוֹת ומרקיקין

עָמוֹ – ולוג שמן עם האשם, ומתנה **וְאוֹמֵר, אִם מְצוֹרָע הוּא**, כלומר אם אני מצורע מוחלט שנתרפא וחייב בקרבנות, **זֶהוּ אֲשָׁמוֹ וְזֶה לוּגוֹ** – הרי בהמה זו מוקדשת לקרבן אשם, והשמן מוקדש ללוג שמן הבא עם אשם מצורע, **וְאִם לָאו** – ואם איני מצורע, **אֲשָׁם זֶה יֵהָא** מוקדש לשם קרבן **שַׁלְמֵי נְדָבָה** ולא לשם קרבן אשם, **וְאוֹתוֹ** קרבן שהוא ספק **אָשָׁם** ספק שלמים, **טָעוּן שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן** – בצפון העזרה כשאר אשמות, **וּמַתַּן** דם על **בְּהוֹנוֹת** ידו ורגלו הימניות של ספק מצורע זה, כדין אשם מצורע. **וְכֵן** טעון **סְמִיכָה, וְנִסְכִּים, וּתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק**, כדיני קרבן שלמים, **וְנֶאֱכָל לִזְכָרֵי כְהוּנָּה, לְיוֹם וָלַיְלָה** בלבד כדין קרבן אשם, שמכיון שאנו מסופקים האם הוא מצורע וקרבן זה הוא אשם מצורע, או שאינו מצורע וקרבן זה הוא שלמי נדבה, לכך נותנים על קרבנותיו חומרי קרבן אשם וחומרי קרבן שלמים. מברייתא זו בה אומר רבי שמעון שמביא ומתנה, מביא אביי ראיה לתירוצו שגם כאן בספקותיו במנחתו יביא ויתנה.

הגמרא מבארת שעשיית תנאי בקרבנות לפעמים אינה לכתחילה, אך כאן לענין מנחה היא לכתחילה: **וְאַף עַל גַּב דְּקָא מְפָרִיק מַר** – ואף על פי שתירץ אחד האמוראים **בְּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים** – במסכת זבחים (עה) ואמר, **אֵימַר דְּאָמַר** – כל מה שהתיר **רַבִּי שִׁמְעוֹן** להיות **מַיְיתֵי וּמַתְנֵי** – להביא ולהתנות גם **לְכַתְּחִילָּה**, הוא רק בגלל שנצרך הדבר **לְתַקּוּנֵי גַּבְרָא**, כגון ספק מצורע זה שטעון תיקון להתירו באכילת קדשים, **אֲבָל בְּעָלְמָא** – אבל בשאר ספק קרבנות, **דְּיַעֲבַד אֵין** – רק לאחר שנתערבו שני קרבנות, ואם לא יקריבום יהא דינם שיסתאבו, הותר להקריב את שניהם ולאכלם כחמור שבהם, אבל **לְכַתְּחִילָּה לָא**, משום שנמצא מביא קדשים לבית הפסול וכמו שיבואר. **הָנֵי מִילֵּי** – דברים אלו נאמרו רק **לְנִבֵּי שְׁלָמִים**, שאם יקריבם כחומר אשם וכיוצא בו, מביאם לידי פסול, משום **דְּקָא מְמַעֵט בַּאֲכִילָתָן** – שהוא גורם מיעוט בזמן אכילתם, ששלמים זמן אכילתם שני ימים ולילה אחד, והוא נוהג בשלמים כחומרו של האשם, שזמן אכילתו הוא רק ליום ולילה, וזה אסור משום **דַּהֲווּ לְהוּ** – שנמצא מביא **קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל** – שיכולים לבוא לידי פסול נותר, **אֲבָל** להביא מספק שתי **מְנָחוֹת** חלות ורקיקים ולעשות תנאי ביניהם, מותר **אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה**, כי שני מנחות הללו זמן אכילתן שוה, ועל ידי תנאי זה אינו גורם להבאה לידי פסול, ומיושבים דברי אביי בשיטת רבי שמעון שיכול להביא ולהתנות במנחות אלו.

הגמרא חוזרת לדברי אביי ומקשה עליו. מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא** – לרבי שמעון שאמר שיכול להביא מנחת מאפה תנור אחת מחצה חלות ומחצה רקיקים, ולשיטתך [–אביי] שהעמדת את המשנה כדבריו ובאופן שמביא שתי מנחות נפרדות אחת של חלות ואחת של רקיקין, ומתנה שיצטרפו החלות ממנחה זו לפי מה שנדר, והרקיקין ממנחה זו לפי מה שנדר, וכן יעשה עם לוג השמן של מנחתו, שיתנה כשמביא את שני לוגי השמן, **הָא קָא** – והרי נמצא שהוא **מַיְיתֵי** [–מביא] **עֶשְׂרוֹן אֶחָד מִשְּׁנֵי עֶשְׂרוֹן, וְלוֹג אֶחָד מִשְּׁנֵי לוּגִּין**, כלומר, שנמצא שמביא את חובת מנחתו [–עשרון ולוג שמן] האחת לא כמנחה בפני עצמה המתקדשת בכלי אחד ואחר כך עושה ממנה מחצה חלות ומחצה רקיקים כפי שהתחייב, אלא מעורבת מנחתו משני מנחות [–עשרונות ולוגים] נפרדות, שנתקדשו בשני כלים. מתרצת הגמרא: **שַׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן** עצמו **דְּאָמַר אִם הֵבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד מִשְּׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת**, ואמר חצי מהעשרון האחד וחצי מהעשרון השני לחובתי, והשאר נדבה, **וְכֵן** אם הביא **לוֹג אֶחָד מִשְּׁנֵי לוּגִּין** ואמר חצי מלוג זה וחצי מלוג זה לחובתי, והשאר לנדבה, **יָצָא** ידי חובתו, ואם כן דברי רבי שמעון מיושבים לשיטתו.

הגמרא מבררת איך קומץ מנחות אלו. שואלת הגמרא: **וּמִיקְמָץ הֵיכִי קָמַץ** – וכיצד יקמוץ שתהא הקמיצה מועילה לכל ספיקות מנחתו, שהרי אנו מסופקים שמא יש כאן צירוף משתי מנחות למנחת חובתו, ומדיני הקמיצה שיש לקמוץ קומץ שלם ונפרד לחובה, וקומץ שלם ונפרד לנדבה. מיישבת הגמרא: שקומץ הן מהחלות והן מהרקיקין, ומועיל לשניהם משום **דְּמַתְנֵי וְאָמַר** – בשעה שקומץ מהחלות וקומץ מהרקיקים, מתנה ואומר, **אִי חַלּוֹת לְחוּדַיְיהוּ וְרִקִּיקִין לְחוּדַיְיהוּ אַמְרִי** – אם נדרתי רק חלות, או רק רקיקין, מה **דְּקָא קָמִיצְנָא** – שאני קומץ **מֶחֱצָה חַלּוֹת, לֵיהֲוֵי אַחַלּוֹת**, יהיה חל על החלות, ומה **דְּקָא קָמִיצְנָא** – שאני קומץ **מֶרְקִיקִין, לֵיהֲוֵי אַרְקִיקִין** – יהיה חל על הרקיקין, **וְאִי מֶחֱצָה רְקִיקִין וּמֶחֱצָה חַלּוֹת אַמְרִי** – ואם נדרתי מנחה אחת מצורפת ממחצה חלות ומחצה רקיקין, מה **דְּקָא קָמִיצְנָא** – שאני קומץ **מֶחַלּוֹת, לֵיהֲוֵי** – יהיה חל **אַמֶּחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין** – על חצי מהחלות שמהם לקחתי את הקומץ, וגם על מחצה הרקיקין, ויחול כל קומץ זה על מנחת החובה שלי, **וּדְקָא קָמִיצְנָא** – ומה שאני קומץ **מֶרְקִיקִין, לֵיהֲוֵי אַמֶּחֱצָה רְקִיקִין וּמֶחֱצָה חַלּוֹת** – על חצי מהרקיקין שמהם לקחתי את הקומץ, וגם על מחצה החלות ויחול כל קומץ זה על מנחת הנדבה שהבאתי.

שואלת הגמרא שעדיין יש חסרון באופן הקמיצה: **וְהָא בָּעֵי** [–והרי צריך] **מִיקְמָץ חַד קוֹמֶץ** – שיקמוץ קומץ אחד מעורב **מֵחַלּוֹת** – מפתיתי החלות

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' ב

אָמַר רָבָא, וּלְדִבְרֵי רַבִּי שהעצים כמנחה, **עֵצִים טְעוּנִין קְמִיצָה** – צריך שירסקם לעצים דקים ויקח מהם מלא קומצו ויקטיר כמו שעושים במנחה. **אָמַר רַב פָּפָּא, לְדִבְרֵי רַבִּי עֵצִים צְרִיכִין עֵצִים** – צריך להביא עם העצים שהתנדב עוד עצים כדי להקטיר עליהם את קרבן העצים שהביא, וכמו בשאר קרבנות.

שנינו במשנה, האומר הרי עלי **לְבוֹנָה, לֹא יִפְחוֹת מִן הַקּוֹמֶץ**. הגמרא מבררת מנין ששיעור הלבונה הוא קומץ. שואלת הגמרא: **מְנָלָן** שסתם הקטרת לבונה שיעורה קומץ. משיבה הגמרא: משום **דִּכְתִיב** (ויקרא ו ח) 'וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֹמְצוֹ מְסֹלֶת, הַמִּנְחָה וּמִשַّמְנָהּ **וְאֵת כָּל הַלְּבוֹנָה**', הכתוב מַקִּישׁ **לְבוֹנָה לְהַרָמָה דְּמִנְחָה** [–לחלק שהוא מפריש ומוציא מן המנחה להקטירו], ויש ללמוד מכך, **מַה הַרָמָה דְּמִנְחָה** שיעורה קוֹמֶץ, שהרי כתוב בפירוש 'והרים ממנו בקומצו', **אַף לְבוֹנָה נַמִי** [–גם] שיעורה קוֹמֶץ.

הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת כמה דינים של הנודר סתם: **תָּנוּ רַבָּנָן**, האומר **הֲרֵי עָלַי לַמִּזְבֵּחַ, יָבִיא לְבוֹנָה, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁקָּרֵב כּוּלוֹ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ אֶלָּא לְבוֹנָה**, והלשון 'הרי עלי למזבח' משמעו דבר שכולו קרב למזבח. ואם אמר **פֵּרַשְׁתִּי** איזה דבר הקרב על המזבח אביא, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ** [–זוכר] **מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא מִכָּל דָּבָר שֶׁקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ** – עליו להביא לבונה ומנחת נסכים ועולת העוף שאין בהם אכילה לכהנים.

הגמרא מבררת האם יש קרבן נוסף שכולו למזבח. שואלת הגמרא: **וְתוּ לֵיכָּא** – וכי אין קרבן נוסף שכולו למזבח חוץ מלבונה, **וְהָא אִיכָּא** – הרי יש קרבן **עוֹלָה**, שכולו קרב על המזבח, ואם כן אפשר שכוונתו לעולה. משיבה הגמרא: **אִיכָּא** – יש את **עוֹרָהּ** שניתן **לַכֹּהֲנִים**, ו'הרי עלי למזבח' משמעו דבר שכולו למזבח ואין בו שום חלק הניתן לכהנים. שואלת הגמרא עוד: **וְהָא אִיכָּא** – והרי יש **עוֹלַת הָעוֹף** שקרבה כולה למזבח, ואין לכהנים חלק בה, שאף עורה נקטר, ואם כן אפשר שכוונתו לעולת העוף. משיבה הגמרא: **אִיכָּא** – יש בה חלק שאינו קרב למזבח, והוא

וּמֵרְקִיקִין – ומפתיתי הרקיקין, וְהוא לא עשה כן, אלא **קָא קָמִיץ מֵחַלּוֹת** לבד **אַרְקִיקִין** – על מנחה שיש בה גם רקיקין, שהרי קמץ קמיצה בפני עצמה מהחלות לכל מנחת חובתו גם על הרקיקין שבה, **וּמֵרְקִיקִין אַחַלּוֹת** – וכמו כן קמץ מרקיקין לבד עבור מנחת הנדבה שבה יש גם חלות. מיישבת הגמרא: **שַׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן** עצמו **דְּאָמַר** לעיל (סג:) המביא מנחה אחת של חלות ורקיקין, **אִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ** [–בקומצו] **מֵאֶחָד** מהם, רק מהחלות, או רק מהרקיקין, **עַל שְׁנֵיהֶם, יָצָא** ידי חובתו.

הגמרא שואלת לפי רבי שמעון מה יעשה עם מותר השמן של הרקיקין: **וְהָא אִיכָּא** – והרי יש לברר מה יעשה עם **מוֹתַר הַשֶּׁמֶן** הנשאר לאחר משיחת הרקיקין, **דְּאִי מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין אָמַר** [–נדר], דינו של **מוֹתַר הַשֶּׁמֶן** הנשאר לאחר משיחת הרקיקין **שמַחֲזִירוֹ** לְמחצה **חַלּוֹת**, אולם **אִי כּוּלְּהוּ רְקִיקִין אָמַר** – אם נדר מנחה שכולה רקיקין, **מוֹתַר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים**, וזה שמסתפק מה נדר, מה יעשה במותר השמן הנשאר לאחר משיחת הרקיקין. מיישבת הגמרא: משנתינו סוברת **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה**, שלשיטתו ממה נפשך מותר השמן נאכל לכהנים. **דְּתַנְיָא** בברייתא לעיל (עה:), **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן**, מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין, מביא לוג שמן וחוצהו, חציו לחלות וחציו לרקיקין, **ומוֹשְׁחָן** לרקיקין **כְּמִין כִּי** – אות יוונית העשויה כמין אות טי"ת, **וּמוֹתַר הַשֶּׁמֶן** הנשאר ממשיחת הרקיקין **נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים**, כדין מנחה שכולה רקיקין, לכן אף שאנו מסופקים האם זו מנחת רקיקין בפני עצמה או מנחה שחציה חלות וחציה רקיקין, מכל מקום דין השמן שינתן לכהנים, שהרי לשיטתו של רבי שמעון בן יהודה גם מנחה שחציה חלות וחציה רקיקין מותר השמן נאכל לכהנים.

הגמרא חוזרת לדברי המשנה שהנודר ששכח איזה מין מנחה נדר מביא חמשה מנחות. שואלת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב כַּהֲנָא לְרַב אַשִּׁי**, מדוע לא חייב התנא להביא אלא חמשה מנחות, **וְהָא אִיכָּא לְסַפּוּקָהּ** – והרי יש להסתפק גם בְּמנחה נוספת והיא **מִנְחַת נְסָכִים**, והגם שמנחת נסכים באה חובה עם הקרבן, אך היא באה גם בפני עצמה בנדבה, **דְּאָמַר רָבָא מִתְנַדֵּב אָדָם מִנְחַת נְסָכִים** אם ירצה אפילו **בְּכָל יוֹם**, ומכיון שאפשר לנדור מנחת נסכים בפני עצמה, מדוע איננו חוששים שמא נדר להביא מנחה זו. מיישבת הגמרא: **כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** – הנודר לא הסתפק אלא (**סִימָן** לדינים להלן, **יָחִי"ד בִּגְלַ"ל לְבוֹנָ"ה בְּלוֹ"ג מְקַמְּצָ"ה**) שמא נדר מנחה **הַבָּאָה** רק (**בִּגְלַל**) בנדבת **הַיָּחִיד**, כלומר שחמשת המנחות אינם באים בשותפות כמו ששנינו במשנה לעיל (קד:), וברור לנודר שנדר רק מין מנחה שהיחיד מביאה, אבל מנחת נסכים **הַבָּאָה** (**בִּגְלַל**) גם על ידי **צִיבּוּר**, **לֹא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** שמא מנחה כזו נדר. ועוד, **כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** לנודר, אלא שמא נדר מנחה **הַבָּאָה בִּגְלַל עַצְמָהּ**, ללא זבח, אבל מנחת נסכים **הַבָּאָה בִּגְלַל זֶבַח**, כלומר שהזבח מחייבה, **לֹא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ**. ועוד, **כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** אלא שמא נדר מנחה **הַטְעוּנָה לְבוֹנָה**, אבל מנחת נסכים **שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה לְבוֹנָה לֹא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ**. ועוד, **כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** אלא שמא נדר מנחה **הַבָּאָה בְּלוֹג** אחד של שמן, אבל מנחת נסכים **הַבָּאָה בִּשְׁלֹשָׁה לוּגִּין** כגון כשבאה עם כבש, **לֹא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ**. ועוד, **כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ** אלא שמא נדר מנחה **הַטְעוּנָה קְמִיצָה**, אבל מנחת נסכים **שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה קְמִיצָה לֹא קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ**.

שנינו במשנה: **פֵּירַשְׁתִּי** שאביא **מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים**, ואיני יודע כמה עשרונים פירשתי, יביא ששים עשרון, רבי אומר יביא ששים מנחות של עשרונות, מעשרון אחד ועד ששים עשרון.

הגמרא מביאה ברייתא שבה חכמים ורבי מרחיבים דבריהם: **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, הנודר שאמר לאחר נדרו **פֵּירַשְׁתִּי** בנדרי שאביא **מִנְחָה** מסוימת, **וְקָבַעְתִּי** להביאה **בִּכְלִי אֶחָד**, (**שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים**), **וְאֵינִי יוֹדֵעַ** [–זוכר] **מַה** [–כמה] עשרונים **פֵּירַשְׁתִּי**, **יָבִיא מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים** בכלי אחד, שזה הוא השיעור הגדול של מנחה הבאה בכלי אחד, **דִּבְרֵי חֲכָמִים**. **רַבִּי אוֹמֵר** אינו יוצא ידי חובתו במנחה אחת של ששים עשרון, אלא **יָבִיא** ששים **מְנָחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים** מֵעשרון **אֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים** עשרונים, כלומר, מנחה אחת של עשרון אחד, ועוד מנחה של שני עשרונים, וכן הלאה עד ששים עשרון, שֶׁמנין כל העשרונים יחד **הֵן אֶלֶף וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים** עשרונים, ובכל כלי יתנה ויאמר, אם כזו מנחה נדרתי זו לנדרי ואם לאו תהא נדבה, שבאופן זה ודאי שהביא את מה שנדר.

הברייתא דנה באופן נוסף שנחלקו חכמים ורבי לשיטתם: **פֵּירַשְׁתִּי** את נדרי, וְאולם **אֵינִי יוֹדֵעַ** [–זוכר] **מַה פֵּירַשְׁתִּי**, וְאיני זוכר **אֵי זוֹ מֵהֶן** מחמשת המנחות **פֵּירַשְׁתִּי**, וְגם **אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה** עשרונים **פֵּירַשְׁתִּי**, מכיון ששכח גם את מנין העשרונים, וגם איזו מין מנחה נדר, **יָבִיא חָמֵשׁ מְנָחוֹת**, וכל אחת מהם תהיה **שֶׁל שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים**, **שֶׁהֵן** בסך הכל **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת** עשרונים, שחמש מנחות של ששים עשרונים, הם שלוש מאות עשרונים, **דִּבְרֵי חֲכָמִים**. **רַבִּי אוֹמֵר** אינו יוצא בכך ידי חובתו, אלא **יָבִיא חָמֵשׁ מְנָחוֹת שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים** – מכל מין מחמשת המנחות יביא ששים מנחות, מֵעשרון **אֶחָד** למנחה הראשונה, ועוד מנחה של שני עשרונים, וְכן הלאה **עַד** מנחה של **שִׁשִּׁים** עשרונים, שֶׁמנין כל העשרונים **הֵן תִּשְׁעָה אֲלָפִים וּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים**, ובכל כלי יתנה ויאמר אם כזו מנחה נדרתי זו לנדרי, ואם לאו תהא נדבה.

הגמרא מבארת את המחלוקת בין רבנן לרבי: **בְּמַאי קָא מִיפְלְגִי** – במה חולקים רבנן ורבי, **אָמַר רַב חִסְדָּא בְּמוּתָּר לְהַכְנִים חוּלִּין לָעֲזָרָה, קָא מִיפְלְגִי, רַבִּי סָבַר אָסוּר לְהַכְנִים חוּלִּין לָעֲזָרָה**, לכן אינו יכול להביא בכלי אחד מנחה שאינו חייב אלא במקצתה, ולהתנות שהחלק שאינו לחובתו יהיה חולין, שאם כן נמצא מכניס חולין לעזרה. **וְרַבָּנָן סָבְרִי מוּתָּר לְהַכְנִים חוּלִּין לָעֲזָרָה**, לכן יביא ששים עשרון בכלי אחד, ויתנה, אם כולן נדרתי כולן לחובתי, ואם לאו, מה שנדרתי יהא לחובתי והשאר חולין.

רבא מבאר באופן אחר את מחלוקתם: **רָבָא אָמַר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רבנן ובין רבי אינם חולקים **שאָסוּר לְהַכְנִים חוּלִּין לָעֲזָרָה, וְהָכָא** [–וכאן] **בְּמוּתָּר לְעָרֵב** מנחות **חוֹבָה בִּנְדָבָה קָא מִיפְלְגִי, רַבָּנָן סָבְרִי מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה**, לכן יביא ששים עשרון בכלי אחד, ויתנה ויאמר מספר העשרונים שנדרתי יהא לחובתי והשאר נדבה, ותהא מעורבת המנחה בכלי אחד החובה עם הנדבה, **וְרַבִּי סָבַר אָסוּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה**, לכן אינו יכול להביא ששים עשרון בכלי אחד, ולהתנות שהחלק שאינו מחובתו יהיה נדבה, כי בכך תהיה מעורבת החובה עם הנדבה, ואסור לערבם. אלא יביא ששים מנחות בששים כלים.

הגמרא מקשה על ביאורו של רבא: **אָמַר לֵיהּ** [–לו] **אַבַּיֵי לְרָבָא, לְרַבָּנָן דְּאָמְרִי** [לשיטתך] **שמוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה**, נמצא שיש כאן שתי מנחות, ואם כן **הָא בָּעִינַן** – הרי צריך לקמוץ **שְׁנֵי קְמָצִים**, עבור המנחת חובה והנדבה. מתרץ רבא: **דְּקָמִיץ** תחילה לשם מנחת חובה, **וְהָדַר קָמִיץ** קומץ שני לשם מנחת נדבה. מקשה הגמרא: **וְהָא קָא קָמִיץ** מִמנחת **חוֹבָה אַנְּדָבָה** [–על מנחת נדבה] **וּמִמנחת נְדָבָה אַחוֹבָה**, שהלא המנחות מעורבים זה בזה. מתרצת הגמרא: **דְּתָלֵי לֵיהּ בְּדַעַת כֹּהֵן, דְּאָמַר** המביא, **כָּל הֵיכָא** [–היכן] **דְּמָטְיָא יְדָא** – שתגיע ידו **דְּכֹהֵן הַשְׁתָּא** [–עכשיו], כלומר הקומץ הראשון שהכהן קומץ, יהיה כולו **חוֹבָה, וּלְבַסּוֹף נְדָבָה** – והיכן שתגיע ידו של הכהן בקומץ האחרון יהיה כולו נדבה.

הגמרא מבררת את סדר הקטרות הקמצים לפי ביאורו של רבא. מקשה הגמרא: **וְאַקְטוּרֵי הֵיכִי מַקְטַר** – איך יקטיר את שני הקמצים האלו, אם תאמר **לִיקַטַּר נְדָבָה בְּרֵישָׁא** – אם תאמר שיקטיר את קומץ הנדבה תחילה, אם כך קומץ **דְּחוֹבָה הֵיכִי מַקְטַר לָהּ** – איך יקטיר את קומץ החובה, **דִּלְמָא כּוּלָּהּ** – כל המנחה שהביא **חוֹבָה הִיא**, והקומץ שקמצו שני ומקטירו תחילה, אינו כלל קומץ אלא שיירי מנחת חובה הוא, וְנמצא שבהקטרתו **חָסְרוּ לְהוּ שִׁירַיִם** – שנחסרו שיירי מנחת החובה, את אותו קומץ שהקטיר לשם נדבה, **וְאָמַר מַר** (לעיל ט.), **שִׁירַיִם שֶׁחָסְרוּ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה, אֵין מַקְטִיר קוֹמֶץ עֲלֵיהֶן**. ואם תאמר **לִיקַטַּר חוֹבָה בְּרֵישָׁא** – שיקטיר את קומץ החובה לפני שמקטיר את קומץ הנדבה, שבאופן זה כשמוקטר קומץ החובה כל שיירי קמיצת החובה עדיין לפנינו, עדיין קשה, קומץ **דִּנְדָבָה הֵיכִי מַקְטַר לָהּ** – איך הוא רשאי להקטיר את קומץ הנדבה לאחר הקטרת הקומץ הראשון של החובה,

רש"י

שמעינן ליה לרבי שמעון – בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות סג,ב). **מותר השמן** – אמרינן בפרק "ואלו מנחות" (מנחות עה,א): מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין – מביא לוג שמן וחוצהו לחלות ורקיקין. וחלות – בוללן, ומושח הרקיקין על פני כולן, ושאר השמן מחזירו לחלות. וגבי "כולה רקיקין" תניא לעיל מההיא: מושחן כמין כי, ושאר השמן נאכל לכהנים. **רבי שמעון בן יהודה** – גבי "מחצה חלות ומחצה רקיקין" קאי. **מותר השמן נאכל לכהנים** – כדין רקיקין הבאים בפני עצמן, הלכך ממה נפשך מותר של רקיקין נאכל לכהנים. **כי קא מספקא ליה** – לנדר – ממנחת יחיד שאינה באה בצבור, דהיינו הנך חמש מנחות הנדבה, דאינן באות בצבור, כדאמר לעיל (קד,ב): אין שנים מתנדבים עשרון אחד, שהרי כתיב בה "נפש". אבל מנחת נסכים, הבאה בצבור – לא מספקא ליה, דודאי ידע שלא נדרה. **של עשרונים מאחד ועד ששים** – שיביא ששים מנחות בששים כלים, בחד כלי – חד עשרון, ובאידך – שנים, ובאידך – שלשה, ובאידך – [ארבעה, וכן עד] ששים. **שהם אלף ושמנה מאות ושלשים עשרונות** – ובכל כלי יאמר: "אם כזו נדרתי – זו לנדרי. ואם לאו – תהא נדבה". דממה נפשך חדא מינייהו נדר. **פירשתי** – "עשרונות, ופירשתי מאיזה מנחה מן החמש המנחות, ואיני יודע מאיזה מנחה פירשתי, וכמה עשרונים פירשתי בה" – יביא חמש מנחות של ששים עשרונות. **במותר להכנים חולין לעזרה** – ודכולי עלמא: אסור לערב חובה בנדבה. **רבנן סברי מותר להכנים חולין לעזרה** – הלכך, יביא ששים עשרון בכלי אחד, ויתנה: "אם כולן נדרתי – כולן לחובתי. ואם לאו, מה שנדרתי – יהא לחובתי, והשאר – חולין". אבל השאר לנדבה לא מצי לאיתויי, דאסור לערב חובה בנדבה. ואי קשיא: הכא נמי, היכי קריב קומץ, הא הוי קצת מן הקומץ חולין? ועוד: מנחה היכי מישתרי, והא לא איקמצא קומץ שלם, דקצת מן הקומץ הוי חולין? תריץ כדתרצינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כד,ב): קומץ בדעתא דכהן תליא מילתא, וכהן – דעתו אקודש ולא אחולין. **ורבי סבר אסור להכנים חולין לעזרה** – הלכך, לא מצי איתויי בכלי אחד ומתנה. אבל יביא ששים מנחות, מאחד ועד ששים בששים כלים, ויאמר: "אותם שנדרתי – יהו לחובתי, והשאר – נדבה". ואי קשיא: לייתי ששים עשרונות בששים כלים, ויאמר: "לפי חשבון שנדרתי – יהא לנדרי, והשאר – נדבה"? הא לא קשיא, דקביעות המנחה – מילתא היא, ולא מצי לאיתויי בכלי אחד פחות ממה שקבע בו. **מותר לערב חובה בנדבה** – הלכך מייתי ששים עשרונות, ויאמר: "כפי מה שנדרתי – יהו לחובתי, והשאר – לנדבה". **שני קמצים** – חד לחובה וחד לנדבה. **ומשני דקמיץ** – שני קמצים. **כל היכא דמטי ידיה דכהן השתא** – בקומץ ראשון – יהא חובה, וכל היכא דמטו ידיה בקומץ אחרון – תהא נדבה. דלמא

תוספות

רבי שמעון בן יהודה — ואם תאמר: מאי סלקא דעתך דמקשה, דקאמרינן דאי מחצה חלות ומחצה רקיקין — מותר השמן מחזירו לחלות, הא לא אשכחן בפרק "ואלו מנחות" (מנחות עה,א) רבי שמעון דאית ליה האי סברא, ומנא ידע בבולה רקיקין דשאר השמן נאכל לכהנים? ויש לומר: משום דרבנן דפליגי ארבי שמעון בן יהודה התם סבירא להו במותר השמן מחזירו לחלות, ואליבא דרבי שמעון קאמרי, דהא קתני "מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקים", ומאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא? רבי שמעון!

שהן אלף ושמונה מאות ושלשים — כיצד? קח בידך מאחד ועד ששים, וצרף תחילתן לסופן עד האמצע כגון אחד ושישים — הם ששים ואחד, שנים וחמשים ותשע — ששים ואחד, ושלש וחמשים ושמונה — הם ששים ואחד. כן תמנה עד שלשים, דשלשים ושלשים ואחד — נמי הם ששים ואחד, ויעלה לך שלשים פעמים ששים ואחד. וכן נוכל למנות פרים דחג, דעולין לשבעים. כיצד? שבע ושלש עשרה — הם עשרים, וכן שמונה ושתים עשרה — הם עשרים, וכן תשע ואחת עשרה — הם עשרים, ועשר — הרי שבעים.

במותר להכניס חולין לעזרה קמיפלגי — ולא מיתוקמא אלא כרבנן דאמרי: למנחה של ששים עשרון — ששים לוגין. דאי כרבי אליעזר בן יעקב דאמר: אין לה אלא לוגה — היכי מיתכשרה? כיון דאיערב חולין בהדה, הא אינה ראויה לבללן, משום דהוה ליה חיסר שמנה.

רבה אמר דכולי עלמא וכו' — "רבה" גרסינן, אף על פי שהוא אחר רב חסדא. דרבא משני לקמן שינויא אחרינא.

דתלי לה בדעת כהן — ואף על גב דב"הקומץ רבה" (מנחות כד,ב) ליתי ליה לאביי בדעתא דכהן תליא מילתא, הכא מודה.

אפשר

וּמֵרְקִיקִין, וְקָא קָמַיִץ מֵחַלּוֹת אַרְקִיקִין וּמֵרְקִיקִין אַחֲלוֹת! - שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דַּאֲמַר: אִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵאֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם - יָצָא. - וְהָא אִיכָּא מוֹתַר שֶׁמֶן, דְּאִי מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין אָמַר - מוֹתַר הַשֶּׁמֶן מַחֲזִירוֹ לְחַלּוֹת, אִי כּוּלְּהוּ רְקִיקִין אָמַר - מוֹתַר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים! - כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: מוֹשְׁחָן כְּמִין כִּי, וּמוֹתַר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. אָמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְרַב אַשִׁי: וְהָא אִיכָּא לְסַפּוּקָה בְּמִנְחַת נְסָכִים, דַּאֲמַר רָבָא: מִתְנַדֵּב אָדָם מִנְחַת נְסָכִים בְּכָל יוֹם! - כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ (סִימָן: יָחִיד. בִּגְלַל. לְבוֹנָה. בְּלוֹג. מְקַמְּצָהּ) - בָּאָה בִּגְלַל יָחִיד, בָּאָה בִּגְלַל צִיבּוּר - לָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ. כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ - בָּאָה בִּגְלַל עַצְמָהּ, בָּאָה בִּגְלַל זֶבַח - לָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ. כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ - טְעוּנָה לְבוֹנָה, שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה לְבוֹנָה - לָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ. כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ - בָּאָה בְּלוֹג, בָּאָה בְּשִׁלְשָׁה לוּגִין - לָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ. כִּי קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ - טְעוּנָה קְמִיצָה, שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה קְמִיצָה - לָא קָא מִסְתַּפְּקָא לֵיהּ. "פֵּירַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים". תָּנוּ רַבָּנַן: "פֵּירַשְׁתִּי מִנְחָה וְקִבַּעְתִּי בִּכְלִי אֶחָד שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים, דִּבְרֵי חֲכָמִים. רַבִּי אוֹמֵר: יָבִיא מִנְחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנִים מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים, שֶׁהֵן אֶלֶף וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵי זוֹ מֵהֶן פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא חָמֵשׁ מִנְחוֹת שֶׁל שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, דִּבְרֵי חֲכָמִים. רַבִּי אוֹמֵר: יָבִיא חָמֵשׁ מִנְחוֹת שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנִים מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה אֲלָפִים וּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּמוּתָּר לְהַכְנִיס חוּלִּין לַעֲזָרָה קָא מִיפַּלְגִי. רַבִּי סָבַר: אָסוּר לְהַכְנִיס חוּלִּין לַעֲזָרָה, וְרַבָּנַן סָבְרִי: מוּתָּר לְהַכְנִיס חוּלִּין לַעֲזָרָה. רָבָא אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא - אָסוּר לְהַכְנִיס חוּלִּין לַעֲזָרָה, וְהָכָא בְּמוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה קָא מִיפַּלְגִי. רַבָּנַן סָבְרִי: מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה, וְרַבִּי סָבַר: אָסוּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרָבָא, לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי: מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה - הָא בְּעֵינַן שְׁנֵי קְמָצִים! - דְּקָמִיץ וַהֲדַר קָמִיץ. - וְהָא קָא קָמִיץ מֵחוֹבָה אַנְּדָבָה וּמִנְּדָבָה אַחוֹבָה! - דְּתָלֵי לֵיהּ בְּדַעַת כֹּהֵן, דַּאֲמַר: כָּל הֵיכָא דְּמָטֵיָא יָדָא דְּכֹהֵן הָשְׁתָּא - חוֹבָה, וּלְבַסּוֹף - נְדָבָה. - וְאַקְטוּרֵי הֵיכִי מַקְטַר? לִיקְטַר נְדָבָה בְּרִישָׁא - דְּחוֹבָה הֵיכִי מַקְטַר לָהּ? דִּלְמָא כּוּלָּהּ חוֹבָה הִיא וְחָסְרוּ לְהוּ שִׁירַיִם, וַאֲמַר מָר: שִׁירַיִם שֶׁחָסְרוּ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה - אֵין מַקְטִיר קוֹמֶץ עֲלֵיהֶן! לִיקְטַר חוֹבָה בְּרִישָׁא - דִּנְדָבָה הֵיכִי מַקְטַר לָהּ? ודלמא

אפשר דמייתי שיתין בחד מנא ומגע להו וקמיץ — תימה: והא תניא ב"הקומץ רבה" (מנחות כד,א): "והרים ממנו בקומצו" — מן המחובר, שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמוץ. ומשמע התם כגון דחק קפיזא בקבא, אף על גב דעריב מעילא! ואין לחלק בין עשרון אחד לכמה עשרונות, דהא על כרחיך הא דקאמרינן הכא "ומגע להו וקמיץ", למה לי ד"מגע להו", אי לאו משום דכתיב "ממנו", כדדריש להו התם. וכיון דמדכתיב "ממנו" נפקא, יש לנו למעט שני עשרונות בשני כלים, כיון דחדא מנחה ניתנו וחד קומץ לתרוייהו, אף על גב דנגעי, כמו עשרון אחד בשני כלים! וצריך לפרש: שני כלים דהכא, בעריבה של תרנגולים דהתם. ואף על גב דמפסקן מחיצתה — הא נוגע. ואם תאמר: דבכולה שמעתא משמע דלא אסרינן אלא לערב חובה בנדבה, אבל חובה בחובה — משמע דשרי. ואם כן, לרבי, יאמר: "אם ששים עשרונים נדרתי — הרי עלי עדיין עשרון אחד. ואם פחות מששים נדרתי — הרי עלי עדיין כל מה שחיסרתי משששים ועוד עשרון אחד יותר". ומייתי שיתין בחד מנא, וחד בחד מנא, ומגע להו, וקמיץ מהאי וקמיץ מהאי. דכיון שהכל חובה — יכול לערב! ויש לומר: כדשנינן לעיל בפרק "התודה" (פא,א): התורה אמרה "טוב אשר לא תדור", ואת אמרת ליקו ולינדר לכתחילה?! ואין לנו לעשות כאן תקנה על ידי "הרי עלי", אבל ב"הרי זו" — שרי, דהוי נדבה, ורבי כרבי אליעזר בן יעקב. ואין לומר: דלייתי שיתין בחד מנא, וחד בחד מנא, ומגע להו, וקמיץ להו מעשרון אנדבה דבששים — דהא כי כלל חובה מערבא בנדבה, הוה ליה חיסר שמנה וריבה שמנה. **לא** יפחות משני גזירין — ודווקא כי אמר "עצים", אבל כי אמר "עץ" — מייתי גזיר אחד, כדאיתא בשקלים (יא). **לא** יפחות מן הקומץ — במסכת שקלים בפרק "שלשה עשר שופרות" (יא) פליגי אי לשיעור יד בעלים אי לשיעור יד כהן.

המעלה את הקומץ בחוץ חייב — ובהא כללא הוי מעלה קומץ בפנים — דהקטרה מעלייתא היא, והלכך לא חשיב להו בשיתא. כך פירש בקונטרס. ואם תאמר: ומי סתם לן תנא כרבי אליעזר, דבפרק בתרא דזבחים (קי,א) ומייתי ליה לעיל בסוף פרק קמא (יב,ב), דרבנן מחייבי בכזית בחוץ! ויש לומר: ד"קומץ" דנקט — לאו לאפוקי כזית, אלא לאפוקי מאידך דרבי אליעזר, דאמר בשני בזיכי לבונה: עד שיקריב שני קמצים. ולפירוש זה לא מיירי בקומץ דסולת. **והא** איכא עולה — ואם תאמר: והא איכא שמן, למאן דאמר בפרק "כל התדיר" (זבחים צא,ב) דכלילי? ויש לומר: כיון דאיכא שמן דאכלי כהנים — לא פסיקא ליה. ועוד קשיא: והא איכא עצים, דאפילו לרבי דאמר טעון קמיצה — הכל קרב, כמפורש ב"הקומץ רבה" (מנחות כ,ב).

ודילמא

וְדִלְמָא כּוּלָּהּ חוֹבָה הִיא, וְכָל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לָאִישִׁים - דְּרֵי הוּא בְּ"כַל תַּקְטִירוּ"! אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי: דְּמְסִיק לְהוּ לְשׁוּם עֲצִים, וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה, אֲבָל אַתָּה מַעֲלֶה לְשׁוּם עֲצִים. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: וְדִלְמָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה, וְהָכָא בִּדְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא מִיפַּלְגִי. דְּרַבָּנַן - אִית לְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי - לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר! - אֲמַר לֵיהּ: אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּרַבִּי מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה וּדְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֵית לֵיהּ - אֶפְשָׁר דְּמַיְיתֵי שִׁיתִּין בְּחַד מָנָא, וְחַד בְּחַד מָנָא, וּמַגַּע לְהוּ, וְקָמִיץ. רָבָא אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה, וּדְכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָכָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְרַבָּנַן קָא מִיפַּלְגִי: דְּתַנְיָן: אֲפִילּוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עֲשָׂרוֹן - נוֹתֵן לָהּ שִׁשִּׁים לוֹג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עֲשָׂרוֹן - אֵין לָהּ אֶלָּא לוּגָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר "לְמִנְחָה וְלוֹג שָׁמֶן". רַבָּנַן סְבְרִי [כְּרַבָּנַן], דְּאָמְרִי: שִׁשִּׁים לוֹג, וְכָל חַד וְחַד עֲשָׂרוֹן - לוּגָהּ קָא שָׁקֵיל. וְרַבִּי סָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, דַּאֲמַר: אֵין לָהּ אֶלָּא לוּגָהּ, וְלָא יָדְעִינַן אִי חָדָא מִנְחָה הִיא - דְּסָגֵי לָהּ בְּחַד לוֹג, אִי שְׁתֵּי מְנָחוֹת נִינְהוּ - דְּבָעְיְנַן שְׁנֵי לוּגִין. רַב אַשִׁי אָמַר: בְּקָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל קָמִיפַּלְגִי. רַבָּנַן סָבְרִי: קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל - יָצָא, וְרַבִּי סָבַר: לֹא יָצָא. - וְהָא אִיפְּלְגוּ בָּהּ חָדָא זִמְנָא, דְּתַנְיָן: קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל - יָצָא, רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא! - צְרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָא - בְּהָא קָא אָמְרִי רַבָּנַן, מִשּׁוּם דְּאִידִי וְאִידִי קוֹמֶץ הוּא, אֲבָל הָתָם דְּקָא נְפִישִׁי אֵימּוּרִין - אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי. וְאִי אִיתְּמַר בְּהַהִיא - בְּהַהִיא קָאָמַר רַבִּי, אֲבָל בְּהָא אֵימָא מוֹדֵי לְהוּ לְרַבָּנַן, צְרִיכָא. סִימָן: עֵצִים. זָהָב. יַיִן. עוֹלָה. תּוֹדָה. שׁוֹר. **מִשְׁנָה "הֲרֵי עָלַי עֵצִים" - לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי גְּזִירִין. "לְבוֹנָה" - לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ. חֲמִשָּׁה קְמָצִים הֵם: הָאוֹמֵר "עָלַי לְבוֹנָה" - לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ, הַמְנַדֵּב מִנְחָה - יָבִיא עֶמֶה קוֹמֶץ לְבוֹנָה, הַמַּעֲלֶה אֶת הַקּוֹמֶץ בַּחוּץ - חַיָּיב, שְׁנֵי בָזִיכִין טְעוּנִין שְׁנֵי קְמָצִים. "הֲרֵי עָלַי זָהָב" - לֹא יִפְחוֹת מִדִּינַר זָהָב. "כֶּסֶף" - לֹא יִפְחוֹת מִדִּינַר כֶּסֶף. "נְחֹשֶׁת" - לֹא יִפְחוֹת מִמַּעֲה כֶּסֶף. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יְהֵא מֵבִיא, עַד שֶׁיֹּאמַר "לֹא לְכָךְ נִתְכַּוַּנְתִּי". **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: "קָרְבָּן" - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין עֵצִים. וְכַמָּה? שְׁנֵי גְּזִירִין, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קָרְבַּן הָעֵצִים". רַבִּי אוֹמֵר: עֵצִים קָרְבָּן הֵם, טְעוּנִין מֶלַח וּטְעוּנִין הַגָּשָׁה. אָמַר רָבָא: וּלְדִבְרֵי רַבִּי, עֵצִים טְעוּנִין קְמִיצָה. אָמַר רַב פַּפָּא: לְדִבְרֵי רַבִּי, עֵצִים צְרִיכִין עֵצִים. "לְבוֹנָה לֹא יִפְחוֹת מִן הַקּוֹמֶץ". מְנָלַן? דִּכְתִיב "וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֹמְצוֹ מְסֹלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַّמְנָהּ וְאֶת כָּל הַלְּבֹנָה", מַקִּישׁ לְבוֹנָה לַהֲרָמָה דְּמִנְחָה, מָה הֲרָמָה דְּמִנְחָה - קוֹמֶץ, אַף לְבוֹנָה - נַמִּי קוֹמֶץ. תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי עָלַי לַמִּזְבֵּחַ" - יָבִיא לְבוֹנָה, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁקָּרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ אֶלָּא לְבוֹנָה. "פֵּירַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא מִכָּל דָּבָר שֶׁקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ. - וְתוּ לֵיכָּא? וְהָא אִיכָּא עוֹרָהּ לַכֹּהֲנִים. - וְהָא אִיכָּא עוֹלַת הָעוֹף! - אִיכָּא**

מוראה

דִּלְמָא כּוּלָּהּ חוֹבָה הִיא – ומכי שקיל קומץ קמא – הוה ליה כל מה שבכלים שיריים, וכי קמיץ דנדבה ומקטר לה – הוו להו [במקטיר] שיריים (שחסרו). **דמסיק להו לשם עצים** – לעולם דחובה מקטיר ברישא. ודקאמר: דילמא אינו שיריים נינהו וקמו להו ב"בל תקטירו" – דמקטר ליה לקומץ דנדבה לשם עצים. **ואל המזבח לא יעלו** – בתריה דהדהוא קרא ד"בל תקטירו" כתיב. **אית להו דרבי אליעזר** – הלכך, כי מקטר לקומץ דנדבה, מתנה ואומר: אם איכא נדבה בההוא כלי – תהוי הקטרה מעליא. ואי כולה לחובה היא, הקטרה קמייתא – תהא הקטרה, והך – לשם עצים. **ורבי לית ליה דרבי אליעזר** – הילכך, לא מצי לאיתויי בחד מנא – דתו לא מקטר לקומץ קמא, דלמא כוליה חובה, וקם ליה ב"בל תקטירו". **אפשר דמייתי ששים בחד מנא וחד בחד מנא** – וקמיץ מגדול ברישא, ומתנה: אי כולה חובה – שפיר. ואי לא, הא דקמיצנא – ליהוי מחובה, ומאי דקמיצנא מכלי אחד – ליהוי אההוא עשרון, ולאותה נדבה דפש בכלי אחר. "ומגע" – מגען לראש הכלים זה בצד זה, כדי שיגעו ראשי הקלתות זו לזו, כי היכי דלישתרי נדבה דבכלי גדול הקומץ דבכלי קטן. ומקטיר חובה, והדר דנדר. דאי נמי הויא קמייתא כל כלי גדול חובה – לא הוו להו שיריים שחסרו, דמהנהו שיתין דבחד מנא לא שקיל ולא מידי, מכי שקיל קומץ קמא. **ששים לוג לששים עשרון** – שבאותו כלי, ומתנה: כמה שנדרתי – תהא לחובתי, והשאר – תהא נדבה. וכל חד עשרון – לוג שקיל, ודחובה – לחובה ונדבה – לנדבה. **אין לה (מנחה) אלא לוגה** – לוג לכל המנחות. ואי עריב שתים מנחות, זו של שלשים וזו של שלשים בכלי אחד – בעי להו שני לוגין. ואי חדא היא – בעי חד לוג. **קטן והביא** גדול – וזה אי נמי לא נדר אלא שלשה עשרונות, ומייתי חמשה לנדרו – יצא, ולא בעי אתנויי מידי. **קטן והביא** גדול – "שור קטן עלי", והביא גדול. **אידי ואידי** – בין מנחה גדולה ובין מנחה קטנה – חד קומץ מקריב. **אימורין דגדול נפישי מדקטן** – ואיכא למימר: לא הכי נדר – בההוא קאמר לא יצא, דנפישי אימורין דידיה. **משנה שני גזירין** – שני בקעיות גדולות. **והמעלה את הקומץ בחוץ חייב** – כרת, דהעלאה היא. ובהאי כללא הוי מעלה קומץ בפנים – דהקטרה מעלייתא היא. הלכך לא חשיב להו בשיתא. **שני בזיכין** – של לחם הפנים. **נחשת לא יפחות ממעה כסף** – לא יפחות משוה מעה כסף. דמייתי [נחושת] שוה מעה כסף. **פירשתי** – "כך וכך זהב, ואיני יודע כמה פירשתי". **יביא** – כל כך עד שיודע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון. **גמרא קרבן** – "נפש כי תקריב קרבן מנחה" (ויקרא ב). **וכן הוא אומר** – דעצים איקרו "קרבן". **וטעונין הגשה** – בקרן דרומית מערבית כמנחה. **עצים טעונים קמיצה** – שמרסקן לעצים דקין, עד שנוטל מהם מלא קומצו. **עצים** – שהתנדב אדם טעונים עצים להסיקן בעצי הקדש, כשאר קרבנות. **מנלן** – דסתם הקטרה הוי קומץ? **פירשתי** – "אחד מאותן הקריבין כולם למזבח, ואיני יודע איזה מהם פירשתי". וקא סלקא דעתך: דודאי מדנחית למנייגא – דעתיה [נמי] אמידי דלית ביה היתר שיריים לכהנים, ואף על גב דאינו נקטר כולו כמין עולת העוף ומנחת נסכים, והילכך יביא מכולן. אבל היכא דאמר "הרי עלי למזבח" סתם – משמע: דבר שנקטר, היינו לבונה. **ותו ליכא** – ואמילתא קמייתא קאי, ד"אין לך דבר הקרב כולו למזבח אלא לבונה".

מוראה

וְדִלְמָא [–ושמא] **כּוּלָּהּ** מנחת **חוֹבָה הִיא**, וכל מה שנשאר מן הקומץ שקמץ לשם חובה הוא שיריים של מנחה, **וְכֹל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לָאִישִׁים הֲרֵי הוּא בְּבַל תַּקְטִירוּ** – וכל מנחה שהוקטר קומצה על אש המזבח, שייריה אסורים בהקטרה בלאו של 'בל תקטירו', ואם כן כיצד יקטיר את הקומץ השני שקמץ לשם מנחת נדבה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי**, מקטיר את הקומץ השני באופן **דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֵצִים** – שמעלהו על המזבח 'לשם עצים', כלומר כאילו הם חלק מעצי המערכה שעל המזבח. ומתנה שאם כולה מנחת חובה והקומץ השני הוא שיירי מנחת חובה, לא יהא אלא כעצי המערכה הנשרפים על המזבח, **וּכְשיטתו** של **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** המתיר להקטיר כל שממנו לאישים כשאינו מתכוון לשם הקטרה. **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** נאמר בפסוק (ויקרא ב יב) 'וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ', ויש לדייק **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ** [–לשם קרבן] **אִי אַתָּה מַעֲלֶה** אותם על המזבח, **אֲבָל אַתָּה מַעֲלֶה לְשׁוּם עֵצִים**. באופן זה מתורץ כיצד הוא מקטיר את הקומץ השני של הנדבה, שמתנה שאם אינו נדבה יהיה 'לשם עצים'.

הגמרא מבררת מדוע לא נאמר שרבי ורבנן נחלקו בדינו של רבי אליעזר. מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִּׁי**, מדוע אמר רבא שהטעם של רבי שחולק על רבנן הוא משום שאוסר לערב חובה בנדבה, **וְדִלְמָא** [–ושמא] **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רבי ובין רבנן אינם חולקים, **שמוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה, וְהָכָא** [–וכאן] **בִּדְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא מִיפְלְגִי, דְּרַבָּנָן אִית לְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שמתיר להקטיר שיירי מנחה לשם עצים, ולכן גם על הצד שנדר ששים עשרונים יכול להקטיר את הקומץ השני, שמעלהו לשם עצים, **וְרַבִּי לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר**, ולכן אינו יכול להקטיר את הקומץ שקמץ לשם נדבה לשם עצים. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב אשי לרב אחא, אי אפשר לומר כן, **דאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שלְרַבִּי מוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה**, וטעמו משום **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֵית לֵיהּ**, אם כן מדוע הצריך להביא ששים מנחות בששים כלים, הרי **אֶפְשָׁר** לצאת ידי כל ספקותיו באופן **דְּמַיְיתֵי** [–שיביא] **שִׁיתִּין בְּחַד מָנָא** – ששים עשרונים בכלי אחד, **וְחַד בְּחַד מָנָא** – ועשרון אחד בכלי אחד נוסף, **וּמַגַּע לְהוּ** – ויצמיד את ראשי הכלים עד שיגעו המנחות זו בזו, **וְקָמִיץ** – ויקמוץ תחילה מהכלי שבו הששים, ויתנה ויאמר, שאם כל הששים חובה יהא קומץ זה עבור כל הששים, ואם בתוך הששים יש חלק נדבה, קומץ זה יהיה רק עבור חלק החובה. וקומץ שנית מהכלי האחר שבו עשרון, ואומר שקומץ זה יהא עבור עשרון זה, וגם עבור עשרוני הנדבה שבכלי הגדול. ומכך שלא אמר רבי לעשות כך, מוכח שסובר שאסור לערב חובה בנדבה, וכדברי רבא.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבנן ורבי: **רָבָא אָמַר דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רבנן ובין רבי לא נחלקו, **שמוּתָּר לְעָרֵב חוֹבָה בִּנְדָבָה, וּדְכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שמותר להקטיר שיירי מנחה לשם עצים, **וְהָכָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְרַבָּנָן קָא מִיפְלְגִי, דִּתְנַן** במשנה לעיל (פח.), ששיטת רבנן היא, **שאֲפִילּוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן** סולת, **נוֹתֵן לָהּ שִׁשִּׁים לוֹג** שמן, לכל עשרון לוג שמן, **ורַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר אֲפִילּוּ מִנְחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן** סולת, **אֵין לָהּ אֶלָּא לוּגָּהּ** [–לוג אחד], **שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא יד כא) **'לְמִנְחָה וְלוֹג שָׁמֶן'. רַבָּנָן** במשנתנו **סָבְרִי [כְּרַבָּנָן] דְּאָמְרִי שִׁשִּׁים לוֹג** לששים עשרון, **וְכָל חַד וְחַד עִשָּׂרוֹן** – וכל אחד ואחד מהעשרונים שמביא, בין אם הוא חובה בין אם הוא נדבה **לוּגָּהּ קָא שָׁקִיל** – את הלוג שלו הוא נוטל. **וְרַבִּי סָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב דְּאָמַר אֵין לָהּ** למנחה אפילו אם היא גדולה **אֶלָּא לוּגָּהּ**, ולכך אינו יכול לעשות כרבנן שיביא ששים עשרונים בכלי אחד ויתנה, כיון **דלֹא יָדְעִינַן אִי חֲדָא מִנְחָה** – האם מנחת חובה אחת **הִיא דְּסַגִּי לָהּ בְּחַד לוֹג** – שדי לה בלוג אחד, **אִי שְׁתֵּי מְנָחוֹת נִינְהוּ** חובה ונדבה, **דְּבָעִינַן שְׁנֵי לוּגִּין** – שחייבות שני לוגין.

הגמרא מביאה ביאורו של רב אשי במחלוקת רבנן ורבי: **רַב אַשִּׁי אָמַר** בְּמי שהתחייב להביא קרבן **קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל קָמִיפְלְגִי, רַבָּנָן סָבְרִי קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל יָצָא**, לכן יכול להביא מנחה של ששים עשרון ללא שום תנאי, שאף אם נדר מנחה קטנה יוצא במנחה גדולה, **וְרַבִּי סָבַר לֹא יָצָא**, לכן מספק שמא התחייב מנחה קטנה אינו יכול להביא מנחה גדולה של ששים עשרון.

הגמרא מקשה על ביאורו של רב אשי: **וְהָא אִיפְּלְגוּ בָּהּ** – והרי כבר נחלקו רבי ורבנן במחלוקת זו **חֲדָא זִמְנָא** [–פעם אחת], **דִּתְנַן** להלן (קז:), הנודר להביא לקרבן שור **קָטָן, וְהֵבִיא** שור **גָּדוֹל, יָצָא** ידי חובתו, שיש בכלל מרובה מועט, **רַבִּי אוֹמֵר לֹא יָצָא**. ומדוע כפלו מחלוקתם שני פעמים. מתרצת הגמרא: **צְרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר** – שאם היה מחלוקתם רק **בְּהָא** – כאן במנחה, היינו אומרים שרק **בְּהָא קָא אָמְרִי רַבָּנָן** שאפשר להביא מנחה גדולה, **מִשּׁוּם דְּאִידִי וְאִידִי** [–מנחה גדולה ומנחה קטנה], שיעור החלק שמקטיר מהם **קוֹמֶץ הוּא, אֲבָל הָתָם** – להלן לגבי הנודר להביא שור קטן והביא גדול **דְּקָא נְפִישִׁי אֵימוּרִין** – שבשור גדול קריבים יותר אימורים משור קטן, **אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ** רבנן **לְרַבִּי** שלא יוצא ידי חובתו בשמקריב יותר מנדרו, לכן יש צורך לשנות מחלוקתם גם לגבי שור קטן והביא גדול. **וְאִי אִיתְּמַר** – ואם היתה נאמרת מחלוקתם רק **בְּהַהִיא** – להלן לגבי שור קטן והביא גדול, היינו אומרים שרק **בְּהַהִיא קָאָמַר רַבִּי** שלא יוצא ידי חובתו משום שמקריב יותר מנדרו, **אֲבָל בְּהָא** – כאן שהחלק הקרב של מנחה גדולה וקטנה שוים, **אֵימָא** – היינו אומרים **שמוֹדֵי לְהוּ** [–רבי] **לְרַבָּנָן** שיוצא חובתו במנחה גדולה, ויוכל להביא ששים עשרונים אף אם נדר פחות, לפיכך **צְרִיכָא** – צריך להשמיענו את מחלוקתם גם במנחה וגם בקרבן. ומיושב ביאורו של רב אשי בביאור מחלוקת חכמים ורבי.

(סִימָן עֵצִי"ם זָהָ"ב יַיִ"ן עוֹלָ"ה תּוֹדָ"ה שׁוֹ"ר)

משנה

משנה זו ממשיכה לבאר דין הנודר ולא פירט מה נדר: האומר **הֲרֵי עָלַי** להביא **עֵצִים** למזבח, **לֹא יִפְחוֹת** מִלהביא **שְׁנֵי גְזִירִין** – שתי חתיכות גדולות של עצים כאותם שמסדרים על המערכה, כי מיעוט רבים שנים. האומר הרי עלי להביא **לְבוֹנָה** בפני עצמה ללא מנחה, **לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ** אחד של לבונה.

אגב דין זה מביאה המשנה חמשה עניינים ששיעורם קומץ: **חֲמִשָּׁה קְמָצִים הֵם**, א. **הָאוֹמֵר** הרי **עָלַי לְבוֹנָה, לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ** של לבונה. ב. **הַמְנַדֵּב מִנְחָה, יָבִיא עִמָּהּ קוֹמֶץ לְבוֹנָה**. ג. **הַמַּעֲלֶה אֶת הַקּוֹמֶץ בַּחוּץ** – שהקריב את הקומץ של המנחה מחוץ לעזרה, **חַיָּיב** כרת משום 'מעלה בחוץ'. ד–ה. **שְׁנֵי בְזִיכִין** – שני כפות שהיו על שולחן לחם הפנים **טְעוּנִין שְׁנֵי קְמָצִים** – יש למלאות כל אחת מהם בקומץ לבונה.

חוזרת המשנה לפרש את דיני הנודר סתם: האומר **הֲרֵי עָלַי זָהָב** לבדק הבית ולא פירט כמה, **לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר זָהָב**. האומר הרי עלי **כֶּסֶף** לבדק הבית, **לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר כֶּסֶף**. האומר הרי עלי **נְחֹשֶׁת** לבדק הבית, **לֹא יִפְחוֹת** מִלהביא נחושת בשווי **מָעָה כֶּסֶף**. ואם אמר **פֵּירַשְׁתִּי** בשעת נדרי כמה זהב או כמה כסף אביא, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי**, ששכח מה שפירש, **יְהֵא מֵבִיא** כל כך הרבה, **עַד שֶׁיֹּאמַר לֹא לְכָךְ נִתְכַּוַּוּנְתִּי** – שידע בבירור שלא נתכוין לכך, שבזה ודאי יצא ידי נדרו.

גמרא

שנינו במשנה שהאומר 'הרי עלי עצים' מביא שני גזרי עצים. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המקור לכך שיש קרבן עצים: **תָּנוּ רַבָּנָן**, כתוב בפסוק (ויקרא ב א) 'וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה', **מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין עֵצִים**, שגם הם בכלל קרבן, **וְכַמָּה** צריך להביא מהם, **שְׁנֵי גְזִירִין**. ומביאה הברייתא פסוק שעצים נקראים קרבן, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (נחמיה י לה) לגבי המשפחות שהיו מביאים קרבן עצים, **'וְהַגּוֹרָלוֹת הִפַּלְנוּ עַל קָרְבַּן הָעֵצִים'. רַבִּי** חולק **ואוֹמֵר, שעֵצִים** כקָרְבָּן מנחה **הֵם** לכל דיניהם, ולכך **טְעוּנִין מֶלַח** כשאר מנחות, **וּטְעוּנִין הַגָּשָׁה** לקרן דרומית מערבית של המזבח, כמו שעושים במנחה.

המשך בעמוד קל'ז

מוּרְאָה – זפק [מקום הרעי], **וְנוֹצָה** – והנוצות שעליה, שמשליכים אותם אל המקום שנותנים את תרומת הדשן.

עוד מקשה הגמרא: **וְהָאִיכָּא נְסָכִים** – יין שמנסכים על המזבח, שניתן כולו על המזבח. מתרצת הגמרא: נסכים **לַשִּׁיתִין אָזְלִי** – היין נשפך לשיתין.

עוד מקשה הגמרא: **וְהָאִיכָּא מִנְחַת נְסָכִים** – מנחה הבאה עם הקרבנות, שכולה כליל. מתרצת הגמרא: **כֵּיוָן דְּאִיכָּא מִנְחָה דְּאָכְלִי כֹּהֲנִים מִינָּהּ** – כיון שיש מנחת נדבה שהכהנים אוכלים ממנה, **לֵא פְּסִיקָא לֵיהּ**, כלומר, כיון שאינו דבר ברור שמנחה קרבה כולה על המזבח, שהרי יש מנחות שאינם כליל, אם כן אם כוונתו היתה למנחת נסכים שהיא כליל היה לו לפרש כן.

שנינו במשנה, האומר **הֲרֵי עָלַי זָהָב** לבדק הבית, **לֵא יִפְּחוֹת מִדִּינָר זָהָב.**

הגמרא מבררת מנין שלכך היתה כוונתו. מקשה הגמרא: מנין שכוונתו למטבע זהב, **וְדִלְמָא** כוונתו **לִנְסָכָא** – חתיכה של זהב השוה פחות מדינר זהב. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, המשנה מדברת כגון **דְּאָמַר** הרי עלי **מַטְבֵּעַ** זהב, ולכך יש לנו לפרש שנתכוון לדינר זהב.

חוזרת הגמרא ומקשה: **וְדִלְמָא** כוונתו **לִפְרִיטֵי** של זהב. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָא, פְּרִיטֵי דְּדַהֲבָא לֵא עָבְדִי אִינְשֵׁי** – אין דרך בני אדם לעשות פרוטות של זהב.

שנינו במשנה, האומר הרי עלי **כֶּסֶף** לבדק הבית, **לֵא יִפְּחוֹת מִדִּינָר כֶּסֶף.**

הגמרא מבררת מנין שלכך היתה כוונתו. מקשה הגמרא: מנין לנו שכוונתו למטבע כסף, **וְדִלְמָא** כוונתו **לִנְסָכָא** – חתיכה של כסף. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, המשנה מדברת כגון **דְּאָמַר** הרי עלי **מַטְבֵּעַ** כסף, ולכן יש לנו לפרש שנתכוון לדינר כסף.

חוזרת הגמרא ומקשה: **וְדִלְמָא** כוונתו **לִפְרִיטֵי** של כסף. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, בְּאַתְרָא דְּלֵא סָגוּ פְּרִיטֵי דְּכַסְפָּא** – התנא מדבר במקום שלא מצויים פרוטות כסף.

שנינו במשנה, האומר הרי עלי **נְחוֹשֶׁת** לבדק הבית, **לֵא יִפְּחוֹת מְנחושת בשווי מָעָה כֶּסֶף.**

הגמרא מביאה שיטה החולקת: **תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר,** האומר הרי עלי נחושת, **לֵא יִפְּחוֹת מִצִּינּוֹרָא קְטַנָּה** – מזלג קטן **שֶׁל נְחֹשֶׁת.**

שואלת הגמרא: **לְמַאי חַזְיָא** – למה הוא ראוי. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי** מזלג זה עשוי **שֶׁמְּחַטְּטִין בָּהּ** את **הַפְּתִילוֹת** – שמפילים בו את ראש הפתילה השרוף, כדי שיהא הנר דולק היטב, **וּמְקַנְּחִין בָּהּ** את **הַנֵּרוֹת** של המנורה מהאפר שבתוכם.

הגמרא מבארת דין הנודר סתם להביא ברזל. מבררת הגמרא: האומר הרי עלי **בַּרְזֶל** לבדק הבית כמה יש לו להביא, מביאה הגמרא ברייתא המבארת את הדין, **תַּנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים,** האומר הרי עלי ברזל לבדק הבית, **לֵא יִפְּחוֹת** מברזל העשוי **לְכָלְיָה עוֹרֵב** – מסמרות חדין שהיו תוחבים בראש גג ההיכל כדי לגרש את העורבים שלא ישבו עליו ויטנפוהו, שזהו השיעור הקטן ביותר של ברזל הראוי לשימוש. מבררת הגמרא: **וְכַמָּה** שיעור הברזל. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, אַמָּה עַל אַמָּה,** שזהו שיעור הברזל הנצרך לכליה עורב.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, שהאומר 'הרי עלי ברזל' **לֵא יִפְּחוֹת** מברזל בשיעור **אַמָּה עַל אַמָּה.** ועל זה שואלת הגמרא **לְמַאי חַזְיָא** ברזל בשיעור זה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף,** ראוי **לְכָלְיָה עוֹרֵב.**

משנה

משנה זו מבארת דין הנודר להביא יין או שמן ולא פירט כמה:

האומר **הֲרֵי עָלַי יַיִן** לנסכים, **לֵא יִפְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לוּגִין,** שזהו שיעור הפחות שבנסכים.

האומר הרי עלי **שֶׁמֶן, לֵא יִפְּחוֹת** מלהביא **לוּג** שמן, שזהו השיעור הראוי למנחות **רַבִּי אוֹמֵר** לא יפחות מִשְּׁלֹשָׁה לוּגִין שמן, שזהו השיעור הראוי למנחת נסכים הבאה עם הכבש, שהיא הפחותה שבמנחת נסכים.

ואם אמר **פֵּרַשְׁתִּי** כמה יין או שמן אביא, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, יָבִיא** יין ושמן **כְּנִסָּכִים** שמביאים **בְּיוֹם** המרובה ביותר בקרבנות, ובגמרא להלן יבואר מהו יום זה.

גמרא

שנינו במשנה שהאומר 'הרי עלי יין' מביא שלשה לוגין יין. הגמרא מביאה ברייתא המבארת טעם דין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן,** כתוב בפסוק (במדבר טו יג) לגבי נסכי הקרבנות, 'כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה', ופסוק זה מיותר, שהרי כבר מבואר בפסוקים הקודמים כל דיני הנסכים, אלא **מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין יַיִן** לבד בלא קרבן. **וְכַמָּה** יין צריך להביא, **שְׁלֹשָׁה לוּגִין,** שזהו השיעור הפחות שבנסכים. **וּמִנַּיִן שֶׁאִם רָצָה לְהוֹסִיף** ולהביא יותר משלשה לוגין **יוֹסִיף, תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב (במדבר טו טו) 'כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה', שמשמע שיהיה לכם עוד נסכים אחרים. **יָכוֹל יִפְּחוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'יַעֲשֶׂה כָּכָה', ובכל מקום שנאמר 'ככה', בא לעכב.

שנינו במשנה, האומר הרי עלי **שֶׁמֶן, לֵא יִפְּחוֹת מִן הַלּוֹג, רַבִּי אוֹמֵר** לא יפחות מִשְּׁלֹשָׁה לוּגִין.

הגמרא מבארת את סברת המחלוקת. שואלת הגמרא: **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי** רבי ורבנן. משיבה הגמרא: **אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא, בְּ'דוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ' בְּ'דוּן מִינָּהּ וְאוֹקִים בְּאַתְרָהּ' קָא מִיפַּלְגִי** – רבי ורבנן נחלקו בהלכה הנלמדת מהלכה אחרת, האם לומדים את עיקר הדין וחוזרים ולומדים גם את כל פרטי הדין, או שלומדים רק את עיקר הדין, ואחר כך מעמידים את ההלכה במקומה ולומדים את הפרטים ממה שנאמר בה, וכפי שיתבאר.

דְּרַבָּנַן סָבְרִי, דּוּן שמן מִינָּהּ – ממנחה, **וּמִינָּהּ** – ותחזור ותלמד את פרטי הדין ממנחה, וכך יש לדרוש, **מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין, אַף שֶׁמֶן נַמִּי מִתְנַדְּבִין, מַה מִּנְחָה בְּלוֹג** – שהמתנדב מנחה מביא לוג שמן, **אַף** המתנדב **שֶׁמֶן** בפני עצמו, **בְּלוֹג** – צריך להביא לוג שמן.

וְרַבִּי סָבַר, דּוּן שמן מִינָּהּ – ממנחה, **וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ,** ותעמידו במקומו ולא תדרוש את שאר פרטי הדין ממנחה אלא מנסכים, וכך יש לדרוש, **מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין, אַף שֶׁמֶן נַמִּי מִתְנַדְּבִין, וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ** – ותעמיד את השמן במקומו, ששמן הבא בפני עצמו דומה ליין המתנסך, כי כל המתנדב שמן סתם, כוונתו להביאו כמו יין, ותאמר שיהיה דינו **כַּנְּסָכִים, מַה** יין **לְנְסָכִים** שיעורו **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין,** שזהו שיעור הפחות שבנסכים, **אַף** המתנדב **שֶׁמֶן** בפני עצמו, **נַמִּי** שיעורו **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין.**

רב פפא דוחה ביאור זה במחלוקת רבי ורבנן ומבאר באופן אחר: **אָמַר לְהוּ רַב פַּפָּא** לחכמים שביארו המחלוקת, **אִי** כדבריכם **שֶׁמִּמִּנְחָה גָּמַר לָהּ רַבִּי** לדין נדבת שמן, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֵא פְּלִיגִי** – בין רבי ובין רבנן לא היו חולקים בדבר, וגם רבי היה מודה שאומרים **דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ,** והיה אומר שצריך להביא לוג שמן כמו שמביאים למנחה, **אֶלָּא רַבִּי מֵ'אֶזְרָח' גְּמִיר לָהּ** – רבי לומד את הדין שאפשר להתנדב שמן בפני עצמו על המזבח מהפסוק (במדבר טו יג) שכתוב לגבי נסכים, 'כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה', כמו שלומדים מפסוק זה שאפשר להתנדב יין בפני עצמו, ולכך סובר שלומדים נדבת שמן מנסכים וצריך להביא שלשה לוגין.

רב הונא דוחה את דברי רב פפא: **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פַּפָּא, וּמִי מָצֵית אָמְרַת הָכִי** – האם אתה יכול לומר כן, שלרבי לומדים את הדין שאפשר להתנדב שמן מ'אזרח', **וְהָתַנְיָא,** כתוב בפסוק (ויקרא ב א) לגבי מנחת נדבה, 'וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה', **מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן, וְכַמָּה** שמן צריך להביא, **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין.** אומרת הגמרא, **מַאן שְׁמִעַת לֵיהּ דְּאָמַר** שהמתנדב שמן צריך להביא **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין, רַבִּי,** שהרי לרבנן אינו מביא אלא לוג אחד, ואם כן ברייתא זו שנאמר בה שהמתנדב שמן מביא שלשה לוגין, רבי היא, **וְקָא מַיְיתֵי לָהּ מִ'קָרְבַּן'** – ולמד לדין נדבת שמן מ'קרבן', הרי

המשך בעמוד קנא

רש"י

מוראה ונוצה – נזרקין אצל מזבח (הפנימי) ונבלעין במקומן, כדאמרינן במסכת יומא בפרק קמא (כא,א). **לא פסיקא ליה** – דלימא דבר הקרב כולו למזבח משום מנחת נסכים – הואיל ואיכא מנחת נדבה, דאינה כולה למזבח. **נסכא** – חתיכה אחת של זהב, שקורין פלט"א. **מצינורא קטנה** – מזלג קטן. **מחטטין** – מפילין ראש הפתילה כשהוא שרוף, ובלעו ממוקי"ר. **ומקנחין בה**

נרות – של מנורה, מאפרה שבתוכה. **כליה**

עורב – מסמרות חדין תוחבין בראש גג ההיכל, לכלות העורבין, שלא ישבו עליו.

משנה הרי עלי יין – לנסכים – לא יפחות משלשה לוגין, שהן פחותין שבנסכים. **שמן לא יפחות מן הלוג** – דחזי למנחת נדבה, ואף על גב דהוא מתכוין להקריבו בפני עצמו, בנסכים. והך סתמא – כרבי טרפון, דאמר בפירקין דלעיל (קד,א): אף מתנדבין שמן.

כיום מרובה – מפרש בגמרא. **גמרא** אזרח – בפרשת נסכים כתיב (במדבר טו) "כל האזרח יעשה ככה" וגו' – קרא יתירא הוא.

שלשה לוגין – דבציר מהכי לא חזו. **יהיה** – התם כתיב "ככם כגר כאזרח יהיה" – משמע: יהיה לכם עוד נסכים אחריני. **דון מינה** – דשמן דבא נדבה – גמרינן ממנחת נדבה, כדאמר לקמן: "קרבן" – מלמד שמתנדבין שמן. וההוא, גבי מנחת נדבה כתיב (ויקרא ב) "כי תקריב קרבן מנחה". **ואוקי באתרה** – בנסכים, דשמן הבא בפני עצמו – הוי כנסכים, דומיא דיין. **מאזרח גמר לה** – כי היכי דגמרינן לעיל יין, הכי נמי גמר רבי "אזרח" – מלמד שמתנדבין שמן, ודון מינה: כל הנסכים שלשה לוגין. **קרבן מנחה מלמד כו'** – אלמא ממנחת נדבה גמר לה. **משנה יביא כבש** – פחות שבעולות. עולה ליכא לספוקי אלא בזכרים. **פירשתי** – "אחד מקרבנות הבהמה, ואיני יודע איזה מהם פירשתי". **יביא** – מכל מיני בהמה הזכרים גדולים, דהיינו: פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה. **פירשתי** – "את המין, ואיני יודע אם מן הבהמה ואם מן העוף".

תוספת

ודילמא נסכא — נראה דנסכא פחות מדינר, דמטפי לא קשיא ליה — דאזלינן בתר הפחות, כדקאמר (מנחות קד,ב): "הרי עלי עשרונות" — יביא שנים, אבל טפי — לא. "הרי עלי עולה" — יביא תור או בן יונה, וכן כולם. ובפרק בתרא דכתובות (קי,ב) ובבבא בתרא (קסה,ב) אמר: כתוב בו "כסף" — מגביהו דינר. ופריך: ואימא נסכא? ובכל דוכתא קיימא לן דיד בעל השטר על התחתונה. ובמסכת שקלים (יא) אמרינן: "הרי עלי זהב" — יביא דינר זהב. אמר רבי אלעזר: והוא שהזכיר צורה, אבל לא הזכיר צורה — מביא אפילו צינורא. משמע דצינורא פחותה מדינר, והיינו נסכא כדי לעשות צינורא. וקשיא מהא דאמרינן ב"הגזל בתרא" (בבא קמא צו,ב): נסכא ועבדינהו זחזי — משמע דזחזא פחות מנסכא! ויש לומר: דהתם בזחזי פשיטי, דהוא שמיני שבצורי. ואף על גב דנקט "זחזי" סתם, הכי נמי תנן בפרק "אף על פי" (כתובות סה,ב): כלים של חמשים זוז, ומפרש בגמרא: חמשין זחזי פשיטי. ובפרק "הישן" (סוכה כב,ב) אמר: כזחזא — מלעיל, כאיסתירא — מלתחת. וקים לן: איסתירא — פלגא דזחזא. אלא ההוא זחזא — הוא זחזי פשיטי, דארבע מנייהו קיימי באיסתירא. "באתרא דלא סגי פריטי דכספא" — הכא, וב"גט פשוט" (בבא בתרא קסה,ב) משני הכי. ותימה: דבפרק בתרא דכתובות (קי,ב) אמרינן: פריטי דכספא לא עבדי אינשי! ועוד קשיא: ד"בגט פשוט" (בבא בתרא שם א) אמרינן: מגביהו דינר, ובכתובות (קי,ב) קתני: מגביהו לוה כל מה שירצה! ויש לומר: ד"פריטי" דהכא וב"גט פשוט" — לאו דווקא. והכי פריך: "ואימא פריטי" — כלומר, פונדיונים או מעות איסרים, כי התם בכתובות? ומשני: באתרא דלא סגי. ובכתובות פריך: ואימא פרוטות ממש. ואף על גב דקתני "מגביהו לוה כל מה שירצה" — לא משמע ליה שיוכל להגבותו פרוטות, מדלא קתני "מגביהו פרוטות", שהוא הגרוע שבכל המטבעות.

שמוחטין בה את הפתילות — לאו של מנורה, דמלקחיים אית להן, אלא [שלו] שאר נרות שהיו במקדש, כדתנן בתמיד (ל). ובפרק קמא דסנהדרין (יד,ב), דאמרינן: אפילו צינורא קטנה של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה — לא כמו שפירש שם בקונטרס שטויץ בה זהב, אלא כי הכא — שמוחטין בה את הפתילות אשכחן צינורא, כדתנן (כלים פרק ט משנה ו): כוש שבלע את הצינורא. **כליה** עורב — פירש בקונטרס: מסמרות חדין תוחבין בראש גג ההיכל, לכלות העורבים שלא ישבו עליו. ובמקום אחר פירש: כמין טבלא חדה, זקופה על צידה, וחדודה לתחתך כמו סכין. ובערוך ערך "כל" פירש: שעשו צורה להבריח בה העופות מגג ההיכל, כדרך שעושין עכשיו שומרי זרעים, וקראו אותה "כליה עורב". ועוד פירש בערוך: מקדש ראשון, ששכינה שרוייה בו — לא היו צריכין כליה עורב, שלא היו עופות פורחין עליו. אבל במקדש שני, שלא היתה קדושתו כקדושת ראשון — הוצרכו לכליה עורב. ובפרק שני דמועד קטן (ט,א) לא משמע כן, גבי "בית שעשה שלמה דאכלו ביום הכפורים", דקאמר: איבעי לשיורי בבנין פורתא! ומשני: שיורי בנין, לא משייריי. איבעי ליה לשיורי באמת כליה עורב! משמע שהיה שם כליה עורב. ושמא תחלה עשה כליה עורב, שלא היה יודע. אחרי כן כשראה קדושתו — שְׁמָטוֹ. **אי** תניא — ולעולם כאן בדון מינה פליגי. והכי נמי אית ליה לרב פפא בפרק "כל התדיר" (זבחים צא,א) ובפרק "כל שעה" (פסחים לג,א). והא דלא קאמר הכי בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות סב,ב) — דיחויא בעלמא הוא. **רבי** אלעזר בן עזריה אומר יביא תור או בן יונה — בגמרא אמרינן דלא פליגי, דמר כי אתריה. ואף על פי שהיו רגילין לקנות קרבנות בירושלים, כדאמרינן (בבא מציעא כו,א): מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה, ואמרו (כריתות ח,ב): מעשה ועמדו קינים ברבעתיים — מכל מקום, דעת הנודר לפי מה שרואה בעיר. **פירשתי** מן הבהמה כו' — הכי גרסינן: "יביא פר עגל ואיל שעיר גדי וטלה". ויש ספרים דלא כתיב "שעיר", ועל כרחין גרסינן ליה, כדקתני גבי שלמים "שעירה".

מוּרָאָה וְנוֹצָה. - וְהָאִיכָּא נְסָכִים! - לַשִּׁיתִין אָזְלִי. - וְהָאִיכָּא מִנְחַת נְסָכִים! - כֵּיוָן דְּאִיכָּא מִנְחָה דְּאָכְלִי כֹּהֲנִים מִינָּהּ, לָא פְּסִיקָא לֵיהּ. "הֲרֵי עָלַי זָהָב לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר זָהָב". וְדִלְמָא נַסְכָא! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דַּאֲמַר מַמְבֵּעַ. - וְדִלְמָא פְּרִיטֵי! אָמַר רַב פַּפָּא: פְּרִיטֵי דְּדַהֲבָא לָא עָבְדִי אֱינָשֵׁי. "כֶּסֶף לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר". וְדִלְמָא נַסְכָא! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דַּאֲמַר מַמְבֵּעַ. - וְדִלְמָא פְּרִיטֵי! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בְּאַתְרָא דְּלָא סָגֵי פְּרִיטֵי דְּכַסְפָּא. "נְחוֹשֶׁת לֹא יִפְחוֹת מִמָּעָה כֶּסֶף". תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא יִפְחוֹת מִצִּינוֹרָא קְטַנָּה שֶׁל נְחֹשֶׁת. - לְמַאי חַזְיָא? אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁמְּחַטְּטִין בָּהּ פְּתִילוֹת, וּמְקַנְּחִין בָּהּ נֵרוֹת. בְּרַזְלָ. תַּנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחוֹת מִכַּלִּיָּה עוֹרֵב. - וְכַמָּה? אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה. אִיכָּא דְּאָמְרִי: לֹא יִפְחוֹת מֵאַמָּה עַל אַמָּה. - לְמַאי חַזְיָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: לְכַלִּיָּה עוֹרֵב. **משנה** "הֲרֵי עָלַי יַיִן" - לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לוּגִין. "שֶׁמֶן" - לֹא יִפְחוֹת מִלּוֹג, רַבִּי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה לוּגִין. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא כְּיוֹם מְרוּבֶּה. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "אֶזְרָח" - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין יַיִן. וְכַמָּה? שְׁלֹשָׁה לוּגִין. וּמִנַּיִן שֶׁאִם רָצָה לְהוֹסִיף יוֹסִיף? תַּלְמוּד לוֹמַר "יִהְיֶה". יָכוֹל יִפְחוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר "כָּכָה". "שֶׁמֶן - לֹא יִפְחוֹת מִן הַלּוֹג. רַבִּי אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה לוּגִין". בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? אֲמָרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא: בְּדוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, בְּדוּן מִינָּהּ וְאוֹקִים בְּאַתְרָהּ קָא מִיפַּלְגִי. רַבָּנַן סָבְרִי: דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין - אַף שֶׁמֶן נַמִּי מִתְנַדְּבִין. וּמִינָּהּ, מַה מִּנְחָה בְּלוֹג - אַף שֶׁמֶן בְּלוֹג. וְרַבִּי סָבַר: דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין - אַף שֶׁמֶן נַמִּי מִתְנַדְּבִין. וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, כְּנִסָּכִים, מַה נְּסָכִים שְׁלֹשָׁה לוּגִין - אַף שֶׁמֶן נַמִּי שְׁלֹשָׁה לוּגִין. אָמַר לְהוּ רַב פַּפָּא: אִי מִמִּנְחָה גָּמַר לָהּ רַבִּי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, אֶלָּא רַבִּי מֵ"אֶזְרָח" גָּמִיר לָהּ. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פַּפָּא: וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ הָכִי? וְהָתַנְיָא: "קָרְבָּן" - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן, וְכַמָּה? שְׁלֹשָׁה לוּגִין. מַאן שְׁמַעְתָּ לֵיהּ דַּאֲמַר שְׁלֹשָׁה לוּגִין? - רַבִּי, וְקָא מָיְיתֵי לָהּ מִקָּרְבָּן! אָמַר לֵיהּ: אִי תַּנְיָא תַּנְיָא. "פֵּירַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי - יָבִיא כְּיוֹם מְרוּבֶּה". תָּנָא: כְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. **משנה** "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" - יָבִיא כֶּבֶשׂ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אוֹ תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה. "פֵּירַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא פַּר וְעֵגֶל. "מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא פַּר עֵגֶל, אַיִל, שָׂעִיר, גְּדִי וְטָלֶה. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי"

מוסיף

וּמִינָּהּ, מַה מִּנְחָה בְּלוֹג - אַף שֶׁמֶן בְּלוֹג. וְרַבִּי סָבַר: דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין - אַף שֶׁמֶן נַמִּי מִתְנַדְּבִין. וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, כְּנִסָּכִים, מַה נְּסָכִים שְׁלֹשָׁה לוּגִין - אַף שֶׁמֶן נַמִּי שְׁלֹשָׁה לוּגִין. אָמַר לְהוּ רַב פַּפָּא: אִי מִמִּנְחָה גָּמַר לָהּ רַבִּי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, אֶלָּא רַבִּי מֵ"אֶזְרָח" גָּמִיר לָהּ. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פַּפָּא: וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ הָכִי? וְהָתַנְיָא: "קָרְבָּן" - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן, וְכַמָּה? שְׁלֹשָׁה לוּגִין. מַאן שְׁמַעְתָּ לֵיהּ דַּאֲמַר שְׁלֹשָׁה לוּגִין? - רַבִּי, וְקָא מָיְיתֵי לָהּ מִקָּרְבָּן! אָמַר לֵיהּ: אִי תַּנְיָא תַּנְיָא. "פֵּירַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי - יָבִיא כְּיוֹם מְרוּבֶּה". תָּנָא: כְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. **משנה** "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" - יָבִיא כֶּבֶשׂ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אוֹ תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה. "פֵּירַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא פַּר וְעֵגֶל. "מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי" - יָבִיא פַּר עֵגֶל, אַיִל, שָׂעִיר, גְּדִי וְטָלֶה. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי"

מוסיף

תוספות

מוסיף עליהם תור ובן יונה — ולא גרסינן "ובני יונה". **הרי** עלי תודה או שלמים גרסינן — ולא כספרים דגרסי "תודה ושלמים".

כבש יביא הוא ונסכיו בסלע — תימה: הא דאמר בפרק שני דבריתות (י,ב) גבי "עולה ויורד": מכאן אתה למד לעשירית האיפה בפרוטה, דתניא: "הרי עלי בסלע למזבח" — יביא כבש. דמדאמר רחמנא "איל אשם" בכסף שקלים, דבן שתי שנים. מכלל דבן שנה — בסלע. ומדחס רחמנא עליה דדלות, למהוי חד משיתסר בעשירות. דמטמא מקדש עשיר — מביא כבש לחטאת בסלע, ועני — שני פרידים ברובע, כדתנן (בריתות ח,א): ועמדו קינין ברבעתיים — פירוש: רובע דינר, שהוא אחד מששה עשר בסלע. אלמא דכבש בלא נסכים — הוי בסלע, דחטאת אינה טעונה נסכים! ויש לומר: דכך הוא הדין דכבש בין יש עמו נסכים, [בין אין עמו נסכים] — בסלע. כדקתני באיל "הוא ונסכיו בשתים". והיינו, לפי שמצינו באיל האשם שהוא בכסף שקלים, אף על פי שאין נסכים באשם. ואם תאמר: והא משמע בריש "איזהו מקומן" (זבחים מח,א) דחטאת בת דנקא — פירוש: שתות דינר, דהיינו מעה. ובריש חגיגה (ו,א) אמרינן דחגיגה מעה כסף, ושה של פדיון פטר חמור אמרינן בפרק קמא דבכורות (יא,א): בפטרוזא בת דנקא! ויש לומר: דודאי מן התורה יכול להביא אפילו בפרוטה, כדאמרינן בפרק [בתרא] דבריתות (כז,א): שלא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה, שמא יחלו טלאים, ואין להן תקנה לאכול בקדשים. ושמא עין יפה בסלע, עין רעה בדנקא. ואם יחלו טלאים אפילו בפחות [מדנקא] — אם הוא טוב ומובחר, [מתכפר בהם]. ואם תאמר: והא אמרינן בפרק "הוציאו לו" (יומא נה,ב) גבי "לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות, שמא ימות אחד מן הבעלים". ופריך: ונשקול ארבע זוזי מינייהו, ונשדי בנהרא, והנך — לישתרו! משמע שזהו שיעור דמי הקן. ופירש שם בקונטרס: ארבע זוזי מדינה, והיינו חצי דינר צורי. דאיסתירא, דדהי סלע מדינה, הוי פלגא זוזא, כדאמר בפרק "אף על פי" (כתובות דף סד,א). וקשיא לההיא דבריתות דמשמע שהוא רובע דינר! ויש לומר: דהתלמוד נקט שיעור שהיו עומדים בימיהם, ושמא אחר כך נתייקרו. אי נמי: אורחיה דהתלמוד בכל דוכתא ארבעה זוזי ולאו דווקא. כדאשכחן בפרק "איזהו נשך" (בבא מציעא סט,ב): שקול ארבע זוזי, ואימא ליה לפלניא דלחופן זוזי. ובפרק קמא דגיטין (יג,א): דאי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה. ובפרק "המקדיש שדהו" (ערכין כט,א): שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא. ובפרק בתרא דראש השנה (לא,ב) גבי "גר שנתגייר": מפריש רובע לקינו פירש רש"י: רובע סלע. ולא יתכן, אלא רובע דינר, כדפרישית. כדמוכח בפרק קמא דבריתות (י,ב) דחד משיתסר הוי. ועוד קשיא: דבפרק "הזהב" (בבא מציעא נב,א) אשכחן רובע סתם דהוא רובע שקל, דהיינו חצי דינר צורי. גבי "עד כמה תחסר וידא ראשי לקימה בסלע? עד שקל בדינר, עד רובע". ומפרש התם: רובע שקל! ויש לומר: דאדרבה, משם ראיה דסתם רובע לאו רובע שקל. מדהוה בעי למימר מעיקרא רובע דינר, ומסיק רובע שקל, ודייק לה מדקתני "עד רובע" ולא קתני: עד רביע ועוד דומיא דסלע. **שחור** והביא לבן — חלוקים קצת, כדאמר פרק חמישי דנזיר (לא,ב) ופרק קמא (ג): אוכמא — למשכיה, סומקא — לבישריה, חיורא — לרידיא. **שיהא** שלום זה עם זה — ואף על פי שבערב השבת מחלקין העורות משום בעלי זרוע, [כדאמרינן] בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נז,א) — כאן יש תקנה לבעלי זרוע, אף על פי שכל בית אב נוטל מספר שלו, והאיל וכל המשמרה ביחד.

ורבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא — דלרבנן לא חיישינן, אף על גב דזמנין דשני ליה, דהוהא — נתנן לשם אילים, והוא — מביא פר תחתיהם. והמעה

מוֹסִיף עֲלֵיהֶן תּוֹר וּבֶן יוֹנָה. "הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים" - יָבִיא כֶּבֶשׂ. "פֵּרַשְׁתִּי מִן בָּקָר וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי" - יָבִיא פָּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה. "מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי" - יָבִיא פָּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה, אַיִל וְרְחֵלָה, שָׂעִיר וּשְׂעִירָה, גְּדִי וּגְדִיָּה, טָלֶה וְטַלְיֶה. "הֲרֵי עָלַי שׁוֹר" - יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּמָנֶה. "עֵגֶל" - יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּחָמֵשׁ. "אַיִל" - יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בִּשְׁתַּיִם. "כֶּבֶשׂ" - יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּסֶלַע. "שׁוֹר בְּמָנֶה" - יָבִיא בְּמָנֶה, חוּץ מִנְּסָכָיו. "עֵגֶל בְּחָמֵשׁ" - יָבִיא בְּחָמֵשׁ חוּץ מִנְּסָכָיו. "אַיִל בִּשְׁתַּיִם" - יָבִיא בִּשְׁתַּיִם, חוּץ מִנְּסָכָיו. "כֶּבֶשׂ בְּסֶלַע" - יָבִיא בְּסֶלַע, חוּץ מִנְּסָכָיו. "שׁוֹר בְּמָנֶה", וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה - לֹא יָצָא, וַאֲפִילוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר. "שָׁחוֹר" וְהֵבִיא לָבָן, "לָבָן" וְהֵבִיא שָׁחוֹר, "גָּדוֹל" וְהֵבִיא קָטָן - לֹא יָצָא. "קָטָן" וְהֵבִיא גָּדוֹל - יָצָא. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא. **גמרא** וְלָא פְּלִיגִי, מָר כִּי אַתְרֵיהּ וּמָר כִּי אַתְרֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה בְּסֶלַע לַמִּזְבֵּחַ" - יָבִיא כֶּבֶשׂ. שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ אֶלָּא כֶּבֶשׂ. "שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי" - יָבִיא מִכָּל דָּבָר שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. "פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי" - יָבִיא פָּר וְעֵגֶל. - אַמַּאי? וְלֵיתֵי פָּר מִמַּה נַפְשָׁךְ! - הָא מָנִי? רַבִּי הִיא, דַּאֲמַר: "קָטָן", וְהֵבִיא גָּדוֹל - לֹא יָצָא. - אִי רַבִּי, אֵימָא סֵיפָא: "שׁוֹר בְּמָנֶה" וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה - לֹא יָצָא, וַאֲפִילוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר. "שָׁחוֹר" וְהֵבִיא לָבָן, "לָבָן" וְהֵבִיא שָׁחוֹר, "גָּדוֹל" וְהֵבִיא קָטָן - לֹא יָצָא. "קָטָן" וְהֵבִיא גָּדוֹל - יָצָא. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא. רֵישָׁא וְסֵיפָא - רַבִּי, וּמְצִיעָתָא - רַבָּנַן? - אִין, רֵישָׁא וְסֵיפָא - רַבִּי, מְצִיעָתָא - רַבָּנַן, וְהָכִי קָאָמַר: דָּבָר זֶה מַחֲלוֹקֶת רַבִּי וְרַבָּנַן. תְּנַן הָתָם: שִׁשָּׁה לִנְדָבָה. כְּנֶגֶד מִי? סִימָן, קמ"ף ש"ע. אָמַר חִזְקִיָּה: כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת הַכֹּהֲנִים שֶׁתִּקְּנוּ לָהֶם חֲכָמִים, שֶׁיְּהֵא שָׁלוֹם זֶה עִם זֶה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִתּוֹךְ שֶׁהַנְּדָבָה מְרוּבָּה תִּיקְּנוּ לָהֶם שׁוֹפָרוֹת מְרוּבִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ הַמַּעוֹת. וּזְעֵירִי אָמַר: כְּנֶגֶד פַּר וְעֵגֶל, אַיִל וְכֶבֶשׂ, גְּדִי וְשָׂעִיר. וְרַבִּי הִיא, דְּאָמַר: "קָטָן" וְהֵבִיא גָּדוֹל - לֹא יָצָא. וּבַר פַּדָּא אָמַר: כְּנֶגֶד הַפָּרִים וְהָאֵילִים, וְהַכְּבָשִׂים

רש"י

תודה ושלמים – או זה או זה. **יביא כבש** – פחות שבתודה ושלמים. **פירשתי כו'** – תודה ושלמים איבא לספוקי בזכרים ונקבות. **רחל** – בת שתי שנים, (טלה וטלייה) כבש – בן שנתו. **יביא הוא ונסכיו עמו במנה** – כך נתפרש דינו בתורה שבעל פה. **בחמש** – סלעים. **אמר הרי עלי שור במנה יביאנו במנה מנסכיו** – שהרי כך קִבְּעוּ. **שור במנה והביא שנים במנה לא יצא** – שהרי קבע שור אחד במנה. **גמרא מר כי אתריה ומר כי אתריה** – באתריה דתנא קמא גריע כבש מעוף, ובאתריה דרבי אליעזר גריע עוף מכבש. **פירשתי** – איזה קרבן אביא ואקננו בסלע – מדנחת לפרושי, איכא לספוקי נמי באחריני. הלכך, יביא מכל דבר הקרב למזבח שוה סלע, מכל אחד, ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם מסלע.

ממה נפשך – דאי נמי עגל נדר – הא יש בכלל מרובה מועט. **דבר זה** – ששנינו "יביא פר ועגל" – לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת דרבי ורבנן דלגבי "קטן והביא גדול", [ולרבי] – לא יצא. משום הכי נקט תנא פלוגתא בסיפא – לפרושי רישא, דלאו דברי הכל היא. **תנן התם** – במסכת שקלים (ט,ב). **ששה לנדבה** – שלשה עשר שופרות היו במקדש, שבעה מהן מפורשים מה נותנין בהם: תיקלים חדתין, ותיקלים עתיקין, קינים, וגוזלי עולה, ועצים, ולבונה, וזהב לכפורת – הרי שבעה. וששה מהן לנדבה, בהן היו נותנין המותרות ההולכות לנדבת צבור, דהוא "קיץ המזבח", והוי הבשר לעולה ועורות לכהנים. **כנגד ששה בתי אבות** – שכל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששה ימי שבוע, זה עובד יומו, וזה עובד יומו, ובשבת כולן שוין. **כדי שיהא להן שלום זה עם זה** – שעורות של בהמות הנקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין העולות. וכל זמן שאין המזבח בטל – לא היו לוקחין מן השופרות. ואם לא היה להם אלא שופר אחד – אתו לאינצויי, דשמא באותו יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה – לא יטול הבית אב מן השופר כלום. ובשאר ימות השבוע של אלו בתי אבות – לא מייתו נדרים ונדבות כל כך. ונמצא אותן בתי אבות מקריבות מן השופר שלא יהא המזבח בטל, והוו עורות שלהם, ומנצי הנך קמאי בהדי הנך, ואמרי: יש לכם עורות, ואנו אין לנו כלום! ואי משום הנך עולות שהביאו יחידים במשמרות שלנו – משום מזלינו הוא! הלכך תקינו ששה, שלא יטול זה משופרו של זה, וכשהמעות באות – נותנין אותן לששה שופרות. **כנגד פר ועגל ואיל כבש וגדי ושעיר** – שהמתנדב פר לעולה – מביא ונותן לשופר ששמו "פר" במנה אחד, כדאמר "יביא במנה", דפר (נקבה) במנה. והמתנדב עגל – מביא חמשה סלעים, ונותן לשופר ששמו "עגל", וכן כולם. והכהנים לוקחין ממעות שופר ששמו "פר", ויקריבו מאותו שופר פרים עד שיכלו כל המעות. **דרבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא** – ולהכי הוו ששה, שאין עולה באה אלא מהנך ששה בהמות. **כנגד פרים** – של חטאת ציבור שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו הראשונים, ונתקו לרעייה [דמיהן נופלין לשופר הראשון]. והאילים – אשם גזילות ואשם מעילות שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו הראשונים, ונתקו לרעייה – דמיהן נופלין] לשופר השני, ובאים לנדבת ציבור.

והכבשים

לכך **מוֹסִיף עֲלֵיהֶן** גם **תּוֹר וּבֶן יוֹנָה**.
האומר **הֲרֵי עָלַי** להביא **תּוֹדָה וּשְׁלָמִים, יָבִיא כֶּבֶשׂ**, שהוא הפחות שבקרבנות תודה ושלמים.
האומר **פֵּירַשְׁתִּי** שאביא תודה או שלמים **מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר** זכר **וּפָרָה** נקבה, **עֵגֶל** זכר **וְעֶגְלָה** נקבה, שכל מיני בקר אלו ראויים להקרב לתודה ושלמים, וכיון שאינו יודע מה פירש צריך להביא את כולם. ואם אמר פירשתי להביא תודה או שלמים **מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה, אַיִל וּרְחֵלָה, שָׂעִיר וּשְׂעִירָה, גְּדִי וּגְדִיָּה, טָלֶה וְטַלְיֶה**, שכל אלו ראויים להקרב לתודה ושלמים. וכיון שאינו יודע מה פירש צריך להביא את כולם. אבל עוף אינו מביא כיון שאין תודה ושלמים באין מן העופות.
המשנה מבארת מה שווי הקרבנות והנסכים שצריך להביא: האומר **הֲרֵי עָלַי שׁוֹר** לעולה או לשלמים, **יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּמָנֶה**. ואם אמר הרי עלי **עֵגֶל, יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּחָמֵשׁ** סלעים. ואם אמר הרי עלי **אַיִל, יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בִּשְׁתַּיִם** – שתי סלעים. ואם אמר הרי עלי **כֶּבֶשׂ, יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּסֶלַע**.
המשנה מבארת מה דינו של המפרש בכמה יביא קרבנו: האומר הרי עלי להביא **שׁוֹר בְּמָנֶה, יָבִיא בְּמָנֶה חוּץ מִנְּסָכָיו** – יביא שור ששוה מנה חוץ מהנסכים, שהרי פירש בשעת נדרו שהשור יהיה שוה מנה. ואם אמר הרי עלי להביא **עֵגֶל בְּחָמֵשׁ** סלעים, **יָבִיא בְּחָמֵשׁ חוּץ מִנְּסָכָיו**. ואם אמר הרי עלי להביא **אַיִל בִּשְׁתַּיִם** – בשתי סלעים, **יָבִיא בִּשְׁתַּיִם חוּץ מִנְּסָכָיו**. ואם אמר הרי עלי להביא **כֶּבֶשׂ בְּסֶלַע, יָבִיא בְּסֶלַע חוּץ מִנְּסָכָיו**.
המשנה מבארת מה דין המשנה ממה שנדר: האומר הרי עלי להביא **שׁוֹר בְּמָנֶה, וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה, לֹא יָצָא** ידי נדרו, שהרי נדר להביא שור במנה. **וַאֲפִילּוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר** – אפילו אם כל אחד מהשוורים שהביא שוה מנה חסר דינר, לא יצא ידי נדרו, עד שיביא שור השוה מנה.
האומר הרי עלי להביא שור **שָׁחוֹר, וְהֵבִיא לָבָן**, או שאמר הרי עלי להביא שור **לָבָן, וְהֵבִיא שָׁחוֹר**, וכן אם אמר הרי עלי להביא שור **גָּדוֹל, וְהֵבִיא קָטָן**, **לֹא יָצָא** ידי נדרו. אבל אם אמר הרי עלי להביא שור **קָטָן, וְהֵבִיא גָּדוֹל, יָצָא** ידי נדרו. **רַבִּי אוֹמֵר**, אף אם הביא גדול **לֹא יָצָא**, שחייב להביא מה שנדר. ולפי דבריך שהרישא כרבי, נמצא שהרי"שָׁא **וְהַסֵּיפָא** כ**רַבִּי, וּמְצִיעֲתָא** כ**רַבָּנָן**, ולא מסתבר לומר כן, שהרי אין דרך המשנה לערב את דברי התנאים.
מתרצת הגמרא: **אִין** – אכן כך הוא, **רֵישָׁא וְסֵיפָא** כ**רַבִּי, וּמְצִיעֲתָא** כ**רַבָּנָן, וְהָכִי קָאָמַר, דָּבָר זֶה** ששנינו ברישא שיביא פר וגם עגל, אינו לדברי הכל, אלא תלוי ב**מַחֲלוֹקֶת רַבִּי וְרַבָּנָן**. ולכך הביא התנא את המחלוקת של רבי ורבנן בסיפא, כדי להשמיענו שדינים אלו השנויים במשנתינו תלויים במחלוקת זו.
הגמרא מבארת למה היו משמשים ששה קופות שהיו לנדבה: **תְּנַן הָתָם** (שקלים פ"ו מ"ה), שלשה עשר שופרות היו בבית המקדש כדי לתת בהם את הכסף עבור הקרבנות, **וְשִׁשָּׁה** מהם היו **לִמְעוֹת נְדָבָה**, שמהם היו לוקחים להביא עולות בזמן שאין שם קרבנות אחרים כדי שלא יעמוד המזבח ריקן בלא קרבנות.
שואלת הגמרא: **כְּנֶגֶד מִי** תיקנום, כלומר למה תיקנו שיהיו ששה קופות למעות נדבה. (**סִימָן קמ"ף ש"ע**).
ביאורו של חזקיה. משיבה הגמרא: **אָמַר חִזְקִיָּה כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת הַכֹּהֲנִים**, שהכהנים נחלקו לעשרים וארבע משמרות, וכל משמר עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לששה בתי אבות, וכל בית אב עובד יום אחד מימי השבוע. ועשו ששה קופות כנגד ששה בתי אבות שבכל משמר. **שֶׁתִּקְּנוּ לָהֶם חֲכָמִים** לעשות כן, כדי **שֶׁיְּהֵא שָׁלוֹם זֶה עִם זֶה**, לפי שכל בית אב היה נוטל את העורות של העולות הקריבים ביום שעבד בו, ונמצא, שבימים שהביאו הרבה נדרים ונדבות, לא היה הבית אב שבאותו היום נוטל מהשופר כלום, ובימים שלא הביאו כל כך נדרים ונדבות, היה הבית אב שבאותו היום נוטל מהשופר הרבה, ויריבו הראשונים עם האחרונים ויאמרו לכם יש עורות ולנו אין כלום. ואם משום שביום שלנו הביאו יחידים עולות מהעולות שנקנו מהמעות שבשופר, מזלנו גרם, ובעורות של העולות מהשופרות יש לנו לחלוק בשוה. לכן תיקנו ששה שופרות, שהיו הגזברים מחלקים את כל המעות הבאים לנדבה לששה שופרות, וכל בית אב היה נוטל מהשופר שלו.
ביאורו של רבי יוחנן: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, הטעם שתיקנו לעשות ששה קופות הוא משום **שִׁמְתּוֹךְ** שפעמים **שֶׁהִיתָה הַנְּדָבָה מְרוּבָּה**, לכך **תִּיקְּנוּ לָהֶם שׁוֹפְרוֹת מְרוּבִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ הַמָּעוֹת**, שאם יהיו הרבה מעות יחד בקופה יתעפשו.
ביאורו של זעירי: **וּזְעֵירִי אָמַר** שתיקנו כן **כְּנֶגֶד פָּר וְעֵגֶל אַיִל וָכֶבֶשׂ גְּדִי וְשָׂעִיר**, כלומר כנגד כל מיני הבהמות שיכולים להביא בנדבה, ומי שהתנדב להביא פר לעולה, מניח מנה בשופר שהיה רשום עליו 'פר', וכן כולם, והכהנים היו לוקחים ממעות של השופר שהיה רשום עליו 'פר', ומקריבים פרים עד שיגמרו המעות שבאותה קופה, וכן מכולם.
וְמִשְּׁנָה זו כ**רַבִּי הִיא** שנויה, **דְּאָמַר** שמי שנדר להביא **קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל, לֹא יָצָא**, ולכך הוצרכו לעשות ששה קופות, שאם יעשו קופה אחת יש לחוש שמא יטלו מהמעות של מי שנדר להביא איל ויקנו בהם פר, ונמצא שלא קיים את נדרו, אבל לרבנן אף אם יקנו פר יצא ידי נדרו.
ביאורו של בר פדא: **וּבַר פָּדָא אָמַר** שתיקנו כן **כְּנֶגֶד הַפָּרִים וְהָאֵילִים וְלִיתֵי פָּר מִמַּה נַּפְשָׁךְ** – יביא פר, ויועיל לו בין אם נדר שיביא פר ובין אם נדר שיביא עגל, שהרי כשמביא את הגדול יש בכלל המרובה את המועט. משיבה הגמרא: **הָא מַנִּי** – משנה זו בשיטת מי היא שנויה, **רַבִּי הִיא דְּאָמַר** שאם נדר להביא **קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל לֹא יָצָא**, כיון שחייב להביא מה שנדר, ולכך צריך להביא גם פר וגם עגל. אבל לרבנן שהמביא את הגדול יצא, גם כאן אינו צריך להביא אלא פר ולא עגל.
מקשה הגמרא: **אִי רַבִּי** – אם אכן כמו שאמרת שהלכה זו שנויה בשיטת רבי, **אֵימָא סֵיפָא**, האומר הרי עלי להביא **שׁוֹר בְּמָנֶה, וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה, לֹא יָצָא, וַאֲפִילּוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר** – אפילו אם כל אחד מהשוורים שהביא שוה מנה חסר דינר, לא יצא ידי נדרו, עד שיביא שור השוה מנה. ואם אמר הרי עלי להביא שור **שָׁחוֹר, וְהֵבִיא לָבָן**, או שאמר הרי עלי להביא שור **לָבָן, וְהֵבִיא שָׁחוֹר**, וכן אם אמר הרי עלי להביא שור **גָּדוֹל, וְהֵבִיא קָטָן, לֹא יָצָא** ידי נדרו. אבל אם אמר הרי עלי להביא שור **קָטָן, וְהֵבִיא גָּדוֹל, יָצָא** ידי נדרו. **רַבִּי אוֹמֵר**, אף אם הביא גדול **לֹא יָצָא**, שחייב להביא מה שנדר. ולפי דבריך שהרישא כרבי, נמצא שהרי"שָׁא **וְהַסֵּיפָא** כ**רַבִּי, וּמְצִיעֲתָא** כ**רַבָּנָן**, ולא מסתבר לומר כן, שהרי אין דרך המשנה לערב את דברי התנאים.
מתרצת הגמרא: **אִין** – אכן כך הוא, **רֵישָׁא וְסֵיפָא** כ**רַבִּי, וּמְצִיעֲתָא** כ**רַבָּנָן, וְהָכִי קָאָמַר, דָּבָר זֶה** ששנינו ברישא שיביא פר וגם עגל, אינו לדברי הכל, אלא תלוי ב**מַחֲלוֹקֶת רַבִּי וְרַבָּנָן**. ולכך הביא התנא את המחלוקת של רבי ורבנן בסיפא, כדי להשמיענו שדינים אלו השנויים במשנתינו תלויים במחלוקת זו.
הגמרא מבארת למה היו משמשים ששה קופות שהיו לנדבה: **תְּנַן הָתָם** (שקלים פ"ו מ"ה), שלשה עשר שופרות היו בבית המקדש כדי לתת בהם את הכסף עבור הקרבנות, **וְשִׁשָּׁה** מהם היו **לִמְעוֹת נְדָבָה**, שמהם היו לוקחים להביא עולות בזמן שאין שם קרבנות אחרים כדי שלא יעמוד המזבח ריקן בלא קרבנות.
שואלת הגמרא: **כְּנֶגֶד מִי** תיקנום, כלומר למה תיקנו שיהיו ששה קופות למעות נדבה. (**סִימָן קמ"ף ש"ע**).
ביאורו של חזקיה. משיבה הגמרא: **אָמַר חִזְקִיָּה כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת הַכֹּהֲנִים**, שהכהנים נחלקו לעשרים וארבע משמרות, וכל משמר עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לששה בתי אבות, וכל בית אב עובד יום אחד מימי השבוע. ועשו ששה קופות כנגד ששה בתי אבות שבכל משמר. **שֶׁתִּקְּנוּ לָהֶם חֲכָמִים** לעשות כן, כדי **שֶׁיְּהֵא שָׁלוֹם זֶה עִם זֶה**, לפי שכל בית אב היה נוטל את העורות של העולות הקריבים ביום שעבד בו, ונמצא, שבימים שהביאו הרבה נדרים ונדבות, לא היה הבית אב שבאותו היום נוטל מהשופר כלום, ובימים שלא הביאו כל כך נדרים ונדבות, היה הבית אב שבאותו היום נוטל מהשופר הרבה, ויריבו הראשונים עם האחרונים ויאמרו לכם יש עורות ולנו אין כלום. ואם משום שביום שלנו הביאו יחידים עולות מהעולות שנקנו מהמעות שבשופר, מזלנו גרם, ובעורות של העולות מהשופרות יש לנו לחלוק בשוה. לכן תיקנו ששה שופרות, שהיו הגזברים מחלקים את כל המעות הבאים לנדבה לששה שופרות, וכל בית אב היה נוטל מהשופר שלו.
ביאורו של רבי יוחנן: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, הטעם שתיקנו לעשות ששה קופות הוא משום **שִׁמְתּוֹךְ** שפעמים **שֶׁהִיתָה הַנְּדָבָה מְרוּבָּה**, לכך **תִּיקְּנוּ לָהֶם שׁוֹפְרוֹת מְרוּבִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ הַמָּעוֹת**, שאם יהיו הרבה מעות יחד בקופה יתעפשו.
ביאורו של זעירי: **וּזְעֵירִי אָמַר** שתיקנו כן **כְּנֶגֶד פָּר וְעֵגֶל אַיִל וָכֶבֶשׂ גְּדִי וְשָׂעִיר**, כלומר כנגד כל מיני הבהמות שיכולים להביא בנדבה, ומי שהתנדב להביא פר לעולה, מניח מנה בשופר שהיה רשום עליו 'פר', וכן כולם, והכהנים היו לוקחים ממעות של השופר שהיה רשום עליו 'פר', ומקריבים פרים עד שיגמרו המעות שבאותה קופה, וכן מכולם.
וְמִשְּׁנָה זו כ**רַבִּי הִיא** שנויה, **דְּאָמַר** שמי שנדר להביא **קָטָן וְהֵבִיא גָּדוֹל, לֹא יָצָא**, ולכך הוצרכו לעשות ששה קופות, שאם יעשו קופה אחת יש לחוש שמא יטלו מהמעות של מי שנדר להביא איל ויקנו בהם פר, ונמצא שלא קיים את נדרו, אבל לרבנן אף אם יקנו פר יצא ידי נדרו.
ביאורו של בר פדא: **וּבַר פָּדָא אָמַר** שתיקנו כן **כְּנֶגֶד הַפָּרִים וְהָאֵילִים**

גמרא

שנינו במשנה שלתנא קמא האומר 'הרי עלי עולה' מביא כבש, ולרבי אלעזר בן עזריה מביא תור או בן יונה, הגמרא מבארת שתנא קמא ורבי אלעזר בן עזריה לא נחלקו: **וְלֹא פְּלִיגִי** תנא קמא ורבי אלעזר בן עזריה, אלא **מַר** אמר **כִּי אַתְרֵיהּ** – כמו שהוא במקומו, **וּמַר** אמר **כִּי אַתְרֵיהּ**, שלדברי שניהם צריך להביא את הפחות שבעולות, אלא שבמקומו של תנא קמא הכבש גרוע מעוף, ולכך יכול להביא אפילו מן הכבש. ובמקומו של רבי אלעזר בן עזריה העוף גרוע מכבש, ולכך יכול להביא אפילו עוף.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת עוד דין בנודר סתם: **תָּנוּ רַבָּנָן**, האומר **הֲרֵי עָלַי עוֹלָה בְּסֶלַע לַמִּזְבֵּחַ, יָבִיא כֶּבֶשׂ**, כיון **שֵׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, אֶלָּא כֶּבֶשׂ שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע**, כמבואר במשנה שהאומר הרי עלי להביא כבש לעולה או לשלמים, מביא בסלע.
ואם אמר **פֵּירַשְׁתִּי** איזה מין בהמה אביא בסלע, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא מִכָּל דָּבָר שֶׁקָּרֵב בְּסֶלַע לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ** – יביא כל דבר שניתן לקנותו בסלע. שדווקא אם אמר סתם שיביא בסלע אנו אומרים שודאי כוונתו היתה לכבש שקרב בסלע, אבל אם פירש מה יביא יש לנו להסתפק שמא אמר שיביא קרבן אחר ויקנה אותו בסלע, ולכך צריך להביא כל דבר שניתן לקנותו בסלע.
הגמרא מבארת בשיטת מי הולכת המשנה: שנינו במשנה (לעיל ע"א) האומר **פֵּירַשְׁתִּי** שאביא עולה **מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא פָּר וְעֵגֶל**.
שואלת הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע מצריכים אותו להביא גם פר וגם עגל,

וְהַכְּבָשִׂים וְהַשְּׂעִירִים, שהשופרות היו למותרות, שאם הפריש פר או איל או כבש או שעיר לקרבנו, ואבד, והפריש אחר תחתיו והקריבו, ונמצא הראשון, ירעה עד שיפול בו מום וימכר, והמעות ינתנו בשופר של אותו המין. **וְהַמּוֹתָרוֹת** – השופר החמישי היה למי שהפריש מעות לקרבן, והוזלו הבהמות וניתותרו מעות, שנותן את הנותרות בשופר זה. **וְהַמָּעָה** – השופר השישי היה למעה, דהיינו קלבון שהיה נותן כל אדם שהביא מחצית השקל.

מבארת הגמרא במה נחלקו האמוראים: **כּוּלְּהוּ כְּחִזְקִיָּה לֹא אָמְרִי** – כל שאר האמוראים לא רצו לפרש כחזקיה שהטעם לששה שופרות הוא כדי שלא יבואו לריב זה עם זה, כיון וסוברים **שֶׁלְּאַנְצוּיֵי לֹא חָיְישִׁינַן** – לא חוששים שיבואו לריב, **דְּכָל חַד וְחַד יוֹמֵיהּ קָא עָבִיד** – שכל בית אב היה עובד ביומו, ואם הביאו ביום אחד הרבה נדרים ונדבות ולא היו צריכים ליטול מהשופר, אין להם חלק בעורות של הקרבנות שנקנו מהשופרות ביום אחר.

כְּרַבִּי יוֹחָנָן שאמר שהטעם משום שיכולים המעות להתעפש, **לֹא אָמְרִי,** כיון וסוברים **שֶׁלְּאַעֲפוּשֵׁי לֹא חָיְישִׁינַן** – לא חוששים שיתרבו עד שיתעפשו.

כְּזֵעִירִי שאמר שהיו כנגד כל מין בהמה שהיו מתנדבים, ומשנה זו כרבי הסובר שהנודר להביא קטן והביא גדול לא יצא, **לֹא אָמְרִי,** כיון **שֶׁכִּיחִידָאָה לֹא מוֹקְמִי** – לא רצו להעמיד את המשנה כשיטת יחיד.

כְּבַר פָּדָא שאמר שהוצרכו לעשות ששה שופרות למותר פר איל כבש ושעיר, והשופר החמישי למותרות, **נַמִּי לֹא אָמְרִי,** כי סוברים שאין לומר שהיה שופר **לְמוֹתָרוֹת,** שהרי **כּוּלְּהוּ נַמִּי מוֹתָרוֹת** – שגם שאר השופרות היו למותרות, ויכול הוא להניח את המותרות בשופר של אותה מין בהמה שהקדיש.

ועוד הוקשה להם על מה שאמר שהשישי היה **לְמָעָה,** שהרי הקלבון **נַמִּי לְשֶׁקֶלִים אָזְלָא** – שגם את הקלבון היו נותנים עם שאר השקלים. ומביאה הגמרא ראיה שהיה ניתן בשופר של השקלים, **דְּתַנְיָא, לְהֵיכָן קָלְבּוֹן זֶה הוֹלֵךְ, לִשְׁקָלִים** – לשופר שבו היו נותנים את כל השקלים, שמהם היו מביאים קרבנות ציבור של כל השנה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** שהיה הולך לְשופרות של **נְדָבָה,** שהיו לוקחים בו נדבת ציבור.

מביאה הגמרא ביאורים נוספים למה עשו ששה שופרות לנדבה. ביאורו של שמואל: **וּשְׁמוּאֵל אָמַר** שלכך תיקנו ששה שופרות, **כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת, וּמוֹתַר אָשָׁם, וּמוֹתַר אֲשַׁם נָזִיר, וּמוֹתַר אָשָׁם מְצוֹרָע, וּמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא,** כלומר שהפריש מעות לחטאת, או לאשם גזילות ומעילות, או לאשם נזיר או לאשם מצורע, או למנחת חוטא, **וּמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל,** דהיינו מעות שהפריש למנחת חביתין שהיה מביא בכל יום, והוזלו הבהמות או המנחות ונותרו לו מעות, יתן את הנותרות בשופר של אותו קרבן, ומביאים ממנו נדבת ציבור.

ביאורו של רבי אושעיא: **וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר** שתיקנו ששה שופרות **כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת, וְמוֹתַר אָשָׁם** גזילות ומעילות, **וְמוֹתַר אֲשַׁם נָזִיר, וְמוֹתַר אֲשַׁם מְצוֹרָע, וְמוֹתַר קִינִּין, וְמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא,** אבל לא היה שופר למותר מנחת חביתין של כהן גדול.

שואלת הגמרא: **וּשְׁמוּאֵל מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא** שהיה שופר אחד למותר קינים. משיבה הגמרא: 'קִינִּין' **תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא** – כבר שנה התנא ברישא שהיה שופר אחד לקינים, וסובר שמואל שאף מותר הקינים היה נותן בשופר של קינים.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא תָּנֵי קִינִּין** – וכי רבי אושעיא לא שנה שהיה שופר אחד לקינים, **וְהָתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא** בתוספתא (שקלים פ"ג ה"א) שהיו שלשה עשר שופרות במקדש, **וְתָנֵי** שהיה אחד מהם **לִקִּינִּין.** משיבה הגמרא: רבי אושעיא סובר שהיה **חַד לְקִינִּין וְחַד לְמוֹתַר קִינִּין.**

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּשְׁמוּאֵל** שהיה שופר למותר עשירית האיפה של כהן גדול. משיבה הגמרא: רבי אושעיא **סָבַר לָהּ כְּמַאן דְּאָמַר מוֹתַר שֶׁל עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל יֵרָקֵב,** שאינה כחטאת שמותרה לנדבת ציבור.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה בדין מותר חביתי כהן גדול: **דְּתַנְיָא, מוֹתַר מִנְחַת נְדָבָה, מוֹתַר מִנְחָה יֵרָקֵב.** שואלת הגמרא: **מַאי קָאָמַר,** משיבה הגמרא: **אָמַר רַב חִסְדָּא הָכִי קָאָמַר,** 'מותר מנחת נדבה' פירושה, **שמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא** ינתן בשופר של **נְדָבָה,** שיהיו מביאים ממנו נדבת ציבור. ו'מותר מנחה ירקב' פירושו, **שמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, יֵרָקֵב.**

רבה חולק ומפרש באופן אחר: **רַבָּה אָמַר, אֲפִילּוּ מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל נַמִּי** ינתן בשופר של **נְדָבָה, אֶלָּא** – ומה שכתוב בברייתא 'מותר מנחה ירקב' הכוונה **שמוֹתַר לַחְמֵי תוֹדָה,** שהפריש מעות ללחמי תודה ונותרו בידו מעות, **יֵרָקֵב,** כי רק מותר חטאת הולך לנדבת ציבור. ורבי אושעיא מפרש כרב חסדא שמותר עשירית האיפה של כהן גדול ירקב, ולכך לא אמר כשמואל שהיה שופר למותר עשירית האיפה של כהן גדול.

הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו בדין מותר חביתי כהן גדול: **בְּפֻלּוּגְתָּא** – רב חסדא ורבה נחלקו במחלוקת של אמוראים אחרים שנחלקו **במוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לִנְדָבָה, וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר אָמַר יֵרָקֵב,** ובזה נחלקו גם שמואל ורבי אושעיא.

הגמרא מקשה על הסוברים שמותר חביתי כהן גדול ירקב. מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** שנינו במשנה (שקלים פ"ב מ"ה) **מוֹתַר שְׁקָלִים** – נטל מעות ואמר 'הרי אלו לשקלי', וכשבא לחשב ראה שהיה בהם יותר ממחצית השקל, ילכו יתר המעות לחולין, שלא נתכוון להקדישם, והרי הוא הקדש טעות. **וּמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וּמוֹתַר קִינֵּי זָבִין וְקִינֵּי זָבוֹת וְקִינֵּי יוֹלְדוֹת, וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, מוֹתְרֵיהֶן לִנְדָבָה. מַאי לָאו** – האם 'מותר עשירית האיפה' אינה **מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל,** ומוכח שמותר עשירית האיפה הולך לנדבה ולא ירקב. מתרצת הגמרא: **לֹא,** 'מותר עשירית האיפה' שהולך לנדבה היינו **מוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא,** אבל מותר מנחה של כהן גדול אפשר שירקב.

רב נחמן בר רב יצחק מוכיח שמותר עשירית האיפה של כהן גדול אינו כחטאת ואינו הולך לנדבת ציבור: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר רַב יִצְחָק, מִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר שמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל יֵרָקֵב, דְּתַנְיָא,** כתוב בפסוק (ויקרא ה' יא) לגבי מנחת חוטא 'לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה כִּי חַטָּאת הִיא', **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,** יש לדייק ממה שכתוב 'חטאת היא', **שהִיא,** כלומר מנחה זו שהיא חובה, **קְרוּיָה חַטָּאת,** ולכך אין נותנים עליה לבונה, **וְאֵין** מנחה **אַחֶרֶת קְרוּיָה חַטָּאת,** אפילו שהיא חובה, **לִימַּד עַל עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינָהּ קְרוּיָה חַטָּאת, וּטְעוּנָה לְבוֹנָה** כשאר המנחות שצריך ליתן עליהם לבונה, **וּמִדְּאֵינָהּ קְרוּיָה חַטָּאת,** כלומר מכך שלגבי לבונה אינה קרויה חטאת, כך גם לגבי מותר אין לה דין חטאת, ואין דינה כמותר חטאות ואשמות שהולכים לנדבה, אלא **מוֹתָרָהּ יֵרָקֵב.**

משנה

משנה זו מבארת דין המקדיש בהמה אחת ונפסלה ורוצה להביא בדמיה שתי בהמות או מין אחר: האומר **שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב** – נפל בו מום, **אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם,** ובגמרא מבואר שאינו דומה למבואר במשנה לעיל (קז:) שהנודר להביא שור במנה אינו יכול להביא שנים.

האומר **שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלּוּ עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵבוּ,** אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמֵיהֶן** שור **אֶחָד. וְרַבִּי אוֹסֵר** לכתחילה להביא שור אחד כשהקדיש שנים, או להביא שנים כשהקדיש אחד.

האומר **אַיִל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב, אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. הָאוֹמֵר כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב, אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. וְרַבִּי אוֹסֵר** לכתחילה להביא כבש אם הקדיש איל, או להביא איל כשהקדיש כבש.

רש"י

והכבשים – אשם נזיר ואשם מצורע, הבאים בני שנה, שנאמר בהן "כבש", ינתקו לרעייה – דמיהן לשופר השלישי. ואהכי לא מערב מותריהן עם מותר גזילות ומעילות – משום דלא דמו: דאלו – בני שנה, ואלו – בני שתי שנים. אלו – באין לכפר, ואלו – להכשיר. **והשעירים** – שעירי חטאת של ציבור של רגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, בשאין בה ידיעה, כדאמרינן בשבועות (ב,א). ולא מפי השמועה. ואין לנו בהמה ניתקת לרעייה אלא אלו, דכבשה ושעירה הבאין לחטאת יחיד – אין ניתקות לרעיה, אלא מתות. **והמותרות** – כגון מי שמקריב אחד מכל אלו, והפריש מעות לשם כך, והחזלו בהמות וניתותרו המעות – נותן לשופר החמישי. **והמעה** – קולבון. שכל יחיד מביא מחצית השקל בהכרעה באדר. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם – נותנין קולבון אחד, מעה קטנה, מפני הכרעה. שעכשיו לא נתנו בין שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאום במשפטן – היו שם שתי הכרעות. לפיכך נותנין קולבון. **כל חד וחד יומיה עביד** – ואם באו לו קרבנות הרבה, שלא צריך לשופר – אין לו ליטול כלום בעורות שנקנו מן המעות שניתנו בשופר. **כיחידאה לא מוקמינן** – דלא חיישינן להא דרבי, דאמר: קטן והביא גדול – לא יצא. אלא המתנדב עגל – נותן המעות לשופר של פר, והכהנים מקריבין פרים מהם, עד שיכלו כל המעות שיש שם. **מותרות** – בתמיה. כלומר, איהו חשיב חד שופר למותרות – כולהו קמאי נמי דחשיב מן הניתקין לרעייה מותרות נינהו, שניתותרו מכדי קרבן! **לשקלים אזלו** – לתרומת הלשכה עם שאר השקלים. **לנדבה** – לשופרות. **הכי גרסינן כנגד מותר חטאת מותר אשם נזיר ומותר אשם מצורע כו'** – שהפריש מעות לאחד מכל אלו, וניתותרו – נותנן לשופרות. ו"אשם" סתם היינו אשם גזילות ומעילות – לא מיעריב מותר דידיה בהדי חטאת. ואשם נזיר ומצורע – לא מיעריב בהדי אשם סתם, דזה – בן שתי שנים, ואיל – בן שנה. ואשם מצורע – לא מיערב בהדי אשם נזיר, דאשם נזיר – בא להכשירו לנזירות טהרה, ואין נותנין מדמו לבהונות, ואין טעונים נסכים. ואשם מצורע – נותנין מדמו לבהונות, וטעון נסכים, ובא להתירו במחנה.

ומותר דמנחת חוטא – הואיל ואיקרי "חטאת" – אזיל מותרה לנדבת צבור. דהכי אמרינן במסכת תמורה (כג,ב): זה מדרש דרש יהוידע הכהן, כל הבא ממותר חטאת וממותר אשם – ילקח בהם עולות, הבשר – לשם, ועורות – לכהנים. אבל מותר מעות שאר מנחות – לא אזלי לנדבת צבור, אלא הוא יוסיף משלו, ומביא מנחה אחרת. **ומותר עשירית האיפה** – של כהן גדול שמקריב בכל יום ויום. ואם הפריש מעות לעשירית האיפה של היום, וניתותרו – שוב אין יכול לצרפן לשם מחר, אלא תפול לנדבת צבור, שגם היא נקראת "חטאת". בפרק "ואלו מגלחין" במועד קטן (טז,א): "יקריב חטאתו" – זו עשירית האיפה של כהן גדול. **ומותר קינין** – המפריש מעות לקינו, וניתותרו מקינין. **תנא ליה רישא** – בשבעה שופרות קמאי חשיב חד דשמיה "קינין". **ורבי אושעיא תני במתניתין** – שלש עשרה שופרות, ולא תנא קינין בקמאי? **חד לקינין** – מחוסר כפרה מביא מעות לקינו, ונותן בשופר, ואוכל בקדשים לערב. כדקיימא לן (עירובין לב,א): אין בית דין של כהנים עומדים משם, עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר. ולא חיישינן שמא לא יקריבו – הואיל ואין באה על חטאת. (ואי איהו גופיה לא מצי לאקרובינהו). **מנחת חוטא** – שהרי לשם חובה הפריש. **נדבה** – לשופרות. **מותר לחטי תודה ירקב** – דלאו "חטאת" איקרו. ונדבת יחיד לא קרבי. דבפני עצמו אי אפשר להקריבו – שלא מצינו לחם קרב בפני עצמו, ועם תודה אחרת אי אפשר להקריבה בלא לחמה. והכי מפרש בשקלים בפרק שני. **מותר שקלים** – הכניס מעות מרובים לשקלים ושקלן, וניתותרו מהן. **ואין אחרת** – ואף על פי שהיא חובה – אינה קרויה "חטאת", שיהא לה דין חטאת שלא יהא טעון לבונה. **ומדלגבי לבונה לית ליה דין חטאת** – לגבי מותר נמי לית ליה דין חטאת. ואף על גב דאיקרי "חטאת" – לאו דין חטאת אית לה, דאימעטא לה מהאי קרא. **משנה אם רצה יביא בדמיו שנים** – ואף על גב דהוי גדול והביא קטן, ובגמרא מפרש טעמא. **ורבי אוסר** – לכתחילה, אבל אם הביא – יצא, דכיון דאמר "זה" – אינו חייב באחריותו.

גמרא

תוספות

והמעה — קולבן. שכל יחיד מביא מחצית השקל בהכרע באדר, ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנין — קולבון אחד, מעה קטנה, מפני הכרע. שעכשיו לא נתנו שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאו במשפטו — היה שם שתי הכרעות. לפיכך נותנין קולבון אחד. כך פירש בקונטרס. וקשיא: דאם הכרע עולה יותר ממעה יוצאין בהכרע אחד במעה? והלא חייבין שתי הכרעות! ואם זה שיעור הכרע — למה דחק בקונטרס לפרש כן? לפיכך נראה דבכל הכרעות מיירי. ופלוגתא היא בתוספתא דשקלים, דתניא: כמה הוא נותן? קולבון מעה כסף, אחד מעשרים וארבעה כסף לסלע. וחכמים אומרים: חצי מעה של ארבע איסרות. וקולבונות אלו מה היו עושין מהן? נופלין לשקלים. דברי רבי מאיר. רבי אלעזר אומר: לנדבה.

ושמואל מאי טעמא לא אמר כרבי אושעיא — והוא הדין כל הני אמוראי דלעיל. ורבי אושעיא מאי טעמא לא אמר כשמואל — דבשלמא אמוראי דלעיל סברי: דמותר מנחה — לאו לנדבה אזלי, אלא לרבי אושעיא דחשיב מותר מנחת חוטא — כל שכן מותר עשירית האיפה!

היא קרויה חטאת — בפרק קמא (מנחות ד,א) דרשינן לה, ותרתי שמעת מינה.

ומדאינה קרויה חטאת ירקבו — לא דמי למותר מנחה דלא תירקב ואינה קרויה "חטאת", ועשירית האיפה דווקא דקרויה "חטאת" ביחזקאל (מו) — אתא האי קרא לאפוקי, דאין מותר קרויה "חטאת", ותירקב.

לפי

וְהַכְּבָשִׂים וְהַשְּׂעִירִים, וְהַמּוֹתָרוֹת וְהַמַּעָה. כּוּלְּהוּ כְּחִזְקִיָּה לָא אָמְרִי - לְאִנְצוּוֵי לָא חָיְישִׁינַן, דְּכָל חַד וְחַד יוֹמֵיהּ קָא עָבֵיד. כְּרַבִּי יוֹחָנָן לָא אָמְרִי - לְאִיעַפּוּשִׁי לָא חָיְישִׁינַן. כִּזְעִירִי לָא אָמְרִי - כִּיחִידָאָה לָא מוֹקְמִי. כְּבַר פְּדָא נַמִּי לָא אָמְרִי - מוֹתָרוֹת כּוּלְּהוּ נַמִּי מוֹתָרוֹת, מַעָה נַמִּי לִשְׁקָלִים אָזְלָא, דְּתַנְיָא: לְהֵיכָן קַלְבּוֹן זֶה הוֹלֵךְ - לִשְׁקָלִים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לִנְדָבָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת, וּמוֹתַר אָשָׁם, וּמוֹתַר אָשָׁם נָזִיר, וּמוֹתַר אֲשַׁם מְצוֹרָע, וּמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא, וּמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר: כְּנֶגֶד מוֹתַר חַטָּאת, וּמוֹתַר אָשָׁם, וּמוֹתַר אֲשַׁם נָזִיר, וּמוֹתַר אֲשַׁם מְצוֹרָע, וּמוֹתַר קִינִּין, וּמוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא. וּשְׁמוּאֵל מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא - קִינִּין תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא. - וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא תָּנֵי, וְלָא תָּנֵי קִינִּין? וְהָתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְתָנֵי קִינִּין! - חַד לְקִינִּין, וְחַד לְמוֹתַר קִינִּין. וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כִּשְׁמוּאֵל - סָבַר לַהּ כְּמָאן דַּאֲמַר: מוֹתָר שֶׁל עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל - יִרְקַב, דְּתַנְיָא: מוֹתַר מִנְחַת - נְדָבָה, מוֹתַר מִנְחָה - יִרְקַב. מַאי קָאָמַר - אָמַר רַב חִסְדָּא, הָכִי קָאָמַר: מוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא - נְדָבָה, מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל - יִרְקַב. רַבָּה אָמַר: אֲפִילּוּ מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל נַמִּי נְדָבָה, אֶלָּא מוֹתַר לְחֵמֵי תוֹדָה יִרְקַב. בִּפְלוּגְתָּא, מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל - רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נְדָבָה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: יִרְקַב. מֵיתִיבִי: מוֹתַר שְׁקָלִים - חוּלִּין, וּמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וּמוֹתַר קִינֵּי זָבִין וְקִינֵּי זָבוֹת וְקִינֵּי יוֹלְדוֹת וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - מוֹתָרֵיהֶן נְדָבָה. מַאי לָאו מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל! - לָא, מוֹתַר מִנְחַת חוֹטֵא. אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר רַב יִצְחָק, מִסְתַּבְּרָא כְּמָאן דַּאֲמַר: מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל יִרְקַב. דְּתַנְיָא: "לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִיא" - אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הִיא קְרוּיָה חַטָּאת, וְאֵין אַחֶרֶת קְרוּיָה חַטָּאת, לִימֵּד עַל עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינָהּ קְרוּיָה חַטָּאת וּטְעוּנָה לְבוֹנָה, וּמִדְּאֵינָהּ קְרוּיָה חַטָּאת - מוֹתָרָהּ יִרְקַב. **מִשְׁנָה** "שׁוֹר זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם. "שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלּוּ עוֹלָה", וְנִסְתָּאֲבוּ - רָצָה יָבִיא בִּדְמֵיהֶן אֶחָד, וְרַבִּי אוֹסֵר. "אַיִל זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. "כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - אִם רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, וְרַבִּי אוֹסֵר.

גמרא

גמרא והא אמרת רישא – אפילו לרבנן. **שור במנה כו'** – ואמאי יביא בדמיו שנים? **זה ונסתאב שאני** – דכיון דאמר "זה אקריב עולה", ונסתאב – אזל ליה נדריה, דזה לא מצי למיקרב. אבל התם דאמר "הרי עלי שור במנה" – חייב עד שיביאנו. **גדול והביא** קטן – שבכל מקום שנים חשובים מאחד, ואפילו שניהם שוין. **ואף על גב דנסתאב** – איכא למימר: חלף ליה נדריה, ובאחריות נמי לא ליחייב, דהא אמר "אלו" – אפילו הכי, לכתחילה לא שרו. **ליפלוג נמי ברישא** – "שור זה עולה", ונסתאב – יביא בדמיו שנים. דהוי "קטן והביא גדול" נמי ליפלוג, ולימא "ורבי אוסר". דלא שני ליה בין "קטן והביא גדול" ל"גדול והביא קטן". **תדע** – דארישא דנדר קטן והביא גדול נמי פליג. **ורבי אוסר** – אלמא בכבש אסר נמי רבי להביא בדמיו איל, דהוי "קטן והביא גדול" דומיא ד"שור זה" ונסתאב, דלא יביא בדמיו שנים. **ממינא למינא מאי** – "שור זה עולה", ונסתאב – מהו שיביא בדמיו שני אילים? **לא יביא בדמיו איל** – דקטן הוא יותר מדאי, אבל יביא בדמיו שני אילים – אלמא ממינא למינא שרי. **לפי שאין בילה** – שצריך להביא עמהם שתי מנחות בשני כלים, ואין יכול לערבן בכלי אחד. הלכך, לא מיחזי כי ההוא דנדרו. דנדר מידי דבאה מנחתו בכלי אחד, וקא מייתי בשני כלים. וקא סלקא דעתך, דעתין, דאי לאו משום המנחות – לא איכפת לן אקרבנות אי נדר חד ומייתי תרין, הואיל ומכח קמא אתו. אבל מנחות, דמביא מביתו – בעינא דומיא דנדרו. **אי הכי** – דממינא למינא שרי, מאי איריא כו'. **תרי תנאי** – דאיכא דסבירא ליה: דאפילו בנסתאב – אסרי רבנן ב"גדול והביא קטן" לכתחילה. **הא יש בילה שרי** – לאיתויי ממינא למינא. **ורבי אוסר** – אף על גב דבכלי אחד אתיא מנחתו, אפילו הכי לא מייתי מדמיו אלא דומיא דידיה. **תרי תנאי כו'** – דאיכא דקפיד אמנחות, ואיכא דקפיד אקרבן גופיה. **ובטהורים** – סיפא דברייתא ד"שור זה עולה", ונסתאב – לא יביא בדמיו איל. ובטהורים, דלא נפל בהן מום. **הוקבע** – אחריותו עליו להביאו עולה אחת, ולא לשתי עולות. **ודלמא עלי להביא** – "לזה עולה" קאמר. וכיון דנסתאב – אזל ליה נדריה. "שור זה לדמיר", אם נסתאב – הוקבע לעולה אחד, דאי מייתי שתי עולות – לא יצא. אבל אי לא אמר "עלי" – יצא, כי היכי דעביד ליה, דאינו חייב באחריותו. **משנה אחד מכבשי הקדש** – למזבח. **בינוני שבהן הקדש** – מפרש בגמרא. **פירשתי** – "איזה מהן, ולא ידעתי איזה". **או שאמר לי אבא** – "בשעת מיתתו: אחד משוורי הפרשתי להקדש". **ואיני יודע** – לאיזהו מהן. **הגדול שבהן הקדש** – דמסתמא, מוטב שבהן הקדיש, דכתיב "מבחר נדריכם" (דברים יב). **גמרא חוששין אף לבינוני** – דכיון דאמר "אחד מהן הקדש" – לא ידענא אהי מינייהו חייל הקדש: אי אגדול, או אבינוני – דהוי עין יפה לגבי קטן. הלכך, אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו. אבל היכא דאמר "פירשתי" – ליכא לספוקי, דודאי גדול פירש. **היכי עביד** – דמישתרי ליה חד מינייהו? **ומחיל לקדושתיה בגדול** – דממה נפשך: אי אבינוני חל, ולאו אגדול – הרי זה נסתאב, וחיללו בגדול. ואי אגדול חל מעיקרא – נמצא בינוני חולין מעיקרא. **לא שנו** – דחוששין אף לבינוני. **תורא בתוראי** – "שור החשוב בשוורי". **מראהו עלייה** – שמראהו לעלייתו, ואומר לו: זו מכרתי לך. קא סלקא דעתך: "עלייה ממש" קאמר, דגריעא דירתה משל בית – אלמא "בית בביתי" קאמר, והוא הדין ל"תורא בתוראי". **שור בשוורי הקדש** – עולה. **הגדול שבהן הקדש** – עולה, וכל האחרים ימכרו לצרכי עולות – שמא אכל חד איכא למימר: זה עולה. **ודמיהן חולין** – דקדש אינו תופס דמיו, אלא בעל מום שיצא לחולין דנתפסין דמיו בקדושתו. אבל האי, דלא נפיק לחולין, ולצורך קדשים נמכר – אין דמיו קדושים. ולהקדש נמי לא גזיל מידי – דהא יהיב ליה הגדול שבהן. קתני מיהא "וכולן ימכרו" כו', דחוששין לכולן, אף על גב דאמר "שור בשוורי", וקשיא לרב נחמן. **תרגומא** – הא דקתני "וכולן ימכרו לצרכי עולות". **אשור של הקדש שנתערב באחרים** – אבל א"שור בשוורי" – ליכא לספוקי, דגדול משמע. **והא וכן קתני** – דמשמע: דין שניהם שוה. **תרגומא** – הא דקתני "וכן" אגדול, דכן דינו שוה, דנותן הגדול להקדש. אבל לגבי ספיקא ליכא ב"שור בשוורי". **ונפל** – אחד מביתו – מראהו, ואומר "זהו שמכרתי לך". ואמאי

לפי שאין בילה — שצריך להביא שני מנחות עמהן בשני כלים, ואין יכול לערבן יחד בכלי אחד, הלכך לא מיחזי כי ההוא דנדרו. ומן הדם — לא חיישינן אם נתערב. ולכל הפחות אם נתערב סולתן — יכול לערב לכתחילה, כדאמרן לעיל גבי יין.

גמרא וְהָא אָמַרְתְּ רֵישָׁא: "שׁוֹר בְּמִנָּה" וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמִנָּה - לֹא יָצָא! - "שׁוֹר זֶה" וְנִסְתָּאֵב שָׁאנֵי. "שְׁנֵי שְׁוָורִין אֵלּוּ עוֹלָה וְנִסְתָּאֲבוּ רָצָה יָבִיא בְּדֵמֵיהֶן אֶחָד וְרַבִּי אוֹסֵר". מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ "גָּדוֹל" וְהֵבִיא קָטָן, וְאַף עַל גַּב דְּנִסְתָּאֵב - לְכַתְּחִילָּה לָא שָׁרֵי רַבִּי. - וְלִפְלוּג נַמִי בְּרֵישָׁא! - רַבִּי אַכּוֹלָה מִילְּתָא פָּלֵיג, וּנְטַר לְהוּ לְרַבָּנַן עַד דְּמַסְקִי מִילְּתַיְיהוּ, וַהֲדַר מִיפְלִיג עֲלַיְיהוּ. תִּדַּע, דְּקָתָנֵי: "אֵיל זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. "כֶּבֶשׂ זֶה לְעוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, וְרַבִּי אוֹסֵר. שְׁמַע מִינָּהּ. אִיכָּעְיָא לְהוּ: מִמִּינָא לְמִינָא, מַאי? תָּא שְׁמַע: "שׁוֹר זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי אֵילִים, וְרַבִּי אוֹסֵר, לְפִי שֶׁאֵין בֵּילָה. שְׁמַע מִינָּהּ. - אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא תְּרֵי? אֲפִילּוּ חַד נַמִי, דְּהָא בְּנִסְתָּאֵב לְרַבָּנַן לָא שָׁנֵי לְהוּ בֵּין גָּדוֹל לְקָטָן! - תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן. "רַבִּי אוֹסֵר לְפִי שֶׁאֵין בֵּילָה". מַעְמָא דְּאֵין בֵּילָה, הָא יֵשׁ בֵּילָה - שָׁרֵי, וְהָתְנַן: "אַיִל זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. "כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה", וְנִסְתָּאֵב - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, וְרַבִּי אוֹסֵר! - תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי. וּבִטְהוֹרִים, "עֵגֶל" וְהֵבִיא פָּר, "כֶּבֶשׂ" וְהֵבִיא אַיִל - יָצָא. סְתָמָא - כְּרַבָּנַן. "רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם" [כו']. אָמַר רַב מְנַשְׁיָא בַּר זְבִיד, אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דַּאֲמַר "שׁוֹר זֶה עוֹלָה", אֲבָל אָמַר "שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה" - הוּקְבַּע. וְדִלְמָא "עָלַי לְהָבִיאוֹ" קָאֲמַר! אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַב מְנַשְׁיָא בַּר זְבִיד, אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דַּאֲמַר "שׁוֹר זֶה עוֹלָה", אִי נַמִי אָמַר "שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה", אֲבָל אָמַר "שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלַי עוֹלָה" - הוּקְבַּע. **משנה** הָאוֹמֵר "אֶחָד מִכִּבְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ, וְאֶחָד מִשְּׁוָורֵי הַקֹּדֶשׁ", וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם - הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקֹּדֶשׁ, שְׁלִשָּׁה - בֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶם הַקֹּדֶשׁ. "פֵּירַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁפֵּירַשְׁתִּי", אוֹ שֶׁ"אָמַר לִי אַבָּא, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה" - הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקֹּדֶשׁ. **גמרא** אַלְמָא, מַקְדִּישׁ - בְּעַיִן יָפָה מַקְדִּישׁ. אִימָא סֵיפָא: "בֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶן הַקֹּדֶשׁ" - אַלְמָא, מַקְדִּישׁ - בְּעַיִן רָעָה מַקְדִּישׁ! - אָמַר שְׁמוּאֵל: חוֹשְׁשִׁין אַף לְבֵינוֹנִי, דִּלְגַבֵּי קָטָן עַיִן יָפָה הוּא. הֵיכִי עָבֵיד? - אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב: מַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיּוּמַם, וּמַחִיל לֵיהּ לִקְדוּשָּׁתֵיהּ בְּגָדוֹל. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דַּאֲמַר "אֶחָד מִשְּׁוָורֵי הַקֹּדֶשׁ", אֲבָל אָמַר "שׁוֹר בְּשְׁוָורֵי הַקֹּדֶשׁ" - הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקֹּדֶשׁ, "תּוֹרָא בְּתוֹרַאי" קָאֲמַר. - אִינִי? וְהָאֲמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַבִּי חִיָּיא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "בַּיִת בְּבֵיתִי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ" - מַרְאֵהוּ עֲלִיָּיהּ, לָאו מִשּׁוּם דִּגְרִיעַ! - לָא, מְעוּלָּה שֶׁבַּבָּתִּים. מֵיתִיבִי: "שׁוֹר בְּשְׁוָורֵי הַקֹּדֶשׁ", וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הַקֹּדֶשׁ, וְכוּלָּם יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת וּדְמֵיהֶן חוּלִּין! - תַּרְגּוּמָא אֲשׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים. - וְהָא "וְכֵן" קָאֲמַר! - תַּרְגּוּמָא אַגָּדוֹל. מֵיתִיבִי: "בַּיִת בְּבֵיתִי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ", וְנָפַל - מַרְאֵהוּ נָפוּל. "עֶבֶד בְּעַבְדֵּיי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ", וּמֵת - מַרְאֵהוּ מֵת.

ואמאי

גמרא

שנינו במשנה, האומר ׳שור זה עולה׳ ונפל בו מום ופדאו, יכול להביא בדמיו שנים.

הגמרא מבארת מדוע אינו דומה לנודר להביא שור במנה שאינו יכול להביא שנים במנה. מקשה הגמרא: **וְהָא אָמְרַת רֵישָׁא** (לעיל קז:), האומר הרי עלי **שׁוֹר בְּמָנֶה, וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה, לֹא יָצָא,** ואם כן למה כאן שנינו שיכול להביא שנים. מתרצת הגמרא: כאן שאמר ׳**שׁוֹר זֶה׳ וְנִסְתָּאֵב, שָׁאנִי,** לפי שלא חייב עצמו להביא שור, ולכך יכול להביא שנים. אבל האומר ׳הרי עלי׳, חייב את עצמו בנדר, ולכך אינו יוצא עד שיביא כמו שנדר.

שנינו במשנה: האומר **שְׁנֵי שְׁוָרִין אֵלּוּ עוֹלָה, וְנִסְתָּאֲבוּ,** אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמֵיהֶן** שור **אֶחָד, וְרַבִּי אוֹסֵר** להביא אחד.

הגמרא מבררת את טעמו של רבי. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה טעמו של רבי האוסר להביא אחד. משיבה הגמרא: **מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ גָּדוֹל וְהֵבִיא קָטָן** – כשמביא אחד במקום שנים, הרי הוא כמו שנדר להביא גדול והביא קטן, שאינו יוצא, **וְאַף עַל גַּב דְּנִסְתָּאֵב,** וכבר בטל נדרו, מכל מקום **לְכַתְּחִילָּה לֹא שָׁרֵי רַבִּי** להביא אחד.

מקשה הגמרא: אם אכן סובר רבי שאפילו באומר ׳הרי זה׳ אינו רשאי לשנות ולהביא קטן, **וְלִפְלוּג נַמִּי בְּרֵישָׁא** באומר שור זה עולה, ויאמר שאינו רשאי להביא בדמיו שנים, שהרי זה כנדר להביא קטן והביא גדול, ולרבי אסור לשנות אפילו מקטן לגדול. מתרצת הגמרא: **רַבִּי אַכּוּלֵּהּ מִילְּתָא פְּלִיג, וְנָטַר לְהוּ לְרַבָּנַן עַד דְּמַסְקִי מִילְּתַיְיהוּ, וַהֲדַר מִיפְּלִיג עֲלַיְיהוּ** – רבי אכן חולק גם ברישא, אלא שהמתין מלומר דעתו עד שסיימו רבנן דבריהם. מוכיחה הגמרא: **תֵּדַע** שרבי חולק גם ברישא, **דְּקָתָנֵי** בסיפא, האומר **אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב,** אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמָיו כֶּבֶשׂ.** והאומר **כֶּבֶשׂ זֶה לְעוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב,** אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמָיו אַיִל, וְרַבִּי אוֹסֵר** לשנות ממה שנדר, ואף שאיל גדול מכבש, **שְׁמַע מִינָּהּ** שאכן חולק רבי גם ברישא שהתנדב להביא קטן והביא גדול.

הגמרא מסתפקת בדעת רבנן האם יכול להביא מין אחר: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, מִמִּינָא לְמִינָא מַאי** – האם המקדיש שור ונפל בו מום יכול להביא בדמיו מין אחר.

מוכיחה הגמרא שיכול להביא מין אחר: **תָּא שְׁמַע,** האומר **שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב, לֹא יָבִיא בִּדְמָיו אַיִל** אחד, כיון שהוא קטן יותר מדאי, **אֲבָל מֵבִיא בִּדְמָיו שְׁנֵי אֵילִים. וְרַבִּי** חולק **ואוֹסֵר** להביא שני אילים, **לְפִי שֶׁאֵין בֵּילָה,** שצריך להביא עמהם שתי מנחות בשני כלים, ואינו יכול לערבם בכלי אחד, והוא התחייב קרבן עם מנחה אחת, **שְׁמַע מִינָּהּ** מכך שמביא שני אילים, שיכול להביא מין אחר.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא** – מדוע לא התירו לו להביא רק **תְּרֵי, אֲפִילּוּ חַד נַמִּי, דְּהָא בְּנִסְתָּאֵב לְרַבָּנַן לֹא שָׁנֵי לְהוּ בֵּין גָּדוֹל לְקָטָן** – שהרי לדעת רבנן שור שנפל בו מום יכול להביא מדמיו אפילו קטן, כמו ששנינו במשנה שהאומר שור זה עולה ונפל בו מום, יכול להביא בדמיו שנים, אפילו שאחד גדול עדיף משנים קטנים, ודומה לנדר להביא גדול והביא קטן. מתרצת הגמרא: **תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן,** שהתנא של המשנה סובר שלרבנן אפילו לכתחילה יכול להביא בדמי הגדול קטן. והתנא של הברייתא סובר שאף לרבנן לכתחילה לא יביא קטן.

מבררת הגמרא את שיטת רבי: שנינו בברייתא, האומר שור זה עולה ונפל בו מום, **רַבִּי אוֹסֵר** להביא שני אילים, **לְפִי שֶׁאֵין בֵּילָה.**

מדייקת הגמרא: **טַעְמָא דְּאֵין בֵּילָה** – טעמו של רבי האוסר להביא שני אילים, לפי שאינו יכול לערב את המנחות, **הָא** אם **יֵשׁ בֵּילָה, שָׁרֵי** להביא שני אילים, אף שהם מין אחר. מקשה הגמרא: **וְהָתְנַן,** האומר **אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב,** אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמָיו כֶּבֶשׂ.** האומר **כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב,** אם רצה **יָבִיא בִּדְמָיו אַיִל, וְרַבִּי אוֹסֵר** לשנות ממה שנדר, הרי שאף במקום שאין לחוש לבילה, אוסר רבי להביא מין אחר, שהרי בין אם מביא כבש ובין אם מביא איל אינו מביא אלא מנחה אחת.

מתרצת הגמרא: **תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי,** שהתנא במשנה סובר שלרבי אינו יכול להביא קרבן ממין אחר, והתנא בברייתא סובר שלרבי יכול להביא קרבן ממין אחר, אלא שאינו יכול להביא שתי מנחות במקום מנחה אחת.

שנינו בסיפא של הברייתא, **וּבְטַהוֹרִים** – שלא נפל בהם מום, אם נדר להביא **עֵגֶל, וְהֵבִיא פָּר,** או שנדר להביא **כֶּבֶשׂ, וְהֵבִיא אַיִל,** דהיינו קטן והביא גדול, **יָצָא.** אומרת הגמרא: **סְתָמָא כְּרַבָּנַן** – הברייתא סתמה כדעת רבנן, הסוברים שהנודר להביא קטן והביא גדול יצא.

שנינו במשנה, האומר ׳שור זה עולה׳ ונפל בו מום, אם **רָצָה יָבִיא בִּדְמָיו שְׁנַיִם [כו׳].**

אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר זְבִיד אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שיכול להביא שנים, **אֶלָּא דְּאָמַר ׳שׁוֹר זֶה עוֹלָה׳, אֲבָל** אם **אָמַר ׳שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה׳, הוּקְבַּע** עליו האחריות של קרבן זה, וצריך להביא אחד.

מקשה הגמרא: **וְדִלְמָא עָלַי לַהֲבִיאוֹ קָאָמַר** – שמא במה שאמר ׳עלי׳ היתה כונתו להטיל על עצמו חיוב לטרוח ולהביאו, ולא להטיל על עצמו חיוב הבאת קרבן, וכיון שנפל בו מום אינו חייב להביא אחר, ויביא בדמיו מה שירצה. אומרת הגמרא: **אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר זְבִיד אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא דְּאָמַר ׳שׁוֹר זֶה עוֹלָה׳, אִי נַמִּי שֶׁאָמַר ׳שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה׳,** שאז לא קיבל עליו אחריות להביא קרבן. **אֲבָל** אם **אָמַר ׳שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלַי עוֹלָה׳, הוּקְבַּע** עליו חיוב להביא שור זה או דמיו לעולה.

משנה

משנה זו מבארת מה דין המקדיש אחד מבהמותיו ולא פירש איזו הקדיש: **הָאוֹמֵר אֶחָד מִכְּבָשַׂי הֶקְדֵּשׁ, וְכֵן** האומר **אֶחָד מִשְּׁוָרַי הֶקְדֵּשׁ, וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִם, הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ,** לפי שהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש. ואם היו לו **שְׁלֹשָׁה, הַבֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶם הֶקְדֵּשׁ,** והגמרא תבאר שהכוונה שאף הבינוני הקדש.

ואם אמר **פֵּרַשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי, אוֹ** שֶׁאמר, **אָמַר לִי אַבָּא** לפני מותו, הקדשתי אחד מכבשי או שוורי, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה** אמר, **הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ,** כי מן הסתם הקדיש את המובחר.

גמרא

שנינו במשנה, האומר אחד מכבשי או אחד משוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש.

הגמרא תבאר למה בסיפא לא אמרו שהגדול הקדש: מדייקת הגמרא מכך שהאומר אחד מבהמותי הקדש הגדול הקדש, **אַלְמָא הַמַּקְדִּישׁ בְּעֵין יָפָה** הוא **מַקְדִּישׁ.** מקשה הגמרא: **אִימָּא סֵיפָא,** אם היו לו שלשה, **הַבֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ, אַלְמָא** הַמַּקְדִּישׁ **בְּעֵין רָעָה** הוא **מַקְדִּישׁ,** ולא ביפה. מתרצת הגמרא: **אָמַר שְׁמוּאֵל,** מה ששנינו שהבינוני הקדש הכוונה **שחוֹשְׁשִׁין אַף לַבֵּינוֹנִי,** כלומר, שבין הגדול ובין הבינוני הם הקדש מספק, ומשום **דִּלְגַבֵּי קָטָן** הקדש הבינוני **בְּעֵין יָפָה הוּא,** שמא די לו לנודר בעין יפה כזו.

שואלת הגמרא: **הֵיכִי עָבִיד** – כיצד יעשה כדי שאחד מהם יהיה מותר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר רַב, מַמְתִּין לוֹ** [–לבינוני] **עַד שֶׁיּוּמַם, וּמַחִיל לֵיהּ לִקְדוּשָׁתֵיהּ בַּגָּדוֹל** – ומחלל את קדושתו על הגדול, והוא יוצא לחולין ממה נפשך, שאם התכוון אליו, הרי נפל בו מום, ויכול לפדותו ולהביא בדמיו את הגדול. ואם לא התכוון אליו, הרי הוא חולין, ואינו צריך להביא אלא את הגדול.

הגמרא תבאר באיזה אופן אף הבינוני שבהם הקדש: **אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, לֹא שָׁנוּ** שאף הבינוני הקדש, **אֶלָּא** כגון **דְּאָמַר ׳אֶחָד מִשְּׁוָרַי הֶקְדֵּשׁ׳,** שאז יש לנו להסתפק אם כוונתו לגדול או לבינוני, **אֲבָל** אם **אָמַר ׳שׁוֹר בִּשְׁוָרַי הֶקְדֵּשׁ׳,** רק **הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ,** כי **תּוֹרָה בְּתוֹרַאי קָאָמַר** – כוונתו היתה לחשוב שבשוריו.

מקשה הגמרא: **אֵינִי, וְהָאָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ בַּיִת בְּבָתַּי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, מַרְאֵהוּ עֲלֵיָיה** שעל גבי הבית, ואומר לו את זו מכרתי לך, **לָאו מִשּׁוּם דִּגְרִיעַ** – האם אין זה

המשך בעמוד קנא

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

שהאומר 'מִן הָעֲדָשִׁים' חייב להביא מנחה ראויה מחטים, דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִהֲדָר הוּא דְּהָדַר בֵּיהּ – שיש לומר שחוזר בו שבתחילה רצה להתחייב מנחה גמורה וכעת חוזר בו, וכדי לבטל דבריו הראשונים אומר 'מן העדשים', שידוע שאין מנחה באה מהן, וְאין יכול לחזור בו מפני שתְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן – ודבריו חלים כפי תחילת דבריו, ולכן פשוט שהנודר מן העדשים חייב מנחה, ולא הוצרך התנא להשמיענו אֶלָּא שאֲפִילּוּ האומר 'מִן הַשְּׁעוֹרִין' נַמִּי [–גם] חייב להביא מנחת חטים, אף דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִיטְעָא הוּא דְקָא טָעֵי – שיש לומר שטעה וכוונתו היתה להתחייב מנחה משעורים, וכיון שאין מנחה באה מהם, אין חייב כלום, לכן השמיענו התנא שאֲפִילּוּ הָכִי [–כך] אומרים תְּפוֹס לָשׁוֹן רִאשׁוֹן, ומפרשים את דבריו, שבתחילה רצה להביא מנחה כדינה, ושוב נתחרט וחזר בו ואמר 'מן השעורים', וכיון שהעיקר כתחילת דבריו, חל עליו חיוב להביא מנחה כהלכתה. ולכן תמה רבי יוחנן על חזקיה שחזר בו, שמהמשנה אין הכרח שהנודר להביא מנחה מן העדשים פטור ואינה כבית שמאי.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

וְאִלּוּ כְּבָשִׂים, אִלּוּ בְּלִילָתָן עֲבָה, וְאִלּוּ [–המנחות הבאות עם הכבשים] בְּלִילָתָן רַבָּה, ועוד שאִלּוּ בְּלִילָתָן שַׁחֲרִית – המנחה הבאה עם תמיד של שחר, בוללים אותה בבוקר כדי להקריבה עם התמיד, וְאִלּוּ [–המנחה הקריבה עם תמיד של בין הערבים] בְּלִילָתָן בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְלכן אֵין כל מנחות התמידין והמוספין נִבְלָלִין מִזֶּה עַל זֶה, שמלבד שאין זמן בלילתן שוה, גם אין רשאי לבללם יחד כדי שלא יבלעו המנחות ששמנן מועט ממנחות ששמנן מרובה, ולפיכך אין ללמוד מכאן מהו שיעור המנחה הראויה להבלל בכלי אחד.

אָמְרוּ לוֹ לרבי שמעון אֱמוֹר אַתָּה מה הטעם שאין מביאים מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד. אָמַר לָהֶם רבי שמעון, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (ויקרא ז ט) 'וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְחֲרֵבָה', כְּבָר אָמְרָה תּוֹרָה הָבָא מִנְחָה מסולת שֶׁיְּכוֹלָה לְהִיכָּלֵל בשמן, וביותר משׁשים עשרון בכלי אחד אין המנחה נבללת בשמנה.

אָמְרוּ לוֹ לרבי שמעון, וכי בְּשִׁשִּׁים נִבְלָלִין בכלי אחד, וּבְשִׁשִּׁים וְאֶחָד אֵין נִבְלָלִין בכלי אחד, אָמַר לו – אמר להם רבי שמעון כָּל מִדַּת חֲכָמִים כֵּן הוּא ששיעורם מדויק, וכמו שאמרו חכמים שבְּאַרְבָּעִים סְאָה הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קֶרְטוֹב אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבּוֹל. וכן אמרו חכמים שאוכל שיש בו שיעור כַּבֵּיצָה מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין – שאוכלים טהורים שנגעו בו, נטמאו, ואוכל בשיעור כַּבֵּיצָה שחָסֵר ממנו כשיעור שׁוּמְשׁוּם, אֵין מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין, מפני שחכמים אמרו שיעור מדויק שרק כשיש בו כביצה מטמא אוכלים טהורים. ועוד אמרו חכמים שבגד ששיעורו שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טפחים מְטַמֵּא מִדְּרָס, מפני ששיערו חכמים ששלשה על שלשה טפחים ראוים לישיבה. אבל בגד בשיעור שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טפחים חָסֵר נִימָא אַחַת [–חוט אחד], אֵינוֹ מְטַמֵּא מִדְּרָס.

הגמרא מקשה על טעמו של רבי שמעון: וְכִי אֵין נִבְלָלִין ששים ואחד עשרון בבת אחת, מַאי הֲוֵי – מה הפסול בכך, וְהָא תְּנַן (לעיל יח.) שאִם לֹא בָלַל את המנחה, כָּשֵׁר, שאין בלילה מעכבת, ואף ששים ואחד עשרון יביאם בלא בלילה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי זֵירָא הכלל הוא, שכָּל הָרָאוּי לְבִילָה – שכל מנחה שראוי לבללה, כגון שיש בה ששים עשרון, אֵין בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וכשרה אף בלא בלילה. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה – וכל מנחה שאי אפשר לבוללה, כגון שיש בה יותר מששים עשרון, בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ.

הגמרא עוסקת בדין טומאת דם נבילה שאף בו קבעו חכמים שיעור. אָמַר רַבִּי בִּיבִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מַעֲשֶׂה בְּפִרְדָּה אַחַת שֶׁל בֵּית רַבִּי שֶׁמֵּתָה ויצא ממנה דם, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים אֶת דָּמָהּ בְּרְבִיעִית – ומדדו חכמים את הדם היוצא ממנה, לדעת אם יש בו רביעית, ויהיו צריכים לפרוש מדמה, כפי שפורשים מבשר הנבילה.

מֵתִיב רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא לרב ביבי, שנינו במשנה (עדויות פ"ח מ"א) הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא עַל דַּם נְבֵילוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא מַעֲשֶׂה וְהָיוּ נוֹחֲרִין עֲרוֹדִיָּאוֹת לְאַרְיוֹת בְּאִיסְטַדְיָא שֶׁל מֶלֶךְ שהיו הורגים את ערודי היער, כדי להאכיל מבשרם את האריות בגדוד של בית המלך, וְהָיוּ עוֹלֵי רְגָלִים שׁוֹקְעִין עַד רְבוּבוֹתֵיהֶן [–ברכיהם] בְּדָם, וְאף שעולי הרגלים מוזהרים לשמור על טהרתם, לֹא אָמְרוּ לָהֶם חכמים דָּבָר, מכיון שאין נטמאים על ידי כך, וקשה על דברי רבי יהושע בן לוי, מדוע שיערו את דמה ברביעית, הלא אין דם הנבילה מטמא כלל. אִשְׁתִּיק – שתק רב ביבי ולא השיב להם תשובה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְרִיקָא לרב ביבי, מַאי טַעְמָא לֹא קָא מַהְדַּר מַר – מדוע אין מר [–רב ביבי] עונה תשובה לרבי יצחק בר ביסנא, אָמַר לֵיהּ רב ביבי לרבי זריקא הֵיכִי אַהְדַּר לֵיהּ – איך אענה לו, והלא אין ביכלתי לעשות כך, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִין, שהפסוק המוזכר בפרשת התוכחה 'וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד' (דברים כח סו), זֶה הַלּוֹקֵחַ תְּבוּאָה מִשָּׁנָה לְשָׁנָה – נאמר על אדם שאין לו קרקע לזרוע בה תבואה, ואין הוא בטוח בחייו, שאינו יודע אם שנה הבאה יהיו לו מעות לקנות בהם תבואה. והמשך הפסוק (שם) 'וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם' זֶה הַלּוֹקֵחַ תְּבוּאָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, מפני שאין לו די כסף לקנות תבואה לשנה שלימה. והמשך הפסוק 'וְלֹא תַאֲמִן בְּחַיֶּיךָ' זֶה הַסּוֹמֵךְ עַל הַפַּלְטֵר – על הנחתום, וצריך לקנות פת מדי יום ביומו,

המשך ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' ב

הגמרא דנה האם רבי חולק גם בתחילת המשנה. שנינו ברישא, פֵּירַשְׁתִּי בשעה שנדרתי שיעור המנחה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא מספק שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. מבררת הגמרא: מַאן תַּנָּא – מי הוא התנא ששנה דין זה. אָמַר חִזְקִיָּה, דְּלֹא כְּרַבִּי, דְּאִי כְּרַבִּי היא שנויה, הָאָמַר בסוף המשנה, שהאומר פירשתי מנחה של עשרונים ואיני יודע כמה פירשתי, יָבִיא ששים מְנָחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת, מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים, ואם כן איך שנינו ברישא שמביא רק ששים עשרון. ובהכרח שתחילת המשנה היא כדעת רבנן החולקים.

וְרַבִּי יוֹחָנָן חולק על חזקיה, וְאָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא שתחילת המשנה כְּרַבִּי, לא קשה מדוע די שיביא ששים עשרון, משום שתחילת המשנה עוסקת בְּאוֹמֵר פֵּירַשְׁתִּי להביא מנחה של עֶשְׂרוֹנוֹת, ואף ששכחתי את מנין העשרונות שנדרתי, אֲבָל אני זוכר שלֹא קְבָעְתִּים להביאם בִּכְלִי אחד, ולכן אף לרבי די בזה דְּמַיְיתֵי שִׁיתִּין עֶשְׂרוֹנוֹת בְּשִׁיתִּין מָאנֵי – שמביא ששים עשרונות בששים כלים, כל עשרון בכלי אחר.

שנינו במשנה, האומר, הֲרֵי עָלַי מִנְחָה סתם, יָבִיא אֵיזֶהוּ שֶׁיִּרְצֶה [וכו'], רבי יהודה אומר יביא מנחת סולת, שהיא מיוחדת שבמנחות. הגמרא מבארת מהו 'מיוחדת שבמנחות': תָּנָא בברייתא לבאר את דברי רבי יהודה, שלכך יביא מנחת סולת, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ [–במנחת סולת] הַכָּתוּב תְּחִלָּה – שמנחת סולת כתובה ראשונה לפני כל המנחות, ובזאת היא 'מיוחדת שבמנחות', ולכן הנודר מנחה סתם עליו להביא מנחה הכתובה ראשונה בפרשה.

מקשה הגמרא: אֶלָּא מֵעַתָּה – האם מעכשיו יצא לנו דין, שהָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי עוֹלָה סתם, ולא פירש מאיזה מין יביא, שיָבִיא בֶּן בָּקָר ולא צאן, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב בפרשת קרבן עולה.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' ב

דומים: **וּצְרִיכָא** להשמיענו שלא יצא ידי חובתו גם במִשְׁנה ממחבת למרחשת או להיפך, וגם במשנה משני כלים לכלי אחד, משום **דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הַךְ קַמַּיְיתָא** ששינה ממחבת למרחשת או להיפך, היה אפשר לומר שרק בזה לא יצא ידי חובתו, **מִשּׁוּם דְּאָמַר בַּמַּחֲבַת וְקָא מַיְיתִי** [–והביא] **בַּמַּרְחֶשֶׁת, אֲבָל הָכָא** – בסיפא, ששינה משני כלים לכלי אחד, **דְּאִידִי וְאִידִי** – הכלי שבו נדר להביא והכלי שבו הביא, **בַּמַּחֲבַת, וְכֵן אִידִי וְאִידִי בַּמַּרְחֶשֶׁת, אֵימָא שֶׁיֵּדֵי נִדְרוֹ נַמִּי יָצָא** כיון שאינו שינוי גמור ממה שנדר, לכן הוצרך התנא להשמיענו שאף בזה לא יצא ידי חובתו, ולא היה די שיכתוב את הדין שברישא בלבד. **וְכֵן** להיפך **אִי אַשְׁמְעִינַן הַךְ** – את הדין בסיפא ששינה מכלי אחד לשנים או להיפך, היינו אומרים שדווקא שם לא יצא ידי חובתו, **מִשּׁוּם דְּקָא פָּלִיג לְהוּ** – שחילק אותם לשני כלים, **אֲבָל הָתָם** ברישא, **דְּלָא פָּלִיג בֵּיהּ** – שלא חילק אותם לשני כלים, **אֵימָא לָא** – הייתי אומר שלא יצטרך להביא עוד אחרת עבור נדרו וכבר יצא ידי חובתו, כיון שזה אינו שינוי כל כך ממה שנדר משום שהביאו באותו גודל שנדר להביא, **צְרִיכָא.**

דין המשנה שהמנחה נקבעה לבוא לפי מה שנדר, תלוי במחלוקת: **תָּנוּ רַבָּנַן,** שאדם המשנה ממחבת למרחשת ולהיפך, וכן כששינה מכלי אחד לשנים ולהיפך, **מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף יֵדֵי נִדְרוֹ נַמִּי יָצָא,** משום שלדעתו אין המנחה נקבעת במה שאמר בשעת נדרו שיביא מנחה כזו או כזו, אלא הכל נקבע לפי הכלי שניתנה בו בסוף.

שנינו במשנה שהאומר **זוֹ לְהָבִיא בַּמַּחֲבַת** והביא במרחשת, וכן להיפך, פסולות. הגמרא מבארת מדוע אינו יכול להוציא מהכלי שהביא ולתת בכלי כמו שנדר. שואלת הגמרא: **וְהָא תַּנְיָא לֹא קִידְּשׁוּם כְּלֵי שָׁרֵת** שהביאו בהם את המנחות בקדושת הגוף, ואם כן מדוע נאמר במשנה שפסולות, הלא יכול לחזור ולהוציאן מכלי זה ולתת אותן באותו כלי שנדר להביאן. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי,** אמנם **לֹא קִידְּשׁוּם** כלי השרת שהיו בו לפני הקמיצה **לִיקְרַב** [אלא רק הכלי שרת שבו ניתן הקומץ לאחר הקמיצה מקדשו ליקרב], **אֲבָל קִידְּשׁוּם לִיפָּסֵל** – לענין זה שלא יוכל להוציאה מכלי זה ליתנה בכלי אחר, קידשה כלי השרת וממילא תישאר בפסלותה.

חילוק בדין המשנה שלא בכל האופנים פסולות: **וְאָמַר אַבָּיֵי, לֹא שָׁנוּ** שהאומר 'זו להביא במחבת', והביא במרחשת, פסולה,

---

המשך ביאור למס' מנחות ליום שישי עמ' א

שגם לרבי לומדים דין נדבת שמן ממנחה שכתוב בה 'קרבן', ולא כמו שאמרת [רב פפא] שלרבי לומדים דין זה מ'אזרח', ואם כן צריך לשוב ולבאר מחלוקתם כמו שביארו החכמים הנ"ל, שרבי ורבנן חולקים אם אומרים 'דון מינה ומינה' או שאומרים 'דון מינה ואוקי באתרה'. **אָמַר לֵיהּ** רב פפא לרב הונא, **אִי תַּנְיָא תַּנְיָא** – אם אמנם שנויה ברייתא כזו שממנה נלמד שגם רבי לומד דין נדבת שמן מ'קרבן', הרי היא שנויה ואין לי מה להשיב עליה.

שנינו במשנה, האומר **פֵּירַשְׁתִּי** כמה יין או שמן אביא, **וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי, יָבִיא** יין ושמן כְּנסכים שמביאים **בְּיוֹם** הִמְרוּבֶּה ביותר בקרבנות.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו 'יום מרובה': **תָּנָא,** 'ביום מרובה' היינו **בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג** הסוכות **שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,** שהוא יום שבו מביאים את מספר הקרבנות הרב ביותר מכל ימות השנה.

משנה

משנה זו ממשיכה לבאר מה דין הנודר ולא פירט מה נדר: האומר **הֲרֵי עָלַי** להביא **עוֹלָה, יָבִיא כֶּבֶשׂ** זכר לעולה, שהוא הפחות שבעולות בהמה. **רַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר** יביא **אוֹ תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה,** כלומר שיכול הוא להביא לנדרו עולת העוף הבאה מתור או בן יונה, ואינו צריך להביא עולת בהמה, ולהלן בגמרא (ע"ב) יבואר טעמם.

האומר, בשעה שנדרתי להביא עולה **פֵּירַשְׁתִּי** להביאה **מִן הַבָּקָר, וְעִכְשָׁיו אֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי,** ששכח את מין הבקר שנדר, **יָבִיא פָּר** זכר בן שנתיים או בן שלש, **וְעֶגֶל** זכר, שאין העולה באה אלא מן הזכרים.

ואם אמר, פירשתי להביא עולה **מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי,** ששכח מאיזה מין בהמה נדר, **יָבִיא פָּר וְעֶגֶל אֵיל שָׂעִיר גְּדִי וְטָלֶה,** שכל אלו הם בהמות הראויים לקרבן עולה, וכיון שאינו יודע מה פירש צריך להביא את כולם כדי לצאת ידי נדרו.

ואם אמר, בשעה שנדרתי **פֵּירַשְׁתִּי** מה אביא לעולה, **וְעִכְשָׁיו אֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּירַשְׁתִּי,** ששכח מה נדר ומאיזה מין נדר, יש להסתפק שמא נדר להביא עולת העוף,

---

המשך ביאור למס' מנחות ליום שבת קודש עמ' ב

משום שהעלייה גרועה מהבית, ויכול המוכר לומר שכוונתו היתה לגרוע, ואם כן כשאומר 'שור בשוורי' גם נאמר שכוונתו היתה לגרוע. מתרצת הגמרא: **לֹא,** מה שאמר עולא שמראהו 'עלייה', היינו **הַמְּעוּלֶּה שֶׁבַּבָּתִּים,** ש'בית בביתי' משמע החשוב שבבתי, והוא הדין ש'שור בשוורי' כוונתו למובחר שבשוורין.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** האומר **שׁוֹר בְּשָׁוְרֵי הֶקְדֵּשׁ, וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, הַגָּדוֹל שֶׁבַּהֶן הֶקְדֵּשׁ, וְכוּלָּם, יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת,** כי על כל אחד יש להסתפק שמא הוא הקדש, **וּדְמֵיהֶן** יצאו **לְחוּלִּין,** וממה ששנינו שכולם ימכרו לצרכי עולות משמע שחוששים לכולם, ולא כרבה בר אבוה שאמר שרק הגדול הקדש.

מתרצת הגמרא: **תַּרְגּוּמָא אַשּׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים,** תעמיד את מה ששנינו שכולם ימכרו לצרכי עולות רק על הדין השני שנתערב שור הקדש בחולין, שאז יש להסתפק על כל אחד שמא הוא שנתערב, אבל האומר שור בשוורי הקדש, רק הגדול הקדש.

שואלת הגמרא: **וְהָא** 'וְכֵן' **קָאָמַר** – והרי בברייתא שנינו תחילה דין האומר שור בשוורי הקדש, ואחר כך שנינו 'וכן שור של הקדש שנתערב באחרים', ומשמע שדינם שוה. משיבה הגמרא: **תַּרְגּוּמָא אַגָּדוֹל,** תעמיד שמה שאמרה הברייתא 'וכן' היינו לענין שנותן הגדול להקדש, שזה גם בשור הקדש שנתערב באחרים, אבל מה ששנינו שצריך למכור השאר לצרכי הקדש, הוא דוקא בשור הקדש שנתערב בחולין.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** האומר לחברו **בַּיִת בְּבָתַּי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, וְנָפַל** אחד מבתי המוכר, **מַרְאֶהוּ** את **הַנָּפוֹל,** ואומר לו זה מכרתי לך. וכן האומר **עֶבֶד בַּעֲבָדַי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, וָמֵת** אחד מעבדיו, **מַרְאֶהוּ** את **הַמֵּת,** ואומר לו זה מכרתי לך.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ט. וְאִם הוּא מְסוּפָּק אִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּתְפִילַת י"ח שֶׁהִתְפַּלֵּל צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שֶׁמִּן הַסְּתָם לֹא הִזְכִּיר כֵּיוָן שֶׁאֵין כֵּן הֶרְגְּלוֹ שֶׁל אָדָם אֲבָל אִם הוּא מְסוּפָּק אִם הִתְפַּלֵּל תְּפִילַת י"ח שֶׁל חוֹל אוֹ אִם הִתְפַּלֵּל ז' בְּרָכוֹת שֶׁל שַׁבָּת יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק[יח] אִם צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל[יט-כ]:

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיף ט

הלכתא רבתא

יח] יש להסתפק - שכיון ששתי התפלות שגורות על לשונו של אדם - אין עדיפות לצד אחד מצדדי הספק[23].

יט] לחזור ולהתפלל - הלכך לא יחזור להתפלל אלא יכוין וישמע התפלה מהש"ץ[24] ויוצא ידי חובתו[25], ובליל שבת יכוין וישמע מהש"ץ ברכת מעין שבע ויוצא י"ח[26].

כ] לחזור ולהתפלל - אבל אין מתפללים נדבה בשבת[27].

ציונים והוספות

23) משמעות שוע"ר, קיצור הלכות משוע"ר הערה 11.

24) והשומע מש"צ צריך לכוין לכל מה שאומר הש"צ ולא יפסיק כלל ויכוין רגליו זו אצל זו ויזהר בשאר דיני תפלה כאדם המתפלל לעצמו, ולא יענה ב"ה וב"ש משום הפסק אבל אמן יענה אחר ברכות הש"צ (סי' קכד ס"ב) ופשוט שגם קדושה יענה (אלא שיש להסתפק אם יאמר כל הקדושה מלה במלה עם הש"צ כדין המתפלל לחש יחד עם הש"צ כמבואר בסי' קט ס"ג, או שאני כאן כיון ששומע כל התפלה מש"צ ישמע גם נקדישך), ומודים דרבנן לא יאמר שהרי צריך לשמוע מהש"צ, (וכ"כ הברכ"י סי' קכד, ואולי טוב שיאמר ג' תיבות מודים אנחנו לך יחד עם הש"ץ כדין השומע מודים באמצע ברכות ק"ש) וצריך לשוח כשאומר הש"ץ אבות והודאה תחלה וסוף (כ"נ פשוט), ועל ברכת כהנים יענה אמן (דהא אפילו הש"ץ בעצמו אם רוצה עונה אמן אלא שפטור לענות מפני הטירוף וזה לא שייך בשומע מש"ץ), ולא יאמר אדיר במרום, ואחר חזרת הש"ץ יפסע ג' פסיעות לאחוריו, ויכול לומר גם אלקי נצור, ויאמר עושה שלום (בדי השלחן סי' עח ס"ק יא).

25) דבחול אם הוא מסופק מתפלל על תנאי או לחובה או לנדבה, ובשבת אין מתפללין נדבה, ואין לו תקנה אלא לשמוע מהש"צ, משא"כ המסופק בחול - כיון שאפשר לו להתפלל על תנאי אינו יוצא בשמיעה מש"צ כמ"ש הפמ"ג במ"ז סי' קכד).

26) כדלהלן סעיף יח.

27) סימן קז סעיף א,
ופשוט דבחול אם הוא מסופק אם התפלל ערבית ונזכר בשחרית שמתפלל שתים; א' לחובה, ושניה על תנאי אם לא התפלל ערבית תהא זו לתשלומין, ואם התפלל תהא לנדבה, כמו בנזכר בזמן ערבית שמתפלל על תנאי לחובה או לנדבה, הה"נ כשנזכר בזמן התשלומין, אלא שיש להסתפק במסופק בשבת במנחה אם התפלל כלל או התפלל של חול, ונזכר בערבית, אם צריך להתפלל שניה על תנאי תשלומין או נדבה כיון שבזמן מנחה עצמה הי' שבת ולא הי' יכול להתפלל אז על תנאי, והי' פטור אז מלהתפלל, ממילא גם חיוב תשלומין אין עליו, או כיון שעתה יכול לתקן צריך לתקן אע"פ שבזמן מנחה עצמה לא הי' יכול לתקן, וצ"ע (בדי השלחן סי' עח ס"ק י).

שולחן ערוך – הלכות שבת

כב וישראלים ששוכרים מהשר שיהיה רשות בידם לחפור בהרים למצוא העפר שעושים ממנו ברזל ושורפים וצורפים העפר יום ולילה לא ישבתו עד כלות משך זמן שכירותם ושוכרים להם פועלים לכך לשנה או לחדש וקוצצים להם שכר כך וכך בעד כך וכך ברזל הרי דינם כדין שוכר את המלח לכל דבר אם הוא בענין שאין לחוש למראית העין ע"ד שנתבאר בסי' רמ"ג ע"ש וכן הדין בשוכרי היתוך הזכוכית מהשרים וכן בכל כיוצא בזה:

חלק ב סימן רמד, איזו מלאכות יכול הנכרי לעשות בעד הישראל סעיף כב

א ישראל ונכרי שקיבלו שדה בשותפות שיהיה מוטל על שניהם לעמול לחרוש ולזרוע ושאר כל עבודות השדה וכשיגיע הקציר יטלו חלק בפירות בעד עבודתם לא יאמר הישראל להנכרי עבוד אתה בשבת וכשיגיע הקציר תטול חלקך בפירות כנגד עבודתך גם בשבתות ואני אעבוד כנגד זה יום אחד בחול ואטול חלקי בפירות כנגד עבודתי בחול אע"פ שהנכרי מתכוין בעבודתו בשבת לטובת עצמו ומותר לומר לנכרי עשה מלאכה בשבת לצורכך כמו שיתבאר בסי' ש"ז מכל מקום כיון שעבודת השדה מוטלת בכל יום ויום על שניהם בשוה חצי יום על זה וחצי יום על זה א"כ כשהישראל אומר להנכרי שיעבוד

בשבת כל היום והוא יעבוד כנגד זה יום אחד שלם בחול הרי זה כמעמיד פועל במקומו שיעשה מלאכתו בשבת:

ב ואפילו אם לא אמר להנכרי כלום אלא הנכרי מעצמו היה עובד כל ימי השבתות והישראל היה עובד כנגדן בחול (בסתם שלא פירש שעושה כן לפרוע להנכרי שהתעסק בשבילו בשבת) אסור להישראל שיבא לחשבון עם הנכרי בשעת חלוקת הפירות ולומר נחלוק בשוה שכל יום השבת שעבדת עבדתי כנגדו בחול לפי שבזה הוא מגלה דעתו שזה שעבד יום שלם בחול עבד חציו בשביל הנכרי כדי לפרוע להנכרי שעבד בשבילו חצי יום השבת ונמצא עבודת חצי יום השבת נחשבת על שמו והרי זה נוטל שכר שבת שלא בהבלעה שהרי מזכיר את יום השבת בפירוש אלא יניח להנכרי שאם ירצה יטול לעצמו תחלה כנגד כל השבתות שעבד הוא לבדו והשאר יחלוק עמו בשוה.

ואם נתרצה הנכרי מאליו לחלוק עמו בשוה בלא שיחשוב עמו הישראל יום החול כנגד יום השבת או אפילו נטל הנכרי חלקו גם בעד השבתות שעבד והניח להישראל חלקו גם בעד ימות החול שעבד לבדו אלא שעשה כן מאליו בלא שיחשוב עמו הישראל יש מתירין דכיון שלא גילה הישראל עצמו דעתו בפירוש שיש לו חלק בעבודת הנכרי בשבתות אין כאן שכר שבת כלל ויש אוסרין בשניהם מטעם שיתבאר וכן עיקר ומכל מקום במקום הפסד גדול יש לסמוך על דברי המתירין:

ג ואם מתחלה בשעה שקבלו השדה התנה הישראל עם הנכרי שביום השבת לא יהיה מוטל כלל על הישראל לעבוד בשדה רק על הנכרי לבדו וביום אחד בחול יהיה מוטל על הישראל לבדו הרי זה מותר דכיון שהתנה עמו בשעה שקיבל עליו עבודת השדה שלא יהיה מוטל עליו כלל בשבת נמצא שבשבת אין להישראל חלק בשדה כלל אלא כולה מוטלת על הנכרי לבדו בשבת ואין הנכרי עושה כלל בעד הישראל וכולה מוטלת על הישראל לבדו ביום אחד בחול.

ולפיכך מותר לו אח"כ לבא עמו בחשבון לחשוב ימי החול שעבד הוא לבדו כנגד שבתות שעבד הנכרי לבדו ולחלוק הפירות בשוה ואין זה נוטל שכר שבת אלא שכר ימי החול:

ד ישראל ונכרי שהיו שותפין במלאכה או בסחורה בחנות אם התנו מתחלה בשעה שנשתתפו שיהא שכר יום השבת לנכרי בלבדו הן רב הן מעט ושכר יום א' אחר השבת כנגדו לישראל בלבדו הרי זה מותר מטעם שנתבאר ואפילו אם אח"כ נתרצה הנכרי לחלוק עמו כל השכר בשוה אין בכך כלום שמתנה הוא שנותן לו.

אבל אם באו לחשבון אח"כ שאמר הנכרי לישראל אתה נטלת בלבדך בחול מנה ואני נטלתי בשבת צ' זוז מלא לי עד שיהיה לנו חלקים שוים וכל שכן אם אמר כן הישראל להנכרי שנמצא התנאי שהתנו בתחלה שיהא שכר השבת להנכרי בלבדו הן רב הן מעט לא היה אלא הערמה בעלמא אלא הנכרי התעסק בשבת גם בעד הישראל ובשביל זה התעסק הישראל בחול גם בעד הנכרי לכך הם חולקים אח"כ בשוה ונמצא שגם הישראל נוטל שכר שבת ונוטלו שלא בהבלעה שהרי מזכיר לו את יום השבת בפירוש לפיכך צריך שיניח להנכרי שיטול לעצמו אם ירצה שכר כל השבתות ואח"כ יחלוק עמו בשוה:

ה במה דברים אמורים כשהיה שכר השבת ידוע אבל אם אינו ידוע יכול לחלוק עמו כל השכר בשוה כיון שהתנה עמו שיהא שכר יום אחד לו לבדו כנגד שכר יום השבת שיטול הנכרי לבדו ומן הסתם שכר יום אחד שוה לחבירו לפיכך חולקין כל השכר בשוה:

ו ואם לא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו וגם אחר שנשתתפו לא אמר הישראל להנכרי שיתעסק בשבת והוא יתעסק כנגד זה יום אחד בחול אלא הנכרי מעצמו התעסק בשבת והישראל בלבדו התעסק יום אחד בחול (סתם שלא פירש שמתעסק בלבדו בעבור שהנכרי התעסק בלבדו בשבת) אם אח"כ נתרצה הנכרי לחלוק עמו כל השכר בשוה מאליו בלא שיחשוב עמו הישראל וגם הנכרי לא הזכיר לו השבתות כלל אלא חלק עמו סתם יש מתירין שהרי אין כאן איסור משום שכר שבת כיון שנוטלו בהבלעה עם שאר הימים ויש אוסרים אלא יניח להנכרי שכר כל השבתות ואם אין שכר השבתות ידוע יניח לו שביעית השכר והשאר יחלוק עמו בשוה שאם יחלוק עמו כל השכר בשוה ויהנה הישראל משכר שבת נמצא שלמפרע היה להישראל חלק בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו כאילו היה שלוחו וכן עיקר אם לא בהפסד גדול שאז יש לסמוך על סברא הראשונה כמו שנתבאר:

חלק ב סימן רמה, ישראל ונכרי איך יתנהגו בשותפות. ובו י"ט סעיפים

לקוטי תורה

הרוויית צמאון הנשמה על ידי גילוי יחודו ית' האמיתי

וביאור הענין.

ביאור השייכות של ה"המשכה מלמעלה למטה" לבחינת "אהל מועד".

[ומתחיל בביאור לשון "מועד":]

כי הנה מלת "מועד" [היא] מלשון "ונועדתי לך שמה".

הטעם לכך ש"אהל מועד" נקרא בשם זה — הוא על שם שהוא המקום שהקב"ה קובע ומזמין להתגלות ולדבר לבני ישראל, כמו שכתוב "ונועדתי לך שם", "ונועדתי שמה לבני ישראל".

הרי שענין אהל מועד הוא בחינת "המשכה מלמעלה למטה" — שהוא המקום שבו הקב"ה "נמשך", כביכול, "מלמעלה" ומתגלה "למטה" לבני ישראל.

[וכשם שהוא בכללות העולם, שהמקום שהקב"ה

נמשך ומתגלה שם נקרא "אוהל מועד", כך גם אצל כל אדם בפרט, שבחינת "אוהל מועד" היא המשכת וגילוי אלקות בנפש האדם, כמ"ש "ושכנתי בתוכם" — בתוך כל אחד ואחד מישראל].

והנה ונועדתי אותיות ונודעתי, שהוא לשון התקשרות והתחברות, מלשון והאדם ידע כו'.

זאת ועוד:

"ונועדתי" הוא אותיות "ונודעתי" [שהוא לשון דעת].

וביאור הקשר ביניהם:

ענין ה"דעת" הוא "התקשרות והתחברות", כמו בכתוב "והאדם ידע את חוה אשתו"; וכן ענין "ונודעתי" — "הוא בחינת התקשרות וחיבור של המשפיע במקבל". וזהו "ונועדתי אותיות ונודעתי", שהקב"ה קובע מקום לשכון בתוך נשמות ישראל ("ונועדתי") באופן של "ונודעתי", היינו שהוא ית' מתקשר ומתחבר עמהן.

[ופירוש ענין זה, שהקב"ה "מתקשר ומתחבר" עם נשמות ישראל:]

דהיינו המשכת "יחוד אין סוף ב"ה" למטה.

ההתקשרות וההתחברות של האדם עם אלקות נפעלת כאשר "יחוד אין סוף ב"ה" מתגלה בנשמות ישראל ("יחוד" דוקא, המורה על התאחדות גמורה).

[ופירוש ענין "המשכת יחוד אין סוף ב"ה למטה":]

שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם יחודו ית' האמיתי, איך הוא ממלא כל עלמין בשוה, ואפילו מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' כו', כי הוא חיי החיים ברוך הוא, ואין עוד מלבדו כו'.

פירוש "יחוד אין סוף ב"ה" הוא — "יחודו ית' האמיתי", היינו אמיתית הפירוש ביחוד השם, דלא זו בלבד שאין עוד אלקה מלבדו, אלא שאין שום מציאות מלבדו — שזוהי "אמיתת ה' אלקים אמת, הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו ממש".

"יחוד" זה אינו נרגש בנבראים מצד עצמם, אפילו לא בנבראים היותר עליונים, כי מהותו של נברא היא שמרגיש את עצמו למציאות ו"יש" בפני עצמו;

אבל קמי' ית' אין שום דבר חוץ ממנו, כי "הוא ממלא כל עלמין בשוה", כלומר, הקב"ה הוא "אין סוף" ומתפשט בכל העולמות בשוה, כולל גם בארץ הלזו הגשמית ש"מלא כל הארץ כבודו", ובמילא לא שייך שתהי' איזו מציאות חוץ ממנו.

וזהו פירוש "ונועדתי אותיות ונודעתי" — "המשכת יחוד אין סוף ב"ה למטה", היינו, שהקב"ה "מקשר ומחבר" את עצמו, כביכול, עם בני ישראל, "שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם יחודו ית' האמיתי". פירוש, שגם אצל האדם למטה יהי' "נודע" ונרגש כיצד "אין עוד [מציאות] מלבדו" ורק הוא ית' "חיי החיים".

וזהו הקירוב הגדול שהקב"ה מקרב את בני ישראל אליו ית', שרק להם "מתגלה" יחודו ית' האמיתי.

ולזאת תהיה שמחת הנפש גדולה לאלקים, להתענג על ה' בבחינת אהבה בתענוגים, מפני קרבת ה' ודבקותה באלקים חיים.

כאשר האדם זוכה לקירוב זה של הקב"ה, שמתגלה בנפשו "יחודו יתברך האמיתי", הרי הוא בא לידי שמחה גדולה ולעונג עצום מאלקות, בבחינת "אהבה בתענוגים".

וכמשל האדם המתגעגע לאהובו הנמצא בריחוק מקום, ואחר כך הוא חוזר אליו, שאז מתמלא לבו ברגשי תענוג עצום; וכך קירוב זה של הקב"ה, והדביקות באלקות שהאדם מרגיש בהגלות בנפשו יחודו ית' האמיתי, מולידים בנשמה רגש של "אהבה בתענוגים", שהיא אהבה של שמחה ועונג (הבא מחמת הקירוב).

תחת אשר היתה צמאה מתי אבוא וארא כו', והרווה את נפשה בגילוי יחוד זה, והשביע נפש שוקקה כו'.

גילוי יחוד זה הוא המרווה את צמאון הנשמה לאלקות, כאשר תמורת זה שעד עתה הרגישה את ריחוקה מאור פני ה', והיתה צמאה "מתי אבוא וארא" — הנה קרבת ה' "בגילוי יחוד זה" בנפשו, מרווה את הנפש ומשביעה אותה, כענין שנאמר (בהמשך לכתוב "רעבים גם צמאים גו'") "כי השביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב".

וכדכתיב עבדו את ה' בשמחה.

זהו התוכן הפנימי בענין עבודת ה' בשמחה כדכתיב "עבדו את ה' בשמחה" — היינו שמחת ותענוג הנפש מגילוי יחודו ית'.

וכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

גודל מעלת ומדריגת שמחה זו, הבאה מגילוי יחודו ית' האמיתי, מודגשת בכתוב "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל".

[וכפי שמבאר:]

ומרוב כל, פירוש, יותר מכל התענוגים, אפילו רוחניים, בחינת גן עדן העליון כו'.

הפירוש הפשוט ב"מרוב כל" הוא, שלא עבדתם את ה' "בעוד שהי' לך כל טוב". אך לפירוש זה קשה קצת הלשון "מרוב כל", והי' מתאים יותר לומר "ברוב כל".

אבל הפירוש הפנימי בכתוב הוא, שהשמחה שהאדם יכול להרגיש בעבודתו ית' בעולם הזה היא שמחה גדולה יותר אפילו מבחינת "כל" — היא העולם הבא שנקרא "כל", היינו יותר מכל התענוגים הרוחניים המתגלים בנפש האדם למעלה בגן עדן (על ידי השגתה את אור ה').

ביאור הדבר:

גילוי "יחודו ית' האמיתי" בנשמות ישראל הוא רק כשהן למטה בעולם הזה, מלובשות בגוף גשמי, ולא בהיותן למעלה, שהרי, כפי שנתבאר לעיל, כל נברא, אפילו העליון ביותר הוא מציאות "יש", ואי אפשר שיתגלה בו "יחודו ית' האמיתי", ש"אין עוד מלבדו".

ומה שבנשמת האדם יחוד זה מתגלה, הוא רק על ידי "אתערותא דלתתא" שלה, כי כאשר האדם מעורר בעצמו צמאון גדול לאלקות, עד שהוא משתוקק "לאשתאבא בגופא דמלכא" (בחינת "מדבר סיני", כנ"ל) — אזי הוא זוכה לקרבת אלקים ממש, שהקב"ה "מקשר ומחבר" את עצמו כביכול אליו (בבחינת "אהל מועד"), ששורה ומתגלה בנפשו "יחודו ית' האמיתי". וגילוי זה מוליד באדם בחינת "אהבה בתענוגים", להתענג על ה' ביתר שאת ויתר עז מתענוג הנשמה בגן עדן.

וזהו הענין שהשמחה הבאה מעבודת ה' למטה בעולם הזה ("עבדת את ה' אלקיך") היא יותר מכל התענוגים הרוחניים ("מרוב כל"), מאחר שרק כאן זוכה האדם לקרבת אלקים ממש שבאה על ידי הצמאון המתעורר בנשמה רק בהיותה מלובשת בגוף גשמי, כנ"ל.

אך איך הוא דרך יחוד אין סוף ב"ה למטה בנפש האדם, מאחר דלית מחשבה תפיסא ביה כו'.

אמנם, סוף־סוף אינו מובן: איך יתכן ש"יחוד אין סוף ב"ה" יהי' שורה ומתגלה למטה בנפש האדם, והרי "לית מחשבה תפיסא בי'", פירוש שאין שום "כח", "חוש" ו"כשרון" של נברא יכול לתפוס בהקב"ה, מאחר שהוא ית' אינו בגדר הנבראים כלל.

אך הנה הוא באמת על ידי בחינת "אוהל", וזהו אוהל מועד.

בחינת "אהל (מועד)" מלמדת על האופן המיוחד שבו מתחבר "יחודו ית' האמיתי" עם נפש האדם.

והענין, כמו שכתוב ובצל ידי כסיתיך כו', בחינת צל ולא אורה נגלית.

ענין ה"אהל" הוא על דרך ענין ה"צל" (כמו אהל גשמי העושה "צל" על היושבים בו).

ועל זה נאמר "ובצל ידי כסיתיך", שהכתוב מתאר את האופן שבו נמשך הקב"ה לבני ישראל, היינו ש"מכסה" אותם בצל ידיו.

פירוש:

כל עצמו של הצל, בגשמיות, נוצר על ידי זריחת השמש על דבר מסויים, אך מכל מקום, אין כאן "אורה נגלית" של השמש, אלא "צל" בלבד; וכך גם למעלה: כיון שמדובר ב"יחוד אין סוף ב"ה . . דלית מחשבה תפיסא בי'", הרי ה"דרך" שבה נמשך יחוד זה בנשמת האדם היא כענין "ובצל ידי כסיתיך", באופן של "צל ולא אורה נגלית".

והיינו על ידי בחינת רמ"ח פיקודין, שהן רמ"ח איברים דמלכא.

"בצל ידי כסיתיך" הם רמ"ח מצוות עשה, הנקראים בזהר בשם "רמ"ח אברין דמלכא" (רמ"ח אברי המלך כביכול).

[וביאור ענין המשל ל"אברים" דוקא:]

ונקראים איברים על דרך משל, כמו איברי הגוף, שהם בשר גידים ועצמות, ובאין מליחה סרוחה, ואף על פי כן שורה ומתלבש בהם חיות הנפש.

כך הם על דרך משל הרמ"ח מצות, שאף שהם מלובשים בענינים גשמיים, סדר זרעים ומועד כו', אף על פי כן שורה ומלובש בהם אור אין סוף ב"ה ממש.

אף שהמצוות מלובשות בענינים גשמיים — ולכן נקראו "צל", שאינו "אורה נגלית" — מכל מקום, בתוך

דברים גשמיים אלה מלובש "אור אין סוף ב"ה ממש", כשם שחיות הנפש מלובשת בתוך האברים הגשמיים של האדם, ולכן הרי הן "אברין דמלכא", "שנק' בחינת גופא דמלכא".

לפי שהן הן חכמתו ורצונו ית', והוא ית' ורצונו וחכמתו הכל א' כו'.

הטעם לכך שאור אין סוף ב"ה ממש שורה ומלובש ברמ"ח מצוות עשה (אף שהם מלובשים בענינים גשמיים), הוא לפי שהמצוות הן חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכיון ש"הוא ית' ורצונו וחכמתו הכל אחד", ואי אפשר לחלק כלל בין "רצונו וחכמתו" להקב"ה עצמו, נמצא שהקב"ה עצמו מלובש במצוות.

[ביאור הענין (בקיצור):

יש הפרש עצום בין כח החכמה שבנפש האדם ובין חכמתו של הקב"ה, להבדיל:

בבשר ודם, כח החכמה שיש בנפשו, שעל ידו הוא מחכים ומבין בדבר שכל, הוא באופן שיש כאן שני דברים, נפש האדם עצמו וכח חכמתו; אבל אצל הקב"ה אין כאן שני דברים ח"ו, אלא "הוא וחכמתו אחד".

זאת, משום שענין אחדותו של הקב"ה הוא שאין הקב"ה "מורכב" ח"ו מכמה מיני כחות (כמו הנפש, שאע"פ שהיא נפש אחת, הרי הוא מורכבת מחלקים וכחות שונים), אלא הוא ית' "אחדות פשוטה בלי שום הרכבה", וכל כחותיו ומדותיו של הקב"ה הם חד ממש עמו ית' בכבודו ובעצמו. וכך גם רצונו ית' הוא חד ממש עם הקב"ה.

ומכיון "שהוא ית' ורצונו וחכמתו הכל אחד", שאי אפשר להפריד כלל בין חכמתו ורצונו ית' להקב"ה בכבודו ובעצמו, נמצא, שהמצוות שהן חכמתו ורצונו ית', הן חד ממש עם הקב"ה.

ולפיכך, כאשר האדם מקיים מצוה הרי הוא מתקשר ומתחבר עם אור אין סוף ב"ה ממש].

[והנה לכאורה עדיין יש מקום לשאול: סוף־סוף אדם גשמי המקיים מצוה "תופס" רק את הענין הגשמי שבמצוה (ולא את אור אין סוף ב"ה המלובש בה) ואיך אפשר לומר שעל ידי מעשה המצוות הקב"ה "מתאחד" עם נפש האדם?

– על זה ממשיך רבינו ואומר שלאמיתו של דבר, גם על ידי מעשה המצוות בגשמיות יכול האדם להרגיש בנפשו קירוב לאור אין סוף ב"ה ממש; ומבאר את הענין על פי משל גשמי:]

והנה כמו למשל א' האוהב את חבירו, שמפני אהבתו הוא מחבקו בגופו או בידו, הנה זה ודאי שלא מפני אהבת הגוף עצמו או היד עצמה ממש הוא מחבקו, אלא מפני שאוהב פנימיותו וחיותו הוא מחבקו בגופו או בידו, מפני שאי אפשר לו לתפוס בפנימיותו וחיותו בלבד.

כך על דרך משל הנה כתיב "וימינו תחבקני", שהיא התורה הנקראת ימינו של הקב"ה.

כשם שבמשל, על ידי שאדם מחבק את זרועו הגשמית של חבירו הרי הוא מתקרב ומתדבק עם "פנימיותו וחיותו" ולא רק עם ידו – כך בנמשל, בין ישראל להקב"ה: אע"פ שהתורה והמצוות מלובשות בדברים גשמיים, מכל מקום, הרי הן כמו "ידו" של הקב"ה, הקשורה במהותו ועצמותו ית' (כמשל "ידו" של אדם להבדיל, הקשורה בפנימיותו וחיותו), וזהו שכתוב "וימינו תחבקני", שהיא התורה שנקראת יד ימינו של הקב"ה.

[ולכן ענין נתינת התורה לישראל נחשב כמו "חיבוק" של הקב"ה לבני ישראל ביד ימינו, כביכול, "וימינו תחבקני"].

וכן כשהאדם דבוק בתורה, הרי זה קרבת ה' ממש, ויחוד אור אין סוף ב"ה בנפשו ממש.

מאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו מלובש בתוך התורה, נמצא שכאשר האדם מתדבק בתורה ומצוות מתוך אהבת השי"ת (כאדם שמחבק את חברו בידו או בגופו מפני אהבתו את חברו עצמו) – "הרי זה קרבת ה' ממש", שהקב"ה נמצא בהתגלות בתוך נפשו, והוא ענין "יחוד אור אין סוף ב"ה בנפשו ממש".

והנה יחוד זה הוא יחוד נפלא ועצום, שאין כמוהו בגשמיות.

"יחוד" זה בין אור אין סוף ב"ה ובין נפש האדם הנפעל על ידי תורה ומצוות הוא התאחדות נפלאה ועצומה כל כך עד שלא נמצא "יחוד" כזה בין שני דברים גשמיים.

שכן, כל דבר בעולם הוא מציאות "יש", ולפיכך גם אם ירצה מאד להתאחד עם זולתו, בסופו של דבר ישאר תמיד מציאות בפני עצמו;

משא"כ כאשר "מתגלה בנפש האדם יחודו ית'

האמיתי . . כי הוא חיי החיים ב"ה ואין עוד מלבדו", הרי על ידי זה מתבטל האדם מישותו ונפעל יחוד אמיתי בין נפשו לאור אין סוף ב"ה.

וזהו ה"יחוד נפלא ועצום" שנפעל על ידי התורה ומצוותי' דייקא.

ולכן נקרא לאשתאבא בגופא דמלכא ממש:

יחוד נפלא זה עם אור אין סוף ב"ה, הנפעל בנשמה בירידתה למטה דוקא, נקרא "לאשתאבא בגופא דמלכא ממש" – ושני ענינים בדבר: (א) "לאשתאבא" – היינו דביקות ויחוד (וכנ"ל, שעל ידי התורה ומצוות נעשה "יחוד נפלא ועצום"), (ב) "בגופא דמלכא ממש" – לא רק עם "זיו השכינה" (כמו הנשמות בגן עדן), אלא עם הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ד"ה וידבר ה' אל משה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(מד) **אך** הנה באמת יש להבין מאחר שאמר כי לא אדם הוא כו' איך ידמה לאדם בענין השבח וההילול כנ"ל שהרי האדם הוא נברא יש מאין בבחי' גבול ואין לנפשו שלימות כלל רק ע"י הכוחות שלה כמו חכמה ומדות כמו כשמשבחי' אותו שהוא חכם או חסדן הרי מעלות אלו מוסיפים לו שלימות ובלעדם יחסר מבחי' אדם אבל למעלה בעצמות א"ס ב"ה שהוא נק' שלימותא דכולא ואין דבר משלים אותו כו' הרי אין המעלות אלו דחכמה ומדות כו' משלימים אותו אשר ע"כ אמר חכים ולא בחכמה ידיעא מבין ולא בבינה ידיעא כו' וכן א' והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה פי' החכמ' אינה מהות דבר מה שתקרא בשם חכמה להיות כמו דבר נוסף לשבח על עצם אור א"ס כי רק מאין תמצא שהוא ית' האציל החכמה מאין וכמאמר עביד מאנא וקרא בה גרמי' חכם כו' כי הוא ית' מובדל ומרומם ומושלל מכל ע"ס כו' וא"כ איך יתכן ענין השבח לשבחו בחכמה שהוא חכם או חסדן מאחר שהוא האציל ע"ס ע"י צמצום כי מצד עצמו לאו מכל אינון מדות כלל וכמ"ש כי לא אדם הוא כו' אך הענין הוא דההילול והשבח לעצמות א"ס ב"ה הוא להיפך משבח שמשבחים לאדם כמו שאו' חכים כו' היינו שנק' חכים ולא בחכמה ידיעא היינו שחכמה דאצילות נכללה ובטילה בעצמותו וכלא חשיבא עד שלא נק' חכמה ידיעא בשם כלל רק ע"י צמצום גדול וענוה יתירה הוא שצמצם א"ע להיות נק' חכים ומבין כו' כמא' במקום גדולתו כו' שמחמת גדולתו ענוה יתירה יש בו להוריד א"ע מגדולתו שאין חקר כמו שאא"ס למעלה עד כו' כך הוא מתפשט למטה כו' דהא בהא תליא וע"כ יוכל להשפיל א"ע מבחי' חכמה שבעצמותו שלתבונתו אין מספר להיות בבחי' אור חכמה דאצילות שנק' חכמה מוחא באו"כ וכן חסדו הגדול שבעצמותו להיות חסד אל כל היום באבי"ע כנ"ל ואמנם סיבת הצמצומים האלה מעצמותו הוא בא ע"י ההלל ושבח דווקא והוא במה שמשבחים אותו שהחו"ב ומדות חג"ת וכה"ג נכללים ובטלים לגמרי לגבי עצמותו ע"ד שאנו אומרים לך ה' הגדולה והגבורה כו' פי' לך הוי' שבאצילות ביח"ע במאצילן נכללים שם המדות גדולה וגבורה מפני שאין להם ערוך כלל לחו"ג שבעצמות ממש כנ"ל ועי"ז השבח דוקא בביטול והתכללות המדות כו' מעוררים המשכת אור עצמותו שיתצמצם בעצמו ויומשך להיות בקריאת שם חו"ג באצילות ונמצא השבח בזה הוא להיפך משבח האדם להוסיף לו מעלה כו' אלא אדרבה השבח הוא בביטולן והתכללותן כו' מפני שלא אדם הוא ואמנם שבח זה דומה לענין תוס' אור מן ההעלם כמו באדם שהרי בא ונמשך עכ"פ מן ההעלם דחכמה ומדות שבעצמותו לידי גילוי כו' ע"י השבח דוקא וד"ל (ובמ"א מבואר דגם בעצמותו לאו מכל אינון מדות כלל וגם הע"ס שבעצמות בטלים ונכללים לגמרי ובזה עיקר השבח באמרו לך ה' הגדולה כו' ועי"ז חוזר ומתצמצם להיות חכמה וחסד ורצון בעצמו' כו' והכל ענין א' דהעלם העצמות ממש הוא שבא לגלוי ע"י שבח והיינו ב' הפי' דהלל שהוא א' וזה נמשך מזה כנ"ל וד"ל):

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ג) **וביאור** ענין פנימי' וחיצוני' התורה ומה שקרא דוד לחיצונית התורה זמירות כו' הנה המצות נקראי' רצון העליון ב"ה ופנימית הרצון הוא התענוג ומצד בחי' הרצון שבמצות שהוא בחי' חיצונית לגבי התענוג הוא השבח הזה ששיבח דהע"ה ואמר זמירות היו לי חוקיך, כי כמו הזמר שיכולים לנגן ולזמר ניגון א' כמה פעמים אע"פ שהכל עריבות ומתיקות א' מ"מ כשערב לו איזה ניגון מנגן וחוזר ומנגן אותו כמה פעמים ולא תקוץ הנפש בו ואדרבה תתענג כל פעם כמקדם מעוצם יפיו, וכך היו לי חוקיך חוק נק' מצוה שאין בה טעם ודעת מושג כמו פרה אדומה ושעטנז שאו"ה משיבים עליהם ובאמת כל המצות נק' חוקים כי הטעמים הגלוי' לפנינו אינן מספיקים כלל ואינן בערך הטעמים האמיתיים כמו שהן למעלה, ונמצא שלעינינו הם רק חוקים גזירת מלך כלומר שכך רצונו בלי טעם מובן, ואמר שאעפ"כ עריבים עליו עד למאד, להיות כי בחי' הרצון הזה הוא רצונו ית' שהוא למעלה מהיות מושג לשום נברא בעולם ואפי' בעולם האצי' אינו מושג כמ"ש והחכמה מאין תמצא (איוב כ"ח י"ב) שהחכמה נק' עדן שממנו יוצא נהר הוא הדעת לגן היא הבינה שממנה ההתגלות תבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה לנשמות שבג"ע העליון שנהנים ומתענגים תענוג עצום ונפלא בהשגתם זו שהרי גם על געה"ת אמרו מוטב דלידייני' (חגיגה ט"ו ב') שכדאי המה יסורי גיהנם בשביל ליתי לעלמא דאתי וק"ו בג"ע העליון ויש עוד מדריגות רבות גבוה מעל גבוה הגם שלא נז' בספרים רק ב' בחי'. והנה מקור ושרש הראשון הוא בחי' חכמה מקור ההשגה והיא שתמצא מרצונו ית' העליון שרוצה לצמצם עצמו להיות חכים בחכמה ע"י צמצום רב ועצום וז"ס מאין אין ממש דכלא חשיבי' הארתו שמאיר בחכמה לגבי עצמות רצונו ית' הבבע"ג וכמ"ש בע"ח דאבא יונק ממזלא דאריך וכמשל השערות שהם נמשכים מהגלגולת כעין נימא דקה והם בחי' מותרי מוחי' מן המוחי' הפנימים שבתוך הגלגולת שהיא בחי' הכתר הוא רצון העליון ב"ה. וא"כ הרי מה מאד עמקו מחשבות ה' שהם המצות שהם עצמות רצון העליון ב"ה דכלא חשיבי' קמייהו כל חיות העולמות שהרי מקורם ושורש' הראשון היא החכמה והיא נמשכת מבחי' שערות לבד משא"כ ע"י המצות שיתגלה עצמות רצון העליון הרי כל העולמות עולי' עי"ז בעילוי רב לאין קץ ותכלית על מעלתם הראשונה וא"כ הם בטילים ממש לגבי דקדוק א' מדקדוקי התורה ואע"פ שהרצון אינו מושג וא"כ הרצון שבציצית שוה עד"מ אל הרצון שבתפילין מאחר שהכל רצון בלי טעם מושג ה"ז כזמירות שמנגנים ניגון א' כמה פעמים כאשר טוב לפניו ויפה בעיניו כך להפלגת מעלת תהלת הרצון שבמצות שהוא רצונו העליון ב"ה התענג בו דוד בכל מצוה ומצוה ובכל דקדוק ממנה כי הוא רצון ה' שלגבי' בטילים כל העולמות כנ"ל עם שהוא ניגון וצורה א' עד"מ אבל מה טוב ומה נעים ומה יפה הוא עד מאד ומאד. וא"ל הקב"ה דוד זמירות קרית להו כי מעלתה זו הוא רק מצד הרצון שבתורה ומצות כנ"ל שהוא רק בחי' אחוריים וחיצונית לגבי פנימיותם הוא בחי' התענוג העליון ב"ה שיש בכל מצוה ממצות התורה שהוא סיבת הרצון ופנימיותו ותכליתו וחיותו וקיומו כי הנה מעלת התענוג על הרצון הוא גבוה מאד נעלה שהוא בחי' שעשוע המלך בעצמותו שא"ס ב"ה נק' מקור התענוגים ויובן זה עד"מ גם בגשמיות אנו רואים שהתענוג הוא הגדול מאד על כל כחות הנפש ומתפשט במרחב עצום כמו תענוג שבחוש הראי' ובו כמה רבבות תענוגים פרטיי' מינים ממינים שונים, ותענוג שבחוש השמיעה הוא מהות תענוג אחר וגם בו כמה רבבות פרטיי', וכן עד"ז בריח ודבור וטעם ומכ"ש בכחות הנפש הפנימי' שיש בכל א' מהות תענוג אחר נבדל מן התענוג שבזולתו, מה שאין שום כח מכחות הנפש מתפשט במרחב כ"כ, וכאשר נעריך ונתבונן להבין ולהשכיל מזה על ענין מקור התענוגים למעלה הרי נודע שכל בחי' התענוג שבעוה"ז נתהוה מפסולת דפסולת התענוג עליון ע"י שבה"כ אבל בחי' התענוג שבעולמות הרוחניים אפי' בגעה"ת נעלה הרבה לאין קץ, ואמנם מקור כל התענוגים הוא א"ס ב"ה ואין פי' א"ס על עצמותו ממש ח"ו כי עצמותו אינו בגדר השפעה כלל אלא אורו ית' הוא הנק' מקור התענוגי' להיות כי התענוג הוא בחי' א"ס ממש, והרצון הוא בחי' חיצוניותו ובחי' אחוריים וכמ"ש אחור וקדם צרתני (תלים קל"ט ה') שכל בחי' צורה וגילוי יש בו אחור וקדם הוא בחי' הרצון והתענוג והם בחי' ב' פרצופי הכתר עתיק ואריך שבחי' עתיק הוא בחי' תחתונה שבא"ס ממש וכמ"ש במצות תשובה ובחי' אריך הוא הרצון שרש הנאצלים ובו ועל ידו נמשך הארת התענוג בצמצום עצום להחכמה הנק' עדן דרך המזלא הנ"ל ומזה נהנים מזיו הנמצאים דאבי"ע כנ"ל, והנה מצד בחי' התענוג שבמצות הרי לא יתכן לקרותם זמירות ח"ו כניגון א' הנפלא שמנגנים אותו כמה פעמים מצד פליאותו והפלאה זו הוא מעלת ביטול כל העולמות כנ"ל, כי לא זו הדרך במעלת העונג העליון ב"ה כי אדרבא כל מצוה הרי היא מיוחדת

ונבדלת בצורתה מזולתה כי התענוג שבה אינו ממהות וסוג התענוג שבמצוה האחרת וכנ"ל במשל מהתחלקות סוגי התענוג בראי' ושמיעה כו' שכך עד"מ ציצית שרש' הוא ענין תענוג מיוחד ותפילין תענוג מיוחד ועד"ז כל התרי"ג מצות וז' מצות דרבנן שהם תר"ך עמודי אור כמנין כתר, ולזה נק' התענוג בשם פנים והרצון בשם אחור כי עד"מ העורף והצוואר ואחורי הגוף שנקראו בכלל בחי' אחוריים הרי כולן בצורה א' שעור אחד מכסה לכולן בשוה ואין התחלקות ביניהם אבל הפנים כל איברים מיוחדים ושונים וניכרים מובדלים בפעולתם ובתמונתם זמ"ז ראי' בעינים ושמיעה באזנים כו' וכך מצד הרצון הרי כל המצות צורה א' להן לומר שכך רצונו עם שהרצון נפלא ונכבד למאד, אבל מצד התענוג שבהם שהוא פנימיותם הרי ניכרים כאו"א בצורה מיוחדת וענין מיוחד ונפלא ביותר לאין קץ ותכלית כי הוא בחי' א"ס ממש שאצלו ית' אין כל העולמות תופסי' מקום כלל ולשבחו בביטולם אצלו דכלא ואין ואפס ממש חשיבי' כנ"ל פ"ב אלא הוא שעשוע המלך המיוחד ב"ה בעצמותו. ולפי שתפס דוד בחי' אחוריים לכך נענש מדה כנגד מדה בשכחה הבאה מבחי' אחוריים וגם השכחה בענין המצוה הוא ג"כ בענין זה שנשכח ממנו ענין המורה על מעלתה מצד בחי' הפנים דוקא שלכן נצטוו לשאת הארון בכתף ופניהם אל הארון כמש"ל בשם הרמב"ם שזהו ע"ד שהי' במ"ת פב"פ דבר ה' (דברים ה' ד') פי' פנים העליון הוא התגלות התענוג עליון שבכל מצוה שנתגלה אז לישראל ולכן על כל דיבור פרחה נשמתם כי כל דיבור הוא ענין תענוג מיוחד כנ"ל ופנים שבישראל היו ג"כ לעומת פנים זה דהיינו שגם הם הי' כל חפצם ותענוגם רק באלקות בלבד הוא בחי' אהבה בתענוגי' שאין לו שום תענוג בדבר מעניני עוה"ז זולתי אלקותו ית' משא"כ בחי' אחוריים הוא כשכופה עצמו לעשות רצון ה' הגם ששולט על יצרו ומושל ברוחו ועושה רצונו כרצונו אבל הכל דרך כפי' בלתי השתוקקות וכלות הנפש פנימי' מאיליו שתומשך נפשו לזה (וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מן הח' פרקים למס' אבות שזהו ההפרש בין הכובש את יצרו ובין החסיד המעולה יעו"ש) ולכן הי' אז במ"ת יחוד נפלא פב"פ ונצטוו ג"כ בנשיאת הארון שנמשך מבחי' פנימי' העליון שלכן לא הי' בהם אחור והיו כתובים משני עבריהם כו' שיהיו ג"כ פניהם אל הארון להיות פב"פ, רומז לענין הנ"ל שיהי' הפנימי' לאלקות ובזה יהי' כל חפצו וישעו ומגמתו ותשוקתו, ואחוריים כלפי חוץ להיות ההשתמשו' בענינים המוכרחים לקיום העולם וגופו ובני ביתו רק בהכרח בלתי עונג בזה אלא שמוכרח לעשותם כדי לקיים גופו וגוף ב"ב כמשפט התורה בכדי שיגיע לתכלית האמיתי הוא עבודת ה' והשגתו ע"י תורה ומצות שלשם פניו מביטים ומסתכלים וחפצו ותשוקתו וזשארז"ל כמי שכפאו כו' (נדרים כ' ב') ועי"ז עולים כל מעשי' שעוש' בבחי' אחוריים להיות מתכללים באור ה' בבחי' פנים העליון וכמ"ש במ"א ע"פ ידך בעורף אויביך כו' ודהע"ה שתפס לשבח התורה בבחי' אחוריים שלה ולא באמיתת פנימיותה לכך נעלם ממנו לפי שעה מצוה זו המורה על מעלת פנימית התורה דוקא כמ"ש עבודת הקדש עליהם כו' וד"ל:

מצות משא הארון בכתף

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וזהו ענין נטילת ידים כי עיקר הנטילה שייך לידים דוקא כי עיקר יניקות החיצונים הוא מהידים, ולכן הרוח רעה שורה על הידים כי עיקר קבלתם הוא מהם. ולאכילה הוא משום סרך תרומה, כי התרומה שייך לכהנים והכהנים היו מנשאים את ידיהם לבחי' ע"ק ומשום סרך תרומה תיקנו נט"י אף לחולין, כי ע"י רביעית מים שהוא הרצון שלמעלה מטו"ד והחכ' ואור אבא מסמא עיני החיצוני' עי"ז יוכל אח"כ לנשאות את הידים ג"כ ע"ד כהנים. ובזה יובן מ"ש ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו, כי בשרש שרשו שם הוא אח עשו ליעקב, ולכן השתחווה ליעקב ז"פ עד גשתו עד אחיו, אבל למטה הרי כתי' ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער, אדמוני הוא מקור הגבורות, כאדרת שער שערות תוקפא דדינא, ובד"כ קאי על בעלי עסקים אשר ע"י יגיעת המו"מ וטרדת הפרנסה משכח לגמרי על ענין אלקות ועושה הסיבה לעיקר עי"ז ולא הכירו כי היו ידיו שעירות כידי עשו, והגם כי הקול קול יעקב קול דתו' ותפלה, כי יעקב איש תם יושב אוהלים, מ"מ כשאח"כ שוכח על כל המעשה והי' כלא הי' לכן לא הכירו.

אך עז"נ שערך כעדר העזים שגלשו מהר הגלעד, גלישי דשערי, כי הנה ארז"ל ע"פ עושי צדקה בכל עת זה הזן ומפרנס ב"ב, ובפרט נותן כאו"א צדקה יותר מכפי כחו וקובע עתים לתורה עי"ז נעשה גילושי דשערי, וזהו יתרון המעלה דבעלי עסקים על יושבי אוהלים כי הבעל עסק

טרוד ומוטרד ועוסק בכל יגיעות נפשו בכדי להרויח, ואח"כ נותן מיגיעת נפשו צדקה ה"ז מס"נ ממש, וכשמכוון כוונה הראוי' בכדי שיוכל להתפלל וללמוד וקובע עתים לתו' ונותן צדקה ה"ז יתרון מעלה על יושבי אוהלים ובזה מתקן נפשו מה שלא הכירו כי היו ידיו כידי עשו. והכח ע"ז הוא מהר הגלעד כי הת"י פי' דקאי על גלעד דיעקב שעשה סימן להפסיק בינו ובין לבן, כי לבן ובניו למטה היו הסט"א, ויעקב מקור הקדושה, ועשה גלעד להפסיק שלא יעבור זל"ז, עי"ז נתן כח לישראל שהגם שנפלו ממדריגתם ע"י טרדת מו"מ מ"מ לא ישארו כך אלא שיוכלו לצאת מהמסגר אסיר, וקודם לזה כתי' הסיבי עיניך מנגדי קאי על בעלי תורה, ושערך פי' זאטוטי היינו בעלי עסקי' ג"כ ע"י מזמר פומייכו היינו תורה ותפילה, נעשה גלישות השערות דתהו שהם חזקי' כפסולת המדות דתיקון. וזהו שערך כעדר העיזי' פסולת מדות דתיקון כשערות דתהו אך מ"מ נגלשו ע"י בחי' הר הגלעד כו'.

ד"ה שערך כעדר העזים [הנזה מוגה]

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

ובאמת צ"ל ותורתך בתוך מעי שדוד שיבח א"ע שכל מה שבתוך מעיו זהו עפ"י דרכי התורה והנהגת פרישותה כמ"ש הבחיי שם ועז"נ צדיק אוכל לשובע נפשו וכ"ש בשאר התאוות כו' (בתו"א פ' חיי ד"ה יגלי לן טעמי מבו' דצדיק אוכל הו"ע אכילה דשבת דא"צ בירור וענין הבירורים זהו ובטן כו'. אמנם כאן נר' שגם עבודת הבירורים נק' צדיק אוכל לשובע נפשו וכ"מ בזח"א דר"מ ע"א) והו"ע חולין שנעשו עטה"ק כו' וכמ"ש בתו"א ד"ה ולא יקרא וד"ה והבדילה הנ"ל, וכשפורש א"ע מהדברים המותרים רק מה שמוכרח לקיום גופו וחיותו, וג"ז הוא בכוונה לש"ש שיהי' בכחו ללמוד ולהתפלל כו' אז הוא באמת מרוחק מן הרע בתכלית ואכילה כזאת לא יביאו ח"ו לידי רע אדרבא מתוסף לו עי"ז חיות בקדושה וכידוע בענין כי על כל מוצא פי ה' יחי' כו' לפי שמתברר המאכל ונכלל בקדושה כו', אבל כשאינו פורש מהדברים המותרים, ואם כי ג"כ אינו בשביל למלאות תאות נפשו רק שאינו פורש מהם (וממילא הוא נהנה בזה עם שאינו מכוין להנאתו ותאותו כו') ואף גם בדברים שאינם מותרים אלא שאוכלם סתם לא בכוונה לש"ש הנה מצד עצם חומריות וגסות המאכל שמעורב טו"ר ה"ז מביאו שירצה למלאות תאותו באכילתו הן בהאכילה ההכרחית וגם לענג א"ע בדברים המותרים שזהו רע גמור כנ"ל והוא איסור של תורה כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

הנסיון – כדי לבוא ל"דעת" את הוי' שלמעלה מהטבע. ג' אותיות בונות ששה בתים, פירוש הבעש"ט – ע"י "רצה" באותיות התורה, נעשה "צהר" להפוך את ה"צרה".

ב) **ובאור** הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב[14] "כִּי מְנַסֶּה הָוָיָ' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת", דְּעַל יְדֵי הַנִּסְיוֹנוֹת בָּאִים לִבְחִינַת דַּעַת, וְהַיְנוּ דְּעַל יְדֵי שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל כָּל הַדְּבָרִים הַמּוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לָדַעַת אֶת הָוָיָ', דֶּ"אֱלֹקִים" בְּגִימַטְרִיָּא "הַטֶּבַע"[15], וְעַל פִּי הַטֶּבַע הֲרֵי הַזְּמַן הוּא בְּסֵדֶר דְּעָבַר הוֶה וְעָתִיד, הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה, וְעַל יְדֵי הַנִּסְיוֹנוֹת מַגִּיעִים לָדַעַת אֶת הָוָיָ', דַּהֲוָיָ' הוּא הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה

---

14) ראה יג, ד. בכל זה - ראה (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבהערה 1) לקוטי תורה פרשת ראה מאמר דיבור המתחיל אחרי ה' אלקיכם וביאורו (יט, ב ואילך). מאמר דיבור המתחיל הנ"ל וביאורו בספר המצוות להצמח צדק בסופו (קפה, ב ואילך). מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ עמוד עדר ואילך). ספר המאמרים ה'ש"ת עמוד כב ואילך. תש"ח עמוד 94 ואילך.

15) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פרק ב. ראשית חכמה שער התשובה פרק ו דיבור המתחיל והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א (דאיתא בזהר); קפט, א (ומרומז בזהר); שח, ב. שו"ת חכם צבי סימן יח. שער היחוד האמונה ריש פרק ו.

כְּאֶחָד[16] שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע. וְיָדוּעַ שֶׁהַנִּסָּיוֹן הוּא שֶׁהַנִּיצוֹץ הָאֱלֹקִי הוּא מֻסְתָּר וְנֶעְלָם בְּיוֹתֵר, וּכְהַכְּלָל הַיָּדוּעַ דְּהַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְמַטָּה יוֹתֵר חֲרֵי שָׁרְשָׁן הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר, וּכְמוֹ[17] כֹּתֶל שֶׁל אֲבָנִים, הִנֵּה הָאֶבֶן שֶׁבְּרֹאשׁ הַכֹּתֶל כְּשֶׁנּוֹפֵל חֲרֵי הוּא נוֹפֵל לְמֶרְחוֹק יוֹתֵר מִן הַכֹּתֶל מִכְּמוֹ הָאֶבֶן שֶׁהוּא בְּתַחְתִּית הַכֹּתֶל, דְּכְשֶׁהוּא נוֹפֵל חֲרֵי הוּא בְּסָמוּךְ אֶל הַכֹּתֶל. וְהִנֵּה הָאוֹתִיּוֹת נִקְרָאִים "אֲבָנִים", וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[18] בְּסֵפֶר יְצִירָה "שְׁתֵּי אֲבָנִים בּוֹנוֹת שְׁתֵּי בָּתִּים", דְּכְשֵׁם שֶׁהַבַּיִת נִבְנֶה מֵאֲבָנִים, וּכְפִי רִבּוּי הָאֲבָנִים וְסִדְרָם כֵּן יִהְיֶה גֹּדֶל הַבַּיִת בְּאָרְכּוֹ רָחְבּוֹ וְגָבְהוֹ, וְכֵן הוּא בְּתֵבָה אֲשֶׁר לְפִי רֹב הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ וְסִדְרָן בְּצֵרוּפֵיהֶן, כֵּן יִהְיֶה פֵּרוּשׁ הַתֵּבָה הַהִיא, וּב' אוֹתִיּוֹת בּוֹנוֹת שְׁתֵּי בָּתִּים, כְּמוֹ א' ב' שֶׁהֵם ב' אוֹתִיּוֹת, וּבוֹנוֹת שְׁתֵּי בָּתִּים הֵם שְׁנֵי צֵרוּפִים, אָב בָּא, וּשְׁלֹשָׁה אוֹתִיּוֹת בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים, כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הצ"ר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁשָּׁה צֵרוּפִים, וְיָדוּעַ בַּקַּבָּלָה רַבִּי מִפִּי רַבִּי מִמּוֹרֵנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, דִּבְצֵרוּף זֶה חֲרֵי יֵשׁ בּוֹ ג' עִקָּרִים וְג' מִסְתַּעֲפִים, הָעִקָּרִים הֵם הַצָּר, רָצָה, צֹהַר, וְאָמַר מוֹרֵנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן[19], דְּעַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁהוּא עִנְיָן "בֹּא אֶל הַתֵּבָה"[20], דְּתֵבָה הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וּבֹא אֶל הַתֵּבָה הוּא הַכְּנִיסָה בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה, לְעָרְנְעָן מִיט אַ חַיּוּת אוֹן דאָוֶונעָן מִיט אַ חַיּוּת[ג], דְּהַחַיּוּת מוֹרֶה עַל פְּנִימִית הָרָצוֹן שֶׁהוּא עִנְיָן "רָצָה", הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה "צֹהַר" לַתֵּבָה[21], דְּבְכֹחַ זֶה מְהַפְּכִים אֶת הַ"צָּרָה" שֶׁל "הַצָּר" הַצּוֹרֵר רַחֲמָנָא לִצְּלָן, לְ"צֹהַר", וְעַל דֶּרֶךְ דִּכְתִיב[22] "וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב, וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ", דְּמִן הַצָּרָה הַהִיא תֵּצֵא לוֹ עוֹד יְשׁוּעָה, דְּזֶהוּ עִנְיָן צֹהַר שֶׁמֵּאִיר אוֹר רַב, וּכְמוֹ בַּצָּהֳרַיִם שֶׁהוּא תֹּקֶף זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ כֵּן כְּתִיב[23] "וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ".

י"ב וי"ג תמוז, תרפ"ט

16) ראה זוהר חלק ג רנז, סוף עמוד ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פרק ט. שער היחוד והאמונה פרק ד. פרק ז.

17) לקוטי תורה ראה שם (יט, ג. כא, סוף עמוד ב ואילך). ספר המצוות להצמח צדק שם (קצ, א. קצא, א). וראה גם מאמר דיבור המתחיל נתת ליראיך תשל"ו פרק ז (ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד קצא).

18) פרק ד משנה יב (בקצת דפוסים - משנה טז).

19) ראה צוואת הריב"ש סימן עה. אור תורה להרב המגיד ז, ב (הובא באור התורה נח חלק ג תריד, א. אגרות־קדש אדמו"ר מהוריי"צ חלק ג עמוד קצט ואילך. ספר השיחות תרצ"ו עמוד 23.

20) נח ז, א (בדילוג).

21) על־פי נח ו, טז. ראה צוואת הריב"ש ואור תורה שם. ספר המאמרים תרצ"ט עמוד 161. תש"ב עמוד 47. תש"ז עמוד 200.

22) ירמיה ל, ז. ראה ספר המאמרים תרצ"ט שם. ספר המאמרים אידיש עמוד 55 (בשם הבעל שם טוב).

23) ספר שופטים ה, לא.

ג. ללמוד מתוך חיות ולהתפלל מתוך חיות.

לקוטי דיבורים

רשימה ה.

ילדים, הנכם תלמידי ישיבה, אתם לומדים בישיבה המקומית. אני מעריך שיודעים אתם בודאי פחות או יותר משמעות לימוד תורה בכלל ולימוד בישיבה בפרט.

השם יתברך, תורה וישראל הם דבר אחד. הקשר בין ישראל ותורה הוא באותו אופן של הקשר בין ישראל להשי"ת, קשר שהוא נצחי.

מהיום הראשון שהילד היהודי נולד להוריו עד ליום האחרון ממאה ועשרים שנות חייו, הרי בכל הנסיבות היהודי והשי"ת הם דבר אחד, כמאמר[4] "שם שמים שגור בפי כל", וכך הוא הקשר בין ישראל לתורה.

תורה ויראת שמים הן האור הנצחי בבית היהודי, "כי הם חיינו ואורך ימינו"[5]. תורה ומצוות נותנות לנו את הכוח לעבור את הגלות המר, וזה מחזק את תקותינו להשי"ת לגאולה שלימה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן, והישיבה היא מקור החיים של בני ישראל.

ילדים, בשהותכם בישיבה, עליכם לדעת ולזכור שהישיבות נתנו לנו ב"ה את הגאונים הגדולים ביותר, בעלי שם הטוב הגדולים, ואת כוחותיכם הצעירים עליהם להקדיש על יגיעה בלימוד.

מן ההכרח שתדעו שכל יום שלכם בהיותכם בישיבה, הוא יסוד בחיים. בהיותכם בישיבה יש באפשרותכם בעזרת השם יתברך להגיע ולעלות במעלות ההבנה בידיעת התורה.

תלמידי הישיבה, הקדישו את מוחותיהם ולבותיכם ללימוד תורה בהתמדה, ליראת שמים, שמרו על התפלה, התפללו מתוך הסידור כשאתם עומדים במקומותיכם, שמרו היטב לשמוע קריאת התורה, הזהרו מאד בקריאת שמע שעל המטה לפני השינה, בנטילת ידים, צייתו לראש הישיבה ולמדריכים שלכם.

4) במדבר רבה. ראה רש"י בראשית לט, ג.

5) תפלת ערבית.

יחזק השי"ת את בריאותכם, את מוחותיכם ולבותיכם שתרצו ללמוד מתוך הנהגה טובה. יתן השי"ת אושר להוריכם, לקרוביכם ולכל התומכים בישיבה, שיהיו מאושרים בכל.

עליהם לשאוף לתורה ויראת שמים, והשי"ת יעזור לכם להיות יהודים ישרים ותהיו לחן ולתפארת בבית ישראל.

רשימה ו

ילדים, אתם לומדים בחדרים הנקראים בשם "יבנה", הריני סבור שהמורים והמורות שלכם יחיו סיפרו לכם בודאי מה היתה "יבנה" ומה משמעות "יבנה".

רבי יוחנן בן זכאי[6] ותלמידיו וחלק גדול מבני ישראל סבלו צער רב וכאב גדול מהשתלטות הבריונים על ירושלים ת"ו. נוסף על צרות ויסורי הרעב, ראו מראש את חורבן בית המקדש, חורבן הדת, חורבן העם היהודי שהבריונים יביאו בהתנהגותם.

עד כמה שתהיה ירושלים ת"ו יקרה וקדושה - הרי יחד עם בריונים לא יכולים להיות. ורבי יוחנן בן זכאי ותלמידיו עזבו את ירושלים והתחננו בפני הצורר לתת להם את העיר יבנה וחכמיה, מקום של תורה ויראת שמים.

לדאבוני ולצערי הרב חדרי "יבנה" עדיין רחוקים מה"חדר" שהוא כורח חייו של הילד היהודי, אך יש לקוות להשי"ת שהתכנית תשופר ותתן לתלמידים חינוך טוב שיגיעו להבנה הנכונה והחכמה, שכל שאיפתם צריכה להיות: לנסוע ללמוד בישיבות של תורה ויראת שמים.

ילדים, בהיותכם כעת בחדרי "יבנה" מן ההכרח שתדעו שהעיקר הם לימודי קודש והנהגה ביראת שמים.

לימודי קודש אין פירושם עברית בעברית. עברית בעברית הוא חול. לימודי קודש פירושם "לימוד קדוש", ולימוד קדוש הוא חומש, גמרא, מדרש, שולחן ערוך וכו' מתוך התנהגות דתית טובה.

ילדים, הקשיבו וזכרו את אשר אני אומר לכם, קיראו "שמע" לפני השינה, השינה שתהיה בחבישת כיפה - לא בגילוי ראש - מיד בקומכם מהשינה - ליטול את הידים, לומר את הברכות, לגדל פיאות וללבוש ציצית, להתפלל בסידור כשאתם עומדים במקומותיכם, ללמוד לימודי קודש ולציית למוריכם, ושאיפתכם תהיה לנסוע לישיבות בהן לומדים תורה ויראת שמים.

אתן תלמידות חדרי "יבנה", שמרו היטב על ההתנהגות היהודית, שאפו ליראת שמים ולישרות, והשי"ת יאשר אתכם במתנה הגדולה ביותר והבלתי מוגבלת חכמות נשים בנתה ביתה[7], להקים ברחוב היהודי בתים בריאים ישרים ועשירים.

תלמידים ותלמידות בחדרי "יבנה", את מעט לימודי הקודש שאתם לומדים, עליכם ללמוד בהתמדה גדולה ובשמחה, ספגו את עצמכם בחומש, בנ"ך וכו' כזמורות צעירות מגשם טוב וברוך.

יעזור השי"ת לכולכם שתתחנכו מתוך בריאות, שתתנהגו היטב ותצליחו בלימוד. הוריכם, קרוביכם יחיו וכל העוזרים לכם להתנהג בדרך היהודית - יהיו ברוכים ומאושרים.

רשימה ז.

אתם, מלמדים ומלמדות, בטוח אני שאתם יודעים ומעריכים את האימון הגדול שניתן לכם.

על מצפונכם נמסר גורלם של מאות ילדים יהודיים, כלומר אלפים, שכן כל בן ובת ישראל בהתנהגותם האישית משפיעים על כל הסביבה.

גורל הישיבות בעתיד עם תלמידיהן, גורלו של הבית היהודי העתידי באכילת כשר, טהרת המשפחה וחינוך טוב - מוטל על מצפונכם.

הכל תלוי בהשרשה העכשוית שלכם בילדים, בנים ובנות יחיו, יראת שמים, אהבת התורה, שמירת וזהירת קיום המצוות.

כתירוץ יש בפניכם - תכנית הלימודים. יודעים אנו כולנו שבתירוץ על קושיא לא מתכוונים לתירוץ אלא שהקושיא לא תהיה. אתם עצמכם יודעים ומשוכנעים שתכנית הלימודים הנוכחית של "יבנה" מוכרחה להשתפר בדחיפות בנוגע ללימודי קודש והנהגה של יראת שמים, על כך מוכרחים לפעול כל המורים והמורות הישרים, אז תוכלו לנטוע נכונה את גן ה' בנטיעות היהודיות ולקוות לפירות טובים.

על הגנן להפנות את תשומת לבו הגדול ביותר לשני דברים:

א) שהזמורה תגדל ישר, כל הטיה הקטנה ביותר יש בה משום סכנה שהעץ יגדל עקום, לכן מוכרחים לשמור על כל זמורה, אפילו הקטנה ביותר, לקשור אותה היטב כדי להיות בטוח שהרוח לא תטה ותעקם אותה.

ב) להישמר מהתולעת הקטנה ביותר. וכשקורה ונתקלים חלילה בתולעת אף הקטנה ביותר, הרי לא זו בלבד שיש להשגיח במיוחד על אותה זמורה, אלא מוכרחים גם לשמור ולנקות את שאר הזמורות.

הפרוגרם הנכון שלכם הוא "יהודי ויהדות", אותו עליכם להביא בתקיפות בחיים, אז יצמחו בעזה"י כל הנטיעות, כל הילדים, התלמידים והתלמידות יחיו, לעצים טובים שיניבו פרי טוב בדור ישרים יבורך.

יחזק השי"ת את מוחותיכם ולבותיכם, שאתם

6) גיטין נו, ב.

7) משלי יד, א.

עצמכם תתנהגו בדרך הישרה - דבר המשמש למורה הדרך לתלמידים ולתלמידות יחיו - ויאשר אתכם בתלמידים ותלמידות טובות, שתצמיחו ילדים וילדות טובים, בריאים, ישרים וחכמים, בעם היהודי.

שאפו בכל כוחותיכם לפרוגרם של יבנה האמיתית והשי"ת יעזור לכם בעניניכם האישיים בכל טוב מנפש ועד בשר.

ראקשיק, אדר תרצ"א

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

קייץ[1] תרצ"ט[2]

דברי[3] ימי החוזרים[4], המניחים, המעתיקים, המדריכים והמשפיעים בעדת חסידי חב"ד יצ"ו[5].

א.

הוד כ"ק אדמו"ר, אבינו הראשון, רבינו הזקן, בבנותו את שיטת החב"ד, העמידו בגודל קדושת כשרונותיו, על יסודות חזקים, ובחיבה יתרה דאג לשכלולה והתפתחותה.

יסוד עקרי בשיטת החב"ד הוא אשר המוח השליט על הלב בתולדתו[6], ישעבד את הלב לעבודת השי"ת מתוך השכלה, הבנה והעמקת הדעת בגדולת בורא העולם ב"ה[7].

ובכדי לבא לעבודה כזו אין לימוד החסידות לבד מספיק ודרושה עוד הדרכה מיוחדת ע"י מדריכים מומחים ע"פ הוראות משפיעים בעלי דעה רחבה בתורת החסידות ולמטרה זו יסד רבינו הזקן חמש מערכות ויקרא להן שמות, חוזר, מניח[8], מעתיק[9], משפיע ומדריך[10].

הערה כללית: כל מקום שצויין בהערות לאגרות־קודש (סתם), הכוונה לסדרת אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. וכל מקום שנכתב "רבינו" (סתם), הכוונה לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. הערות הממוספרות הם מהמו"ל.

1) תאריך זה נכתב בכתי"ק כ"ק אדמו"ר.

2) ב"מפתח" כ"ק אדמו"ר למכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ כותב אודות מכתב זה: "**לאחד מחתניו, קייץ צ"ט, דברי ימי החוזרים המניחים וכו' א) ל"ב פרקים, החוזרים בימי אדה"ז אדהאמ"צ הצ"צ**" (הועתק באגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תקנח בשוה"ג). [קטעים מאגרת זו נעתקו ע"י כ"ק אדמו"ר ב"היום יום" לב סיון וטז כסלו, כדלקמן].

הרשימה שלפנינו היא רק ע"ד החוזרים. והשאר (ע"ד "המניחים, המעתיקים, המדריכים והמשפיעים") לא הגיע לידינו לע"ע.

3) הערה זו (וכן כמה תיקוני כתיב) נכתבה בכתב יד שנראה שהוא כתב־ידו של הרה"ח ר' שמואל זלמנוב ע"ה, עורך הכללי של "התמים". ואפשר שרשימה זו הוא חלק מהחומר של חוברת התשיעית של "התמים" שהתחילו בהכנתו, ולבסוף לא יצאה לאור בגלל מלחמת עולם השני' (ראה "מעין הקדמה" של הרה"ח ר' שמואל זלמנוב ע"ה למהדורא השני' של קובצי "התמים" כפר חב"ד, תשל"א). וראה אגרות־קודש חט"ו (קה"ת, תש"ע) ע' שנח.

4) רשימה זו נזכרה גם בכמה מקומות, כפי שיצויין להלן.

5) =יברכם צורנו וישמרם. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיו"ב. ולהעיר מתפלת "**צור** ישראל קומה **בעזרת** . . . ". - אולי לכן **ג"כ** הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות (הערת כ"ק אדמו"ר בספר שיעורים בספר התניא ע' 4 בהערה).

6) ראה תניא פי"ב ע"פ זח"ג רכד, א. וראה גם ספר השיחות קייץ ה'ש"ת ע' 7.

7) קטע זה הועתק ב"היום יום" טז כסלו (ושם שהוא מ"דה"י החוזרים").

8) ". . . נקרא אצל החסידים בשם "הנחה", כלומר מניח בכתב את אשר שמע" – אגרות־קודש ח"ג ע' תכד.

9) "בשנת תקנ"ד סידר [אדמו"ר האמצעי] בן כ"ק רבינו [הזקן] ועד מעתיקי תורת החסידות" - רשימת רבינו "אופן ההשתלשלות בהתייסדות חסידות חב"ד דור ראשון, דור שני" (קה"ת, תשס"ט) ע' יח. "רשימת תולדות המעתיקים" - נזכרה באגרות־קודש ח"ג ע' תעט.

10) ברשימת רבינו שבהערה הקודמת (ע' י), אשר אדמו"ר הזקן בחר "שנים עשר איש . . לבקר הנהגת החסידים במקומותיהם למנות משפיעים ומדריכים". ומפרש שם [**משפיעים**]: "מנהג חסידי חב"ד אשר בכל עיר ועיר – ובערים הגדולות בכל בית הכנסת – ממנים אחד הלומד תורת החסידות ברבים מתוך הספר וגם חוזר בע"פ". [**מדריכים**]: "בדורות הראשונים הי' בכל עיר ומושב אחד מזקני החסידים שהי' מדריך העדה".

וראה שיחות שמע"צ ושמח"ת תרצ"ז (ספר השיחות תרצ"ז ע' 186). אגרות־קודש ח"ד ע' צה ואילך.

לכל מערכה מחמש אלו העמיד איש בעל כשרון מיוחד שהתאים לתעודתו, ויסדר לכל אחד תכנית עבודה מתאמת לכהונת משמרתו, וכלם כאחד העמידו את עדת חסידי חב"ד על אותו הגובה אשר התוה מחוללה נשיא ה' הוד כ"ק רבינו הזקן.

ב. מערכת חוזר.

חוזר הוא שם המושאל לאיש בעל כשרון תפסן מהיר, שפה ברורה ולשון צח. ועבודתו היתה לאחר שגמר כ"ק רבינו אמירת התורה והלך לו, עלה החוזר על הבימה ויחזור את תורת רבינו דברים כהוויתן מלה במלה.

וככה הי' חוזר את תורת רבינו – בלשון הרב – כמה פעמים בזה אחר זה עד אשר השומעים קלטו את דברי התורה – איש כפי יכלתו – מהם שקלטו את כל התורה שאמר רבינו ומהם שקלטו רק מחציתה ומהם אשר אפילו אחרי רוב השתדלות לא יכלו לקבל רק שליש או רביע.

וככה נשנה הדבר בכל יום ויום במשך השבוע, שהי' החוזר שונה לפני השומעים פעמים ושלש בכל יום את התורה שאמר רבינו ברבים בשבת העברה. וכאשר נקלט המאמר היטב במוחם אז התחיל החוזר לבאר ולהסביר – איש לפי מעלתו וידיעתו – את הענינים שנאמרו בהתורה.

ותפקיד מיוחד הי' לו להחוזר להתענין באברכים בעלי תפיסא מהירה להרגיל[ם] לענין חזרת התורות של רבינו.

וכשחזר כ"ק רבינו – בשנת תקל"ז – ממאָהליב ע"נ דניעסטר והתחיל בשנת תקל"ח להנהיג את עדת החסידים[11], בחר באחד מתלמידיו הראשונים – ר' מאיר זלמן הי' שמו – שמצאהו מתאים בכשרונותיו וימנהו לחוזר.

ג.

ר' מאיר זלמן הי' יליד העירה יאַנאָוויטש ובעודנו ילד רך בן ארבע שנים כבר נתפרסם בעירו בתור תפסן נפלא אשר משמיעת תפלת הש"ץ בלבד ידע כמה פסוקים בע"פ, וכשהכניסו אביו ר' חיים ליב בנאי לחדרו של ר' דובער מלמד דרדקי הנה ביום הראשון כבר ידע את הא"ב בע"פ וביום השלישי ידע צירוף האותיות ובמשך השבוע הראשונה כבר ידע חלק התפלה בע"פ.

עד ארבע עשרה שנה למד רמ"ז בעיר מולדתו ואח"כ הלך לעיר וויטעבסק וילמוד שם בהתמדה גדולה, וכעבור איזה שנים נשא אשה בת אחד המלמדים בעיר קאַליש[ק], ובשנה השביעית לשבתו שמה התחבר אל תלמידי הרה"צ ר' אברהם נ"ע מקאַלישק.

כארבע שנים למד אצל הרה"צ הר"א נ"ע ויהי מגדולי מקושריו. ובשנה החמיש[ית] – היא שנת תקכ"ט – הלך גם הוא עם הרה"צ הר"א ושארי התלמידים להאָראָדאָק להרה"צ ר' מנחם מענדיל, ובהיותו שמה הכיר בפעם הראשון את הוד כ"ק רבינו הזקן.

---

11) עדכ"ז - ראה מאמר "אבות החסידות" ב"התמים" חוברת ב ע' נב [עג, ב ואילך].

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו סיון, ת"ש

נויארק

ידידי הרה"ג וו"ח אי"א מוה"ר מאיר שי' לאבקאווסקי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום י"ט לחדש זה, בנועם קראתי ברכתו ברכת ברוך הבא וכל המברך יתברך ברוב טוב בגשמיות וברוחניות.

קיום הברכה האמורה במכתבו בהרמת קרן היהדות וקרן החסידות תלוי בהשתתפותו של כל אחד ואחד מהיראים והחרדים לדבר ה' ובהשתתפותו של כל אחד ואחד מאנ"ש שי'.

כבר מלתי אמורה במרבית מכתבי הכללים והפרטים אשר כל אחד ואחד מאנ"ש שי' יש לו בעזרתו יתי' די כח לפעול ולעשות במקום מגורו איזה סביבה של אור תורת החסידות ודרכי נועם דרכי החסידות במדות טובות לקרב את הבריות לש[ו]לחן התורה בקביעות עתים לשיעורי למודים בהלכה אגדה וספרי חסידות מתאים לפי האישים.

ולא פעם ושתים התחננתי בתחנוני הנפש מאת ידידיי צמודי לבבי אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו להתחיל בעבודת הקדש מבלי התחשב עם מספר החברים, הנה אלו אשר קיימו בקשתי ראו ת"ל ברכה בעבודתם, יהא השי"ת בעזרם ויצליח להם בגשמיות וברוחניות.

אתענין במאד לדעת בפרטיות מהנעשה במקום מגורו במצב היהדות בכלל וידידינו אנ"ש שי' בפרט וימסור להם את ברכתי שיצליח להם השי"ת בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ד' כותב אודות מצב רוחו ואשר לדעתו אינו מסוגל לענין וכו' וכמעט בא לידי יאוש וכו'.

והנה למותר להאריך שכל הענינים שהם היפך התורה **ביד** איש הישראלי לבטלם ובמילא גם **מוכרח**, ואם כמו שכותב בא לידי יאוש ושאינו מוכשר לחיי משפחה, אין זה אלא מפתויי היצר, ולכן מובן שצריך להלחם נגדם מתאים לרצון הבורא [ולא עוד אלא מבואר בזהר הק' שגם היצה"ר כוונתו **שלא** ישמעו לו, עיין זהר חלק ב' קסג, א], ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, ואם לפ"ד קשור הענין בקישויים אין זאת אומרת שנמנע הענין ולפום גמלא שיחנא.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתו, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה וישמור על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר שמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

אגרות קודש

ב״ה, כ״ב סיון, תשי״ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ב׳, בו כותב אודות מצבו, ושכאילו אינו יכול להתגבר עליו, והתוצאות מזה, איך שיצא למשך זמן מכותלי הישיבה ואח״כ חזר לשם, ונמצא במצב יאוש וכו׳.

ומובן ששתי תמיהות בדבר: א) מהו הפלא על המצב, לאחרי שהודיעונו חז״ל, עבר כ׳ שנה וכו׳. ב) כיון שהובטחנו לפום גמלא שיחנא ושבלתי ידח ממנו נדח, הרי **בודאי** שאפשר להתגבר על כל מצב שאינו מתאים לציווי תורתנו תורת חיים.

מהנ״ל מובנת ג״כ המסקנא, שעליו להתעסק במרץ המתאים בעניני שידוך ובהקדם - לבנין בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, וכשרוצים בזה באמת, במילא מתפללים להשי״ת מעומק הלב על הצלחת ההשתדלות בזה, ועושים ככל הדרוש בזה, הן בדרך הטבע ובעיקר ע״י ובהנוגע להוספה בעניני תורה ומצות שעי״ז מתגדלת הסייעתא דשמיא שהוא עיקר בזה וכמ״ש ומה׳ אשה משכלת, ואז רואים הצלחת השי״ת גם בעיני בשר.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בחדרו, ואשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה, ויקבע עתים בלימוד תורת החסידות שהיא גילוי פנימיות התורה בתקופתנו זו, ודוקא באופן דהבנה והשגה, שזהו ג״כ מתקוני ענין חטא הידוע הקשור במוחין, וק״ל.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

בשם כ״ק אדמו״ר שליט״א
מזכיר

ב״ה, כ״ב סיון, תשי״ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מט״ו סיון, ויהי רצון שמזמן לזמן יתמעטו ההעלמות וההסתרים לא רק המדומים אלא אפילו אותם שיש להם אחיזה וקישור במציאות, ומתוך שמחה וטוב לבב ירבה חילים בתורה (הנגלה והחסידות) בהנוגע לעצמו ובהנוגע לזולתו שהרי אמר ר״ע (אשר כולהו אליבא דר״ע) ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה ולקיום מצות בהידור ובענין חוט השדרה דכל המצות, ז.א. עבודת התפלה (עיין לקו״ת בלק ע, ד) לכל לראש, וכמבואר הענין בקונטרס התפלה ובכ״מ, וידוע פתגם רבותינו נשיאנו (והרי פתגמיהם של צדיקים ה״ז הוראה לרבים): פאר אמת ווערט מען בטל [=בפני האמת מתבטלים].

בברכה לבשו״ט בכל האמור מתוך הצלחה בכל האמור,

בשם כ״ק אדמו״ר שליט״א
מזכיר

פרק ג משנה ו

רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶן דּוֹסָא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָה אוֹמֵר, עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה׳ וַיִּשְׁמָע וְגוֹ׳. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:

נקודות משיחות קודש

לפי משנתנו יוצא שבפסוק "אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט"[1] נרמזת השראת השכינה בעשרה ובשלשה שעוסקים בתורה. ויש לדקדק בזה: מדוע דילג הכתוב על הדרגה שביניהם – השראת השכינה בחמשה שיושבים ועוסקים בתורה?

ויש לומר, דהנה בפסוק זה מדובר אודות דרגת השראת השכינה השייכת למציאות העולם, ולכן הובאו בו רק המספרים עשרה ושלשה, הקשורים במיוחד לכללות מציאות העולם (כדלקמן).

עשרה – "בעשרה מאמרות נברא העולם"[2]. וענין זה שייך לתורה, כמארז"ל[3] "אסתכל באורייתא וברא עלמא". ומספר זה מתבטא בעבודת ישראל בלימוד התורה כשישנם "עשרה שיושבים ועוסקין בתורה", שעל זה נאמר "אלקים נצב בעדת אל".

שלשה – "על שלשה דברים העולם עומד"[4]. והשייכות לתורה על פי מאמר רז"ל[5] על הפסוק[6] "ארץ יראה ושקטה" שנתינת התורה גרמה והביאה לידי עמידת העולם. ובעבודת בני ישראל הוא שלשה שעוסקין בתורה, שעל זה נאמר "בקרב אלקים ישפוט".

(ואילו שאר המספרים שבמשנתנו (חמשה, שנים, ואחד) אינם שייכים כל כך לכללות מציאות העולם.

חמשה - הוא חצי דבר בלבד (ביחס לעשרה)[7]. שנים - מספר זה שייך בעיקר לעולם התהו, שבו יש שני קוין בלבד (בניגוד לעולם התיקון, שבו יש גם קו שלישי, קו האמצעי המחבר שני הקוין של חסד וגבורה)[8] אחד - מספר זה נעלה ממציאות העולם, כמאמר רז"ל[9] "יום אחד, שבו הי׳ הקב"ה יחידי בעולמו, שלא הי׳ בעולמו אלא הוא")[10].

עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה - העילוי דתלמוד תורה דרבים[11]. שיושבין - לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה[12] לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: "בישוב". ועוסקין - לימוד באופן של עסק, ש"עסק התורה הוא העמל והטורח"[13]. וכביאור הידוע[14] שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחרי גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה[15].

בתורה - הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאז יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי׳), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד על אמיתתה של תורה.

ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל[16], הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה[17] שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה - עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות[18].

עשרה - למרות שאין דיעותיהם שוות[19], נעשים "עדה", מציאות אחת[20].

שיושבין - התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. ועוסקין - האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה - סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה[21].

---

1. תהלים פב, א.
2. ריש פרק ה.
3. זח"ב קסא, ב. וראה זח"ג יא, ב: עשרה מאמרות למעשה בראשית . . עשרה מאמרות למתן תורה.
4. ריש פרק א.
5. שבת פח, א.
6. תהלים עו, ט.
7. ראה פרקי דר"א פי"ח: נטה ימינו וברא שמים, נטה שמאלו וברא ארץ. הרי שיד אחת (ה׳ אצבעות) היא חצי העולם בלבד.
8. ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך תהו ותיקון (עמ׳ יב).
9. ב"ר פ"ג, ח.
10. משיחת ש"פ שלח תשמ"ג – על פי רשימת השומעים בלבד.
11. ראה אגה"ק סכ"ג.
12. פ"ו מ"ו.
13. ב"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא).
14. ספה"מ קונטרסים ח"א עמ׳ רנח.
15. ראה ספה"מ ה'ש"ת עמ׳ א.
16. ראשיכם שבטיכם גו׳ מחוטב עציך עד שואב מימיך (ר"פ נצבים).
17. רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד.
18. כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו יט, ב).
19. ראה ברכות נח, א.
20. ראה ברכות כא, ב.
21. לקו"ש חכ"ח עמ׳ 271.

פרשת קרח

טז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן
וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:
ב וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים
וּמָאתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֻאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־שֵׁם:
ג וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־
לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה
וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קְהַל יְהוָה: (לוי) ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ה וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ
לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ
וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו:
ו זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ:
ז וּתְנוּ־בָהֶן | אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן | קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה
מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ
רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: (ישראל) ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח
שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי: ט הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה
לְשָׁרְתָם: י וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי
אִתָּךְ וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה: יא לָכֵן אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ
הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי כתיב תלונו
קרי תַלִּינוּ עָלָיו: יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן
וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: יג הַמְעַט
כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ
בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 290)

בַּיִת מָלֵא סְפָרִים מַהוּ שֶׁיְּהֵא חַיָּב בִּמְזוּזָה (רש"י טז, א)

לא מָצִינוּ שֶׁמֹּשֶׁה עָנָה עַל שְׁאֵלוֹת אֵלּוּ שֶׁל קֹרַח, לֹא לְגַבֵּי מְזוּזָה וְלֹא לְגַבֵּי צִיצִית; הוּא רַק אָמַר "וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה'". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה נוֹגֵעַ בַּדָּבָר, בִּהְיוֹתוֹ אַחִי אַהֲרֹן, וְהַהֲלָכָה הִיא שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאָה וְהוּא נוֹגֵעַ בַּדָّבָר, אֵינוֹ מֻסְמָךְ לוֹמַר "כָּךְ קִבַּלְתִּי".

שני יד אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ
וַתִּתֶּן־לָּנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה: טו וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר
אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד
מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם: טז וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה
אַתָּה וָהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר: יז וּקְחוּ | אִישׁ מַחְתָּתוֹ
וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ
מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ
וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה
אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 109)

שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בִּתְמִידֵי צִבּוּר (רש"י טו, טז)

בַּמִּדְרָשׁ נֶאֱמַר: "חֵלֶק בְּאוֹתָהּ מִנְחָה שֶׁהִקְרִיבוּ". אֲבָל רַשִּׁ"י לֹא כָּתַב כֵּן, שֶׁהֲרֵי חֶלְקָם שֶׁל עֲדַת קֹרַח בַּמִּנְחָה אֵינוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְלָכֵן אֵין שַׁיָּךְ בָּזֶה שֶׁלָּהֶם (וְרַשִּׁ"י לְשִׁיטָתוֹ, שֶׁפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אֵינוֹ נֶחְשָׁב שֶׁלּוֹ - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מַה שֶּׁאֵין כֵּן חֶלְקָם שֶׁל הַר"ן אִישׁ בִּתְמִידֵי צִבּוּר שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה (לֹא בְּמִנְחָה אוֹ בְּתָמִיד שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם) – שֶׁפִּיר שַׁיָּךְ לִקְרוֹתוֹ חֵלֶק.

שלישי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע:
כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־
בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף: ס
כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה
לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם:
כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא
מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ
בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם: כז וַיַּעֲלוּ
מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם
יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם:
כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי
לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי:
כט אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל־
הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי: ל וְאִם־
בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ
וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים

שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: לא וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ: לג וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל: לד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ: לה וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת: **ס יז** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ: ג אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיִּהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ: ה זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: **פ** ו וַיָּלִינוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה: ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה: ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 53)

מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁסָּרְחָה עָלָיו מִקְצַת מְדִינָה (רש"י טז, כב)

הֵיינוּ שֶׁהַנְהָגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיְתָה סְרוּחָה וּמְאוּסָה בְּעֵינֵי ה', אֲבָל לֹא הִתְכַּוְּנוּ לִמְרֹד בּוֹ, שֶׁהֲרֵי קֹרַח הֵסִית וּפִתָּה אוֹתָם עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְמַחֲלֹקֶת זוֹ. וְאִלּוּ קֹרַח, שֶׁהֵבִיא אוֹתָם לְסֵרְחוֹן זֶה, הוּא חוֹטֵא מַמָּשׁ, מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת. מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטֵא, נִפְרָע מִכֻּלָּם, גַּם מֵאֵלּוּ שֶׁסָּרְחוּ; אֲבָל הַקָּבָּ"ה, הַיּוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת, הֲרֵי יוֹדֵעַ מִיהוּ הָאִישׁ אֶחָד הַחוֹטֵא, וּמַדּוּעַ יִקְצֹף עַל כָּל הָעֵדָה.

רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י הֵרֹמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף: יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר | דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם: יג וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה: יד וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח: טו וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה: **פ**

חמישי טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ: יח וְאֶת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי כִּי מַטֶּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה: כ וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם: כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו | כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם: כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת: כג וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים: כד וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ מַטֵּהוּ: **פ**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 196)

וְלָמָּה שְׁקֵדִים, הוּא הַפְּרִי הַמְמַהֵר לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפֵּרוֹת (רש"י יז, כג)

מְבֹאָר בְּחֲסִידוּת, שֶׁיֵּשׁ שֶׁפַע שֶׁל חֶסֶד הַמִּתְעַכֵּב עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמַטָּה, כִּי בְּכָל הֵיכָל דָּנִים אֶת הָאָדָם אִם הוּא רָאוּי לְשֶׁפַע זֶה. אַךְ בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים עוֹבֵר הַשֶּׁפַע בִּמְהִירוּת דֶּרֶךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּכְמוֹ נָהָר גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁ"הָלוֹךְ יֵלֵךְ כְּמִנְהָגוֹ וְיִשְׁטֹף הָעֵצִים וְהֶעָפָר הַמְעַכְּבִים". וּבְזֶה נִרְמָז גַּם עִנְיַן הָאִתְהַפְּכָא: כַּאֲשֶׁר הַמַּיִם בּוֹקְעִים

אֶת הַסְּתִימָה, הִיא נִסְחֶפֶת בַּזֶּרֶם "וּמְמַהֶרֶת לָלֶכֶת, עַד שֶׁהַמַּיִם נִגְרָרִים אַחֲרֶיהָ".

ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי וּתְכַל תְּלוּנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ: כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: פ כז וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוָעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ: כח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תֻּמְנוּ לִגְוֹעַ: **ס יח** א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם: ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: ג וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם: ד וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם: ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם: ט זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ: י בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ: יא וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנְתֶּיךָ אִתְּךָ לְחָק עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ: יב כֵּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים: יג בִּכּוּרֵי כָל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ: יד כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה: טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ | פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: טז וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: יז אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה: יט כָּל | תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל "לַיהוָה" נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 63)

כָּל פֶּטֶר רֶחֶם . . יִהְיֶה לָּךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה (יח, טו)

מִפַּשְׁטוּת הַכְּתוּבִים מוּכָח שֶׁגֶּדֶר הַפִּדְיוֹן הוּא פְּדִיַּת הַחֲמוֹר מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תֵּכֶף מִשֶּׁנּוֹלַד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לְךָ יִהְיֶה"), אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה לְיִשְׂרָאֵל לִפְדּוֹתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הֵקֵלָה עָלָיו שֶׁיָּכוֹל לִפְדּוֹתוֹ בְּשֶׁה. וְהִנֵּה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַחֲמוֹר לֹא קִיֵּם אֶת הַמִּצְוָה. אֲבָל יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם לְשִׁיטָה זוֹ הַפִּדְיָה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֶלָּא שֶׁבַּכָּתוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי בְּרֵרוֹת, פִּדְיָה וַעֲרִיפָה, לֹא נְתִינַת הַחֲמוֹר.

שביעי כא וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת: כג וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: כד כִּי אֶת־מַעֲשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: פ כה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כו וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: כז וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיָּקֶב: כח כֵּן תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כט מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב: לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 69)

שֶׁאִם הִקְדִּים לֵוִי אֶת הַכֹּהֵן . . צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ . . לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה (רש"י יח, כט)

בְּלִמּוּד עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט לֹא מִסְתַּבֵּר לוֹמַר שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַחִיּוּב לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה כְּבָר יֶשְׁנוֹ בְּפֹעַל בְּטֶבֶל חֵלֶק הַתְּרוּמָה (שֶׁעָתִיד לְהַפְרִישׁ). וּלְפִי זֶה מוּבָן מַדּוּעַ צְרִיכִים קְרָא מְיֻחָד שֶׁאִם הִקְדִּים הַלֵּוִי אֶת הַכֹּהֵן בַּכְּרִי חַיָּב לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה.

מפטיר ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב: לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

צ"ה פסוקים, דניא"ל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת קרח בשמואל א פרק יא

יא יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם
הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה
וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: **יב** א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה
שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ ׀
מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעֻרַי
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר ׀ מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי
לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹּפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם:
ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד
יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: ו וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה
אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה
וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה:
ט וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָּם: י וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד
אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה
אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ
בֶּטַח: יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ
וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאֶלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה
עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי
יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא
תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבַאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם
אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה
לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא
כָל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־
עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ:
כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ

מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם: כא וְלֹא תָסוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה: כב כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד: יוֹם ו׳, שָׁעָה 2 לִפְנוֹת בּוֹקֶר, 56 דַּקּוֹת וְ11 חֲלָקִים.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת קוֹדֶשׁ וּלְמָחֳרָתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:33	5:34	8:34	8:35	9:06	9:07	10:18	10:19	19:51	19:52	20:18	20:19	19:32	20:31
חיפה (ק)	5:28	5:29	8:31	8:32	9:03	9:04	10:15	10:17	19:54	19:55	20:22	20:23	19:25	20:35
ירושלים (ק)	5:28	5:29	8:31	8:32	9:02	9:03	10:15	10:16	19:52	19:54	20:20	20:21	19:13	20:31
תל אביב (ק)	5:32	5:33	8:33	8:34	9:05	9:06	10:17	10:19	19:52	19:53	20:19	20:21	19:33	20:33
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:50	8:19	8:20	8:50	8:51	10:12	10:13	21:03	21:04	21:41	21:42	20:46	22:03
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:31	7:33	9:22	9:24	9:54	9:56	10:43	10:45	17:11	17:13	17:39	17:41	16:55	17:52
אוקראינה אודסה (ק)	5:01	5:02	8:25	8:27	8:57	8:59	10:18	10:19	20:56	20:57	21:32	21:33	20:39	21:37
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:34	4:35	8:04	8:05	8:35	8:37	9:57	9:59	20:48	20:49	21:26	21:27	20:31	21:31
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:51	4:53	8:25	8:26	8:57	8:58	10:20	10:21	21:22	21:23	22:02	22:03	21:04	22:07
אוקראינה קייב (ק)	4:42	4:43	8:17	8:18	8:48	8:50	10:12	10:13	21:16	21:17	21:58	21:59	20:59	22:03
אוקראינה דונייצק (ק)	4:24	4:26	7:54	7:55	8:25	8:26	9:47	9:48	20:35	20:37	21:13	21:14	20:18	21:18
איטליה מילאנו (ק)	5:30	5:32	8:54	8:55	9:25	9:27	10:45	10:46	21:18	21:20	21:54	21:55	21:01	22:14
אקוואדור קיטו (ח)	6:04	6:05	8:38	8:39	9:07	9:09	10:10	10:11	18:27	18:28	18:49	18:50	18:10	18:54
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:57	7:58	9:51	9:53	10:24	10:25	11:14	11:15	17:52	17:54	18:19	18:21	17:35	18:33
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:03	9:05	10:52	10:54	11:23	11:24	12:11	12:12	18:29	18:30	18:58	19:00	18:12	19:04
ארה"ב בולטימור (ק)	5:37	5:38	8:48	8:49	9:20	9:22	10:36	10:37	20:39	20:40	21:09	21:10	20:21	21:14
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:20	5:22	8:35	8:36	9:07	9:08	10:24	10:25	20:34	20:35	21:06	21:07	20:17	21:22
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:21	5:23	8:35	8:37	9:07	9:09	10:24	10:25	20:34	20:35	21:05	21:06	20:17	21:22
ארה"ב דטרויט (ק)	5:51	5:52	9:09	9:10	9:40	9:41	10:58	10:59	21:16	21:17	21:49	21:50	20:59	22:06
ארה"ב היוסטן (ק)	6:18	6:19	9:16	9:17	9:48	9:50	11:00	11:01	20:28	20:29	20:54	20:55	20:11	21:07
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:39	8:42	8:43	9:14	9:15	10:27	10:29	20:11	20:12	20:39	20:40	19:54	20:52
ארה"ב מיאמי (ק)	6:27	6:28	9:20	9:21	9:52	9:54	11:02	11:04	20:17	20:18	20:43	20:44	20:00	20:55
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:16	5:17	8:30	8:31	9:02	9:04	10:19	10:21	20:30	20:31	21:02	21:03	20:13	21:20
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:09	5:11	8:28	8:29	8:59	9:00	10:16	10:18	20:34	20:35	21:07	21:08	20:17	21:22
בוליביה לה פאס (ח)	6:49	6:51	9:11	9:12	9:40	9:41	10:38	10:39	18:18	18:20	18:41	18:43	18:01	18:47
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:23	5:25	8:59	9:00	9:31	9:33	10:55	10:57	22:04	22:05	22:46	22:47	21:47	23:16
בלגיה בריסל (ק)	5:24	5:25	9:00	9:02	9:32	9:33	10:56	10:57	22:03	22:04	22:45	22:46	21:46	23:13
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:12	4:14	8:02	8:03	8:33	8:34	10:01	10:02	21:42	21:43	22:33	22:34	21:25	22:38
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:42	6:43	8:52	8:53	9:23	9:24	10:18	10:19	17:33	17:35	17:58	17:59	17:16	18:06
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:27	6:28	8:37	8:39	9:08	9:10	10:04	10:05	17:21	17:23	17:45	17:47	17:04	17:54
בריטניה לונדון (ק)	4:37	4:39	8:16	8:18	8:47	8:49	10:12	10:13	21:26	21:27	22:09	22:10	21:09	22:37
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:35	4:36	8:19	8:20	8:50	8:52	10:17	10:18	21:46	21:47	22:33	22:34	21:28	23:07
גרמניה ברלין (ק)	4:39	4:40	8:20	8:21	8:51	8:52	10:17	10:18	21:36	21:37	22:21	22:22	21:19	22:26
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:09	5:11	8:45	8:46	9:16	9:17	10:39	10:41	21:44	21:45	22:25	22:25	21:27	22:29
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:47	6:48	8:56	8:57	9:26	9:27	10:20	10:21	17:31	17:33	17:56	17:57	17:15	18:01
הודו בומביי (ח)	5:59	6:01	8:45	8:46	9:18	9:19	10:25	10:26	19:20	19:21	19:44	19:45	19:03	19:49
הודו פונה (ח)	5:54	5:56	8:41	8:43	9:13	9:14	10:21	10:22	19:17	19:18	19:41	19:42	19:00	19:46
הונגריה בודפשט (ק)	4:42	4:44	8:10	8:11	8:42	8:43	10:03	10:04	20:48	20:49	21:25	21:26	20:31	21:30
טורקיה איסטנבול (ק)	5:28	5:30	8:43	8:44	9:15	9:16	10:32	10:33	20:42	20:43	21:14	21:15	20:25	21:19
יוון אתונה (ק)	5:59	6:00	9:09	9:10	9:41	9:42	10:56	10:57	20:54	20:55	21:23	21:24	20:37	21:28

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	5:06	5:08	8:32	8:33	9:04	9:05	10:25	10:26	21:05	21:06	21:42	21:43	20:48	21:47
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:51	6:52	9:43	9:44	10:12	10:14	11:21	11:22	20:25	20:26	20:49	20:50	20:08	20:54
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	8:00	8:01	9:41	9:42	10:13	10:15	10:59	11:00	17:01	17:02	17:32	17:33	16:44	17:37
נפאל קטמנדו (ח)	5:02	5:03	8:01	8:02	8:31	8:33	9:42	9:44	19:08	19:09	19:34	19:35	18:51	19:39
סינגפור סינגפור (ח)	6:57	6:59	9:27	9:28	9:59	10:01	11:02	11:03	19:14	19:16	19:37	19:38	18:58	19:42
פולין ורשא (ק)	4:08	4:10	7:50	7:51	8:21	8:22	9:46	9:47	21:06	21:07	21:50	21:51	20:49	21:55
פרו לימה (ח)	6:25	6:26	8:42	8:44	9:15	9:16	10:13	10:15	17:54	17:55	18:17	18:18	17:37	18:22
צרפת ליאון (ק)	5:46	5:47	9:10	9:12	9:42	9:43	11:02	11:03	21:38	21:39	22:13	22:14	21:21	22:33
צרפת פריז (ק)	5:42	5:43	9:13	9:15	9:45	9:46	11:07	11:08	22:02	22:03	22:41	22:42	21:45	23:04
קולומביה בוגוטה (ח)	5:38	5:40	8:16	8:18	8:46	8:47	9:50	9:51	18:17	18:18	18:39	18:41	18:00	18:45
קנדה טורונטו (ק)	5:31	5:32	8:51	8:53	9:23	9:24	10:42	10:43	21:06	21:07	21:40	21:41	20:49	21:58
קנדה מונטריאול (ק)	5:01	5:02	8:25	8:26	8:56	8:57	10:16	10:17	20:50	20:51	21:25	21:26	20:33	21:45
קפריסין לרנקה (ק)	5:30	5:32	8:33	8:35	9:06	9:08	10:20	10:21	20:03	20:04	20:31	20:32	19:46	20:36
רוסיה מוסקבה (ק)	4:37	4:38	8:32	8:33	9:02	9:03	10:31	10:33	22:24	22:25	23:19	23:20	22:07	0:01
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:21	5:23	8:48	8:49	9:20	9:21	10:41	10:42	21:23	21:24	22:00	22:01	21:06	22:05
שוייץ ציריך (ק)	5:23	5:24	8:52	8:53	9:23	9:24	10:44	10:46	21:31	21:32	22:09	22:10	21:14	22:29
תאילנד בנגקוק (ח)	5:48	5:50	8:29	8:31	9:02	9:03	10:07	10:09	18:50	18:51	19:13	19:14	18:33	19:18

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00274
19/06/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב